

FAB
GORE
SAND

SEP
RUE
GE

56
G37c
R.

R. 192. 118 1-1-38

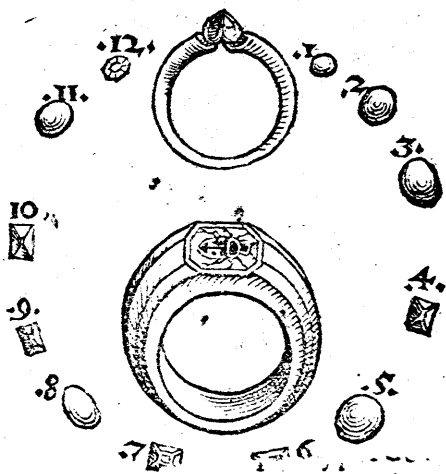
DE OMNI

A 56

RERVM FOSSILIVM
GENERE, GEMMIS, LAPIDIBVS,
METALLIS, ET HVIVSMODI,
LIBRI ALIQVOT, PLERIQVE NVNC
PRIMVM EDITI.

4. 37. e
R.

Operâ Conradi Gesneri Quorum Catalogum sequens folium continet.

gemmis quæ erant in veste
Aaronis, Liber Græcus & Latinus,

HOC VOLVMINE

continentur,

Io. Kentmani Dresdensis Medici Nomenclaturæ Rerum fossilium, quæ in Misnia præcipuè, & in alijs quoque regionibus inueniuntur.

Eiusdem, Calculorum qui in corpore ac membris hominum innascuntur, genera XII. depicta descriptaque cum Historijs.

De Metallicis rebus ac nominib. Observationes variæ ex Schedis Georgij Fabricij.

Seuerini Gœbelij Medici de Succino libri II. prior Theologicus, posterior physicus & medicus: cum Corollario Conradi Gesneri.

Valerij Cordi de Halosantho seu Spermate Ceti liber, cum Corollario Conradi Gesneri.

S. Epiphaniij Episcopi Cypri de duodecim gemmis quæ erant in veste Aaronis, Liber Græcus & Latinus,

Iola Hierotarantino interprete, cū
Corollario C. Gesneri.

Fr. Ruei medici Insulani, De Gemmis
aliquot, ijs præsertim, quarum D.
Ioannes in Apocalypsi meminit, &
alijs quarum vsus hodie apud om-
nes percrebruit, libri duo: Theolo-
gis non minùs vtilis quàm philo-
sophis.

¶ His rectè iungetur in idem volu-
men **Conradi Gesneri** De rerù fos-
siliis, Lapidum & Gemmarù ma-
ximè, figuris & similitudinibus Li-
ber, cum iconibus plurimis.

OR-

ORNATISSIMO
VIRO, MEDICO ET PHI-
lofopho, ~~Conrado~~ Gefnero, Iohan-
nes Kentmanus Dresdensis, ar-
tium & Medicinæ Do-
ctor, S. D,

*Quantæ non modò utilitatis, sed
& dignitatis sit, naturæ cogni-
tio, inde manifestum est, quod
mentes humanas ad Dei ipsius
cognitionem deducit, & quod est quedam v-
tilis pedagogia ad confirmandas honestas opi-
niones, de artificis sapientia, qua aptè rerum
omnium formas cogitavit: Item de potentia,
qua illas tanta pulchritudine fecit atq; pro-
duxit: deniq; de bonitate, qua omnia conser-
uat, & ad certos hominũ vsus destinat. Et si
autem in hac mentis nostræ caligine, nec peni-
tus cognosci natura rerum, nec illius miran-
dæ varietatis in generationibus & mutatio-
nibus causæ satis intelligi possunt: tamen re-
ctum est, vt illarum rerũ imagine letemur,
vt dux ille quãuis barbarus, dum suum scutũ*

EPISTOLA

— Singula lætis
admiratur,
Lustrat ouans oculis, gaudetq; in imagi-
ne regni.

Quod si quis tali contemplatione non mouetur, nã is mentis suæ immanitatem prodit, Cyclopi illi similis, qui in antro latitans, nec cælum aspicit, nec numen ullum reueretur. Mihi quidem, vir clarissime, varietatum in hac rerum compage magnitudo toties admirationẽ mouet, quoties animũ meum ad eam refero: atq; ita me sollicitẽ afficit, vt de conditione huius vitæ conquerar, multò breuioris, quàm vt lustrari ea ratione, nedũ animo expendi omnia queant. Nescio enim quomodo sanis hominibus quasi pabulũ quoddam sit, diligens cõtemplatio naturæ, in qua ego consenscere decreui. Utinã verò liceat mihi, non modò studijs, sed & officijs mutuis cõiunctẽ tecũ viuere. Video enim te miro flagrare rerũ inuestigandarũ desiderio in natura, & me tuo exemplo ad idem studiũ indies magis magisq; accendi sentio. Nam & eam Physices partẽ, de animalibus in aère, terra, mariq; degentibus explicuisti, tanta perspicuitate, dexteritate

tate

DEDICATORIA.

tate atq; vbertate orationis, qua antehac nemo enarrauit vnquã. Et etiamnũ in cæterarum partium inquisitione capis labores omnium maximos, nihil omnino reliqui faciens, vt metam semel propositam industria consequaris, & quam de tuis conatibus expectationem multis concitasti, eam non ad æquas solũ, sed etiam longè superas. Quare cum in his tuis lucubrationibus nunc quotidie verser cupidius, & quæ prestiteris, quas res moliaris, toti posteritati salutare, expendam; equidem non possum non & ingenij tui vim, & corporis firmitatẽ inter labores indefessos satis mirari, ad eò vt te non duce solũ natura, sed diuinitus excitari, ad multarũ rerũ patefactionem, atq; illustrationẽ, quæ hactenus magna ex parte obscuræ ignotæq; fuerunt, ad credendum inducar. quarum vel eius partis naturæ inquisitio, quam erit illustris & grata posteritati, quam de subterraneis corporibus susceperisti. Non enim contentus animũ in cœlum solum, atq; huic subiecta corpora efferre, intima quoque terræ viscera scrutaris solertiũs: quæ tanta fossilium copia, varietate, effica-

E P I S T O L A

ciaq; penè stupenda exornauit vniuersitatis
 conditor, quantam cognitio humana comple-
 cti nulla vnquam potest. Sed ea ipsa tamen mi-
 rè quoq; attentum inspectorem ad omnipoten-
 tiæ bonitatis, atq; sapientiæ immensæ archite-
 cti considerationē ducit, nec ad eius notitiam
 minus, quàm sublimis illa corporū cœlestium
 contemplatio, efficax viderur. Quamobrem
 cum ego etiam in metallicorum cognitione o-
 cium tempusq; contriuerim non exiguum,
 atq; in ea tantum quidem assiduitate atq; ex-
 plorandi studio profecerim, vt quàm plurimas
 fossilium species nouerim, eorumq; thesaurū
 multis impensis collegerim, paucis comparabi-
 lem, vt meum in tantis tuis conatibus studiū
 tibi probarem, & quasi (quod aiunt) mutuā
 in re honesta operam traderem, amico de me
 multis modis merito, indicem omnium quæ pe-
 nes me sunt rerum terra effossarum confeci,
 priore quem ad te ante sex annos misi nume-
 ro multipliciter auctiorem. Eum igitur vbi
 perlegeris, siquid tibi arridebit, cuiuscunque
 ponderis sit precyue, faciam admonitus, vt co-
 gnoscas nihil tibi à me vnquam denegatū iri.

.. Nam

DEDICATORIA.

Nam qui meus est in te animus, quæ voluntas, qui amor, is non patietur te vlla spe vllò-
ve desiderio studij, officij, operæ, commodi, re-
rum deniq; omnium, quas mihi fortuna largi-
ta est, frustrari: Sed enitetur potiùs omnibus
viribus, quo abs te impetu provocatur, eodem
tibi vt perpetuo respondeat. Siquidem nihil
minus hominis est quàm non paria reddere fa-
uendo, ei à quo amando tam humaniter pel-
liciaris. Nec dubito, quæ tua est humanitas, te
pari volùtate fore, vt quam nunc literis in eo
benevolentiam rebus omnibus sis comproba-
turus, & quam hoc indice tenuem tuâq; le-
ctione vix dignam nauauit operam, eam be-
nevolè sis accepturus, & mei memoriam nun-
quam depositurus. Bene & feliciter
vale. Torgæ, s. Nouemb.

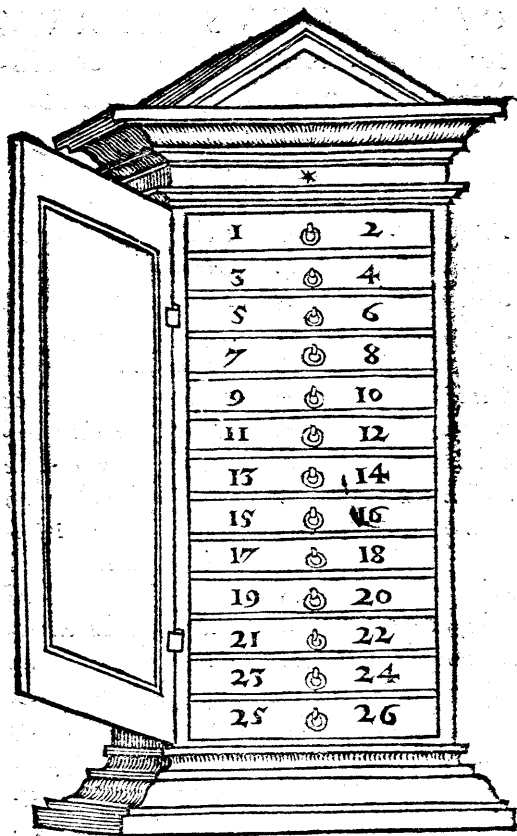
I 5 6 5.

4 5

ARCA RERVM FOSSILIVM Iuan. Kentmani.

1 TERRAE	*	2	SVCCI NATIVI.
3 EFFLORESCENTES	*	4	PINGVES
5 LAPIDES	*	6	LAPID. IN ANIMALIBVS
7 FLVORES	*	8	SILICES
9 GEMMAE	*	10	MARMORA
11 SAXA	*	12	LIGNA IN Saxa corporata.
13 ARENAE	*	14	AVRVM
15 ARGENTVM	*	16	ARGENTVM VIVVM
17 AES SEVCVRVM	*	18	CADMIA MET. PLVMBAGO
19 PYRITES	*	20	PLVMBVM NIGRV
21 CINEREVM	*	22	CANDIDVM
23 STIBI	*	24	FERRV
25 STOMOMA	*	26	MARINA VARIA

*Quicquid terra sinu, venisq; recondit imis,
 Thesauros orbis hæc brevis arca tegit.
 Laus magna est tacitas natura inquirere vires,
 Maior in hoc ipsum munere nosse Deum.
 Georg. Fabricius. C.*

CATALOGVS RERVM
 fossilium Io. Kentmani. Numerus fo-
 llij puncto præeunte, faciem prio-
 rem indicat: sequente, po-
 steriorem.

TITVL. I.

TERRÆ	pag. 1	<i>Cæruleum</i>	.16
<i>Argilla</i>	4.	<i>Aerugo</i>	17.
<i>Marga</i>	.5	<i>Ferrugo</i>	17.
<i>Medulla</i>	.6	<i>Auripigmentum</i>	17.
<i>Boli</i>	6.	<i>Sandaracha</i>	.18
<i>Creta</i>	.7	<i>Sulfur</i>	.18
<i>Rubrica</i>	7.	<i>Efflorescentes seu extra-</i>	
<i>Ochra</i>	.8	<i>cti, (pyrita, & quæ</i>	
<i>Vasa è terris</i>	8.	<i>ex eis sunt.)</i>	.19
II. SVCCI NATI- tini.		III. SVCCI PIN- gues.	
<i>Sal</i>	.9	<i>Bitumen</i>	.21
<i>Sales factitiy</i>	.10	<i>Succina liquida, seu pel-</i>	
<i>Nitrum</i>	10.	<i>lucida</i>	.22
<i>Alumen</i>	.11	<i>Grawida</i>	.22.
<i>Atramentum</i>	.13	<i>Crassa nõ pellucida</i>	.23
<i>Melanteria</i>	14.	<i>Mixta cum alyis succis</i>	
<i>Sory</i>	.15	<i>folio</i>	.23.
<i>Chalcitis</i>	.15	IIII. LAPIDES.	
<i>Misy</i>	15.	<i>Succum attriti emitten-</i>	
<i>Chrysocola</i>	15.	<i>tes</i>	.25
			Gy-

CATALOGVS

<i>Gypsum</i>	25.	<i>Odorati</i>	36.
<i>Specularis</i>	26.	<i>Pumices & topi</i>	37.
<i>Amiantus</i>	.27	<i>Lapides rudes</i>	38.
<i>Magnetis</i>	.27	<i>E ligno corporati</i>	39.
<i>Lapis Iudaicus</i>	28.	<i>Igne liquefcentes</i>	39.
<i>Trochita & Entrochi</i>		VII. FLVORES. 40	
<i>fol.</i>	28.	<i>Candidi et pellucidi</i>	40
<i>Brontia</i>	29.	<i>Non pellucidi & imper</i>	
<i>Ceraunia</i>	.30	<i>fecti</i>	41
<i>Ostibus vel testis similes</i>		<i>Rubri</i>	42
<i>fol.</i>	.31	<i>Nigri</i>	42.
<i>Glossopetra</i>	.31	<i>Flavi</i>	42.
<i>Ammonis cornu</i>	31.	<i>Virides</i>	43.
<i>Selenita</i>	.32	<i>Cærulei</i>	44.
V. LAPIDES AB		<i>Purpurei</i>	43.
<i>animantibus appellati:</i>		<i>Phœnicei</i>	44
<i>item grauidi, & Cotes</i>		<i>Cinerei</i>	44.
<i>fol.</i>	32.	VIII. SILICES 44	
<i>Ab Anibus</i>	32.	<i>Pellucidi</i>	44.
<i>Aquatilibus</i>	32.	<i>Non pellucidi</i>	45
<i>Animalibus alijs</i>	33.	<i>Vitrum</i>	46
<i>Grauidi, & Belemnita;</i>		IX. GEMMÆ	
<i>Et.</i>	.34	<i>& lapides preciosi</i>	46.
<i>Aetita</i>	.34	<i>Crystallus</i>	46.
<i>Geodes</i>	.35	<i>Iris</i>	47.
<i>Cotes</i>	35.	<i>Adamas</i>	47.
VI. DIVERSI		<i>Opalus</i>	47
<i>aly</i>	36	<i>Ceraunia</i>	47

RERVM FOSSIL.

<i>Smaragdus</i>	47.	<i>Gramida</i>	.55
<i>Beryllus</i>	47.	<i>Fibilia</i>	.55
<i>Prasius</i>	47.	<i>Calcaria</i>	.55.
<i>Topazius</i>	47.	<i>Ligna in saxa</i>	.56
<i>Sapphirus</i>	.48	XII. <i>ARENÆ</i>	.56.
<i>Amerbystus</i>	.48	<i>Factitia</i>	.57.
<i>Sarda</i>	48.	XIII. <i>AVRYM</i>	.58
<i>Sardonyx</i>	49.	XIII. <i>ARGEN-</i>	
<i>Onyx</i>	49.	<i>tum</i>	.59
<i>Carbunculus</i>	.50	<i>Rude glebosum</i>	.59
<i>Hyacinthus</i>	50.	<i>Capillare</i>	.59
<i>Iaspis</i>	50.	<i>In alias formas concre-</i>	
<i>Astroites</i>	51.	<i>tum</i>	.60
<i>Chelonitides</i>	.52	<i>Candidum</i>	.60.
<i>Gemma huia</i>	.52	<i>Plumbei coloris</i>	.60.
<i>Varyj</i>	.52	<i>Cinerei coloris</i>	.61
X. <i>M. ARMORÆ</i>	52.	<i>Nigri coloris</i>	.61.
<i>Candida</i>	52.	<i>Rubri coloris pellucidis</i>	
<i>Cinerea</i>	.53	<i>fol.</i>	.61.
<i>Nigra</i>	53.	<i>Rubri coloris non pellu-</i>	
<i>Viridia</i>	53.	<i>cidum</i>	.62
<i>Rubra</i>	.54	<i>Flavi coloris</i>	.62.
<i>Flava</i>	.54	<i>Cœrulei coloris</i>	.63
<i>Alabastrum</i>	54.	XV. <i>ARGENTVM</i>	
XI. <i>SAXA</i>	54.	<i>vinum</i>	.64
<i>Arenaria</i>	54.	XVI. <i>AES SEV</i>	
<i>Tincta ab exhalationi-</i>		<i>cuprum</i>	.65.
<i>bis</i>	54.	<i>Natum cum alijs me-</i>	

CATALOGVS.

<i>tallis mixtum</i>	66.	<i>E quibus nõ elicatur</i>	79
<i>Aerarij lapides effigiani à natura</i>	67.	<i>Aurei coloris</i>	79
<i>Aerarij lapides à natura picti</i>	.68	<i>Variorum colorum</i>	80
XVII. POMPOLI X		<i>Rubei coloris</i>	80.
fol.	72.	<i>Cinerei coloris, è quibus ignis elicatur</i>	81.
XVIII. SPODOS	72.	<i>E quibus non elicatur.</i>	81
XIX. DIPHYGES		<i>Aliorũ colorum, etc.</i>	82
XX. CADMIA		<i>Parens succorum</i>	82.
Capnitis	.73	<i>Metallorum variorum fertilis</i>	.83
Fornacum	.73	XXIII. PLVMBVM	
Metallorum vel fossilis.		nigrum	83.
fol.	.74	XXV. PLVMBVM	
XXI. LITHARGY- rum	75.	candidum	.85
XXII. MOLYBDÆ- na	.76	XXVI. PLVMBVM	
Plumbago	.76	cinereum	87.
Sterilis	77.	XXVII. STIBI	88.
XXIII. PYRITÆ	77.	XXVIII. FERRVM	89
Argentei coloris	77.	Recrementa ferri	.92
<i>E quibus ignis elicatur</i>		XXIX. STOMOMA	
fol.	78.	feu acies	92.
		XXX. ALCTONIA	
		Et concha, &c.	92.

Gentis Kentmannæ, iusti testatur imago

Phillyrida, ianæ & sine fraude fidem.

TERRARVM

genera.

TERRÆ.

I.

Erra lutosā, candida.
Weisser leithen.

2. Arenosa candida,
quæ conchas dura-
tas in se continet.

Ein sandicht erdtrich/ darinnen steinerne
schneckenheuschlein wachsen.

3. Candida saponaria siue fullonia,
Elbogiana. Weisse seiffenerde wasch-
erde/fulerde.

4. Candidissima ex Melo insula, ve-
teribus celebrata.

5. Lemnia, vel sigillata candida, no-
stra adulterina. Vera è Lemno insula
affertur. Gefelschte gefigelteerde.

6. Lutosā cinerea. Graver leithen.

7. Pinguis mollis cinerea Iuliacēsis.

8. Eretria cinerea vltamarina, qua
medici vtuntur.

9. Cinerea Patauina, in qua gigni-

A

tur cæruleum. glebæ huius terræ reperiuntur in agris: quæ cum franguntur, in medio inest terra candidissima mollis & friabilis: ea breuissimo temporis spacio propter ambientem aërem mutat colorem natium, & fit cærulea.

Paduanisch lasur/oder Paduanischblaw.

10. Cinerea Hispanica, ex qua vasa liquationis fiunt, admixtis testis vasorum fractorum. *Spannisch erdtrich darauß die schmelztigel werden.*

11. Cinerea Hibernica, quam fugiunt omnia animalia venenata. Talis dicitur esse quædam in Sueuia iuxta Augustam. *Irlandisch erdtrich darauß kein giftiges gewürm tauere.*

12. Cinerea rarissima Gifelana, ex qua fiunt vasa, quæ exudant vinum recens & alios liquores. *Ein graw luct erdtrich/ darauß die Hessischen mostkreuse werden/ die stes schwitzen.*

13. Subcinerea spissa Vualdenburgica, ex qua fiunt vasa, nullos liquores sorbentia, & aquam (vt vocant) fortem

em continentia: deportantur Antuerpiam & Venetias. Waldenburgisch erdtrich/darauff gefesse werden/die scheidt wasser wie das Benedische glas halten.

14. Saponaria in candido rubra Elbogiana. Leibfarbe seiffenerde.

15. Cinerea dura & crustacea ex qua in Italia lebetes & ahena conficiuntur: Graw hart Welsch erdtrich/darauff man fischtigel/ vnd kessel macht.

16. Cinerea Annebergia, cum rubrica fabrili mixta: Ein graw erdtrich mit berckrötel vermischet.

17. Violacea friabilis, Iuliacensis. Schön violbraun milt erdtrich.

18. Saponaria, violacea, Elbogiana. Ein violbraun seiffenerde.

19. Saponaria facticia, qua eluuntur vestimentorum maculae. Eingemacht erde / darmit man die flecken auß den fleidern treibt.

20. Viridis saponaria in Turingia prope Beichlingum eruta in fodiendo cellariorum.

12. Lutosa lutea. Gelber leetthen.
22. Ochrae similis, ex qua plumbum excoquitur Iimenæ ad siluam Baccenam. IImenauisch bleyerde.
23. Tripela. Trippel.
24. Alana, ab Alanis populis, qui nunc Valachi. Gelber bolus.
25. Lutosa rubra.
26. Rubea harenosa metallica in Al denbergo, quæ leuissimo attactu manus tingit: & in fodinis ipsa saxa, vt terræ planè fiant colore similia.
27. Rubea dura sabulosa in metallis æneis Islebiæ, quam appellant, Roter flec.
28. Rubea friabilis, ibidem. Roth gebirge.
29. Rubea mollis scissilis Vualdenburgica, venæ minij non dissimilis. Schöne rothe schiffrichte erde/dem quecksilber eris nit vngleich.
30. Lapidosa rubea Rochlicensis, cum qua marga ipsa excinditur. Roth steinicht erdrich / darmit das stein marck

marckbricht.

31. In qua Aquisgrani cadmia fossilis reperitur.

32. Pinguis mollis subfusci coloris, Iuliacensis, cum qua bolus effoditur.
Breunlich erdtrich.

33. Nigra bituminosa. Schwarz
berckwechlich erdtrich.

34. Ampelitis siue pharmacitis qua medici vtuntur.

35. Ex Umbria Italiae parte. Ein
seiffen erdtrich auß Umbria.

36. Pacodis, etiam medica.

37. Friabilis squamis æris similis, ex
qua in Hercynijs ferrum excoquitur.
Ein mildt fesselbraun erdtrich / darauß
man am Harz eisen macht.

38. Lemnia vel sigillata vera: terrarũ
omnium apud medicos celeberrima.
Gesigelte erde.

39. Qua lateres ducuntur. Zigel
erde.

40. Nitrosa Thuringica, quæ in mul-
tis locis corium terræ occupat. Vnde

vix alibi plures officinæ nitrariæ, vt
Mersburgi & Erfurdia. Item in villis,
Lausteti, Netschauia, Kirchsteti, Gre
fendorfi, Clobigi, Schaffsteti, Eblebi.

Salpetrisch erdtrich.

41. Nitrosa sterilis, quam Thuringi
Schalck quasi nequam dicas, nomi
nant.

42. Nitrosa Torgensis.

43. Aluminosa Misnensis, colore va
rio, sed ochræ & ferruginis præcipué.
Hæc foditur Heluigisdorfi prope Vuil
lansdorfium duobus supra Misenam
miliaribus; & Burgi prope Dipoldis
ualdum miliaribus ab eadem vrbe qua
tuor. Inuenitur eadem spongiosa. *A
laun erdtrich.*

44. Aluminosa Misnensis cinerea,
quæ veluti pyrites rarus splendet, fodi
tur in iisdé qui modo nominati sunt,
pagis.

45. Aluminosa Dibana, medio in
ter Lipsiam & Videbergam itinere.

46. Aluminosa nigra harenæ instar
quæ

quæ ad lacum quendam in Lufatia foditur, in villa quæ dicitur Mefo.

47. Atramentosa Goslariana. *Süppferweffrich erdtrich.*

48. Sulphurea Radebergiana. *Schwefel erdtrich.*

49. Carbonaria, è cespitibus Belgica & Misnensis, qua carbonum vice vtuntur. Antuerpiæ *Durff* nominant: & baiulos qui faccis è nauibus exportant *Durffentreger*/Misnenses *Dorpte* appellant, quæ in montana eius parte, ante paucos annos cognita est & effossa. Vtuntur ea in alendo igne, vbi est lignorum penuria, vel in venis excoquendis, quæ igne maiore indigent. *Durff*/Dorpte.

50. Ipsa, terra Bauarica, qua firmissima in ignibus nostri vtuntur metalli ci: ex ea enim fiunt catilli, qui in igne continente durant sex, interdum octo dies: fiunt autem tanta magnitudine, vt marchas argenti modò sexaginta, modò septuaginta, contineant. Con-

TITVL. 1. ARGILLÆ.

ficiuntur Hafnercellæ, quatuor à Pata-
uia miliaribus. *Zyser schmelztigel so
zu Hafnerzell gemacht werden.*

ARGILLÆ.

1. **A**Rgilla candida Seburgica.
Weisser Thon.
2. Candida Annebergia.
3. Candida Illebiana, cui internitēt
micæ argenteæ. *Weisser Thon mit
silber glimmerlein.*
4. In cinereo cādida Illebiana, quæ
post orgyias triginta in fodinis æris in
uenitur, post terram rubeam sabulo-
sam: de qua supra.
5. Cinerea Misnensis. *Schöngraw
Weisnischer Thon.*
6. Cinerea Misnensis prope Risam
ad Albim. *Liechtgrawer Thon / von
Riß.*
7. Cinerea Herlesbergensis ex qua
Noribergæ cum terra arenosa fiunt va-
saliuationis, in quibus orichalcum
conficitur. *Thon darauß man die
schmelz-*

schmelztigel macht/darinn man den mes-
sing macht.

8. Cum terra arenosa. **Bereiter**
Than zu den schmelztigeln.

9. Lutea Misnensis. **Schön gelber**
Than:

10. Fulva, Annebergia in Pila mon-
te. **Gelber than.**

11. Rubricę fabrili similis è pago O-
crolla. **Schön roter than/von Ditzoll.**

12. Rubra Islebiana, cui etiam inter-
nitent micæ argenteæ. **Roter Than**
mit weissen glimmerlein.

13. Ferruginei coloris è Bauaria, qua
tinguntur fornaces, quæ ex ferro fi-
unt. **Eisen Than / damit man die ei-
sern öfen fein eisenfarb anstreicht.**

14. Boëmica friabilis, è qua eximun-
tur granati. **Leimicht erdtrich/ darin-
nen viel granatlein.**

MARGA.

1. **M**Arga candida pinguis mol-
lis Torgana. **Weisser flüs**

figer mergel.

2. Candida Iuliacensis.

3. Candida crustacea. **Weisser**

Schirblechter mergel.

4. Candida lapidosa Hallensis.

Weisser harter mergel.

5. Candida arenosa friabilis, Hildeshemiana.

6. Cinerea mediocris, quæ reperitur inter Dresdam & Misenam. **Liecht aschenfarber mergel.**

7. Subcinerea lapidosa. **Aschenfarber steinichter mergel.**

8. Cinerea lapidosa Hallensis, qua artifices vtuntur in effingendis imaginibus. **Graver harter mergel darein man Conterseheth.**

9. Fulua crustacea Radebergensis quæ reperitur in terra arenosa aurum in se continens. **Geler schirblichter Goldmergel.**

10. Dura lutea arenosa, Belgica è Traiectu superiore, qua incolæ, sicuti in alijs locis, agros stercoreant.

Zunch

Zunehmmergel von Maastrich.

M E D V L L A.

1. **M**Edulla candida fluida saxo
rum Torgensium. Weiß
milde steinmarck. (sum.)
2. Cādida & pinguis saxorū Torgen
3. Candida & fluida saxorum Roch
licensium. (sum.)
4. Candida dura saxorū Rochlicen
5. Candida metallica, nascens in ve
nis argenti, quæ cum primū eximi
tur, colōre caseum liquidum refert. in
aëre statim indurescit: ita tamē vt ore
retenta butyri instar liqueſcat. Weiß
flüssig silber steinmarck.
6. Metallica candidissima pinguis
& mollis Sachsenfeldensis, quæ in fer
ri venis reperitur, terræ saponariæ ta
ctu non dissimilis. Sachsenfeldisch
berck steinmarck.
7. Metallica candida Sachsenfelden
sis innata ferri saxi. Berck steinmarck/
mit eisenstein vermischet.

TITVL. I. MEDVLLAE.

7. Lutea gæodi inclusa, ochræ non dissimilis, quæ circa Francobergam in Misnia cum lithanthrace reperitur.

Gelb steinmarck in holsensteinen.

8. Flaua dura exgæode. **Hart gelb steinmarck.**

9. Flaua friabilis exgæode, quæ reperta est Misenæ in fundamentis cellæ penariæ Iudi illustris. **Gelb milbicht steinmarck.**

10. Rubra mollis saxorum Rochlicensium, qua nostri homines magno cum fructu loco boli Armeni vtuntur. **Rot Rochlizer steinmarck.**

11. In candido rubra saxorum Rochlicensium. **Leibfarber steinmarck.**

12. Picea saxorum Pirnensium. **Schwarz steinmarck / Bech gleich.**

13. Viridis saxorum Chemnicensium supra Hilbersdorfium. **Grünlich steinmarck.**

B O L I.

1. **B**Olus candidus Iuliacensis, ex bluteo ad quandã rubedinem
acce-

accedens, vero bolo Armenio non dissimilis, Iuliacensis.

2. Pannonicus verus. *Ungerischer rechter bolus.*

3. Luteus Theophrasti.

4. Boëmicus rubeus.

5. Annebergius. *Gebingischer bolus.*

6. Armenius verus, quem anno M. D. L V. Elector Saxoniae Augustus à legato Turcico accepit: qui verum esse, & sese hunc in Armenia collegisse affirmavit: Item quod in magno precio hanc terram habeat Turcicus Imperator. Utuntur eo Turci contra febres, pestem, & anginam.

C R E T A E.

1. **C**Reta argentaria, in qua micæ argenteæ internitent. *Silber freide.*

2. Rara mollis. *Güte schreibfreide.*

3. Dura. *Stein freide.*

4. Lutea mollis Vualdenburgica, quæ facillimè lineas ducit.

5. Tophacea. *Leichte freide.*
6. In cinereo violacea, dura.
Braune freide.
7. Cærulea, quæ effoditur in Thuringia prope oppidum Mogellam, qua fabri in pingendis parietibus vtuntur.
Doringisch freide.
8. Viridis dura.
9. Subviridis. *Tunckel grüne freide.*
10. Nigra mollis. *Schwarzschreib freide.*
11. Nigra mollis argenteis maculis nitens.
12. Nigra dura. *Harte schwarze freide.*
13. Fabrilis candida, ex qua Catalauni ad Matronam parietes & muros extruunt: vnde etiam Argieræ portus extractus dicitur.
14. Fabrilis pinguis, quæ effoditur in Misnia Vualdenburgi.
15. Dura violacea, quæ ibidem inuenitur.

R V B R I C A E.

Ru-

1. **R** Vbrica fabrilis mollis.
Weich berckrötel.
2. Fabrilis dura. Rötelstein.
3. Fabrilis facticia. Rötel.
4. Fabrilis pura & fluida effoditur
ad Leubingam pagum Vuerterorum
in Thuringia, qua domorum tecta so-
lent pingere. Doringisch rötel fugel.

O C H R A E.

1. **O** Chranatiua, siue Sil, Gossa-
riensis. Berckgelb/ Ocker-
gelb.
2. Fistularis. Rörichochra.
3. Natiua crocei coloris Vratisla-
uiensis. Schön saffran roth/ Berckgelb
von Bressel.
4. Usta & aceto extincta. Braun
roth.
5. Innata ferri lapidibus, effossa Fran-
cobergi ad Tschopam amnem. Fran-
ckenbergisch Ochra.
6. Innata & annata lapidi plumba-

TITVL. 7. VASA E' TERRIS.
rio, Fribergensis. Freibergisch ochra.

VASA E' TERRIS.

1. Vasa Venetiana egregie & doctè picta. Schön Benedisch thenern gefes.
2. Numantina, siue Hispanica liquationis. Spannische schmelztigel.
3. Ipsæa. Zyper schmelztigel/von Hafnerzelle.
4. Herlesbergiana, in quibus Noribergæ fit orichalcum. Nürnbergische schmelztigel.
5. Giselana, è quibus liquor exudat. Hessische mostkreuse so stets schwenken.
6. Vualdenburgia quæ liquores nõ sorbent. Waldenburgische früge.
7. Fictilia in Lusatia in terra reperia: sunt urnæ fictiles: incolæ vocant, Gewachsne töpffe.
8. Fictilia in Thuringia prope arcem Steinam in monte vicino reperia. Zwerg töpffe.

Succi

S V C C I N A =

tiui.

S A L.

1. **S** Al excoctus. Tales salinę sunt
in Saxonia nobilissimę Hal-
lenses, & Luneburgicę, & Stasfurdia-
nę: In Thuringia, Franckenhusię. **Ge-
sotten Saltz.**

2. Flos salis, ἀλὸς ἀνθῶ. **Fein saltz/
saltz blüme.**

3. Pellucidus, crystalli instar, cui in-
nata est terra salsa pulla & cinerea, ex
qua succus salsus efflorescit. **Durch-
sichtig saltz / mit schwarzgrawer salzerde
vermenget / darauff schöne saltzblümen
stehen.**

4. Fossilis pellucidus, Pannonicus,
qui dicitur in officinis, Sal gemmę.
Ungerisch lauter steinsaltz.

5. Fossilis cinereus Polonicus. **Pol-
nisch steinsaltz.**

6. Fossilis niger Polonicus.
Schwarz Polnisch steinsaltz.

B

6. Podolicus. è prouincia Polonię, habes cum falsedine saporem oui durri. *Podolisch saltz / schmeckt wie hart gefottne eyer.*

7. Marinus, de quo Ausonius, *Irritamentum, quibus additur, æquoreũ sal.* Hic sal ferè durior & nigrior est, quàm fossiles. *Boisaltz / Mehsaltz.*

8. Lacustris. *Das man auß stehenden wassern seüdt.*

9. Ammoniacus. *Salarmoniac.*

10. De Ceruia, in Piceno, qui ex marino multa arte excoquitur.

11. Indicus. *Indianisch saltz.*

12. Colomæus, ex Vualachia.

13. Salis aspergo, quæ veluti pruina in campis & pratis iacet, vbi sunt riui falsi, vt in Thuringia supra montem Kifhusianum, quæ Kelbram iter est.

14. Micæ falsis, sunt granula quæ in sale marino sunt, grandiores quàm in excocto. *Geforn saltz.*

15. Stiriaë salis. *Saltz pfeiffen / saltz zapffen.*

Massz,

S A L E S F A C T I C I I. 16

16. Massæ, quales sunt quæ in Polonia effodiuntur, & scinduntur ferris:

Sals stuck/sals stein.

17. Conchæ salis, quæ fossili Polonico innasce solent.

S A L E S F A C T I C I I.

1. **S**Al absinthij, probatur in febribus & peste. *Wehnmüt sals.*

2. Juniperinus, valet in peste. *Wacholder sals.*

3. De succino, est efficax remediũ, vt juniperinus in calculo. *Actstein sals.*

4. De ossibus humanis. Sunt qui præsentem medicinam existiment febri quartanæ. *Todtenbein sals.*

5. De nitro, ex quo fit puluis Bombardicus. Vide Halonitrum.

6. Theriacus Galeni.

7. Sacerdotalis, est facticius & compositus.

8. Alkali, idem quoque facticius, & nomen est Arabicum.

NITRVM.

1. Nitrum natiuum scissile, durum, ex quo Venetijs Borax coquitur. Schifflichter niter/ darauß man zu Benedien den Borras macht.

2. Natiuum cinereum, durum, globosum, ex quo item Venetijs borax coquitur. Graver harter stücklichter niter/ darauß man auch Borras macht.

3. Verum Venetum coctum & preparatum, quod chrysocollam nominant Græci, Mauri borras.

4. Coctum adulterinum. Gefelschter Borras.

5. Candidissimum plumosum, quod exudat Targæ ex parietibus, quod Græci aphronitrum vocant. Weiß niter blümen.

6. Flauum plumosum, in cellarijs Misene collectum. Gelb niter blümen.

7. Flauum durum Neapolitanum.

Nea

N I T R U M.

Neapolitanischer gelblicher niter.

8. Efflorescens ex terra Turingica nigra, nitrosa. Niter auß Doringscher erde blüende.

9. Efflorescens ex recremento plumbi. Blüender niter auß bley-schlacken.

10. Efflorescens cum caeruleo ex recremento aris. Blüender niter sampt einem niter auß kupffer schlacken.

11. Stalacticum in cellarijs Torgæ collectum. Keine niter sacken.

12. Halinitrum, sal ex nitro coctum. Salpeter.

A L U M E N.

1. **A** Lumen fossile. Alaun volge.

2. **A** Liquidum luteum, ex Ilua in sula maris Hetrusci, quod tractatum manibus ita mollescit, vt ferè fluat. Weich/bleichgälben alaun.

3. Natium liquidum flauum instar butyri molle, fossum in foro Vulcanio prope Neapolim. Neapolitanisch gälber alaun/weich wie ein butter.

4. Liquidum cinereum ex eodem loco. *Grawweich alain.*
5. Candidum plumosum Neapolitanū. *Leicht weißer Neapolitanischer alain.*
6. Candidissimum scissile Neapolitanum. *Weiß schiffricht alain.*
7. Luteum scissile Neapol. *Gelb.*
8. Scissile cum melateria permixtū, quod sulfur redolet, si incendatur, fossilē, Neapolitanum. *Ein schiffrichts alain/mit schwarzem mildten atrament vermischet/reucht wie schwebel.*
9. Capillare, fossilē Neapolitanū. *Hericht alain.*
10. Rotundū Neapolitanū. *Runde alain.*
11. Placōdes, latas crustas habens, Neapolitanum. *Fleischt alain.*
12. Saccharinum facticium. *Alain geformt wie zuckerhütlein.*
13. Plinthides violacei coloris. *Vielbraun alain.*
14. In candido rubrum coctū, Neapolit-

politanum, Rothlicht alaim.

15. Facticiū instar fluorum. hoc fit cum crux aliqua lignea in catinos immittitur: cui ita adhæret, quasi sit adnatū, & ferè in quadrangulos format.

16. Candidum purum coctum Lobsteinanū in Thuringia. Kein weiß durchsichtig gesotten alaim.

17. Venetianum, quod contritum rubrum fit, etiamsi per se est candidū. Benedisch alaim.

18. Comune. Gemein landt alaim.

19. Vstum. Gebrant alaim.

20. Candidum Dibanum excoctū, ex quo atramentum sutorium efflorescit. Gesotten alaim / darauß kupffer wasser wechset.

21. Dibanum cum atramento mixtum ex terra humida extillans, & cōcrescens. Alaim mehl.

22. Cum atramento ex lixiuio excoctum. Ungeleutert alaim mehl.

23. Dibanum coctū candidum purum, pellucidū, atramēto carēs. Kein

geleutert durchsichtig alau.

24. Boëmicum.

25. Misnense, quod foditur in villis Heruigisdorfo, & Burgo, de quo supra in terris dictum est.

26. De Tolpha, quod primùm fossum est in Italia, Pij secundi Pontificis temporibus.

27. Vena aluminis cum misy, Neapolitana. . . . Kein berckart auß Neapolis/darinn alau vnd gälb Atrament zu sehen zu gleich.

28. Terra candidissima, ex qua coquitur alumen Neapolitanum. Ein weiß alau erdtrich.

29. Lapis de Rocca, ex quo fit alumen.

30. Terra in cinereo nigra Dibana, ex qua alumē coquitur. Ein schwarz graw erdtrich darauß man zu Dieben alau seüdt.

31. Vena aluminis rotundi, quæ Neapoli in superficie montis inuenitur. Ein schweflicht berckartih; darin die run-

De alauu fuglen brechen.

32. Vena nigra Lobestenana, in qua inest alumen candidum natiuū. Ein schwarzer gang/ darinn ein weiße alauu volge.

ATRAMENTVM.

1. **A** Tramentum album tenue, Goslarianum. Kupffer wasser blüme.

2. Album durum fossile Goslarianum. Weiß hart bergkupffer wasser.

3. Candidum purum spongiosum, fossile. Weiß rein lucker bergkupffer wasser.

4. In candido rubrum, spongiosum, fossile, Goslarianum. Rotlicht vnd lucker bergkupffer wasser.

5. Candidum durum stalaeticū, natiuum, Goslarianum. Weiß Goslarisch Zöckelgüt.

6. In candido rubeum, itidem stalaeticum, durum. Rotlich Goslarisch Zöckelgüt.

7. Viride durum natiuum Goslarianum.

TITVL. II. STRAMENTVM.

- num. Hart grün bereck kupffer wasser.
8. Viride spōgiosum natiuū. Grünlich luct.
9. Viride stalacticum durum Gossariense. Grün hart Jockelgüt.
10. In candido cinereum, Cyprium. Grau bereck kupfferwasser.
11. Durum cinereum natiuū. Grau hart bereck kupfferwasser.
12. Cinereum natiuum Neapolitanum, cum sulfure viuo coloris lutei. Grau kupfferwasser / mit einem reinen gelben schwedel.
13. Viride durum solidum coctum Gossarianum. Grün hart gesotten kupfferwasser.
14. Viride durum spongiosum, coctū Gossariæ. Grün hart schwemicht kupfferwasser.
15. Cœruleum coctum, Cypriū, pulcherrimum. Schön blau gesotten kupfferwasser.
16. In viridi cœruleum coctū Gossarianum, Grün blau licht kupfferwasser.

wasser.

17. Coeruleum Romanum coctum.
Blaw Römisch Kupfferwasser.

18. Coeruleum Pannonicum coctū.
Blaw Ungerisch Kupfferwasser.

19. Coeruleum Pannonicum, in quo
alumē candidissimū gignitur. Blaw
Ungerisch Kupfferwasser / darinn täglich
alaun wechset.

20. Coeruleum coctū Radebergen-
se in Misnia, Pannonico simile.

21. Radebergense, cum sulfure mi-
xtum. Radebergisch Kupfferwasser mit
Schwefel vermischt.

22. Coeruleum coctum Goldeber-
gense in Silesia, cum alumine mixtū.
Goldbergisch Kupfferwasser mit alaun
vermengt.

23. Candidum, durum, pellucidū,
sublimatum. Hart/weiß vñ durchsich-
tig sublimiert Kupfferwasser.

24. Destillatum. Kupfferwasser
öl.

25. Vstum. Gebrant.

26. Vstum cyprium.
27. Atramenti, salis, nitri, & aluminis post destillationem recremētum.
Todten kopff vom scheidwasser.
28. Atramenti recrementū ex quo postea Radebergæ sulfur excoquitur.

MELANTERIA.

1. **A**tramentum nigrum, seu sulfurium, Græcis melanteria.
Schwarz atrament.
2. Melateria friabilis. Weich schwarz atrament.
3. Melanteria friabilis, in qua Misy efflorescit. Darauff ein gälb atramēt blüet.
4. Vena nigra Iuliacensis, ex qua copiosum atramentum excoquitur.
Schwarz atramentstein / darauff man wil kupfferwasser seüdt.
5. Vena Gossariana, atramenti sulfuris viuo similis colore, excellens & preciosissima, quæ rariùs reperitur. Ein graw atrament / dem lebendigen schwes bel nicht vngleich.

1. Sory in eo differt à melantheria, quod in sory inest virus graue, nauseam mouens, id quod in melantheria non deprehenditur. Ein übelriechent schwarz atrament.

2. Goslarianum cum pyrite, ex quo misy & atramentum candidum semper efflorescit. Schwarz übelriechent atrament mit fisch vermengt.

CHALCITIS.

1. Chalcitis dura. dicitur autem hoc nomine, propter æruginem, quæ eius color verus & natiuus est. Hart roth atrament.

2. Friabilis. Milbicht roth atramēt.

3. Dura in qua misy. Roth atramēt / darinn gälb atrament.

4. Dura in qua sory. Roth / darinn schwarz atrament.

5. Dura cum pyrite mixta. Das si sig ist.

6. Cypria. Roth atrament auß Cyprien.

1. **M**lſy friabile. **M**ilbt gelb atrament.
2. **Durum.** **H**art gelb atrament.
3. **Durum cū chalciti mixtū.** **G**elb hart atrament / mit rothem atrament vermischet.
4. **Durum cum melanteria mixtū.** **G**elb hart atrament / mit schwarz atrament vermischet.
5. **Ex quo atramentum tenue candiſſimum efflorefcit.** **G**elb atrament / darauff weiß kupfferwaſſer blüet.
6. **Cum chalciti dura, ex qua atramentum album tenue efflorefcit.** **G**elb atrament mit rothem hartem atrament vermischet / darauff weiß kupfferwaſſer blüet.

CHRYSOCOLLA.

1. **C**hryſocola natiua pura, in monte Carpatho collecta. **R**ein berckgrün.
2. **Natiua Snebergensis in Miſnia, in lapide metallico ærario.** **B**erckgrün in einem kupffererz.

Nati-

3. Natiua ex Alpib⁹ Rheticis cū molochite striatim posita. Ein Schwazisch berckgrün / mit einē malachit schriechweise vermengt.

4. In lapide fissili Islebiano. Ein berckgrün in Eislebischem schifer.

5. Herbacea quæ post tincturam appellat lingua vernacula Schifergrün.

6. Facticia. Gemacht bergrün.

COERULEVM.

1. **C**Oeruleum pulcherrimū vlt. tramarinum seu Cyprium, in terra cinerea, simile cœruleo facticio optimo. Ein schöne lasur / in einem lichtgrawen erdtrich auß Cypem.

2. Natiuum insigne glebosum Snebergense, intus concauum, quod ex terra cādida fabulosa effodit. Schön blaw lasur fuglen / die inwendig hol / vnd in einer weissen griflechten erden gefunden werden.

3. Patauinū, quod in glebis subcinereis terræ reperitur. Ein blaw in dunkelgraw erdflozen vmb Padua gefunden.

4. Natiuum Thuringicū, quod effoditur magna copia iuxta Muchellam. Gemein blau so man in Thüringen findt/oder bricht.

5. Natiuum copiose adhærens terræ duræ cineræ tenui. Bercklasur / so heuffig wechßt an einer grawenschirblichen erden.

6. Natiuum purū ex Polonia. Ein fein Polnischer lasurstein.

7. Natiuum Polonicum, cum terra dura sabulosa candida. Ein Polnisch lasur / mit einer harten grißlichten weissen erden vermischet.

8. Natiuum cum lapide rudi candido. Unreiner lasur an weissen stein.

9. Natiuum Hispanicum in quo aurum apparet. Spanisch lasur stein / darin sichtig fein gold.

10. Natiuum Snebergense, adhærens lapidibus rudibus. Lasur am stein angeschweiffte.

11. Illebianū in lapide fissili. Berck lasur in schiferstein.

Natiuum

12. Natiuū Goldbergense cū chryso-
colla, in vena ferri reperta, in lapide
candido, qui igni liquefcit. Ein schön
ne bercklasur/mit einem angeflognē berck-
grün in einem eiseners vñ weissen quartz.

13. Natiuum Snebergense, & chryso-
colla pura, in filice candido distinctè
adhærete. Ein schönne bercklasur/sampt
einem reinen berckgrün/an einem harten
vnd weissen felw:stein/vnderschiedlich an-
hengent.

14. Natiuum Gishubelianum in py-
rite, ex quo argentum excoquitur, id
mixtum est cum succo viridi concre-
to, & zonarum instar interdum dispo-
situm, ex quo extra venam etiam cum
iucunditate efflorescit. Ein berckla-
sur in einem gar schönen kupffer kiez/dar-
aus täglich ein grawe farb wechset.

15. Facticium. Lasur.

16. Facticium vltamarinum, quod
ex Hispania & Thracia inuehi dicitur.

17. Armenium Illebianum. Blaw
schifer grün.

C.

1. **A** Erugo, color æris viridis, vñ de viridi ærugine tinctos, Martialis nominat. Grünspan.
2. Natiua in pyrite ærario. Grünspan auff einem kupffer kies.
3. Sarbergenſis natiua in rudi æris lapide, coloris plumbei. Grünspan auff einem kupffer glaſers.
4. In ære puro natiuo. Grünspan auff gedignem kupffer.
5. Facticia. Gemacht grünspan.
6. Sublimata, quo pictores & plaste vtuntur. Distilliert grünspan.

FERRUGO.

1. **F**errugo, ferri vitium & situs. Rost.

VRIPIGMENTVM.

1. **A**Vripigmētum crustaceum. Schiffricht operment.
2. Glebosum. Stuckricht operment.
3. Glebosum mixtum cum sandaracha. Mit reuschelgelb vermengt.
4. Album sublimatum, quod venis in albo subluteis distinguitur. Weiß sublia

SANDARACHA.

sublimiert operment.

5. Sublimatú, nigris subruffis & luteis venis variatum.

SANDARACHA.

1. Sandarachanatiua. Reuschelgelb/oder Koffgelb.
2. Factitia Vitruuij, vel sandix Græcorum. Menninge.
3. Imperfectè cocta. Bleiche menninge.
4. Natiua cum auripigmento mixta. Koffgelb mit operment vermengt.

SULFUR.

1. Sulfur liquidum candidú Neapolitanum, cui aluminis non nihil admixtum est, quod inundante certis temporibus lacu (qui continuò ebullit) in superficie terræ solet colligi: & ex eo sulfure oleum natiuum exprimi. Ein weich schwebel art/ darauß zu Neapolis das schwebel öl gemacht wirt.
2. Luteum natiuú Neapolitanú in foro Vulcanio (vt Plinius locú nomi-

nat) sponte in capillamenta concre-
tum. Reiner subtiler grauer schwebel.

3. Luteum purum natium Neapo-
litanum, ignem non expertum. Gel-
ber natürlicher schwebel.

4. Fossile sui coloris, Neapolitanū,
cum terra subcinerea. Natürlicher
schwebel in einem hartē grauen erdrich.

5. Vium, luteum, Neapolitanum,
in atramento cinereo duro. Natur-
licher schwebel auff einem grauen berck=
kupfferwasser.

6. Vium, in candido cinereū, gle-
bosum. Weißgrauer natürlicher
schwebel.

7. Cinereum viuum, in cortice gri-
sei coloris.

8. Cinereum viuum, in cortice cine-
reo lapidoso. Ein natürlicher schwe-
bel in einer harten grauen steinichten
schalen.

9. Nigrum viuum, cum sulfure albo
molli. Schwarzer schwebel / darinn
ein weisser flüssiger schwebel.

Cabal-

10. Caballinum facticium. Koss-
schwebel / schwarzer schwebel.

11. Oleum sulfuris, simile bitumini
liquido, è sulfure liquido expressum.
Schwebelöl / einem Petroleo gleich.

12. Oleum sulfuris ex sulfure nati-
uo destillatum. Distilliert schwebelöl.

13. Ellychnia ex sulfure, quo subdu-
cuntur fila aut ligna. Schwebelstein-
lein.

14. Terra sulfurosa Neapolitana, è
qua excoquitur copiosum sulfur.
Ein Neapolitanisch erde / die vil schwe-
bel helt.

15. Lapis colore nigro & rubro, pa-
rens sulfuris. Ein schwarz vnd roth
gemengt schwebelstein / der viel schwebel
hat.

16. Sulfur cœrulei coloris, Ausonio
notum, & fortè Hispanicum.

SVCCI EFFLORESCEN-

tes, seu extracti.

I. **P**Yrites Goslarianus, ex quo
generantur omnes species a-

tramenti. Ein atrament stein / darauß alle arth des kupfferwassers härkompt.

2. Radebergensis, ex quo misy, melanteria, & atramentum tenue album distinctè efflorescunt. Darauff möglich gelb vnd schwarz atrament sampt einem weissen kupfferwasser blüet.

3. Vena dura pyritis, colore argenteo (vulgo aquaticum vocant) similis Dibanzæ, ex qua, si in locum apricum ponatur, atramentum album tenue & alumen efflorescunt. Eadem vena floris illius acredine, aëri exposita in loco aprico ita maceratur, vt friabilis fiat, & quasi in terram degeneret. Ein berckart / einem wasserkieß nicht vngleich / darauff / so er am wetter leit / kupfferwasser vnd alain zu gleich blüen.

4. Pyrites innatus dryitzæ (ita vocatur lignum quercinum quod in lapidem duratum est) ex quo atramentum & misy efflorescunt,

EX

EX PYRITE EXCOQUUNTUR

*species sulfuris quinque,
idq; Dresde.*

I. Est colore argēti rudis, rubri pel-
lucidi. Ein roth ſchwebel / wie ein roth
gulden erſ.

II. Colore argenti viui. Einem ſchō-
nen rothen queckſilber erſ gleich.

III. Coloris ſandarachæ natiuz. Ei-
nem reuſchgelb oder roßgelb gleich.

IIII. Similis mercurio, vt vocāt ſub-
limato & puluerifato. Ein ſchwebel
gleich einē geſtoſnē Mercurio ſublimato.

V. Colore nigro, vt lapilli nigri, &
quib⁹ plumbū albū excoquitur. Ein
ſchwarzer ſchwebel einē zingraupē gleich.

HÆC QUATVOR GENE-

*ra ex pyrite fiunt, Grommenæ in Mo-
raua, & ſunt odoris grauiffi-
mi & tererrimi.*

I. Est viride cū zonis ſubuiridibus.
Ein grüner ſchwebel / mit dunckelgrünen
ſtrichen.

TIT. II. SVCCI EXTRACTI.

II. Est ochræ plumbariæ ex Anglia simile. Ein gelber schwebel/wie ein Englisch bleygelb.

III. Varij coloris cum zonis albis, nigris, cereis, flavis, melleis, & corio plerunq; fauorum simile. Ein schwebel arth / von mancherley streimichten farben.

IIII. Citrinum, quod continet in se quasi grumos sulfuris, argëto rudi rubeo similes. eius superficies & coriū planum, est mellei coloris. Ein gelber schwebel / darinn rote schwebelstücklein / gleich einem durchsichtigen rothgulden ers.

1. Pyrites Fribergius, cum sterili plūbagine, ex quo sulfur educitur: qui fuditur copiose ad Albim Scharfenbergi. Ein kiez mit einer blende / darauff man schwebel macht.

2. Radebergensis, ex quo etiam varia genera sulfuris excoquantur: sicut ex omni pyrite (vt iam deprehensum est experientia) excoqui possunt: sed
odor

SUCCI PINGVES.

21

odor natiuo sulfure molestior, & capiti grauedinem facillimè inducens.

3. Tartarum, ex vini fecibus: quæ feces à marga terrestri gignuntur, & do-
lijis serijsq; adhærent.

4. Tartarum vstum. **Gebrannter
weinstein,**

5. Tartari oleum. **Weinsteinöl.**

6. Succus acris venenosus, candi-
dus, qui efflorescit è Cadmia metalli-
ca. **Ein scharpffe weisse giffrige feuch-
tigkeit/die da teglich blüet auff dem kobelt.**

SUCCI PIN-

gues.

BITVMEN.

1. **B**itumen liquidum oleo simi-
le, quod innatat lacubus in
Saxonia: thermis in Baiano mari quod
Prússiam alluit. Ab agyrtis petroleū.
Petroleum.

2. Liquidum Saxonicum. **Dehr.**

C 5

3. Camphora natiua, bitumen odoratum. *Kampffer.*
4. Camphora facticia. *Gemachte Kampffer.*
5. Bitumen nigrum crassum, quod à picis colore nomen habet, è lacu Sodomæo, quo Mauri cadauera implēt, & Mumiam vocant. *Mumia.*
6. Nigrum crassum è Palzstina, vulgo, *Indianisch bergwachß.*
7. Boëmicum fossile, nigrum, consumptum in terra, quod non potest poliri: carbones lapideos appellant. *Behmisch steinkolen.*
8. Carbones bituminosi, molles & fissiles, qui non procul à Dresda effodiuntur. *Weiche steinkolen.*
9. Bituminosi duri fissiles, qui eodē loco effodiuntur, quasi pittaphalti. *Bech steinkolen.*
10. Bituminosi cum pyrite aluminofo ibidem effossi. *Steinkolen mit alauenstein.*
11. Bituminosi molles, friabiles, in sa

20 cinereo, ex vallibus Ioachimicis.
Steinkolen in einem gemeinen grauen
stein.

12. Bituminosi eiusdem generis, ibi
dem, in fluoribus candidis. Steinfo-
len in weissen flüssen.

SUCCINA LIQUIDA

seu pellucida.

1. **S**UCCINUM falernum. Wein
flarer actstein/oder bornstein.
2. Falernum in candido, vitro viri-
di simile. Actstein einem waldtglas
gleich.
3. In candido praezum. Ein grün-
licher bornstein.
4. In candido citrinum. Ein licht-
gelber actstein.
5. In flavo dilutum. Bleichgelber
actstein.
6. Fuluum. Gelbactstein.
7. Topazio simile. Goldgelber act-
stein.
8. In rubro fuluum. Rothgelber
actstein.

TIT. III. *SVCCINA GRAVIDA.*

9. Hyacintho simile. Einhochrotgelber bornstein.

10. Crocci coloris. Saffran roth.

11. Chrysolitho simile. Feinrothfarbner.

12. Rubrum vt Carneoli. Carniol roth.

13. Carbunculo simile. Granat farbner.

SVCCINA GRAVIDA.

1. **S**Vccinū fulvi coloris, in quo Spapilio candidus. Ein lauter rothgelber bornstein / darinn ein weißer Molckendib oder fletterling.

2. Eiusdem coloris, in quo Tipula. Darinn ein wasserfliege.

3. Eiusdem coloris, in quo musca. Darinn fliegen.

4. Eiusdem coloris, in quo culices. Darinn schnaacken oder mucken.

5. Eiusdem coloris, in quo formica. Darinn ein omeiß.

6. Eiusdem coloris, in quo totum quasi examen culicum, quod habuit

An-

SVCCINA CRASSA. 23

Andr. Aurifaber. Dariñ ein schwarm
mücken.

7. Mellei coloris, in quo cētipeda.
Darinn ein ossel/dieler oder ohzwurm.

SVCCINA CRASSA

non pellucida.

1. **S**Vccinum Prussicum candidis-
simum, & maximè preciosum,
non pellucidum. Der allerweissste vñ
beste ackstein oder bornstein.

2. Candidum. Weisser.

3. Subalbidum. Tunkelweisser.

4. In candido flauum. Gelblicher.

5. Flauum non pellucens. Gleich-
gelber.

6. Luteum. Gelber.

7. Cerei coloris. Wachsgelber.

8. Luteū cum candidis lineis. Gel-
ber mit weissen strichen.

9. Mellei coloris. Honigfarber.

10. Decocto mellis simile. Tunk-
el honigfarber.

11. Fuluum. Rothgelber.

SUCCINA MIXTA CVM

alijs succis.

1. Succinum mellei coloris, cui
annata melantheria, quod in
dies adhuc crescit. Honigfarber mit
schwarz atrament.

2. Mellei coloris, cui annata ligna
& lignorum cortices.

3. Candidum, mellei coloris, & cine-
reum mixtum.

4. Multis coloribus mixtum. Ein
new arth von bornstein.

5. Adulterinum è Marchia Brande-
burgica, quod è resina coaluit, quod
agyrtæ pro myrrha vendunt: id colo-
re à vero nihil differt, & accensum ha-
bet odorem succini: quod in formica-
rũ tumulis prope arbores inuenitur.

6. Falernum Orientale à Prussia vo-
catur, quod accensum nõ habet odo-
rem succini, sed dulcem & aromati-
cum, & mastiches similem. Ein O-
rientischer wasserflarer ackstein.

7. Oleum succini est efficax reme-

LAPIDES.

24

Usum in epilepsia. Actsteinol.

8. Recrementum succini.

9. Salsuccini.

10. Ambra natiua facticia.

LAPIDES ▶

1. **M**agnes spissus ferrei coloris
mas, Misnensis, fossus Suar-
ceburgi, prope Snebergum. Ein
Schwarzburgischer magnet.

2. Nigri coloris foemina, Suarcebur-
gius.

3. Cum theamede Suarceburgino,
qui vno latere ferrum attrahit, altero
reijcit. Ein zwiter.

4. Theamedes, id est lapis, qui ferrum
à se abigit. Ein bleiser.

5. Magnes sterilis seu adulterinus,
qui neq; attrahit, neq; abigit ferrum.
Ein bastart.

6. Candidus, sexta species Plinij.

7. Vltus, Ein gebrannter Mag-
net.

8. Hematites ferri coloris glebosus, Misnensis prope Zeblicium. Ein ey-senfarbner blütstein.

9. Niger, Hercynius, glebosus.

10. Niger, qui in vuarum modū con- creuit, & succum nigrū reddit. Ein schwarzer treublicher blütstein.

11. Niger ex fodinis ferrarijs, qui in croceo nigrum reddit succum.

12. Hercynius niger cerebro similis.

13. Crustaceus cinnabari vel minio facticio similis. Einem gemachten di- nober gleich.

14. Carboni extincto similis. Ein kolfarbner blütstein.

15. Vstus.

16. Schistus ferri coloris, è vallibus Ioachimicis, qui facile in longas par- tes findi potest. Ein schiffreicher blütstein.

17. Boëmicus, ferrei coloris, cunea- tus. Ein schiffrecht blütstein arth/die dabricht wie feile.

18. Hercynius, qui intus instar minij facticij

facticij splendet. Die glimerert wie ein gemachter zinober.

19. Schisti nodus, Annebergicus, magnitudine nucis iuglãdis, adeò durus, vt incudi impositus respuat ictus.

Ein glaskopff / damit die Goldtschmide das Gold gletten / oder polieren.

20. Vitis.

21. Saxa rubra in quibus hæmatites & schistos generantur.

22. Lapis durus subcinereus cū corio ferri coloris obductus, & foraminibus in superficie plenus, in quo in Hercynia sylua hæmatites cerebro similis reperitur.

23. Terra rubra rubricæ fabrili similis, in qua terra in Misnia schistos reperitur. Ein roth erde / gleich einem bergrotel / darinn der schiffrichte blutstein bricht.

LAPIDES SVCCVM ATTRITI emittentes.

1. **M**Orochthus, vel leucogea mollis ex Saxonia.

D

2. Morochthus vel Leucogea dura
è Saxonia.

3. Galactites niger, cotibus attritus
succum lacteū reddit: erutus ex fossa
arenaria Hildeshemiana. *Ein schwar
zer milchstein.*

4. Galactites cinereus.

5. Hæmatites, qui succum rubeum
emittit.

6. Hæmatites niger, qui in croceo
nigrum succum reddit.

GYPSUM.

1. GYpsum candidissimum, soli
Gdum, Cyprium, de quo pocu
la & vasa varia fiūt, quibus odores cō-
tinentur. *Weisser gyps auß Cypem.*

2. Aliud Cyprium candidissimum,
venis cinereis distinctum. *Gyps mit
grawen strichen.*

3. Hildeshemium candidissimo e-
borinō dissimile. *Gyps wie ein Hel
fenbein.*

4. Northusanum candidissimum, è
quo itidem pocula fiunt.

Aliud

5. Aliud Northusanū, venis subcinere
is ornatū, ex quo similiter fiūt pocula.

6. Glebosum quod marmoris mo-
renitet & micat. Gyps einem Mar-
mor gleich.

7. Hildeshemium glebosum, mol-
le, saccharo simile. Einem schönen
hützucker gleich.

8. Isfeldianū capillare. Hericht gyps.

9. Isfeldianum candidum scissile.
Schiffricht gyps.

10. Ienense candidum, iuxta saxum
calcarium, cinereum.

11. Hildeshemium, in candido cine-
reum, glebosum. Lichtgrawer gyps.

12. Hildeshemianum cinereum, ex
multis crustis constans.

13. Mellei coloris, pellucens.

14. Subruffum Misenum.

15. Vitum, quo Thuringi calcis vi-
ce vtuntur. Sparsalkf.

16. Vstū, è quo varias imagines faci-
unt plastæ. Darauß man schöne bil-
der geußt.

1. **L** Apis specularis Thuringicus, candidus, pellucidus, qui facile in crustas scindi potest. Ein weiß durchsichtig vnser lieben Frauen eyß.

2. Adulterinus, candidus, flexilis, sexangulorum, (quales fluores candidi reperiuntur) qui Halæ Saxonum ex faxis excrescit, in monte satis ferace. Incolæ vocant salem fatuum. Zoub Sals.

3. Obscurus, qui in crustas scindi potest. Ein grawlich vnser lieben Frauen eyß/oder spat.

4. Candidus pellucidus è Thuringia, cum gypso cinereo. Vnser lieben Frauen eyß / mit grawem gyps vermengt.

5. Permistus cum gypso, in fundamentis Steinij Vuicelebiorum ad Vnstrutum fluuium in Thuringia.

6. Vltus. Gebranter spat.

AMI-

AMIANTVS.

1. **A** Miant candidus scissilis, alumini scissili similis. Germani superstitiosi vocant plumas Spiritus sancti: Itali lignum sanctę crucis, quia igne non consumitur, vt significat ipsum etymon. *Schiffrich pliat/ oder des heiligen Geists fädern.*

2. Cinereus scissilis. *Grawlich fäderweiß.*

3. In fila ductus, alumini plumoso similis. *Gespunnen fäderweiß.*

4. Ellychnia ex amianto. *Das ewige liecht.*

MAGNETIS.

1. **M** Agnetis Liuonica, coloris Margētei, micans, quę in crustas tenuissimas scindi potest. *Ein durchsichtig silberweiß auß Lyslandt.*

2. Misnensis, in candido viridis, scissilis.

3. Plumbei coloris, non pellucida, quę item in crustas scinditur. *Blęy-*

farbe silberweiß/nicht durchsichtig.

4. Glebosa, in qua multi lapilli, duri, rotundi, ponderosi insunt, carbonculis impuris similes. Ein schön silberweiß/darinn rothe steinlein/vnreinen Granaten nicht vngleich.

5. Onolsbachia ferrei coloris, crustosa, è quo tabulæ menfarum fiunt. Eysenfarbe silberweiß/Darauß man tisch=bletter macht.

6. Boëmica coloris ferrei, cum orichalco permista, quæ è minutis quasi squamis constat. Gleich einer glockenspeiß.

7. Picei coloris in silice metallico: quæ non solû in corio, sed etiã in corpore saxi falsi apparent. Ein schwarz pechicht silberweiß.

8. Picei coloris, in saxo etiam coloris picei, quod saxû ponderosum est, vt plumbarium: rarum, vt materia illa sterilis metallica, quam nostri stercus anserinum nominant. Ein ander schwarz pechicht silberweiß.

Lapi-

9. Lapidés rubei rotundi, qui in magnetide glebosa argentei coloris reperiuntur. *Koche steinlein im silberweiß.*

10. Mica candida in corio faxorum. *Kasensilber/oder weisser glimmer.*

11. Mica nigra lapidi plumbi candidi similis, sed rarior & leuior.

Schwarzer glimmer.

12. Mica Mariebergica argentei coloris, glebosa, in crustis filicis. *Sau-ckicht kasensilber in schirblichem hornstein.*

13. Ammochrysos. *Kasengoldt/oder gelber glimmer.*

14. Ammochrysos mollis & friabilis, ex quo fit pulvis auro similis, quo librarij loco arenæ vtuntur. Ab his arenis Romæ mons Ianiculensis nomē habet montis aurei nostro tempore.

15. Hoplites lapis, quem armaturā vocant metallici. *Harnisch.*

16. Armatura splendens, ferro polito similis. *Schwarzer Harnisch.*

17. Alia Orichalco similis. Gelber
lichter Harnisch.

18. Alia, qua conchites Hildeshemij
per singulas strias vestitur.

19. Squamata, qua pyrites nonnulli
succorum parètes superinducti sunt.
Harnisch wie schuppen über einem kieß.

LAPIS IYDAICVS.

1. **L** Apides Iudaici, nucleo oliuæ
similes, striati: qui lapides vo-
cari dicuntur in hunc vsq; diem in Pa-
læstina, oliuæ lapideæ. Steinerine o-
liuen.

2. Alius oliuæ similis, strijs carens.
Glatte steinerine oliuen.

TROCHITAE ET

entrochi.

1. **T** Rochites candidus Spange-
bergius in Hafsia, apud nos
à laminis latis, aut rotis nomen habet.
Ein weisser Spangenstein / oder ein Re-
del

Delstein/[Radstein.]

2. Cinereus. Grauer Spangenstein.

3. Subcinereus. Schwarzhlichter Spangenstein.

4. Luteus. Gelber Spangenstein.

5. Entrochus Hildeshemius candidus, æqualiter teres, qui ex quatuordecim trochitis constat, crusta tectis, qua fracta eximuntur, alter alteri impositus. Spangenstein aneinander.

6. Luteus, item teres æqualiter, qui ex decem trochitis constat.

7. Cinereus, qui ex tribus trochitis componitur. Idem est teres quidē, sed pars media tumet, extrema sunt strictiora, strijs eminentibus: sed vbi extrema coniunguntur, quasi cingulus est.

8. Candidus teres, qui in medio tumet, cui radij sunt humiles, & qui cingulis caret. Ein glatter Spangenstein.

9. Lapis cinereus rudis, in quo gi-

gnitur trochites, Spangebergius. Mōs
 excelsus est, in quo inuenitur: vnde &
 monti, & arci, nomen putatur im-
 positum.

BRONTIÆ.

1. **B**Rontias vel ombrias subfusci
 coloris, dimidiati globi figu-
 ra, in cuius superficie decem lineæ ap-
 parēt: quæ ex vno puncto descendūt,
 binis semper coniunctis, quæ paruis
 foraminibus difsecantur. hic lapis lin-
 gua Germanica à ranæ rubetæ figura
 nomen est sortitus. *Ein grawer fröt-
 tenstein/ darauff zehen linien stehen / par
 vñ par beisam̄en/ die voller kleiner löcher.*

2. Lutei coloris duplo maior ouo,
 qui lineas viginti habet, rursus ex vno
 puncto descendentes, quatuor sem-
 per coniunctis, quæ diuisæ itidem pū-
 ctis sunt. *Ein grosser gelber krotten-
 stein/ mit zwanzig strichen/ je vier vñ vier
 beisam̄en/ wêlche voller löcher.*

3. Eiusdem coloris compressus, in
 quo lineæ decem sine foraminibus ap-
 pa-

parent. Ein gelber zusammen gedruckter frottenstein/one striche.

4. Subruber dimidiati globi figura, in quo lineæ apparent decem sine punctis, vt in priore sine foraminibus.

5. Subfusci coloris semiroundus, lineis & punctis carens. Ein glatter graver frottenstein.

6. Flauus & planus in superficie, in inferiore parte tuberans.

CERAVNIÆ.

1. **C**Eraunia nigra, magna, ponderosa, quæ prorsus refert formam cunei, in parte latiore perforata. Longitudo eius digitorum nouem, latitudo quatuor, pondo trium & dimidij. Hic lapis anno 1544. Viennæ in domum per cellam vinariam impetu fulminis duodecim vlnas in terram adactus dicitur. Ein schwarzer donner stein.

2. Alia in nigro cœrulea, forma mallei, digitos quinque longa, duos lata, quæ in latere strictiori est perforata. Hunc

lapidem anno 1560. fulmen Torgæ,
per molam quæ à ventis agitatur, ma-
gna vi traiecit. *Ein schwarß blaum
Donnerart.*

3. Alia in nigro viridis, quæ omnino
forma cunei est, & per medium perfo-
rata: magnitudine similis est priori,
quæ in nigro cœrulea est. Hæc prope
Ileburgum, tribus à Torga miliaribus,
impresu fulminis ingētem quercum
diuisit ante decennium. *Ein
schwarß graw donnerfeil.*

4. In luteo fusca, acuminata, longa,
teres, in superiore parte similiter cæte-
ris perforata, in pago Siptio agri Tor-
gani in arborem vi fulminis immissa.
Habet longitudinem cerauniæ nigre,
& ita crassa est, vt duobus digitis pos-
sit in superiore parte contineri. *Ein
liechtgrawer spiziger donnerfeil.*

5. Cerauniæ autem dictæ à fulmine
sunt: quas & in montibus Ceraunijs
Epiri, qui crebris fulminibus impetū-
tur, inueniri verosimile est.

ŌSSIBVS ET TESTIS SIMILES, qui Osteodes & Ostracodes dici possunt.

1. **E**Nosteos, qui olsis speciem representat, Cracouix in flumine repertus. *Ein Knochenstein.*

2. Osteocollus candidi vel cinerei coloris, fistulosus, qui ossa fracta intra corpus sumptus, mirificè ferruminat. Reperitur in Palatinatu, in Hafsia, in Marchia Brandenburgica, locis arenosis. *Beinwelle/Beinbruch.*

3. Osteocollus in Misnia, qui in terra argillosa reperitur argillæ colore, solidus, & duricie asperior.

4. Lithostracus, est lapis crustosus, testæ habens colorem. *Ein Topffstein.*

GLOSSOPETRAE.

1. **G**lossopetra candida cum lineis cæruleis in superficie. *Ein weisse naterzung mit blawen linien.*

2. Candida, & ab utroq; latere ferrata. *Auff beidẽ seytẽ scharff wie ein sege.*

3. Prussica cinerea linguæ pici avis similis.

4. Cinerea linguæ reguli similis, ex Prussia. Ein gar flein naterzünglein.

5. In nigro rubens. Dunkelbraun.

6. In cinereo cœruleæ, ferratæ vtrinque, & non ferratæ, apud Tungros inueniuntur.

7. Nigra è Prussia. Ganz schwarz.

AMMONIS CORNU.

1. **A** Mmonis cornu coloris subcinerei, omni armatura vacuum, & ita nodosum, quasi iuncturis cohæreat, latum octo digitos, pondere duas libras superans, & omnino arietis cornu tam forma quàm colore referens. Ein scherhorn.

2. Cinerei coloris Hildeshemium, omni armatura vacuum. Ein grau steinern scherhorn one harnisch.

3. Armatura ferrei coloris vestitū.

Ein

Ein steiner scherhorn mit harnisch überzogen.

4. Armatura orichalci obductum:
Ein anders mit messingfarb Harnisch überzogen.

SELENITÆ.

1. Selenites, qui ad lunæ splendorem micans cognoscitur: unde à Græcis Lunaris dicitur: à speculorum forma, Latinis, Specularis: à glaciei forma, Mariæ glacies, Germanis. Unser lieben Frauen eyß.

2. Pellucidus & scissilis: ex quo in Thuringia, Saxonia, & vicina Marchia orbis fiunt, qui fenestris inferuntur.

3. Mesoselenus, subcinereus, parvus, striatus, armatura carens, habet speciem lunæ sectæ, & in cornu curuatæ. Mondenstein/Monstein.

4. Alius parvus cinereus, striatus, armatura aurei coloris obductus.

LAPIDES AB ANI-
nimantibus appellati: item
graudi, & Cotes.

AB AVIBVS.

1. **H**eracites, qui similis est co-
lore pennis mollionibus ac-
cipitrum. Habichstein.
2. Perdicites, qui pennas perdicum,
quas habent in pectore, exprimit.
Rebhünstein.

AB AQUATILIBVS.

1. **A**monites minor, qui pisci-
um ouis est similis. Klein
Kogenstein.
2. Amonites maior. Grosser Ko-
genstein.
3. Lepidotus, qui squamas piscium
varijs coloribus imitatur. Schüp-
penstein.
4. Strombites longus, qui assimilis
est cochleæ aquaticæ, ex amplo in te-
nue

nue turbinis instar deficiens. Ein hoher oder erhabner schneckenstein.

5. Strombites brevis. Ein zusammen gedruckter schneckenstein.

6. Ctenites parvus; cinereus, striatus, pectini similis. Muschelstein/ freinern Jacobs muscheln/ Kampstein.

7. Lapis candidus, arenosus, in quo impressus est Ctenites. Ein weisser sandstein/ darinn ein Jacobs muschel.

8. Lapis cinereus durus, in Lusatia inuentus; qui Ctenitem in se continuit.

9. Lapis cinereus armatura aurei coloris obductus, in quo lapis chamæ leuis similis, iacuit.

10. Onychites, vnguibus odoratis similis.

11. Ostreites, ostreis similis. Gleich den Schneckenheüßern die Ostrien heüßen.

12. Ostreites alius, qui è sex ostreis constat.

13. Tellinites, qui Tellinis omnino

E

est similis, armatura aurei coloris obductus.

14. Chemites, cinereus, chamæ læui similis.

15. Conchites Hildeshemius, qui cōchæ bivalui similis est, cum armatura coloris aurei. *Schneckenstein.*

AB ANIMALIBVS. Alijs, aut partibus eorum.

1. **M**Yites Thuringicus, similitudine muris sedētis, & se cōtrahentis, in superficie planus & rotundus. [Myites alius est Ge. Agricolæ, non quadrupedi muri, sed musculo conchæ similis.]

2. Myites Hessicus, oblongus, cinereus.

3. Onychites, qui vngues in corpore humano repræsentat. *Nagelstein.*

4. Enorchis lapis, testibus animantium similis.

5. Triorchis, triplicibus testiculis,

in fluminibus formari perhibetur.

LAPIDES GRAVIDI.

1. **B**Elemnites magn^o cinerei coloris, fricatus olet cornu bouis vltum, & terram in se continet candidam. Ein großer graver alpschoß/so man in reibet/strickt er als gebraut horn.

2. Paruus eiusdem coloris, terram subcineream in se continens.

3. Magnus arenam in se continens, qui non olet quando fricatur. Ein groß graver alpschoß/der nicht strickt.

4. Paruus, qui terram candidam in se continet, sed non olet.

Hi omnes in fossa Hildeshemia reperiuntur.

5. Prussicus in rubro niger, pellucidus, qui terram in se continet. Ein brennlicher durchsichtiger alpschoß.

6. Prussicus cerei coloris, pellucidus, qui etiam terram in se continet.

7. Candidus, quasi vltus esset, Hildeshemi in terra reperitur. Continet in se lapidem nigrum durum: est opti-

mi odoris, nec multum differt ab odore albi succini. Gebranter alpschoß/ der wol reucht wenn man in reibet/ ist in der erden verbrant.

AETITAE.

8. **A** Etites mas, Africanus, in ru-tilo niger, valde durus, qui terram candidam friabilem in se continet. Ein schwarz brenlicher adlerstein/darinn ein weiß erdrieh.

9. Foemina, Hildeshemius, lutei coloris, mollis, cui ochra nativa adhæret, & inest terra dura lutea. Ein gelber adlerstein/darinn ein gelbe erde.

10. Alius in quo lapis liber & solutus iacet, & conquassatus sonat. Darinn ein ander stein!ein flappert.

11. Subrutilus, durus, cui lapis ferrei coloris adhæret. Ein braunrother stein/ darinn ein eysenfarbner stein gewachsen.

12. Motteschanus, capiti humano similis

milis, rotūdus, & durissimus, cui fluo-
res crystallini quadranguli specie ada-
mantum, qui formati sunt, adhærent.
Adlerstein von Notschen / darinn weisse
durchsichtige viereckichte flüsse / den de-
mit puncten gleich wachsen.

13. Lapis concauus, ferrei coloris, in
ferri vena repertus: in quo nihil nisi
aër continetur. Ein drüse.

G A E O D E S.

1. **G**Aeodes durus, subrutili co-
ris, Misnensis, oblongus, ma-
gnitudine oui Struthionis, arenam in-
duratam, colore ochræ natiuæ in se
continens: & impositus aquæ, strido-
rem varium emittens. Ein breuntlich
stein / darinn ein schöner gelber harter
sandt.

2. Chemnicensis, subfusci coloris, la-
pidi ferri similis, qui in se terram luteã
continet. Ein eisenfarbner stein / da-
rinn gelbe erde.

1. **C**Os aquaria Zebliciana, qua Cleuigant pocula, quæ faciunt ex ophite. Ein Zeblicher weisstein.
2. Aquaria dura, qua ferraméta excuuntur. Aquarias vocant, quòd aqua prius madefiant, quàm in ijs acies excitatur. Ein gemeiner weisstein.
3. Alia è ligno querno, in lapidem mutato. Ein weisstein auß Eichenem Holz.
4. E ligno fagino in lapidem mutato, quæ fagus (vulgò sic dicta. nam alia veterum fagus est) cum trunco, ramis, folijs, altitudine CLXX vinarû, in saxo cinereo durissimo sub terra in valle Ioachimica reperta est. Ein weisstein von Buchnem Holz.
5. Olearia subuiridis coloris. Ein weisstein dè man mit öl anstreicht so man weissen will.
6. Cotacula, lapis in quo probatur aurum. Ein Goldstein/ darauff man Goldt probiert.

DIVERSI GE=

neris alij.

1. **S**Telechites, qui speciem stiptis habet, prope Misena in argilla reperitur. **Stockstein** so in einẽ Thane bey Meissen gefunden wirt.

2. **Pentagonus.** Fünffseckichter stein.

3. **Triskędecagonus**, id est, tredecim angulorum, candidus, Hildesheimus. **Ein weisser stein von dreyzehnen ecken.**

4. **Armenius lapis**, luteus, qui reperitur in vera bolo Armenia inclusus, sicuti Samius in Samia terra.

5. **Smiris lapis ferrei coloris**, & ferro durior. **Schmirgel.**

6. **Lapis forma nucis amygdalinę** in filice inuentus. **Ein stein gleich einer mandelnuss.**

7. **Menoides lapis**, siue pharmacites.

8. **Lapis candidus**, ponderosus, arenarius, qui ex fistulis quę ex lapide du

rissimo cinereo sunt, est compositus; quæ fistulæ contiguæ sunt, & veluti fauo quodam impletæ.

9. Lapis subflavus, levis, instar topi, qui fistulas grandes habet arena plenas, qui foditur Rabschicij supra Misenam: eius corium interdum tuberat, interdum est planum.

10. Lapis candidus, durus, rotundus, ab vno latere multis lineis paruis, rotundis, quæ ex vno centro fluent, ornatus: ab altero asseribus ligni fraxini similis. Ein harter weisser stein eines halben Talers groß / auff einer seiten voller runden linien / auff der andern gleich einem eschnen flader.

11. Zeblicianus niger durissimus, in quo plurimi granati.

ODORATI.

1. **L**apis Aldebergius, cinereus, violam olens: Viole oder Weilchen stein.

2. Aldenbergius rubeus olens violas. Reucht natetirlich wie blawe violn.
Lauen-

3. Lauenstenius temere repertus: ma-
defactus & expositus soli, violam o-
let: item conspersus, & impositus for-
naci. calor enim odorem elicit.

4. Mariebergius in vena dd. Fabia-
ni & Sebastiani, malleo percussus mu-
scum oluit. *Reuch wie thiesem.*

5. Thuringicus formæ Ctenitæ, qui
è cuniculo aquæ ductus in arcé Beich-
lingum ducti effossus est, oluit serpil-
lum. *Reucht wie Quendel.*

6. Zeblicius ophites, non omnis o-
let: sed qui olet, efflat mustei quiddá,
non solùm in poculis, sed etiam in
massis rudibus. *Reucht wie most.*

7. Echites apud Solinum, oluit vi-
nosum quiddam, vt ipse ait. *Wein-
ers/reucht wie wein.*

8. Hildeshemius imitatur odorem
cornu vsti, si atteratur alij lapidi, aut
malleo feriat. *Reucht wie verbrant
horn.*

PVMICES ET TOPHI.

I. **P**Vmex candidus, cinereus.

E 5

Ein weisser Pims.

2. Tophus, qui plerunq; rarus est.

3. Thuringicus, qui in Helba fluuio
lo inuenitur, & eo exundante, copio-
se in ripam eijcitur. Ex eo struuntur
parietes: coloris est cinerei.

4. Lapides qui in fistulis, per quas
ducuntur thermæ, nascuntur, vt in Ba-
densibus, tophis similes. Wechßt in
rinnen/darinn das heisse wasser in die bã-
der geleitet wirdt / zu Marggraff Ba-
den.

5. Lapides qui in tubis aquæductuũ
nascuntur, vt Beichlingi, ex eo fonte,
qui in arcem deriuatus est, tophis so-
lidiores.

6. Tophus in cinereo flauus, Hal-
lensis. Ein Hällischer Topfstein.

7. Candidus Misenus Rabschicius,
ex quo calx vritur.

8. Candidus fistulosus Misenus.

Ein rörichter Topfstein.

9. Candidus, instar botri in superfi-
cie, Misenus. Ein treüblichter Topfstein.

Can-

10. Candidus crustaceus Misenus, Schirblicht.

11. Candidus Misenus, qui conchis plenus est. Darinn Schneckenheuser.

12. Candidus Misenus, in quo folia quercus & alni sunt impressa. Darinn Eichen vnd Erlene bletter.

13. Spadicei coloris, durissimus, è scaturigine thermarum Carolinarû. Der im Carlßbad im strudel wechßet.

14. Flauus, qui in calidarum canalibus subsidet. Der in rinnen wechßet in warmen bedern.

15. Flauus, qui in calidarum canalibus stiriarum figura pendet. Der an den rinnen vom tropffwasser wechßet.

16. Flauus, qui in calidarum canalibus stiriarum figura, lignis, stramini, & cuius rei iniectæ, annascitur. Der sich in alle ding so man ins wasser wirfft/ anlegt.

17. Globuli tophacei flauï, qui gignuntur in scaturigine Carolinarum.

Runde bleichgelbe kugeln / die der strudel
auswirfft.

18. Planè flauī, & ita rotundi quasi
arte essent præparati. **Circlekrundt.**

19. Rubei. **Rothgelb.**

20. Purpurei.

21. Spadicei.

22. Virides.

23. Flauī, q̄ corio duro glabro sunt
obducti. **Die vom langen auffwerf-**
sen des strudels / glatt worden sind.

24. Pīsa thermarum Carolinarum:
quæ pīsis magnitudine, & colore &
forma sunt similia. **Steinerne erbs.**

25. Quæ coriandro sunt simillima.
Kleine erbs.

LAPIDES RVDDES.

1. **L**apis rudis, viridis, vt iaspis
Impurus. **Ein gemeiner stein**
einem vnreinen jaspis gleich.

2. Lapis rudis pyriti similis. **Ein ge-**
meiner stein wie ein kiez.

Ste-

3. Sterilis plumbario similis. Ein
Stein wie ein glantz.

E LIGNO CORPORATI.

1. **E**Latites, ex abiete. Theñen
Holz in stein verwandelt.
2. Dryites, è quercu. Eiche in stein
verwandlet.
3. Phegites, è fago. Buchen in stein
verwandlet.
4. Clethrites, ex alno. Ersen in
stein verwandelt.

*Hæc quidem præcedentia quatuor no-
mina imponi possunt, vt varietas sit
nota.*

5. Iisdem interdū innaſcuntur fluo-
res candidi, vt in illa arbore, quæ in
Vallibus Ioachimicis reperta est. In-
terdum pyritæ flauæ.

6. Ex alno etiam fit lapis artificio-
ſe hoc modo: Imponitur lignū, quan-
tæ velis magnitudinis, in labra illa am-
pla ænea, in quibus lupulus coquitur,

*"Experimentum a Bo. Roto tentatum, cui non
ſuccellit. M.D. Rati. Hist. plant. tom. 2. p. 1509.*

ad faciendam ceruisam: cumq; percoctus abunde lupulus est, eximitur idem lignum, & arena vel glareas in ipsis cellarijs, obruitur per triennium: inde cum exemptum fuerit, duratum in lapidem apparet: è quo potissimū cotes fiunt, quibus ad ferramenta acuenda mensarij vtūtur. Erten holz macht man kunstlich zum steine / also: Wenn man Bier bruwet / leht man es mit dem hopffen in der pfannen wol siedens / bis der hopffenn genüg hatt. Darnach grebt man es eyn / drey jhar in einen frischē sandt oder kies in einen Keller / so wirt es zū hartem stein / vnd gibt die besten Wetz vnd Büchsenstein.

LAPIDES IGNE LI-
quescentes.

1. **L**apidum qui igne liquecūt, tria sunt genera. Primum est simile gemmis translucentis. Schöne durchsichtige stüße.

Secun-

2. Secundum, non pellucidum, molle sicut primum, ex quo ignis attritu elici non potest. Flüsse dum schmelzen.

3. Tertium est ita durum, vt ex eo ignis percussione eliciatur, ex quo vitrum conficitur. Kistlingstein / fischling/hornstein/scüwstein.

FLVORES

CANDIDI ET

pellucidi.

1. Fluores longi, candidi, pellucidi, sexanguli, crystallo similes. Weisse durchsichtige flüsse / wie ein Crystall.

2. Fluor longus, candidus, pellucidus: in cuius medio est lapillus niger, ex quo plumbum candidum conficitur. Darinn ein zingraupe.

3. Candidi, pellucidi, sexanguli, forma tigni erecti, vt Bisaltes Misenus.

Wie die balcken auffgerichte.

4. Candidi pellucidi, quadrangul adamanti similes, & adherentes marmor metallico rubro. Den Demu puncten gleich/an einem rothen spat.

5. Candidi metæ figura, in parte suprema pellucidi, in saxo metallico cãdido, qui coriandri granis sacchar obducti similes sunt: quib⁹ quasi scirtillæ, ex pyrite aurei coloris adhærēt. Weisse flüsse in floet querken/die da seher wie überzogner Coriander / darein kömlein von gelbem wasserkieß gesprengt.

6. Longi, candidi, pellucidi, sexanguli, in plumbagine & pyrite candido aquario. Auff einẽ glantz vñ weissen wasserkieß stehende.

7. Candidi, pellucidi, quinquanguli, in saxo metallico, candido, aspero. In rauchen floet querken.

8. Longi, candidi, pellucidi, sexanguli, in mica coloris argentei. In einẽ weissen glimmer/oder fazensüber.

9. Candidi, pellucidi, instar squamarum

rum

rum concreti. Schüppichte flüsse.

NON PELLUCIDI

& imperfecti.

1. Fluores cādidi, imperfecti, nō pellucidi, Weiße vnzentige flüsse.

2. Longi, candidi, nō pellucidi, sexanguli, tigni forma erecti in pulcherrimo pyrite coloris argentei. Lange weiße flüsse in einem schönen wasserkieß.

3. Longi, candidi, pellucidi, sexanguli: qui vna parte lapidi metallico cādido, qui granis coriandri saccharo obductis similes sunt: & cui quasi grana pyritis, aurei coloris sunt inspersa. Am halben theil mit weissen knorrichten floetzquerszen / die überzognem Coriander gleich / bedeckt / darein körnlein von Golde kieß gesprengt.

4. Longi, candidi, sexanguli, nō pellucidi, forma tigni erecti, in galena tessellata. In einem würrslichtē gläs.

5. Candidi, non pellucidi, qui gra-

F

nis pulcherrimis pyritis argētei coloris, & fluorib⁹ purpureis mirificè sunt ornati. *Auff einer seytten schön weiß/ auff der andern voller wasserkieß körner/ vnd braunen flüssen.*

6. Candidi non pellucidi, sexanguli, pyritè aurei coloris obducti.

7. Candidi non pellucidi, qui in carbone molli sunt nati.

8. Longi, erecti, sexanguli, candidi, in silice cinereo, ex vna parte vestiti, paruis & exiguis squamis diuersi coloris, partim luteis, partim rubeis, partim cinereis, partim nigris: quibus sunt inspersa grana pyritis aurei coloris. *Durchaus halb alle gleich mit kleinen dünnen gelben/ rothen/ äscherfarben/ vnd schwarzen schüppen/ darinnen gelbe kießkörner gesprengt/ bekleidet.*

9. Candidi crustacei, non pellucidi. *Schirblichte flüsse.*

10. Candidi, plani, lapidi speculari similes. *Wie vnser lieben Frauen eyß.*

11. In candido purpurates quadranguli,

guli, & sexāguli è geode Moteschano.

12. Candidi, in quibus argentum purum capillare candidum. Mit gedignem Harsilber.

13. Candidi stiriarum instar concreti.

14. Candidi, spinis rhamni similes, ex pyrite aurei coloris assurgētes, quibus innumera squamæ quasi affixæ sunt. Wie dörner/daran viel fischschuppen/gleich als mit fleiß gesteckt seind.

R V B R I.

1. Longi, in candido rubri, sexanguli, pellacidi.

2. Longi rubri, forma tigni erecti, quibus sunt lapilli nigri annati, è quibus plumbum candidum conficitur.

3. Quadranguli & sexanguli pyramidales. Sp. zige ectechte flüsse.

4. Sexanguli, in albo rutilantes, in lapide candido, echino marino similes. Eine runden Meerzigel (oder Seeapffel) gleich.

NIGRI.

1. **F**luores nigri, quadrati, nõ pel-
lucidi. Schwarz viereckich-
te flässe.

2. Nigerrimi, angulorum multorũ:
lapillis nigris, ex quibus plumbũ can-
didum excoquitur, non dissimiles.

Schwarzen dingraupen nicht vngleich.

3. Glebosi, Gagatem representan-
tes. Einem schwarzen Actstein gleich.

FLAVI.

1. **I**n candido flavi, longi, sexangu-
li, pellucidi, in marmore metal-
lico.

2. Flavi, pellucidi, cũ marmore me-
tallico cinereo, in quibus lapis plum-
barius sexangulus. Neben einem gra-
wen spat / in einem sechseckichten glas
gewachsen.

3. Tessellati pellucidi, cum pyrite ar-
gentei coloris, in lapide simplici ci-
nereo.

4. Solidi: qui in superiore corio flu-
ori-

oribus candidis sunt, quasi micis salis grandioribus, conspersi. Als wären sie mit grobem Salz bestreuet.

5. Flavi, Hanobriani, pellucidi, crustosi, lapidi speculari similes. Gelbe durchsichtige schirbtichte flüsse.

6. Pellucidi, chrysolitho similes.

7. Pellucidi, topazio similes.

8. Pellucidi quadrati, candidis fluoribus obducti.

9. Trianguli pellucidi, pyrite aurei coloris obducti.

10. Crocei coloris, pellucidi, quadrati.

11. Falerni coloris, succino similes.

12. Flavi coloris, non pelluentes, acuminati, sexanguli. Rothgälbe spitzige mit sechs ecken.

13. Aldenbergij flavi, intus albi, foris crocei, colore tincti aqua metallica.

14. Non pelluentes, quadrati, conspersi in supremo corio quasi arena, quæ est aurei coloris.

15. Eiusdem generis, in corio conspersi magnetide. *Sehen/wie sie über silbert weren.*

VIRIDES.

1. **V**irides, tessaris similes, pellucidi, prasini coloris. *Grüne witr fluchte flüsse.*

2. Pellucidi, smaragdo similes.

3. Virides cū luteis pellucidis striatim mixti.

4. Quadrati: in quibus innata plum bago, quæ est etiam tessellata. *Darinn viereckichter glanz.*

5. Solidi, qui in superiori corio flou ribus candidis sunt, quasi micis salis grandioribus, conspersi.

COERULEI.

1. **C**oerulei pellucidi, quadrati, sapphiro similes. *Blauwe durchsichtige flüsse.*

2. Non pellucidi.

PVR.

PURPUREI.

1. **C**olore amethystino, ex lapide in Trebisa inuēto. Braun
ne flüß wie Ametisten.

2. Ex geode Motelchano. Auf de
stein zu Molschen.

3. In marmore metallico in candido
rubente. In einem leibfarbnem spat.

4. Quadrati, in mica candida dura.
In einem glimmer.

5. Quadrati pellucidi, pyrite argen-
tei coloris obducti.

6. Non pellucentes, è quibus chry-
socola efflorescit. Dariñ berckgrün
wechßt.

7. Purpurei viridibus striatim appo-
siti & permixti.

8. Aldenbergij sanguinei coloris,
intus albi, foris aqua metallica tincti.

PHOENICEI.

1. **P**hoenicei coloris, acuti & sex-
anguli. Castanien braun.
2. Longi, phoenicei coloris, sexan-

guli non pellucidi, cum fluoribus candidis glebofis, echino marino similes, quibus adheret ochra natiua pulcherrima. Duncelbraune/lange/sechseckichte flüsse / an einem weissen flezigem flusse / an welchem schön ochra hengt.

CINEREI.

1. Longi, cinerei, sexanguli, pellucidi, in lapide duro cinereo, echino marino similes: in quibus granula pyritidis argentei coloris sunt inspersa. Einẽ runden Meerigel gleich / daran viel Körnlein von wasserkies gesprengt.

2. Subcinerei, metæ figura. Graue spize flüsse.

3. Subcinerei tessellati. Graue viereckichte.

SILICES

PELLUCIDI.

1. Sillex pellucidus candidus. Ein Sweisser durchsichtiger kistling.
Pellu-

2. Pellucens, sardæ colore. Einem
Carniol gleich.

Einem

forbe
Staubes
Lapis Jurick

3. Mellei coloris, pellucidus.

NON PELLUCIDI.

1. **M**Ariebergius metallicus, cã
didus, cum mica candida.

2. In Trebisa fluuio inuentus, fluo-
res candidos in se continens, tinctos
amethystino colore. Auß der Tribisch
ein Kisting / darauff weisse vnd braune
flüsse stehn.

3. In se cretam, aut quid cretæ simi-
le, cõtinent. Ein flusz der ein weiß erdt-
rich in sich haltet.

4. Cornu polito similis. Einem ge-
gletten horn gleich.

5. Mellei coloris.

6. Iaspidi purpureo similis.

7. Niger cum cruce candida. Da-
rinn ein weiß kreuz.

8. Niger cum multis cãdidis lineis.
Mit weissen zügen.

9. Flauus, in quo lineæ innumēra impressæ, non excedens nucem iuglandem, quem habet Georgius Fabricius.

10. Cœruleus, in quo ductus linearum, quæ formam Theatri referūt, inuentus in agro circa Misenam.

11. Silices caniformes (seu cynoccephali) gradiusculi & parui, qui in charadris prope Misenam. So Hundsköpffen gleich sehen.

12. Caseum referens.

13. Qui caseum Hollandicū refert, si per medium diuisus sit: corium extremum, casei corio simile: in medio ita densati sunt fluores, vt solidū corpus efficiant: & superficies colori casei responder. Ein kistling einem aufgeschnittenen Holendischen Käß gleich.

14. Mâlum Persicum referens. Einem natürlichen Pfersich gleich.

15. Castaneæ coloris, rotundus, effigiem referens hepatis vitulini, in butyro trixi. Wie ein gebratene läber.

Can.

16. Candidus, ex quo vitrū faciunt.
Darauf man glas macht.

17. Tritus ad conflationem vitri.
Gestobner fislung.

18. Candidus metallicus. Weisser
hornstein.

19. Luteus metallicus. Gelber horn-
stein.

20. Ruber metallicus. Rother horn-
stein.

VITRVM.

1. **E**X vitris Europæis præstantis-
sima sunt Murana, quæ Vene-
ta nominantur, & comparantur cry-
stallo. Benedische Crystallin gleser.

2. Vitra Asiatica preciosissima fue-
runt Sareptana, quæ appellata sunt Si-
donia, & comparata fuerunt, vt Lucia-
nus scribit, electro.

3. Recrementa vitri, in candido vi-
ridia. Weisse glas schlacken/ oder glas
schaum.

4. Recrementa vitri rubentia. Ro-
the glas schlacken/ oder schaum.

5. Vitrum quo tinguntur metalla.
Schmelzglas.

LAPIDES PRE- ciosi: & quædam Gemmæ.

CRYSTALLVS.

1. **C**Ryſtallus puriſſima ſexangu-
la, ex Alpibus. Keine Cry-
ſtallen wie ſie in den Alpen vnd hohen
Gebirgen gefunden.
2. Cryſtalli ſexangulæ translucidæ,
è Boëmia, cum pyrite.
3. E monte arcis Cribenſteinæ in
Miſnia effoſſæ. So licht vnd ſchön/
wie ein lauter brunnwasser.
4. Sexangulæ impuræ. Moldſche
te vnd unreine.
5. Citri colore fulgêtes. Gelblichte.
6. Politæ, & in varias figuras forma-
tæ. Geſchnittne/oder gepolierte.
7. Combinatæ, tinctæq; cinnabare.
Meylendiſche.

IRIS.

IRIS.

1. **I**Ris est lapis sexangulus, candidus, qui quando radios solares excipit, arcum cœlesti similem iacit in parietem. Ein stein / gibt ein schein von sich in der Sonnen als ein Regenbogen.

2. Irides adulterinæ sunt, quæ verâ imitantur. id facit Brontias polita & candida. Item fluores flavi translucidi, quales vidi apud Fabricium nostrum.

ADAMAS.

1. **A**Cuminatus, figuræ quadrangulæ. Ein Diamant punctt.
2. Quadratus planus. Ein Diamant tafel.

OPALVS.

1. **O**Palus vel pœederos. Ein Wese.

CERAVNIAE.

1. **C**Eraunias longus. Ein lenger lichter vnd glatter Krottenstein.

2. Rotundus. Einrunder.

SMARAGDVS.

1. **P**ellucida, acriter virēns. Ein
reiner Smaragt.

2. Obscura, que propter crassitiem
non translucet. Ein gemeiner Smar
ragt.

3. Adulterina: cum crystalli sunt. cō
binatæ, & tinctæ facticia ærugine.
Ein gemachter Smaragt / oder Meylen
discher grüner dubleth.

BERYLLVS.

1. **B**eryllus. Ein Berill.

2. **B**Chrysoberyllus. Ein gelblich
ter Berill.

3. Chrysoprasius. Ein grün Berill.

PRASIVS.

1. **L**Apis coloris porri similis.
Ein Prasz.

TOPAZIVS.

1. **T**Opazius. Ein Topas.

2. **T**Nilios. Ein trüber oder dun
ckler Topas.

SAP.

SAPPHIRVS.

1. Sapphirus, vel Cyanus, mas.
Ein schöner blauer Sapphir.
2. Sapphirus foemina. Ein weisser
Sapphir.

AMETHYSTVS.

1. Orientalis. Ein Orientischer
Ametist.
2. Misnica, quæ Vuolchensteini è fo-
dina quæ ex amethysto nomen inue-
nit, eruitur. Ein Meisnischer Ame-
tist/der in bergen bricht.
3. Quæ in Misnia in riuis, vt prope
Stolpenam, & in fluuio Trebisa pro-
pe Misenam reperitur. Der in be-
chen vnd wassern gefunden wirt.
4. Quæ in Boëmicis montibus col-
ligitur.
5. Quæ ad formam crystalli descen-
dit. Ein geringer weisser Ametist.
6. Lineis crystallinis distincta. Ein
vnreiner Ametist.
7. Quadrangula & sexägula in geo-

de Moteschano. Braune spitzige/vier
vnd sechseckichte Ametisten.

SARDA.

1. S Arda Indica, pellucida: quæ
Smultum rubet, & mas voca-
tur. Durchsichtiger Carniol.
2. Pellucida minus rubens. Ein
bleichroter Carniol.
3. Pellucida, carni humanæ similis.
Ein fleischfarbner Carniol.
4. Pellucida similis carni, punctis
rubris plena. Ein fleischfarbner Car-
niol/mit rothen püncklein.
5. Carni similis, non pellucida.
6. Loturæ carnis similis, non pellu-
cida, spadiceis, rubris, flauis & candi-
dis lineis striatim ornata.
7. In vna parte spadicei coloris, nõ
pellucens, in altera carni similis. Auff
einer seitten Castanien braun/ auff der an-
dern fleischfarb.
8. Carnei coloris, spadiceis lineis &
circulis variata.

Pellu-

9. Pellucida, loturæ carnis similis.
Einweißlichter Carniol.

10. Loturæ carnis similis, non pellucida.

11. Loturæ carnis similis, lineisq; rubris, flavis, candidis, quasi parallelis & circulis naturaliter depicta.

12. Pellucida, in candido nonnihil rubens.

13. Rubra candidis variata lineis.

14. Rubra lineis spadiceis varia.

15. In rubro lutea, pellucida. Ein gelblichter Carniol.

16. Mellei coloris, pellucida.

17. Pellucida, flava, instar succini.

Rothgelb:

18. Rubra non pellucida.

19. In rubro obscura, nō pellucida.

20. Spadicei coloris, non pellucēs.

21. Spadicea, lineis flavis plena, nō pellucida.

22. Spadicea, nigris & rubris maculis & lineis. Castanien braun/mit rothen vnd schwarzen flecken vnd linien.

G

SARDONYX.

1. **S**ardonyx ruber pellucidus: habet speciē vnguis humani, impositus manibus in superiore parte apparet onyx: in altera, sarda. Halb ein Carniol/ vnd halb ein Chalcedonier.

ONYX.

1. **O**nyx, & à loco Chalcedonium, purus, pellucidus, cornei coloris.

2. Onyx cornei coloris, lacteis & purpureis zonis trāsuerfis distinctus. Ein reiner Chalcedonier / von violbraunen vnd weissen zwerchstrichen.

3. Onyx cornei coloris, in superiori parte lacteis zonis, in inferiori purpureis transfuerfis ornatus.

4. Onyx cornei coloris, qui lineis rubris ex iaspide à natura est pictus.

5. Onyx cornei coloris, in quo apparent lineæ spadicei coloris ex iaspide.

6. Onyx cornei coloris, rubris punctis plenus.

Onyx

7. Onyx candidus, pellucidus, in quo insignia nobilium sculpi solent. Daren man die waapenstein schneide.
8. Onyx impurus. Ein molchichter Chalcedonier.

CARBUNCULVS.

1. **M**isenus q̄ in riuo supra Hoësteinam reperitur. Ein Meißnischer Granat.
2. Zeblicius, qui effoditur è colle opposito lapidicinæ, ex qua ophites eruitur, & qui in vicino riuo copiosissimè inuenitur.
3. Aethiopicus. Ein Orientscher Granat.
4. Paruus ruber. Ein Spinel.
5. Amethystizon. Ein Rubin.
6. Lychnites. Ein gülblicher Rubin.
7. Adulterinus, combinatis crystallis, cum vsitata tinctura, similis amethystizonti.
8. Alabandicus ex Asia. Ein Almandin.

HYACINTHVS.

1. **Q**ui in auro ruffescit. Ein
brünnender Jacinth.
2. Aurei coloris.
3. Ad electri colorem declinans.
Ein bleicher Jacinth.
4. Scaber. Ein unreiner Jacinth.
5. Adulterinus & facticius, tinctura
adhibita. Ein falscher Jacinth.

IASPIS.

1. **S**maragdo viridi similis vna par
te, altera cœruleo fossili obdu
cta. Ein Schwazischer stein/halb Ma
lachit/halb Bercklasur.
3. Smaragdo similis, quę lineis è cœ
ruleo fossili ornatur. Dardurch bla
we strich gehen.
4. In viridi cœrulea. Ein blawlich
ter Jaspis.
5. In viridi nigra. Schwarzgrün.
6. Viridis, lacte suffusa. Weißgrün.
7. Borea, quæ coelo sereno est cœru
lea, dicta Turcica. Ein Orientischer
Türckis.

Borea,

8. Borea, quæ cœlo sereno est cœrulea, & dimidia sui parte viridis. Ein Türckis/der halb Yaspis.

9. Borea Strigensis, in cœruleo albicans.

10. Iaspis borea facticia. Ein gemachter Türckis.

11. Iasponyx lapis, qui in vna sui parte est iaspis, in altera onyx. Auff der einen seyten halb ein Chalcedonier.

12. Iaspis purpura, cum Chalcedonio mixta, albis punctis. Voller weißer flecken von Chalcedonien.

13. Purpurea, quæ plena est punctis vel maculis cãdidis ex Onyche, & flauis quasi ex eiusdem generis Iaspide.

14. Purpurea, quæ punctis & lineis candidis ex Chalcedonio & Iaspide rubra & flaua mirificè est composita.

15. Purpurea, pura.

16. Corensis, ex Misnia, sanguineo colore rubens. Ein schöner rother Jaspis/so zu Coren in Meissen bricht.

17. In rubronigra.

18. Flauo colore diluto.
 19. Flauo colore saturo. Ein schön
 ner rothgelber Jaspis.
 20. Flaua rubris maculis.
 21. Iecoris colore.
 22. Saturo iecoris colore. Ein dunk
 eler läberfarbner Jaspis.
 23. Illebianarubra, quæ in se habet,
 vt geodes Motefchanus, fluores can
 didos, pellucidos, sexangulos.

A S T R O I T E S.

1. **A**stroites mas, globi dimidia
 ti figura, stellis cinereis ple
 nus. Ein sigstein voller sternen.
 2. Astroites foemina, globi dimidia
 ti figura, in quo macule nō stellis, sed
 erucis vermibus similes visuntur: ita
 stellæ sunt ab ipsa natura confertim
 cōpactæ. Darauff nicht sternen, son
 der striche wie rauper zu sehen.
 3. Ex astroite globuli, quibus nu
 merabantur olim preces. Ein pater
 noster von Sigsteinen.

C H E.

GEMMAE

2

CHELONITIDES.

1. **C**helonitis, fasci coloris. Ein grauer kleiner Krottenn oder Schwalbenstein.
2. In flauo nigra. Ein schwarzgelber.

GEMMAHVIA.

1. **G**emmahuia, cuius sedimentum cinereu est. Ein Gemmahuia auff einem grauen boden.
2. Cuius sedimentum nigrum est.
3. Adulterina, ex conchis aut muricibus facta.
4. Adulterina, ex vitro candido, cerussa tincto. Ein falscher geschmelzter Gemmahuia.

VARIJ.

1. **A**lectorius. Ein Raphana Stein.
2. Chelidonias. Ein schwalmenstein.
3. Cancrorum lapilli. Krebsaugen.
4. Percarum lapilli. Kautperskensstein.

G 4

5. Lapilli locustarū fluuialiū. Un-
reine Perlen.
6. Lapilli Indici. Indianische Per-
len.
7. Lapilli margaritarum adulterini,
è vitro candidissimo. Thölle Perlen.
8. Lapilli margaritarum adulterini
ex ossibus facti, & spuma argenti tin-
cti. Thölle Pauren Perlen.
9. Lapilli margaritarum rotundi, o-
rientales. Salperlen.

MARMORA ▶

CANDIDA.

1. **M**armor candidum Lunense
in Hetruria. Ein weiß Mar-
melftein.
2. Candidum Carrariense,
3. Patauinum, quod ferris fecatur.
4. Italicum, venis cinereis pictum.
5. Ratisbonense, è quo tabulæ men-
sarium fiunt. de eo est ara Annebergi-
ca, qua, ex solido & vnico marmore,
nein

ne in Italia quidem vlla pulchrior ex-
tat. Darauß man tischbletter macht.

6. Candidissimum ex thermis Ca-
rolinis.

7. Hildeshemium ebori simile.

8. Ebori simile, Arabicum.

9. Annebergium, in metallis reper-
tum. Annebergisch marmel oder spat
in einem glanz.

10. In candido cinereum Hildeshe-
mium, quod olet cornu vstum.

CINEREA.

1. **C**Inereū Hildeshemiū, quod
olet cornu vstum.

2. Zeblicium, quod incolæ serpen-
tinum nominant, cum venis & pun-
ctis candidis, flauis & nigris. Ser-
pentin.

3. Zeblicium, cui innati carbuncu-
li, & in polito marmore miram spe-
ciem & aspectu iucundam faciunt.

4. Rochlicianum, cum luteis ma-
culis.

5. Rochlicium cum nigris maculis, quæ sunt cornicū vngulis similes.
6. Italicum, cum nigris maculis, quæ serpentibus similes sunt.

NIGRA.

1. **N**igrum Belgicum, è quo tum ba illustrissimi ducis Mauritiij Electoris: & in primis tabulæ, in quibus inscriptiones excisæ. *Schwarz Niderlendisch Marmel.*

2. Annebergicum.
3. Ratisbonense.
4. E Belgio, quod olet sulfur.
5. Aliud quod olet cornu vstū, ibidem effossum.
6. Andegauense, politum, nigerrimum, non procul ab vrbe erutum.
7. Stolpense, ferreo colore & duricie. hoc Bisalten nominat Agricola: nos Basalten. *Stolpischer stein.*

VIRIDIA.

1. **L**Aconicum, viride, quod Venetijs cernitur.
2. Subviride, Veronense, cum viridibus

MARMORA.

54

dibus lucentibus maculis. Lichtgrün/mit grünen scheinenden mackeln.

3. Laconicum aliud, in viridi nigricans.

RUBRA.

1. **P**orphyrites, Aegyptium, uniforme. Ein schöner roter marmor auß Egypten.

2. Porphyrites, Aegyptium, candidis punctis distinctum.

3. Rubrum, Ratisbonense.

4. Rutilans, Ratisbonense, cum candidis maculis. Ein glänzender Marmor.

5. In rubro nigrum, Boëmicum.

6. In rubro candidū, Belgicū, quod varijs maculis distinctum est.

7. Annebergium in metallis repertum.

8. In candido rubrum, in metallis ferè omnibus repertum.

FLAVA.

1. **F**lavum in metallis repertum. Ein gelber spat.

2. Belgicum, sardæ nō pellucidæ nō
dissimile.

ALABASTRUM.

1. **A** Labastrum pellucidum, Venetij in D. Marco, & Romę in Maria Aegyptiaca. Weisser Alabaster.

2. Italicum, candidissimum, è quo pocula fiunt.

3. Factitium. Gemachter Alabaster.

SAXA

1. **S** Axæ arenaria, Pirnētia. Weisser Pirnischer sandstein.

2. Lutea Fribergia.

3. Rubra Rochlicia.

4. Cinerea Querfurdia.

5. In rubro nigra, Embeccæ in Saxonia.

TINCTA AB EX-
halationibus.

8. **S** Axum rubro colore tinctum.
Ein rother stein von witterung
ge-

geferbt.

2. Ferrugineo colore.
3. Flauo.
4. Spadiceo.
5. Nigro.

SAXA GRAVIDA.

1. **S**Axa cinerea dura: in quibus
 Sconchæ marinæ nascuntur, i-
 psius lapidis duricia.

2. Cinerea, in quibus conchæ bi-
 ualues reperiuntur in arenis in Lusa-
 tia. Eschfarbe / darinn lange steinerne
 Muscheln.

3. Arenaria candida, in quibus pe-
 tines. Darinn weisse Jacobs Mus-
 scheln.

FISSILIA.

1. **F**issile nigrum, sterile, quod fa-
 cilè findi potest.

2. Durum sterile, quod non nisi ser-
 ra artificis findi potest.

3. In cinereo candidum. Graus
 schifer.

4. Cinereum.

5. Candidum.
6. In cinereo glaucum. **Grünlich
schifer.**
7. In cinereo coeruleum.
8. Rubrum.
9. Subluteum.
10. Nigrum Mansfeldensium, cui reperiuntur impressæ imagines pisciū, colore nigro, flauo, orichalceo. **Darinn man fisch findet.**
11. Nigrum, in quo reperiuntur rami arboris cum folijs, oliuæ similes. **Darinn man este von beumen findet.**
12. Nigrum Andegauense, ex quo non solum tegulæ domorum & parietes, verumetiam tabulæ & mensæ fiunt. **Darauß man Tisch macht.**
13. Nigrum Rhenanum, quo plurimis in locis fastigia maximarum vrbiū, Spiræ, Vuormatiæ, Moguntia, tecta videntur.

CALCARIA.

1. **S**Axa candida Pirnensia.
2. **S**Coeruleum Pirnense.

3. Saxum cinereum Pirnense.
4. Cinereum cum venis candidis, Pirnense.
5. Saxum nigrum, granatos in se continens. Effoditur Zeblicij iuxta ophitem, interiecto inter vtriusq; venas fluviolo.
6. Rubro colore tinctum saxum ab humore metallico, non procul à Fribergo nascens: in qua vena nascuntur sibi, & schistos. Ein rother stein von berckwasser geferbt / darinnen spießglas und blutstein bricht.

LIGNA IN SAXA.

1. **R**ami, folia, cortices, ligna, car bones, ossa, conchæ, quæ in saxa corporata sunt, succo lapidescente, in fonte non procul à Francofurto ad Viadrum.
2. Rami, folia, cortices, ligna, manice, chirothece, & alia, immissa piscine prope Schellenbergam arcem in Misnia, in saxa corporantur.
3. Trabes molares mutatae in saxa:

quæ trabes prope Torgá in Albi sum
reperæ.

4. Ebenus subterraneus cum melar
teria.

5. Lignum faginum in saxum corpe
ratú, cuius dimidia pars adhuc ligni
est. Ein ast von einer Búchen/der halb
holz vnd halb stein worden.

6. Saxa facticia. Gemachte stein vor
violfarben.

7. Lateres. Gebachne stein.

8. Maltha, qua incrustantur castel
la, & piscinæ aquarum. Wasser
futh.

9. Lithocolla. Steinfuth.

A R E N A E ▶

1. **A** Rena vilis. Gemeiner sandt.

2. **A** Fossilis, tenuis & candida,
Misena in charadris versus occasum.
Schöner weisser sandt.

3. Pelgrana, Misena.

4. Bibula, quæ lauari & cribrari so
let,

let, estq̄ instar chartæ bibulæ Germanis.

5. Mésaria, quæ lota nó est. Waschsand.

6. In geode inuenta. Den man in andern steinen findet.

7. In tophis Misnensibus.

8. Fluiatilis, quæ cum calce miscetur, & adhibetur ad ædificia.

9. Metallica Goldbergica, in quæ ramenta & globuli auri reperiuntur. Darinnen man Goldzehen vnnnd Körner findet.

10. Metallica, ex qua lauatur aurû in Albi. Goldschlich.

11. Metallica Misnensis, in pago à piscatoribus dicto, prope Leisnecium.

12. Misnensis in riuo prope Schellebergium arcem, in ipsa sylua.

13. Sabulû quo sternûtur viæ. Pflaster sandt.

14. Sabulum nigrum, è quo lauatur nigri lapilli, è quib⁹ plumbû albû excoquitur. Schlich/darinn zingraupē.

H

15. Sabulum sterile.
16. Arena rubra circa Isenacum in Thuringia. *Rother sandt.*
17. Flava Glogauensis.
18. Aurei coloris, à qua mons Romæ nomen habet, mons Aureus, olim Ianiculensis.
19. Cinerea.
20. Nitida seu micans. *Gleiffent wie ein glimmer.*
21. Marina. *Meersandt.*
22. Lacustris pinguior. *Schleimichter sandt.*
23. Pinguis metallica.

FACTITIA.

1. **A** Renæ ex pyrite, qua chartæ bibulæ loco utimur.
2. Ex magnetide.
3. Ex plumbo nigro.
4. Scobes æris, arenæ loco insperſæ chartis, atramento nondum ficcatis. *Gefeilter sandt / von Meſſing / Nadler feiſſpâne.*

A V R V M ▶

1. **A**Vrum purum, ignem nō expertum, quale in Albi, & in multis riuis Mislenæ lauatur. Gedigen/ gewaschen Goldt/ gewasche Goldflüschē Goldtörner/ gesaffte Goldt.

2. Fossile ex mōte Carpatho, quod statim est suum. Gedigen Goldt.

3. Aurū purum fossile in lapide ferri ex eodem monte. In einem Eisenstein.

4. Ex eodem monte, in silice duro candido. Gedigen Goldt in einē harten feurstein.

5. In lapide vocato Armenio ex mōte Carpatho. Gedigen Goldt in einē lasurstein.

6. Bractes & scintillæ auri purissimi in saxo candido duro, è Pannonia citeriore. Rothgedigen Goldtstücklein/ in einem harten weissen stein.

7. Argentosum fuluum, in saxo candido è Pannonia, quod est argento vi

uo adhuc tinctum. Weiß Goldt/ daran das Quecksilber noch nicht gar ver-
raucht ist.

8. Argento mixtum in filice cine-
reo, è Norico seu Stiria, quod electri
appellant. Bleich gold / Guldis sil-
ber/natürlich mit silber vermengt.

9. Argento post excoctionem mi-
xtum. Werck.

10. Aurum coctum, & ab alijs me-
tallis segregatū, quod obryzon Græ-
ci. Fein Goldt.

11. Quod argenti mixturam habet
Bleich goldt/ Rheinisch goldt.

12. Cupro tinctum. Segrent goldt.

13. In fila ductū. Gespunnen goldt.

14. In Bracteas ductū. Geschlagen
Goldt.

15. Lapilli qui reperiuntur in riuia
circa arcē Honsteinam, è quibus au-
rum excoquitur. Goldtörner.

16. Auri ramenta grauia ibidem in-
uenta. Gedigen gesteyft Goldt.

17. Vena auri fertilis è monte Car-
patho.

patho. Guldig erz / oder ein guldiner handstein.

18. Ramenta auri leuia ex eodem loco. Keingedigen flemmicht Goldt.

19. Scobes auri collectæ lotura, & in ramenta ductæ. Gekreze.

20. Spuma auri. Goldtglett.

21. Recrementa auri. Schlacken.

ARGENTVM ▶

1. **A**rgentum rude candidum, glebosum, Schnebergium: quod cultello scindi, & tractari malleo potest. Paur erz / schneeweiß gedigen silber / dicht silber.

2. Annebergium candidum in marmore metallico candidissimo. Ein stüflein gedigen silber in weissem spadt.

CAPILLARE.

1. **A**nnebergium candidum capillare. Weiß gedigen hericht silber.

2. Capillis multiplicibus conden-

fatum in triæ modum. Gedigen he-
richt silber / buschelweise zusammen ge-
wachsen.

3. Candidissimum, quod quasi glo-
mus è filis argenteis minutissimis cõ-
stat. Ein wimmer von härichtem sil-
ber.

4. Argento calamistrato simile, in
terrafriabili spadicei coloris. Einem
frauszgesponnenen silber gleich.

5. In terra flaua lutosa. Härich sil-
ber an einem gelben letten.

6. Mariebergium in cadmia metal-
lica sub cinerea fluida. In einem gra-
wen flüssigen lobelt.

7. In silice candidissimo. In einē
weissen hornstein.

8. In fluoribus rubeis quatuor an-
gulorum pellucidis. In rothen vier-
eckichten durchsichtigen flüssen.

9. Mariebergium in lapide cinereo
duro.

10. Annebergium in massa argenti
plumbei coloris.

Cum

11. Cum argento plumbei coloris in fluoribus candidis.

12. Capillare, cum argento plumbei coloris, Annebergium in marmore candidissimo, & pyrite aurei coloris. Weiß häricht silber/ neben einem gedignen gläser in einem weissen spate vñ gelben kupffer kies.

13. Repertum in Valle Ioachimica in ligno abiegno. Auff S. Lorenz im Jochimsthal / in Thennen holz gewachsen.

14. Annebergium candidum capillare, rude, rubrum, pellucidum: itē rude plumbei coloris in vno lapide distinctè coniunctum. Ein handstein darinn häricht silber/ durchsichtig roth gulden ers/ vnd glasz ers dū gleych vnderchiedlich/ &c.

IN ALIAS FORMAS CONCRETUM.

L **Q** Vod in arbusculæ figuram excreuit. Steht am stein

wie ein dörres beumlein.

2. Instar flammaram ignis concretum, cui quasi coni annati sunt massulae argenti plumbei coloris. Weiß silber wie feurflammen/darauff zu oberst stücklein von glaserz gewachsen.

CANDIDVM.

1. Argentum candidi bracteolae in lapide pingui. Gedigen angeschlossen silber in einem seiffen gebirg.

2. Bracteolae in saxo cinereo duro, Mariebergium. Weiß gedigen silber an einem grauen stein.

3. In pyrite ferri. Gedigen weiß.

4. In chrysocolla dura, Suacij ex Alpibus. Ein rein angeschlossen silber/ in einem harten berckgrün.

PLUMBEI COLORIS.

1. Argentum plumbei coloris, quod facile scinditur, facilius malleo tractatur. Ein glaserz das sich wie es auß dem berg kompt/schmiden vnd münzen leßt.

2. In pyrite candido durissimo.

Metz

ARGENTVM. 61

3. Metæ figura concretum & quadrangulum. Ein gedigen vierseckig gläserk.

4. In fluoribus candidis sexangulis.

5. Signatum & ignem non expertū. hoc facile frangitur propter molliem. Gepregt gläserk so in fein scüwz kommen.

6. Fluoribus purpureis, pellucidis quadrangulis. Ein stupffe gläserk/ darinn braune viereckichte durchsichtige flüsse.

7. Quod in medio venam argenti rudis rubri habet, quæ minio natio purissimo similis. Gedigen gläserk/ darinn schön roth guldens.

CINEREI COLORIS.

1. **A**rgentū instar flammæ ignis, in cadmia metallica, Annebergium. Grau gedigen silber in einē harten kobelt.

2. Massa. Ein handstein von gedignem grauen erk.

3. In silice candidissimo. **An einẽ
weißen flockquerzen.**

NIGRI COLORIS.

1. **I**n silice crustaceo candido.
**Schwarz gedigen erk / in cinem
schirblichten hornstein.**

2. In pyrite cinereo.

3. Ramulo pseudocupressi simile.
Einem garten Cypress gleich.

RVBRI COLORIS

pellucidum.

1. **G**lebosum, carbunculo ame-
thystizonti simile. **Schõn
Robinroth / durchsichtig roth gulden erk.**

2. Sex, septem, octo, angulos habes
carbunculo simile, tigni forma ere-
ctum, in pyrite cinereo, & sulfure na-
tuo flauo. **In einem grawen kieß vn̄
lãbendigen gelben schwebel.**

3. Spinis echini terrestris simile, in
cadmia metallica, quę formam habet
cerebri. **Klein spizig vnd durchsich-
tig**

tig roth gulden erk/ in einem schwarzen
fobelt.

4. Cuius massulæ, quasi è rubinis
purissimis, apparét cõcretæ. Schön
Rubin rothgulden erk.

5. Cuius massæ quasi è granatis o-
rientalibus pellucidis cõpactæ. Ein
Granatroth roth gulden erk.

NON PELLUCIDVM.

1. Septem angulorum. Blüt-
roth/sibeneckicht roth gulde erk.

2. Glebosum in marmore metalli-
co candido. Gemein rothgulden.

3. Glebosum in pyrite aurei colo-
ris, minio natiuo simile.

4. In flucribus candidis sexangu-
lis, exteriori cortici castanæ simile.
Rauch vnd scharff wie die stachelichten
schalen/darinn die Castanien seind.

5. In sliche cinereo.

6. Adhærens rudi saxo. Ein an-
gesprenge roth gulden erk in einem graue
hornstein.

7. Albicans, Weiß roth gulde erk.

8. In lapide molli candido. Weiß
rothguldens/in weissen flockquerken.
9. In pyrite cinereo.
10. In galena inani. In einer blende.
11. Aurum in se continens. Gul-
dicht silber/oder mit Goldt vermengt.
12. In rubro nigricans. Breunlich
rothguldens.
13. Iecoris colore. Leberfarbes roth
guldens.

FLAVI COLORIS.

1. **C**Apillare flauum in terra fla-
ua. Ein gelb hericht silber/
vom berg geseht.
2. Pyrites aurei coloris similis, cui
granula argenti plumbei coloris ad-
herent. Kupfferkieß gleych.
3. Cornu pellucido simile, Marieber-
gium: candelæ ad motum liquefit.
Eindurchsichtig hornfarbs gedigen sil-
ber/das am lichte verschmilzt.
4. Terre coloris, durum, quod per
cussum malleo nitet, neq; specie, sed
igne probatur. Ein gedigen vnschein-
lich

ſich ſilber / wie ein gemeine grawe erde / iſt ſchwar / wenn man mitt cinem hammer darauff ſchlecht / ſo glizert es. Viel erfarnē Berckieut / kenneſen es ſelber nicht.

COERVLEI COLORIS.

1. **Q**Vod in medio quaſi medullam, argentum rude rubrū in ſe continet. Ein blau gedigen ſilber erk / darinn rothguldens iſt.

2. Commixtum argento plumbei coloris, & candido gleboſo. In cinem glaſers vund weiſſen gedignē ſilber.

3. Argentum coloris viridis, Annebergiū in vena Coeleſtis exercitus foſſum. Grün ſilber.

4. Argētum purpurei coloris, foſſua. in eadem vena. Braun ſilber.

5. Lapis argentarius. Ein ſilber ſtuffe.

6. Vena argenti duriffimis nodis. Gneiß / mißbieſel.

7. Vena argenti diues, cui corium adhæret. Ein handſtein / daran noch der berck iſt.

TIT. XIII. ARGENTVM.

8. Argentum cum plumbo, ab ære segregatum. Werck.
9. Cum plumbo mixtū, id est, stannum. Schwarz bley/oder werck.
10. Cum plumbo mixtum, diues. Bley oder werck das viel silber heist.
11. Mediocre. Leichter ein strich.
12. Pauper. Frischer ein strich.
13. Panes duri, qui plus argenti in se continent. Reich hart werck.
14. Molles, quibus plus plumbi nigri inest. Weich durre werck.
15. Panis argenti minutus. Ein silber probe.
16. Panis argenti puri. Ein blick silber.
17. Recrementum argenti cinereū. Grauw silberschlacken.
18. Subcinereum. Schwarze silberschlacken.
19. Spuma argenti. Silbergleth.
20. Argentum coctum, & plumbo adhuc mixtum. Werck oder bleyreich silber.

Segre-

ARGENTVM VIVVM. 64

21. Segregatú à metallis alijs. Ge-
seigert silber.
22. Perpurgatum. Gebrannt sil-
ber.
23. Excoctione purum. Fein sil-
ber.
24. Signatum. Gepregt / oder ge-
münzt silber.
25. Inauratum. Vergülte silber.
26. Ductum in fila. Esponnen sil-
ber.
27. Bracteatum. Geschlagen sil-
ber.

ARGENTVM

vium.

1. **A**rgentum vium. Quock-
silber.
2. Quod sine excoctione purum in
metallis inuenitur. Ein rein quock-
silber.

TIT. XV. ARGENTVM VIVVM.

3. E minij vena excoctum. **Ge**
schmelzt quecksilber.
4. Sublimatum vt vocant.
5. Præcipitatum.
6. Mortificatum. **Getödt.**
7. Quod arte Chemica concretum
est. **Ein quecksilber das fix gemacht.**
8. Minium natium. **Berckzinober.**
9. Glebosum durum, quod Arabes
cinnabari vocant. **Zinober.**
10. Friabile. **Weicher zinober.**
11. Facticium. **Gemachter zinober.**
12. Anthrax, vena minij. **Der gang
darauff er bricht.**
13. Vena minij, cui argētum viuum
innatum est, vt quoties frangitur, ar-
gēto viuo guttatim stillet. **Darinn
noch lebendig quecksilber.**
14. Rudi argento rubro similis, è val-
le Ioachimica. **Ein derb quecksilber
ers/dem roth gulden ers gleych an farbē.**
15. Cocco similis, cum pyrite auri.
16. Eidem similis in lapide fissili cā-
dido. **In einem wassen schif.**

Item

ARGENTVM VIVVM. 65

17. Item in lapide fissili cinereo.
18. Argenti viui diues, iecoris colore. Leberfarben reych queck silber erz.
19. Rudi argento rubro pellucido similis, in magnetide coloris argentei. Einem durchsichtigen roth gulden erz gleych / in einem schiffrichtten silberweiss.
20. Hydrensis in rubro nigra: quæ malleo percussa, granula viui argenti stillatim exudat. Ein schwarzroth queck silber erz auß Hydria.
21. Hydrensis, spadicei coloris. Dunkelbraun queck silber erz.
22. Fulua: in qua striatim pyrites coloris aurei est positus. Ein roth gelb queck silber erz / dar durch schicht weyse ein supffertieß streicht.
23. Recrementa argenti viui.

AES SEV CV-
prum.

1. **A**Es purum seu natium simplex.

I

2. Natiuum rubrū ab omnibus metallis liberum, quod Anrodę in ditio-
ne Mansfeldia in venis proprijs inue-
nitur. *Kein gedigen Kupffer / kein Kup-
pffer.*

3. Fossile in proprijs venis repertū.

4. Purum fossile in venis argēti, Sne-
bergium.

5. Rubrum Mansfeldium, quod ar-
gentum in se continet. *Gedigen Kup-
pffer.*

6. Natiuum rubrū Suacense, in Al-
pibus Rheticis, quod aurum in se co-
tinet. *Gedigen Kupffer das goldt helt.*

7. Sui coloris Gishubelianum, ad-
hærens instar bractearum lapidi dur-
coloris spadicei. *Angestogen gedigen
Kupffer.*

8. Sui coloris in fluoribus purpu-
reis.

9. Sui coloris cum substantia lapi-
dis mixtū. *Gedigen Kupffer / mit stein
vermengt.*

10. Sui coloris adhærens lapidi du-

10. qui in candido cinereus est.

11. Sui coloris, adhærens lapidi scissili Mäsfeldio. Ein roth angeschweiffe kupffer / an ein schifer flemmicht gedigen kupffer in einem hornstein.

12. Aeris ramenta leuiora, in filice candido.

13. Aeris venulæ vel fibre in lapide rubro candido. Ein geschick eines kupfferers / in einem harten stein.

14. Aeris vena putrida, diues. Ein schnittiger gang / rein von kupffer.

15. Aes rude natiuum, minus sincerum. Unrein gedigen kupffer.

16. Quod iam suum est, ex Morauia. Rein gedigen kupffer auß Mähren.

17. Aes natiuum flauum, adhærens lapillo fissili Mansfeldio. Gelbfarb kupffer.

18. Cœruleum adhærens lapidi fissili. Blawfarbich kupffer.

19. Totum cœruleum. Das schon blaw ist.

20. Violacei coloris, adhærens lapi

di fissili. Breuntlich Kupffer.

21. Candidum, rudi argento albo simile, in lapide fissili. Ein weiß Kupfferglas.

22. Nigrū. Schwarz Kupfferglas.

23. Lapidī fissili ita copiose mixtū, ut vnus centenarius libras quadraginta aris in se contineat. Ein weich schisfer Kupfferers / das in die 40. pfund helt.

24. Aes natium omnium colorū quasi zonis distinctū, aurei, purpurei, crocei, flauī, viridis, coerulei. Ein gedigen Kupffer von vilen farben.

25. Fribergium, annatum plumbo nigro, totidem colorum eximiorum, qui ita nitent quasi essent pellucidi.

26. Innatum plumbo candido, instar auri politi nitidum. In ein zwit-ter wie ein poliert goldt.

AES NATIIVM CVM

alijs metallis mixtum.

A Esnatiuū cum plumbo candido mixtum. Gedigen Kupffer

opper das auch zin helt/ oder gedigen glo-
cken speyß.

2. Cui aurum inest.

3. Cui argentum inest.

4. Vena æris vsta, in qua guttulæ æ-
ris purissimi in superficie magna co-
pia hæret. Geröst kupffererß/ das voller
rother kupfferkörner stehet / wie tropffen.

5. Aes purum coctū. Geseigert ku-
pffer/ Rein kupffer/ Gar kupffer.

6. Terra rubra, vel lapides rubri,
qui sunt superficies montiū, Illebiæ,
è quibus effoditur lapis ærarius fissi-
lis. Sub ista terra lapidum genera vn-
decim sunt, antequam ad eum fodiē-
do perueniatur qui est æris copiosi
fœcundus. Rother fleh.

I. Lapis rudis durus, terræ colore.
Gneist.

II. Non adeò durus, cinereo colo-
re. Schwehel oder Schwelle.

III. Durior & asperior, colore simi-
lis primo. Ober rauchstein.

III. In cynereo nigricans, sed se-

cundo solidior. *Zeckstein.*

V. Cinereus durus & asper. *Wunder rauchstein.*

VI. Itidem durus, in cinereo nigricans, vt quartus. *Splitterstein / oder Blitterstein.*

VII. Colore secundo similis, sed mollior. *Ober feule / oder schwolen.*

VIII. Cinereus, septimo nigrior paulo atq; durior. *Mittelstein.*

IX. In candido cinereus, mollis: q̄ cultello, vt marga dura, scindi sculpique potest. *Wundfeule / od' vnder schwole.*

X. Cinereus, marmorea duricie & soliditate. *Dach.*

XI. In cinereo prioribus omnibus nigrior. *Noberck / od' Nowerch / od' Kamin.*

7. *Lapis fissilis Illebianus, colore subcinereo, qui æris est diues. Cin schifer / reich von kupffer.*

LAPIDES AERARIJ EFFIGIATI à natura.

I. *Lapis fissilis niger, in quo rami impressi à natura. Darin zween*

zween esse. einer weiden gleich.

2. Fissilis niger, in quo forma harēgi, aurei coloris. Darinn ein hering.

3. Aërius, in quo forma percæ maioris, aurei coloris. Darinn ein stockperscke / oder streuffperscke.

4. In quo forma percæ, nigri coloris.

5. In quo forma funduli, cærulei coloris. Darinn ein grundling / das blauwlich ist.

LAPIDES AERARIII A

natura picti.

1. **L** Apis fissilis niger ærarius, in quo bractæ æris natiui. Darinn roth gedigen kupffer.

2. In quo chrysocolla natiua. Darinn schifer grün.

3. In quo cœruleum natiuū. Darinn schifer blauw.

4. Lapidés fissiles, quibus æs aurei, rubri, cœrulei, purpurei, violacei, nigri coloris inspersum. Darā ein angefogē / od̄ angesprēgt kupffer / vō vil farbē.

5. Lapis fissilis, in quo vena æris aurei coloris. Darinn ein gelb gedigen Kupffer.

6. In quo vena æris, galenæ purissimæ similis. Darinn ein weiß gedigen Kupffer.

7. \int Lapis fissilis ærarius, qui sub cœlo vstus est. Ein gebrannter schiffer.

8. Vstus. Gebrannt.

9. Vstus sub cœlo, & postea semel excoctus: & cui recrementa detracta sunt. Stein der gebrannt/vñ ein mal geschmeißt.

10. Lapilli instar globulorum, exactè circulares, duri & ponderosi, magni paruiq;. hi quoq; reperiuntur inter lapides ærarios, quorum cutis cinerea, quasi ex arenulis essent compacti: qui si malleo franguntur, intus pyriti argentei aut cinerei coloris, sunt similes, ex his interdum æs, interdum argentum excoquitur.

11. Lapilli durissimi, in nigro rubentes: qui reperiuntur in lapide ærario fissili,

fissili, renibus animalium similes: qui fracti fallunt colore, quasi æris diuites: sed cum explorantur igne, nullius metalli materiam habent. Kupffer
nieren/halten nichts.

12. Lapis sterilis, in candido subcinereus, sub lapide ærario inuentus. Des schifers ligend / des schifers sandt
oder boden.

13. Panes primarij ex ære rudi cõflati. Stein.

14. Secundarij, in quibus argentũ vel aurum adhuc inest: qui venduntur dominis officinarum argentum ab ære secernentibus. Geschliffen kupffer
scheiben/die vngeseigert/oder vngeseigert
ter kupffer.

15. Panis fathiscens, vel panis æris spongiosus: ex quo, cũ plumbo quod additur, argentum est extractũ. Ein
kienstock.

16. Panis argenti & plumbi, quæ ab ære segregata sunt.

17. Aes, in quo inest argentũ tem

peratum cum plumbo. Ein silbrichte
kupffer/darein ein bley geschlagen.

18. Aes à panibus fathiscētibus tor
refactis exemptum. Gar kupffer/fein
kupffer.

19. Panis æris ab omni metallo li
ber. Geseigert kupffer/rein kupffer.

20. Spinae, quæ dum panes fathi
scētes torrētur, ortæ sunt. Röst dorner.

21. Quæ de panibus ex ære & plū
bo conflatis, ortæ sunt. Dorner so
von werck springen.

22. Panes æris ex spinis confecti.
Stucke oder kupfferscheiben/so von dör
nern gemacht.

23. Spinae de panibus, quæ ex semel
recoctis panibus spinis cōflatis ortæ
sunt. Dorner so ein mal gearbeit sind.

24. Aes coctum, cui aurum inest.
Das goldt helt.

25. Cui argentum inest.

26. Cui argentum & aurum inest.

27. Magnetide tinctum. Weißer
messing,

Cad-

28. Cadmia metallica tinctū. Gelber messing.
29. Aurei coloris. Messing.
30. Coronarium, quo ornamenti loco nostri vtunt rustici in sertis. Lahn/ darauß man Kirmeß frenze macht den Bawrknechten.
31. In rubro flauum. Geseigert kupffer.
32. In rubro fuscum. Rohe kupffer.
33. Auri colore arte chemistica tinctum. Alchemisten goldt.
34. Inauratum. Verguldt.
35. Argenti colore arte chemistica tinctum. Alchemistisch silber.
36. Cum plumbo candido mixtū. Glockenspeiß.
37. Crematum. Geröst.
38. Coctum, cum plumbo candido mixtum. Gemacht glockenspeiß.
39. Téperatura, cuius dimidia pars ex ære & argento conflāt. Kobelt.
40. Aes in canales ferreos fusum. Kupfferzehe / daruß mā die probē macht.

41. Aes in granula redactum, seu (vt appellant vulgò) granulatum. Ge-
förint kupffer.

42. Flos æris, de panibus candentibus exiliens, instar seminis milij. Kupfferförmlein / die vom Kupffer ab-
springend.

43. De candentibus catinis exiliés, minutior quàm semen papaueris erratici. Kupfferstaub / der auß den Tiegeln springt.

44. Aëris flos verus, exiliens sponte Suacij, ex catinis candentibus, vt olim in Cypro ab ære. Schwazischer Kupfferstaub / ganz klein / der da wirt wann man absticht.

45. Aes coctum, & malleis induratum. Geherttet kupffer.

46. Aëris squama. Grobe kupffer-
schlacken auff den hemmern.

47. Aëris squamæ purissimæ, quibus figuli vasa viridi colore tingunt. Kupfferbraun / darmit die Töpffer grün verglesen / das findet man bey den Kupffer-

pferschmiden.

48. Aes in globulos dissolutum.

Grob geförnt kupffer / Das man über den
besem geüßt.

49. Aeris scobes elimata. Kupffer
seilspehne.

50. Aeris batitura, vt nomine Itali-
co nonnulli vocant, hoc est, æs ductū
in laminas. Kupfferblech.

51. Aerea fila. Kupfferdraht.

52. Aerea fila inaurata pro filis au-
reis. Falsch gezogen goldt.

53. Argētata. Falsch gezogen silber.

54. Plumbo cādido obducta. Ver-
zinter draht.

55. Fila orichalcea. Messinger draht.

56. Recrementa nigra, quæ de la-
pide ærario in prima excoctione de-
trahuntur. Schwarze wilde schlackē.

57. Metallum factum è lapide æra-
rio, quod semel coctum, & cui recre-
mentum detractum est. Ein metall/
das ein mal geschmelzt.

58. Metallū sexies torrefactū, iam q̄

TIT. XVI. *AES SEU CUPRUM.*

ultimo excoctum, cui prima & secunda recrementa detracta sunt. *Hüttenkupffer das sechs mal geröstet.*

58. Primum recrementum rubri coloris. est materia vrceolorum, è quibus mustū bibi apud nos solet. *Darauß man die rothen mostfreüse macht.*

59. Secundū, ponderosum, ære plūbōue mixtū, quod vocant lingua vernacula, *Stein*: idēq; iterū ad metalla, vt citiūs fluant, in vltima excoctione additur. *Stein/sihet einer glockenspeiß gleich/man seth es dem vnflüssigen erz zu.*

60. Tertiū, quod in fornace remanet, quando cuprum, cui adhuc argētum inest, effluxerit. ex isto recremento cum contunditur, & ad excoctionem iterum præparatur, fit ferrum. *Die saue darauß man eysen macht.*

61. ¶ Recremēta quæ è panibus æris torrefactis detrahuntur. *Gar schlacken.*

62. Recrementa cupri prima, leuia sunt.

Secun-

63. Secunda, grauiora.

64. Tertia, grauiſſima, & coloris nigri, coerulei, purpurei, rubri.

P O M P H O L Y X ▶

1. **P**ompholyx eſt fuligo quæ colligitur in cameris, vbi coquitur metallum. *Hüttenrauch.*

2. Pompholyx de argento. *Flockgeſtübē das ſilber heſt.*

3. Lutea quæ adhæret parietibus, quando argentum à plumbo ſegregatur. *Gelber giftiger Hüttenrauch.*

4. Aeris Mansfeldij. *Kupfferſtaub.*

5. Quæ colligitur quando argentū à cupro ſegregatur. *Kupfferſtaub auß den ſeygerhütten.*

6. Quæ in caminis colligitur, vbi plumbum candidum coquitur. *Zinſtaub.*

7. Candida puriſſima. *Der beſte Hüttenrauch.*

8. E lapideis panibus torrefactis, cum æs coquitur, cōcreta. Der weisse hüttenrauch/oder nichts / der da wirdt bey den garherden.

9. Pompholyx alba, quod officinæ nihilum album appellant. Nichts/ weisser hüttenrauch.

S P O D O S ▶

1. S Podos est fuligo cinerei coloris, & grauior quàm pompholyx. Ein grauer schwarer Hüttenrauch.

2. Lutea, quæ generatur in focis, in quibus metalla separantur. Gelber Hüttenrauch / der auff dem Treib harte wirdt.

3. Subterranea cinerea. Grauer zehher rauch.

4. Subterranea nigra. Schwarzer zehher rauch.

5. Subterranea viridis. Grüner zehher rauch.

DIPHRY.

DIPHRYGES ▶

1. **D**iphryges, quod remanet in fornacis fundo, postquã æs effluxerit. *Under ofenbruche.*
2. Quod à pyrite æroso gignitur. *Under ofenbruche von kupfferkies.*
3. Quod à lapide æroso cremato prouenit. *So von gerosten kupfferstein werden.*
4. Mansfeldium. *Von Mansfeldischem schifer.*
5. Cinis qui in catinis & fornacibus remanet. *Ofen asche/harte asche.*

CADMIA CA=

pnitis.

FORNACVM.

1. **C**admia capnitis, è fumo fornacum sublata, differt à fossili, vt sequentia declarabunt.
2. Cadmia alba, est materia venenata, quæ exhalat è metallis, & se parietibus quasi affigit, cum metalla torren-

K

tur vel utitur. Weissen hüttenrauch/
hengt sich an die wende/wenn man erz rö-
stet/oder schmeltzet.

3. Lutea. Gelber hüttenrauch.

4. Crocea. Rother hüttenrauch.

5. Cinerea. Grauer hüttenrauch.

6. Cadmia optima, quæ fit in æra-
rijs fornacibus ex pyrite, vel cadmia
metallica.

7. Parietibus adhærens in fornace,
vbi venæ æris excoquantur. Kobelt
auß den schmeltzofen.

8. Parietibus adhærens, collecta de
fornacib⁹, vbi vena auri decoquitur.

9. Collecta de fornacibus, vbi ve-
na argenti excoquitur. Da man sil-
ber schmeltzt.

10. Collecta de fornacibus plumbi
candidi.

11. Cadmia fornacū impura. Ober
oder mittel ofenbruch/vnreine ofenbruch.

12. Quæ argentum in se continet.

13. Quæ plumbum candidum.

14. Cadmia æris, eius species in no-
stris

stris metallis reperiuntur, quibus Dioscorides & Græci alij, à forma ipsa indiderunt appellationes.

15. Placodes seu crustosa.
16. Zonitis, quasi cingulis distincta.
17. Onychitis, variorum colorum, ut sunt venæ lapidis onychis.
18. Ostracitis seu testacea, quæ ferè adhæret parietibus.
19. Botryitis, baccata, seu racemosa, colore cinereo, quæ baccis racemi instar à fornacum lateribus pendet.
20. Botryitis nigra, cui bractæ colore æris purissimi adhærent. *Darim ein schön flocksupffer.*
21. Stalactica seu in stirias cōcreta.
22. Alexandrina, cuius nunc in officinis vsus est.
23. Ad Cameram.
24. Sublimata.
25. Atramentosa.

CADMIA METALLORVM

C *quæ est fossilis.*
Admia metallica foditur in

venis Bohemiæ, & Misniæ magna copia: quam nostri metallici cobaltum nominant, vt & genus quoddam dæmonis metallici, Cobaltum: quæ voces quam notionem habeant, huius laboris non est inuestigare aut expendere.

2. Cadmia fossilis, quæ expers metalli, foditur in inferiori Germania, in Vestphalia. à nostris vocatur Calmei, lapis calaminaris.

3. Cadmia fossilis, siue lapis calaminaris ignem non expertus. Ein roher galmey.

4. Perfecta vsta. excoquitur enim quaterdecies, donec ad tincturam cæterorum metallorū adhibetur. Galmey der vierzehnen mal gebrannt ist.

5. Vsta purissima mollis. Ein miltter gebrannter galmey.

6. Cadmia metallica cinerea. Ein natürlicher grauer kobelt.

7. Crustacea, cerebri referens similitudinem.

Fossa

8. Fossa Sonnebirbilij prope Valles, plena sulfure, quæ accensa ardet. Kobelt der brennet.

9. In qua argentum rude, rubrū, pelucidum. Darauff durchsichtig rothguldern erk.

10. Nigra, glebosa. Ein schwarzer stuckichter kobelt.

11. Cinerea, valde dura.

12. Ferrei coloris, crustosa.

13. Cinerea, ponderosa, friabilis.

14. Cinerea, dura.

15. Cinerea, leuis.

16. Similis plumbo cinereo natiuo puro, leuis, quæ facillimè malleo in multas partes frangitur. Ein sproder kobelt/gleist wie ein gedigen wismüt.

17. Dura, ferro polito similis. Darinn wismüt.

18. Cui innatū plumbum cinereū.

19. Fossilis, quæ in Vvestphalia in montibus & torrentibus reperitur, aspectu racemosa.

20. Sulfurea.

TIT. XXII. LITHARGYRYM.

21. Bituminosa.
22. Aurum in se continens.
23. In formam nudati cranei cōcreta. Gewachsen wie ein entbloßtes hirn.
24. Concaua, plena pulueris nigerimi.
25. Fluida, durissima, ex quo succus venenosus indies efflorescit. Ein harter geflossener kobelt.
26. Fluida in fluorib⁹ quotidie exundans succū acré coloris lutei. Flüssiger kobelt in gelben flüssen.

LITHARGYRUM.

1. Lithargyrum (neutro, vel potius Lithargyrus, foeminino genere) siue spuma argenti. Argyritis. Silbergleth.
2. Quod fit quando plumbum ab argento separatur.
3. E mixtura plumbi & auri.
4. E mixtura plumbi & argenti.

Emi-

5. E mixtura auri & argenti.
6. Ortum ex plumbo & ære.
7. Recrementum lithargyri cœruleum. *Zöpffer schlacken.*

MOLYBDÆNA

& plumbago.

1. **M**olybdæna vel plumbago metallica. *Hartbley/vn=der ofenbruch.*
2. Nata è plumbo & ære.
3. E mixtura plumbi & argenti.
4. E mixtura plumbi & auri.
5. E plumbeis laminis cocta.
6. In media catini parte orta. *Spor=bert.*
7. Molybdæna cinis. *Aschen von ofenbrüchen.*

PLUMBAGO.

1. **P**lumbago metallica vel nativa, verbo Hispanico gale-na, id est, vena plumbi & argenti communis. *Glans.*

2. Plumbago simplex, quæ nihil nisi plumbum in se continet. Keiner glanz/der nichts dann bley helt.
3. Plumbago diues. Kleinspeissiger glanz.
4. Mixta cum pyrite candido.
5. Tessellata in lapide calcario.
Würfflichter glanz in weissem kalchstein.
6. Tessellata in fluoribus longis, candidis, pellucidis.
7. Cum fluoribus flavis mixta in lapide candido, qui igne liquefcit. Mit gelben flüssen durchwachsen/in einẽ weissen flüssigen stein.
8. Cum pyrite candido in filice cãdido.
9. Tetragonos, in fluoribus purpureis.
10. Octagonos in alia plumbagine sterili. Ein achtesziger glanz auff einer blende.
11. Polonica, cui ochra annata est. Glanz darinnen ein Dugergäl.
12. Glebosa, quę pyrite cinereo cruceo
staceo

staceo striatim distinguitur. Glanz
der schichtweise mit einem gravē schirbli
chten kiez getheilt.

13. Cum silice mixta.

14. Cum fluoribus candidis pellu-
cidis.

15. Tessellata in fluoribus candidis.

16. Rubei coloris, ex qua copiosum
plumbum excoquitur.

17. Nigra, à vena cupri sic tincta.

Ein schwarzer glanz.

18. Iecoris colore, quæ ab alijs me-
tallis sic tingitur. quando color exte-
rior abraditur, proprius manet.

19. Flavi coloris, fluoribus luteis si-
milis.

20. Rubri vel æruginosi coloris.

Noth wie ein schon gedigen oder geseigert
kupffer.

21. Globosa Fribergia. Grob spci-
figer glanz.

22. Aeri similis. Kupfferichter glanz.

23. Islebiana, in lapide fissili.

24. Argent i & plumbi foecunda.

Reich von Silber.

25. Aëris & plumbi ferax.

26. Fribergia varijs & diuersis coloribus tincta, iridè repræsentans. Ein glanz der mancherley von farben / sieht wie ein schöner rāgenbogen.

PLUMBAGO STERILIS.

1. **P**Lumbago sterilis pici similis.
Sechblende.

2. Stimmi similis. Kleine speisige blende.

3. Flaua nitēs Scharfenbergia prope Misenam. Licht gelbe blende.

4. Candida, nitens, Scharfenbergia.

5. Sterilis galenæ similis. Glanz blende.

6. Sterilis venæ cupri similis. Kupferblende.

PYRITES ▶

ARGENTEI COLORIS.

1. **P**Yrites è tenuibus crustis, argento polito similis. Ein weisser

weisser wasserkieß / sieht als weh: eh: von
kleinen dünnen silberblechlein.

2. Quadratus, tessaris similis. Ein
würfflichter wasserkieß.

3. E marmore rubro metallico.
Ein weisser wasserkieß in ein rothen spat.

4. In marmore metallico, qui instar
micæ scintillat. In ein silberweissen
spath / der da glimmert wie ein fazensil-
ber.

5. Ornatus fluoribus purpureis, a-
methystinis, quadrägulis, pellucidis.
Darauff viereckichte schöne durchsichti-
ge stüsse stehen.

6. In saxo candido positus, qui gra-
nis coriandri saccharo obductis simi-
lis est. Ein weisser wasserkieß / darauff
runde weisse köner / vñ flockquersẽ stehn /
dem überzognen Coriander gleich.

7. Spongiosus qui micat.

8. Pumicosus, & ab exhalatione ar-
denti nigro colore tinctus. Ein lu-
cker wasserkieß / so vonn der witterung
schwarzgraw gefärbt.

PYRITES E QVIBVS

ignis elicitur.

1. Octahedros, dodecahedros è quo ignis elicitur. Dicitur hoc modo, quia in quacuncq; parte locatur, stare solet. *Ein achtsesiger/ zwölffsesiger wasserkieß/ gibt fettwz.*
2. Globosus, in terra arenosa candida dura, repertus Mariebergi. *Ein wasser wasserkieß in einem harten sandtechten erdrich.*
3. In flauo candescens, spumæ lupi similis.
4. Friburgius, cum plumbagine mixtus.
5. Mariebergius è portiunculis cõpositus tessellatis, plumbo natiuo similis. *Einem gedignen wiß mit gleich.*
6. In quo sulfurnatiuum luteum.
7. Squamosus, pelli serpentis similis, tinctus exhalatione subterranea cinereo colore. *Ein schüppichter wasserkieß/ einer schlangen haut gleich/ d' von bergdunst graw geferbet.*

E QVI-

E QVIBVS IGNIS

non elicitur.

1. PYrites argentei coloris, quem circumstant fluores lutei ressellati. Gelbe würffliche flüsse / mit wasserkies überzogen.

2. Cum fluoribus luteis mixtus.

3. Fissilis, cunei forma in marmore metallico, qui cōtinenter exudat succum acrem. Schiffrichter wasserkies / bricht in einem spath wie feile / vnd gibt kein fettwz.

4. Cum fluoribus candidis, & marmore metallico mixtus, cerebro similis.

AVREI COLORIS.

1. PYrites qui est solidus, & colorem auri totus refert, nomine Hispanico dicitur Marchasita. Marchasit.

2. Mansfeldius in fluoribus candidis sexangulis, non pellucidis. Ein goldgelber kupferkies / in weissen sechs-eckichten flüssen.

3. Glebosus, in quo plumbago dicitur. Darinn fleinspeißiger glantz.

E QUIBVS IGNIS

elicitur.

1. **G**lebosus, prorsus aurei coloris. Einẽ feinen goldt gleich.

2. Glebosus, angularis. Ein stuck voller ecken.

3. Cum filice durissimo cãdido mixtus. Mit weissem hornstein vermengt.

4. Tessellatus.

5. Angulosus, cuius corium plenu est fluoribus candidis, sexangulis, pelucidis.

6. Spongiosus, è granis partim rotundis, partim angulis, compositus.

E QUIBVS IGNIS

non elicitur.

1. **A**nnebergius, angularis, in pyrite candido. Ein eckichtter goldtgelber kupfferkies / in einem wasserkies.

Gif-

2. Gishubelianus, in quo chrysofol
lanatiua. Darinn ein berckgrün.

3. Gishubelianus, in quo plumba-
go sterilis, pici similis. Darinn ein
berckblende.

4. Cui annata ochra pulcherrima.
Darinn ein schön berckgelb.

5. Annebergius in saxo candido, qui
facillimè igni liquefcit. Ein weißer
flockquers.

V A R I O R V M C O L O R V M,

è quibus ignis non elicitur.

1. S P Ó g i o s u s, aurei, viridis, cœru-
lei, violacei, purpurei, cine-
rei coloris. Einucker wasserkies von
vielfarben.

2. Aurei, rubri, purpurei, cœrulei,
viridis coloris, in fluoribus candidis.

3. Zonitis in lapide cinereo, colo-
ris aurei, viridis, cœrulei, purpurei, cã-
didi, iridi cœlesti ita similis, quasi effec-
depicta in lapidè. Ein kies von schön-
nen farben/einem rãgenbogen äntlich.

4. Aurei, viridis, violacei, purpurei,

coerulei coloris, in marmore metallo
co, quod in rubro candidum est. *Ein
cinem leybfarbnen spat.*

5. Coloris aurei, rubri, viridis, coerulei: quo tinctus est lapis ferri, crustaceus, ferrugineus. *Ein violfarbichter/angeslozner kupfferkies/an einē rothgelben schirblichten eisenstein.*

6. Cupro polito similis. *Ein rother kupfferkies.*

7. Pyritis rubri granula minima, in lapide cinereo, duro, flori æris similia. *Ein rother angesprengeter kornichter kupfferkies/auff einem grawen stein/fleinem geförnten kupffer gleich.*

RUBRI COLORIS, E

quo ignis non elicitur.

I. **R**uber durissimus Mebianus, Iaspidi rubræ similis. *Ein rother harter kupfferkies/wie ein Jaspis.*

CINEREI COLORIS, E

quibus ignis elicitur.

I. **I**n candido cinereus, spongiosus. *Weißgrawer kies.*

Fluidus

2. Fluidus in ochra natiua. Ein grauer flüssiger kieß.

3. Cui plumbago metallica annata est. Darinn ein schöner glantz.

4. Spongiosus, aqua pyritis ita tinctus & infectus, vt exterior cutis, æri purissimæ polito similis sit. Ein yim sicher kieß / der vom kießwasser schon kupfferroth gefärbt / das er für ein geseigert kupffer anzusehen.

E QVIBVS IGNIS

non elicitur.

1. Spongiosus. Voller löcher wie sein schwamm.

2. Cui plumbago sterilis, venæ æris similis, adnata. Daran eine kupfferblende.

3. Rarus, saxo arenario molli similis. Einem milten sandstein gleich.

4. Spongiosus, in quo sunt crustæ quadratæ è fluoribus candidis, multiplices: quæ ornatae sunt granis, rubri, purpurci, coerulei, viridisq; colo-

L

ris. Pimscher kies / Darinn viel dünne
viereckichte flüsse / darauff körnlein von
vil farbichten kieser.

5. Glebosus Kutzbachius, argenti
& æris feracissimus. Halt viel kupffer
vnd silber.

6. Subcinereus, Suacensis, valde du
rus. Ein schwarzgrawer kies / reich
von kupffer vnd silber.

7. Spongiosus, exhalatione arden
ti tinctus nigro colore.

8. Cinereus, longus, quasi è mul
tis virgulis compactus, qui continen
ter atramentū exudat. Als von lan
gen rüttlein / wie ein besemstil / zusamen
gefast / darauß täglich Kupfferwasser
wechset.

9. Glebosus, Hildeshemius, atra
menti parens. Ein grauer kupffer
stein / darauß täglich / so er am wetter ligt
heuffig kupfferwasser treufft.

10. Glebosus Radebergius, ex que
sulfur excoquitur. Darauß man
schwebel sendet.

ALIO.

ALIORVM COLORVM E

quibus ignis non elicitur.

1. **C**Oerulei coloris, spōgiōsus. Ein blauer kies.
2. Violacei coloris, spōgiōsus. Ein violbrauner kies.
3. Purpureus.
4. Purpureus, in quo chrylocolla nativa pulcherrima. Ein brauner kies/darinn schon berckgrün.
5. Colore plumbagini similis. Ein glantziger kies.

E QVO IGNIS

elicitur.

1. **N**iger glebosus carboni terre stri similis. Ein schwarzer kies/steinkolen gleich.
2. Pyrites sterilis, qui igne lique-
scit: ideo cō metallis loco plumbi ad-
ditur, vt liquidiora in excoquendo
siant. à nostris vocantur Stein. Der
im feürwz fließt/wirdt zum züsat an state
des bleyes /bey dem vnflüssigen erz/ das

L 2

sich nicht verbleiet/zugesast.

3. Pyrites liquefcens. Flüssiger kieß.
4. Venenatus, qui plumbi candidi venis adiungitur Eberndorfi. Si de aqua in qua lotus fit, aut homines aut animalia biberint, intereunt. Ein giftiger kieß. Vom wasser darinn man in weschet/oder das dardurch/oder darüber fleußt/stirbt alles was daruon trinckt.

PYRITES PARENIS

succorum.

1. **I**N quo chalcitis gignitur.
2. **I**N quo Sory.
3. **I**N quo Melanteria.
4. Cinereus, è quo atramentū continenter efflorescit.
5. Argentei coloris, in vena argenti viui.
6. Cromenauius in Morauia, ex quo succus indies extillat, qui sulfuri rubeo pellucido similis est. Der einem rothen schwebel gleich.

M E.

PYRITÆ.
METALLORVM VA-
riorum fertilis.

1. **P**Yrites aurum in se continēs.
2. Argentofus.
3. Aerofus.
4. In Lygijs repertus auri argentiq̄
ferax.
5. Bohemicus argenti & æris.
6. Aeris plumbiq̄ nigri foecun-
dus.
7. In quo plumbum nigrum & can-
didum. Der bley ond zin hest.
8. Glebosus candidus durus. Ein
wasserfieß/den man stucticht findt/vnnd
auff die büchsen schraubet.
9. Duorum aut trium testiculo-
rum specie, in aquis reperitur colo-
ris auri.
10. Coloris argenti, qui ab exhala-
tione virofa, colore cinereo est tin-
ctus. Ein weisser wasserfieß/vom schwa-
den ganz graw geferbt.

P L V M B V M

nigrum.

1. **P**lumbum natium, sui coloris, sed impurum. *Gedigen Stey.*
2. Vena plumbi nigri apud Vbios candida, fluoribus candidis non pellucidis similis. *Sleyers auß dem stiffe Coim/weissendurchsichtige stüssen gleich.*
3. Vena plumbi nigri candida, fluoribus candidis, pellucidis similis, copiose diues, ex centenario enim fiunt libræ plus quàm sexaginta plumbi nigri.
4. Caldebornia, margæ cinereæ similis.
5. Lapidis arenoso candido similis.
6. Silici metallico similis, in quo venulæ viui sulfuris apparent.
7. E Polonia, cum ochra natia mixta.
8. **J** Flores plumbi nigri, corallis albis similes.

Flau

9. Flavi, sulfuris lutei lineis pleni, vnde nomē à plūbo & sulfure, Bley-schwebel. Ein gelber bley-schwebel.
10. Plumbū nigrum Villacense coctum. Kein bley / das kein ander metall hat.
11. E Palatinatu mollissimū. Ganz weich bley.
12. Depauperatum. Frisch bley nicht reich am bley.
13. Diues. Reich bley / das viel silber helt.
14. In quo aurum. Werck.
15. In quo argentum. Werck.
16. Argento, cupro & auro mixtū. Werck.
17. Depuratum. Kein bley / das man zu probieren braucht.
18. E spuma argenti & molybdana confectum. Hart bley.
19. E spuma argenti coctum. Bley.
20. Metallis in excoquendo additum. Das man zum schmelzen vorzschlecht.

21. Granulatum vt nominant. *Grünförnt bley.*

22. In minutissimum puluerem vel granula redactum. Das man zu Benedig zu den kleinen sandteigern braucht.

23. *Ochra plumbana vulgaris.* Bleygelb.

24. Ochra plumbana optima. *Englisch bleygelb.*

25. *Cerussa.* Bleyweiß.

26. Cerussa natua ex agro Vicentino.

27. *Minium è cerussa vsta factum.* *Mennige* [Minien.]

28. Imperfectè vstu. *Bleichè mennige.*

29. Secundarium, è plumbario lapide, qui argenti plumbiq; fertilis est factum. *Mennige.*

30. Recrementum quod de plumbis, è spuma argenti facta, & de molybdana detrahitur. *Abzug.*

31. Recrementa candida plumbi nigri Gossariana. *Weisser abstrich.*

Plum-

23. Plumbi cutis impura. *Zinck-
ner abstrich.*

33. Plumbum vi ignis in cinerem
resolutum.

34. Cinis plumbarius chemistarū.
Alchimistische bleyfarb.

35. Fumus venenosus luteus, qui at-
tollitur, cum argentum à plumbo se-
cernitur. *Gelber giftiger bleyrauch/
wann man das bley vom silber verrauchē
leht: lämet die leüte.*

36. Plumbum elotum Dioscoridis.

37. Vstum Dioscoridis.

PLUMBVM

candidum.

1. Plumbum candidum purissi-
mum, effossum in Valle Ioachi-
mica. *Seidigen zin.*

2. Granula parua candida, quæ la-
uantur prope Vallem Ioachimicam.
Seiffenzin.

3. Ramenta plumbi candidi, quæ in

riuis colliguntur. **Wand seiffen zin:**

4. Plumbum candidum purissimū,
narium, Schlacchenualde effossum,
Gedigen zin auff dem Schrodenstein.

5. Lapilli Aldenbergij cādidis fluo-
ribus pellucidis similes. **Weisse zin-**
graupen.

6. Lapilli flauī viuo sulfuri similes,
in Hegnisto metallo. **Bleichgelbe zin-**
graupen auff dem Hengst.

7. Lutei.

8. Crocei coloris. **Rothgelbe zin-**
graupen.

9. Purpurei.

10. Virides prope Schreckenbergu
in aquis reperti. **Grave zingraupen**
so man auff dem Schreckenberge wascht.

11. Albi in fluminibus collecti. **Ge-**
seiffte/weisser zwitter.

12. Candidi prope Schnebergum in
riuis inuenti. **Weisse-geseiffte zin-**
graupen.

13. Nigri minutili, quos flumina de-
ferunt. **Affer.**

Ni-

14. Nigri parui. Zeltwerck.
15. Nigri mediocres. Kressstein.
16. Nigri magni. Groberstein.
17. Lapillus niger, omnino suus & purus. Ein geschub / oder sehr reiche Zwitterstein.
18. Lapilli nigri & flauī, mixti, ex He gnisto. Gemögter Zinstein zum Hengst.
19. Nigri parui, & bractææ plumbi candidi purissimi, in fluore candido. Kleine Zingraupen / vnd rein gedigen zin in weissen flüssen.
20. Nigri Schlaccheualdenses in lapide metallico candidissimo. In einem weissen quers.
21. Nigri in lapide metallico cinereo. In einem grauen quers.
22. Nigri mediocres in marmore metallico. In einem leybsfarbnê hornstein.
23. In fluore candido pellucido sexangulo.
24. Bohemici in lapide arenoso rubro.

25. In lapide ferri.
26. In lapide speculari candido pel
lucido Schlacchenualdæ.
27. Cum pyrite.
28. Nigri cinerei coloris. **Graver
zwitter.**
29. Lapis plumbi candidi in filice
metallico. **Ein zinstein/in einem har-
ten hornstein.**
30. Vena plumbi candidi, in quo
cadmia metallica. **Kobelt in einem
zwittergang.**
31. Res fossilis micæ argenti similis.
Ein mispickel.
32. Plumbum candidum Anglicū
optimum & purissimum. **Englisch
zinn.**
33. Candidum purissimum coctum
Schlacchenualdense.
34. Adulterinum, cui plumbum ni-
grum est additum. **Gefelscht zinn.**
35. In quo argentum. **Zinn das sil-
bert.**
36. Durum. **Frisch zinn.**

Molle:

37. Molle. Schmidig zin.

38. In granula redactum.

39. Molle cancellatum. *Geghitert zin / oder fauffmans güt.*

40. In panes formatū, durū. *Stuckzin.*

41. Excrementis excoctū. *Von der halben oder alten schlacken gemacht.*

42. Cerussa è plumbo candido. *Spanisch bleyweiß.*

43. Lapilli nigri steriles, similes forma & colore lapillis nigris proiectis. Quando cum lapillis plumbi candido coquuntur, plumbum consumūt: & quod remanet, indurescit, & maculis dedecoratur. *Schul / raubt im fecht: das zin / macht es spröde vnnnd flechticht.*

44. Lapis plumbarius Annebergius, qui malleo fractus, argillæ fit similis: vnde catilli conficiuntur, sed non apti ad metalla propter mixtionem plumbi albi, quod lapis in se cōtinet. *Das erz wirt darinn nicht flüssig / vnnnd*

calciniert sich zum theil / von wägen des
zins so darinnen.

45. Plumbum candidum coctum,
cui plumbum cinereum est additum.

Conterfei/[Guntelfee.]

46. Recremētum plumbi candidi.
Zinschlacken.

P L V M B V M

cinereum.

1. **H**Oc Bisemutum nostri metal
lici vocant: & solet ab ijsdē
tectum argenti nominari, quia ei ar-
gentum saepe subsidet. **Wismüt/
[Wismat.]**

2. Flos plumbi cinerei candidus.
Ein weiße wismüt blüme.

3. Purpureus.

4. Rubens.

5. Plumbum cinereum natium pu-
rum, quod in montibus vi caloris in-
terni è vena in lapidem stillat, & for-
mam salis Indici acquirit.

Alde:

6. Aldebergium in lapide cinereo duro. Ein wismüt in einem grauen stein.

7. Crustaceum è Valle Ioachimica. So flesweise bricht.

8. Glebosum Schnebergense, in lapide nigro friabili. Stuckweise in einem murben stein.

9. In lapide candido.

10. In silice candido durissimo.

11. Tessellatú in lapide cinereo plúbi cinerei. Auf einem grauen wismüt erz.

12. Vena plumbi cinerei torrefacta, in qua vi ignis granula argenti purissimi similia extracta eminent. Ein geröster wismüt / der voller süderweisser tröpflein steht.

13. Plumbum cinereum excoctum.

14. Panes è plúbo cinereo impuri.

15. Panes plumbi cinerei puri.

16. Plumbum cinereum rarum excoctum.

17. Vena plumbi cinerei vsta, ad v-

sum figularum. Saffran farb/damit
die Töpffer blau glesfen.

18. Recrementum plumbi cinerei,
crocei coloris. Gelbe wismüt schla-
cken.

S T I B I ▶

1. **S**Tibi Romæ effossum in Cir-
co Flaminio, molle & nigrū,
& crustaccū, instar magnetidis. Kö-
misch spießglas.

2. Fossile friabile, polito ferro simi-
le ex llua maris Tyrreni insula. Auf
der Insel Ilua.

3. Fossile Boëmicum in silice can-
dido.

4. Isfeldium ex Hercynijs, quod è
paruis, & longis & rotundis crustu-
lis angulatis quasi confarcinatum est,
in silice candido.

5. Stolbergium: in quo sunt flores
candidi, sexanguli, pellucidi. Stols-
bergisch mit flüssen.

Panno-

6. Pannonicum, in quo aurum & plumbum nigrum.
7. ¶ Stibi vena galenæ sterili simili.
8. In lapide duro, pyritę argętei coloris similis.
9. Stibi in vena ferri inuentum. *In einem eisenstein.*
10. Nascens iuxta schiston lapidem prope Friburgum in Misnia.
11. Stibi, quod multa coctione in plumbum mutatum est.
12. Coctum scissile.
13. Coctum solidum.
14. Per quod aurum purgatum est. *Dardurch goldt gegossen.*
15. Panes è stibi.
16. Recrementa stibi.

FERRVM ▶

1. **F**errum purum sui coloris, in
 † eius venis repertum in si- † *suis*
 M

lice candido. Kein gedigen eyse-
erk.

2. Noricum purum in arena flumi-
num repertum, quod nunc Stirium
nominant. Kein gewachsen eyser.

3. Lapis ferri, iecoris colore, Gol-
decronachi fossus in Francia, in quo
bractæ auri purissimi. Ein eyse-
stein/darinn flennicht Goldt.

4. Lapis ferri, iecoris colore, ibidè
inuentus, in quo bractæ argenti pu-
rissimi. Darinn kornlein / von gedig-
nem weissem silber.

5. Cum magnete mixtus. Ein ey-
senstein/der Magneter.

6. Vena ferri Gishubeliana iecoris
colore, solida, dura, ponderosa.

7. Iecoris colore, botryitis. Wie
ein nateürliche weintraube.

8. Iecoris colore in filice candido,
ita mixta, vt marmorì leucosticto sit
similis.

9. Vena ferri ærofa. Eysenstein
der auch kupffer helt.

Cobal-

10. Cobalto mixta.
11. In qua plumbum candidum.
12. Iecoris colore spongiosa, Tor-
gana, è qua ferrum copiose excoquis-
tur. *Darauß man vil eysen rennet.*
13. In qua plumbum candidum.
14. Vena ferri in lapide fissili.
15. Iecoris colore, optima. *Stas
helreich eysen.*
16. Norica, ex aquis ferriferis con-
creta. *Auß den eysenschüßigen waf-
sern/in der Steir-marc.*
17. Saganae in Lygijs: quæ quando
eruitur, iterum intra decennium na-
scitur. *Der sitz vnd sitz wechset.*
18. Nigra, dura, ponderosa, cerebro
similis. *Ein derb/eysenerz.*
19. Inter Hoenicham oppidum, &
Veterocellam, in pago Caldofano, è
puteo effossa.
20. Inter Francobergam & Chem-
nicium è puteo effossa, quæ intus o-
chram continet.
21. Nigra, dura, lapidi gagati similis,

è multis quasi racemis constans, ab vna gleba assurgentibus, ab exhalatione subterranea croceo colore tincta. Ein schwarzer zackichter eisenstein / oben von berckwitterung schön safran gelb gefarbt.

22. Sui coloris, exhalatione ardenti nigra tincta.

23. Glebosa, sui coloris, quæ similis gagati, nigro corio obducta est. Ein lichtgrauer eisenstein / der mit einer schwarzen haut / gleich einem polierten aggestein überzogen ist.

24. Cinerea, scopis similis.

25. Hæmatiti similis.

26. Lutea.

27. In cinereo nigra, botryitis: quæ è granulis gagatis nigri effet composita, in fluoribus candidis.

28. In qua plumbago sterilis.

29. In qua mica. Darinn mispikel.

30. In qua pyrites aurei coloris.

31. Plumbi sterilis, sterili piceo similis.

lis. Einer bechblende gleich.

32. J Ferrum coctum. Gerende
eyſen.

33. Ferrum viuum, Plinij. Eysen
mit dem magnet beſtrichẽ/ ſon paßzüng-
lein.

34. Vena ferri vsta.

35. Vena ferri lota.

36. Ferrum Noricum optimum, ex
luto in aquis ferrugineis coagulato,
coctum. Eysen ſo man in Steirmarck
auß ſchlich macht.

37. Terra lutofa, è qua ferrum No-
ricum excoquitur. Schlich darauß
man eyſen rennet in Steirmarck.

38. Ferrum Ilmenanũ, quod ad ſyl-
uam Bacenim, è terra ſpadicea coqui-
tur. Das auß einer keſſelbraunen erden
gerennt wirdt.

39. Quod ex ochra rubiginofa, quã
Läbererß vocant, excoquitur. Lã-
bererß.

40. Quod ex aggeribus ferri anti-
quis coquitur. Auß alten ſinderhals

len gemacht.

41. Ex recrementis cupri coctum, quæ in cortinæ fundo remanēt. Auf Kupfferschlacken gemacht.

42. Durum: quod in fundo catini purum remanet, quod difficulter ducitur. Teul eyfen / vnſchmeidig eyfen / Das ſich in rinnen zu grundt ſetzt.

43. Durum Smalachaldenſe. Hart eyfen / Senſen eyfen.

44. Tenax, Sueuicum. Zehe eyfen.

45. Optimum, quod in excoquendo in ſuperficie natat. Kern eyfen.

46. Rimis plena. Schiffrich / aſcherwellich / rowbrüchig.

47. A quo retracta recremēta. Geſindert eyfen.

48. In aciem mutatum, multiplici extinctione. Stahel / oder geherttet eyfen.

49. Cui acies addita. Geſtächtlet eyfen / daran ſtahel geſchweiſt.

50. Ductile. Schmeidig eyfen.

†murb 51. Fragile. Spröd eyfen / †murb eyfen.

Ba-

52. Bacilla ferrea. Eysenstäbe.
53. Laminæ seu bractææ ferri. Eys-
fernblech.
54. Ferrea fila. Eysen draath.
55. Ferri scobs elimata. Eysenfeis-
leten.
56. Rubigine læsum. Rostig eysen.
57. Politum, & ita arte præparatū,
ut ferruginem non attrahat. Eysen
das nicht rostet.
58. Politum. Bereit eysen / poliert
eysen.
59. Inauratum. Vergülde eysen.
60. Argentatum. Übersilbert ey-
sen.
61. Plumbo cādido obductū. Verz-
int eysen.
62. Aqua atramentosa in æs colo-
raturum. Geseirbt eysen.
63. A natura fontis Cepusij in æs
mutatum.

RECREMENTA NI-

gra ferri.

Schwarzer sinder.

M 4

TIT. XXIX. STOMOMA.

1. Cinerea.
2. Cærulea.
3. Fabrorum. Schmidſchlacken/oder ſinder.
4. Defiliencia de maſſa ferrea calida, quando denſatur, & pulſatú malleis ligneis in maſſam redigitur. Eyſen das da abſpringt/ wann man es zuſammen treibt.
5. Bractææ, quæ de ferro defiliunt, quando bacilla malleis magnis faciunt, quibus poſtea fabri ferrum acunt. Groſſer hammerſchlack/ damit die ſchmid ſtächlen.

STOMOMA
ſeu acies.

1. **C**halybis vena pura ex Naricis, ſeu Votlandia prope Fichtelbergum. Fichtelbergiſch ſtahlſtein.
2. Stomoma ex vena Chalybis excoctum.

coctum. Kernstahel.

3. E ferro optimo coctum. Eys
senstahel.

4. Vena chalybis cinerea, diues.
Ein reych stahelstein.

5. Acies durissima. Kernstahel.

6. Bacilla ex acie facta. Stahel-
stäbe.

7. Bractæ longæ è chalybe, qui-
bus mouentur horologia, & instru-
menta alia, quæ rotis versantur in cu-
linis, & locis alijs. Stehline sädern.

8. Squamæ chalybis. Stahelham-
merschlack.

9. Chalybis scobes elimatæ. Feil-
späne von stahel.

10. Oleum chalybis è scobibus eli-
matis factum. Stahelöl.

11. Chalybis fila. Stehliner draath.

12. Recrementa chalybis.

13. Chalybeæ acus. Stehherne
nadeln.

ALCYONIA, CON

cha, & alia, quæ ex salso liquore maris, & ex eius spuma, cum tenuissimis sordibus permixta, cõcrescunt.

1. **A**lcyonium spongiæ simile.
2. **A**lcyonium longiuscula.
3. Miletium.
4. Fungi simile.
5. Pila marina. Meerballe.
6. Spongia. Schwamm.
7. Spongites. Schwammstein.
8. Corallium rubrum. Corallen.
9. Subrubrum.
10. Candidum.
11. Nigrum.
12. Melicera, velfauago.
13. Androfaces.
14. Sol marinus. Meer Sonne.
15. Stella marina pectinata. Meersterne.
16. Stella marina leuis.

Echi-

17. Echinus ouarius. Ein runder Meerigel / [oder Seeapffel.]
18. Hippopotamus, id est, caballus marinus. Meerrosslein.
19. Cancellus in buccina tuberosa. Ein klein Krebslein / in einem schneckenheußlein.
20. In Trocho.
21. In Nerita.
22. Oua Caniculæ piscis.
23. Os vel testa Sepiæ. Fischbein.
24. Lepas, Pantalena vulgò Italis.
25. Tellina ex mari Adriatico.
26. Ex mari Tyrrheno violacei coloris.
27. Purpura.
28. Chameleus.
29. Peloris.
30. Aspera.
31. Nigra.
32. Pecten maior. Groß Jacobs Muscheln.
33. Minor. Klein Jacobs Muscheln.

34. Candidus.
 35. Luteus.
 36. Striatus.
 37. Pectunculus, altera parte auritus.
 38. Pectunculus candidus.
 39. Cinereus.
 40. Corallinus.
 41. Fuscus.
 42. Fuscus cum croceis maculis.
 43. Niger.
 44. Conchæ striatæ.
 45. Candidæ non striatæ.
 46. Concha altera longa.
 47. Conchulæ rugosæ.
 48. Concha rhomboides.
 49. Concha fasciata.
 50. Mater unionû. Perlen müter.
 51. Echinata.
 52. Depressa.
 53. Cælata, cum suo operculo.
 54. Operculum cochleæ, vel umbilicus Veneris. Ein Meerbone.
 Cochlea

55. Cochlea cylindroides.
56. Trochus.
57. \int Turbopentadactylos.
58. Turbines tuberosi.
59. Longi.
60. Acutiores.
61. Obtusi.
62. Leues.
63. Virgati.
64. Scabri.
65. Turbines intra spongas viuen-
tes.
66. Ostrea cum turbine tuberoso.
67. Ostrea. \mathcal{O} strien.
68. Limnostrea.
69. Mytili, Mituli.
70. Buccina.
71. Cochlea Veneris, siue Murex.
72. Mutianus.
73. Cochlearum Veneris quatuor
species.
74. Solen mas, vel dactylus.
75. Onyx.

TIT. XXX. *ALCYONIA.*

- 76. Neritæ Aeliani.
- 77. Tubuli, vel Siphunculi.
- 78. Dentale.
- 79. Entale.
- 80. Vnguis odoratus.

FINIS.

CALCVLORVM
QVI IN CORPORE AC MEMBRIS HO-
minum innascuntur, genera XII.
depicta descriptaq̃, cum Hi-
storijs singulorum ad-
mirandis:

PER IO. KENTMANVM
Dresdensem Medicum.

TIGVRI, 1565.

ORNATISSIMO
 VIRO, PIETATE, ERV-
 ditione, & magna rerum experien-
 tia præstanti, Conrado Gesnero, ar-
 tis Medicæ doctori, amico suo
 longè charissimo, Ioan-
 nes Kentmanus Dref-
 densis Medi-
 cus S.

*P*roximis meis literis quas 22.
 die Decembris, Anni elapsi
 1563. ad te dedi, petivi abs
 te, vir eximie & amice di-
 lecte, moram tantisper face-
 res edendi eius libri, quem de Lapidibus atq;
 Gemmis parabas, eiusq; ad me dederas speci-
 mē, donec alteras à me acciperes, quibus cum
 aliquid quod addendum (meo iudicio) nō in-
 commodè putarem, missurus essem.

Eius igitur petitionis hanc habui causam,
 quòd cum eo in libello vidiissem, varios atque
 diuersos abs te pingi describiq; lapides, quos
 in terra generari & crescere constaret, non

Aa 2

EPISTOLA.

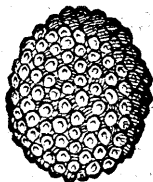
incommodè te facturum arbitrarer, & bonis
ingenijs gratam operam daturum, si subter-
raneis istis eos addideris, quos in hominũ cor-
poribus, eorundemq; membris nasci experien-
tia docuit, eosq; nõ minus forma generibusq;
varios: qui quidem doctis pariter atque indo-
ctis maiorem etiam admirationem mouebũt,
quàm illi ipsi qui in terra geniti reperiuntur.
In qua re vt meum quoque studium tibi pro-
barem, aliquos ex ijs quos corporibus huma-
nis innasci comperimus, depictos dare,
& quibus in membris & perso-
nis singuli fuerint reperti,
paucis subijcere
volui.

L A P I S

LAPIS IN CEREBRO HOMINIS

reperitus.

I.

IR clarissimus Iohannes Pfeil, artium & medicinæ doctor, in Academia Lipsensi quondã professor, affinis & præceptor meus charissimus, sæpe inter prælegendum publicè nobis auditoribus narrare solebat, se curationem suscepisse hominis miseri atq; inopis, vbi primum Lipsiam redijisset ex Italia: vbi complures annos egregiam Medicinæ operam nauarar, & maioris diuitisq; nosocomij

Aa 3

DE CALCVLIS

Florentini conductus mercede medicus fuerat, vir magna doctrina & plurimo reru vfu. nam & à philosophia, arte Medica atq; Astrologorum scientia præclarè instructus, & Latinè atq; Græcè insigniter doctus erat. is igitur curâ se egisse ægri cuiusdam affirmabat, qui diuturno atq; intolerabili capitis dolore adeò fuisset excruciatu, vt dies noctesq; nullam prorsus quietis caperet partem. Interrogatus aut ipse, aut qui ei tum ministrabât, quid sibi præcipuè doleret? Capitis continuo cruciatu se confici aiebat, quem sibi Mori esu contraxisset. Nulli operæ tum parcens Medicus, omnes adhibuit machinas, nihil intentatum reliquit, imò vero & suis ipse sumptibus medicinam pauperi ægroto comparauit, vt quoquo modo posset, languenti opem auxiliumq; ferret, sibiq; amplissimam inde mercedem quæret, gloriam. Sed in tam dubio atque desperato casu, omnè operam ludos fecit,

IN CORPORE HVM. ■

fecit, nulla quæ sanaret medicina, tanto malo reperta fuit, æger perpetuis doloribus, ijsq; acerbissimis superatus vitam morte commutavit. Hic prædictus doctor Iohannes Pfeil, homo industrius & fidelis medicus, cū arderet desiderio cognoscendæ causæ tanti cruciatus, quò facilius & rectius opitulari alijs simili in casu posset, à defuncti cognatis precario impetrat, vt disseccare sibi caput mortui liceret. Erat enim inter cætera dona quibus clarebat, etiam Anatomes egregiè peritus. Quod cum fecisset, in capitis aperti cerebro lapidem reperit magnitudine & forma Mori, colore autem quasi pullo aut cinereo, quem deinceps pro singulari miraculo multis ostendit. Discipuli & auditores huius viri inter ceteros fuerunt præcipui illi & præstantes viri, D. V. dalricus Stendlerus physicus Labachensis, D. Iohannes Sprembergius physicus medicus Vratislaviensis, D.

DE CALCVLIS

Matthias Cornax, Cæsareæ maiestatis medicus Viennæ, D. Vvolfgangus Meurerus philosophiæ & medicinæ professor in Academia Lipsensi, vir pietate & doctrina singulari, & artis Medicæ peritissimus, tunc temporis omnes artium & philosophiæ Magistri. Non multò post idem D. Iohannes Pfeil Lipsia in aulam accitus fuit à duce Saxonix Maurilio, cuius corporis curam egit, donec anno 1544. Lipsiæ calculi doloribus confectus è vita discessit.

CALCVLI IN TONSILLIS faucium.

II.

VT mirum est atq; rarum in cerebro humano lapides nasci: ita non minus fortasse admirationis habebit, quod in tonsillis, siue faucium glandulis (quas à similitudine Amygdalas dicimus, quarum munus est hu-

humore ex cerebro in *χρημὸς* destil-
 lante, salivam vocant, fauces ipsas &
 larynga linguamq̄, atq̄ ad eò omnem
 concauitatem œsophagi ad orificiũ
 vsq̄ ventriculi irrigare) calculi quo-
 que generentur, de quibus vir clarif-
 simus doctor Iohannes Langius, illu-
 strissimorum principum comitũ Pa-
 latinorũ medicus, secundo libro sua-
 rum Epistolarum medicinalium scri-
 bens: Curasse se, inquit, canonicum
 Ratisponensem nobile de Sparneck,
 qui ob lapidem in tonsillarum fau-
 cium abscessu concretum continua
 afflicto sit tussi, quo emollito humo-
 re, oborta ex destillatione valida tuf-
 si, calculum gypseum excreuerit, si-
 millimũ tophis qui intra digitorum
 articulos chiragra laborantibus ac-
 crescere expituita solent. Quomodo
 autem quibusq̄ medicamentis
 atque medijs id factum
 sit, ibidem ex-
 ponit.

DE CALCVLIS
LAPIS IN TVMORE
sub lingua concretus.

III.

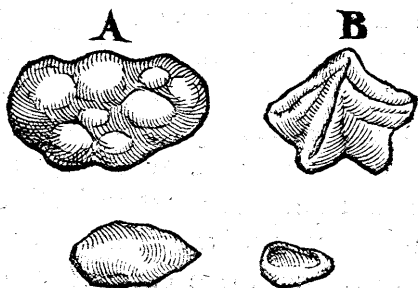

TOrgæ in aula principis electo-
ris Iohannis Friderici vera laude
Religionis illustrissimi, tibicen e-
rat, quo buccinatore nonnunquam
princeps utebatur, in eo studio cum
ingenio nec sine industria versatus, Iohannem Steidelium vocabant. Huic
tuberculum sub lingua surgit durius-
sculum & diurnum, sed doloris pro-
fus expertus: quod ipse & quos consu-
lebat, ex flatu vehementi sic intumu-
isse opinabantur. Sed cum paulatin
accresceret, & buccinanti impedim-
to esse cœpisset, à chirurgis consiliu
petit, qui malagmatis foris appositis
intu

IN CORPORE HVM. 4

intus autem gargarisationibus tumor remollito, saniem tuberculum illud facere cogunt: quod dum ictu aperiretur, exprimereturq̃, iuxta pus durus quidam lapillus exiit, qui etiam nū penes me est, ut bina pisa magnus, teresq̃, cum arefacta atq̃ excorticata lauri bacca similitudinem habens, colore spadiceus & iustæ grauitatis. Vulnus deinde sanatum integrè fuit, & tumor euanuit, nec tibia canenti amplius molestè obstitit.

CALCVLI PVLMONVM.
IIII.

DE CALCVLIS

A.

Calculus à Valopio repertus.

B.

Calculus, cuius Paulus Aegineta meminit.

QUòd in pulmonibus calculi nõ
aliter atq; in renibus aut vesica
gignantur, nõ semel ab industrijs Me-
dicis compertum atq; deprehensum
est, vt ex longè clarissimi atq; peran-
tiqui Medici Pauli Aeginetæ cõmen-
tariorum lib. 3. cap. 31. apparet, cuius
verba subijcere libuit: Expertum cer-
tè mihi, inquit, aliquem ex ijs qui san-
guinem è pulmone reijciunt, tempo-
ris processu maxima cum tussi & san-
guinis copia calculos quatuor aut
quinq; expuisse, asperos tribulorum
modo, ad magnitudinem siliquarum
trium aut quatuor: ac deinde dolore
leuatũ, paulo pòst tabe consumptum
interijisse. Similem casum recenset
etiam Alexãder Trallianus lib. 5. cap.

4. se

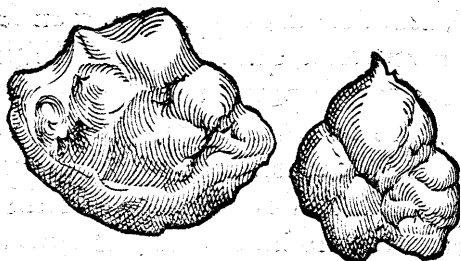
4. se virum vidisse, qui cum tussi sicca usque ad tabem maceraretur, ei que diætã frugi ex humectantibus & temperamento leniter frigidis indixisset, tandem oborta tussi, ex pulmone lapidẽ quidem durum, exquisitẽ tamen leuem, eructãrit, qui pauimento illisus resũliret: vnde patiens tussi leuatus est.

Anno 1561. Gabriel Valopius vir præclarẽ doctus, & Anatomes omniũ qui tum in Italia claruerunt, peritissimus, quibusdam amicis suis morem gerens, in celeberrima schola Patauina, iuuenis cuiusdam viri corpus secuit: qui aduersa valetudine diuturna vsus, tabe paulatim cõsumebatur, de anhelo pectore, & quotidiana tussi præcipuẽ querens, donec tandẽ placidẽ ex hac vita migravit. In eius pulmone Valopius quatuor lapides offendit, nullum faba maiuscula minorem, latos nonnihil & tuberosos, cinereos & subduros.

/ F

DE CALCVLIS
LAPILLI IN HEPATIS
substantia coagulati.

V.

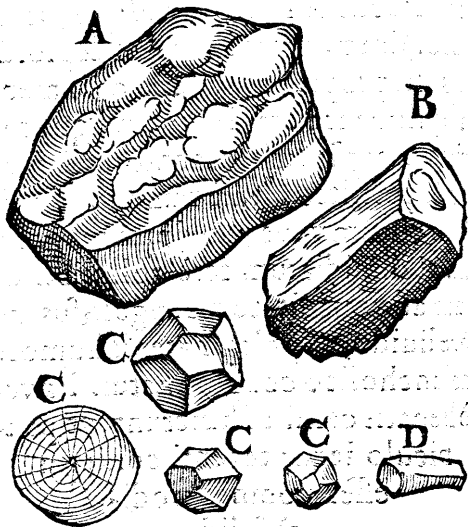

VT à Peucero Philippi Melanchthonis genero (viro illustri doctrina, perito rerum & exemplorum omnisq; vetustatis, quo cum mihi vltus & iucunda necessitudo intercedit) accipio, vtq; idem in Commentario suo de Diuinationum generibus memorat, tres lapides reperti fuerunt in hepate Hieronymi Scribæ iuuenis Norici mirè studiosi, docti atq; periti, quondã Valerij Cordi comitis pe
Ger

Germaniam & Italiam, amicorumq;
 ipsius quos coluit intimi, qui Cordū
 florente ætate Romæ extinctum, Pa-
 risijs anno 1547. nō multò pōst mor-
 te subsecutus fuit. Vtriusque (proh
 dolor) immaturus interitus deplorā-
 dus est, propter singularia ornamen-
 ta, quibus ita eminebant, vt qui pa-
 triæ vniuersæ emolumento atq; glo-
 riæ superstites futuri fuissent. Lapi-
 dum eorum vnus præcipuæ magnitu-
 dinis, dimidiatum ferè columbæ o-
 uum adæquauit, totus angulosus, co-
 lore liuido, ex phlegmate & humore
 melancholico conglutinatus. Ita ve-
 rò hepatis carni adhæserunt, vt pan-
 niculo iecur tegenti contigui
 essent, omnes modi-
 cè solidi.

DE CALCVLIS
 CALCVLI IN FOLLICV-
 lo fellis generati.

VI.

A.

*Calculus excisus à Valopio inter
 alios 123.*

B.

*Calculus Friderici III. electoris Saxonie.
 Lapides*

C.

Lapides Badehornij.

D.

Lapis per medium fractus.

Non secus atque in pulmonibus phlegma, ita quoque flava bilis prius hepatis calore adusta, postea in lapidis formam in fellis folliculo crescit, unde eos eximi ante experientia probauimus, sed ex illis ipsis lapillis bilis receptaculo inherentes magnas obstructions in vasis, multaque violenta symptomata consequi non minus compertum est: in quibus vel peritissimi medici ætate prouecta hære atque impediri queant, ambigentes nimirum unde tam ancipites egrotationes & accidentia ita varia existant. Atque usu attentioribus medicis inter secandum corpora humana venisse audiimus, non duos solum aut tres, verum aliquando centenos quoque in eodem receptaculo tales calculos

B b

DE CALCVLIS

vt reppererint. Vtinam sæpe multūq; in dubijs præsertim ac periculosis casibus, similiter fieret, atq; ab extinctorum cognatis precibus obtineretur secare corpora vt integrum esset, non dubito eiusmodi sæpe res oblatū iri, quæ vsu notatūq; vtilis atque dignæ forent.

Qui in fellis receptaculo fiunt lapilli, magnitudine lentes, pisa, fabas, auellanas, aut digitorū articulos, vel iuglandes etiā adæquant: forma partim rotūdi, partim angulosi: ijq; aut pentagoni, aut heptagoni, aut octagoni, aut plurium etiam angulorū: quo enim plures simul reperiuntur, eo magis sunt angulosi: oēs vt tophi leues, colore ad flauum accedēte, qui cum ipsis augetibus paulatim in croceum mutatur, modicè solidi: fracti, intus subpunicei apparent, pleni angustis circulis seu uicē ambientibus, ita vt videre sit cuius saltē obiter aduertenti, quomodo lenta & viscosa
bilis

bilis à centro adufq; superficiem fen-
fim adhærefcens accreuerit, & hepa-
tis feruore in eam soliditatem dura-
ta fuerit.

Eximij atq; clariffimi viri D. Bader-
horni Iurifconfulti, hodie cõfulis Li-
pſenſis, frater (cui Materno nomen,
quo ego familiariffimè vſus fui) ſum-
mo ingenio adoleſcēs, (forma ac ſpe-
cie liberali, animo læto atq; alacri, in
omnibus rebus comis & perquàm hu-
manus, moribus quoq; compositis
& temperatis) in Italiam ſtudiorũ cau-
ſa proficiſcitur, indeq; domum reuer-
ſus, queri ſenſim de ſtomachi & hy-
pochondrij dextri torſionibus, nec
non de nauſeæ moleſtia cœpit. Erat
enim *ἀποφθ*, & aluo ſemper ſtrictio-
re, quæ ſymptomata ſomno ipſum
priuabant, vnde & membrorum cor-
poris laſſitudinem, & mœrorem, &
melancholicas affectiones, tabe quo-
que conſequi neceſſe fuit: quibus ma-
lis miſer tantisper inſeſtabatur, donec

DE CALCVLIS

& dolore & mœstitia leniter emarcesceret. Multifaria remedia plurimorum doctorum consilio adhibuit, verum frustra, quod ægritudinis rationem rectè videret nemo. Plures ex medicis quibus tum vtebatur, & cognatis suis, arbitrabantur ipsum in Italia φίλτρον haussisse. Cum igitur in vera inuocatione filij Dei decessisset, magnitudine dolorum fractus, quod factum fuit anno 1551. ætatis autem suæ 29. corpus defuncti permissu fratris sectum, membris intus omnibus saluis atq; integris: corde saltem modicè tabido fuit. Vbi verò fellis vesica aperta, intus 22. calculi, quasi sublutei, magnitudine dispari reperti fuere, quorum minimi pisces minutis, maximis medicis fabis responderunt. Omnes quinque, septē, octo aut plurium etiam angulorum.

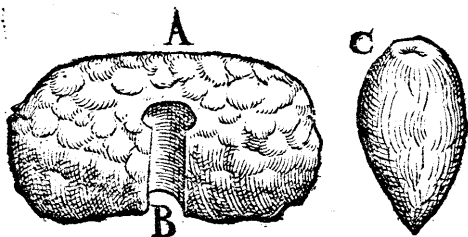
Paris formæ, sed numero plures calculi è fellis vesica Christiani regis Daniæ vita defuncti, excisi dicuntur. Is
diem

diem suum obijt anno Salutis instaurationæ, Millesimo, quingentesimo, & quinquagesimonono. Sed raræ magnitudinis lapis in eadem cysti memorandi principis Friderici tertij cogno-mento Prudentis (cuius paulò post ubi de vesicæ, quæ urinæ receptaculū est, lapillis egero, mētio fiet) peruesti-gatus fuit, forma quadrangula, articu-li granditate, sed colore aliorum dis-similis, quasi ad prasinum accedente.

Hoc duplo maiorem nobilissimus Anatomicus Gabriel Valopius in po-strema sua Anatome, quā paulò ante obitum Anno 1562. in celebri A-cademia Patauina absoluit, è felle vi-ri cuiusdam inter cæteros, quorum centum & viginti tres numerati fue-re, exemit, instar semiouii gallinacei, grandiusculum, latiore[m] quàm rotū-diorē, digitum vnū crassum, multisq[ue] tuberculis asperū, vt tophus leuē, & luteū: reliqui, modicas fabas: minimi atq[ue] plurimi, pisa quātitate retulerūt.

DE CALCVLIS
CALCVLI RENVM.

VIL

A.

*Calculus Friderici III. electoris Sa-
xonix.*

B.

Foramen erosum, quod vrina perfluxit.

C.

Calculus Amygdalinus.

Licet non modò vsitatum, sed &
quotidianum sit, arenulas & cal-
culos intra renes reperire, ibidem na-
tos & adauctos, magnos & paruos,
duros & læues: forma diuersos, oblò-
gos, acuminatos, latos, angulosos, re-
tun-

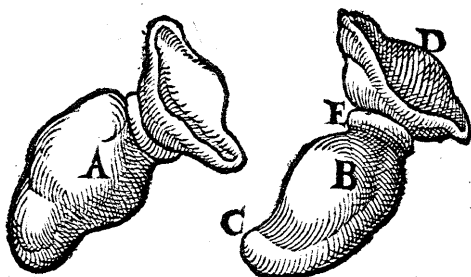
tundos, planos, coloribus albos, pullos, flauos, fuluos, spadiceos & nigros, vt depingi nullo modo possint: tamen hosce duos lapides, ob singularem quandam granditatem & formam adijcere volui. Alter & maior quidem (vt deinceps in descriptione lapidum vesicæ diceretur) è dextro rene laudatissimi & pientissimi principis Friderici tertij, Saxonix electoris, aperto post obitum eius cadauere, excisus fuit. Alterum cuiusdam pauperis, pannicularij vxorem viginti annos natam, Misenz excreuisse constat, post innumera medicamenta, tanta difficultate, vt in discrimen vitæ veniret. Equidem similes dolores, quod fateor, ante nõ vidi. nam sex totos dies cruciatus enitendo perpeffa fuit adeo sauos, vt ei crus dextrum stupore penitus rigesceret, & denigraretur, donec lapidem peperisset magnitudine, forma atque colore amygdalæ ita similem, vt amygdalis permixtus abijf-

DE CALCVLIS

dem internosci repentino aspectu vix
possit.

CALCVLI IN VESICA hominis durati.

VIII.

A.

Dextrum latus calculi.

B.

Sinistrum latus.

C.

Cuspis in meatum vrinalem porrecta.

D.

Pars latior in vesica.

Me-

E.

*Medium calculi, quod vesicæ orificium
 amplexū fuit, & exitum urinae prohibuit.*

Non secus atq; de renum lapillis dictum est, in vesica quæ urinam excipit, lapilli concresecunt, nec minus varij forma, quantitate atq; colore: nisi quod vesicæ calculi apud quosdam præcipuè cuiusdam magnitudinis & duritiæ esse solent, vel tantæ, ut nec medicamētis atteri expelliq; nec instrumentorum vsu frangi eximiq; iam tæsis queant: sed necesse sit, qui t̄ *incisis* sic infestantur, quod ipse perturbato *vesicis* animo non semel expertus fui, mole dolorum superatos oppressosq;, inter infandos cruciatus miserè oppete re. Equidem, quæ mea est opinio, nul lam acerbio rem homini mortem accidere posse puto ea ipsa, quam calculi inferunt tormenta, vbi quis mem-

DE CALCVLIS

indignè exhalet : id quod Friderico III. Saxoniae electori primo, pietate, studio pacis, multisq; virtutibus memorando (qui Anno 1593. die 27. Ianuarij in lucem fuit editus) euenit. Is enim pius & sapiens princeps, cum è terra sancta (in quam profectus fuerat, vt vestigia cerneret, in quibus filius Dei ambulauit, docuit, signa fecit, & totius mundi peccata sua morte persoluit) domum ad suos foeliciter & incolumis redijisset, quod fuit anno 1494. deinceps celeberrimam Academiam Vitebergicam instituit, anno 1502. accitis vndiq; magno labore impendioq; viris doctis, sapientibus, omnium linguarum atq; doctrinarum peritissimis, quos & honore & beneuolentia profecutus fuit, & liberalissimis stipendijs è fisci proprij facultatibus affecit, quibus etiam illorum successores vtuntur, fruuntur

tum principem interemit, considera-
re possis. Sed idem chirurgus fellis re-
ceptaculo alium calculum exemit,
vt vir clarissimus dominus Peucerus
mihi significauit, quem manibus suis
sefe contrectasse aiebat, prasino co-
lore, forma quadrangulum, magnitu-
dinis vnus articuli.

Inde & renes secti fuere, atq; è de-
xtri lacuna alius quidam lapillus e-
uulsus fuit duorum articulorum ma-
gnitudine, subrutilo colore, circum-
circa vno in loco circulari ambitu

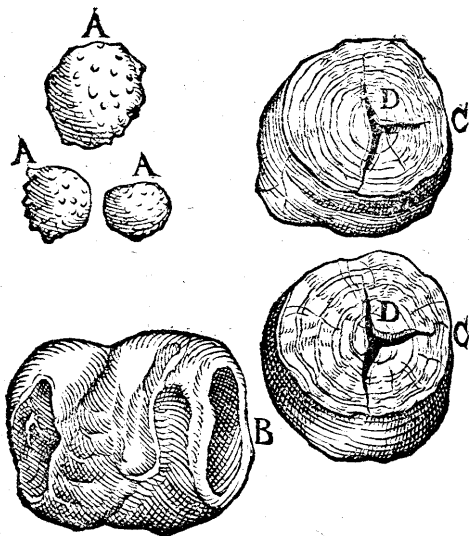
medicamentorum λιθοθεντικόν

acredine attritus erosusq;

qua vrina per-
fluxit.

DE CALCVLIS
 CALCVLI IN INTESTI-
 nis generati.

I X.

A.

*Calculi Mauritij à Thimen, quales singu-
 lis mensibus sine dolore excernit.*

B.

Lapis integer M. Balthasaris Arnoldi.

Lapù

C C.

Lapis per medium sectus.

D D.

Foramen triquetrum.

QUòd calculi interintestina quoque humana parui & magni fi-
ant, exemplis affirmare possum. Sed
multi homines iam concretos in vi-
sceribus suis, ne sensu quidem perci-
piunt, nec doloribus infestantur, nisi
cum angulosi & asperi per sedes eij-
ciuntur. Alij maximis vellicationi-
bus torquentur, tantisper dum lapi-
des immorantur, & cum exitum de-
nique petunt.

Est inter alios in hac nostra diocesi
vir nobilis, Mauritiū à Thimen vo-
cant, proceritate & robore corporis
conspicuis, *πληθωερός* etiam & bene
coloratus. Eius prædium non plus v-
no miliari Viteberga abest. Huius in-
testina multos per annum calculos fa-
ciunt: quorum singulis mensibus, vl-

DE CALCVLIS

*†rectum
intestinū*

timo quadrante, aliquos absq; mole-
ftia eijcit, nisi cum tenefmo laborat,
& lapilli asperitate † ἀπὸ θύσου μύου γῆ-
τόρου penetrando rodunt, aliàs maio-
res, aliàs minores pisif, partim rotun-
di, partim oblongi & asperitatis ali-
quid habentes. Nonnunquam ex a-
renulis conglobati conglutinatique
cernuntur velut Ammonites, colori-
bus fului, mediocris duritiæ, sed le-
uiore: quod indicium est, magna ex
parte ex flaua bile, phlegmate admi-
xto, coaluisse.

Sed & Torgæ vbi ego nunc vitam
ago, & Medici officio fungor, est vir
pius & doctus, ætate grandis (iam e-
nim duodecimum climacterem agit)
cui nomen magistro Balthasari Ar-
noldo, qui in hoc oppido annos con-
tinuos 42. munus docendi in Eccle-
sia sustinuit: quo, præterito primū an-
no, se abdicauit. Hic inde vsq; à pue-
ris colicas passiones tolerauit ita ma-
gnas, vt vita ipsius non semel in per-
ditis

ditis & desperatis fuerit habita. Anno demum Millesimo, quingentesimo, quadragesimo octauo, huc grandem lapidem per longanorem elisit, cuius formam & magnitudinem huc depictam addidi. Est enim figura quasi tereti, duobus articulis anterioribus pollicaribus coniunctis magnitudine non absimilis, basi utraque non nihil sinuosa aut concava, ad modum cotylarum aut sinuum in ossibus, quibus capita aliorum ossium inferuntur, venulis albis & luteis in colore spadiceo discurrentibus, foris laevis seu glaber, vetusti alicuius luti specie. Sinus autem isti, summus & imus, non aliter apparent ac si alij eiusdem formae lapides illis inserti contiguique fuissent, sicut bonus senex ipse ait, credere se, si obseruatum fuisset, pro magnitudine dolorum quos inter sedes subinde pertulisset, plures eiusmodi calculos cum excrementis egestos fuisse: ac ne hunc quidem agnitam fuisset.

DE CALCVLIS

se, nisi transfuersus per rectum intestinum defidendo tantos cruciatus peperisset, vt hærens difficulter extrahi potuisset. Fractus per medium pallido est colore, & mollior tactu quàm foris: plenus circulorum, è quibus videre est, vt indies ex adhærescēte materia concreuerit. Sed & foramen triquetrum hoc modo dissectus ostendit, non penetrans, sed fissuræ speciem habens. Sed vt formam mirabilem huius lapidis coràm melius aspicere queas, amicorum omnium intime Gesnere, quàm ex data pictura, ideo fufum ex gypso & coloribus suis tinctum repræsentò, siquidem verilapidis mittendi potestas mihi fuit denegata. Porrò hoc liberatus pondere pius & emeritus senex, nullis hucusque colicis torminibus cruciatus fuit.

Similiter quoque (vt à viro docto & perito medico D. doctore Iohāne Brambachio Dresdēsi, affini meo,

CO-

IN CORPORE HVM. 16

cognoui, quem ego fraterno amore amplector) post meum ex Italia reditum in Germaniam, lapis per secessum egestus fuit magnitudine oui, à præstantissimo medico D. Frizemelica: quo nos præceptore Paduæ, ut alijs clarissimis viris, Iohanne Baptista Montano, D. Francazano, D. Bello-cato, D. Lando, biennio utebatur. Is quoque magnis cruciatibus colicis assidue discruciabatur.

*CALCVLVVS IN STEA-
tomate cruris condensatus.*

X.

IN electoris Saxonie principatu alius quidam nobilis est patria Mar-

Cc 2

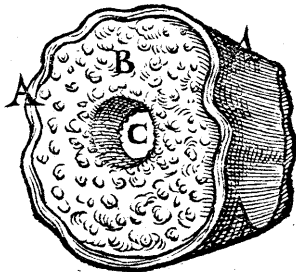
DE CALCVLIS

chita, nomine Ioachimus Kobel, præ-
fecturæ Schvvenicensis præfes, mili-
tiæ peritus, cui in sinistro crure stea-
toma enatum, vltra annum duravit,
gallinacei oui magnitudine: quod cū
ei nihil impeditenti inter ambulan-
dum afferret, nec doleret etiam, inci-
di noluit, sed ita reliquit. Sed cum ali-
quando in equestri certamine ex in-
curia id grauer offendisset, vt immo-
dicè intumesceret & inflammaretur,
dolores acciderunt acerbissimi, do-
nec tandem concepta sanie apertus
tumor fuit: in quo lapis auellanæ ma-
gnitudine apparuit, angulosus, rotun-
dus tamen, & spadiceus, quo exem-
pto vnà cum pellicula qua contine-
bantur humor saniesq̄, tumor
subfedit, & vulnus per-
fectè concre-
uit.

CAL.

IN CORPORE HVM. 17
 CALCULI IN
 vulneribus.

XI.

A.

Calculus pueri
 tredecim annorū.

B.

Pars latior in-
 tra vesicam, in-
 dies augetur.

C.

Pars in vulne-
 re casā.

AAA.

Substantia cutis &
 carnis vstulata à pul-
 uere, ambiēs materiem
 calculosam.

B.

Materia in calculū
 durata.

C.

Meatus quem vri-
 na perfluxit.

Cc 3

DE CALCVLIS

† *intera-
neis seu
viscerib.*

Quemadmodū exemplis ostendū
lapides in hominū † *αλλάγχοις*
generari, ita externis quoque mem-
bris corporis humani fauciatis exul-
ceratisve calculos innascei comper-
tum habeo : cuius experientiaē duo
exempla subijcio.

Cervvici, quod oppidum est ditio-
nis ducum Anhaltinorum magna lau-
de pietatis illustrium, puer quidam li-
thiasi affectus tredecim annorum, ab
ignaro quodam atq; imperito litho-
tomo cæsus fuit, cui postea incuria
atque negligentia artificis meatus in
vesicæ incisura remansit, qua vrina si-
ne intermissione stillavit, deserto ca-
nali quem natura destinavit. Hoc
cum ad longum tempus duraret, cir-
ca eum meatum glutinosus quidam
coaceruatur humor, qui paulatim in
lapidis cinerei duriciem coalescit, &
nouas, imò maiores vesicæ distensio-
nes & cruciatus acerbiores, rationi
obstructi foraminis, qua vrina ante
perco-

percolabatur, affert, quàm ex priore calculo perceperat. Nec remoueri nouum hoc malum aliter potuit, quàm noua vesicæ incisione. Iam enim calculus magnitudinem, cuius hîc picturam damus, contraxerat. Quod cum factum per peritum quendam & exercitatum artificem, & lapis denuò exemptus esset, plaga rectè coaluit, puer ipse alacer & ad quæuis expeditus, nulla amplius molestia, nulla difficultate premitur aut infestatur.

Anno 1558. cum Hispaniarum rex Philippus regi Galliæ bellum intulisset, duo nobiles ex Marchia quî eius militiæ socij erant, & stipendia sub rege Philippo merebât, cum iam in itinere cum alijs compluribus essent, fortè fortuna coorta inter ipsos dissensione cōgrediuntur. In quo certamine is, cui à Kalckreut nomen est, alterum Conradum à Bernheim infestissimè adoriens bombardæ ictu petit. Verùm globus crumenæ lamina

DE CALCVLIS

† puluerè ex chalybe obductè, in qua ictus † pul-
bombar- ueris & pilarum gerebat, casu illius
dicñ ger. à latere eius resilit; & palmi infra um-
 bilicū spacio intra corpus penetrans,
 vesicā homini trajicit, in eādem sub-
 sidens, impetu eius ex primo afflictu
 fracto. Hoc accepto ictu, equo deci-
 dit, & à satellitibus subleuatus, Lipsiā
 ad chirurgos exanimis reducitur: qui
 dum vulnus ei obligant, animadu-
 erunt vesicam spherula sauciatam es-
 se. Ibi desperantes obligato valedi-
 cūt, omni curationis studio abiecto:
 nemo enim tantum sibi sumere vo-
 luit, vt plagam vesicæ inflictam sana-
 ret, quam ex Hippocratis Aphorif-
 morū libro septimo, aphorismo de-
 cimo quinto, insanabilem & mortife-
 ram esse didicerant; cui tamen Gale-
 nus in commentario supra eundem
 aduersatur. Sic igitur derelictus, o-
 mniq; cura destitutus saucius, accitis
 ministris suis domū se reportari expe-
 tit aut viuum aut mortuū, quod cum
 face-

facerent satellites, & iam Torgam Lipsia aduexissent, æger cupidus vitæ, chirurgum oppidi peritissimum Leonhardum Vvolcium, & me quoque precibus accersit. At primùm rem omnem vt accidisset, prolixè nobis recèset, deinde gemebundus opem nostram imploràs, obsecrare se ait vt desertum ab omnibus nostra beneuolètia complecteremur, & curandũ susciperemus. Chirurgus itaque laxatis ligamentis, & cognito vulneris periculo, mox vitam simul atque curationem denegat desperato. Tandem mea intercessione motus, cum pollicerer meam quoque operã ac fidem coniuncturum, suscipit & religat summo studio. Ibi tum hebdomadas vñdecim vrina non canalem perfluxit ordinatum, sed per plagam manauit: per eam autem omnis substantia cutis carnisq; vstulata ab ictu erat, eiq; materies quædam glutinosa ex acredine lotij sanieq; circumcirca adhæ-

DE CALCVLIS

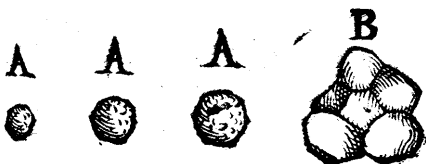
rescens, in lapidis soliditatem obdu-
ruerat, ita tamen vt vrinæ meatus di-
die in diem exiguus patêret, qua stib-
laret, donec elapsis quinque ab icte
septimanis, substantia ea vstulata, pu-
tredine sensim laxata, vnà cum calcu-
lo accreto, à chirurgo instrumento
extracta fuit, & vrina iam immediatè
vulnus permanuit. Porrò substan-
tia soluta & exempta, ambustæ & len-
tæ admodum cuti perfimilis erat, dua-
rum stipularum crassitie, digiti trans-
uersi latitudine, lapidosam eam mate-
riam ambiens, qua vrina exitum ha-
buerat: quæ quidem tophos, qui in
thermis congelantur, ferè superabat
firmitate, colore cinereo, tactu aspe-
ra vt è grossis arenulis conglutinata.
Sic igitur ampliato meatu, & purgata
vesica liberataq; à reliquis fordibus,
calculis, viscositate, sanie, & alijs quæ
de globo bombardico, lotij acrimo-
nia consumpto supererant, & orifi-
cium vesicæ obstruxerant, vulnus sa-
nari

IN CORPORE HVM. 20

naritè (Deo auxiliante) coepit: idèq;
tam breui tempore penitus adè coa
luit, vt nec ambulanti, nec equitanti,
nec curru vecto, impedimento mo
lestiæ uè esset. Post hæc vxorem du
xit nobilis, & in hunc vsq; diem vale
tudine est commoda & firma.

**CALCVLI IN EXTREMI
tatibus digitorum.**

XII.

A.

Calculi Rochlicensis.

B.

Calculi Trebinensis.

Rochlicij, quod Misenzæ oppidū
est, cuius quidam habitauit ho-

DE CALCVLIS

nestus & pius: qui ibidem septuagenarius vitam finiuit, magnis doloribus confectus. nomen illi Iohannes, cognomen Oberndorffero fuit. Totos enim annos viginti dolore artuum miserè cruciatus fuit, reque impari, vna cum ætate nimirum morboque augefciente: nec continuo, sed per interualla redeunte. Morbus, vt solet, pedes primùm, inde manus brachiaque, tandem humeros quoque & spinam dorsii occupauit, donec progressu temporis omnes corporis artus inuasit, quos si quando vna vice furèter perrepererat omnes, quod ætate proeucto sæpe eueniebat, in digitorum, pedum manuumque extremitates deuolutus definebat, vbi dolor conquiescebat paululum. Tum enim pustulæ ijs locis surgebant, primum glaucæ, deinde maturato pure flauæ: que ruptæ aut acuiectæ magis etiam dolabant ante afflictio, quàm vbi impunctæ relinquebantur. Sic igitur ^{stantibus}

tibus tuberculis, materia intus ardo-
re exiccata vstulataq; nouaculis suc-
crescebat: cui præcisè vomice istè, do-
lore iam intus sedato, lapillos in se
continebant duriusculos, colore ci-
nereo nigriores: grano piperis pau-
cos maiores: minores, plurimos.

Trebinæ in Marchia, alius etiã
domicilium habet Iohannes Schu-
neman, ætate quidem grauis, sed cor-
pore adhuc firmo & obeso, qui ar-
thritide similiter valde infestatur an-
niuersaria. Quoties verò cruciatus,
omnes corporis articulos permea-
runt, in vtriusque pedis pollice vom-
icæ enascuntur, iuglandibus non mi-
nores, sed doloris ardentissimi: quo
mitigato conflagrescunt rursus, sa-
nie intus arefcente. Vbiigitur pustu-
larum doloribus iam leuatum se sen-
tit, incidi eas patitur: tum calculi e-
ruuntur subrubri, pisorum aut faba-
rum etiã magnitudinem habentes,
& tuberosi, quibus semel liberatus

DE CALCVLIS

nouos timet ardores, donec tandem
interimant quod sæpe ex animo o-
ptat & expetit.

*Sic igitur habes, omnium dilectissime
Gesnere, duodena genera calculorum mihi
quidem cognitorum, qui intra hominum vi-
scera, & in extremis corporis membris repe-
riuntur. Etsi verò, quæ tua est excellens eru-
ditio, harum rerum longè peritior es, quàm
meæ descriptiones consequi possunt, tamen
vehementer oro, eo animo accipere hæc pa-
rum quidem eruditæ, sed bono studio colle-
ctas obseruationes velis, quæ ego eas ad te mit-
to, indeq; propensam meam erga te voluntate
expositumque animum animaduertere.
Aeternus Deus pater Domini nostri Iesu
Christi. cui te committo, superstitem in mul-
ta prouehat secula propter filium mediato-
rem, & Spiritu sancto suo vegetet & cor-
roboret: faciatque vt labores tui acres &
indefessi, vt hæctenus extiterunt, deinceps
quoque vtilis & salutare sint Ecclesiæ, Re-
bus*

*bus publicis, tibi que, tuis que. Vale vir exi-
mie, me que (vt cœpisti) amare perge. Da-
ta Torgæ, vigesimoprimo Aprilis, eo die quæ
(Anno 1518.) Dresdæ natus sum,
Anno Millesimo, quingente-
simo, sexagesimo
quarto.*

**Libelli De calculis in cor-
pore humano,
finis.**

DE METALLICIS
REBUS AC
NOMINIBVS OB-
SERVATIONES VARIAE
& eruditæ, ex schedis Georgij Fabri-
cij: quibus ea potissimum ex-
plicantur, quæ Georgius
Agricola præ-
terijt.

TIGVRI M. D. LXV.

GEORGII FABRICII

Observationum Metallicarum libri capita.

- I. Aurum.
- II. Argentum.
- III. Argentum viuum.
- III. Aes.
- V. Plumbum candidum.
- VI. Plumbum cinereum.
- VII. Plumbum nigrum.
- VIII. Ferrum.
- IX. Stibi.
- X. Sterile nitidum.
- XI. Pyrites.

✠ D. IOHANNI
KENTMANO MEDICO

Torgano, viro ornatissimo, Ia-
cobus Fabricius Chem-
nicensis, S.

*V*O. plura de tuo rerum Me-
tallarū thesauro audiveram,
eò cupidius te nuper Torgæ con-
ueni, maioreq; illum cum dele-
ctatione sum contemplatus. Et est sanè Dei
conditoris beneficium ingens, dignaq; admi-
ratione consideratio, tantam rerum pulcher-
rimarum copiam, & varietatem in terra ge-
nerari, atque inde ad hominum non solum vo-
luptatem, sed etiam vtilitatem erui. Itaq; vt
maximopere tum afficiebar tui thesauri in-
spectione, ita nunc mirificè mihi placuit in-
dex numerosissimus, quem ex rebus ipsis præ-
sentibus collegisti. Studium enim tuum in pri-
mis magnū apparet, qui quasi Bœotiam Ho-
mericam explicasti, in harum colligendarum
lustratione, & recensendarum ordine. Sed
cum nullus sit exercitus tantus, qui accessio-

EPISTOLA

*ne auferri nequeat, è Georgij fratris agello
 quasdam collectas copias ad te adduco: ut si
 instructæ atque vtilis tibi videantur, tuis
 coniungas, & vnâ in montes Heluetios ad
 principem militiæ philosophicæ Conradum
 Gesnerum dimittas. Tamen si enim Georgius
 Agricola primam & præcipuam laudem in
 hoc genere est ante alios omnes adeptus, qui
 pro sua facultate, & vi ingenij eccellente,
 tot instrumentis adhibitis, tot cuniculis actis,
 tot machinis admotis, in arcem rei Metallicæ
 inuasit: tamen in hoc naturæ latissimè paten-
 tis campo, semper noui thesauri nouis explo-
 ratoribus aperiuntur, quod per hunc ipsum
 proditur indicem tuum: qui ut non temerè
 congestus est, de rebus vel ignotis vel obscu-
 ris: ita multorum cognitionē iuuabit: sed ma-
 ius certè excitabit desiderium, res tam va-
 rias & preciosas è locis diuersis in vnâ bi-
 bliothecam digestas, apud alios legendi, apud
 te simul inspiciendi. Agricola igitur philoso-
 phis credo satisfecit: sed tu posses etiam ocu-
 los illorum pascere. Hæ autem, quæ nunc à me
 summittuntur copiole, ad philologos maximè
 per-*

EPISTOLA

pertinet, atque, ut puto, cum ad intelligendum, tum ad inquirendum similia proderunt studiosis proprietatis, historiae, varietatis: tamen si nonnulla etiam afferuntur, quorum causas inuenire atque exponere est peritiorum. Quicquid de his aut ipse statues pro tuo iudicio, aut delectu habito Gesnerus pronunciat, à Georgio minimè reprehēdetur: qui hæc in magnis occupationibus suis, non ex professo, sed quasi aliud agens, in chartas coniecerat, ijs præsertim annotatis, quæ præterierat Agricola. Eas chartas ego colligens, ad te mittendas existimaui, quia aliquarum in tuo indice rerum habent expositiones. Vale,

Misenæ Hermundurorum, die solstitij brumalis. M. D.

LXVI.

I ▶ A V R V M ▶

Vrum, contra sententiam Flacci & Pompeij à splendore nomen accepit. aura enim veteri verbo splendor est. Vnde Virgilius in 6.

— *Auri per ramos aura refulsit.*

Et Horatius in Odis eâdem metaphora auram pro decore posuit,

— *Tua ne retardet*

Aura maritos.

Afferunt alij alias quoq; etymologias: sed hanc vt rei conuenientem & maximè propinquam amplectimur. Medici morbo ictero seu arquato laborantes, ab ipforū cutis colore, quæ flaua luridaq; est, ex aureo genere τὸ χρυρὸν γίνεσθαι esse dicunt. Vnde nonnulli auriginem formant, vt æruginem. Color autem auri fuluus, num sit ex terra admista, an ex succo, quàm argenti magis excocto, id philosophis exquirendum relinquo. Interpret
Pin-

Pindari & Chymistæ aurum dicatum esse ferunt Soli. Aurum, quod statim suum est, & quod obryzū nominant, aut effoditur è terra, aut lauatur in riuis. E terra quod effoditur, aut sincerum est & solidum : aut scintillis lucentibus tinctum atq; imbutum, vt quod adhæret lapidi cæruleo in monte Carpatho: item lapidi fissili. Reperitur autem in propria vena, & in saxis splendore candidis: item in pyrite proprio: aliquoties in pyrite ferri. In Hyrcania glebas maximas auro micantes reperiri ait Marcellinus, lib. 23. & in Galicia frequenter glebas aureas aratro excindi testatur Iustinus lib. 44. quinetiam aurum terra fulgure proscissa detegi, scribit idem. In insulis nunc Moluccis in arenis colligitur: cuius auri massas orbiculares tres, Georgio Saxonum duci Carolus V. dono misit. In montibus Gilouensibus Boëmæ auulsam de silice auri massam pondo duodecim, & ad regem

DE REBUS METALL.

Vincislaum delatam, ait Dubrauius Olomucensis. Menander aurû è Cili-
cia celebrauit: & hospes Cilix aureos
montes pollicitus apud Terentium
fuit. Arua Phœnicum aurifera scribit
Silius. Aurum argentosum nomina-
tur, quod argenti coloré habet, quod
reperitur in citeriore Pannonia, mo-
dò in pyrite ferri, modò in saxo pro-
prio.

In riuulis quod lauatur, aut omni-
no purum est, quale in saltu Schellen-
bergiano vno à Chemnicio miliario
inuentum fuit: aut è lapillis nigris ex-
coquitur, idè modò scintillis, modò
bracteolis micat. In Lusmicio riuo
Boëmiæ grana & massulas auri cice-
ris magnitudine puras repertas, quæ
nulla eguerint excoctione, testatur
Aeneas Sylvius. Claudianus contra
Eutropium quatuor enumerat auri-
fera flumina, in quibus se Midas rex
Phrygiæ lauerit: Sangarium, vt ipse
ait, è Dindymis fluentem, vt Liuius, è
monte

monte Adoreo; Gallum, Marfyam, Mæandrum. Vult autem significare, eos fluuios auri ramenta deferre. Aurum Callaicū celebrat Martialis, Dalmaticum Silius, à Bessis accolis fossū diuus Paulinus, Colophonium Aristophanes in Cocalo. Indicū Sophocles in Antigona: Lydium Phrygiumq̄ Euripides in Bacchis. Sophoclis interpres Indicum vocat ἤλεκτρον, ἢ καὶ χρῶμα: sed aliud est electrum, aliud aurum obryzum. Indi suos metallicos, μύρμηκας appellârunt: vnde fabulis locus datus est mirificis: his etiam alas affinxerūt propter assiduitatem laborum: & raptu fuisse eo potiendum narrant, quia non foderunt sine magno precio. E Lydia pulsi metallici, venas auri in Thracia ad fluuiū Strymonem foderunt.

E fossili hodie optimum est in Europa, Pannonicum: ex eo, quod lauatur, Rhenanum. In Hispania tres aurum ferentes amnes, locis diuersis no

DE REBUS METALL.

minat Silius, Durium, Tagam, Cordubam: quibus addit Minium è recetioribus Ant. Nebriffensis. Tarnim Gallia memorat Aufonius.

Memorable in primis est, quod narrat Alexander Neapolitanus in libro 4. Dierum genialium: Certis & fide dignis authoribus se comperisse, in citeriore Germania intra Danubiū vites existere, quæ clauiculos & plerunq; candicantia folia ex puro auro germinēt, quæ regibus & summis duobus dono sint data. Causam addit, cū ibi aurifodinę sint, subtus coalescere in radicibus aurum, & vnà ingentum & condensatum occulta vi & origine, dum germina emittūt vites, mirabili naturæ cōstituto, aut decreto stellarum, aurum simul erumpere. hæc eius & sentētia & verba sunt. Quod ex naturali causa sumptum, fabula inuoluit poëta doctissimus, qui de aureo Virgulto in luco Cumano scribit,

Disco;

*Discolor unde auri per ramos aura refulsit,
Et addit,*

— *Primo auulsu non deficit alter.*

Aureus, & simili frondescit virga metallo.

Qua quidem re ostendit, feracem fuisse terram illius metalli. Creuisse id aurum in arbore, poëticum est: per quam arborem copia significatur. Sacrum fuisse Proserpinæ, mythologicum est: quia sub terris, aut certè (vt Plinius ait) in summo cespite, metalli inueniuntur. Aries auratus Aetæ regis Colchorum poëtis notus est: item aries Pelopidarum, de quo Tragicus,

— *nobile in stabulis pecus*

Arcanus aries, ductor opulenti gregis

Huius per omne corpus effuso coma

Dependet auro, cuius è tergo noui

Aurata reges sceptrâ Tantalici gerunt.

Aurum Tolosanum, quod in eius urbis incendio confluxit, locum pro uerbo reliquit in eos, quibus infelicitè sua rapinâ cedit. Aurum nunc

DE REBUS METALL.

effoditur Engelsbergi, non procul à Reinsteino, cuius lapis ochram interdum annexam habet. Lapidés, qui in se aurum continere feruntur, apud nos sunt, schistos & granati: schistos copiosus in venis aliquot reperitur Annebergi & Zeblicij: granati & effodiuntur, & lauantur in agro Zebliciano. Pantarben lapidem aurum ad se allicere, vt magnes ferrum allicit, traditum memoriæ est à Philostrato & Zeze: aurum ipsum ossa tibiæ accipitris attrahere, ab Aeliano. Lauatur etiam arena: eaq; modò est colore nigra, vt quæ prope Sclacheuerdam reperitur, modò pyriti similis. Si auro liquefcenti gallinarum misceantur ossa, id in se consumunt, ait Brusonius.

Aureis compedibus vincti Darius, Cyrus Artaxerxis frater, Agrippa, Baziæzethes. Auro cætera inducuntur metalla, vt argétum & æs: item lignea statuæ deorum: item turrium & domorú tecta, vt Venetijs & Oeniponte.

Incrui

Incrustati auro fuerūt tabulata & parietes & cistę téporibus Solomonis. Aureis poculis è philosophis vsus est Arcefilas: aurea corona Pythagoras. Libros literis aureis scriptos, templis donarunt Arnulphus imperator Ratisbonensis: Carolus Magnus Aquisgranio: Otto Magnus Magdeburgico. Templo Mersburgico aram auream, & thecam gemmis ornatam donauit Henricus I. imperator, vt scribit Dítmarus. Aureæ tabulæ altariū Constantinopoli & Romæ fuerunt, & adhuc sunt Aquisgrani: auro inductæ, Ratisbonæ visuntur: & in sepulchro D. Elizabethæ Marpurgi. Aurū exitio fuit Sicheo & Amphiarao: pœnę, Crasso & Midæ. Romanum imperiū auro vendidit C. Curio, auro vendibile esse prædixit rex Iugurtha. Vsum auri esse in medicinis, non ignorant eruditi. Osiander theologus auream catenam collo gestauit, ne lepra inficeretur. Aurum in mare pro-

DE REBUS METALL.

iecit Thales: in desertis locis eo se ex-
 oneravit Aristippus: è sua vrbe Plato
 id exegit legibus: tangere nisi in sacris
 noluerunt monachi Franciscani. A
 forma huius metalli, quicquid Græci
 volunt pulchrum haberi, id aureum
 dicunt, vt ait Homeri interpres. Vnde
 à pulchritudine Venus aurea: ab eius-
 dem præstantia χρυσία υγία Pindaro:
 aurea mediocritas Horatio. Luna
 item ab aureo curru, χρυσάρματ' & ei-
 dem Pindaro: & Amphitrite ab aurea
 colo χρυσιλάνκας: & Bacchus ab orna-
 méto capitis à Sophocle χρυσομίτρας.
 Iouem ninxisse auro in regiam Acrisij:
 est apud Pindarum & Terétium. No-
 stri homines vulgò loquuntur, Artem
 quamuis solum seu fundamentum ha-
 bere auri: quia nemo eget, qui eã exer-
 cere nouit, atq; vult exercere. Aurea
 secula sub Saturno fuisse, constanter
 poëtæ scribunt. Eloquétiam χρυσοῦ
 γάλα, hoc est, lac aureum vocat Nice-
 phorus. Aurea vrna Traiani impera-
 toris

toris ossa condita supra columnã cochlidem, tradit Eutropius. Aurea lorica indutus in Nilo periijt vnus è Ptolemæis. Nauem auream fecit Cleopatra, retibus aureis piscatus est Nero. In Antiochi Soteris exercitu tantùm auri fuit, vt vel gregarij milites caligas auro fingerèt, & (vt Iustinus ait) proculcarent materiam. Brutus aurũ baculo includit, Hannibal infudit statuis: ille vt tegeret suam sapientiam, hic vt cælaret cupiditatem. Aquilam auream statuit in vestibulo templi Hierosolymitani Herodes: sibi præferri mandauit Clearchus tyrannus. Aureos lectos Orodes Parthus habuit, currum aureum Sesostris Aegyptius, à quatuor regibus captiuis tractum. Aurum esse sanguinem hominis Græcus scripsit Comicus: animam hominis alteram, testatur quidam Iureconsultus. Aurum rerum omnium validissimum, nam, vt Diphilus,

τὸ χρυσὸν τὸ τῶν πάντων κρείττον καὶ πρᾶξιόν.

DE REBUS METALL.

Et Horatius canit,

*Perrumpere amat saxa, potentiùs
Ictu fulmineo.*

Inuehuntur in cupiditatem aurum fo-
dientium, Ouidius i. Metam.

— Sed itum est in viscera terra:

*Quasq; recondiderat Stygijsq; admouerat
vmbriis,*

Effodiuntur opes irritamenta malorum.

Item Horatius 3. Carm.

*Aurum irrepertum, & sic melius situm
Cum terra cælat.*

Metallicos Philippenses in Thracia
laudat diuus Paulus apostolus: & au-
ri legulos (ita enim vocat) ad Danu-
biũ in Dacia, Paulinus Nolę episcopº.

Aurum obryzum. Fein Goldt.

Fossile purum. Gedigen Goldt.

Argentosum. Weiß Goldt.

Auri grana. Goldtkörner.

gleba. Goldsteuflein.

ramenta. Goldtzeihen.

scintillæ lucentes.

Anger

schweiff Goldt.

Auri

Auri arena. Goldgemülle/od' Goldta-
schliche.

I I.

A R G E N T V M ▶

Argentum nomen formatum ha-
bet ex Græco ἀργύρεον, quod i-
psi deducunt, ἀπὸ τοῦ ἀργῆ, quòd excel-
lentissimus eius color sit candidus,
quemadmodum auri est fulvus. Hoc
dicatum volunt Lunæ. Quod ignem
non expertum & statim suum est, pu-
rum putum, Gellius: merum & omni
parte verū, Pompeius appellat: quod
verò excoctum purgatumq; est, id pu-
stulatum Martialis: qui etiam phialā
de eiusmodi argento factā, pustulam
felicem. Argentum autem vel effo-
ditur, vt plerunq;: vel in fluminibus
reperitur, sed rarissimè: nec apud nos
inuentum constat. Flumina tamen, in
quibus inueniatur in India, à Plinio
memorantur Ganges & Cophos. Poë-
tæ fluuios Peneum, Eridanum, Ery-

b

DE REB. METALL.

manthum, Acheloum, alios, *αργυροει*
ως nominant, à colore puro & illimi.

Ex arenis lauari atq; excoqui mini
mè dubium est, præsertim eorum flu-
uorum, qui terras metallicas præter-
fluunt. Nullum metallum coloribus
magis varium, vt in eo artificiù quod-
dam nature mirabile appareat. Color
autem eius quidam translucidus est,
vt argenti rudis rubri, & argenti rudis
iecoris colore: illud rubino gemmæ
simile, hoc lucem corneam habet, &
est propemodum simile sardæ. Qui-
dam translucidus non est, vt albi, ni-
gri, lutei, cinerei, purpurei, viridis, plû-
bei coloris. Rariores autem colores
sunt, iecoris, quod olim Fribergi, nûc
Mariebergi tantùm effossum est in di-
menso tertio & vigesimo diuæ Elisa-
bethæ. rarissimus viridis, quale effo-
sum Annebergi, in vena illa diuite &
copiosa exercitus cœlestis. Non igi-
tur (vt Horatius poëta canit)

Nullus argento color est.

Rude

Rude autem quod est, etiam non excoctum, malleo tamen interdum tractatur & signatur: ut argentum rude plūbei coloris, ex cuius massa pura opus excellens fecit, Christi resurrectionem ex vna parte, ex altera victoriam Caroli V. de Gallorum rege, insignis artifex Caspar Vlricus, ciuis Ioachimicus. De eodem argento anulum mihi donauit vir honestus Dauid Huterus, meus olim discipulus. Ibidem argentum iecoris colore, signatum in nostro corpore metallico appāret. Hoc autem plumbea molli- ties est, & adeò suum lentumq̄, vt ad candelam adhibitum liqueat: subito autem impositum igni, exilit: coctum lentè, non secus ac plumbū fluit: infu- sum in gypsum, propter subtilitatem spirituum, omne cōsumitur. Eius par- ticulæ tenuiores, vt cornu: tenuissi- mæ, vt glacies, pellucet.

Nascitur argentum varijs formis, modò filorum more quasi congl-

DE REBUS METALL.

batum; modò capillorum, quasi contortum; modò ramorum, idq; variè, elatum, flexum, expansum, furcatum, tessellatum, turbinatum, acuminatû, angulis tribus, quatuor, quinq; pluribus. Interdum solidum est in vena; de qua magnæ massæ minoresq; decutiuntur: interdum cum saxo coniunctum, aut cum fluoribus, aut cum pyrite; interdum adhærés tantùm, veluti bractea: interdum omnino separatum; præsertim id, quod filorum more conglobatur, aut capillorum densatur: quâle nos aliquoties in lapide plumbario quasi cauernulis impostum vidimus.

Argenti ex parte feracia sunt alia quoque metalla; à quibus separari solent: qualia sunt, æs, plumbû, bisemutum: item alia quædam fossilia, vt pyrites & cobaltum: vt saxa, marmora, lapides, & lapis fissilis: tû ille, ex quo æs excoquitur, vt Islebianus: tum ille, quo propriè argentum, vt Aberthamius.

mius. item succi concreti, ut coeruleū
 Gishubelianum. . . Nullius autē me-
 talli, & formis, & coloribus, & figura
 tanta est varietas: splendorem certē
 translucentum solum habet; & in eo na-
 tum, quasi lucem in tenebris medita-
 tur, & quasi rudimenta fabricatur stel-
 larum in ima terræ profunditate. In
 Germania nulla regio huius metalli
 copia vicit Misenam, in qua maxima
 ē metallis oppida condita sunt in ra-
 dicibus Sudetarum montium: Friber-
 gum, sub Ottone Marchione, Glas-
 huta sub Friderico I. electore, Sne-
 bergum sub Ernesto electore, Anne-
 bergum & Mariebergum sub Geor-
 gio & Henrico ducibus fratribus; Go-
 tesgabium sub Iohanne Friderico ele-
 ctore: ē quibus alia itē oppidula qua-
 si coloniarū deductæ sunt: eaq; in hunc
 diem florent omnia. Nummorum
 ex argento factorum nomina, ut à mi-
 nimis incipiam, sunt sembella, libel-
 la, sestertius, quinarus seu victoria-

DE REB. METALL.

tus, denarius. Opera ex puro argento facta, vt passionis Christi historia, & duodecim Herculis labores, delata sunt ad regem Ferdinandum, è duobus potissimum generibus, argenti rudis plumbei coloris, & argenti rudis rubri translucidi. Talia exteris etiam ostendit è metallis à patre ditatus Israëli Mincelius in Trebocis vir honoratus. Lecticam pedibus argenteis habuit Xerxes Persa, vt scribit Harpocration: sellam Teribazus Armenius, vt Xenophon. In aula Alberti Cardinalis Moguntini, omnia, quibus mensa instruebatur, vasa ex argento fuere, etiam sportæ & canistra: in aula Soteris Antiochi etiã instrumenta culinaria: in Domitiani imperatoris, quibus onera naturæ exciperet. De Hetrusci ciuis Romani thermis, capit in Syluis Stadius,

— *Argento felix propellitur vnda,
Argentoq; cadit.*

— *Scuta habuisse argento celata Iberos*

ros

ros, tradidit Varro *πῶδ' ἰχθῆος*, itē Parthos ex puro argento, vt tradiderunt alij. Militarunt *ἀργυράσπιδες* Solomoni Hebræo, Alexandro Macedoni, Soteri Syro, Seuero Romano. Plinius ad Traianum scribit, se ei glebulam è metallo Parthico mittere: sed nec materiam, nec locum exprimit: puram autem fuisse conijcimus, quia ad imperatorem munus mittitur. Vena argentea Cl. Marcelli cineres Hannibal condidit: loculo argenteo cæsus à Parthis Antiochus Sedetes, domum remissus est. Pseudargyrum quod nasci in Tmolo monte scribunt, quale sit, non explicant: esse autem ex nitidis sterilibus (de quibus infra dicitur) suspicari possumus. Est quod *ἀργυροῦ διατεροῦ* appellant, quod in laminas ductum in theatris suspendebatur, idq̄ Latinis proprio nomine Extar, vt auctor est Charisius. Poëtæ ab hoc metallo sumpserunt epitheta, vt *ἀργυροῦ* ☉ Apollo, *ἀργυροπέλας*

Thetis apud Homerum. Quicquid autem leuore & candore fuit conspicuum, id argenteum Latinis.

Volitauit secundū Ennium argenteus anser Romę in Capitolio. *Αργυρέη λιμός*, fames argentea dicitur, cum in conuiujs plus est apparatus, quam cibi: splendoris, quam obsoniorum. *Αργυρέαι κρήναι*, fontes argentei dicuntur loqui, cum potentes verba faciunt, & sibi contradici aut obstari non patiuntur. *Αργυρέαι λόγχαι*, argenteæ hastæ, quæ omnia hostium castra transeunt & transigunt. Apud nos, Artes dicuntur argenteum habere manubrium; quia quemuis peritum alere & sustentare possunt. *Αργυρέη φρέαρ* ab Athenæo, dicitur ingens & profundum poculum argenteum: è quo quasi fonte hauriretur: cuiusmodi erant, Elephas, Labronius, Condy.

Ætas argentea Iouis, virorum heroicorum fuit ab Hesiodo & Arato celebrata.

Ar-

	Rude.	} Gedigē silbererz
	Purum.	
	Suum.	
	Album.	Weiß / oder frisch silbererz.
	Plübei coloris.	Glaserz.
	Rubrum.	Roth gulden erz.
	Rubrum translucidum.	Durchsichtig rothgulden.
	Nigrum.	Schwarz erz.
	Cinereum.	Gray erz.
	Purpureum.	Braun erz.
Argentū	Luteum.	Gelb erz.
	Iecoris colore.	Läberfar- ben erz.
	Viride.	Grün erz.
	Cornei coloris trāslucidū	
	More capillorum natum.	Härcht silber.
	Ramosum.	Zehen silber.
	Cum malsis quadrāgulis.	Mit viereckichten wackē.
	Lapidi adhærens.	Ana- gesprenge silber.

b

s

III ► ARGENTUM

tum viuum.

Argentum viuum, quia aquæ instar fluidum liquidumq; est, à Græcis ἰσπαργύριον, & ἀργύριον χρῆσις. nec est aliqua inter hæc nomina rerū distinctio. Quia autem de ceteris metallis detrahit, ex eo natum prouerbum, Hydrargyro furacior. Hoc aut natium est, quod purum sincerumque idq; & in venis proprijs, & interdum in schisti veña, quod nos vidimus, reperitur: aut est facticiū, quod è minio fit. Minium autē & schistos, parēs huius metalli putatur. Minium ipsum interdum in lapide fissili cinereo conspicitur, bractearum more: interdum in lapide metallico candidissimo, quale est Hartensteini. Inuenitur etiam purum colore atq; specie, nihil differēs ab argento rudi rubro, interdum etiam iecoris colore. Hoc solum metallum in Misais non foditur,

tur, aut certè tanta copia non foditur, vt operæ precium sit. quanquam schisti venæ, natiuo non planè careât. A minio Hispaniæ fluuius Minius appellatus. Minij certè nulla terra feracior Hispania, teste Trogo & Plinio. Minio corpora tinxerunt Maxyes in Africa, & Aethiopes: facies item rusticæ in Latio sacra Bacchi celebrantes. Minio tinctæ fuerunt deorum statuæ; Panis, vt apud Virgilium; Iouis, vt apud Plinium; Bacchi, vt apud Pausaniam. Cera & minio, vel (quod idem est) cera miniatula antiqui epistolas notabant, vt ex Cicerone ad Atticum colligitur. Miniaturæ quoque fuerunt notæ librorum, quas paragraphos, coronides, & asteriscos γ β \times suis nominibus appellarunt poetarum interpretes: vt in antiquo Pindari exemplari animaduertimus, quod vir clarissimus Lazarus Bonamicus Patauij mihi ostendit: & quod nunc imitatus est regius typographus Parisiensis, Ru

bricæ etiam Iureconsultorū inde nomen acceperunt, quarum Persius & Prudentius faciunt mentionem.

IIII ▶ AES ▶

AEs, quod Græci χαλιόν, & Romani à nobilibus venis Cypri, Cuprum appellant, Veneri dicatum teste Pindari interprete: fuit etiã deus Aesculanus ab ære dictus: & porta Aesculana Romæ, quam & Raudusculanam nominant. Hoc metallū rarò purum inuenitur: inuenitur tamen cùm in venis proprijs, tum etiam in argentarijs & plumbarijs: in his tamè copiosius, vt Fribergi videmus. Coloribus maximè varium est, rubet, vi-
ret, purpurat, flauescit, candet: aut simul omnes hos colores complectitur: & in vena propria, qualem massulam donauit medico excellentissimo Matthiolo: & venæ plumbariæ innata, qualem dedi amico veteri Iohanni Kent-

Kentmano. Quod cum pyrite nascitur, cætero solet esse colore præstantius: quod cum lapide fissili, aut lapidis colorem nigrum imitatur, aut coloris aurei est: quod cum plumbagine, plerunq; colores multiplices habet. Licebit etiam χαλκῶν διατεκνῶν appellare illud, quod Latini veteres Lucar: id enim in bractæas laminasq; dilatatum olim in theatris, hodie adhuc in templis Italicis suspenditur. Primam moneta ærea fuit, vnde & ærarium apud Romanos nominatum. fuerunt ænea instrumenta, & omnia armorum genera, vt apud Virgilium, galeæ, thoraces, loriceæ, enses, secures, peltæ, clypei, tubæ, cornua. Rostratæ etiam naues χαλκίμβολοι & χαλκίρεις de eadem causa Græcis dictæ. Effossi in Hercynijs sunt thoraces & gladij ænei, eo in campo, qui ab alendis nomen habuit: in quo Lotharius elector Saxoniz congressus prælio est cum Henrico V. imperatore: item cultri, frameæ,

calcaria ænea effodiuntur in inferiore Lufatia: armille & monilia ænea inaurata Beichlingi in Thuringia, è regione arcis, qua orienté spectat. Nam Henricus III. imperator Beichlingū expugnauit propter Dodonem Thuringiæ & Misniæ marchionem, qui in eam confugerat. Vnde veteres Saxones armis æneis pugnasse verisimile est: Romanos tēpore Henrici II. quē Sanctum cognominant, certum, ex Ditmari præsulis Mersburgici libro quinto. Constat autem è scriptis antiquorum, Persas, Pœnos, Hispanos, Græcos vsos armis æneis. Aeneis calceorum soleis vsus item Empedocles est, vt scribit Laërtius. Fuerunt olim tota templa ænea, vt Mineruæ inter Tænarum promontorium, & urbem Lacedæmoniorum, cuius Aemylius & Liuius meminerunt, quod cognomento χαλκίονος fuit appellatum. Romæ ænea ædicula fuit Concordiæ, in Græcostasi, de qua Plinius: æneum sacellum

cellum Iani Gemini, de quo Procopius: æneus colossus Neronis; Dyrrhachij autem Hadriani. Hodie ibidem statuę ex ere sunt in Capitolio Herculis, duorum iuuenum, Satyri, Lupę altricis: ænea sepulchra duorum pontificum, Martini V. in monte Cælio, Sixti III. in Vaticano, opus Antonij Pullarij Florentini. Regum Anglorum Vvestmonasterij ad Tamesim fluuiū aliquot sepulchra ænea sunt: sed omnium maximum & splendidissimum Henrici VII. Sami in templo Iunonis Bathylli statua ænea fuit, cuius in Satyra mētio apud Iuuenalem, & Apuleium in Floridis, qui ait se nihil vidisse ea perfectius. Socratis statua Athenis, item Astydamantis. Fuerunt apud veteres ænea vasa, *συνέφια* dicta, quę (vt Martianus ait) horarum ductus, stili in medio fundo siti proceritate, discriminarent. Vasa præterea domestica omnis generis fuisse ænea, & nunc multis in locis esse notum est.

Tempia & turres laminis æneis tecta
 in Misena multis in oppidis cernere
 est. Aquisgrani in basilica ex ære so-
 lido ianuas cancellosq; fecit Carolus
 Magnus, vt Eginhardus scribit, & res
 hodie testatur. Argentorati ad D.
 Mariæ, bifores ianua sunt altissimæ,
 qua parte turris est illa excelsa. In
 Atabyrio Rhodi promontorio erant
 æneæ boues, αἰπνες, ὅταν μέλει ἄρπύρι
 γενέσθαι, μυκᾶν), vt ait Scholiastes Pin-
 dari. In Thuringia à familia nobili
 Dutgerodia, idolum quoddam æneū
 asseruatur, in fundamētis arcis Roten-
 bergiæ, quæ deserta nunc iacet, inuen-
 tum in facello subterraneo: idolū ap-
 pellant Pustericium, statura pueri for-
 matum: quod manum dextram auri-
 culæ dextræ, sinistrā genu sinistro ap-
 positam habuit. Intus cauum est: & a-
 qua repletum, atq; igne circumdatū,
 cum ingenti sonitu aquam illam in a-
 stantes instar flammaram euomit. In
 Milda Rhetiæ pago, è regione Oeni-
 pontis,

pontis, æneæ statuæ antiquæ & recen-
tes ducum Austriacorum sunt pluri-
mæ, partim statura puerili, partim vi-
rili. Erant æneæ falces, quarum v-
sus in facris magicis fuit, vt in Aenei-
de Virgilius, in Rhizotomis tradidit
Sophocles. Thuscōs vomerem æ-
neum adhibere solitos in designandis
condendisq; vrbibus, scripsit Carmi-
nius lib. II. de Italia. Apud Sabinos
exere cultros, quibus sacerdotes ton-
derentur, fuisse, scribit Macrobius.

Vasa etiam illa, quæ authepsæ Ci-
ceroni, in quibus vel carnes factæ fri-
gidæ recalescerent, vel facilius elixa-
rentur, ex ære fuisse opinio est. Æ-
nea fuerūt labra, quibus fontanæ ex-
ciperentur aquæ in cœnobijs, quale
maximum nunc est Vvalckenritti in
Hercynijs, & Cella veteri in Misenis.

Globus æneus, & peluis ænea Ari-
stotelis propter vigilias ipsius noctur-
nas celebrantur. Aenei nummi ap-
pellabantur semis, as, & libra. In æs

DE REB. METALL.

incisæ olim fuerunt leges duodecim tabularum, quas Pomponius Iurecô- sultus non rectè scripsit fuisse eburneas. Tinctura æris duplex est: aut enim tingitur cadmia, & auri coloré refert: aut magnetide, & coloris fit argentei. Vtraq; tinctura in vsu est, & nota veteribus fuit. Qui ære vulnerantur, faciliùs curantur, quàm qui ferro: qui metalla æraria fodiùt, vt est apud Macrobius, semper oculorum sanitate pollent: & quibus antè palpebræ nudatæ fuerant, illic conuestiuntur. Probat etiam Dioscorides, vt ad medicamenta oculorum vasa ænea adhibeantur. Distinguendum est apud medicos inter squamam æris, & florem. Squamæ exiliunt, cùm æs ferro tractatur: flos verò è candente ære, cù apertis fornacibus in catinum effluit, tactu aëris exilit cum strepitu, qui ferreis instrumentis excipi colligiq; solet. Flos ita subtilis est, vt interdum granulis minutis, interdù pulueri sit simili-

similis, quem etiam metallici nomini-
 bus distinguunt. granula nominant
 Kupfferkörnlein: id verò, quod pulve-
 ri simile est, Kupfferstaub/oder Kupffer-
 braun. Squamas autem, Kupferschlag.
 Tinctura vitri, ex æris & ferri squama
 mixta fieri solet. Sunt & fontes hoc
 metallo tincti, vnus in pago Goza, si-
 to inter Numburgum & Cicium in
 Misnia: alter prope urbem Fridbergû,
 in Hefsia. Inter æra ipsa etiam distin-
 guendum est apud scriptores, Teme-
 sæum nobile est, propter antiquitaté,
 idq; fossum fuit: Dodonæum propter
 pateras, tripodes, & vasa, quæ sunt in
 templû Apollinis ex eo in Epiro ob-
 lata: Corinthium, quod in eius urbis
 incendio è varijs metallis confluxit:
 deniq; Corybantium & Saturnium: il-
 lo vñ in sacris sunt Phryges, Cybeles
 ministri: hoc Itali, in sacris Saturni. In-
 ter eadem distinxerunt artifices pro-
 pter loca, quod aliud alio fuit vel pul-
 chrius vel tractabilius. Myron sta-

DE REB. METALL.

tuarius vsus est ære ex Delo insula: Polycletus ex Aegina. Aerarias nusquam puto nobiliores & magis diuites, quam fuere hactenus comitum Mansueldiorum. Fuit χαλκώπες ὁδὸς in Colono, qua per ipsas ærarias via ad inferos patuit, ut Apollodorus scripsit, fortasse propter ingentem illorum puteorum profunditatem: cuius viæ mentio apud Sophocleum in Oedipo. Apud poetas χαλκώπιδες sunt boues Aectæ, & eodem nomine appellantur Furia: & spectrum illud, quod Empusa dicitur, pedem æneum habuit. Ob indefessum studium Didymus grammaticus, χαλκίνορος cognominatus, quasi æneis esset intestinis. Aurea pro æneis arma dedit Glaucus Diomedis, sua perpetua infamia. Aes circa pectus habere ab Horatio dicitur, qui propter audaciam nihil non tentat & aggreditur. Auctores æreum appellant, quicquid firmum & quasi inuictum est: ut apud Horatium, murus aheneus: &

tur-

turris ahenea. A colore capillorum nonnulli Aeneobarbi acceperunt cognomen, ut Domitius apud Romanos, Fridericus primus imperator, & Saladinus præfectus Turcicus. Aereos aquales frigore dirumpi, legitur apud Strabonem. Acriosi dicuntur pyrites, & arosa saxa, quæ plurimum in se æris continent. Subæratum, quod subtus æs habet, pro mixto & adulterato, ut subæratum aurum Persio: subæratæ statuæ, intus æreæ, foris auro coopertæ. A Græcis oratores nonnulli *ὑπόχαλκοι*, ut & *ὑπόξυλοι* vocantur, quorum sapientia non in pectore, sed in ore est. Illi qui nimis subæratæ videntur, criminis stellionatus notantur, ut Saxones ex Insubribus in sedes antiquas reuersi, Belgis talia nomina dederunt, hi verò, qui sermone fallunt, sophistæ appellantur.

PLUMBUM

candidum.

Plumbum candidum, Mercurio
 sacrum, Græcè *νεφελίσιος*, vnde
 Cassiterides insulæ Celtiberis oppo-
 sitæ nomē habent. Hoc è solidis mon-
 tibus exciditur, & sui coloris non re-
 peritur: tamen reperitur purum, in la-
 pillis videlicet nigerrimis, idq̃ sæpi-
 us: aut flavis, aut candidis. quidam ex
 his pellucidi sunt, vt albi & flauo colo-
 ris, sed ijdem tamen admodum rari.
 Vidi quod stibi seu antimonio fuit si-
 mile, cum pyrite aurei coloris, in quo
 plumbum ipsum argenti, pyrites auri
 fuit ferax. Ex eo autem, quod ferrila-
 pidi simile est, nihil aliud quàm plum-
 bum excoquitur. Quod purum non
 est, sed mixtum, interdum lapidi can-
 didissimo adheret inspersis fluoribus
 coloris argentei, qui lapis aliquando
 silicis duriciem habet, aliquando fria-
 bilis

bilis est. Sed hic multò feracior: ali-
quâdo etiam lapidi nigro aut totum
innatum est, aut superficiei. Quod pu-
rum est, ferè angulos habet quatuor,
quinq; sex: modò etiam cellas fauis,
modò eminentias botro similes. In
metallo Hengisto lapilli sunt similes
sulfuri viuo: quod vt recès metallum
est, ita vberimum fuit. Multis in lo-
cis lapides plumbi candidi, ita solidi
duriq; sunt, vt nisi igne excindi ne-
queant. Ab igne igitur ita doman-
tur, vt ingentes massa montis, ingen-
tia latera, perticis decutiantur, quod
fit periculo fossorum ingenti. Sunt
etiam lapilli nigri adulterini & steri-
les, qui in fluminibus reperiuntur: sunt
itè cinerei & flauis, qui in venis, quos
nostri lingua vernacula spumam lupi
appellant: præterea purpurei, qui etiã
viciosi. Nam in coctione de bonitate
natiui detrahunt. Plumbum candi-
dum cum in laminas funditur, ita tin-
gi potest, vt colorem auri, arisq; na-

DE REB. METALL.

tiui referat: ita inter se misceri, vt inspicienti paulò longinquius fucù faciat. Miscetur hoc plumbo nigro, vt opera ex eo fieri possint: per se enim minus est tractabile. Item plumbo cinereo, cùm splendoris tum leuitatis gratia. Plumbo candido cùm additur quarta pars de orichalco, simulq; incoquuntur, vasa, quæ ex ea temperatura fiunt, argento esse similia videntur. Tabellæ quadratæ plumbi candidi annulorum fundis includuntur, iuxta adamâtes, quòd illius color insigniter niger sit, huius verò eximiè candidus. Appellatur autem candidum, nò quòd natura ita sit hoc plumbi genus, sed posteaquam ignem experitur & excoquitur, tum demũ candorem accipit singularẽ. Seruit hoc metallum nostro tempore & lucro & imposturæ mercatorum, seu potius institorũ, qui ex eo varia vasa, instrumenta & crepundia efficiunt, ornati & lusibus puerilibus accommodata.

data. Vasa verò domestica maiora,
quæ ex eo fiunt, maximo sunt in vsu.

Lapilli	{	Nigri puri. Zwitter.	
		Flauī coloris. Gel-	}
		ber	
		Candidi. Weisser	}
		Candidi pellucidi.	
		Durchsichtiger	}
		Adulterini & steriles.	
		Wolffram/oder Schus-	}
		rel/od Schörle/od Breiß/ oder Mißbickel.	
		Purpurei viciosi.	Zoub
zwitter.			
Steriles pellucidi.	Effer		
zinstein.			

VI.

PLUMBUM
cinereum.

Blsemutum quod appellant metal-
lici, id plumbum cinereum pri-
mus Agricola, putauitq; & Græcis &

DE REB. METALL.

Latinis fuisse ignotum. Est autem (vt
in nostra elegia diximus)

Candidius nigro, sed plumbo nigrius albo.

Hactenus in Anglia tantum, & in
Misena, quod scitur, effossum est: &
primùm in Misena tantùm in venis ar-
gentarijs Snebergi: nuper verò & An-
nebergi, & Mariebergi, quanquã pau-
cum rarumq; in ijs venis inuenitur:
nec non in Vallibus. Nitet interdum
argenti colore, vnde fortasse plumbũ
argentarium est Plinio: interdum pur-
pureo sed dilatiore: nam & flos eius
quodammodo est purpureus. Re-
peritur pyriti aut cadmiæ annatum:
item lapidi cum argento puro illitũ,
ita vt ab argento nisi igne non discer-
nas. Simile quoque antimonio est,
quod ad figuram attinet, sed colore
præstantius. Excoctum antequam
purificetur vt duci queat, aut ham-
mitem lapidẽ specie refert, nisi quòd
sit rarum, & non ita coagmentatum,
quia natium colorem retinet: aut fi-
lorum

lorum capillorumque more contortum est: idque floris colorem, obscuriorem tamen, habet. Massas eius puras solidasque non vidi, sed adherens lapidi, & eidem copiose innatum. Lapis autem durissimus est, eo excepto, qui fluores habet, & cui nitrum innascitur: quod ita saxa exedit atque corrumpit, ut penè fiant friabilia. Fiunt ex eo vasa diuersi generis, quæ propter colorem argentea esse putes: sed plumbo candido minus sunt ponderosa.

Plumbum cinereum. Bismuth.

Plumbum cinereum sibi simile.

Spissiger Bismuth.

Plumbum cinereum lapidi adherens, ut argentum. Angeschweiffter

Bismuth.

VII.

PLUMBUM

nigrum.

Plumbum nigrum, Græcis μόλι-
βος, Saturno dicatum, aut ex la-

DE REB. METALL.

pide excoquitur, aut natium effoditur. Quod natium est, aut durum solidumq̄, vt Polonicum: aut minùs durum, vt nostrate. Colore modò albū, quale est Suacense in Alpibus, modò obscurum, modò rubeum, vt Sultzbachium, modò ad cæruleum accedens, vt Fribergium, cui ochra innascitur. Vidi quod armaturam habuit aurei coloris. Excoquitur aut è propria vena, aut è lapide plumbario ferace, qui interdum lapidi arenario similis, interdum fluoribus albis. Masfarum variæ sunt formæ: quædam rotundæ, quædam quadratæ: quatuor, quinç, sex angulorum. Quod sui coloris est, aut est planum, aut micarum instar splendet, aut est stimmi simile, aliquando etiã æri natiuo. Differunt lapis plumbarius, & plumbago, hæc enim pura est, quam Hispani galenam nominarūt. Plumbagini anascitur interdum copiosa ochra, vt Polonicæ: minus copiosa, vt Fribergiæ,

giæ, & Stercingensi in Alpibus. Anna-
scitur interdum viride quiddã, quod
eiusdem metalli ferax est, & vt non-
nulli autumant, plumbi nigri flos est.

Plumbo teguntur templa, vt Ro-
mæ Panthei, Londini diui Pauli, Ar-
gentorati D. Mariæ, alibi alia: Turres,
vt iterum Romæ in Esquilino turris
templi Mariæ maioris: Palatia, vt Pa-
tauinum & Vicentinum amplissima:
Arces regum, vt Vvinsarti in Angliã:
item nobilium, vt Comitis Arondel-
læ in eadem prouincia: & aliorum.

Fiunt è plumbo fontes, vt eiusdem
arcis Vvinsarti fons factus à Philippo
Hispano: item lauacra, qual est Con-
stantini Magni Romæ in Esquilino.

Fiunt ex eodem tubi & fistule, qui-
bus aqua ducitur, quales fuerunt, quæ
effossæ sunt in sinu Baiano è Neronis
piscina: & in lacu Albano prope Ro-
mam. Eiusmodi fistularum plena na-
uis inuenta est, cuius Blondus in de-
scriptione Latij meminit. De aqua

DE REB. METALL.

Martia canit Statius,

Audaci transcurris flumina plumbo.

Fesularum mons in Hetruria, Florentię ciuitati imminēs, lapides plumbarios habet, qui si excidantur, breui temporis spacio, nouis incrementis instaurantur, vt tradit Boccatius Certaldus, qui id compertissimum esse scribit. Massa duūm pondo plumbi candidi purissimi effossa Slacchevaldi anno 1549. quæ formam habuit erinacei. Massa plumbi nigri, quam ipse vidi extrahi, pondo sex habuit, anno 1551. Fribergi, è secundo dimenso altæ Betulæ, in quod tum sumptus faciebant mercatores Augustani. Vasa plumbea liquore aliquo plena, expositaq; aëri, cum guttulas foris concipiunt, pluuiam designant. Liquido plumbo vsi sunt olim ad fontes excrucianos puniēdosq;. Vnde Horatius lib. I. Carm.

— — — *Nec seuerus*

Vncus abest, liquidūmue plumbum.

Idem

Idem infusum fuisse Christianorum corporibus, scriptores Ecclesiastici memorant. Plumbatæ quibus cæsi sunt, in eorundem libris notissimæ. Solét medici vasis plumbeis ad quasdam pinguedines medullasq; continendas vti. Philetas poeta Cous, soleis plumbeis vsus in calceis est, ne à vento propter corporis exilitatem euerteretur. Plumbeis pugionibus dimicare dicuntur, qui pugnant inutiliter: plumbeo item gladio iugulare apud Ciceronem. Plumbeus homo nullius ingenij, apud Terentium. Iræ plumbeæ pro grauibus, apud Plautū. Austrum autem num ab effectu aëris, aut corporum, Horatius plumbeū vocet, ambigunt interpretes. Musici olim laminas plumbeas pectori imposuerunt, ad cantica exclamanda, vt scribit Isidorus. Chartam plumbeā supinus pectore sustinuit Nero imperator, vt Suetonius, conseruandæ augendæq; vocis causa. Tali itidem la-

DE REB. METALL.

mina Caluus orator cohibuit libidinem, teste Plinio, vt vires corporis labori studiorum custodiret. Nonnulli easdem affectis membris imponunt: sed hos ad medicos relegamus.

E plumbeis tabulis, seu (vt Suetonius appellauit) chartis, codices olim fuisse factos constat: quales sub terra inuentos in sepulchris scimus Neapoli, & vnum nobis monstrauit vir nobilis Hadrianus Gulielmus, totius antiquitatis inuestigator diligens. Plumbeis sarcophagis imposita orbis terrarum lumina duo, Martinus Lutherus, & Philippus Melanchthon. Plumbeos globos è tormentis manuarijs explodunt milites, inuento videlicet malo, vt metallum aliorum omnium maximè molle, hominem de vita tolleret.

Plumbum nigrum. Bley.

Plumbago. Blank / oder gedigen bley.

Lapis plumbarius. Bleyers.

Viride

Viride annatum plumbo. *Bley-
schweiff.*

VIII.

FERRVM ▶

Ferrum, Græcis *σιδηρον*, dicatum
Marti, id aut effoditur, aut colligi-
tur, aut excoquitur, aut lauatur. Effo-
ditur ex vena, vt Lauensteini, Gishu-
beli, Glashuttræ in Misena: colligitur,
in agris videlicet, vt Grunhani, & pas-
sim in Norico, & in Palatinatu, & in
Francia: excoquitur vtrumq̃, & fos-
sum quod est, & collectum: lauatur,
cuius massulæ ramentaq̃ ex aquis exi-
muntur. In Lusatia & Silesia effos-
sum, noua incrementa accipit, & ter-
ra arborumq̃ trunci in illis incremen-
tis, materiam ferri acquirunt: primū
liquori cuidam denso similem, post-
ea magis magisq̃ indurescentē. Mo-
lucæ populi hoc metallo carēt: ideo
maior apud ipsos est in precio: carēt

d

DE REB. METALL.

eodem regiones Moscoviticæ, quibus id suo lucro, gentium aliarum incommodo importârunt auari mercatores. Ferrum quod statim suum est, reperiri negatur: sui tamen coloris reperitur. Aliàs colore varium est, plerunq; nigrum: aliquando iecoris colore, aliquando pyriti simile, rarò galenæ, rariùs item plumbo cinereo: quale foditur in monte Capha, duobus sito à Vvisentalamiliaribus. Foris specie diuersum, aut affurgens virgularum in moré, aut tumens specie cerebri vel botri: aut omnino densam habens superficiem, eamq; modò rudem, modò nitidam, modò asperam, modò coloratam. Concauum quod est, varias in se res continet. Vnum genus còtinet copiosam ochram, quale effoditur prope Tschopam flumen, iuxta Francobergum oppidum, non lógè à Trapenauco metallo antiquo, quod nunc planè desertum est. alterù genus, vel cretam Saponariam, vt ita nomi-

nominem, vel, ut nonnulli putant, morochthum lapidem, quale effoditur Saxenfeldæ. Tertium genus continet in se, quod metallici picem appellat, quod interdum colore nigrum est, interdum schisti speciem habet. Ferrum quod iuxta magnetis venam effoditur, sæpe purum est, & ferrum dicitur à metallicis dicitur. Flos ferri candidissimus est, & levis, ramulos interdum habens corallio similes, interdum filorum flexu subtiles: is è Stiria ad nos adfertur. Acies autem, quam Græci *σήμεία*, est ipsius ferri bonitas, quemadmodum tinctura eiusdem robur. Noti enim sunt versus Homeri Odyssææ nono:

ὡσδ' ὅτ' ἀνὴρ χαλκεὺς πέλεκυι μέγαν
ἢ ἐσκεπαρνου

ἐν ὕδατι ψυχρῷ βάπτει, μεγάλα ἰάχοντα
φαρμάσω, ἃ γὰρ αὐτὴ σιδίωρα γέγρα-
ται τῷ ἰσίδι.

ὡς ἔσ' ἰσὶς ἄφθαλμος ἐλαϊνέῳ ποδὶ μοχλῷ.

Fluuij autem eiusmodi tinctura

DE REB. METALL.

pti in Norico sunt multi, quod ferrū scriptis veterum celebratū est. In Hispania ponuntur à Martiale Bilbilis, Turasio, Salo: à Iustino, Chalybs: ab alijs, Iberus, à quo Iberæ loricae, pro firmisimis apud Horatium. In Italia is, qui Comum præterfluit: & Lambrus, qui Mediolanum, de quo Ianus Pannonius,

Nec nisi duratum Lambro thoraca volebam.

In hoc oppido ferrum, quod Albitingitur, minùs bonū est, quàm quod torrente Trebisa. Non ignoravit hoc poëta doctissimus, qui in 12. de gladio Turni loquens, tincturam commendat:

Ensis quem Dauno ignipotens Deus ipse parenti

Fecerat, & Stygia candentem tinxerat vnda.

Idem cùm heroum cæterorum arma scribat ærea fuisse, de armis Aeneæ inquit,

Quod

Quod fieri ferro liquidòue † potest electro. tal. pote-
 Ut significet viro forti à Vulcano, *stur. Ae-*
 & firma & splendida, è temperatura *neid. s.*
 nobili, tradita arma fuisse. De lorica
 Hannibalis, Silius lib. II.

*Hoc are & duri chalybis perfecta me-
 tallo,*

Atq; opibus perfusa Tagi. ---

Ex are ferroq; factum, & auro indu-
 ctum fuisse demonstrat. Ferrum citi-
 us liquefcit melle restinctum, vt ebur
 vino: vitrum vellapis, in decoctione
 sanguinis, vt retulit Pandulphus An-
 glus: cuius fragmenta citata legi. libri
 enim integri nondum excusi sunt, in
 quibus copiose de fossilibus scripsit.

E ferro globi fiunt, qui è tormen-
 tis aeneis emittuntur, immani interdù
 pondere. In bello Mediolanensi, pro
 Francisco Sfortia gesto, in oppugna-
 tione oppidi Aronæ ad lacum Ver-
 banum, sex millia globorum aduer-
 sus moenia explosa: in obsidione Li-
 psia, bello Saxonico civili, ultra mil-

DE REBUS METALL.

lia duodecim. In obsidione Pæstia ad Danubiũ ex vnis castris Georgij monachi, mille ducenti quinquaginta: aliqui graues pondo octoginta, aliqui centum & decem. Officinę ferri nobiles fuerunt Chalybum in Scythia, quam Aeschylus *σίδυρομήτρα αἰών* esse dixit. Ideo Chalybes detestatur Catullus,

*Iuppiter ô, Chalybum omne genus pereat:
Et qui principio sub terra quærere venas*

Institit, ac ferri frangere duriciem:

Idæi fratres cognomento Dactyli, fabri ferrarij fuisse scribuntur, qui materiam artis foderint in Idæ promontorijs Lecto, Gargaris, & Phalacra. Vnum ex ijs, Celmum nomine, mutatũ in ferrum scribit Zenodotus: in adamantem, Ouidius: fortasse ea de causa, q̃ præ eo studio alia omnia neglexerit, & metallicus ditissimus fuerit. Noti fabri Vulcanij literis poetarum,

Brontesq; Steropesq; & nudus membra

Pyracmon.

In

In Melite insula ferri metallum fuit: sed antiquissimum in Ilua, è regione Volaterrarum, vbi ferrum in hunc diè effoditur, quod redigi in massam nõ potest, nisi deuectum sit in continen- tem, vt Marsus Cesenas scribit. Virg.

Iluaque inexhaustis Chalybum generosa metallis.

Celebrat Liuius Populonium in He- truria. Populonienfes enim cum ad bellum Africanum alij aliud pro suis facultatibus, Romanis pollicerentur, quod dare commodè possent, se fer- rum daturos polliciti sunt. Est autem aliud alio tractabilius, vt Pirnense Lu- satio apud nos: item præstantius, vt a- lio vtuntur qui arma cudunt, alio qui instrumenta agricolarũ, alio qui mes- sorum. Id autem fit partim ipsa natu- ra, partim etiam tinctura. hoc in no- strorum officinis est quadruplex. pri- ma colore alba, quæ nimis dura est, & facilè disilit: altera flaua, qua scindũ- tur ossa, lapides, & limando scinden-

DE REB. METALL.

doꝓ ferrū ipsum domatur: tertia mixta ex purpureo & cœruleo, quæ ad secanda ligna idonea est: quarta nigra, quæ nimis est mollis. Glaucus quidem Samius, teste Suida, quod esse molle voluit, tinxit oleo: quod verò durum, aqua. Fiunt nunc è ferro fornaces, in Hermunduris Gishubelij, in Melibocis Sigenæ. In officinis formatur in globos bombardicos: in bacilla quadrata, è quibus postea omnis generis opera instrumentaꝓ cudentur: in tabulas, è quibus componuntur fornaces.

Ferrum candens restinctum lacte, diarrhoeã sistit: vino aut cereuisia, eandem concitat. Squama ferri siccandi vim habet, quam imponunt calceis, qui pedes odore graues habent. Ferrei clauis, quibus tegulæ affiguntur in tectis, frigore rumpuntur: vt & siliem gelu findi scripsit Atranius, & aquales æneos Strabo. Est quædam materia ferro similis, colore non duricie:

ricie: lapide magis fragilis, ferro minus ponderosa: quę polita ferri refert nitidi aut vſitati formam: politur autem attritu & leuitate cuiusuis corporis durioris. Locum, in quo effoditur, ignoro: nec vſum cognoui: differentiam eius inter terram, & lapidem, & metallum obſeruauit: vocatur autem noſtro idiomate ferri argilla. A ferro cognomentum habuit Ludouicus quartus princeps Thuringiæ, è Lotharij imperatoris filia natus, quia propter nobilitatem ſibi inuiſam, toto armatus corpore ſemper inceſſit. Ferrobraciorum familia, à brachijs armatis, apud Italos nobilis. Ferreus lectus, Gigantis Ogi, regis Baſanidis, memoratur in ſacra hiſtoria. Ferreum lectum impoſuiſſe Othoni patri ſuo Albertum primum Marchionem, in noſtris legitur Annalibus: quod ego de cauea aliqua, aut carcere intelligo. Ferrei Eumenidum thalami notifunt poëtis: item ferratę trabes in ar

DE REB. METALL.

de Acrisij. Valuz ferreæ Romæ in
æde D. Pauli. In turre ferrata interfe-
ctum Probum imperatorem scribit
Eutropius. Ferreū appellatur, quic-
quid solidum indomitumq; est, vt fer-
reum seculum, quod nunc viuimus:
ferrea præcordia, ferrei homines, fer-
rea fors vitæ; ferreus somnus, pro ipsa
morte apud poëtas. Ferro pluuisse in
Lucania ante bellum Parthicum, quo
Crassus interfectus, tradunt veteres.

Ferream massam recremento simi-
lem, ex aëre decidisse in syluis Neuho-
rianis prope Grimam, sunt qui affir-
ment, eamq; massam multorum pon-
do fuisse, narrant, adè vt in locum il-
lum nec deportari propter grauitatē,
nec curru adduci, propter loca inuia
potuerit. Factum est autem ante bel-
lum ciuile Saxonicum, quod inter du-
ces agnatos gestum est. A ferro no-
men accepit Siderites gemma, vt est
apud Suidam: sed eum lapidem eun-
dem esse cum adamante, liquet è Plu-
tar-

tarcho, qui ait adamantem ab Indis *αδαμαντινυ*, ab Aegyptijs os Hori appellari. Ferro tinctæ sunt interdum aquæ, quarum saporem Plinius ferrugineum nominat. Ferri laudes Sa-
uanorola decantat libro secundo de balneis.

Ferrum. Eysen.

Ferrum quod statim suum est. Ge-
digen eysen.

Ferrum diues. Ein magnet.

Flos ferri.

Acies ferri. Stahel.

Materia similis ferro. Eysenthân.

Lapides ferri. Eysenstein.

Ramenta ferri. Eysenspân/oder ey-
senfeulen.

Squama ferri. Hammerschlag.

Tinctura ferri. Die herte.

Bacilla ferri. Stäbe.

Tabulæ ferri. Blatten.

S T I B I

STibi, Græcis *σίμμι*, Plinio, Stibiū, si sunt codices emendati; in officinis nescio qua appellatione antimonium: lapidem plumbariū refert, sed magis nitet aut radiat, & magis est fissile, magis friabile, magis manus tingit. Esse autem hoc metallum proprium, non plumbum, vt Plinius, id apparere videtur, cū in catinis est excoctum. Nonnulli id esse volunt, quod Cincum nominant metallici, id quod fundi potest, sed tractari maleo non potest. Verum hoc relinquo peritoribus. Inuenitur autem stibi in venis proprijs, vt Isfeldæ in Hercynijs, quod interdum corio plano est, interdum tessellato, plerunq; schisti specie. item in venis argentarijs: item iuxta venam schisti lapidis, vt in pago vno à Fribergo miliario, qui nomē habet Abictis altæ. Quod maximè fri-

friabile est & ponderosum, nominat
foeminam: quod scabrum & leue, ma-
rem. Natiuum simile est plumbo na-
tuo: excoctum verò, plumbo cine-
reo. In tingendis cilijs eo Italica mu-
lieres nunc vtuntur; & Græca vsæ
sunt, vnde poëta Ion nominat ὀμματῶ
γραφον, alij πλατυόφθαλμον. quia enim
unctura nigrum est, cilia ornat: quia
nitidum, etiam dilatat. Stibi cum py-
rite, Suaci in Alpibus: cū mica, quod
plumbi cinerei ferax est, in Vallibus;
cum schisto, prope Fribergum, vt mo-
dò dixi, reperitur: itē cum lapide fissi-
li. A forma eius plumbum album,
nigrum, cinereum, schistos, gypsum
nomen inuenere.

Epissiger	}	Zwitter.
		Glantz.
		Wismuth.
		Farbstein.
		Gips.

Stibi. Epissiglasz, vel rectius Epissiglasz.
Stibi tinctura. Schmincke.

STERILE NITIDUM.

STERILE quiddam in metallis est, quod admodum nitet, & à colore ipsorum metallorum accipit nomina. id & oculos suo nitore decipit, & omnium metallorum imitatur pulchritudinem, mentitur sinceritatem: eis mixtum deprauat, & viciat bonitatem. Vnde nostris vulgi sermone notum prouerbum est: Non esse omne aurum quod niteat. Id autem apud nos præcipuè fallit in plumbagine. quod si est album, *Weisse / oder lichte blende*: si nigrum, *Glasichte blende*: si colore piceo, *Schwarz oder bechblende*: si flauo, *Gilblichte blende*, nominari solet. In lapide ærario, si colore æris, *Kupfferblende*: si micæ, itidè *Weisse blende*. In lapidibus proiectis, si colorem imitatur auri, dicitur aurum *fælium*, *Kaßengoldt*; quo quasi corio inductus

ductus est silex, è quo vitrum factum fuit Crotendorfi in Misnia montana. Sin colorem argenti, argentum feliu, Sachsen Silber, quo interdum silex, interdum lapis fissilis, non modò Soli & ventis expositus, sed è terra etiam effossus obducitur. Verùm hoc sterile, suo nomine, à splendore eximio, mica dicitur, quæ non solum velut cortex exterior adhæret lapidibus, verùm etiam arenæ immiscetur: qualis arena in Thuringia prope oppidum Kelbram inuenitur, & ab eadem Romæ mons Ianiculensis, aureus nunc idioma Italorum appellatur. Est & mica nigra, similis massis plumbi candidi, sed ita leuis, vt faciliè conijcias metallinam esse.

X I.

PYRITES ▶

PYrites nomen habet ab igne, & sulfur olet, sed non omnis: durus

DE REB. METALL.

cùm percutitur chalybe, aut silice aut alio pyrite, ignem emittit, quem nostri metallici, pyritem durum, Plinius viuum nominat, Mauri marchasitam.

E pyrite, ex quo excuditur ignis, etiam exeoquitur sulfur, aut certè materia quouis sulfure vehementior odore & viribus, vt nunc fit Cromenæ in Morauia. Pyrites aut effoditur è veniscum alijs metallis, aut distractus à venis reperitur in fluminibus; aut est cretæ argillæue, aut terræ vliginosæ inclusus. Ferax est auri, argenti, æris, plumbi: quidam exudat succos acres, vt misy, atramétum, nitrum: quidam adhærentem habet ochram, vt ferè plumbarius: quidam terram candidam & pinguem, vt Saxenfeldæ reperiunt. Omnis pyrites aut suus est: aut admixtum metallû, aut lapidem, aut fluores habet, nonnullis etiam in locis cæruleum natiuum. Omnis etiam aut solidus est atq; durus, aut rarus & leuis, aut stimmi figura & friabilis.

Colores

Colores omnium ferè metallorum refert, excepto argenti viui. Nam qui ferrum refert, etiamfi niger fit, nomen tamen amittit, & ferri lapidis recipit. Reperitur præterea viridis, cærulei, violacei, purpurei, cinerei coloris, præfertim in metallis plumbarijs. Est autem vel vnius & simplicis coloris: vel mixti, vt auri & plumbaginis refert, qui effoditur Erendorfij in Palatinatu: æris & ferri, qui ex Alpibus Rheticis affertur. Figura quoque pyritæ varij sunt, aut rotundi & teretes, aut tessellati, & multorum angulorum, aut botro cerebróue fimiles, aut oblongi cauíque, aut ouales & solidi, aut striati, aut plani, aut turbinati, aut incurui rectiue, aut concauerati, aut spongiosi: aliquando vuis, & fauis, item virgulis & conchis fimiles. E quibus succi acres enascuntur, aut more squamarum, aut columellarum sunt connexi, ijç plerun-

DE REB. METALL.

que, qui in meas venerunt manus, coloris fului fuerunt. Eundem plerunque referunt qui in fluuijs, & maxime in torrentibus colliguntur, qui forma aut sunt teretes, vt qui iuxta ripas iacuerunt: aut rotundi & globosi, vt qui in alueis decursu aquarum in hanc orbicularem speciem formantur: quod itidem in lapillis videmus fieri, qui fluctuum repercussione in littoribus rotundi fiunt. Quamobrem primum genus digitorum simile est, & interdum interdijs quasi articulis distinctum: alterum testiculorum, vnde *δίορχαι* & *τείορχαι* dici possent. Tales munere accepi à claro & eximio viro Iohanne Ienitio, illustrissimi ducis Electoris Saxoniae secretario. Pyrites autem qui metalli aut succi alicuius ferax est, exploratur pondere: qui omnino sterilis, depræhenditur leuitate. Li qui tormentis manuarijs, quæ bombardæ

bardæ vocantur, ignem excitant, pyrite duro & læuigato, vti solent sili-
cis aut iaspidis vice: sed pyrites ad
excutiendum ignem, quem puluis
comprehendat, omnium est vtilissi-
mus. Reperiuntur autem pyritis non
tantum frustra, sed & massæ, qualem
nos habemus quæ fluorum candido-
rum plena est. Pyritis vsum esse in
medicinis, Trallianus scribit, vbi a-
git de morbo coeliaco: sed id tantum
intelligendum de eo, ex quo æs ex-
coquitur, diligentius explanat Dio-
scorides.

Hæc metallis adiecta sunt de pyri-
te, quia ferè alicuius metalli partem
in se continet: quæ licet rarò oculis
dijudicetur, tamen igne deprehendi
aut agnosci ab artifice potest: inter-
dum etiam si per dies aliquot impo-
nitur aquæ, eius saporem si mutat, aut
tingit, cuius metalli aut succi fœcun-
dus est, coniectura ducitur.

DE REB. METALL.

Pyrites.	Kieß.
Pyrites	Durus. Harter Kieß.
	Rarus. Leichter Kieß.
	In fluminibus repertus.
	Wasserkieß.
	Qui suus est. Keiner Kieß.
Mixtus. Unreiner Kieß.	
Friabilis. Spissiger Kieß.	

F I N I S.

DE S V C C I N O
LIBRI DVO, AVTHORE
Seuerino Goebelio, Medi-
co Doctore.

HORVM PRIOR LIBER
continet piam commonefactionem, de passio-
ne, resurrectione, ac beneficijs Christi,
quæ in historia Succini de-
pinguntur.

Posterior veram de origine Succini ad-
dit sententiam.

Tetrastichon in hos libros Conradi
Gesneri Tigurini.

Βίβλω πῖδ' ὀλίγη λόγιθ τοι βῆλιθ ἡμῖν
Ἡλεκτρθ πῆάνυμον
Ἡλιθ ἡλεκτρον παύν ὀφραδέως διέγραψε,
Πολλῆς γε χάρειθ ἄξιθ.

REVERENDISSIMO PRIN-
CIPi AC DOMINO, DOMINO
Vrbano, Episcopo Gurcensi, Romanorum, Vn-
gariæ, Boemiæq; Regis Consiliario & Con-
cionatori, domino suo obser-
uandissimo.

Voluit Deus, reuerendissime ac illustris
domine, reges ac principes esse nutri-
ces Ecclesiæ: & vt hæc haberet certa hospi-
tia, constituit politias. ea autem, quamuis in
hisce imperiorum, ruinis miserè quassatur, et
vera doctrina Euangelij obscuratur, tamen
semper Deus excitat aliquos Monarchas, qui
bussponsa Christi curæ est, excitat quoq; pios
Doctores & Pastores, qui incorruptam do-
ctrinam tradunt, nullius impulsu vel deterri-
ti authoritate.

Cum itaq; illustris celsitudo vestra in hoc
amplissimo confesso serenissimorum Regum,
illustrissimorum Electorum, Principum, Co-
mitum & Nobilium, & verã vocem Euan-
gelij proponat, & manifestè taxet abusus ie-
iunij & aliarum caremoniarum, &c. volu-
i

E P I S T O L A

C.V. exiguum & puerile scriptum de tristi & lacera Ecclesie facie, sub historia Succini proponere, non quod dubitem, quin C.V. & recte docendo, & fideliter oratio suae vocationi satisfaciat: sed ut multos alios ad vota reuocare, qui suas preces nobiscum pro salute Ecclesie & reipub. coniungerent, quibus maxime impendunt calamitates ab incursionibus Turcarum & aliorum hostium. Oremus itaque filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, redemptorem generis humani, ut suo spiritu sancto regat & gubernet mentes dominantium, ut concordia pace sancita arment sese contra Turcam & hostes Christi, in hoc amplissimo conuentu, & ne amplius mutuis vulneribus ac intestinis bellis sese proscindant. Vestra autem C. ut hanc qualemcumque orationem huic tempori convenientem, boni consulat, etiam atque etiam rogo. Data Francofordiae ad Menum. 4. Martij. Anno 1558.

V. R. D.

Addictissimus
Seuerinus Gœbel.

DE SVCCINO

LIBER PRIMVS: AV-
thore Sewerino Gœbelio, Medi-
co Doctore.

Hæc est vita æterna, vt agnoscamus te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Vox ista est ipsius filij Dei saluatoris nostri, quam proponit nobis ideo, vt reuocet nos ad considerationem perfectæ imaginis Dei, quæ ante lapsum nobis fuit impressa, & vt de restitutione generis humani ac vita æterna, quæ breui speranda est, assiduè cogitemus: vbi non tantum in nobis radij diuinarum operationum lucebunt, sed in tota natura rerum, velut in theatro seu speculo adumbrabitur idea & effigies diuinæ sapientiæ & bonitatis erga nos, nõ sine mirando ordine & harmonia.

Nam & in hac nature corruptione videmus quibuslibet terræ nascenti-

DE SVCCINO

bus, insita quædam illustria vestigia, per quæ quasi manu deducimur ad Archetypi admirationem & venerationem, vt rectè dicatur:

Presentemq; refert qualibet herba Deum.

Viola exiguus flosculus hoc ipso tempore, etiam in frigore, ex terra primò erumpit, cum primum sacrosancta historia passionis & resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, in Ecclesia recitari solet, vt ostendat nobis imaginem humilitatis Christi.

Serpit humi viola, nec sese in altum attollit, & quanto plus pedibus conculcatur, tanto magis fragrantem odorem spirat. Aureus umbellus, quæ purpurea folia vestiunt & amplectuntur, diuinæ & humanæ naturæ copulationem significat, purpureus foliorum color liuorem Christi ex plagis & verberibus exprimit. Sed iste flos ad cordialia medicamenta est præstantissimus: in febribus æstû caloris corrigit, animi deliquio correptis occurrit.

rit, mœsticiæ itidem & melancholiæ medetur.

Sic Christus Deus & homo, suo li-
uore, passione & resurrectione, om-
nes nos ex desperatione, velut ex syn-
cope ac deliquio animi eripuit. De
quo admirando Dei beneficio, cum
hoc tempore sit cogitandum, paucis
Ecclesiæ statum depingam in histo-
ria Succini, vt ostendam verum Physi-
ces studium, nihil esse aliud, quàm do-
ctrinam de Deo. In Succini enim alle-
goria series & ordo omnium earum
rerum, quæ in Ecclesia accidunt, no-
bis depingitur. Et, vt de lapsu ac resti-
tutione humani generis primû dicâ,
tristissima est historia, vt & verissi-
ma, de lapsu primorum parêtum: qui
cum conditi fuissent ad imaginé Dei,
quæ in ipsorum mentibus, veluti viua
effigies expressa fuit, & tanquam ar-
tificiosissima pictura omnibus nume-
ris absoluta, recedût ab ista perfectio-
ne, & labuntur non tantum in sordes

DE S V C C I N O

peccati, sed etiam in horrendas pœnas. De huius pulcherrimæ imaginis deformatione & maculis, quibus sapientia & beneficentia Dei est obscurata, quid tristius cogitari potest?

Tota natura rerum nostram vicem dolere, ac quodammodo nobiscum gemere conspicitur. Defigentes enim oculos ad hoc bitumen (ex quo succinum nascitur) vmbra deformatæ, istius picturæ inuenimus. Materia, ista nobilissimus terræ succus est, viribus haud absimilis balsamo, odore suauem & fragrantem spirans: haud dubiè in humanum vsum conditus, ideo, vt sua virtute & admiratione nobis archetypi imaginem in mentem reuocaret, & de beneficentia ipsius commonefaceret; quod certè non facit, sed ab ista sua functione, vt ita dicam, recedit, cum nusquam hactenus in tota Prussia istius bituminis fontes vel scaturigines, in conspectum nostrum prodierint, aut è terra erupisse visa sint.

sint. Sed istius preciosi balsami succū
 videmus effugere nostras manus, &
 per meatus subterraneos luto sordi-
 busq; inquinatos labi & deuolui in
 mare fluctibus feruens, quorum tem-
 pestate hinc illinc agitatus, tamdiu
 concutitur, quoad frigiditate maris
 concresecat, & eiusdem falsedine alte-
 retur. Salsedo & amaritudo maris
 vincula & asperitatē legis, ac iræ Dei
 imaginē significat, in qua veluti pro-
 cellis oppressi tantisper fuerunt pri-
 mi parentes & posterī, donec admi-
 randa Dei bonitate, iterum in littus
 ac portum tranquillæ conscientiæ re-
 stituerētur. Et ea restitutio fit per pro-
 phetas & apostolos, qui sunt pauper-
 culi piscatores, sicut ij, qui succinum
 ad littora protrusum colligunt.

Nam in tota Prussia non est aliud
 genus hominum magis despectum &
 vile, quàm sunt isti miseri officarij,
 qui ad succinum colligendum ordi-
 nati sunt: ij cum seruiles prope sint,

DE SUCCINO

» certatim concurrunt ex vicinis vicis,
» tam noctu, quàm interdiu flante Fa-
» uonio, aut Cauro, aut Thrascia ven-
» tis, quibus ad littora succinum im-
» pellitur.

» Ingrediuntur itaq; nudi mare, dum
» adhuc feruet æstus, & fluctus interi-
» tum minantur: hauriuntq; succinum
» exiguis reticulis lino textis & affixis
» ad anteriores longarum perticarum
» partes, quæ furcarum instar ita didu-
» ctæ sunt, vt fermè vnam vnã pateant.

» Miserabile autem est, miserrimos i-
» stos officarios etiã hyberno tempo-
» re cogi ad functionis suæ executione:
» & nudos quidem mare ingredi, quod
» ideo fieri dicitur, ne vestitos mare suis
» procellis abripiat: quæ certè natura
» fluctuum ijs in locis esse solet.

Voluit Deus eodem modo mini-
stros Ecclesiæ certo consilio calami-
tatibus subijci: voluit esse nudos, ne
rebus secundis nimiũ vestiti ad mun-
di illecebras & pericula animæ rape-
ren-

rentur: Et vt exemplo esset omnibus pijs, ipse filius Dei descendit nudus: & abiectissimus coram mundo, obijcit se pro nobis multiuarijs periculis, vt nos fluctibus peccati pressos obrutosq; eripiat, ac in portum tranquillę conscientię restituat: pendet in cruce nudus & afflictus, expansis manibus ac obuijs vlnis amplexurus nos. pollicetur singulis suam gratiã, ac æterna beneficia vltro offert nobis ingratissimis hominibus.

Et quemadmodum istis miseris officarijs, qui succinum ex mari, nõ sine vitæ discrimine hauriūt, nulla dantur præmia: ita maxima est ingratitude generis humani erga redemptorẽ nostrum, quantum enim succini piscatores miseri colligunt, tantundem salis rependunt illis præfecti. nos Saluatori nostro itidem mordicantẽ salẽ & amaram ingratitude retribuimus pro tam dulci succino & succo doctrinæ suæ, quo pestem & om-

DE SUCCINO

nes venenatos ictus Diaboli à nobis auertit.

Intuentes itaq; beneficia Iesu Christi, nequaquam succumbamus in miserijs & ærumnis, nec propter momentanea huius breuioris vitæ commoda, à veritatis norma desciscamus vel declinemus, sed in patientia & fidei constantia corda nostra contrita ad Deum erigamus, ac spe vitæ æternæ libentiùs paupertatis onus feramus. Intueamur miserãdam faciem istorum, qui succinum sub atra nocte, nudi, in summo frigore, infano & furibundo mari eripiunt. nemo equidem sine dolore ista videre potest, dum videt vxores istorum stantes ad littora maris, & exiguo foculo strato à ventis igne fouenteis: quæ pannis calefactis maritos redeuntes è fluctibus, prope exanimés amplectuntur.

Sed ad naturam succini digredior, cuius differentia ad eos, qui volunt dici membra Ecclesiæ, optime congruunt.

gruunt. Tria enim sunt potissimum colorum genera, Candidum, pellucidum, & obscurum seu confusum, ac mixtum ex varijs coloribus. Huius obscuri, cum maxima sit copia & minima vtilitas, meritò ad Essæos & Epicureos conferri potest, qui sunt inutile terræ pondus. sicut enim huius obscuri succini glebæ, neq; ad medicinã neq; ad ornatum adhibentur: ita illi etiam neq; pietatis officia, neq; politias aut virtutem curant.

Perpicuũ succini genus Pharisæis est simillimum. quemadmodũ enim hoc pulcherrimè solet expoliri & elaborari ad ornatum ac venustatem, vt gemmas varias mentiatur: conspiciunt etiam in eo varia animalcula venenata, vt araneæ, quę natura sua texunt telas reliquis insectis, quibus inuolunt & enecant ipsa. Eodem modo Pharisæi non tantum externa quadã specie ac splendore reliquos omnes antecellere videri volunt: sed nonnũ-

DE S V C C I N O

quam dum externa ista pulchritudine nobis blandiuntur, pestilens quoddam in corde virus alunt, quo multorum teneras conscientias legum laqueis, ceu telis aranearum, implicatas, enecant, nulla salutari medicina tempestiuè adhibita.

Candidum per omnia conferri potest verè pijs & veris Ecclesiæ membris, quæ in fidei constantia & confessione nunquam à pura doctrina recedunt. horum numerus est perexiguus, non secus atq; candidum succinum inuentu est rarissimum : quod etsi prima facie sordidum ac vile videtur, sicut & apud Romanos olim in nullo fuit precio, tamen admirandæ virtutes ei insunt. Pestem & omnia venenorum genera arceat. Aiunt stridere candidum, quâdo venenum ei superfunditur. Cordi perutile est ac tremori ipsius insigniter medetur. propterea miscuerunt id veteres electuario è gemmis. Confert calculosis & dysuria laboran-

borantibus. Ad partus difficultatem
mulieres fatentur vix quicquam esse
præstantius. Sistit sanguinis proflu-
uium, & mensium redundantiam. Do-
loribus dentium medetur. Catarrhis
& destillationibus capitis, aliarumq;
corporis partium citissimè occurrit.
Vulvæ procidentiam suffitu in locū
restituit. Roborat viscera ac cæteras
corporis partes. Sistit ventriculi vo-
mitum. Aëtius id propinare est soli-
tus in dysenteria. Marcellus Empiri-
cus dicit, quod cardiacæ passioni fit
vtile, quam ipse salificationem nomi-
nat, si in aqua coquatur succinum, &
in eo relinquatur: de qua aqua vult
propinari duas vncias per triduum,
idq; medicamentum tam iumentis q̄
hominibus exhiberi. Solet etiam icte-
ricis fieri suffitus ex cādido succino:
& iisdem tritū in vino exhibetur, præ-
sertim quando ex obstructione cau-
satur icterus.

Quemadmodum autem medica-

DE SUCCINO

menta nunquam suas vires exerunt, nisi prius aut contundantur, & in minutissimum puluerem reducātur, aut macerentur, aut vrantur. Sic pij, quanto magis ærūnis & calamitatibus subiiciuntur, tanto magis sentiunt præsentiam & auxilium Dei, qui per eos resistit omnibus malis.

Illustre quoq; est de diuina beneficentia ac gratia, quod omnibus equè offeratur. Omne electri genus in candidum conuerti potest, si iustā in mari trahat moram. vetustate enim albedinem acquirit, dum à salfedine maris alteratur. Placuit ipsi Deo in imagine candoris paternè nobiscum coludere pulcherrima consolatione, cū inquit Esaia primo: Dicit Dominus, si peccata vestra fuerint vt coccinū, niue reddentur candidiora: sin rubeāt instar purpuræ, sicut natiua lana, alba erunt.

Dealbat nos Deus misso filio Domino nostro Iesu Christo, qui suo sacrosan-

cro sancto sanguine pro nobis effuso, naturæ nostræ sordes & peccati caliginem abluit, mundat corda nostra suo Spiritu sancto in nos effuso, donat nobis æternam vitam & iustitiam, sanctitatem & puritatem in nos confert: vt mentes nostræ, velut alba lana, vel politissimū succinum, quod splendor solis excipit, nitere videantur.

Fragrantissimus autē candido succino inest odor: quo restituit syncope, vertigine, vel epilepsia correptos: & quò candidius est, eò in medicina est præstantius. Singularis etiam dulcedo inest candido: reliquis vel exigua, vel nulla prorsus. At niger Gages insignis amaritudinis particeps est, foetet, & accensus capitis grauedinem inducit astantibus.

Notatu dignum est, quod nigri succini genus quoddam tunc temporis ad littora appellebatur, cū noua quædam hæresis in Prussia exorta esset. Erat id liquidum, viscidum, & lentū

DE SUCCINO

„ instar picis nitens, ac teterrimi odo-
ris: quod cum à nobis antea non fuisset
conspicuum, meritò videbatur nobis
ceu digito ostendere hæresin talè
exorituram, quæ suo foetore multos
„ esset turbatura. Istud verò teterrimū
„ bitumen ne commacularet & inuol-
„ ueret reliquas succini glebas sua vi-
„ scedine, inter eas non reponebatur,
non secus atq; manifesti hæretici ab
Ecclesiæ coetu excludendi sunt.

Congruit autem venustè hæreticis
hoc bitumen. non enim colore tantū
„ candido opponitur, sed etiam insigni
„ amaritudine & viribus, viscedine sua
„ instar visci adhæret contrectantibus.
„ Et sicut candidum suauem spirat o-
„ dorem, ita hoc foetidissimū est ac sul-
„ phureo quodammodo succo dilutū.
„ Verisimile est etiā tale bitumen fuisse
„ in lacu Asphaltite, vbi Sodoma & Go-
„ morrha conflagrârunt in æternam di-
„ uinæ ultionis memoriam. De quo la-
„ cu Asphaltite ita scribit Diodorus Si-
culus

culus: Cum Asphaltum lacus est ege-
 sturus, ante vigesimum & secundum
 diem apparent signa. Etenim circa sta-
 gnium stadijs pluribus foetor à vento
 excitatus, proprium argento auroq̄
 & æri colorem aufert. Propinqua lo-
 ca ex calore foetoreq̄ lacus corrupta
 morbos afferunt incolis, & breuioris
 vitæ reddunt.

Talis est natura hæreticorum, vt vi-
 scedine sua multorum incautas ani-
 mas inuolutas opprimant, & foetore
 ac amaritudine sua enecent. Sæpe can-
 didum succinum, quando in calidio-
 ri loco (qui flammæ expers est) diu-
 tius commoratur, amisso colore na-
 tivo in nigredinem degenerat: non se-
 cus atq̄ ij, qui pro candidissimis Ec-
 clesiæ membris habentur, sæpe à veri-
 tate ad hæresin prauam desciscunt.
 Multi etiam ex candidissimo succino
 varia efformari & effingi sibi curant,
 vt cordis humani effigiem vel crucis.
 Eodem modo multi, qui ad venena

DE SVCCINO

hæreticorum depellenda erant ordinati, sub prætextu crucis & calamitatum voluptates sequuntur.

Hæc ideo dixi vberius, vt ostenderem naturę inquisitionem iucundam & vtilem esse in cõmuni vita, dignam homine Christiano. Considerantes enim terrę nascentium varias vices ortus & interitus, commonefieri debemus de humanę vitę fragilitate, ideóque nec efferri rebus secúdis, nec nostrę vocationis metá transilire. Quis Deo placere & seruire in quouis vitæ genere potest, nec opus est fingere novos cultus aut cæremonias novas contra mandatum Dei. Non moueamur lacera Ecclesię facie, amemus simplicitatem in doctrina, & humilitatem in omni vitæ genere. Humilitatem certè ac gratitudinem amare discemus, si sapius naturæ hortum pia consideratione ingrediemur, ac terrę nascentium naturas intuebimur: ad quarum contemplationem nos ipse

ipse Christus deducere videtur, cum proponit nobis lilia agri, & ea dicit esse magis præclara quàm Salomonis ornatum, tanta est istius floris elegantia, tanta odoris fragrantia, tanta deniq; ipsius virtus in varijs morbis depellendis.

Et ut vnum adhuc vltimo addam, quàm illustre exemplum gratitudinis est in Helioscopio & multis alijs herbis: quarum flores noctu clauduntur, interdiu verò sole oriente rursus aperiuntur, & quasi gestientes præ lætitia effundunt sese erga vitæ autorem: & mox demisso & inclinato capite, ceu signo reuerentiæ, videntur agnoscere & honore afficere autorem suum, dum omni tempore ad solis motum sese componunt, solem recedentem prosequentes, & redeuntem excipientes.

Nos itaq; hoc exemplo commonefacti, flexis genibus agamus gratias Deo, quòd vnicum filium pro nobis

DE SVCCINO

victimam esse voluerit, per quem nos à peccato, morte & faucibus gehennæ eripuit, ac voluit nos esse cohæredes regni sui. Eundem oremus, vt in hac fenestra mundi dirigat omnes effectus & conatus nostros ad nominis sui gloriam.

Quare æterne Deus, pater Domini nostri Iesu Christi, conditor & conseruator generis humani, patiens, bone, misericors te oramus, propter filium tuum vnigenitum Dominum nostrum, vt ita spiritu sancto tuo regas nos, ne quicquam aliud cogitemus, quàm quòd hæc sit vita æterna, vt cognoscamus te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum, Amen.

DE GENERATIONE
 SUCCINI, PETROLEI,
 ac reliquis bituminosis succis.
 Liber II.

Præclarè dictū est à principe philosophorum: Propter admirationem & nunc & initio cœperunt homines philosophari. Philosophamur enim de ijs rebus libentiùs, quæ vel rariores sunt: vel quæ propter venustatem & elegantiam, vel propter insignem aliquem in vita vtilitatem apud peritissimos quosq; viros in admiratione sunt.

Proinde mirum non est, tam multos ex veteribus etiam varia de origine Succini diligenter conscripsisse: cum non tantum in re Medica maximum vsum habeat, sed etiam sua pulchritudine & varietate quemuis facile in sui admiratione conuertat. Tam variè enim ludit natura hoc succo concreto, vt nunc Chrysolithū, nunc

DE SVCCINO

Carbunculū, nunc Hyacinthū, nunc Topazium, & reliquas gemmarū differentias imitetur & exprimat, odoris fragrantia Thus & Myrrham superet, mirabili quoq; modo paleas non secus ac Magnes ferrum attrahat.

De hoc quidem etsi multi præclare differuerunt, tamen cum subinde adhuc nouæ & quidem falsæ opiniones, velut ex equo Troiano profiliāt, paucis veram sententiam aperiam: nō enim minus philosophiæ studioso indignum est, vera occultare, quàm temere de rebus iudicare.

Cardanus autē, summus alioquin philosophus, cum non erubuerit nouam comminisci opinionem, contra tot doctissimorum sententiam, reprehensione certè non caret. Nam & noua fingere artis non est, & eadem sine rationibus constanter asserere, temeritatis est. At in vnus quidem falsæ opinionis assertione, cum plura absurda induci necesse sit, Cardanus ab-

na opinione mox ad alteram refluit, priori ratione non fatis firma. Cum enim dixiffet primo succinum ex maris spuma Oceani feptentrionalis gigni, ficut Pytheas & Timæus concreti maris purgamentum effe voluerūt, mox feipfum corrigens non ex fimplici maris spuma oriri (nam tunc maiori quantitate & vbiq; locorum colligeretur) fed ex cetorum spuma prodire affirmat, tum quod in ijs locis, vbi Phocæ abundant, succinū vel ambra colligatur: tum quòd vbi Phocæ defunt, nec ibi reperiatur succinum.

Hæc fi vera funt, tam facile ei fuerat dicere Phocas vel fragrantia odoris allici: vel prædæ expectatione, maiorum voluptate, ea loca vbi succini funt featurigines, amare & incolere. In Sudinorum enim Oceano, vix triginta à littore ftadijs, fereno cœlo, feintillare quiddam inftar pellucidi bituminis in fundo maris pifcatores narrāt, quem in locum pifces magna

DE SVCCINO

copia cōuolant, siue recreationis causa, siue quòd inde alimentū quærant. Omne enim bitumen pingue, aëreū, & subdulce est: & succinum quidem tam animantibus quàm hominibus ipsīs esse salutare, experientia multos edocuit. Tantò autem & dulcius & alimento aptius bitumen est, quantò purius & liquidius fuerit: quāuis propter lentorem & yisciditatem pisces hanc materiam nō concoquere posse, facile crediderim, sed aliqua ex parte alterare. Ideo M. Paulus Venetus asserit, id in balenis ad insulā Madagascar inueniri: nec Auicenna vel Pselus, qui in mare è fontibus effluere sentiunt, in piscibus reperiri negant. Et Serapio ait, Ambram è terra, quæ sub mari est, oriri, non aliter ac fungi oriuntur ex ea quæ eminet à mari: ipsamque partim fluctus & tempestatem vna cum lapillis eijcere, atq; ita colligi in littoribus: partim pisces deuorare, quos cum interfecerint, ex ipsis exi-

mi

mi. Sed eam quæ in ventre reperitur, esse prauam: quæ iuxta spinam dorsi, meliorem. Sæpe etiam lacertæ, viperæ, vt Martialis dicit, pisces & oua pisciû, succino inclusa, ac cum eo in lapidem mutata, reperiuntur. Ergo vel suauis halitu afficiuntur, vel ad alimentum capeffendum alliciuntur: vel in pellucidum splendensq; bitumê, nõ sine calidis halitibus in maris fundûc terra scaturiens, cæco impetu feruntur, nõ secus atq; solent sectari aquas ex solis æstu & splendore illustratas.

Nequaquam ergo ex piscibus generari potest, cum pinguedo vel spuma Phocarum nullo cognationis vinculo, succino respõdeat. Absurdum autem est quod addit, inquis: Et quod aqua illa in tam pingui corpore concocta, aliquid ex eo, vt & in nobis vri na educit, ex cuius copia aliquid fieri necesse est, &c. Exile quoque argumentum est, quod Phocæ odorem castorei horrent, quod succino contra

DE SVCCINO

rium est. Verisimile enim est, pisces faciliores non tantum castoreo, sed omnibus grauiter olentibus fugari.

Si autem Cardanus bituminis scaturigines in Mediterraneo vel Baltico mari prorsus nullas concessurus erat, tutius & maiori cum laude veterum sententiam, qui ex resinis arborum dixerunt nasci succinum, defendere potuisset. Est enim resina arborum succus pinguis, aëreus & pellucidus instar succini, qui flammam recipit & alit, nec ingratum spirat odorem: per idoneus quoque, ratione suae viscedinis, animalcula & quæuis obuia recipere & amplecti: & quidem eadem materia concrefcere & indurari apta est.

Memini aliquando resinæ speciem iniectam in aquam vitrioli, cui alij astringentes succi erant mixti, coagulari, & duritiem succini acquirere. Et sane videtur aliquis tot formicas, muscas, culices, araneas, aliaque id genus animalia, succino inuoluta, is haud facile aliu-

liunde quàm ex arborum gummatibus deriuasse existimabit. Vnde & ab Aristotele pro lachryma arboris est habitum. In quam sententiam Dioscorides etiam pedibus ire maluit, quàm quod ex Lyncis vrina natū crederet. Nā quod Brasauolus putat, Dioscoridem in eadem fuisse sententia cum Demonstrato, falsus conuincitur ex libro 7. cap. 73. vbi sic inquit: Lyncis vrinam, quam Lyncurium appellant, simul ac excernitur glaciari coiréue in calculi duritiem vulgò creditum est. quare quod de ea proditum est, vanū esse cōuincitur. quo certè in loco planè reijcere videtur Demonstrati opinionem. Et idem libro. I. cap. 92. asseruisse videtur, cum dicit: Lachrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnē defluat, durari ac coire in succinum, quod Electrum vocant aut Chrysoforum, &c. cuius Ouidius secutus est sententiam:

Inde fluunt lachrymæ, stillatæq; sole rigescunt

DE SUCCINO

*Deramis electra nouis, quæ lucidus ammi
Excipit, & nurib. mittit gestanda Latinis.*

Aegineta quoq; succinū albæ populi lachrymā esse dicit, iuxta Eridanum fluuium effusum & coagulātū, aurei coloris. sic enim ait: ἡλεκτρον, ἢ Δαίγεις διάκρυόν φασσι καὶ τὸν Ηειδά- νόμ ποταμὸν ἀρχαίωθεν, καὶ πικρυνύμλου, χρυσοειδ'ες. Mithridates verò è cedri- no genere arborum nasci dixit, quod in petras defluens in mare deuolutū rapiatur.

Nondum itaq; Cardanus veterum opinionem absurdam fuisse ostendit, cum vix vno atq; altero argumento fretus, ipforum sentētiā impugnet. Prorsus enim leue est, quòd dicit lachrymā arborum non bene elici in regione tam frigida, cum non minus in Septentrione sint arbores resinifera, quàm alijs in locis. Nam Sol ibi tempore æstiuo, supra horizontē diutius quàm alibi cōmorans, vehementiores æstus ciet, & maiori copia ex ar-

arboribus resinam euocat.

Priusquam ergo Cardanus nouam opinionem induceret, debuerat ostēdere, quomodo ex bitumine succinū non posset generari, aut firmioribus rationibus niti, si ex arborum gummi non posse prodire demonstraturus erat: quod ego quidem in præsentī conabor. nam reliquas opiniones falsas minimè opus est refutare. Quis enim Sophocli fidem adhibebit, dicēti esse concretas lachrymas Meleagridum auium, Meleagrum deflentium? Diodorus Siculus libro sexto capite octa uo recitat fabulā de origine Succinī talem: Scythiæ, inquit, quæ supra Galatiam est, opposita insula in Oceano iacet nomine Basilia: in quam tempestas electrum plurimum eijcit, nulla alia in parte orbis repertum. De eo quidā veteres fabulas scripsere haud dignas fide, & quæ à posteris reprehēse sint. Nōnulli enim tum Poëtæ tum Historici tradunt, Phaëthontem So-

DE SVCCINO

lis filium, cum puer esset, petijisse à patre, vt vnicum diem Solis currum regeret: illo assentiente, sumpto curru, cum equorum frena regere nequisset, ab equis contempto puero, extra solitum cursum esse currum delatum: & primò coelum equorum errore incensum, circulumq̃, qui galaxias dicitur eiusmodi factum, deinde magnâ combustam orbis partē. Qua re comotum Iouem, fulmine tradunt Phaëthontem peremisse, Solemq̃ in pristinum redigisse cursum. Phaëthontem in fontes eius fluuij qui nunc est Padus, olim Eridanū dicebant, decidisse. Eius mortem Nymphas fleuisse sorores, dolorisq̃ magnitudine mutatâ naturâ in populos fuisse versas. Has annis singulis eodem tempore lachrymas educere, è quibus electrum fiat, reliquū splendore superans. Sed cum hi fabularum conditores à vero aberrasse, à posteris deprehensi sint, nos veram historiam sequamur. Nascitur electrum

lectrum in ea, quam retulimus insula:
cum verò ab incolis ad proximū dese-
ratur continentem, inde ad nostra vs-
que apportatur loca. Hæc ille.

Herodotus lib. 3. in Thalia sic in-
quit: De extremis autē Europæ, quod
pro comperto referā non habeo. ne-
que enim assentior fluuium quendā
esse Eridanum à barbaris vocitatum,
qui subeat mare ad Septentrionē spe-
ctans, vnde electrum venire narratur.

Hæc etsi veteres tum Poëtæ tum hi-
storici, tanquam fabulas lepidas pro-
posuerunt, tamen nihil aliud signifi-
care voluerunt, quàm succinum esse
lachrymā populi arboris, cum Nym-
phas descentes Phaëthontis mortem,
in populos versas dicerent.

Hanc veterum sententiam non va-
nirationibus munitam, etsi non faci-
le impugnaverim: diuersam tamen ab
ista recitabo, liberum cuiq; concessu-
rus iudiciū, vt quiuis ipse, quænam
veritati magis conformis sit, ponde-

DE SUCCINO

rare & concludere possit. Cum itaque succinum ex pingui materia constet, omnes pinguium succorum differentias exploremus, quæ ad tres ordines vel classes referri possunt. Nam quæ pinguescunt, aut ex animantibus & ipsorum partibus orta esse, necesse est, ut *σεαρ, τιμελη* (id est, seuū, adeps) & medulla ossium: aut ex succis resinisue arborum vel plantarum: aut ex terre succis pinguioribus: præter quas tres differentias haud quisquam plures ostendere poterit.

De animantium sanè tam terrestrium quàm aquatilium pinguedinibus certò constat, tam experientia quàm rationibus, nunquam eas in tantam duriciem coire posse ut lapidescant, calore enim attenuantur & magis funduntur, quàm ut inspissentur, quocùque elixationis vel affationis genere usus fueris: frigore verò cogi & condensari multò minus poterunt, cum ex calida, tenui, & aërea substantia constat

flatae sint: quae praeter exiguam consistentiam, nullam amplius crassitiem & firmitudinem admittunt aut recipiunt. Absunt enim partes terrestres; quibus niti, adhærescere, & fortiter permisceeri tenuiores ad constituendam duriciem & compactionem debebant, quomodo cunq; causas efficientes duriciem accommodaueris. Impossibile etiam esset, ex animantium pinguedinibus tantas colorum differentias oriri, quantas succini species esse deprehendimus. Neque igitur ex Phocis neque ex alijs pinguedinibus succinum generatur, sed aut ex terrae pinguiori succo, aut ex resinis arborum, vel herbarum gummate ortum habet.

Ex resinarum numero & classe succinum exterminare, haud factu facile aliquis dixerit, probaturus fortassis id ex colore, consistentia, & odore, quodq; flammam facile recipiat: sicut & Cornelius Tacitus vnà cum alijs

DE SUCCINO

concludit, cum inquit: Aestyi populi ad dextrum Sueuici maris littus, mare scrutantur: ac soli omnium Succinum, quod ipsi Glesum vocant, intervada atq; in ipso littore legunt. Nequa natura, quæue ratio gignat, ut Barbaris, quæsitum compertumue, Diu quinetiã inter cætera eiectamenta maris iacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. Iphis in nullo vsu, rude legitur. informe perfertur, preciumq; mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas, quia terrena quædam, atq; etiam volucra animalia, plerumq; interlucent; quæ implicata humore, mox durefcente materia, cluduntur. Fœcundiora igitur nemora lucosq; sicut Orientis secretis, vbi thura, balsamaq; sudantur: ita Occidentis insulis terrisq; inesse crediderim: q̄ vicini solis radijs expressa atq; liquentia, in proximum mare labuntur, ac vi tempestatum in aduersa littora exundant. Si naturam succini admo-

admoto igne tentes, in modum tædæ accenditur, alitq; flammam pinguem & olentem: mox, vt in picem resinam-ue, lentescit. Hæc ille.

Verùm, si quis hæc singula exacta collatione ponderet, is facile se conuinci patietur. Si enim ex arboribus vel alijs plantis deflueret, tunc vel ex vnijs, vel diuersorum generum arboribus destillaret. Si ex vnijs, siue populi, siue pini, seu cedri, impossibile foret, eam tot colorum species assumere: impossibile quoq; foret, in tanta copia sudare arbores, in quanta succinum reperitur. Sin ex diuersis arboribus vel plantis, tunc vires succini quoq; non minus variarent, quàm diuersarum arborum resinæ, quæ nõ diuersas modò, sed contrarias sæpe vires sortiuntur, cum succini differentia viribus nunquam pugnent.

Resinis insuper vel omnibus vel ple-riusq; certè amaritudo quædam inest, quam defugerent potius animalia &

DE SUCCINO

infecta : & sanè rarissimè resinis vel
gummatibus inuoluta ea conspiciuntur,
succino autè sæpissime. Præterea
sæpius in succino inueniuntur corti-
ces, folia vel alia arborum adnata: pro-
quibus non semel vidi veram Melan-
teriam, chalcitida, & alias subterra-
neas res, sicut ostendit mihi clarissi-
mus medicinæ Doctor, dominus Io-
hannes Pontanus, præceptor meus
charissimus, & optimè de me meri-
tus. --- Rondeletius itè celeberrimus
& medicus & philosophus, dicit se ha-
bere charabe extractum ex montibus
Pyrenæis: in cuius altera parte sit Cha-
rabe, in altera Gagates lapis. Acce-
dit ad ea quod in tantas massas & gle-
bas resinæ nunquam sua sponte con-
fluere possunt, cum eæ sensim resolu-
tæ solis æstu destillent vel in rotun-
dos globulos, vel per interstitia cohe-
reant. In succini verò massis (quæ sua
quantitate sæpius humani capitis ma-
gnitudinem excedunt) partes parti-
bus

bus tam solidè affixæ ac firmiter compactæ sunt, vt non solis æstu, sed maiore caloris gradu liquefactam & perfectè mixtam succini materiam intelligas, & quasi eodem temporis momento genitam; quæ si ex arboribus per vices sudantibus ortum duxisset, alias figuras & formas quoq; fortiretur. Et vt omnia vno verbo dicam, non odore, non sapore, non viribus vnquam conueniunt bitumen & resina: huius enim speciem quandam, cum arte instar lapidis duratam examinarem, nihil istorum referebat.

Postremò cum ad Prusiaci maris littora, vbi succinum colligitur, nec populi, nec aliæ arbores in toto isto tractu conspiciantur, nec quidem in oppositis littoribus Daciæ & Succiæ crescant, & propter maris salsedinem fortassis alimentū ibi habere nō possint, Succinum nequaquam erit *δάκρυον*, nec *ἐπιρύν*, nec *κόμμι* vllius arboris, vt vetustas existimauit: sed neces-

DE SUCCINO

fariò generabitur ex pinguiori terræ succo.

Huius quidem, cum duo sint genera, sulfur & bitumen, ex alterutro istorum vt electrū proueniat necesse est. Huic quidem cum illo nihil commune est. constat enim sulfur ex incineratis terræ partibus, parum quidem oleosis, sed vehemēter adustis: quod pondus, siccitas & friabilitas, necnō odoris nidor & graueolentia prodūt. Succinum verò, cum pinguius, magis tenue & aëreum sit, temperato calore coctum & à natura elaboratum, viribus à sulfure longissimè dissidens, necessariò ex bitumine originem ducet: quod non tantum odoris fragrantia & vires testantur, sed fontes etiam varij coloris bitumen effundentes, ex quibus multiplices succorum pinguium formæ profiliunt & enascuntur: eaq; vel liquidæ permanent, vel concresecunt ac condensantur.

Priusquam autem de generationis modo

modo dicam, paucis loca vbi inuenitur, perstringam. In Germania reperitur in ijs Oceani littoribus, quæ sunt inter Sueui amnis & Vistulæ ostia, sed rariùs. Cornelius Tacitus (vt iam recitauimus) scribit, ipsum in suo litore Aestorum gentes legere.

Audiui quoq; Illebię, Succini massam humani capitis magnitudine inuentam, vbi vetustior fodina conciderat in se, ac ruinam fecerat, per quẽ locum aquæ falsæ scaturigines ferebantur. Est ibi lacus etiam, quem propter insignem aquæ falsedinẽ falsum vocant: in eum, si retia piscatorum altius immittuntur, prorsus aduruntur, non secus ac si flamma fuissent concremata.

Nicias in Aegypto nasci scribit eodem modo, quo in Europa nascitur. Theophrastus verò in Aethiopia: Xenocrates quosdam putasse in Numidia: Asurabas, qui vixit Plinij tempore, tradidit iuxta Atlanticũ mare esse

DE SUCCINO

lacum Cephisida, quem Mauri vocant electrum. In Prussia verò, in littore Pucici sinus, nõ longè à cœnobio, quod appellant Oliuam, effoditur, vbi arenarum cuniculi, quibus obrutum fuerat succinum, diducuntur, vertuntur, ac succinum eximitur: interdum remotiùs à littore eruitur. Et tunc fossores satis amplas fossas agunt, quadrangulares plerunq; non tamen multum profundas. In fundum fossæ palos aliquot acuminatos, magno conatu demittunt, atq; hinc & illinc palos manibus ducunt fortiterq; commouet, vt hoc modo fundum fouearum & fossarum pertundant, ac satis ampla foramina relinquunt. Id vbi sæpius factitarunt, palos extrahunt: subsequitur & scaturit statim aqua, qua cum simul etiam Succinum, si quod latebat ac rectũ erat, eruatur. Tum reticulis fossam totam aqua impletã explorant, & Succinum extrahunt.

Inuenitur etiam in lacu quodã remotif.

motissimè à mari remoto, vbi veteris & nobilis familiz Truthfiorù à *Wesphausen* pagus est, qui distat ab oppido *Rastenburga* tribus (ni fallor) miliaribus: lacus is profundissimus est, in quem si altiùs piscatores demittūt retia, Succinum vnà extrahunt.

Ante annos sex prope *Regiomontem*, cum herbas in sylua quadam, ad *Piscinam* (quam maiorem vel superiorem appellant) inquirerē, reperi fungos duos candidiores, quibus à terra remotis suberat bitumen purpureum & pellucidum, consistentia resinæ *terebinthinæ* simillimum, odoris suauitate mira præditum. Id tamen nō profundè in terram descendebat, nec vera scaturigo suberat, sed ex angustiioribus terræ poris, velut in aceruum, ad pollicis crassitiem, collectum explorauit. arbores longius erant dissitæ, vt resinam dicere non posses, terra verò ex qua eructabatur bitumē, pinguior glebosa, viscida, nigra & ponderosa

DE SVCCINO

erat. Vnde equidem nō erubescerem cum Nicia afferere, talem succum terræ pinguiorem Solis radios interdū ex terra elicere. quæ sententia etsi Agricolaë displicet, tamen Nicias similis fortassis edoctus experiētia dixit. Talis terra pinguis, nigra & ponderosa, & ita lenta vt vomeribus vix satis sitperuia, est in peninsula Sudinorum, cuius terræ succus fortassis bituminis materia fit post varias coctiones & alterationes, quas à calore subterraneo sustinet. Prussia enim non caret ignibus subterraneis, cum variæ pyritidū aliorumq̃ metallorum species in ea inueniantur: Est itidem verisimile ad littora Sudinorum ignem subterraneum cōtineri. adest enim pinguedo terræ, quæ potest fieri alimentū ignis. adest etiam terræ densitas à fluctibus maris impressa, quæ calorem cogere potest, ne erumpat vel dissipetur. Tercio cavitates quoque subesse verisimile est, in quibus calor vel ignis subterraneus:

raneus recipiatur, foueatur & conseruetur. maritimæ enim terræ omnes pertusæ sunt, magis quàm mediterraneæ aut remotiores à mari. ac plerunque habent laxos & patentes alueos: intra quos etiam si aqua recipiatur, tamen non extingui igné illum necesse est in nostro litore. nam istius bituminis natura est, vt semel accensum, aquæ interuentu magis ardeat: oleo vero, vt quidam putant, restinguatur.

Liquefactum igitur bitumen, interno terræ calore, vel sponte per suos alueos in mare fluit & extillat, vel mare lambés secum ex venis terræ effert & educit, vel copiâ succedentis succi protruditur atque egeritur. Interim verò, dum in mari densatur atque coagulatur, frigus exprimit tenues & oleosas partes, quæ in superficie aquæ instar olei fluentes ad ista littora tranquillo mari non semel visæ sunt: reliqua materia crassior fundum obtinet: non secus ac fit in distillationi-

h

DE SVCCINO

bus per descensum, vbi oleum aquæ subiectæ innatat. Id verò, quod crassum, fœculentum, ac nigrum bitumen est, subsidet in imo aquæ. Simile nigrum, viscidum & lentum bitumen, vel crudum Succinum, ante paucos annos, cum in nostro Sudinorum litore præcipitium montis in mare deuolutum esset, maiori in copia, quàm vnquam antea reperiatur, fortassis quòd ibi terrâ fluctibus maris dirutâ & remotâ, venæ Succini factæ patentioris scaturiginem subesse, quæ tamè hæctenus nondum explorari potuit, illud demonstraret. Dum verò si liquidum est Succinum, mirum nõ est diuersa genera vermium, muscas, culices, & alia pleraque inuolui: dum vel suauiori halitu afficiuntur, & fluitanti materiæ insident: vel dum in specubus subterraneis exhalatione acriori suffocati, concidunt & implicantur massæ liquidæ. Verisimile quoque est in canalibus istis excavatis, nõ tantum

tum in imo fluere bitumen, & velut ex vna scaturigine erumpere: sed hinc inde veluti sudante terra, vndique in tota cavitare parietes specuum obliari, quibus & insidere & inhærescere tam volitantia quàm repentiã facile possint.

Quoniam verò calida & humida loca putrefactioni sunt in primis obnoxia, in subterraneis istis cavitatibus omnis generis insecta, quæ ex putrefactione fiunt, generari dubium nõ est. Nam & anfractus varios in illis cavitatibus non absurdè statuere possumus, qui puriorem terram dulci aqua permistam contineant: quæ vel quiete vel halitibus incalescens, putrescit, & generandis animalculis materiam suggerit.

Porrò quemadmodum Succini oleum verustate se ipso crassius fieri & inspissari quodammodo vidimus, posteaquam tenues & igneæ partes exhalant: ita enim ætate lentescit, vt ad

DE SUCCINO

bituminis liquidioris consistentiam redire videatur : ita dixerim purissimum Succinū, & quod maximè pellucidum est, in specubus subterraneis ex oleosis bituminis vaporibus altiùs sublatis generari. Etsi verò multi petroleū seu naphtham crassescere posse negant (quod oleo succini odore, sapore, consistentia, colore & viribus respondet) tamē & arte quadā, & peculiari naturæ opificio inspissari posse facile dixerim.

Quemadmodum autem multiplices petrolei differentiaē sunt, ita multiplici quoque & vario discrimine, ut materia purior, tenuior vel crassior est, colorum differentiaē in Succino generantur & prodeunt. Pellucidi varij gradus & ordines fiunt, non tantum pro humoris dilutione, & materiae multipliciter variantis subtilitate: sed etiam pro intensione aut remissione caloris : & prout vel à flamma, eaq; nunc puriori vel impuriori,
vel

vel ab exhalatione tantum bitumen resoluitur. Dilucidior enim & purior fit color, quo citiùs resolutum bitumen, aquæ, præsertim frigidiori miscetur: quæ caloris impetû moderatur, ac spiritus efficiêtes corpus diaphanum, ne resoluantur, coërcet, tollit densitatem atque inæqualitatem. Ab aqua enim oriri pellucidum colorem indicant gummata. ea namq; si dissoluantur in aqua, magis perspicua fiût.

Si item aqua incalescens, vnà cum bitumine elixatur, tunc tenuior aqua istâ coctione abluet & exeret tum terrestres tum igneas quoque partes: ita vt bitumen, quod antea rufum fuit, assumat aqueum colorem: sin verò nigro & opaco fuit colore præditû, in purpureum primò conuertetur, mox in ruffum, & per varios rubedinis gradus in aureum, ex aureo ad crystallinum eò propius accedet, quò crebrius vapore tenuiori ac copiosiori elixabitur, ac iterata coctione

DE SUCCINO

expurgabitur.

Ea coloris transmutatio manifesta est in artificiali elixatione, tam in naphtha quàm oleo succini, quæ per distillationem ex nigro in aureum, ex hoc rursus in candidum mutantur colorem. Est enim triplex oleum Succini, sicut & ipsa Naphtha vel petroleum triplex in Italia conspicitur.

1. Nigrum oleum foetidum est, terre sribus partibus tostis aliqua ex parte permixtum: liquido bitumini simile, tenuius tamen & fluidum, consistens ab oleo lini parum dissidens: fit autem tale, quando per descensum violento igne destillatur.

2. Secundum rufescens, vel aureo colore imbutum. quod in Retorta extrahitur, prorsus diaphanum est, sicut illud in opaco vix suppurpurascens. priore est & tenuius multò, & tam sapore quàm odore suavius.

3. Tertium album, vel aquei coloris: quod tale fit, si ex prioribus duobus

bus

bus alterum affusâ aquâ in balneo Mariae ut vocant, diligenter sublimando eliciatur. Est autem hoc inter omnia tenuissimum & præstantissimum, ad omnis generis obstructions aperendas peritoneum, ad epilepsiam, paralyfin, vertiginem, calculum tam vesicæ quàm renum, accommodatum.

Hæc tria olei genera, præsertim vetustioris, cum igneæ partes euauerunt, prorsus respondent Naphthæ. Nam album petroleum quod Meianæ scaturit, est melius cæteris, odoratius & subtiliorum partium.

Nigrum verò Asphalti odorem refert, crassum & foetidū, quale est Bulgaricum vel Naphtha Bulgarica. hoc enim supra modum tetrum spirat odorem ad Asphaltum accedentem. Tertia Naphtha ruffa est, media consistentia ac viribus inter reliqua duo genera. Prouenit hæc ex môte Celite, de qua sic scribit Bellonius: Huius naphthæ ruffæ scaturigo ex terra multū

DE SVCCINO

lapidosa, suam originem ducit: quæ in sibi subiectam foueam excavatam in imo antri descendit. duo nempe sunt meatus sibi coniuncti, ad quorum latera qui ad dexteram est, aquam mittit paulatim manantem: alter qui ad sinistram latus est, guttatim oleum diffundit, &c. Oleum hoc paulatim destillans, pondus triginta vnciarum, quod bocalis mensuram æquat, non excedit in die, æstate sesquibocale, ubi mons Solis feruore incaluit: hyeme dimidium bocale. Aqua quæ cum oleo destillat, clara est & lymphida, aliquantulum falsa: cuius falsedo multo remissior esse cõperitur quàm eius quæ in Laxissa Troadis thermis degustatur. Oleum hoc nusquam per sese visum est emanasse, sed superficiem aquæ innatat. Illud collecturi aquam scopis quatiunt, oleumque in quendam angulum cogunt, tuncque conchis, vel cucurbitis vel situlis alijsq; vasculis excipiunt, si copiosum:
fin

in paucum, alis anferum, linteolis, alijsq; rebus quibus facilè adhærescit.

Cæterùm sicuti hoc rufum petroleum, vel quod lutei coloris est in aqua, ex fale vsto mixta, maceratum, agitatum & concussum albescit, & lacteo colore imbuitur: Ita verisimile est puriorem & tenuiorem olei vel bituminis partem non tantum falsedine maris fordes exterentis ablui, macerari & attenuari, sed etiam dealbari: & hac eadem ratione condensatū quoque Succinum cuiuscunque coloris fuerit, in candidum posse converti, si diutius modò in mari cōmoretur, qua mora ipsius materia exactissimam adipiscatur coctionem.

Candidum enim succinum esse vetustissimum probant, tum friabilitas, tum leuitas, quæ raritatem partium à falsedine maris exesarum comitatur. nam quo candidius est, eo quoque solet esse magis leue & friabile. Nec aliam ob causam hoc genus Succini

DE SVCCINO

inuentu est rarissimum, quàm quod in mari non satis iustam moram trahit ad perfectionem coctionis sufficientem. At quòd interdum in eadem massa partes aliæ candidiores sunt, aliæ pellucidæ, in causa videtur esse vel diuersitas materiæ tenuioris, in quas liquidâ materia adhuc existēte, dum multum falsedinis miscetur, partibus ijs inducit albedinem, reliquis pellucidis propter maiorem visciditatem nihil salis admittentibus, vel quia pars crassior citius coaguletur, condensata falsedine exteratur ac dealbetur: tenuior verò genuino & pellucido colore non simul cum illo destituitur, ideo quod nō simul coiuerit, nec falsedinem alterantem eodem tempore receperit, repugnante nimirum maiori viscositate: cuius notas firmior pellucidi compactio & addensatio suggerit, sicut candidioris materiam rariorem fuisse friabilitas ostendere potest. Nec semel vidimus eandem massam

sam succini partim concretā, partim adhuc liquidam, & hanc ceu turgentē spiritibus viscosis pellucidissimā, illam obscuriorē & porosam, ideoq; ad albedinis aliquē gradum accedentem. Variāt itaq; gradus in eadē massa, prout crassiores partes tenuibus miscentur, quæ mixtio fit in ipsa scaturigine, fortassis tum, quando calor per ebullitionem attollit crassiores partes, vel quando ex diuersis & variantibus venis materia confluit & confunditur: sic interdum nubes vel aliæ imagines apparent.

Candidum succinum itaque rarissimè videmus esse fossile, quòd à crassa & terrestri falsedine impressionem nullam sustineat. Reliquæ etiam differentię tantò rariores inuentu sunt, quantò facilius calor bituminosos succos, qui sine calore subterraneo generari nequeunt, depascitur & adurit.

Quare videmus in ijs locis, vbi suc-

DE SUCCINO

cinum fossile est, aquam simul contineri, qui calorem arceat. Experientia testis est, pellucidum Succinum calida exhalatione citra flammæ administratum nigrescere, ac arte quodammodo in Gagaten conuerti.

Bituminosi igitur succi quo sunt nigriores, & ex crassiori substantia constituti, eò maiori caloris impetu resoluentis & depascentis aëreas ac oleosas partes, existimandum est eosdem esse torrefactos: quanto autem plus ijaduruntur, tanto magis sulfureo succo imbuuntur.

Primi generis ex his est Litháthrax Germanis dictus *Steinfos*, vocabulo ex lapide & carbone composito, ceu lapideus carbo. Est autem talis carbo fossilis inter omnia bituminosa maxime ignobilis & omnium deterrimus, nullius in medicina vsus. Fabri ferrarij & ærarij carbonum vice illis vtuntur, qui verò subtilia opera efficiunt, his non vtuntur, propterea quod sua pingui-

pinguitudine inficit ferrum & fragile facit. Eodem bitumine hi quos ligna deficiunt, cibos coquunt: caldaria, in quibus hyeme degunt vitam, calfaciunt, vrunt calcem. Mixto oleo tritus hic carbo emolliri potest, quo quidē agricolæ vites oblinūt, quod vermes illarum oculos rodentes interficiat.

Sunt autem duplices tales carbonēs, leues scilicet & rari, vt aquæ nonnunquam innatent, propter terrę excoctionem. Hos Theophrastus *γνώδεις* dicit. Deinde sunt & graues, qui effodiuntur in agro Leodiensi, qui dicuntur *αβώδεις*. Græci *αβγανας* vocāt.

Porro omnes constant ex materia prorsus crassa terrestri, ita adusta, vt partes aëreæ absumptæ sint, & si quid oleosum ac pingue residuum, id non nisi sulfureum & nidorosum quiddā spirat. Verisimile autem est non simpliciter calido & sicco halitu, sed interuentu ignis subterranei inflammatum hoc bituminis genus nasci, quod

DE SVCCINO

non vno in loco videre est. nam in Mi-
senæ celebri monte carbonum, qui
abest à Zuicca oppido passus duo mil-
lia quingentos, venam carbonum re-
perientes plerunq; ardere comperi-
unt: vbi carbones quo signis absumit,
terra in caminos incidente, extincti
in nigrum puluerem mutantur: qua-
lis etiam videtur esse qui vltra Nigrū
fluuium est per solitudines, quòd ex
eo emineant exustę cautes, quod Sue-
tonium Paulinū prodidisse autor est
Plinius. Scribit quoq; præstantissi-
mus philosophus Georgius Agrico-
la, ardere partim igne subterraneo car-
bones fossiles in ea Britannia siue Al-
bionis parte, quam à Scotis Germa-
nis, qui in insulā immigrarunt, Scotiā
appellamus, effodi ad vigesimū lapidē
ab Edinburgo in loco Ericeti Deiser-
tij, quē areā carbonū nominat. Sic etiā
Ardēs collis, dictus ita quod quondā
arferit, tale bituminis gen^o nobis sup-
peditat: situs is est inter pagū Culmā

&

& oppidulū quod nomē habet ex accipitrū genere quos falcones nominamus, in tribus Elbogani locis circa Satelū pagū, & ad quintū lapidem à Dresda Misenz oppido, qua itur Friburgū ad dexterā. Effoditur idē bitumē in Samo vt Xenocrates: iuxta Liguriā, vt Theophrastus scribit: in Thesprotia: in Elide qua itur Olympiā per montē. Hos carbones Galen. describere videt, cū inquit: Lapidēs tabularū instar latos & nigros, ac qui in ignē impositi, flammā exilē emitterēt, multos ex Coele Syria apportauī, generatos in colle, q̄ mare qd̄ mortuū appellāt, circundāt, & quidē ab ortu, vbi & bitūmen gignit. odor etiā eorū lapidum erat similis bitumini. Sine dubio autē calidæ altiūs sub colle isto bituminofo manātes, bitumen abradūt & liquefaciūt, idēq̄ in lacū, in quo exiliūt, effundūt. Ad secūdū genus referri potest terra *μαδνας*, itē terra ampelitis & pharomaticis, quas puto, nisi fallor, esse

DE SVCCINO

friabiliore, sed pinguiore & minus compactas. De hac Dioscorides visus est loqui, cum ita dicit: Optima est nigra exiguis piceæ carbonibus similis, assulatim subscissilis, æqualiter splendens: quæ, si quid olei inspergitur, liquefcit. Sed fortassis hæc à priori parum differt.

Ad tertiam classẽ Pissasphaltum referrem, cum retorrido & graui consistet halitu. nomen autem habet ex pice ac bitumine, non quod ex vtraque constet, sicut Plinius existimauit, sed quod vtrunq; oleat. Miscetur tamen interdum pici bitumen, quod Vergilius voluisse 3. Georgicorum videtur, cum ait:

Ideasq; pices, nigrumq; bitumen, &c.

Plinius dicit bitumen pici mixtũ, esse præcipuum ad scabiẽ pecorum remedium, aut si foetus mammas læserit. Saxones verò miscetes axungiam veterem, ea bituminis lentorem temperat, vt alij pici. Bellonius dicit Pissasphaltum.

asphaltum fossile nullius esse ad medicinam virtutis, ad nauigia tamen il linenda, maximi prouetus in Epidaurō inter Aflon & Epidaurū (quę nunc dicitur Ragoufa.) Eliquari hoc etiam potest, si cum alio oleoso misceatur, vt adipe vel oleo. nam couisq; siccum est & retorridum, vt per se nunquam lentitiam sequacem consequatur.

Quartus ordo Gagati debetur, qui Pissasphalto nō est dissimilis, sed multo nigrior & durior. A carbone fossili differt, non tam materia quā causa efficiente. nam Gagates densior, solidiorq; euasit, fortiori mixtione humidi cum sicco facta, nō violento caloris impetu, sed exhalatione tantūmodo sine humore sensim affante & excoquente humidum oleosum. Videtur autem materia Gagatis esse similis bitumini, quod subsidere solet in aqua, dum succini oleum destillatur. id resolutō tenui & oleoso inspissari nō tantum incipit, sed nigrescit, splen

DE SVCCINO

detq̄ instar picis, cui colore & consistencia similis fit, quæ materia si iusto frigoris gradu induraretur, ex eo fieret gagates. Talem prorsus materiam in nostro littore inueniri dixi antea, quam siue quis crudum succinum dicat, siue Pissasphaltum, non contendo. Suauitate odoris succino quidem non respondet, nec colore similis est, nisi quod interdum in nigredine purpurescit, sed plus pinguium spirituum tamen in se continet quàm Gagates. Manibus tractatum, statim mollescit, instar picis digitis adhærens: leui deinde frigore rursus ad priorem consistentiam redit. Gagaten verò Gale. lib. 9. simp. sic describit: Est & alius lapis colore atro, qui vbi igni admotus fuerit, persimilem bitumini odorem exhibet, quem Dioscorides, nonnulliq̄ alij in Lycia inueniri prodiderunt, ad fluuium nomine Gagatem, vnde & ipsi lapidi nomenclaturam dicunt inditam. Plinius itidem lib. 36. cap. 29.

lapi.

lapidem gagatem nomen habere à fluuio testatur, & loci & amnis Gangis Lyciæ meminit, & in Leucola expelli mari atq; colligi. Nicander in Theriacis suis, Engangin & Gangitin vocat, à Gange Lyciæ ciuitate, vbi nidore docet gagatè fugare serpètes, propter odore bituminis. Aiunt aquis accendi gagatè, eundèq; restingui oleo: Vnde Dioscor. docuit præferendum in gagatum genere, qui celeriter accendatur, & odorem reddat bituminis.

Effoditur etiã Gagates Sedunis in Gallia. Hunc Solinus quoq; in Britannia reperiri commemorat: itè in inferiori Germania, maximè in ditiõe Leodiensi, & in eadem ad Aquisgranû.

Thracius lapis cum niger sit, vt Euax Maurus scribit, & accèsus odore bituminis ex se emittat, adèd prauû & acré vt nullæ animantes, aut serpètes in eo loco manere possint, verisimile est hûc aut eundè esse cû gagate lapide, aut ex materia eadè quidè, sed

DE SVCCINO

paulò crassiori cõstare, præsertim cū tantus foetor nõ in sit Gagati qualis in lapide Thracio requirit. Nicandri interpretres dicit esse bitumẽ quod lapidis modo cõcreuerit. Aqua inspersa, p inde ac bitumen, dilucidius ardet ac exurit: oleo restinguit, teste Nicãdro & Dioscoride. Inuenit in flumine Scythiæ cui Ponto nomen est. Dicitur autem poëtice Threicius.

Agricola Obsidianũ lapidem eundem quoq; esse credit cum Gagate, quod nigerrimi coloris sit & translucidi interdum, & quod in parietũ speculis pro imagine vmbra reddat. Sed Plinius inter vitra retulisse videtur: ergo non est bituminosum quiddam.

Samothracia insula, inquit Plinius, eiusdem nominis gemmã dat nigrã, ac sine pondereligno similẽ. Est itaq; nihil aliud quàm Gagates politus. tribuit enim ei Plinius colorẽ similẽ, eandem leuitatem, & ligni similitudinẽ.

Ad bituminosos lapides etiã aliæ
gem-

gemmæ referri possunt. Antachates enim cum vritur, myrrham redolet. sic & Aromatites, qui ex odoris præstantia nomen inuenit, myrrham redolens, ex bitumine constat, teste Plinio. traditurq; ab eo gigni in Arabia & in Aegypto circa Pisas. Vbiq; lapidosa, & myrrhæ coloris & odoris: ob id reginis frequentata.

Myrrhites quoq; gemma quæ myrrhæ colorem habet, attrita nardi odore spiras, existimatur esse bituminosa.

Catochites Corficæ lapis impositâ manum velut gummi retinet.

Lipare itidem pinguis est. adhærescit enim ad manum. huius suffitu omnes bestię euocantur.

Sed hæ omnes & similes gemmæ non ex puro bitumine constant, sed alijs quoq; succis subterraneis mixtæ sunt. Succinum verò non nisi ex mero & purissimo bitumine generari hætenus copiosè ostensum est.

F I N I S.

DE BITUMINE
ET COGNATIS EI, Naphtha
(id est, vulgi petroleo) Pif-
faspalio, & Electro, Co-
rollarium.

EGREGIO VIRO VALE-
RANDO DOVREZ FLANDRO
Insulano, pharmacopolæ Lugdunensi, artis suæ
& omnis simplicium medicamentorum ge-
neris cognitione excellenti, Con-
radus Gesnerus s. p. d.

*C*V M typographus cuperet chartam
Chancreplei, vt Epiphaniij De gemmis
XII. libellus, à charta noua inciperet, sicut
& alij ferè in hoc volumen coniuncti, (quod
consultò factum est, vt quem vellent quisque
priori aut posteriore loco poneret) pro Corol-
lario addidi pereruditi cuiusdam medici ad-
me Epistolam, non de Succino solum, sed de o-
mni Bitumine (cuius Succinum certè species
est) & tuas etiam de Auernico Bitumine
obserua-

EPISTOLA

observationes. Id verò quicquid est tibi dicere volui amicissime Valerande: quoniã Aruernici bituminis magnam à te copiam iam pridem accepi: cuius muneris tui tempestive hæc adornantem reddita mihi Epistola tua admonuit: qua cum etiam alias plantas raras, in Italia & Istria, marinas præsertim, à te collectas longinquis peregrinationibus tuis, pro liberali tuo in me amore, dono mihi misisti: & THERIACAE antidoti, quã nunc paras, nobilissimæ specimen: hoc est, simplicia aliquot medicamenta, quæ in eius compositionem requiruntur pulcherrima aliquot lectissimaq; addidisti: unde ego tanquam ex ungue Leonem, ut aiunt, iudicans, antidotus tota, qualis sit futura, hoc est, optima perfectissimaq;, qualis hodie sanè rarissima reperitur, facile conijcio. Siquidem tu in omni simplicium pharmacorum genere, multis iam annis incomparabili studio & diligentia diversis in regionibus, Germaniæ, Galliæ, Italiæ atque Istriæ es versatus: & undique amicos habes per quos optima quæque medicamenta

EPISTOLA

facile tibi comparas, & Lugduni clarissimorum medicorum Dalechampij & Bauhini mei præcipue, familiaritate fruere: & fide singulari (quam non syncerior modo & Christiana, sed omnis penè religio postulat,) nihil non facis. Vale: & hoc mei erga te mutui amoris tantillum testimonium boni consule.

Tiguri anno millesimo, quingentesimo,

sexagesimoquinto, tertio

Calend. Iulij.

EX

EX DOCTISSIMI CVIVS-
dam Galli medici ad me Epistola, Aruernici
Bituminis descriptio: deq; Naphtha
& Electro quedam.

QVod de Asphaltō & eius vsu me
rogas, quantū memini, respon-
deo: inter Claromontē ex ruinis Ger-
gobiæ structam, & Montemferrandi
Aruernorum, hāc oppidum, illam ci-
uitatem, miliari tantum à seiuicē di-
stantes, ad extremam pratorū oram
collem eminere, aridum, lapidosum,
cuius solū nigricat: ex eius radice fon-
tem profilire, aquā tribus digitis non
altiore. eodem cauo vnde fons emi-
cat, Bitumen fluere, aquæ, principio,
innatās, adipis vel olei modo: ac tum
id esse veram Naphtham: post tempo-
ris spatio spiffari glutinis instar, & sic
tenax fieri, vt si vsquam inhæreat, de-
leri auelliq; minimè possit. tum scili-
cet verum Bitumen esse: quale misi.
Eo Babylonis muros, calcis vice, Sc-

DE ASPHALTŌ

miramis ædificauit. Haud procul fontis scaturigine vetustissimum sacellum adhuc extat, parietibus ea materia compactis, structura tam firmâ & durâ, vt quouis cemento [arenato, vel intrita, Germani *Pflaster*, quasi *emplastrum* vocant] validius resistat iniuriæ temporis, ac hominum. Progressu tēporis tum sole resiccatum, tum aquis verberatum, sic Bitumen coit, vt Pix videatur, ac tum verum Pissasphaltū est, nempe concretū Bitumen, quod, vt Pix, obduruit. Tale Bituminis appellatione, in Seplassijs nonnunquam syncerum vānit, at sæpius adulteratum. Germanum & legitimum circa eius fontis margines hinc inde copiosum reperitur. Totus circumiectus tractus graue nescio quid & bituminosum olet: nec procul disita rupes est, è qua Petroleum nigrum manat, vt ideo non abs re quidam existimarent eum totum agrum Bitumine scaturere. Equi, fontem aut eius riuum prætereun-

Pissasphaltum verū durum.

COROLLARIUM.

tereuntes, æstate præsertim, tanquam vi detenti, hærent, & in bitumine veluti fixi, viscoq; oblitæ resistunt, nec inde se extricare queunt. Bitumen vére largiùs, & æstatis squalloribus effunditur. Arescit rubetq; gleba propinqua aut bituminis cõtractu, aut aquæ bitumen euehentis. Incolæ vocant Pix aquatica, & ad scabiem pecoris, signandos notis atris greges, artuum in pecudibus glutinandas fracturas vtuntur. Experimento mihi certissimo compertû est, bituminis suffitu, siue crudum sit, siue vratur, mulieres vtero strangulatas extemplo reuocari. Quamobrem nonnulli fœminarum collo, quæ ei morbo sunt obnoxia, lanâ exceptum appendût, vt crebro olfactu, suffocationis paroxysmum arceat. [*Nos etiam catapotia iij. vel iiij. ex Auernico illo bitumine, dedimus vtiliter in colico affectu: & ia vteri strangulatu, in quo tamen castorium efficacius deprehendimus.*] Serpentes quoq; eius suf-

DE ASPHALTO

fitu fugari vsu cognitū est, nullo prorsus iuxta eius scaturiginem stabulante, aut immorante. Electrum Bituminis genus esse verissimū duco. Argumento est gleba mihi visa, dimidia ex parte Gagatis, dimidia ex parte Electri. [*Hanc apud clarissimum medicum Guilielmum Rondeletium esse audio.*] Gagates autem bitumen est in terræ visceribus longa annorum serie duratum, ac resiccatum. Effossa porrò ea gleba fuerat, in monte quem incolæ vocant Buguerat, ditionis Archiepiscopi Narbonensis, in fodinâ quâ nominant Cuquet, prope oppidulum dictum Quillat. Vt autem nigrū vel flavum bitumen est, sic & Naphtha (vulgi Petroleum) nunc atro colore splendet, qualis Aruerna: nunc luteo vel candido nitet, qualis Saxonica, & quæ ex vicinis Balthico mari regionibus ad nos mittitur, vnde & Electrum adferunt, vanissimis eorum scriptis, qui ex arboribus stillare prodiderūt, gūmi

COROLLARIUM.

mi modo. Quocirca nec reprehendendus Philemon qui in Scythia fossile esse tradit, nec Pytheas qui Balthici electri non satis explicatam historiam confuse docet: atque adeò nec Nicias qui Indici Electri meminit. id verò Anymū esse tecū arbitror.

EX EPISTOLA

TV A AD ME, ANTE

biennium ferè Luoduno data.

PAUCIS ab hinc diebus ex Aruernio sum reuersus, quam res nouas deprehendendi studio, iam secundo lustraui. Ex ea peregrinatione mitto tibi Pissasphaltum, Naphtham, & Bitumen: quod etiam Gergoniæ (quæ Aruernis nunc Clarus mons dicitur) in fonte quodam suburbano nascitur. Cuius fontis aqua simulatque e-

COROLLARIUM.

rupit, concrefcit in lapidem, vti vero vultu indigenæ affirmant: adeò vt per fe pontem fabricata fit, quem ego hifce oculis vidi. Mea quidem fententia non indurefcit aqua: quæ fubflaua, guftu fatuo, naufeam mouens, tepidaq; eft: fed inaudita quædam aquæ admixta materia ad id miraculi edendum effunditur. Eius lapidis fruftum tibi mitto. Quod ad Asphalti originem pertinet, fcias, velim cliuū extare non admodum editum, aliquot rupibus exiguæ mōlis affurgentem: in quibus medij infunt duo fontes, qui fubatræ aquæ non multum emittunt, cum copiofa Naphtha: quæ primùm in Asphaltum, deinde in Piffafphaltū, tandem in Gagatem conuertitur. In imo monticulo eft & alius fons, qui parum quidem Bituminis eijcit, at multò vberio rem aquam, quæ Solis æftu indurefcit in falem candidum.

F I N I S.

VALERII

CORDI SIMESV=

SII DE HALOSANTHO

SEV SPERMATE CETI VVL-

GO DICTO, LIBER, NVNC

PRIMVM IN LVCEM

AEDITVS.

TIGVRI M. D. LXVI.

CL V D AN
DREAE PELLIZERO CA-
rintho, Medico præstantissimo,

S. P. D.

CVM De fossilium rerum & lapidum
differentijs libellos aliquot novos, vno
volumine procudendos, typographo patrueli
meo tradere statuissem, commodè accidit (vir
clarissime) vt pulcherrima è Succino tornata
opera, à te & genero tuo excellenti doctrinæ
& pietate viro, D. IO. VVEIDNERO,
Euangelij in Ecclesia Dantiscana ministro,
dono missa mihi redderentur: quæ quidem non
immeritò longè gratissima mihi fuerūt. Nam
& ipsa per se munera, siue materiam siue ar-
tificium spectem, per quàm speciosa sunt: & à
viris tantis hæc esse profecta, qui tanta loco-
rum intercapedine disiuncti, & ad piam ani-
morum coniunctionem & optatissimum mu-
tus amicitie fructum tam suauiter me inui-
tant, vel ipsis muneribus maius gratiusq; mi-
hi extitit. Animus enim, vt aiunt, munerum

EPISTOLA

*optimus est. Et sicuti hostium qualiacunque
 aut quantacunque dona, non dona nec vilia,
 veteri Græco senariolo rectè iudicantur: ita
 quæ à veris amicis conferuntur, maxima mi-
 nimaq; non ~~est~~ vilia esse: & in eisdem maximi animus & stima-
 tur. Quod ego cum reputarem, & in horum
 (quos dixi) librorum editione, Valerij Cordi
 scriptum de Halosantho se mihi offerret, te il-
 li patronum eligere, (si non in sententia eius,
 industria saltem & voluntate approbanda,) &
 hoc quaecunque ἀντιδωρον redamantis te
 ac obseruantis gratiq; pectoris testimonium
 exhibere, & sub tutelari nomine tuo in lucem
 emittere volui. quod tu (vt spero) & qui boniq;
 facies: & amicitia nostram, cuius acceptis-
 simum initium tibi ac pijsimo genero tuo de-
 beo, in posterum quoq; conseruabis: quod ego
 vicissim, vt par est, faciam. Visum est au-
 tem mihi hunc Cordi libellum nunquam an-
 te hac editum, rectè hoc loco post duos Goebe-
 lij de Succino collocatum iri: cum sicuti Suc-
 cinum. ita & Halosanthos è mari legatur. Il-
 lud quidem inter res marinas & fossiles am-
 bigere*

EPISTOLA

bigere videtur, ut ad utrasque referri possit: hoc ad marinas solum. Mihi verò occasionem qualemcunq; arripere, ut non ingratam tibi voluntatem meam quoquo modo probarem, libuit. Eoq; ~~ut quibus etiam me ac~~ alienum factum tibi dicatum mittere volui: ut te iudicem simul ac censorem Cordi sententiæ constituere, tuumq; iudiciū de veteri genitura certidictæ nomenclatura, & in vniuersum de remedijs eius obseruationes abs te peterē: quæ sicōmunicare mihi, publicæ utilitatis ergo, dignaberis, secundæ aliquando huius libelli cum Deo editioni futuræ adiiciam. Tu enim qui doctrina & iudicio excellis, ac longo tempore medicinam Dantischi (quod priscis Gedanum fuit, nobilissimum hodie totius Germaniæ Emporium) summa cum laude factitasti, de re marina iudicare præ cæteris potes.

Accepi autem hunc librū ante biennium primū à clarissimo & doctissimo theologo D. GE. AEMYLIO, pastore Stolbergæ in ditioe generosorum Comitum à Stolberg, & Ecclesiarum in eadem Superintendente ut vocāt: deinde à præstantissimis me-

EPISTOLA

dicis D. VVOLFGANGO MEY-
 RERO, qui Lipsiæ artis medicæ professor
 est, & D. HIERONYMO HEROL-
 DO, qui eandem Norimbergæ exercet: quos
 omnes hono- ~~rum~~ ~~non~~ ~~quam~~ vi-
 ros amicissimos, & de me cum aliis, tum hu-
 ius libri mihi communicati beneficio, optime
 meritos. Eum si maturius habuisssem, cum re-
 liquis eius operibus (copiosis & eruditis in
 Dioscoridis libros V. de mat. medica Annota-
 tionibus, Descriptionis stirpium libris quatu-
 or: Sylva observationum circa diversa medi-
 cameta simplicia, metallica aliaq; & De ar-
 tificiosis extractionibus seu destillationibus
 libro, &c. quæ simul Iosias Ribelius Argen-
 tinæ ante quadriennium ferè meâ operâ edi-
 dit) aut certè cum quinto Descriptionis stir-
 pium eius libro, seorsim postea edito, adiungi
 curasssem. Sunt autè apud me adhuc eiusdem
 authoris Descriptiones accuratissimæ piscium
 marinarum, numero sexaginta sex: Venetijs
 ante annos viginti quinq; ferè ab eo conscri-
 ptæ: quas itidem alio tempore ubi cõmodum
 fuerit, Deo iuvante, cum alijs quibusdam ad
 Histo-

EPISTOLA.

*Historiam animalium pertinentibus, in lucē
dabo. Vale, & doctissimo viro D. Vveid-
nero genero tuo officiosam meis verbis salutē
dico: ac promptum in me ad omnia quęcun-
que eius nōmine præstare poterā officia, ani-
mum ei perpetuo fore pollicetor. Cupio etiam
peramāter ex me salutari D. IO. PLA-
COTOMVM medicum & pharmaco-
pœum pereruditum: & HENRICVM
MOLLERVM scholę Dantiscanę Re-
ctorem, poëtam sanē doctum & castum. Sa-
lutat te cū genero clarissimus vir D. HEN-
RICVS BVLLINGERVS Eccle-
się nostrę pastor pientissimus. Tiguri,
pridie Kalend. Iulij. Anno
M. D. LXVI.*

DE HALOSANA

THO LIBELLVS: VA-

lerio Cordo authore.

quis etymologiam Halos antheos inquirat, duplicem inueniet interpretandi occasionem. significat enim tam maris quam salis flore. Nam Græcis ἅλς, cui genitiuus est ἅλως, mare & sal vocatur: αὐτὸ ὅτι verò iisdem idē est quod Latinis flos. Vt quoque itaque vocabulo nominatum medicamentum ancipitem interpretationem offert. Quod si salis florem interpreteris, necesse est hoc medicamentū esse cuiuscunque salis flore, hoc est, tenuissimam, candidissimam atque optimam salis partem, siue hæc in eam naturam ex muria in salinis cocta transierit, siue in salis fodinis sponte effloruerit. At quoniam huiusmodi salis flos non in mari gignitur, vt Halosanthos: sed aut in salinis fit, aut in fossis salis cunicu-

Quod Halosanthos non fit flos salis.

niculis nascitur, substantia rarus, tenuis, levis, atq; colore cãdidissimus, necesse est quod Halosanthos huiusmodi salis flos non sit, quippe cum etiam substantia plurimùm differat, sal enim atq; ipse flos siccissimã & terrestrem habent substantiam: Halòs anthos verò, pinguem, aëreamq; atq; in oleo (aliarum pinguedinum modo) dissolubilem, quæ proprietas à sale est quàm alienissima. Cum itaque hoc medicamentum tanto interuallo à sale eiusq; flore distet, non immeritò Plinius culpandus est, & omnes eius sectatores, quòd Halòs anthos salis florem sunt interpretati. Nam ipse Plinius qualis & quid esset verus salis flos, libro 31. cap. 7. manifestè declaravit, statimq; subdit: Et flos quidem salis in totum diuersa res humidiorisq; naturæ, & c. ipsum medicamentum, quod Halòs anthos vocatur, absq; vilo dubio intelligens. non enim Græco huius medicamenti nomine, sed

Plinius reprehensus.

VALER. CORDVS

Latina eius interpretatione eaq̃ falsa
vritur. Quapropter cū satis demon
stratū sit, Halòs antheos appellationē
falīs florem minimè interpretandum
fuisse : veniamus ad alteram huius

Maris flos.

vocabuli etymologiam à mari sum
ptam, atq̃ hoc medicamen non falīs,
sed maris florē interpretemur. quod
si fiat, rursus nobis occurrit ambigui
tas, cum marini floris appellatione di
uerse res iudicari possint. aut enim sic
propriè appellamus apricis scopulis
fluctibus aspersam marinam aquam
atq̃ in raram spumofamq̃ lanuginē
sole exiccatam & immutatam, & an
te Halos anthos caput à Dioscoride

Halosach
ne.

Halosachnem nominatam. Aut me
taphoricè, cuiuscunq̃ generis maris
purgamenta, quę alibi fimi, alibi vt in
Pomeranico Germaniæ mari, mucī
specie expuuntur, à nobis Germanis

Meerblü
men.

Meerblumen, id est, Halòs anthos, vel
maris flos appellata. Cum autē du
pliciter marini floris appellatio acci
pi

pi

pipossit, inquirendum iam nobis est, utrum Halos anthos ad Halosachnen, hoc est proprio modo vocatum maris florē, an ad maris purgamenta metaphoricè floris appellatione nominata, referendum sit. Si igitur Halos anthos propriè vocato maris flori, id est, halosachnæ adscribes, æquè peccabis, ac si ad salis florem in salinis excoctum referres, & absurdum quiddam committes. sequeretur enim Halos anthos idem esse cum marino flore, id est, Halosachne: atque ipse Dioscorides ignorantia in simularetur, quòd eandem rem bis duobus sequentibus capitibus descripsisset, à qua opinione sibi quilibet caueat. Nam quemadmodum Halos anthos à salis flore diuersissimum est, ita etiam à maris flore, id est, Halosachne quàm plurimum differt, ut quilibet ex trium istorum medicaminum definitione & descriptione aestimare, colligere, & manifestè videre potest. Qua-

Halosanthos differre ab Halosachne.

Halofan-
thos vnde
dictum.

propter necessariò iam sequitur Ha-
los anthos æquè metaphoricè mari-
num florem appellandum esse, ac a-
lia maris purgaméta. Animaduerten-
tes enim veteres, medicamentũ hoc,
non alio modo, fluctibus in littus at-
que marina stagna eijci, quàm etiam
reliqua maris purgamenta, atq; efflo-
rescentias (vt ita loquar) metaphori-
cè flores appellatas, eidem marini flo-
ris nomen indiderunt, opinantes ma-
rini purgamenti genus quoddam ef-
se. Hæc opinio multa secula durauit,
donec longè post Plinium atq; Ara-
bes medicos serior ætas multorũ an-
norum experientia cognouit, huius-
modi medicamen marinis paludibus
innatans balænarum, id est, maxima-
rum maris belluarũ, quas generis vo-
cabulo Cete vel Cetos vocant, geni-
tale semen esse: quod à masculino Ceto
emissum foeminæ locos subterfugit,
aut ex ijsdem post coitum rursus (vt
fit) elabitur. Postquam itaq; ad huius
medi-

Quòd fit se-
men balæ-
narum.

DE HALOSANTHO. 4

medicaminis originem ventū est, cœpit sperma ceti appellari, oblitterato paulatim Halos anthos vocabulo. Hinc orta ignorantia est, quod nescimus, quidnam sit veterum Halos anthos, & sub quo nomine apud veteres nostrum sperma ceti lateat. Porò hæc de propria huius medicamenti interpretatione, per quam ipsius rei cognitionem cōsequimur, dicta sint. Nunc autem, vti quid, qualéue medicamentum Halos anthos sit, indicemus, necessitas requirit. Principio itaq; dicimus, atq; omnibus tam medicis quàm pharmacopolis notū est, nullum prorsus haberi per totam Europam, Halos anthos nomine medicamentum, ipsumq; vocabulum nusquam auditur. Nec vllus est ad hunc vsq; diem ex recentioribus medicis quotquot Dioscoridem, Galenū, Aeginetam, Aëtium & Plinium sequuti sunt, qui nouisset, qualenam esset Halosanthos medicamentum: quā igno-

Halosanthos veterū quid esset hætenus incognitum.

tantiam optimis illis & clarissimis vi-
ris vitio vertere magnum nefas duco.
Rerú enim nomina Deus bone quàm
immutata sunt. plurima nanq; medi-
camenta adhuc habentur, quibus o-
lim longè aliud, quàm nunc est, no-
men fuit, quo fit vt paucissimæ res co-
gnoscantur, quoties genuina earum
nomina apud veteres probatos auto-
res leguntur. Consideranti autem mi-
hi, cum sæpius hoc caput legissem,
quidnam esset Halos anthos, in men-
tem venit medicamentum hodie ab
omnibus pharmacopolis & medicis
sperma ceti, Germanis verò *Walstrat*
appellatú Halos antheos descriptio-
ni per omnia conuenire, ne vnica qui-
dem reclamante nota: quamuis ali-
quot exijs minimè respondere vide-
antur his, qui sperma ceti, quale in
pharmacopolijs habetur, intuentur:
quiq; ignorant cuius substantiæ, cu-
ius saporis, cuiusq; coloris sit, cū ad-
huc mari innatat, aut cum, quale per
se est

Se primū
quid esset,
næpe ce-
ti sperma,
inuenisse.

DE HALOSANTHO. 5

se est in mari, collectum fuerit. Porro quo facilius ad rei cognitionem perueniamus, ipsum Dioscoridem sua de Halosantho verba resonantem audiamus, quæ si simpliciter interpreteris, hæc significant: *Maris flos defluit Nilo fluuio, innatat autē stagnis quibusdam. Pro-* batur ad crocum inclinans colore: aliquantu- lum graui odore veluti garum, interdum e- tiam multo grauiori, ac gustu mordacior, & subpinguis. Immixta verò rubrica adultera- tus, aut grumos habens, viciosus censendus est. Incorruptus etiam oleo, ei se commiscendo, resoluitur solo: fucatus verò, ex parte etiã aqua.] Haftenus Dioscorides ipsam Halos antheos essentiam, & essentiaë infinitas qualitates diligenter descripsit. Sed quoniam hoc caput mancum est & intellectu difficile, operæ precium me facturum existimo, si singulas huius medicamēti notas specie tantum obscuras, annotatiunculis illustrauro, principio ab ipsis natalibus ceu principe nota sumpto: *Maris flos de-*

Quòd nō
defluat è
Nilo, sed
defluere vi
deatur.

fluit Nilo fluuio.] Nouerūt omnes quæ
fit inter marinam & fluuiale aquam.
differentia, illa siquidem murię instar
falsa est, hæc verò dulcis omnisq; acri-
monia expers: nisi singularis quędam
causa eam medicatam reddat, ceu alu-
men, falsa terra, atq; alia eiusmodi. Si
itaq; (vt Dioscorides scribit) Halos-
anthos Nilo defluit, necesse est quod
in Nilo gignatur. Sed quoniam Nili
vnda dulcis est, rem falsam gignere ne-
quit: in quo si nasceretur atq; in alijs
fluuijs, veteres proculdubio fluuio-
rum florem hoc medicamen nomi-
nassent. Cum autem à mari nomen il-
li indiderūt, sequitur quòd res sit ma-
rina, & non in fluuijs nata. Hinc col-
ligimus, aut Dioscoridem falsò hoc
scripsisse & minimè exploratum ha-
buisse, aut aliquid orationi deesse,
quod potiùs credendum est. Nam Pli-
nius, cuius etate minùs corruptus hic
autor fuit, libro 31. cap. 7. quamuis o-
mnia verba huius capituli interpreta-
tus

tus sit, nihilq; omiserit ex his quę Dio-
 scorides de Halosantho tradidit, non
 tamen simpliciter reddidit, *Defertur*
Nilo: sed, Videtur deferri.] Hinc apparet
 Dioscoridem non scripsisse *καταρρέει*,
 sed *διονεί καταρρέει*, id est, vt Plinius ver-
 tit, videtur defluere, aut deferri, & sic
 nota hæc optimè conuenit. Inueni-
 tur enim hoc medicamentum vt plu-
 rimum ijs locis, quibus magni fluuij
 se in mare exonerant, cuius rationem
 mox indicabimus. Sequitur in te-
 xtu: *Innatat autem stagnis quibusdam.*]

Plinius pro stagnis, fontibus: Vergi-
 lius Marcellus, paludibus: Ruellius ve-
 rò, lacubus vertit, maxima inter fon-
 tes, paludes, & lacus differentia: cum
 fontes in mediterraneis scaturiant. Pa-
 ludes vliginose limoseq; sint, & aquã
 minimè profundam, sed in latitudinẽ
 diffusam habeant: lacus verò mediter-
 ranea, concaua lataq; loca suis aquis
 apud se scaturientibus compleant, &
 ex se riuulos emittant. Apud Dioσκο

λίμναι,
 hic stagna
 maris.

VALER. CORDVS

ridem autem λίμνας legitur: quæ vox
 neq; fontes, neq; paludes, neq; lacus
 significat, sed stagna. Et si verò λίμνη
 vocabulum etiam paludem quibus-
 dam significet, hoc tamen loco non
 dulcium aquarum, sed maris paludes
 intelligendæ sunt. Propterea nullus
 eorum hoc vocabulum rectè inter-
 pretatus est. Est enim Halòs anthos
 res marina, ideoq; neq; fontibus, neq;
 paludibus, neq; lacub⁹ familiaris. Ad
 stagnum stantem & tranquillam, tam
 marinam, quàm fluuialem aquam si-
 gnicat, fluuiorum inundatione aut
 marinis tempestatibus in lata & con-
 caua loca, humilioresq; & profundos
 sinus effusam. non enim tantùm flu-
 uij stagna faciunt, verum etiam ipsum
 mare locis quàm plurimis. Hinc Virgi-
 lius quoq; tranquilliora & altissima
 maris loca, quandoq; stagna appel-
 lat. Suntq; hoc capite stagna intelli-
 genda non à fluuiorum inundatione
 facta, sed è mari effusa. Causa autem,
 quod

quòd Halòs anthos marinis stagnis & fluuiorum ostijs innatat, est, quòd huiusmodi loca alijs littorum partibus multo humiliora snt. Fluuij enim defluendo valles & campos maximè decliues sequuntur, donec mari humillimo loco appropinquantes se in id effundāt. Cùm verò omnia graua & liquida sua natura deorsum tendant, necesse est etiam mare in huiusmodi decliues cavitates ferri, secūq; innatantia rapere, maximè eo tendentibus æstu & fluctibus: qui multis in locis contra rapidissimorum fluuiorum impetum effusi, atq; in eorundè alueos irruentes, ipsos fluuios multorum milliariū spacio retro repellunt, illatas herbas, purgamenta, conchas, atq; alia sibi innatantia interdum in alueo, interdum in ripa, aut vtroq; loco, dum recedunt, relinquentes: inter quæ nonnunquam etiam ipsam Halòs anthos inuenitur. quod si in alueo relictum fuerit, statim post æstus di-

Halòs anthos cur circa stagna maris & ostia fluuiorum frequenter inueniatur.

VALER. CORDVS

scessum vnà cum retenta fluminū vnà
darerfus in mare defertur: quod fre-
quenter in magnorum fluminum os-
tijijs contingit: quales apud nos sunt
Rhenus, Albis, Visurgis, Vistula &
Danubius. At quia Nilus hos, omnes
que alios totius Europæ fluuios ma-
gnitudine excedit, solo Danubio qui-
busdam excepto, sinusq; facit septē,
longè abinuicem distantibus ostijs,
spaciosissimos, æstui marino facilli-
mum accessum præbentibus, necesse
est Halòs anthos in eius ostijs frequē-
tius & copiosius inueniri. Cernenti-
bus itaq; veterib⁹ Nili accolis Halòs
anthos eo quo dixi modo Nilo de-
fluere, visum est illis non à mari fluuii
illatum, sed è longinquo delatum, vnà
cum Nili vndis delabi, quam opi-
nionem iam multis argumentis & de-
monstrationibus confutauimus. Vi-
detur etiā huic orationi aliquid deesse.
vetus enim Dioscoridis interpres
non tantùm interpretatus est stagnis
inna-

innatās, sed stagnis veluti pinguamen ^{Pinguamē}
innatans, quæ vox non parum facit
ad huius medicamenti inuestigatio-
nem. nam nostri etiam nautæ sperma
Ceti rei alicui comparaturi, dicunt li-
quidi sepi, aut adipis, aceruatim in
mare effusi speciem præ se ferre, quā
notam successu temporum è Diosco-
ride librariorum incuria excidisse ra-
tioni consentaneum est. *Probatum ad
croceum inclinans colore.*] Eligebatur o-
lim atq; optimum censebatur Halos <sup>Halosan-
tho qui co-
lor.</sup>
anthos, quod ad croceum colorē ver-
geret: nunc verò sperma ceti, quò cā-
didius fuerit, eò præstantius existima-
tur, & longè pallido præfertur. Obij-
ciat ergo aliquis: si Halosantho cro-
ceus est color, ceti verò spermati can-
didus, atq; vtrunq; excellentius cen-
setur, quod hos colores habuerit syn-
ceriores, quomodo Halosanthos i-
dem cum ceti spermate esse potest?
Cui breui responso obiectum argu-
mentum diluam. Olim Halosanthos

VALER. CORDVS

reponebatur qualiter è mari collectũ
fuit. Hodie verò collectũ sperma ce-
ti certa ratione, & non cuius cog-
nita arte, lauatur, donec omni falsa acri-
monia eluta etiam croceum pallorẽ
deponat: quemadmodum cera, quæ
quamuis & ipsa citrina sit, colorem ta-
men suum crebra lotura atq; eliqua-
tione exuit, candorem contrahens.
Ipsum enim sperma ceti, dum adhuc
mari innatat, dumq; quale collectum
fuerit reponitur, colorem habet cro-
ceum aut citrinum, quod quamuis se-
pius mihi à nautis & mercatoribus
relatum esset, credere tamen non vo-
lui, donec ipse quoq; collectũ vidis-
sem. Cum itaq; postea eius medica-
menti nondum loti colorem inspe-
xisssem, ipsumq; sæpius attrectasssem:
& omnes eius qualitates ipsamq; sub-
stantiam considerasssem, dictis illorũ
fidem habui. Propterea non est quod
hæc nota quæ ad colorem attinet, a-
liquem in dubitationẽ inducat, cum
etiam

etiam in loto spermate ceti interdum pallor ad dilutum crocum inclinans appareat: quod fit, cum nimia vetustate rancorem mutato simul colore contrahit: aut si longo tempore mari innatet, antequam colligatur: *Aliquantulum graui odore veluti garum, interdum etiam multo grauiore.*] Discussa quæ à colore sumpta est nota, ad eam, quæ ab odore sumit, sermonem vertamus. Debet autem syncerum Halos anthos gari odorem habere: quod si multo grauius virus olet, à bonitate recedit. Sciendum verò est, quid reuera sit *ga* Garum quid *rum*. quidam enim hodie coctorum piscium simplex ius sic appellant, quidam eorundem ius croco tinctum & ichthyocolla, id est, piscium glutine (vel aliter) coagulatum, garum esse contentum, sed falsò, multumque à veritate aberrantes. Appellatur enim vetustis & probatis autoribus garum generali significatione, sale conditorum quorundam piscium, carniùmve, ius ex

VALER. CORDVS

ipſo fale, & piſcium aut carniū ſa-
nicio humore diſſoluto, eiꝗ immi-
xto, conſtans. Plinij poſtea ætate Ro-
mani hanc vocem ad piſces tantū,
eorumꝗ intetiina ac viſcera fale ma-
cerata tranſtulerunt, ipſam viſcerum
ſaniem vnà cū reſoluto fale tabeſcen-
tem, & aliquantulum grauem odorē
ſpirantem, garum appellantes, cuius
plures & diuerſas ſpecies luxus exco-
gitauit. Nobis verò in Germania ali-
quot gari ſpecies ſunt, inter quas bo-
nitate excellit quod ex fale macerato
Heringo fit: quod ſi olfacias, ſtatim
colliges, qualis Halofantho fit odor.
Quod autem interdum Halofanthos
odoris grauitate garum ſuperat, cauſa
eſt inueterati rancor. corruptâ enim
ipſius ſubſtantiâ, neceſſe eſt quoque
ipſa accidentia inſeparabiliter inhæ-
rentia vnà corrumpi, ex quorum nu-
mero etiam ipſe odor eſt. ſi igitur e-
muncæ nares conſulantur, nemo i-
bit inſicias, candidum & lotum ſper-
ma

ma Ceti, garú odore æmulari, idemq; si vetustius & rancidum fuerit longè grauius virus olere. *Ac gustu morda-* Sapor.
cior.] Omne Halos anthos gustu mordax est: quo verò mordacius, eo excellentius. Porrò mordacem illam acrimoniam duplici de causa fortitum est, habet enim substantiam pingue, tenuem, & aëream, quæ eius qualitates calidæ sunt, & facilè in rancorem vertuntur: ideoq; per se & propter accidens rancorem, acrimoniam ei tribuunt. Altera eius ratio est, circúfusa innatans marina aqua: quæ cū salis & acris sit, mordacitatem vehementè prædictæ acrimonix addit. Videamus igitur num hanc mordacitatem sperma ceti præ se ferat. Quod si gusta ueris, cum elotum & præparatū est, quale in pharmacopolijs habetur, fateberis quidem aliquam ei inesse acrimoniam, qualem vetus butyrum & inueteratum oleum habere solèt, sed minimè falsum feruidumq; qualis Ha

VALER. CORDVS

Iosantho esse debet. Hic idem respondendum quod superius de colore dictum fuit. Quemadmodum enim colorem crebra lotura deponit, ita etiã falsam illam acrimoniam eãdem lotura amittit, multoq; faciliùs: quippe cum non de rei substantia, sed aduentitia sit: & cum sal alioquin natura sua in aqua resoluator facillimè, plurimũq; à pinguedine distet, ita fit vt illi non per omnes partes cõmisceri possit. Eluta autẽ accidentali & falsa Halosanthi acrimonia, remanet natua: quæ quia pingui substantiæ inseparabiliter secundum omnes partes cõmixta est, nõ facilè eluitur. Gustandum igitur est non solũ præparatum, verum etiam illotũ & nuper collectum sperma ceti, quod feruente acrimonia Haringarum flaccæ (vt vocãt Germani) nõ ab simile gustu existit, quod facilè vt dictum est lotura deponit, falsamentorum, id est, sale maceratorum piscium modo: quorum falsam
acri-

acrimoniam superinfusa aqua elici-
 mus & diluimus, eosq; cibis præpara-
 turi semel atq; iterum repetita recen-
 ti aqua omnis falsedinis expertes red-
 dimus. *Et subpinguis.*] Vetus Diosco-
 ridis interpres scribit, Halos anthos Halosan-
 thos quo-
 modo pin-
 gue.
 pingue esse & veluti liquamen, &c.
 Plinius illi olei pinguitudinem tribu-
 it, ideoq; non metaphoricè hæc nota
 intelligenda est, vt cum dicimus, pin-
 guia prata & arua, propter succi & ali-
 menti vbertatem, & pingues caules,
 pingua folia, lilia, &c. id est, crassa, &
 succo lento plena. nam omnes pin- tal, succi
 plena.
 gues & obesi, crassi sunt. Huiusmodi
 existunt Sedum, Portulaca, Lilia, &c.
 Quinetiam Galbanum, Opopanax,
 & alij densi liquores, pingues appel-
 lantur: quia substantia sunt lenta, glu-
 tinosa & viscosa, adeò vt etiam ex his
 Galbanū accensum ardeat, lucidâq;
 & extinctu difficilem flammâ ædat:
 quamuis minimè pinguem, id est, o-
 leosam habeât substantiam vt adeps,

&c. Hoc verò modo Halos anthos pingue non est. Quapropter intelligi hæc vox, pinguis, in propria & genuina significatione debet. Collata autè hæc nota ad sperma Ceti, ei profus conuenit. reuera enim pingue est. Nā superinfuso oleo liquefcit & resoluitur, ad eò vt nihil non dissolutum re-

ἐμμιλῶς. linquatur aut appareat. *Immixta verò rubrica adulteratus, aut grumos habens, viciosus censendus est.]* In Græco habetur ἐμμιλῶν, id est, in se rubricam habens. Plinius vertit, adulteratur autè tingiturq; rubrica: Ruellius interpretatus est, fucatus autè rubrica. quod vetus Dioscoridis interpres sic reddidit: qui colorem rubeum habet: Virgilius Marcellus autem, qui rubricæ colore rubet. Ex his quatuor interpretibus optimè verterunt priores duo, Plinius videlicet ac Ruellius, propriam vocabuli ἐμμιλῶν, seu potius ἐμμιλῶν significationem sequentes. sonat enim Græcis idem quod Latinis
intus

intus milto, id est, rubrica plenum vel rubricosum, ceu pleraque alia apud Græcos nomina ab ψ præpositione composita: qualia sunt, $\epsilon\mu\psi\upsilon\Theta$, id est, intus collecto pure plenus: $\epsilon\mu\psi\upsilon\zeta\Theta$, id est, feruidus intus concepto igne: $\epsilon\mu\phi\omicron\rho\zeta\Theta$, id est, onerosus: $\epsilon\mu\mu\upsilon\sigma\Theta$, id est, intus latente scelere plenus, sceleratus siue scelerosus: [Θ $\epsilon\mu\mu\pi\tau\epsilon\omicron\rho$ lignum, medullam in se continens, Theophrasto.] vetus enim Dioscoridis interpret atq; Marcellus Virgilius huius vocabuli significationem minimè ad rubricam, fuci causa Halosantho misceri solitam, vt oportuit, referentes, ad huius medicamenti colorem (tantùm) fœdo & inexcusabili errore traxerunt. omnia enim eiusmodi Græca nomina ab ψ composita, & paulò antè enumerata in corpore aliquo latentis cuiusdam rei copiam significant: ideoq; $\epsilon\mu\mu\iota\lambda\tau\Theta$ minimè ad colorem referri potest. si enim Dioscorides rubricæ colorem Halos anthos improbaturus

fuiſſet, nequaquam ἐμιλλῶν, ſed μιλλῶν ſcripſiſſet. nā μιλλῶν eſt quicquid colore rubricam æmulatur, & ad rubricæ colorem refertur tantum, quemadmodum ἐμιλλῶν ſolummodo ad ipſius miſti ſubſtantiam. Rubrica autem tuſis lateres Halofantho nimis pallido coloris cauſa miſcebantur. hinc alioquin per ſe liquidum medicamen inæquale reddebatur, & in grumos (θρόμβους Græcis, Germanis fluntern/[floſen] appellatos) concretuſum ſcebat, quod ceu ꝑ viſcoſum improbat Dioſcorides. Hodie verò nulla rubrica, neq; tuſis lateribus, ſperma ceti adulterant, vt olim. Nam veteres Halos anthos, vt natum erat, illorum ſeruabant, ideoq; requirebatur colore in croceum ꝑ, quem ſi nõ habebat, iniecta rubrica tingebatur. nos autẽ hodie hoc medicamentum lauantes, minimè in eo croceum, ſed candidum colorem probamus. ideoq; hæc nota parum ad eius indagatiõnem facit.

Incor-

Incorruptus etiam oleo, se ei commiscendo, resolvitur solo.] De duplici Halofantho sermonem Dioscorides habet, videlicet de syncero & fucato: quapropter utriusque notas ostendit quo facilius dignoscantur. Syncerum autem Halosanthos in oleo totum resolvitur, quæ nota optimo spermati ceti convenit. Nam, ut superius quoque dictum est, oleo injectum facile totum dissolvitur: si verò in eo siue præparato siue non præparato aliquid remanet quod resolvi non queat, hoc minimè de eius substantia est, sed ex numero fuci causa injectorum. Propterea mox subdit Dioscorides: *Fucatus verò, ex parte etiam aqua resolvitur.*] Id igitur quod syncerum in eo fuerit, in oleo totum resolvitur: ea verò eius pars, quæ in oleo non resolvi potest, ut in aqua resolvatur necesse est, nisi omnino durum aut lapideum corpus fuerit. nam omnia † molliora & liquida (ex quibus etiam rubrica & aliæ terræ durissimæ sunt)

Halofantheos resolutio in oleo vel aqua.

† molliora aut liquida idonea.

VALER. CORDVS

aut in simplici, id est, aqueo, aut oleo-
 fo & pingui humore dissoluuntur, v-
 no atq; altero medicamento (quibus
 singularis est substantia & natura) ex-
 cepto. Ex ijs itaq; rubrica minimè in
 oleo † liquefcit, id est, lutum fit. hinc
 ea fucatū Halos anthos facilè depre-
 henditur. Eadem contrà aquæ aut vi-
 no iniecta resoluitur, & lutum fit. hoc
 est quod dicit: *Fucatus verò ex parte-*
tiam aqua resoluitur.] Ex parte, id est, ea
 eius pars, quæ aduentitia est, & fuci
 causa immixta, qualis est rubrica &
 lateres tusi. Nec tantùm resoluitur,
 verumetiam ruborè amittit, aqua fa-
 cticium colorem diluente & eluen-
 te, quæ nota è Dioscoride excidisse
 videtur, cū Plinius eam ponat. Hæc
 est tota medicamēti descriptio, quā-
 tum ad eius essentiam attinet. Col-
 ligamus igitur iam in vnū omnis sper-
 matis ceti nondum præparati notas,
 vt appareat num idem cum Halosan-
 tho sit, aut an ab eo differat, quo ad
 insignis

† emolli-
 tur.

Spermatis
 ceti vulgò
 dicti descri-
 ptio.

in signis huius medicamenti apud veteres cognitionem perueniamus. Est itaque sperma ceti genitale Cetorum semen, velut ipsum nomen indicat, in Venereo actu foemineos locos subter fugiens, mari adipis aut pinguis liquaminis modo supernatans, donec in magnorum fluuiorum ostia aut marina stagna vel tranquillos sinus fluctibus feratur: substantia subliquidum & adipis instar pingue: colore ad citrinum aut ad croceum inclinans: odore graui non dissimili garo, interdum multo horribilius virus olens, praesertim inueteratum & rancidum. Sapore habet, illotum adhuc, pinguem, subrancidum, acrem, & vehementer salis aut marinae aquae modo feruidum: praeparatum vero, hoc est, lotum & dealbatum, salsum feruorem vna cum colore amittit: quo fit vt gustu tantum pingue, modice acre & subrancidum sit.

Spermatis ceti descriptio Halosanthos historiae collata nihil omnino

Idem esse Halosanthos, & vires etiam conuenire.

VALER. CORDVS

ab eo differt. Pronunciandum igitur iam est liberè absq; vllò dubio & controuersia, medicamentum quod veteres Halòs anthos appellant, idem planè esse cum eo quod hodie per totã Europã Sperma ceti nominat, quod sequentes etiam in hoc apud Dioscoridem capite vires & facultates comprobant. Nam quod contra cacoëthe, phagedænas, genitalium nomas, purulentas aures, oculorum hebetudines, cicatrices & albugines medicinam facit, falsè, acri & pingui eius qualitati tribuendum est. nam acrimonia sua curatu alioquin difficiles eas exulcerationes, absterfis eorum sordibus à putrefactione in posterum secutura tuetur, earumq; grassantem & vltèriùs progressurum impetum cohibet & compescit, & causas curationi reluctantes diluit & consumit: pinguedine verò eas falsã acrimonia irritatas atq; exacerbatas rursus mulcet, & ad curationem inuitat. Quòd autè
suo-

sudorem cit, falsedini minimè est ad-
 scribendum: nam falis natura cū ter-
 restris sit, condensat & exiccat: ea ve-
 rò, quæ sudores prouocant, vt tenuiū
 partium sint necesse est, quibus pene-
 trare, poros aperire, & ad eos sudorē
 ducere queant. Huiusmodi igitur est
 natiua spermatis Ceti substantia & fa-
 cultas, qua non solūm sudores pro-
 uocat: verumetiam post casus ex alto
 coagulatum in grumos sanguiné dis-
 soluit, eumq; aut membris restituit (si
 nō multum à natiuo calore recessit)
 aut per aluum aut vrinales vias expel-
 lit, ~~ubi~~ supra diaphragma continea-
 tur, sursum ~~ducitur~~ per os exscreet.
 Atq; huius facultatis solus nomine
 in tanto vbiq; est precio. Aluum pro-
 pter falsam acrimoniam & rancidam
 pinguedinem turbat, atq; ventriculo
 propter eundem rancorem nocet, te-
 nuī & nauseabunda substantia eum
 laxans & dissoluens. Sequitur in te-
 xtu: *μίγνυται σμίγμασι πρὸς τελεχὸν ἁλοῦ*

DE HALOSANTHO

κρυσμὸν, id est, miscetur abstergentibus
medicamentis ad capillorum candore,
quo loco Marcellus vertit, ad exte-
nuandos palpebrarum pilos, magno
& palpabili errore è Plinio hæc Dio-
scoridi inferens: quamuis fieri potest,
quod hæc verba librariorum incuria
ex hoc capite exciderint. sed hoc sibi
nō vult *τευχῶν λαβηκισμὸς*, Ruellius ge-
nuinam verborum significationē se-
cutus, propriè hanc sententiã vertit.

COROLLARIUM DE HA- losantho, & Salis flore duplici,

DE Halosantho primùm confide-
randa sunt veterum scripta: de-
inde quid nostri seculi viri docti de
eo senserint. Quibus tertio loco ob-
servationes nostras paucis addemus.

Dioscoridis de eo verba iam in Val.
Cordi libello recitata sunt: facultates
verò

verò non adscriptę: quas hisce verbis Dioscorides explicat: Facit ad vlcera cacoëthe, id est maligna, & phagedęnas, genitalium nomas (hoc est quę pascendo serpunt vlcera) purulentas aures, & oculorum hebetudines: quorum etiam cicatrices & albugines tollit. Quin & emplastris vnguentisq; coloris causa, vt rosaceo, miscetur. Sudorem cit. Aluum turbat è vino & aqua potus. Stomacho nocet. Miscetur præterea acopis, & smegmatis quę attenuandi capillos gratia adhibentur. In vniuersum quidem acris est feruentisq; naturę, vt sal. Hęc ille. Gręcus contextus habet: *μίγνυται ἢ σμίγμασι πρὸς τειχῶν λουρασμόν.* Ruellius vertit albandi capilli gratia, in quo Matthiolus eum sequitur. Ad pilos inalbandos, Cornarius. Ad extenuandos palpebrarũ pilos, Marcellus Vergili⁹. Capillos tenuat, vetus interpres in Pandectis Syluatici. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissimè, Plinius.

DE HALOSANTHO

At non de palpebrarum pilis, sed de pilis simpliciter à Dioscoride mentio fit: & attenuare potiùs illos quàm dealbare videtur hoc medicamentum, quod croceo colore suo potiùs inficeret quàm dealbaret. Smegmata etiã vel ipso nomine suo ab abstergendo dicta, attenuandi vim pollicentur. absterfa autem attenuantur. Pharmacorum pilos corrumpentiũ (inquit Galenus de compositione medicamentorum secundum locos lib. i. cap. 4.) triplex est differentia. alia enim ex eis propriè p̄silothra appellãtur, alia attenuatoria pilorum, alia verò ipsos penitus extirpantia. Plinius in Græco scriptore, ex quocunq; is transtulit πρὸς τείχας βλεφάρων legisse videtur: p̄ quibus verbis in Dioscor. nostro vetus interpres Dioscoridis rectè legit πρὸς τευχῶν λεπίσμων: Marcellus verò πρὸς βλεφάρων (vel βλεφαρίδων) λεπίσμων. Sunt autem βλέφαρα Latinis palpebræ, nomine Latino literis Græci trans-

transpositis facto, id est, genæ oculorum. & eorum pili, Latinis cilia, Græcis *βλεφαρίδες* dicuntur: aliquando etiam *βλέφαρα*, ni fallor, per synecdochen, calliphlebaris inde denominatis, quibus fucantur ornanturq; palpebræ. Galenus eiusdem libri iam citati capite quinto toto, de pilos attenuantibus pharmacis agit: eaq; in genere primùm esse docet, quæ communiore vocabulo abstersoria dicantur: ex quibus ea quæ fortiori vi extergendi prædita sint, ad pilos valde duros magnosq; attenuandos conueniant. Particularia autem eiusmodi in primis esse, nitrum vstum & nitri spumam, & aphonitrum spumofum (*ἄφρωνιτρον*) tanquam vehemētius abstergentia. nitrum enim vstum, validius, quàm non vstum, abstergit. Tale autem & halosanthos esse apparet, cum nitri natura proxima sali sit, & halosanthos Dioscorides medicamentum acre ac feruidum salis instar esse

DE HALOSANTHO

scribat. Et Galenus iam citati operis libro vndecimo: ἅλος αὐθῶ (inquit) quod aliqui composito vocabulo ἅ- λος αὐθῶ vocitant, liquidum est medi- camentū, tenuiorumq; partiū quàm sal vltus, & acri qualitate præditum, & facultatis admodum digerentis.

In Antiballomenis Galeno perpe- ràm attributis, nō tamen omnino cō- temnendis, pro halosantho substitui- tur sandaracha, in Iul. Martiani Rotæ interpretatione. In nostro quidē Græ- co Galeni codice, sicut & Aeginetæ, (ad cuius finē libellus idem adiectus est) nihil tale inuenio: sed hæc tātūm verba: Ἀντὶ ἁσίου λίθου, γαγάτῳ, ἢ σαυδα- ράχῳ, ἢ ἅλος ἀμμωνιακῶ. vbi iam dictus interpres reddit, pro Asio lapide, sal Ammoniacus tostus. Cum Aeginetæ verò codice, Ἀντὶ ἁσίου λίθου, γαγάτης λί- θου, ἢ ἅλου ἀμμωνιακοῦ λεκαυμένοι. Mihi pro Asio lapide, salem ammoniacum aliūmue vltum poni probatur: gaga- ten verò pro sandaracha recentiorū, quam

quam & vernicem & gummi iuniperi dicunt, potiùs quàm pro sandaracha veterum substituerim. Nam sandaracha veterù, arsenici vires habet, & in hoc Antiballoménon Catalogo pro eo ponitur: sicut & pro sulfure viuo & pro fæce vini, ἀντί σφέκλις. Interim an sandaracha Græcorum aliquid commune etiam cum halofantho habeat, considerandum: quod mihi vix videtur. Psilothris enim & corrūpentibus pilos, non attenuantibus medicamentis misceri solebat. Vini verò fæx non sandarachæ Græcorum modò vires in multis referre videtur, extra corpus, erodendo scilicet, exiccādo & extergendo, vsta præsertim: sed etiam halofanthi, tum intus sumpta, adalui deiectionem: tum foris adhibita ad oculorum remedia, & alia pleraq; liceret autem ei vel salem nitrūm ve aliquando addere, vel saponem ad smegmata. [*Author libri de dynamidijs falso inscripti Galeno, Aphronitrū ita miscet,*

DE HALOSANTHO

vt nitri partes duæ, & saponis vna temperentur cum prima gutta saponarij: vnde facti trochisci exponuntur Soli.] pilorū præsertim, vt halosanthi vim propiùs & efficacius repræsentaret: vel si maiori vi opus fuerit, oleo etiam ex ea cremata uti. Sylvaticus Pandectarum author de halosantho (in A. litera, sine aspiratione) verba hæc tanquam Plinij recitat: Halosanthos est quoddã pinguamen, quod aquis stantibus supernatat, porrò extra [*alias, prout stant alia: legerim ego, præsertim Nili,*] colore croceo. Optimum est quod in Nilo flumine colligitur, hoc enim & coloratissimum est, & cum aliqua pinguedine aquosum, & penè putridum [*putridum fortè.*] Potest igitur acriter & viscidè calefacere, [*aliàs, acriter & incidere & calefacere*] & quasi sal aliena consumere. Verùm hæc non esse genuina Plinij constat: leguntur autem eadem inter Spuria Galeni libro de simplicibus medicamentis ad Paternianū inscri-

scripto: vbi hoc etiam additur, quod
 collyria & malagmata colorare pos-
 sit. Caput de Halofanthio inscribitur:
 quod ab Halofantho diminutium
 nomen est. Idem Syluaticus faculta-
 tes halofanthi ex veteri Dioscoridis
 interprete referens, in nonnullis à no-
 stris codicibus Græcis dissidet, quæ
 hic subiiciam: Caligines oculorum,
 & glaucomata, [*glaucomatū nulla men-
 tio est in Græco: sed leucomatum solūm*] & al-
 bedines cicatricum (in oculis) deter-
 git. Emplastris & confectionibus,
 [*inunctionibus fortè, sed in Græco est μύγοις,
 id est, vnguentis*] oculorum (*legendum, ad
 colorem*) miscetur cum rosaceo, capil-
 los tenuat. Maximè virtus est ei recor-
 poratiua, viscida, pyrotica vt sali. Ad-
 ulteratur autem testa confricata, &
 alijs rebus: sed discernitur solutus a-
 qua. syncerus enim oleo soluitur. &
 est probabilior pinguis, gustum mor-
 dens. Quantum ad odorè, quo ga-
 rum æmulatur, aliquando autem du-

DE HALOSANTHO

συνέσπορον est, id est, grauioris seu deterioris odoris, ea lectio placet, magis quàm Hermolai qui *συνέσπορον* contrario sensu legit. pingua enim & facillè rancescunt, & grauiorem odore acquirunt. Notandum autem, quod rosaceo vnguento oleoue aliter dicto, halosanthos coloris gratia cum hoc in capite misceri scribat Dioscorides libro primo de materia, in eius confectioe, non hoc, sed anchusam melioris coloris causa adijcit: & insuper sale, ne corrumpatur. Quòd si halosanthos adderetur, cum id & coloris & salis vim in se habeat, sale alio opus non esset. Iam cum alijs etiam vnguentis coloris causa Halosanthos addi scribat, ego hoc tempore inter ea quæ libro primo describit vnguenta, Halosanthos nulli adiectum reperio: vt neq; anchusam, præterquàm rosaceo. Galenus quidem libro sexto de sanitate tuenda, sale à nonnullis oleo rosaceo addi testatur. Porro vt halosanthos.

santho facultas ciendi sudoris est, quod
 Dioscorides simpliciter: Oribasius ve
 rò Synopseos libro 1. cap. 23. cum o-
 leo mixtum id facere scribit: sicuti &
 nitrum tostum ac tenuissimū (læuissi-
 mè tritum) cum oleo: [*Aetius lib. 9. cap.*
3. Ad eos qui flavam bilem euomunt: Vniuer-
si corporis curatio ex oleo fiat, modico nitro
ammixto, quo sudorem ex cute eliciamus, &
fluores transferamus.] ita & salis vis eadē
 est, hydropicis, arthriticis, & ad lasi-
 tudines utilis, quæ omnia etiam halo
 santho conueniunt: quod cum planè
 falsum & oleosum sit, si salem oleo mi-
 sceas, halo santhos artificiale effecisse
 videri poteris. Sed cum sal oleo non
 liquetur, aceto, aqua, aliòue liquore
 affectui conueniente priùs solui po-
 terit, & ita cum oleo ad liquoris vsq;
 consumptionem coqui. Est etiam in
 sale pinguitudo, quod mireris, inquit
 Plinius. Arrianus in Indicis refert,
 Ichthyophagos è sale oleum excipe-
 re: & oliuas littore afflatuq; maris gau

DE HALOSANTHO

dere certum est. Multum tamen olei continere sal non potest, vt Cardano videtur, nisi bitumen admixtum habeat. Sunt autem fontes nonnulli, qui & salem & bitumen continent: & forte vix in alia, quàm marina aut falsa aqua bitumen reperitur. naphthicum autem salem vocant, cui bituminis liquidioris aliquid admixtum est. Leuinus Lemnius medicus præclarus libro 3. de occultis naturæ miraculis, capite 9. Dari vocatam apud Belgas tradit, bituminosam quandam cōcretionem ac subterraneam congeriem esse: è qua glebæ nigræ & pinguedine imbutæ eruantur: quæ accensæ (inquit) vt aridi cespites, vrētissimos calores excitant: atq; in cineres redactæ saleq; perfusæ, materiam ac fomentū olim nostratibus præbuerunt conficiendi salis. In capite de sale Dioscorides: Contra lassitudines (inquit) cū oleo inungetur: & ad hydropicorum tumores ita inunctus prodest. Prurium

tum etiam sedat ex oleo & aceto vsq; ad sudorem prope igné illitus: quod remedium impetigines quoq; & lepras & scabies sanat. Hæc ille. Vidi ego qui salis bonam partem, cum dimidia sulfuris, & iride pauca odoris causa, oleo copioso miscebant, & calefacto illinētes intra paucos dies curabant scabiem. Galenus Methodi medendi lib. 14. cap. 15. in quo agit de curandis ijs qui obesitate & corpulentia onerantur, laudat lauationem in aqua digerendi facultate prædita. Ac si quidem, inquit, talem aliquam sponse natam habemus, ipsa vtemur: cuiusmodi in Lesbo visitur, à Mitylene stadijs quadraginta. Sin minùs, ipsi similem aliquã moliemur. Est porò ea quæ in Mitylene conspicitur, & viribus & colore talis, qualis utique fiat, si quis florem salis aquæ marinæ misceat. Hæc ipsa aqua etiam hydro-picis, & reliquis tumefactis idonea est, utpote valenter desiccans, &c.

DE HALOSANTHO

Podagricis sal cum oleo vtiliter im-
ponitur, Dioscorides. Vnguentum
ex salis flore, arthriticis in declinatio-
ne vtile Nicolaus Myrepsus describit,
inter vnguenta numero 29. Apud
Galenum de compositione medica-
mentorum secundum genera libro 7.
acopo cuidam, id est, ad lassitudines
remedio, salis flos adijcitur. Idem se-
xto Methodi medendi, cap. 2. Ad ner-
uos vulneratos, inquit, plurimi vno il-
lo emplastro vtuntur, quod ex euphor-
bio & cera & frixa resina est compo-
situm. Cui nonnulli postea, vt medicame-
tum à me inuentum alio colore dissi-
mularent, sinopidis aliquid vel ochre
miscuerunt: alij fortassis & è salis flo-
re quippiam: aut aliud tale, quod co-
lorè eius mutet, nec vim eius minuat.
Flos salis cum spuma nitri, &c. indi-
tur medicamento Harpocratis ad au-
res purulentas apud Galenū De com-
positione medicamentorum secun-
dum locos affectos lib. 3. inter auricu-
lares

lares compositiones Andromachi. Idem lib. 2. de arte curatiua ad Glauconem, cap. 5. Cum splen (inquit) flatuoso tumore afficitur, & magis œdemate: si multum aluminis adhibueris, nihil nocebis. In scirrhis autem tumoribus vim dissolutiuam superare conuenit: parum autem eius, quod stringendi vim habet, admiscendum est. Cum igitur de numero simplicium & sponte nascentium medicamentorum, flos salis tali sit natura præditus, sanat splenes induratos, si extrinsecus ipsis in vesica apponatur. Salis flos siue per se solùm, siue cū aliquo simplici cerato impositus ad humidã lienis intemperiem, optimum pharmacum est. Solus enim calefactus, & aliqua vesica exceptus, spleni adhibetur. In epithemata quoque ammiscetur, quemadmodum est prædictum, Aetius lib. 10. cap. 8. Galenus de compositione pharmacorum secundũ locos lib. 8. cap. 5. vbi pharmaca quæ fo

d

DE HALOSANTHO

rinsecus ad stomachi, id est, oris ventriculi affectiones imponuntur, ex Aselepiade repetit, inter cætera habet Malagma, quod recipit Ammoniacthymiamatis libras ij. quæ diligenter tritæ in vas fictile conijciuntur, & floris salis libra additur, cum olei cypri nisesequilibra. quæ cum cocta emplastri formam acceperint, adijciuntur ceræ libræ ij. Hoc autem & similia ibidem Malagmata, mixtam (ex emollienti & astringenti) facultatem habere scribit, & induratas etiam inflammationes curare, & propterea hepaticis quoque conuenire. Idem de compositione medicamentorum per genera, lib. 7. cap. 7. inter Andromachi Malagmata describit vnum boni coloris ad multa accommodatum, in quo permiscet hæc: Ceræ, resinæ frixæ, vtriusque libram: guttæ ammoniacæ, aluminis liquidi, salis floris (secundum alios visci) cuiusque uncias sex. Dioscorides lib. 5. inter variorum virorum medi-

medicatorum confectiones: Conficitur, inquit, etiam *ἅλα σαλίβινον οἶνον*, id est, è salis flore vinum, maiore in purgando vi, quàm quod marina aqua confectum fuerit: verùm fauces, renes, vesicam & stomachum lædit: eamq; ob causam neq; in sanitate, neq; in aduersa valetudine vtilem habet vsum. Sic ille: Miretur autem aliquis, si aqua non diluitur halosanthos, quomodo & Galenus loco ex Methodi libro 14. superiùs citato, aquam prope Mitylenen talem esse ait, ac si quis florem salis aquæ marinæ misceat, & hoc in loco Dioscorides halosanthinum vinum describat: cum ea que nõ miscentur aquæ, vt pinguia, vino etiã misceri nequeant, sed in summo innatent.

Plinius lib. 31. cap. 7. de salis generi ^{Flos salis} bus agens: Sal omnis, inquit, pluuiæ ^{alius.} dulcescit. Suauiolem tamen rores faciunt: Sed copiosum Aquilonis flatus. Austro non nascitur. Flos salis nõ

DE HALOSANTHO

fit nū Aquilonibus. Sicille. quo in loco longè aliam rem quàm supradictam, eodè floris salis nomine appellat, ipsius videlicet salis, qui vel è mari fit, vel è salinis excoquitur, summâ, albissimam leuissimamq; partē: qualis nimirum Aquilone vento sicco spirante, nasci & colligi potest: austrina & humida constitutione non potest, vt ne prorsus quidem sal vllus, (circa mare nimirū & maritima stagna,) Austro flante nascitur. Porrò quod eodem in loco de sale in genere scribit Plinius, suauissimum omnium esse Tarentinum atq; candidissimum: & fragilem esse, quicumq; maximè candidus sit: hoc ego etiam ad florem salis traxerim & accommodarim. Flos salis enim præ cætero suavis, candidus atq; fragilis est. Quare cum Tarentinus, & Phrygius siue Tattæus, qui è stagnis fiunt, à medicis olim laudati sint in primis, tanquam oculis vtilles, (ceum minus acres nimirum) salis florem

corum

eorum loco vti licebit. Ad medicinæ vsus (inquit ibidem Plinius paulò post) antiqui Tarentinū maximè laudabant: ab hoc quemcūq; è marinis, ex eo genere spumeum præcipuè.

[*Spuma autem florem salis quoq; comparaue-
ris.*] Iumentorum uerò & bouum oculis, Tragaxæum & Baticum. Et paulò inferiùs: Salinarum synceritas sum-

nam fecit suam differentiam, quadã fauilla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima. Grammatici fauillam, cinerem interpretantur, quem hic salis flos sua leuitate aut partium tenuitate forsan refert. Florem salis etiam Cato vocat, qui è populari sale candidus arte factus sit, propterea & alabastrer à Democrito quandoq; dicitur, vt Hermolaus Barbarus in Corollario suo ad Dioscoridis de halosantho caput annotat: vbi tamen hunc salis florè à Latinis dictū, à Græcis (quod sciã) non item, cum altero salis flore, qui halosanthos Græcorum est, con-

DE HALOSANTHO

dit: & è Plinij verbis non rectè hæc ci-
tat, fauillam salis in totum rem diuer-
sam à sale esse. Plinius enim vt iam re-
citaui, florem salis priore loco à se di-
ctum, fauillæ comparat, vtpote ficcū:
mox autem de alia re eiusdem nomi-
nis scripturus: Appellatur, inquit, &
flos salis in totum diuersa res (subau-
di à præcedenti flore salis) humidio-
risq; naturæ, dissentiens à sale, nõ mo-
dò à spuma. Et fortè spumam nũc vo-
cat, ficcum illum salis florem, qui spu-
mæ instar ad reliquum salem est, nem-
pe leuior & candidior. Sic idem Pli-
nius lib. 18. florem in siligine vocat, le-
uissimam & purissimam farinæ eius
partem, in tritico pollinem. Et fortè
etiam ignis florem in Homericò car-
mine,

Αὐτὰρ ἐπεὶ πύρος αὐθιγὰ πέπλητο, παύ-
σατο δὲ φλόξ,

non vt quidam, vim & vigorem eius,
sed proficientes velutiq; euolantes ab
eo scintillas ac fauillas interpretari o-

πορ

portet. Porrò florem spumamue salis & spumeum salem appellare licebit, non modò illum iam dictum, qui à reliquo sale candore solùm & leuitate differt: sed alium etiam qui figura in super differt, vtpote fistulosus & spongiosus: talis autem redditur, qui spuma salis efferuescente in vasis vbi coquitur (*Salspfannen* nostri vocât) & bulliando redundante effunditur: effusus in formã pyramidis ferè coit, fistulosa compagerarus & leuis, præfertim Halæ in valle Oeni, *Salspflein* appellant, qui etiam albissimus est: stiriam salis Kentmanus noiter. nã quem Salinis in Burgundia similiter effusum & coagulatum ad me misit vir doctrina & omni virtutum genere clarissimus Gilbertus Cognatus ecclesiastes Nozerethi, multo durior solidiorq; est, lapidis ferè instar & grauis, licet meatibus non careat: colore minus albus, subrubente alicubi, *Salegre* vocant Burgundi, si bene memi-

DE HALOSANTHO

ni, & auiculis quas in caueis alunt, exhibent: quæ eius vsu recreantur, cum alio sale percant: quod quidem mirū mihi visum est, eò quod in sapore nulum ferè à reliquo sale discrimen mihi appareret. Huius quidem compages fistulosa, & color alicubi leuiter rubescens, nitri à Dioscoride laudati me admonent: Nitrum, inquit, probatur quod leue est, roseo colore aut albo, & spongiarum modo fistulosum. Leuem autem esse dixi salis spumam è valle Oeni: grauē solidamq̃, Burgundicam. Reperitur autem & nitrum lapidis modo durum. Est ergo nitro similis hæc spuma, non ipsum nitrum: in hoc etiam nitro similior, quòd sale minùs astringat.

Hic integrum Plinij locum de altero Salis flore, quem Græci halosanthos nominant, ex libro 31. cap. 7. subiungam. Appellatur & flos salis, inquit, in totum diuersa res, humidiorisq̃ nature, & crocei coloris aut rufi, veluti

fi. veluti rubigo salis, odore quoque in-
 grato, ceu gari, dissentiens à sale, non
 modò à spuma. Aegyptus inuenit, vi-
 deturque Nilo deferri. Et fontibus ta-
 men quibusdam innatat. Optimù ex
 eo quod olei quandam pinguitudinē
 reddit. Est enim etiam in sale pingui-
 tudo, quod miremur. Adulteratur au-
 tem tingiturque rubrica, aut plerumque
 testa trita: qui fucus aqua deprehen-
 ditur, diluente factitium colorem, cū
 verus ille non nisi oleo resoluatur, &
 vnguentarij propter colorem eo ma-
 ximè vtantur. Canicia in vasis summa
 est: media verò pars, humidior. Floris
 [*sic absolute nunc vocat salis florem*] natu-
 ra aspera, excalfactoria, stomacho in-
 utilis. Sudorem ciet: aluum soluit in
 vino & aqua, ac opis & smegmatis v-
 tilis. Detrahit & ex palpebris pilos
 efficacissimè. Fecesimæ concutiun-
 tur, vt color croci redeat. Hæc Plini-
 us: ex cuius verbis apparet halofan-
 thos rem humidam ac pinguem esse,

DE HALOSANTHO

in vasis condit, & superiore sui parte
siccescere vel densari, colore cano: in
medio humidiorum esse: in imo foecu-
lentam, magisq; croceam, subsidente
cum facibus etiam colore. Mirum hoc,
quod ex aqua & vino propinet, quod
Dioscorides etiam scribit, ad soluen-
dam aluū, cum ijs liquoribus non mi-
sceatur vt dictum est. Hoc etiam mi-
rum, naturam in eo salem oleo mi-
scuisse videri, quod ars non potest.

Hæc ferè ex veterum scriptis de Sa-
lis flore & halosantho prodita repe-
ri. Quid verò rei is sit, & quibus alijs
nominibus in vulgaribus hodie lin-
guis appelletur, dictu difficile est. Ex
recentioribus quidem nonnulli, qui
de simplicibus medicamentis ex pro-
fesso scripserunt, aut in Dioscoridis li-
bros aliquid annotarunt, omnino nõ
attigerūt, aut veterum duntaxat pau-
cula de eo scripta repetierunt: vt Her-
molaus Barbarus, Brasauolus, Ama-
tus, Constantinus, Ryffius. Marcellus
Vergi-

Vergilius nunc in medicina parū cognosci, & nullum eius vsum esse scribit. Primus Valerius Cordus in suis in Dioscoridem Annotationibus, non aliud quàm Sperma ceti vulgò dictū esse, breuissimè & simpliciter asseruit: idem verò prolixius libello priuatum super hac re condito, probare conatus est. Huius sententiam arripuerunt & secuti sūnt alij quidam, nulla authoris ex quo hauserūt mentione: ante alios Georgius Agricola libro tertio de natura fossilium, his verbis: Sales fossiles, marini & lacustres, craf-
 farum sunt partium, fossilis in primis:
 contrā tenuium, ex aqua salsa exco-
 cti, nempe plerunq; minuti & mol-
 les. Sed maximè tenuium partium est
 flos salis. est enim non modò tanquā
 fauilla tenuissimus & leuissimus, sed
 etiam candidissimus. At maris flos
 [*sic enim vertit cum Cordo, ἢ ἀλὸς αἰθῆρ*]
 ab eo totus est diuersus. etenim humi
 dus, pinguis, croceus, vt qui sit semen

DE HALOSANTHO

59 balænarum: quod aliàs explicabo. Sic ille: alibi verò nusquam quod hîc pollicetur, præstitit, nisi fallor. Deinde Christophorus Encelius in suis libris de re metallica. Tertiò Leonhardus Fuchsius in libro de Compositione medicamentorum. Horum sententiæ primus, quod sciam, contradixit Ianus Cornarius, nullo quidem argumento, sed simpliciter nihil se videre halosantho & semini balænarum cõmune professus: nuper verò etiam Andreas Matthiolus in suis Dioscoridi adiunctis commentarijs: qui argumenta addit, primum à colore: quem, inquit, in spermate ceti vocato nusquã croceum, neq; rufum, vt salis flori inesse testantur omnes, videre mihi licuit. Alterũ à consistentia, quòd sperma ceti non videatur adeò liquidum, vt salis florem esse Galenus & Aëtius innuũt. Tertium à gustatu, quẽ si consultas, non videatur esse ipso sale tenuius. Postremum à loco, quòd in mari tan-

ri tantùm colligatur, non in Nilo flumine & lacubus quibusdam. Quidnã verò veteribus flos salis fuerit, decernere non audet. Color quidem (inqt) rufæ rubiginis instar pictoribus expetitur è Germaniæ salinis aduectus, q̄ fortasse flos ipse salis fuerit. nam colore & sapore illi non obscure respondet: vulgò appellant Morello di sale. Verùm cur hoc non planè affirmem, illud mihi obstare video, quòd color is non sit liquidus, neq; oleosus, sed aridus. quare potiùs inclinatur animus, ut ipsum credam esse salis rubiginem, cuius mentionem facit Plinius. Hæc Matthiolus. nos Plinij verba, quibus salis flos, veluti rubigo salis esse, ab eo dicitur, superiùs recitauimus: ex quibus rubiginem salis rem aliquam sui generis esse, affirmari non potest: sed hoc tantùm, floré salis ipsum met veluti rubiginem quandam salis esse, ob coloris similitudinem.

His breuiter ego quid sentiam, sub-

DE HALOSANTHO

scribam. Et primùm quod ad nomē,
ἅλως αὐθιγός, non cum Cordo & Agrico-
la maris florem, sed salis, cum Plinio
& alijs recentioribus eruditis verte-
rim: tum quia non in mari, sed in Ni-
lo & paludibus aut stagnis, quę Nilus
nimirum efficit, reperiri traditur: tū-
quia salis, nō quidem consistentia, sed
gustatū & facultate omnino cognata
res est, vt in præcedentibus ex ipſis au-
thorum verbis ostendi: & Dioscori-
des inter salem ac nitrum aliaq̃ salsa
de eo pertractat. Galenus quidem li-
bro xj. de medicamentis simplicibus
sub lemmate, De rebus in mari & a-
quis falsis nascētibus, de halosantho
quoq̃ scribit: sed cum alię etiã aquę
falsę sūt, vt in paludibus maritimis a-
libiq̃, non in ipſo mari tantūm, nō est
necesse in mari hunc florem salis na-
sci, ex hac apud Galenum inscriptione:
sed potius in stagnis maritimis, si-
ue illic primūm nascatur, siue è Nilo
eò defluat ut Dioscorides sensit. Ac-
cedit:

cedit quòd $\alpha\lambda\varsigma$ pro mari poëtici est, nò item in soluta oratione vsitatum.

Quod ad rem ipsam, aliud quod dicam non habeo, nisi in genere, sali cognatam esse, vt nomine, ita sapore etiam & viribus, nempe calidam, acré, falsam & siccantē sine astrictione aliqua. Quid autem pro eo substitui ad remedia possit, iã suprà exposui. Matthioli argumenta, quibus genituram ceti non esse halofanthos astruit, probo; & hoc insuper addo, vlceribus malignis ac phagedænis remedia siccantia & abstergentia conuenire, quale halofanthos est: pinguia, oleosa, humectantia, quale sperma ceti dictum est, pingui succo subdulce, non conuenire. Ad alterum etiam Matthioli argumentum ex Plinio hoc addiderim, tam liquidum esse salis florem, vt in vasis condi oporteat: & mediam eius partem omnino liquidam esse, ita vt fax huius liquoris subsidat, eaq; còcussa color, qui & ipse subsederat,

DE HALOSANTHO

rursus in superiora distribuatur: quæ circa genituram ceti minimè contingunt. Sed ita quid non sit halosanthos, potius quàm quid sit, indicauimus: cuius cognitionem certiorè qui desiderarit, ijs qui mercium aut rerù cognoscendarum causa Aegyptù ad-eunt, hoc negocij mandet, vt diligenter hanc in rem inquirent.

DE SEMINE CETI DICTO, eiusq; nomine & facultatibus.

ET quia nunc ostendimus, Halosanthos veterum, nõ esse spermaceti dictum: quidnam hoc sit videamus, & quid possit in re medica. Primum igitur apud Germanos in usu marinum hoc pharmacũ extitisse putato, & Germanicum eius nomen Latine interpretantes aliquos spermaceti aut balænæ semen vocasse. Germani enim

hi enim *Walram* vel *Wolram* vocitâr: vel vt alij scribût, *Wolrâm/Walrath/Waldrath*, significat autem *Wal* vel *Walsfisch* Germanis cetum, à *Bale*na, quod Græcis & Latinis vsitatû est, nomen hoc mutuatis. *Ram* verò genituram, ni fallor, apud aliquos Germaniæ populos sonat: vnde & *Râm-ling*, feles præsertim, cognominamus, cum in libidinē aguntur: & ab odoris impudici seu hircosi foeditate. *Râm-feren* allij agrestis genus nominamus: & rerum pinguium cum rancescunt odorē grauem, *Râhelen* nostri dicût, alij fortè aliter: omnibus vt conijcio, his vocabulis à Latino rancor, detortis. Martialis quidem odorem impudicum hunc cognominat hoc disticho:

Fuisse gerres aut inutiles mœnas,

Odor impudicus vrcei fatebatur.

Belgæ non *Walram*, sed *Walscot* appellant. Falluntur qui *Walrath* scribunt, & à celeritate auxiliij compo-

DE SEMINE CETI

tum nomen coniectant. Virofus autē inueterato maximè odor est. De hoc quæ in Aquatiliū historia scripsi, pagina 244. inter Cete, hîc omittam pleraq;. Cum ambra quidem, qua cum aliqui confundunt, nihil prorsus ei cōmune arbitror. Rem marinam esse constat: qualis verò & vnde sit, nemo adhuc in dubium vocauit, tanquā recepto eius nomini, reuera cetorum semen esse credendum sit, vt Cordus, Agricola, Encelius & Fuchsius credidisse vident. At si genitura cuiuscunque animantis est, cur pinguis est, & innatat aquæ? cur oleo non aquæ miscetur? cum albi liquoris. oui potius naturam referre deberet. Odoris grauitas virofa fortè, eos qui primum semen putarunt, ad hoc induxit. Mihi vel omnino sui generis res esse videtur: vel potius adeps animalium in mari degētium quorundam, vt cetaceorum piscium aut belluarū maris, quorum ingens est corporis moles, & ad
pis

pis plurimum continet. Grassantur
 autem illæ inter sese, & cædes mutu-
 as exercent: vnde plurimum adipis in
 summum maris euehi verisimile est.
 Confirmat hanc cõiecturam id quod
 apud maritimos quosdã Germanos
 fieri solet. Sunt enim qui adipem cu-
 iusvis ceti vase exceptũ, in cella frigi-
 da deponant, deinde prelo exprimãt,
 vt pars tenuior effluat: quæ instar o-
 lei est, & eisdem viribus, quibus pars
 crassior quæ remanet, licet tenuiorũ
 partium. Crassiorem pro genitura ce-
 ti vendunt, cuius vim quidem repre-
 sentat, sed ignauius. Diligentiores di-
 gnoscent, quòd vera (vt vocant) ge-
 nitura ceti, maculis candidis, latis &
 dulcibus insignitur: adipis verò pars
 crassior, pinguior, compactior, & mi-
 noribus maculis videtur. Fieri etiã po-
 test, vt ex lacte belluarum maris, re-
 dundante, & catulorum sugentium
 rictus subterfugiente, pars pinguior
 velutiq; butyrũ mari supernatet, quæ

DE SEMINE CETI

breui postea graui odore butyri quadrupedum instar viciatur, & colorem mutat. Odor certè paululum inueterati, nescio quid casei præ se fert: unde ego aliquando coaguli vim habere suspicatus, lacti addidi vt experirer, quod tamen inde coagulatum nõ est: siue quòd coagulum nõ sit (quod etiam aquatilium habent ea quæ lactent vt phocæ) siue quòd in aqua degentium coaguli vis non eadè sit quæ terrestrium. Vt cunq; est, maris adeps aut oleum, vel Cetaceus adeps innatans mari, non genitura ceti, nec halosanthos, esse & dici posse, ac debere mihi videtur. Nuper quidem clarus doctrina & omnium virtutum genere vir Vvolphgangus Meurerus medicinæ ac philosophiæ in illustri Academia Lipsica professor, mihi de huius remedij facultatibus per literas percunctato his verbis respondit: Deusu halosanthi (secundum Val. Cordu dicti) nihil aliud habeo, nisi quod sciã vulgò

vulgò vsurpari in ægra & difficili spira-
 ratione: quam nõ parum adiuuari af-
 firmant, sumpto eius scrupulo in po-
 mo asfo. Quidam medici admifcent
 id etiam his medicamentis, quæ dari
 folent præcipitatis ex alto, aut casu
 grauiore concuffis, ad fanguinis gru-
 mos diffoluendos diffipandosq; &
 adrupta consolidanda, ad hunc mo-
 dum: Recipe mumia, tormentilla, di-
 ctamni, oculorum cancri, rhaponti-
 ci, ana drach. j. f. spermatis ceti scrup.
 j. Mifce. fiat puluis, cuius drachma aut
 fefqui è vino bibatur. Inuenio præ-
 terea in fchedis nostris: Sperma ceti
 humidum, ad colicam & omnem in-
 teraneorum doloré cum alijs quæ fla-
 tus foluant exhibitũ, mirè prodesse.
 Cauedũ est tamẽ ne q; aut nimio hoc
 remedio, aut nimis vetere vta: nimio
 em̃ eius vfu piffle matronã quãdã En-
 celius testat: & cõtra omne ferè mor-
 borum genus apud Germanos (mari-
 timos præfertim puto) vsum eius esse.

DE HALOSACHNE,

& Adarce.

Halofachne à Græcis dicitur, ἅλως ἄχνη, quasi salis spuma, vt Marcellus vertit: quanquã & flos salis siccus ille, qui in salinis colligitur, leuior cãdidiorq; alio sale, à Plinio salis spuma dici videt, vt suprã annotauimus. est autem & ipsa ceu flos quidam siue salis siue maris, id est, marinæ falsæq; aquæ ad saxa marina aspersæ & cõcreta: è spuma præfertim maris, quæ suo lentore faciliùs adhæret: & saxi in litore ita herere videtur, vt salpetra vulgò dicta humidis ac subterraneis parietibus. Nec nomen solùm halosanthi, sed facultates etiam conueniunt: quas sali easdem habent ambo. præstat tamen clarioris discriminis gratia hanc non alio quàm Græco nomine halofachnẽ, halosanthos verò *ἅλως ἄχνη* illum de quo diximus, liquidũ scilicet salis florem appellare. Dioscorides

rides nihil de halofachne, nisi ἐπίψυγμα esse ἀλὸς ἀφρώδους, id est, spumosi maris lanuginem, vt Marcellus Vergilius vertit, inueniriq; in saxis, & easdē sali vires habere. Plin. libr. 31. cap. 7. Aliud genus salis, inquit, ex aquis maris spōte gignitur, spuma in extremis littoribus ac scopulis relicta. Hic omnis rore densatur, & est acrior qui in scopulis inuenitur. Hanc Dioscorides (inquit Marcellus interpres) ἐπίψυγμα dicens, lanuginem quæ iam in saxis concreuit describere videtur, facilem cognitu & inuentu rem. Ruelius vertit, Spumosa maris lanugo, siue ramentum est. Et simplex quidem vocabulum ψῆγμα, ramentū seu micam significat: vt ψῆγμα χρυσῶ, vel etiā absolutè ψῆγμα, auri ramentum, Plinius palam dixit, Suidas μικρὸν κομμᾶσιον interpretatur. Χαλκῶ δ' αὐθῶ, ὀπιδῶ τῶν παλαιῶν ἤλων ψῆγμα ἐκάλεσαν, Dioscorides. Deducitur autem à verbo ψάω, quod est rado, λεπύνω: à quo etiā

DE HALOSACHNE

Ψακὰς, vel Ψεκὰς & Ψάκιον pro rebus minutis deduxerim. Compositum vero ἐπίψυγμα, non memini adhuc apud ullum probatū authorem legisse: & malim ἀπόψυγμα legere, hoc est, ramentum: à petris enim deradunt nimirum hoc falis genus qui colligunt: nec rarus est hic error præpositionū, ὠν & ἀπὸ à librarijs permutatarū. aut fortè ἐπίπυγμα, in ea significatione qua & ἐπίπαγθ̄ dicitur, à verbo ὠν-πύγνυαδ̄, vel ὠν-πύσσειαδ̄, id est, in re aliqua vel in superficie concrefcere. sic adarcen Dioscorides scribit esse ὠσ-πόρ ἐπίπαγον ὑφαλμυρίζοντα. Sed prior emendatio magis arridet: quoniā ἐπί-πυγμα vocabulum vsitatum non reperitur, etsi ab eodem verbo à quo ἐπίπαγθ̄, rectè formari potest: & Dioscorides sæpe nō admodum proprijs aut puris vocabulis Græcis utitur. Ex Galeno quidem & Aegineta ἐπαύθημα vel ἐπαύθισμα legere liceret, pro ἐπίψυγμα: & ἀφρώδων, ἢ ἀφρώδους: quorum

rum utrūq; magis placeret quàm vulgata Dioscoridis lectio. Est enim Halofachne, secundum Galenum, efflorescentia (vt ita dicam) spumosa salis, sed multò tenuiorum quàm sal partium, ideoq; attenuare & discutere multò amplius quàm sal potest: reliquum verò substantiæ (quod digerendo nimirum & discutiendo absumptum non fuerit, ita vt sal astringere non potest, Cæterùm in Halofachne, ita & Adarce vel adarcion, Galeno est Adarce. veluti spuma quædam aquæ salis cōcreta: in hoc quidem distinguuntur, quod hæc circa arundines aliasq; herbas aquis palustribus innascentes cōcrescat: halofachne verò lapidib⁹ adhæreat: & insuper figura, quæ in halofachne certa non est, in adarce verò alcyonio multis foraminibus pertuso similis. Halofachne salis genus est, & sal petrae marinus dici potest, [*nostra lingua, Meersalpeter, oder Saltsblumen/ die man ab den Meerfelsen abschabet.*]

DE HALOSACHNE

adarce verò non falis, sed alcyonij species est: Quanquam & quintũ alcyonij genus in Propontide halosachne vocari Dioscorides prodit. Barbarus in Corollario de halosachne recitatis Plinij verbis (quæ nos etiam supra posuimus) hæc addit: In igne nec crepitat, nec exilit. At Plinius lib. & cap. iam citatis, de omni fale in genere agens: In igne, inquit, nec crepitat, nec exilit Tragasæus, neq; Acanthius ab oppido appellatus: nec vllius spuma, aut ramentum, aut tenuis. Vbi apparet eum non de halosachne, sed de cuiusvis falis spuma aut flore, id est, leuiore & tenuiore eius parte loqui. Interim halosachnæ etiam neutrum horum accidere verisimile est, cum & ipsa ceu spuma aut flos falis sit. Obiter verò animaduersione dignum est, ramentum à Plinio hîc dici, quod à solidiore substãtia falis alicuius, vt gemmei vulgò dicti, deraditur. rameta autem solidioris, & alius per se statim tenuio-

nuioris substantiæ, cum ad ignem nõ
possint in se concipere aërem, ita fit
vt neq; crepitent aëre pauciore inclu-
so, neq; exilient copiosiore. Rursus
eiusdem libri 31. cap. 9. cum diuersa è
sale remedia exposuisset, subdit: Ad
omnia autem spuma salis iucundior
utiliorq;: quæ itidem verba Barbarus
ad Halosachnen contrahit: ego ad om-
nem salis spumam siue florem sic-
cum, vt loco iam proximè dicto, retu-
lerim. nam & aspectu iucundioris est,
vtpote candidior, & mitior gustatu.

Sed cum ἅλς apud Græcos modò
mare, poëtis præsertim, modò salem
sonet: præstat halosachnen vocabulũ
Græcum, Homero vsitatum pro pur-
gamentis maris, retinere, vt supra etiã
monui: vel maris spumã potius quàm
salis vertere; in Halosantho autẽ con-
tra: id enim vocabulum poëticum nõ
est. Et maris quidem purgamenta à
Germanis generali vocabulo Meer-
blumen vocari rectè docuit Valerius

DE HALOSACHNE

Cordus: an verò halofachne medicorum etiam, ex illorū numero sit, quæ fluctuans æstuansq; mare veluti purgandi sui gratia in littus eructat, & veluti inter alia huius generis excellens, propriè priuatimq; Germanicè Meerblumen (id est maris flos vel purgamentum vocetur, nam flos Germanis vt in hoc vocabulo, ita & in foëminarū mēsis pro purgatione accipitur) id verò attentius est considerandum. Vide ri autem potest halofachne medicorum cum genus sit salis, & quidē subtilius, veluti ex aspergine maris, eiúsue spuma ortum, non minùs quàm ipse sal in aqua liquefcere: liquatus autem non eijcietur in litus: nisi quis marinā aquam ad eò salsam esse putet, vt aliū salem non ampliùs imbibere possit. simile enim marinæ aquæ facturi medici, tantum salis addunt dulci, quantum ferè in ea tabescere potest, vel donec ouum innatet. Sed hæc maris accola, si qui sunt naturæ studiosi, confide-

fiderēt. Vtcunq; est, ego halofachnen Germanicè commodiùs censeo vocari debere *Salsblümen*, cum distinctione siue additiõe superiùs expressa: vel cum Ge. Agricola, siccam maris spumam, *Trochnen Meerschäum*.

Ad remedia quidem halofachne si requiratur, cum eandem sali vim habeat Dioscoride teste: salem, potissimum verò spumam eius, id est leuissimam partem, vel stiriam salis dictam, cuius mentio à nobis facta est in *Halo santho*, substituemus: pro adarce verò ad exterenda cutis vitia, alcyoni; prima vel secunda specie, aut sulfure duab⁹ partibus, salis vna vtemur. Sulfur terebinthinæ mixtum, lepræ, & impetigini medet: & cum aceto quoque lepras ac vitiligines tollit. Et sal cum oleo acetoq; inuctus iuxta igné ad sudoré vsq; impetiginem, scabiem & lepram curat. Hæc quidem cum nunquam nobis desint, adarce & alcyonio facile carebimus. Sulfuris ve-

DE HALOSACHNE.

rò odor si quem offendit, osse sepiæ
vsto vtatur. ¶ Hoc loco commodè
mihi in mentem venit, quod ab ami-
co olim audiui, qui Flandriæ & Belgi-
ci tractus orâ perlustrauit: in qua rem
quandam maritimã, *Meergallen* vul-
gò dictam (id est fel marinum, & si nõ
propriè amarum, sed falsum esse pu-
to. sic & Homerus *ἀλμυρικὴν*, Ili-
dos ε.) multis in locis sibi repertam a-
iebat: esse autem materiam albam &
pellucidam glaciei instar, magnitudi-
ne pilei interdum, mollem, spongio-
sam, lentã, glutino aqua resoluto vel
concreto piscium iuri, similem: valde
falsam: inueniri in litore circa petras,
in earum angulis præcipuè vbi aquæ
marinæ ab æstu nonnihil relictum es-
set: videri quæ est maris spuma petris alli-
sa, paulatim gigni. Hoc verò quidnã
rei sit, & quis eius vsus, nondum co-
gnoui. ¶ Aristoteles libro 9. anima-
lium, cap. 14. alcyonum nidum simi-
lem esse scribit pilis maris, siue halo-
sach-

fachnis dictis, & c. quem si ferro acuto diffecare conêris, non facilè procedit: si verò inter secandum, manu etiã confries, in ox atteretur, tanquam halofachne. Sic ille: Videtur autem non halofachnen nostram, sed quintũ alcyonij genus intelligere: quod in Propótide halofachnen vocari diximus. Plinius tamen lib. 10. cap. 32. hunc locum transferens, halofachnen vertit spumam aridam maris, vnde eum nõ alcyonij genus, sed medicorum halofachnen intellexisse apparet. Postremò apud Nicandrum in Alexipharmacis inter remedia aduersus potam hirudinem legimus:

πολλάκι δ' ἢ ἄλλα πηκτῶν ὀμλαδ' ὄν, ἢ ἄ-
λὸς ἄχνυ

Εμπίσαις: τὴν τ' αἰσὴν ἀνὴρ ἀλοπηγὸς ἀ-
γέει.

Νεῖθ' ὑφισκευάτω, ὁπέθ' ὑδάσιν ὑδάτῃ
μίξῃ.

Vbi Græcus interpres: Qui salem, inquit, conficiunt, dulci aquæ marinam

DE HALOSACHNĒ

admiscent, & subigendo confundūt,
ita marinæ virus quodammodo elu-
entes. Dum verò ita subigitur, spuma
exurgit, quam *ἀχνη ἄλς* appellant.
Alij quidem authores aduersus hiru-
dines nihil tale habent: nisi quod
muriam, præsertim acidā,
& salsa omnia cō-
mendant.

FINIS.

SANCTI

PATRIS E-

PIPHANII EPI-

SCOPI CYPRI AD DIO-

dorum Tyri episcopum, De XII.

Gemmis, quæ erant in veste Aaronis,

Liber Græcus, & è regione Latinus,

Iola Hierotarantino interprete:

cum Corollario ~~.....~~

TIGVRI M. D. LXV.

CLARISSIMO
VIRO D. ADOLPHO OC-
CONI F. INCLYTAE REIPVB.
Augustanæ medico doctissimo, Conradus
Gesnerus medicus Tiguri-
nus S. D.

MITTO ad te, vir doctissime, Epi-
phanij de XII. gemmis libellū Græ-
cum & Latīnum, ab amico itidem meo, opti-
mo & pererudito viro conuersum. Audio
quidem Lutetiæ Parisiorum etiam euulgatū
esse: sed ego hæcenus nec Græcum neque La-
tinum typis editū videre potui. Quamobrem
cæteris qui hoc codice coniuncti sunt, amico-
rum & meis, de metallis ac lapidibus libellis,
hunc etiam adiungere volui: quem Epiphaniij
veteris, sanctissimi ac doctissimi illius episco-
pi Cypri, genuinū esse foetū non dubito, etsi in-
ter reliquas eius Græcè Latineq; Basileæ edi-
tas lucubrationes non habeatur. Fuit enim
vir ille, non pius solum & eruditus in literis
sacris episcopus: sed rerum etiam naturalium
sciētissimus: quod relictī ab eo libri declarāt,
in quibus sæpe similitudines à naturalibus re-

EPISTOLA

bus, animantibus presertim, ad sacras egregie & eleganter sanè, trahit atque accommodat. Et ego alium etiam eiusdem authoris, nõ editum hæctenus, Physiologi titulo librũ manuscriptum habeo: in quo ex professo ductas ab animalium numero XXXIX. naturis similitudines explicat: quæ alio tempore, si diuina fauerint, edam. Tu in presentia, amicorum optime & candidissime, exiguum hoc munusculum boni consules: quod propter multa maximaq; beneficia in me tua, quibus subinde & oblectare me, & lucubrationum mearum labores promouere pergis, qualecunque gratitudinis specimen, aut potius pignus ac publicum obligationis meæ $\chi\sigma\iota\omicron\gamma\alpha\phi\omicron\upsilon$ tibi offero: & rogo si quid in Græco exemplari, cui emendationes quasdam ex cõiectura duntaxat mea marginibus adieci, mutandum iudicaueris, pro tuæ in Græcarum literarum cognitionis rerumq; naturalium omnium excellentia, de eo liberè candidèq; vt soles, me commonefacias. Videor quidem mihi sententiam saltem authoris, si non verba, ubiq; ferè consecutus, vno loco excepto: qui est capite duodecimo

EPISTOLA

decimo de onyche gemma : quam ait aliquos putare ἐξ ὕδ' αἶος ἀτακτῶς πενήθαι. ubi ἀτακτῶς vox corrupta videtur: quomodo autē emēdari debeat, ne diuinare quidem possum. Habui autem vnicum solum exemplar manuscriptorum, quod ante annos aliquot vir genere nobilis & eruditione præstans Gasparus à Nydbruck I.C. Ferdinandi Romanorū & Maximiliani Bohemiæ regum à consilijs, immatura morte nobis ereptus, ad me misit. Peto præterea vt per occasionem in Photij patriarchæ Catalogo authorum quos legit (quē Augustæ apud vos in generosi viri D. Io. Iacobi Fuogeri Mecœnatis mei benemeriti nobilissima Bibliotheca Græcè manuscriptum vidi) locum, si modò est aliquis, de Epiphanio eiusq; scriptis inquiras: vt an præsens hic liber, & alter physiologus inscriptus, ab ipso quoque ad hunc authorem referantur, certiores reddamur. In Corollario addendo prolixior ac diligentior fuisset, si per alias occupationes licuisset. Delecter enim non parum indagandis Hebraicis rerum naturalium proprijs nomenclaturis: vt aliquid hac saltem in

EPISTOLA

parte lucis, quoniam in melioribus non possum, sacris etiam literis adferam: idque ut in nostris Animalium libris declaravi, ita in Stirpium quoque historia non minus diligenter, Deo iuvante, faciam. Vale vir ornatissime: Et meo nomine venerando doctissimoque seni parenti tuo, tibi cognomini (cuius tu ἐκ τῶν γυναικῶν ἰατρῶν, filius es: avus autem Maximiliani Cæsaris primum medicus fuit, deinde illustris Reipub. Augustanæ) plurimam officiosamque salutem dicito. Tiguri 1565.

Nonis Iulij, ex tempore, ad
prælum.

His scriptis offertur mihi locus di-
 Hui Hieronymi lib. 9. Comment.
 in Ezechielé, cap. 28. vbi inter alia quæ
 de lapidibus preciosis scribit, ita legi-
 tur: Horû colores, atq; naturas & effi-
 cientias singulorû, non est huius tem-
 poris differere, sed proprium volumê
 desiderant: ita vt in Ezechiele, & in E-
 xodo, & Apocalypsi, & in Efaia, sibi
 omnes lapides & lapidû ordines cõ-
 parati, magnam & legenti & differen-
 ti faciant quæstionem. Super quibus
 & vir sanctus *EPIPHANIVS* epi-
 scopus, proprium volumen mihi præ-
 sens tradidit. Hæc ille: quo locuple-
 tius testimonium, hunc librû esse ger-
 manum Epiphaniij, non est quod desi-
 deremus: præsertim cum idem Hiero-
 nymus ad Fabiolam de vestitu sacer-
 dotum, de Lyncurio gemma, eadem
 planè quæ Epiphanius hoc in li-
 bello scribat: vt inde tran-
 stulisse eum satis ap-
 pareat.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ
 ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ
 ἰδιόκτου Κυπρου πρὸς Διόδωρον ἐπίσκο-
 πον Τύρου ποδὲ τῶν β. λίθων, τῶν ὄντων
 ἐν τοῖς σολισμοῖς τοῦ Ααρὼν,
 βιβλίον.

*Marginitibus quaedam ex coniectura
 adscripsimus: idq; monemus, ne quis di-
 versam lectionem aliorum Codicum exi-
 stimet.*

Ἡ Σ Α Σ (πρὸς ἐμὸν) πρῶτα
 τε (Διόδωρε) ποδὲ τῶν ἐν τῷ λό-
 γιῳ εἰς ἐπωμίδου τοῦ ἰσραήλ
 ὡς τὸ σῆμα Ααρὼν, πρὸς τε-
 ταγμῶν τότε ἐμπεπορπῆσαι λίθων, τὰς
 τε ὀνομασίας, τὰς τε χροάς, εἴτε οὐκ ἰδέας,
 ἢ τὸς τε τόπους, καὶ τὰς εἰς δευτέριαν φέρου-
 σαι τῶν αὐτῶν λίθων θεωρίας; καὶ ἕκαστος λί-
 θος, ἕως ποίας φυλῆς ἐτέτακτο: πόθεν τε

Deest ali- εὐρεῖται ἑποίας πατριδου, †
 quid, ἑ Τετραχῆ δὲ διαρεῖται τὸ λόγιον, καὶ ἀν-
 sententia ἢ τετραγώνου, ἀπιδάμης ἢ μῆκος ἑ ὄψου
 pender. ὁμοίως. Τὸ μὲν πρῶτον σῆμα πρῶτος λίθος
 Σαγ-

SANCTI PATRIS

EPIPHANII EPISCOPI

Cypri ad Diodorum Tyri episcopum de XII.

Gemmis quæ erant in veste Aaronis,

Liber, Iola Hierotarantino

interprete.

Vod petijsti, vir præstan-
tissime, de Gemmis quas
in Rationali siue Oraculo
dicto Epomidis humera-

lis sacerdotis, supra pectus Aaronis
Dominus iussit † alligari: vt cum eorū † *in fibula*
nomina, colores siue formas locos, & *ri, id est,*
quæ faciunt inde ad pietatem medi- *fibula in-*
tationes, tum etiam ad quam indican *necti.*

dam quælibet Gemma posita fuerit,
quoq; in loco & in qua patria inue-
niatur, id paucis tibi exponam: Hoc
quidem ita se habet.

Quadrifariam diuiditur Rationa-
le. Et ipsum quadratum † palmi longi † *do dratis*
tudinem ac latitudinem habet. Pri-
mi quidem ordinis prima Gemma,

ΕΡΙΡΗΑΝΙΝΟΣ

Σαρκίδιον, ἔτα ρπάζιον, ἔτα σμάραγδος.
 τοῦ δὲ διουτόρου σίχου πρῶτος λίθος
 αὐθραξ, ἔτα σάπφειρος, ἔτα ἰάσπις. τοῦ
 τρίτου σίχου πρῶτος λίθος, λιγύριον: ἔ-
 τα ἀχάτης, ἔτα ἀμέθυστος. τοῦ τεταρ-
 του σίχου πρῶτος, χρυσόλιθος: ἔτα βη-
 ρύλιον, ἔτα οὐνύχιον. καὶ οὐρι μλύεισιν οἱ
 ιβ. οἱ γὰρ τῆ ἐπωμίδι τῷ ἰδρέως ἄζηρημέ-
 νοι, ὡμ καὶ ἄσφοραὶ, καὶ οἱ τόποι εἶσι.

A.

πρῶτος λίθος σαρδίος ὁ βαβυλώνιος,
 οὗτω καλούμενος. ἐσι δὲ πυρωπὸς ἔσ-
 θαι καὶ αἰμαθαιδής, σαρδίω ἔσθ ἰχθυί τε-
 ταιχοδυμνίω εοικώς. διὸ καὶ σαρδίος λέγ-
 εται, ἀπὸ τῷ εἶδους λαβῶν τὸ ἐπώνυμον. γὰρ
 βαβυλωνί δὲ τῆ πρὸς Ἀσσυρίαν γίνεται. ἐσι
 δὲ διαυγὴς ὁ λίθος. διωάμεως δὲ ὄσι θόρα-
 πούλικης, ὡ λέχρωται οἱ ἰατροὶ πρὸς οἰδί-
 ματα, καὶ ἄλλας πληγὰς ὑπὸ σιδήρου γι-
 γνομένης. ἐσι δὲ καὶ ἄλλος, σαρδόνυξ, ὃς
 καλεῖται μολοχίς. μαλακτικὸς δὲ ὄσι σεα-
 τωμάτων. ἢ δὲ αὐτὴ ἰδέας τυγχάνει, ὑπο-
 χλω-

DE XII. GEMMIS.

Sardius, tum Topazius, dein Smaragdus. Secundus ordo primā gemmā habet Carbunculum, secundā Sapphirum, tertiā Iaspidem. In tertio ordine sunt, prima † Ligurius, secunda Acha- † *Lyncu-*
 tes, tertia Amethystus. In quarto, pri- *rium.*
 ma Chrysolithus, secūda Beryllus, ter-
 tia † Onychiū. Et istæ quidē sunt XII. † *Onyx.*
 Gemmæ, quæ in Humerali (Epomi-
 de) sacerdotis sunt annexæ, quarū tū
 discrimina tum loci sunt isti.

I.

Prima gemma, Sardius Babylonius dicta. Est verò forma ignea, & q̄ sanguinis colorē referat † Sardio pisci sale cō † *sarde.*
 dito & inueterato similis: qua de cau-
 sa etiā Sardius dicit̄, à forma (colore)
 nomine desumpto. Nascit̄ in Babylo-
 ne Assyriorū. Pellucida est: & vim ha-
 bet medendi ad tumores ac vulnera
 ferro inflicta. Est & alia quæ Sardo-
 nyx vocat̄, & † Molochites, vim emol- † *μολοχίτης*
 liendi steatomata habens. Eiusdē hæc
 coloris est cum superiore, subiri-

ΕΡΙΦΗΛΙΝΙΣ

χλωρίζωρ. ἐμβριθέστω δὲ μάλλον πα-
ρὰ τῷ ἀρχῶ τῷ ἔαθ, ὅτε ἢ ἀρχὴ τῶ πα-
θῶρ.

B.

λίθῳ τοπάζιου, ἐρυθρὸς τῷ εἶδει ὑπερ-
† εὔρηται τὸν ἀνθρακᾶ. † γινεται ἢ γν τοπάζην πάλαι ἐν
Ἰνδίας, ὑπὸ τῶν ἐκείσε ποτε λίθους λατο-
μούντων, γν καρδία ἐτέρου λίθου: ὅρ οἱ λατο-
μήσαντες δεασάμενοι φαιδρὸν, καὶ ὑποδεί-
† Fortè ὡς ξαντὸν † ἀλαβαστρὸν πισμ, ἀπέδιον ἢ ὀλίγου
ἀλάβα-
πυρήματῳ. Οὐβαῖοι δὲ πρὸς ἰσχυρὰν πῆ-
σρον: νεῖ, κατ' ἐκείνου ἰσχυρὸν βασιλείαν. ἢ δὲ λαβοῦ-
Οὐβαῖοις (α, γν τῷ αὐτῷ ἰσχυρῶ μακρὸν τοῦ μετώπου
πυρήματῳ. ἔχει δὲ ὁ λίθῳ δοκιμῶν τοιαύδε.
τερόμενῳ γν ἰατρικῆ ἀκρόν, οὐκ ἐρυθρὸν
ἀκρδίωσι ἢ τῷ χρῶμα τὸν χυλὸν, ἀλλὰ γα-
λακτώδη, ἐμπίπλησι δὲ κρατῆρας ὅσους αὐ-
θελὸ ἀκρτεῖβωρ, καὶ τοῦ πρὸ τῶρου σαθμοῦ
οὐκ ἐλαττοῦται οὐδὲ ὅλως. χρῆσιμβύει δὲ
καὶ ὁ δὲ αὐτῷ οὐτῳ χυλὸς πρὸς πάθῳ ἰφ-
θαλμῶν. καὶ πινόμενῳ δὲ ἀντιπαθεῖ πρὸς
ὑδρωπας; καὶ τοῖς ἀκρ σαφυλῆς θαλασσίας
μαρκανομεταίοις.

λίθῳ

dis. Grauiſſima autem eſt ſubinitiũ
 veris, cum huiusmodi malæ affectio-
 nes incipiunt.

II.

Topazius gemma colore rubet ma-
 gis q̄ Carbunculus. Nascitur in To-
 paza vrbe Indiæ; inuenta quondam il-
 lic à lapicidis in corde alterius lapi-
 dis: quã cum ſplendidam vidiffent, &
 Thebanis quibusdã oftendiffent, par-
 uo precio vendidẽre. Thebani verò,
 tum temporis regnum adminiſtranti
 Reginae attulerunt. Illa verò diadema
 ti ſuo impoſuit in medio frontis. Ha-
 bet tale experimentum hæc gemma.
 Attrita medica cote reddit ſuccum
 non pro ſuo colore rubrum, ſed la-
 cteum. Implet autem ſucco illius at-
 tritæ quot crateres voluerit is qui af-
 fricat, idq̄ abſq̄ prioris ponderis vlla
 planè imminutione. Vtilis eſt ſuccus
 hic ad morbos oculorũ. Epotus ad-
 uerſatur hydropi, & medet̄ tabeſcen-
 tibus ab vva marina ſumpta.

ΕΡΙΡΗΑΝΙΥΣ

Γ.

Λίθῳ σμαράγδῳ. οὗτῳ καλεῖται ἡ
 πρᾶσινῳ. ἔστι δὲ καὶ χλωρὸς ἔθ' εἶδει, καὶ
 διαφορὰ τις γν' αὐτοῖς. τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν
 Νερωνιανούς καλοῦσιν. ἄλλοι δὲ Δομετῆας
 † μακρός. νοῦς. καὶ ὁ μὲν Νερωνιανούς † πικρός ἐστ' ἔθ'
 εἶδει, σφόδρα χλωρίζων, δειδῆς καὶ σιλ-
 βων. καλεῖσθαι δὲ Νερωνιανὸν λέγουσιν, ἔ-
 τω Δομετίανον, δὲ τοιαύτῳ αἰτίαν: ὅτι φα-
 σὶν ἔλαιον Νερωνά εἶτε Δομετιανὸν γν' σκιδνε-
 σι βαλεῖν ἰκανοῖς, καὶ ἐκ τοῦ ἰοῦ ἔθ' χρόνῳ
 χλωραίνεσθαι τὸ ἔλαιον. καὶ ἐκ τούτου τῷ
 πέτρῳ ποτιζομένῳ ποτισσοτόρως ἔξανθεῖν
 τῇ χροιά. ἄλλοι δ' ἔφασι Νερωνά πικρὰ τεχ-
 νίτῳ τῆ παλαιᾶ πικροποιῶν, ἔτω λι-
 θουργῶν ἐφδύρεῖν ἢ ἀναγκαϊότητα ἢ σμα-
 ράγδου, καὶ ἐκ τούτου Νερωνιανὸν καλεῖ-
 σθαι: οἱ δὲ Δομετιανόν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι εἰ-
 σὶ σμαράγδοι. ὁ μὲν πρῶτῳ γν' τῆ Ἰουδαίας,
 πάντῃ εἰσικὸς ἔθ' Νερωνιανῶ. ὁ δὲ ἔτῳ
 γν' τῆ Αἰθιοπίας, ὅμ καὶ γν' ἔθ' Θεοσῶνα πο-
 ταμῶ λέγεται γεγενῆσθαι. Θεοσῶν δὲ ἐστὶ
 ὁ πρὸ τῆς Ἑλλάδος Ἰνδὸς καλούμενῳ, πρὸ
 τῆς Βαρυάροισ δὲ Γάγγης. λέγουσι δὲ ἡ τῶν
 αὐτῶν

III.

Smaragdus gēma. Vocat̄ hęc etiam Prasin̄. Estq̄ viridi colore, & differūt tamē aliquantū inter se. Quidā enim illos vocāt Neronianos, alij Domitianos. Et Neronianus quidē parua est est forma, valde viridis, pellucidus, & splendēs. Appellatū verò Neronianū siue Domitianū huiusmodi de causa ferūt. Neronē aiūt siue Domitianū oleū in multa vasa infudisse: & interuallo tēporis, oleū viridē colorē contraxisse, hocq̄ oleo petrā copiosius rigatā floridioris coloris euasisse. Alij dicunt Neronē quendā antiquū artificē, gemmarū scāptorē, Smaragdi præcipuū vsū inuenisse, & gemmā istā ab illo Neronianā dictā: alij verò Domitianā appellari malūt. Sunt aut̄ & alij Smaragdi: & primus qdē nascit̄ in Iudæa, Neroniano valde similis: alter verò in Aethiopia, quē etiā in Phisone fluuio nasci dicunt. Phison aut̄ apud Græcos Indus, apud Barbaros Gāges

E P I P H A N I V S

ἀνθρακx γν' αὐτῶν γίνεσθαι. ἐκεί γάρ φησιν ὁ
 ἀνθραξ, καὶ ὁ λίθῳ ὁ πρῶσινῳ. ἢ δὲ διώκ-
 μίς φασὶ τοῦ λίθου, διηλαδὴ τοῦ σμαρρά-
 γδου, πρὸς τὸ γνῶσθαι ζεῶσαι πρόσωπου. λέ-
 γεται δὲ ὁ πρῶτῳ τῆς μυθοποιῆσεως περὶ γνωσι-
 κῶς εἶν.

Δ.

† φοίνι- Λίθῳ ἀνθραξ. οὗτῳ εἶδῳ † ξυφοίνι-
 κx forte, καὶ ἔχει. γίνεσθαι δὲ γν' Καρχηδόνι φησὶ Λιθύ-
 νει ὄξυ- κx, ἢ τῆς Αφρικῆ καλεῖται. ἑτέροι δὲ φασὶ
 φοίνικῳ τὸν λίθου τῦτον οὕτως εὐρίσκεισθαι, οὐκ γν'
 ἡμέρα κατὰ πηδύμνον· ἀλλὰ κατὰ τὴν νύκτα
 πύρρῳθεν δίκην λαμπάδῳ, ἢ ἀνθρακῳ
 σπινθηρίζοντῳ, καὶ ὡς μακροῦθεν φαίνον-
 τῳ. καὶ τῦτον ὑδιγινώσκοντες, οἱ ἄσπερ
 ἀνεροδυνῶντες, ῥαδίως εὐρίσκεισιν αὐτόν.
 Βασαζόμενον δὲ ἀδωῶαρον διαλαθεῖν, ὁποί-
 οῖς γὰρ αὐτῶν ἱματίοις κατακρυβῆ, ἢ αὐτῶν
 γεια αὐτῦ ἔξωθεν φησὶ ποδβολῆς φαίνεται.
 ὅτῳ ὁ ἀνθραξ λέκεται. Ὀλίγον ἢ ὁ λεγαί-
 νιῳ λίθῳ αὐτῶν εἶκει. Καλοῦσι δὲ τὸν λε-
 † καρχη- ράωνιον, οἰνωπόρον. Εἰς δὲ ὁ † χαλκηδόνιῳ
 δόνιῳ. καλούμενῳ λίθῳ πρῶτα πηλῶν τῦτω, ὅ-
 πῳ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου εὐρίσκειται.

λίθῳ

vocat. Aiunt etiã Carbunculũ in hoc fluuio gigni. Illic enim, inquit Moses, Carbūculus & gēma Præsinus. Ferunt aut Smaragdũ speculi instar imagines reddere. Tradūt etiã fabulatores uim eũ habere ad prædicēdas res futuras.

III.

Carbūculus gēma, puniceo colore ardet. Nascit̃ in Carthagine Libyæ, q̃ dicitur Africa. Sunt q̃ ita inueniri hãc gemmã dicant: Interdiu quidẽ nõ videri, sed noctu instar lampadis & carbonis scintillãtis eminus ac p̃cul apparere. Hinc agnitã q̃ eam quærūt, facillẽ inueniūt. Gestata quibuscũq; vestibus tegatur, latẽre nõ potest. Splendor enim eius extra vestes apparet: vnde etiã Carbūculus appellat̃. Carbunculo nõ nihil, parũ quidẽ, similis est gemma Ceraunius, quẽ aliqui *οἶνος πομπ* à vini nigricantis colore cognominant. Est etiam gemma dicta Carchedonius non abũmilis huic, quoniam & ibidem loci reperitur.

(B)

ΕΡΙΦΑΝΙΩΣ

Ε.

† πορφύ- τῆς † πορφύρας ἢ μελαίνης τὸ εἶδός. πολ-
 ρας *pruto* λὰ δὲ γῆν ῥύτυν ὑπάρχουσι. ὅστι γὰρ ὁ
pro inter βασιλικός, χρυσοσιγῆς. οὐ πάνυ δὲ εὐτό-
pretatio- θαυμαζόμενος ὡς ὁ δίολου πορφυρίζων.
ne in mar- καὶ οὗτος δὲ λέγεται εἶν γν̄ τῆ Ἰνδίας καὶ
gine scri- Αἰθιοπίας. διὸ τὸ τέμενος πρὸς Ἰνδοῖς φα-
ptū fuisse σιν εἶν ῥῦ Διονύσου τ ξε. ἀναβαθμούς ἐ-
 χον ἐκ σαπφείρου λίθου, εἰ ἢ ῥίς πολλοῖς
 ὑπάρχει ἄπιστον. ἐστὶ δὲ θαυμαστός ὁ λίθος
 ἢ οὐαδίσσατος, ἢ χαιέσσατος. διὸ ἢ γν̄
 † ταῖς † ῥίς χλιδόσι ἢ ὀρμίσηοις κρέτα πθίασσι
 ἴσσην, μάλιστὰ οἱ βασιλεῖς. Αλεξίπουνος δὲ
 ὅστι. τειρόμενος γὰρ ἢ ψυφράκων καὶ φυ-
 μάτων γινομένης πληγὰς σὺν γάλακτι ἰά-
 νται, χαιόμενος ῥίς ἠλκωμένοις. γέγραπται
 δὲ ἢ γν̄ ἔσθ' νόμον, τὴν ἔσθ' Μωϋσεῖ ὀφθα-
 σαν ὀπασίαν γν̄ ἔσθ' ὄρει, ἢ Διοθέισαν νομο-
 θεσίαν, ὑπὸ λίθου σαπφείρου πεφυκγῆαι λέ-
 γεται.

Σ.

λίθος ἰάσσις. οὗτος ὅστι ἔσθ' εἶδη σμαρα-
 γδί-

V.

Sapphirus gēma purpurascit vt species Blattæ, id est, Purpuræ nigræ. Multa sunt eius genera. Est enim Regius, aureis punctis varius. Nō est verò hic in tāta admiratione, quāta ille q̄ prorsus purpurascit. Et hic dicitur esse cū in India tum etiā in Aethiopia. Quocirca aiunt apud Indos templū extructum Baccho extare, quod gradus ex Sapphiro trecentos sexagintaquinque habeat, quibus multi fidē nō adhibeant. Est verò gemma admirabilis, pulcherrima, gratissima: propterea etiā in armillis & monilibus reponi cōsuevit, id q̄ potissimū à regibus. Locū etiam inter remedia habet. Attrita em̄ & lacti pmixta plagis q̄ fiūt ex pustulis albis & tuberculis medet, si illis ilinat. Scriptū est & in lege, visionem q̄ Moī apparuit in monte, & legem datam, in gemma Sapphiro fuisse expressam.

VI.

Iaspis gemma. hæc Smaragdū for-

(B) 2

ΕΠΙΡΗΛΙΝΙΣ

γδίζων. πρὸ δὲ τὰ χεῖλη τοῦ ὀρμώδον-
 † Αμαθῶν τοῦ ποταμοῦ εὐρίσκεται, ἢ ποδὶ † Αμα-
 τατῶν γν' θουῶτας, οὐ αὖτ' ἐν Κύπρῳ, ἀλλ' ἐστὶ γῆθος
 Κύπρω. πολὺ καλούμενον Αμαθουσίον. τὸ εἶδος δὲ
 τριόνδε ὄσι τοῦ λίθου: ἢ τὴν σμάραγδον
 ὄσι χλωρίζουσα, ἀλλὰ ἀμβλυτόρα ἢ ἀμα-
 ροτόρα. καὶ γν' διόθεν χλωρὸν ἔχει τὸ σῶμα,
 † ἔχουσα. εἰκῆα ἰὼ χαλκοῦ, † ἔχουσα φλέβας τετρα-
 † ἢ ταύ- σίχους. † ὡς δὲ αὖτ' ἠκούσαμεν εἶναι φαν-
 τῶν ἄκθ' τασίας ὡς οἱ μυθολόγοι λέγουσιν. ἄλλη δὲ
 εἶναι φαντα ὄσι γλαυκότερα θαλάσσης, βαθυτόρα ἢ
 σμάτων, αὐτὴ ἢ πρὸ βαφῆ. ἄλλη δὲ γν' τοῖς σπηλαι-
 οῖς μυθ. οἰς, γν' ἢ ὄρει ἐν Ἰδίας γν' τῆ φρυγίᾳ, † ὡς
 † πορφύ- μοιάζουσα τῆ ἀπὸ τοῦ αἵματός κήλου, δι-
 ρας τ' ἀπὸ αὐγαστέρα μᾶλλον, ὡσπερ οἶνω ὁμοιάζουσα, ἢ
 τὸ αἶμα. ἀμειβύτου † ξανθοτόρα. οὐ γάρ ὄσι μᾶς χοι-
 † βαθυτέ αἶς, οὐ δὲ ἐν αὐτῆς δυνάμεως. ἀλλ' ἢ μὲν
 ρα. ἐστὶ χαννοτόρα, καὶ λουκοτόρα, οὔτε πᾶν
 εἰλβουσα, οὔτε πάλιν ἀπιδέουσα. ἄλλη δὲ
 κρυσάλλου ὕδατι ὁμοία. λέγεται δὲ ἢ
 † φαντασ πρὸ τῶν μυθοποιῶν ἄκθ' εἶναι τὸ φαντασιδόν.
 μάτων. εὐρέθη δὲ πρὸ Ἰβησι, ἢ ποιμέσιμ γρηνα-
 νῶν τοῖς ἢ τὴν κασπίαν γλῶ. ἄλλη δὲ ἰα-
 σπῆς, οὐ πᾶν λάμπουσα χλωρὰ, ἢ τις ἔχει
γραμ-

ma (colore) refert. Inuenitur ad ripas Thermodontis fluuij, & circa Amathuntē oppidū Cypri. Huius verò lapidis Amathusij dicti multa sunt genera. Quid ad colorē, viret vt Smaragdus: sed est obtusior & hebetior. intus corpus habet viride, similis ærugini, habetq; venas quatuor ordinū. Hęc noxia phāta smata expellit, vt quidā fabulant. Est & alia magis glauca q̄ mare, saturatioꝛ flore & tinctura. Alia reperit̄ in spelūcis montis Idæ in Phrygia, pellucidior purpura q̄ cochleæ marinæ sanguine tingit̄, & vini nigricantis colori similior, amethysto saturatioꝛ. Nec enim vnus & eiusdē coloris ac facultatis est Iaspis: Sed hęc qdē mollior est & albior, quę neq; valde nitet, neq; rursus splendore destituit̄: alia verò similis aquæ glaciei. Tradūt fabulatores hac ipsa pelli phāta smata. Inuenit̄ aut̄ apud Iberos & Pastores Hyrcanos q̄ terrā Caspiā accolūt. Est & alius Iaspis, nō valde splendēs, viridis.

ΕΡΙΦΑΝΙΟΥΣ

γραμμὰς μέγας. Ἐξ ἄλλῃ ἰαωσις ὁ πάλαιος
καλούμενος, ὁμοίῃ ἢ χιόνι, ἢ ἀφρῶ θαλάσ-
σης. ὧν φασι οἱ μυθοποιοὶ εἶναι θήρας εἶς
ἐν ἀγρῷ φοβεῖσθαι, Ἐτὰ φάσματα.

Ζ.

† forte λουρίδιον. λίθος † λιγύριον. φύρον δὲ τὴν εὐρε-
κέρειον. σιρ οὐδ' ἀμῶς ἐγνωμένον. οὔτε πρὸ φυσιολό-
γους, οὔτε πρὸ πσιμ ἀρχαίοις τις πόδι φύ-
των μεμεμνημένος. εὐρόμενον δὲ λαγκού-
ριον ὅτι καλούμενον λίθον, ὅμ' πινθὸ τῆς τρα-
νῆς δ' ἐλέκτω λαγκύριον καλεῖται. Καὶ τάχα
ἄλλο οἶμα τὸ λιγύριον. ἐπειδὴ αἱ θεαὶ γρα-
φαὶ τὰ ὀνόματα ἐτόρως μετεποίησαν: ὡς
ἐν σμάραγδον πράσινον. Ἐπὶ ὡς γὰρ τῆ
τῆς λίθου φύτων ὀνομασία, οὐκ ἐμνήθη-
σαν Ἐσάκινδον, καὶ τριγυ προόπτου Ἐγνί-
μου ἄντ' Ἐλίθον: ὡς εἰς νοῦν ἡμᾶς λαβεῖν,
μήποτε τὸ λιγύριον ἄλλο καλεῖται ἢ θεῖα γρα-
φή. Ἐσάκινθ' οὐκ τὰς μὲν ἰδέας ἔχει δ' ἄ-
† Βαθύτε φόρους. ὅσω γὰρ εὐρίσκεται ὁ λίθος † Βα-
ρῆθ' θύς τῆς γαῖας, τοσούτῳ ἀναγκασιότορος εἶναι τῆ
† ἢ ὑπο- ἄλλω. εἶκει δὲ Ἐσάκινθ' τῆς ὄρεα, † ἢ ὑπο-
προφρυγί- προφρυγίζωμ ποσῶς. διὰ Ἐ ἢ θεῖα γραφή δὲ
Ζε Ἐσάκινθ'

Est & alius itē antiquus vocatus simi παλαιός
 lis niui seu spumæ marinæ. hunc tra-
 dunt fabulatores tum venenatas be-
 stias, tum etiam spectra metuere.

VII.

Ligyrius vel Lyncurius gēma. De hu-
 ius inuēctione vel apud naturæ indaga-
 tores, vel apud alios veteres, qui harū
 rerū meminerūt, nihil cognouimus.
 Inuenimus tñ Lancuriū gemmā voca-
 tā, quā vulgari lingua Laguriū appel-
 lant. Et fortè puto hunc esse Lyguriū,
 quando quidē diuinæ literæ nomina
 transposuerūt: exēpli gratia, Smarag-
 dū, Prasinū appellātes. Et inter nomi-
 na gemmarū Hyacinthi, qui & p̄cipu⁹
 & preciosus est lapis notusq̄ omnib.
 nō meminerūt: vt in mentē nobis ve-
 nerit, num fortè ligyriū hanc gemmā
 appellet sancta scriptura. Hyacinth⁹
 igit diuerſas habet formas. Quo enim
 reperit colore pfundior, eò cæteris p̄
 stātiore est. Similis est colori lanę q̄ sup
 purpurascit aliquatenus. Quap̄pter

ΕΡΙΡΗΑΝΙΝΟΣ

ὑακίνθου ἑσσοφύρας τὰ ἰεραλικά γινόμενα
 τακεσομῆδα φησί. καὶ ὁ μὲν πρῶτος λέ-
 γεται, καλεῖται θαλασσίτης: ὁ δὲ δεύτερος,
 ῥοδίνος. ὁ τρίτος, νάλβος. ὁ τέταρτος λέγε-
 ται πρίλδου χαυνιαῖος. ὁ δὲ πέμπτος, ἡ πάλδου-
 κος *in se- κιο*. εὐρίσκονται δὲ οὗτοι γινόμενοι ἐν τῇ ἑσσοτέρᾳ
quēti car. βαρβαρία τῆ Σκυθίας. οὗτοι δὲ οἱ λίθοι με-
 τὰ τοὺς εἶν πολυτίμοι, ἔχουσι ἑνέργειαν
 φαιάντων: βαλλόμενοι εἰς αὐθρακας πυρός,
 αὐτοὶ μὲν οὐ βλάπτονται, αὐτὰς δὲ αὐθρακας
 σβηνύουσιν. οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ ἑλά-
 βωρ τις τὸν λίθον γινέλιον ὀδόντι, ἑλπίδι
 ἐπὶ αὐθρακας πυρός, οὐδ' αὐτὴ ἢ καλύπτου-
 σα ὀδόντι φλογίζεται, ἀλλὰ μὲν ἄσινος. λέ-
 γεται δὲ ὁ λίθος ταῖς τικθούσαις γυναιξί
 εἰς οὐτεκνίαν χρησιμότερος. ἐστὶ δὲ ἑσσομά-
 τω ἀπελαστικός.

Η.

λίθος ἀχάτης. οὗτος ὑπελήφθη ἐν πε-
 ριλδουκῷ καλούμενῳ, ὅς ἐστι τὸν ὑακίν-
 θου εὐρίσκεται. θαυμασὸς δ' ἐστὶ, τῷ εἶδει
 ἡλέφαν- ὑποκτανίζου: ἔξωθεν ποδὸ φέρειαν λδουκῶ
 τος. ἔχωρ, μαρμαῖου τρόπον ἢ ἡ ἡλέφαντινου.

καὶ

DE XII. GEMMIS. 9

vestes sacerdotales hyacintho & pur-
pura ornatas fuisse tradit diuina scri-
ptura. Et primus quidē lapis, vocatur
† Marinus: secundus † Roseus: tertius, † Θαλασ-
Natiuus: quartus; Channixus: quin- σίτυς.
tus, Perileucus. Inueniūtur hæ gemæ † ῥοδιός.
in interiori Barbaria Scythiæ: & p̄ter
quod sunt valde p̄ciosæ, mirā quoq̄
efficaciā habēt. Nam in ignis carbo-
nes cōiectæ, ipsæ quidē tantū abest vt
absumentur, vt ipsos carbones extin-
guāt: nec id tm̄, sed si quis hāc gemmā
panniculo inuolutā in carbones igni
tos cōiecerit, p̄aniculus quoq̄ illesus
conseruat. Dicit etiā hæc gēma cōdu-
cere mulieribus parituris, vt facilius
pariant. præterea fugat spectra.

VIII.

Gemma Achates. Hanc gemmam
suspicati sunt quidā esse eam quæ dici-
tur Perileucos, quæ in Hyacinthi mē-
tiōe dicta est à nobis. Mirabilis est gē-
ma coloris subcœrulei, extrinsecus
circūferentiā habens albā instar mar-

E P I P H A N I V S

Καὶ οὗτοϛ ἡ πρὸ τῶν Σκυθῶν εὐρίσκεται.
 ἔσι δὲ ἐκ φύτων τῶν λίθων ἀχάτης χρῶ-
 μα ἔχων λέοντοϛ: τριβόμενοϛ δὲ μεθ' ὕ-
 δατοϛ, ἢ χριόμενοϛ ὑπὸ δόγματοϛ θηρίου,
 ἀρτρεύει ἴον σφοδρῆτον, ἢ ἐχιδνῶν, καὶ τῶν
 φριούτων.

Θ.

Λίδοϛ ἀμέδυστοϛ, οὗτοϛ καὶ τῶν αὐτῶν
 ποδιφέρειαν φλογίζων ὄσι βαθέως. ἢ ἡ αὐτῆ
 ὄσι λουκοτόρα ἐκ τοῦ μέσου, οἶνω πὸν ἀρπύμ-
 πουσα εἶδος. ἢ δὲ μορφή αὐτοῦ διάφοροϛ. τά-
 χα δὲ ἢ αὐτὸς ἐν τοῖς ὄρεσι γίνεται ἐν λι-
 † θαλάσ- θύης. ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν ὄσιμ ὑακίνθω κερδαρῶ
 σης, νεὶ πρῶτα πλῆσιος: ὁ δὲ, † ἀμφινόχλω, γίνεται ἐν
 θαλασσίῳ ταῖς ὄχθαις ἐν θαλάσσης ἐν αὐτῇ λιθύης.

νόχλω: νεὶ

I.

ροτιῖς ἀ- λίθος χρυσόλιθος. τοῦτομ τινὸν χρυσόφυλ-
 μαλι νόχ- λωμ κεκλήκασι. χρυσίζων μὲν ὄσιμ: εὐρίσκε-
 λω, νεὶ συ- ται δὲ ἐν τῷ φρεαλί διπέτρῳ, πρῶτα ἢ τῆχος
 ρηὰ in se- ἐν Ἀχαμενίτιδος Βαβυλωνος. τῶν γὰρ Βα-
 χρο Iapi- βυλωνά ἢ τῷ φρεαλί ἐκείνο Ἀχαμενίτιδα κα-
 de. λούσιμ, ὅτι φασιμ ὁ πατήρ Κύρου τοῦ βασι-
 † Ἀχαμέ- λέως, † Ἀχιμδμεὺς ἐκαλεῖτο. ἔσι ἡ ἢ χρυσόπα-
 νης.

508.

moris vel eboris. Inuenitur circa Scythiá. Est etiá inter Achatis species, q̄ leonis coloré habet. Si terat̄ cū aqua, & illinatur morsui venenato, auertit venenum scorp̄ij, viperarum, & huiusmodi venenatarum bestiarum.

IX.

Amethystus gemma. Hæc circūferentiá habet, p̄fundo ceu colore flammæ ardentē. ipsa verò circūferētia in medio albior est, & à vino Græcis dictū coloré vibrat. Forma eius est varia, fortè aut̄ & ipsa in montib⁹ Libyæ nascit̄. Quædã ex eis puro hyacintho est similis, altera verò purpuræ: nascitur q̄ ïlitore & p̄ruptis locis maris eiusdē Libyæ.

X.

Géma Chrysolithus. Hunc aliqui † Chrysophyllū vocarūt. Aurū qdē co † *Chryse* lore suo refert. Inuenitur aut̄ in puteo *phyllū a.* duplicis petræ ad mœnia Achæmenitidis Babylonis. Babylonē em̄ & pu- *nō habē* teū illū, Achæmenitida cognominat, *sed Chr̄* q̄ dicat̄ regis Cyri patrē Achæmenē *soberyll.*

ΕΡΙΦΑΝΙΟΥΣ

σός. [id est, aureis punctis conspersus, malim
 χρυσόπρασος, quæ gemma colore porri suc-
 cū refert, auri interuenientibus guttis, unde
 similiter ab auro. ut Chrysolithus nomen
 accepit: non Chrysolitho tamen, sed Beryllo,
 de qua mox agetur, cognata.] οὗτος σομαχι-
 κός ἔκποιλιακός τριβόμλος, ἔκπινόμλος,
 ἱαμαλικός ὑπάρεχει.

I A.

λίθος βηρύλιον, γλαυκίζωρον μὲν ὄζει, θα-
 λασοβαφής, ἔχωρ εἶδιος ἔκφλυδαρες ἕρας
 ὑακίνθος. γίνετ' ἢ ποδὶ τὸ τὸρμα τὸ ὄρος τῷ
 καλομένῳ ταύρῳ. εἰ δέ τις θελήσῃ κτ' ἀντι-
 † ἀνακλάσει κρῦ τ' ἡλίῳ ὄσῳ τ' ἀνακαλέσαι, φαίνεται ὡς
 ὑελθὲ κέγχρος ἔχωρ γνῶσθην διαγωγῆς. ἄλλη
 δέ τις βήρυλλος, ταῖς ἡσρας τ' ὀφθαλμῶν
 τὸ δράκοντος ὄζει πρᾶπλοσία. ἔστι δέ ἔκἄλλη
 πάλιν ὁμοία κερῶ. ἐφανῆ ἢ αὐτῇ ποδὶ τ' ἔξο-
 δῶν τὸ εὐφράτῳ ποταμῷ.

I B.

λίθος τ' ὀνύχιον. οὗτος ὁ λίθος ξαυθλῶ
 πᾶν ἔχει πλὴν χροιά. τὸρπεδῆ ἢ τῷ λίθῳ τὸ
 τῷ φασὶ τὰς νύμφας τ' βασιλέων, ἢ κ' ἢ πλο-
 † ἔκπῳ- σίωμ ἀδρῶν, αἰνῶν ἔκ εἰς τ' ἐκπῳμάτα ἰδία
 ἀνα-

vocatum fuisse. Inuenitur & Chryso-
 pastus, quæ stomachicis & cœliacis
 pota vim medendi habet.

*eamq; Ba
 bylonicã:
 quod huic
 loco conue
 nit.*

XI.

Beryllus gemma glauca est, colore
 maris, aut hyacinthi dilutioris. Nasci
 tur circa finem montis Tauri. Si quis
 velit hanc è regione Solis contempla
 ri, videbitur non secus ac vitrum in
 trinsecus grana milij habere pelluci
 da. Est & alia Beryllus pupillis ocu
 lorum serpentum similis. item alia ce
 ræ similis, quæ circa Euphratis exi
 tum reperitur. [*Berylli si spherica fiant,
 & radijs Solis opponantur, ignem emittunt,
 vt specula concaua. Anonymus. Sic & Cry
 stalli.*]

XII.

Onyx vel Onychium, gemma. Est
 hæc valde flauo colore. plurimum de
 lectari hac gemma aiunt regum & di
 uitum hominum sponsas, quæ hanc
 gemmam in poculorum vsum con-

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥΣ

μαῖα, ἐκ ἀνατρέψασα ἔχουσι τὸν λίθον ῥυρῦ. εἰσὶ δὲ
 onyche e- καὶ ἄλλοι ὄνυχίται ὁμωνύμως καλούμενοι, αἱ
 nitim rocu πινδύ κηρῶ ἔθ' μελιχρῶ εἰσὶ πῆραπλήσιοι.
 la facta le τινὲς δὲ φασιμ αὐτῶν δὲ ὕδρατ' * ἀταύ-
 gimus. κῆου πεπῆχθαι. ὄνυχίτας δὲ αὐτοὺς λέγου-
 σι φυσιολογικῶς, ἐπεὶ ὁ ὄνυξ τῷ ἀσέωμ ἀν-
 τισωδία-δρῶν μαρμάρω ὅτι † σωμαδραζόμεν' σὺ
 ζόμεν', τῆ ρυ αἵματ' ἰδέα. ἄλλοι δὲ που τὸν
 νεὶ ὁμοία λίθου ῥυ μαρμάρινου ἀρ' τοῖ δοκιμῆς, ψδ-
 ζόμεν'. δωνύμως ὄνυχίτῳ καλεῖσι † δία ῥ καδαρῶ
 † δία ῥ ἀ- ρι λδνκότητ'.

κειβες ρι
 λειότης.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΟΣ ΛΙ-
 θου, ὃν καὶ αὐτὸν ἐφόρει ὁ ἀρχιερεὺς
 τρεῖς γνῖαυτ' εἰσδράμεν' εἰς
 τὰ ἅγια τῷ ἁγίωμ.

Ο λίθ' ὁ ἀδάμας ἐμφόρης ὅτι κτλ τῷ
 χροικῶν ἔθ' αἰεὶ. ῥυτοῦ δὲ ἐφόρει ὁ ἀρ-
 χιερεὺς ὅτε εἰσῆρχ' εἰς τὸ ἅγια τῷ ἁγίωμ.
 τρεῖς δὲ τοῦ γνῖαυρῦ εἰσῆρχ' : τῆ εορ τῆ τοῦ
 πάχα, ρι πωγνησιῶς, καὶ ρι σκλωπκγί-
 ας. ἡ δὲ λέμεν' ὑπὸ τοῦ σήδους τοῦ ἀρχιε-
 ρεως

uertunt. Sunt & alij onychitæ æquiuoce dicti, qui ceræ, mellis coloré habentis, sunt similes. Aiunt auté aliqui eos ex aqua* coire ac veluti congelari. Onychitas appellant à natiuo eorú colore: quia elegantium virorum unguis fit marmori similis, non sine colore sanguinis tamen. Alij verò sanè & ipsum marmor ab exploratione unguis onychitá vocát, falso nomine, propter puritaté albedinis. [*Alabastrites quidē lapis à Diosc. etiā Onyx vocatur.*]

† exquisitū & politissimū

DE ADAMANTE GEMMA, *leuorem.*

*quam etiam gestabat summus Pontifex, dum ter in anno ingredere-
tur Sancta sanctorum.*

ADamas colore similis est aëri. Hunc gestabat summus Pótifex in sancta sanctorum ingrediens. Ter verò in anno ingrediebát, in Paschate, Pentecoste, & Tabernaculorú festo. Ponebatur auté suppectus summi

ΕΡ Ι Ρ Η Α Ν Ι Β Σ

ρῆως ὅτε γνῆδιδύσκῳ ἔρη ποδιήρη, καὶ ἐ-
 πᾶνω τοῦ ποδιήρους ἐπεγεδύῳ τῶν ἐπω-
 μίδια. κατέβαινε δὲ ἢ ἐπωμὶς ὀλίγον κατώ-
 τερρον ῥῦσῆδους. ὡ γὰρ σπιθαμῆς καὶ ἡμε-
 σίας ἔρη μῆκῳ. ἐκ δεξιῶν δὲ καὶ ἄρ' ὕωνύ-

† ὤμων μων ἐπαύωθην τῶν † μαζῶν, γνῆτα δύο ἀ-
 σπιδίσκοι ἦσαν σωεξάμετροι, ἀπὸ ῥῶν
 δύο σμάραγδοι. εἰς μέσον δὲ τούτων ὡ ἢ

† ἦτοι ὁ δὴλωσις, † ὅς ὡ ὁ δὴλωθεὶς ἀδάμας, τῶ
 δὴλ. χροιάν ἀείζων. ἐπᾶνω δὲ τῶν ὤμων οἱ δὴλω-

θῆντες δώδεκα λίθοι. τρεῖς δὲ ὡς εἶρηται το
 γνῆαυρῦ ἐδηλοῦν ἄρ' λαῶν δὴ ῥῦ πετά-
 λου. καὶ εἰ γνῆ ἀμαρτία εὐρέθησαν, καὶ μὴ γνῆ
 ταῖς γνῆτολαῖς, ἄς ἐδεδιώκει ὁ θεὸς, ἐτρέ-
 πεῳ φασίμ ἢ χροιά ῥῦ λίθου, καὶ ἐγγύῳ μέ-
 λας. καὶ ἐκ τούτου ἐγίνωσκον ὅτι θανάτων
 ἄρ' ἀπέσειλε λύειῳ. ἦνίκα δὲ γνῆ μαχαίραις
 αὐτῶς ἐπεμπην, ἐγγύῳ αἰμάτινῳ : ὡς γνῆ
 τῶ ἱερεμῖα φασίμ: Ἐξ ἀπόσειλον ἔ λαὸν αὐτῶ,
 ἢ ἄρ' ἐλθέτωσαν, ὅσοι εἰς θανάτων, εἰς θανάτων:
 ὅσοι εἰς μάχαιραν, εἰς μάχαιραν: Ἐ ὅσοι εἰς λι-
 μῶν, εἰς λιμῶν: καὶ ὅσοι εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς
 αἰχμαλωσίαν. εἰ δὲ ἐγίνῳ ὡς εἰ χιῶν λαμ-
 πῆς, ἐγίνωσκον ὁ λαὸς ὅτι οὐδάμου ἀμαρ-
 τία: Ἐ

sacerdotis, ubi is talaré vesté, & sup ta
 laré humerale induisset. Descēdebat † Epomi-
 verò humerale paulò infra pect⁹. erat dem: D.
 em eius longitudo * doct⁹is cū dimi Hierony.
 dio. A dextris & à sinistris ** supra ma *superhu-*
 millas, ubi duo parua ceu scuta cōsu- *merale*
 ta erāt, pēdebāt duo Smaragdi. In me *vertit.*
 dio aut horū erat † Declaratio, q̄ erat * *αἰθρα-*
 iā dictus Adamas, colore aērē referēs. *μῆς, pal-*
 Sup humeros verò 12. iā indicatæ gē *mi, D. Ie-*
 mæ. Ter verò, vt dictū est, p̄ annū ostē *ronymus.*
 debāt (sic ornat⁹ pōtifex) populo cū ** *in hu-*
 lamina aurea †. Qd̄ si in peccato dep̄ *meris.*
 hēderent, si in p̄ceptis q̄ dederat De⁹, † * *δ' ἄλω-*
 nō ambulassent, mutabāt, vt ferūt, co *sis.*
 lor lapidis, & fiebat niger. hinc agno- † † *galero*
 scebāt qd̄ Dñs mortē missurus esset. *addita.*
 Cū verò eos gladio p̄dere vellet, effi-
 ciebat sanguinei coloris. vt p̄ Hiere.
 inqt: Emitte populū ipsius, & egrediā
 tur: q̄cūq; ad mortē, ad mortē: q̄cūq;
 ad gladiū, ad gladiū: q̄cūq; ad famē,
 ad famē: q̄cūq; ad captiuitatē, ad ca-
 ptiuitatē. Quod si vt nix splēderet, a-

(γ)

ΕΡΙΡΗΑΝΙΝΣ

τία: καὶ τότε ἑορταζομ: ὡς λέγει ὁ προφή-
 τησ: Ἐορταζε Ιουδαι τὰς ἑορτάς σου, ἀπο-
 διθ τὰς θυχάς σου: ποδιελε λύριθ τὰ ἀ-
 δικήματα σου. λελύτρωκέ σε ἐκ χειρὸς ἐχ-
 θρῶν σου. βασιλεύσει λύριθ ἐν μέσῳ σου.
 οὐκ ὄψη κενὰ οὐκέτι. διὸ θ ᾤ Ζαχαρίου
 τὸ πατὴρ Ιωάννου ἐν τῇ ἑφθμερίᾳ αὐτοῦ,
 ἐν τῷ πάχῃ, λαμπρὸς ἐγένεθ ὁ λίθθ. τό-
 τε γὰρ ἀρχίω ἔλαβε τοῦ ἱερατδύειν τῷ ἐνι-
 αὐτόν. θ τῷ ὑπὸντι ἐτόρθ ἀνελάμβανε τὸν
 ποδὴρη: ὅτε θ βραδυώντθ τοῦ Ζαχαρίου
 εἰς τὰ ἅγια τῶ ἁγίωμ ἐν ἀγωνίᾳ λῷ ὁ λαὸς,
 μήποτε ἔσαι ὁ λίθθ αὐτοῖς ἐλεγμὸς ἁμαρ-
 τίας. καὶ ἔξελθόντθ αὐτοῦ, καὶ γνόντθ
 ὅτι μεγάλης δόξης ὀπῆσίου ἐώρακην, ἐχά-
 ρησαν σφόδρα. Ιωάννης γὰρ λῷ μέλλων γη-
 νᾶσθαι, ὁ ἄγγελθ τοῦ Χριστοῦ. διὸ θ δεδι-

† πῆτα-ξασμῶν τῷ τῷ ἐπλομ ἐφραῆν.

ζομ.

Επειδὴ δὲ ἦν τὰς δώδεκα φυλάς τῶ

† ἐγκατα-
κλειδῆ-
ναί.

Ισραὴλ οἱ δώδεκα λίθοι οὗτοι πρὸς τὰ χθ-
 σαν τῷ ἐγκαταλεχθῆναι, ὡς ἐν ᾧ λίθου
 πρὸς μίαν φυλὴν ἡρμοσμένον, ἐλδοσόμεθα
 ἦν τῷ πρὸ τῶν διαίρεσιν, ᾧ τῷ ἀπο-
 λουδίου τῶ γενησμένων ἡδὲ τοῦ Ιακώβ.

ἔτι

gnoscebāt se nō peccasse, & tūc festū celebrabāt. Quēadmodū p̄phetā ait: Celebra festa tua Iuda: redde vota tua: “ Abstulit Dñs tuas iniquitates. Redemit “ te è manibus hostiū tuorū. Regnabit “ Dñs in medio tui. Nō videbis vltērius “ mala. Idcirco etiā tēpore Zacharię pa- “ tris Ioānis, dū ad eū vices spectarēt, in “ Paschate, splēdidus fuit lapis. Tū em̄ “ cœpit hoc anno fungi sacerdotio. Se- quēte aut̄ alius tunicā talarē sumpsit: qñ etiā tardante Zacharia in Sanctis sanctorū, anxius erat populus, ne forte gēma eos redargueret. Cæterū ipso egresso agnoscentes, q̄ magnæ glorię visionē vidisset, valde exhilarati sunt. Nasciturus enim erat Ioannes prēnū- cius Christi. quapropter etiam lami- na aurea glorificata apparuit.

Qm̄ verò isti 12. lapides iussi sunt in- feri in Rationale, secūdū 12. trib⁹ Israe- liticas, vt vnusq̄sq̄ lapis vni tribui re- sponderet, veniā iuxta diuisionē præ- cedentem ad filiorum Iacobo nato-

ΕΡΙΦΑΝΙΥΣ

οὕτω γὰρ ὄντι ἀρμόδιον σωτάτην αὐ-
τούς.

Γαῖδός Λείας δ. Ραβλῶ, σάρδιον: Συμε-
ὼν, ῥπάζιον: Λούι, σμχράγλιθ: Ιουδίας,
ἀνθραξ.

Γαῖδός Βαλαῆς β. Ἡ Βαλαῆ παεδίσκη
ἡ ῥαχὴλ. Ἐπεὶ ὀκ' ἐπικτε, δίδωσι ῥ' ἰα-
κὼβ αὐτῷ γυναικα πρὸς ῥ' ποιῆσαι παῖ-
δας. εἰσὶ δὲ ὄντι: Δαὺ, σάπφρηθ: Νεφθα-
λαίμ, ἰααπισ.

Γαῖδός Ζελφᾶς β. Ἡ Ζελφᾶ παεδίσκη
ἡ ῥα Λείας, καὶ δίδωσι ῥ' ἰακὼβ γυναικα
πρὸς τὸ ποιῆσαι παῖδας. εἰσὶ δὲ ὄντι: Γαδ,
λιγύειον: Ασηρ, ἀχάτης.

Γαῖδός Λείας β. Ἰσάχαρ, ἀμέβυςθ: Ζα-
βουλὼν, χρυσόλιθθ.

Γαῖδός Ραχὴλ β. Ἰωσήφ, Βηρύλλιον: Βε-
νιαμίν, ὀνύχιον.

Οὗτοι εἰσὶν οἱ ἡρμοσαῖοι δώδεκα λίθοι
καθ' ἑκάστω φυλῷ τοῦ Ἰσραὴλ.

Τ Ε Λ Ο Σ .

DE XII. GEMMIS. 13

rū serie ita em̄ cōuenit eos filios Iacobi & lapides) idoneo ordine cōiungi.

Filij Leæ quatuor. Ruben, Sardijs: Symeon, Topazius: Leui, Smaragdus: Iudas, Carbunculus.

Filij Bilhæ, duo. Bilha ancilla erat Rachelis. Rachel verò cū nō p̄areret, dedit eam Iacobo in vxorem, vt filios ex ea susciperet: nati aut̄ sunt ex ea: Dan, Sapphirus: Nephthali, Iaspis.

Filij Zilpæ, duo. Zilpa ancilla erat Leæ, & dedit eam Lea Iacobo in vxorem, vt ex ea filios procrearet. sunt verò isti: Gad, Ligyrus: Aser, Achates.

Filij Leæ, duo: Isaschar, Amethystus: Zabulon, Chrysolithus.

Filij Rachelis, duo: Ioseph, Beryllus: Benjamin, Onychium.

Hæ sunt 12. gemmę, vnicuiq; tribui Istraëlis respondentes.

F I N I S.

(γ) 3

COROLLARIUM

in Epiphaniij de XII. gem-
mis libellum.

*Rationale Aaronis, Pectorale iudicij, Λό-
γιοι & Λείσως, Hosien Hebraice: distinctū
coloribus quinque: aureo, hyacinthino, pur-
pureo, coccino, l'ysino,*

Sardonyx in
humero.

Alter in
altero.

10. Chrysolithus. Zabulon L.	7. Lyncurius. Gad. Z.	4. Carbunculus. Iudas L.	1. Sardius. Ruben L.
11. Beryllus. Ioseph R.	8. Achates. Afer Z.	V R I M. T H V M. M I M.	2. Topazius. Symeon L.
12. Onyx. Beniamin R.	9. Amethystus. Iachar L.		3. Smaragdus. Leui L.
			5. Sapphirus. Dan B.
			6. Iaspis. Nephtali B.

In hac

IN hac tabella proposui gemas XII. In numero, totidem Israëlitis tribubus accommodatas, iuxta Epiphanium: hoc ordine, ut prima gemma filio primogenito, hoc est, maximo natu tribuatur, ultima ultimo & minimo natu: secunda secundo, & reliquæ reliquis, secundum ætatis ordinem: sicut etiam in duabus humerorum maioribus gemmis, quas Sardonyches interpretantur, dextræ quidem sena maiorum natu filiorum Israëlitis insculpta erant nomina, sinistræ verò totidē minorum. Addidimus autem singulis literam maiusculam, quæ matris cuiusq; nomen indicat: L. Leæ. Z. ancillæ eius. R. Rachelis. B. Balæ, ancillæ eius.

Colores, si cui addere libeat, rotundam aut quadratam figuram in quoque spacio designet: & colores addantur, ut hîc subiecitimus. I. In primi loci figura, color Sardij, id est, Carniolæ dictæ gemmæ, quæ apud aurifa-

DE XII. GEMMIS

broſ & locupletiores facile inueni-
tur, vt & ſequentiũ pleræq;. Non poſ-
ſunt autem verbis ſatis rectè deſcribi
colores multi, qui ex rebus iſtis inſpe-
ctis meliùs pingentur. In ſecundo
& tertio loco Topazius & Smarag-
dus vulgò non ſunt. Similiter in 5.
6.8. & 12. Sapphirus, Iaspis, Achates,
& Onyx, omnibus ferè iſdem nomi-
nibus per diuerſas linguas ſeruatis no-
ſcuntur. Et cum pleræq; plures habe-
ant ſpecies, deligi poſſunt, quarum e-
legantior in ſuo genere color eſt, aut
qui in eodẽ frequentior habetur. Pro
Onyche, Onychel Germanis dictus,
vel Chalcedonius vulgò (Chalcedonier)
albicans pingatur. In quarto loco
pro Carbunculo, Rubinus. In ſepti-
mo pro Lyncurio, Succinũ aurei co-
loris. In nono Amethyſtus orienta-
lis apud Germanos cognominatus.
In decimo pro Chryſolitho, Hya-
cinthus vulgò dictus. nomina enim
ſunt permutata. In vndecimo Be-
ryllus

ryllus est, cui figura cylindri, & color cæruleus dilutus conuenient. Decebit etiam singulas linea latiuscula aurei coloris ambiri. auro enim in Rationali inclusæ erant. Postremò cū distincta sint spacia quinque transuersa, coloribus totidē, vt in Sacris præcipiuntur, exornari poterunt: Spaciū primum siue supremum, purpureo, siue rubro cui aliquid nigri admixtum sit. Secundum, hyacinthino siue ianthino, qualis in viola Martia est, aut paulò saturatior ad cæruleum vergēs. Tertium, aureo. Quartum, puniceo siue cocci, id est, scarlati vulgò dicti colore. Quintum, byssino. est autem byssi color splendidus, auroque similis, sed dilutior. Denique gemæ ij. in vitroque humero, cum Onyches sint, eodem cum duodecima gemma calore pingentur. At si quis Sardonyches interpretari malit, nigredo sit in imo, candor in medio, rubor in summo, iuxta D. Augustinum in Psalmum 86.

GEMMARVM IN RA-
tionali omniũ, nomina in diuer-
sis linguis, secundũ diuer-
fos interpretes.

*Hebraica nomina ex Biblijs sumpsimus.
Græca, ex trãslatione LXX. interpretũ.
Latina, ex diui Hieronymi interpretatio-
ne: qui LXX. interpretes sequitur: sicut &
Philo & Iosephus ferè in Græcis.*

I.

Sardius. Σάρδιον. Hebræis סרד, à rù-
bore sic dictus, vt videtur: vnde &
Iudæi nostri seculi vulgò Rubinũ in-
terpretãtur: Chaldaicus interpret Bibliorum Samkan, vt Paulus Fagius an-
notauit: cuius Commentaria in Exo-
dum nos consulimus. Est autem ad-
hibenda fides Lxx. interpretibus Grę-
cis, circa nomenclaturas rerum saltẽ,
potiũs quàm Iudæis: qui postquam à
Deo reprobati sunt, vt cæcitate erga
filium

filium eius, ita summa ignorantia sua etiam linguæ vocabulorum, laborat. Iosephus hoc loco Sardonychem interpretatur: vndecimam verò gemmam, quæ Schoham Hebraicè dicitur, onychem: cum eodē nomine maximas in humeris pontificis gemmas, Sardonyches interpretetur. tanta est inconstantia. Mihi hoc in loco Sardinum verti placet. Schoham verò vndecimo loco Onychem interpretari, in humeris verò Sardonychem, nō est absurdum: cum duæ hæ gemmæ vnius generis species sint: Sardonyx autem Onyche preciosior. quare Sardonyches [*Smaragdi, secundum LXX.*] duæ magnæ, tanquam nobilissimæ, aut lucidissimæ certè gemmæ, supra cæteras seorsim in humeris ponebantur. Ex cæteris enim vt aliquæ etiam maioris precij fortè sint, non æquè tam splendent, aut ad eam certè magnitudinem non accedunt.

DE XII. GEMMIS

I. I.

Topazius. *τοπάσιον*. Hebr. Pitdah. *פיתדא*. Chaldaeus vertit Iarkan. Iarok quidem Hebraeis virorem significat: & gemmam viridem esse dicunt: unde quidam (Iudæi) Smaragdum interpretantur. R. Ionas ait hunc lapidem Arabicè vocari Smerad. Sed potius fuerit Topazius, nōmine etiam non dissimili, si primam syllabā adijcias. Epiphanius quidem Topaziū supra Carbunculū rubere scribit: ego splendere potius quàm rubere dixerim. Mirificè enim fulget: exitq; eius fulgor in colorem auro similem: & cum interdiu non facilè possit videri, quod radij Solis ei similes circūcirca resplendeant: noctu conspicitur ab his qui eam colligunt. Sed neq; virore caret: & cum succum porri fermè referat, sicut ab hoc ipso dicta prasitis gemma Theophrasto, Prasius alijs: ab hac tamen differt, quòd nō tranfluat modò, sed etiam mirificè fulgeat. Duo eius

ius genera faciunt, praesoidem, atque chrysopteron, similem chrysopraeso. Videtur autem eadem & Chrysolampis Plinij: quæ pallidi coloris die est, noctu ignei: qua ratione forsan Epiphanium aliquis defenderit, quasi ad nocturnum eius colorem respexerit.

Pas, פס, Hebræis aurum bonum & purum sonat: etsi quidam gemmas interpretatur. Psalmis 19. & 21. pro quo Cantici Salomonis quinto Mupas, מופס, scribitur, ut citat Munsterus in Hebraicolatino Lexico: at Biblia ab ipso edita, eo in loco simpliciter pas, non mupas habent. inuenio & Vpas, ופס, in Lexico trilingui Munsteri, ne scio quàm rectè: à quolibet autem horum Topazij nomen deduci potuit, quod aurum optimum suo colore ac splendore æmulatur. Author est Plinius circa Thebaidis Alabastrum nasci Topazium: unde subit, corruptum esse Epiphaniij hunc locum de Topazio, *ὑποδείξαντες ἀλάβαστρον πιαζι, &c.*

DE XII. GEMMIS

III.

Smaragdus. Hebr. Bareket, ברקת. *Σμάραγδος* Lxx. cū supra Schoham verterint Smaragdum, quam nos potius Onychem aut Sardonychem esse diximus. Symmachus Ceraunium reddidit. Chaldæus transfert Barkan: Barak quidem fulgur & fulgorem significat: qua origine inductus Fagius, cum Iudæis recentioribus carbunculum interpretatur. De Ceraunio vel Ceraunia gemma (nam & lapis est eiusdem nominis) quæ species est asteriæ, plura dicam in libro De figuris lapidum cap. 4.

IIII.

Carbunculus. *κόβραξ*. Hebraicè Noppek, vel Nophech, נפק. Rabi David Kimhi in libro Radicū dicit esse gemmam nigri coloris, ut Fagius citat: ut alius quidam, colore fusco & rutilante. Sunt qui rubinum vulgò dictū esse putent, Munsterus: hunc solū locū & Ezechielis 27. citans. Diuus Hiero-

ronymus Comment. in Esaiam lib. 3. cap. 6. Calculus iste (inquit) qui à solis Lxx. anthrax, id est, Carbunculus est interpretatus, potest non carbonem significare vel prumam, vt pleriq; existimant: sed Anthraca, id est Carbunculum lapidem, qui ob coloris flammæ similitudinē igneus appellatur. Sic ille: sed Hebraicè legitur rizpah, נִרְפָּה. Idem ad Damasum in Epistola cuius initium, Septuaginta: Calculo, inquit, Sephora filium circuncidit, [*at hîc Hebraicè legitur zor, non nophok, & sîlicem significat.*] & Iesus populum purgat à vitijs, & in Apocalypsi Dominus pollicetur vincentibus, vt accipiant calculum, & scribât super eum nomen nouum. Videntur autem mihi & Lxx. in eo quòd anthraca trãstulerunt, idem sensisse quod cæteri. anthrax quippe quem nos Carbunculū interpretamur, genus est lapidis fulgidi atq; nitentis, quem etiam in XII. lapidibus inuenimus.

DE XII. GEMMIS

V.

Sapphirus. Σάπφειρος. Hebr. Sappir, ספיר. Esse quidem hanc Sapphirū vel ipsum Hebraicum nomen loquitur: ut non sint audiendi Iudæi, qui gemmæ huic colorem rubrum aut candidum tribuunt: aliqui tamen aërei, id est, subcœrulei coloris esse rectè scribunt. Sunt qui crystallum vertant. R. David Kimhi in radicibus tradit lapidem esse qui super incude non rumpatur, sed incus potiùs: albi & puri coloris: quæ duo Adamanti, non Sapphiro conueniunt.

V I.

Iaspis. יאַספּיס. Hebraicè Iahalom, יחלום. Munsterus & Fagius Adamanté reddūt. De hoc Abenezra sic scribit: Magnus sapiens Hispanus dicit eum esse lapidem, qui alio nomine almas [*corruptum pro adamas*] vocetur: & frangat omnes lapides, atq; etiam bedellium [*vniones aliqui interpretantur*] perforat: à verbo halam, quod est percutere,

tere, contundere, uti od in principio
 litera adiectitia sit. In medio Ra-
 tionalis Deus ponere iussit Vrim &
 Thummim, Lxx. vertunt *δύλωσιμ καὶ*
ἀλήθειαν, id est, doctrinam & veritatē,
 ut quidam interpretantur. Epipha-
 nius Adamantem, sicut & Suidas in
 vocabulo *Ἐφ'δ*. Non rectē tamē hūc
 in medio Sardonychum (Smaragdōs
 ipsi interpretantur) collocant. Sar-
 donyches enim in humeris locaban-
 tur, Vrim & Thummim in medio Ra-
 tionalis supra ipsam cor. Porro de V-
 rim & Thummim sententias autho-
 rum multas variasq̄, recitant, Fagius
 in Commentarijs in Exodum cap. 28.
 & Munsterus in Annotationib⁹ suis.

Ego iahalom Hebræis Adamantem
 esse censeo: nam schamir Hebraica di-
 ctio, quam Ezechielis 3. & Zachariæ
 7. adamantem reddunt plerique om-
 nes, nō hunc, sed lapidem smirin Græ-
 cis dictum, ab Hebræis nimirum fa-
 cto nomine, significare mihi videtur:

(d)

DE XII. GEMMIS

Idem nomen Germani ferè seruant, ein Smirgel. Cæterùm iaspidis aliud nomen Hebraicū infrà numero XII. proferemus.

VII.

Lyncurius. Λυγκύριον, Lxx. etsi codex noster perperam habet ἀργύριον. Hebraicè Leschem, לשח. Epiphanius, & secutus eum Hieronymus, eandem Hyacintho gemmam esse suspicatur. Iudæi Turcicam vulgò dictam esse putant. Ego Lyncurium à Succino non differre video : & id quoq; pro gemma habitum olim, præsertim quod aureo colore pellucet ac splendet, minime dubito. Et fortè Leschem vel Lessem vox, ad Glessum accedit: quo nomine veteres Germanos Succinū appellasse Plinius refert. hodie quidem exoleuit.

VIII.

Achates. Αχάτης. Hebraicè Schebo, שבב. R. David Kimhi tradit hanc gemmam ad hyacinthinum colorem declina-

clinare. Chaldæ⁹ vertit Torkia, תורקיה, Turcicam vulgò dictam nimirum intelligens.

IX.

Amethystus. *Αμέθυστος* Ⓞ. Hebraicè Achlaman, vel Ahalamah, אַחלמאן. Videtur autem Grammaticis Iudæorū deriuari hoc nomen à chalom, id est, somnio: quòd qui gestat, semper somnia videat. Chaldaicè vocat, En egla, אֵן עִגְלָא, id est, oculus vituli, à similitudine.

X.

Chrysolithus. *Χρυσόλιθος* Ⓞ. Hebraicè Tarschisch, תַּרְשִׁישׁ. Hanc R. David Kimhi coloris cærulei facit. Videtur autem à mari, vnde prouenit (inquit Fagius) nomen suum accepisse. Quare & Paraphrastes Chaldæus trāsferit, קַרְוִי סַמָּא, Karus iama, si rectè lego. Manus eius quasi sphærulæ aureæ, habètes inclusum Tarschisch (Tharsis, Munsterus,) Cantici 5. Sunt ex eruditibus Rabinis, qui Hyacinthum interpre-

DE XII. GEMMIS

tentur, Munstero teste: dicentes habere formam Tekelet, תכלת: quod nomē pro colore hyacinthino seu cæruleo lanæ aut ferici, semper accipi video in Sacris, nusquam autem pro gemma. Tharsis quidē alijs in locis alijs interpretantur mare, portum vel nauale, insulam, Aphricam. Mihi hoc in loco Hyacinthum vertere placuerit: quoniam aliud nullum huius gemmæ Hebraicum nomen inuenimus: & habet hæc quoq; maris subcæruleum colorem: ea præsertim Hyacinthi species, quam Veneti aut violacei coloris esse legimus, & imitari sapphirum. Etsi ex nominis similitudine Tharsis, Turcicam vvlgò vocatam esse aliquis cōiecerit: quæ itidē cærulei coloris est. sed prior opinio magis arridet.

XI.

Onyx, vel Onychinus vt D. Hieronymi interpretatio habet: præstat autem onychem, vel onychium voce diminutiua dicere. Septuaginta hoc in loco

Beryllium, *Βηρύλλιον*: sequente autem, & ultimo Onychium, *ὄνυχιον*, posuerunt, sicuti & Iosephus. Hebraicè legitur Schoham, *שׁוֹחַם*: Erant autem Schoham duo magni, etiam in humeris Epomidis, Lxx. Smaragdos verterunt, Iosephus Sardonyches, cū hoc in loco onychem vertat. lege suprā quæ in Gemmæ primæ explicatione scripsimus. Iudæus quidam Bibliorum paraphrastes, ferè ubiq; vertit *בּוּרְלָא*, *Burla*, quæ vox ad Beryllum accedere videtur, inquit Fagius. Phison fluuius circuit totam terram Hauilah: in qua est aurum bonum, & Bdolah, [*vel Bedolah: quod alij aliter interpretantur,*] & Schoham, Genesios 2. Augustinus Steuchus in recognitione in Vetus Testamētum: Variatur, inquit, in hoc lapide Schoham: quem Aquila, Symmachus & Theodotion, Onychinū sunt interpretati, quos sequitur Pagninus in suo Thesauo. Septuaginta lapidem Prasinum. Schoham, inquit

(A) 3

DE XII. GEMMIS

Agon Hebraeus, lapis est preciosus, candidus & permixtus, (quod Onychi conuenire videtur,) vt citat Auen Ezra, se quidem ignorare professus. Vide plura superiùs de Hebraico hoc vocabulo in prima gemma.

XII.

Beryllus, vel Beryllium, Lxx. & Iosepho interpretibus. Vide proximè retro, numero XI. Hebraicum nomè est laschpheh, נַשְׁפָּה, quod ad Iaspidè Græcis & Latinis vsitatũ vocabulum ita accedit, vt minimè dubitandũ videatur, quin hæc verè sit Iaspis: non quæ sexto loco Iahalom Hebraicè dicitur, & iaspis à quibusdam veritur, cum sit Adamas.

Hæc de duodecim Gemmis Rationalis siue potiùs Oraculi pontificij.

Porrò Ezechielis cap. 28. in thesauris (vel in diademate) principis Tyri, ex duodecim iam dictis, nominantur nouem, in Hebraico textu: à Lxx. verò & D. Hieronymo ijdem omnes, vna

nà cum auro & argento. Et fortè ἀργύριον in textu scriptum fuit: λιγύριον verò in margine ad emendationē adscriptum, irrepsit postea in textum. in Hebraico enim auri tantum mentio fit, argenti nulla. & Exodi etiam cap. 28. ἀργύριον pro λιγύριον malè legi, iam monui.

Postremò Apocalypseo cap. 21. de Hierusalem ciuitate cœlesti sic legimus: Et lumen eius simile lapidi preciosissimo, tanquã lapidi iaspidi crystallifanti. Et habebat murum magnũ & altum, cum portis duodecim, &c. Eratq; structura muri eius ex iaspide & ciuitas aurum purum, similis vitro puro. Et fundamenta muri omni lapide precioso ornata. Fundamentum primum, Iaspis. Secundũ, Saphirus. Tertium, † Chalcedonius. Quartum, Smaragdus. Quintum, Sardonyx. Sextum, Sardius. Septimum, Chrysolithus. Octauum, Beryllus. Nonum, Topazius. De-

DE XII. GEMMIS

93 cimum, Chrysopterus. Undecimū,
93 Hyacinthus. Duodecimum Ame-
93 thystus.

Ex hisce, octo nominantur etiam inter duodecim gemmas Rationalis Aaronis: at Chalcedonius, Sardonyx, Chrysopterus & Hyacinthus, hic nominati, in Rationali non inveniuntur: pro quibus ponuntur Carbunculus, Lyncurium, Achaten & Onychium. Potest autem pro Lyncurio intelligi Hyacinthus, ut Epiphanius etiam & Hieronymus coniiciunt. Pro Chalcedonio [sic enim legerim καρχηδόνιου, non χαλκιδεύ, vel Chalcedonius, ut nostri Codices habent,] Carbunculi species, Granatus vulgò dictus: pro Sardonyche, Onyx vel Onychium, cum sint congeneres, & Sardonyx è Sardio & Onyche mixtus. Atque ita reliquum erit ut pro Schebo Hebraicum nomen in Rationali, quod Achaten interpretantur, nos Chrysopteron reddamus, gemmam multò preciosiorem, & Aaronis or-
natu

natu digniorem. Et sic ijdem duodecim vtrinque lapides fuerint.

Statueram in principio huius Corollarij, locos Sacræ scripturæ de pōtificiali Aaronis ornatu (circa Ephod siue epomidē p̄sertim, & Essen [Hoschen, quod & pectorale iudicij, λογικὴ κείσεως interpretantur] siue Rationale in medio epomidis anteriore parte supra ipsam cordis sedem, duodecim gemmīs distinctum) recitare ad verbum: vt habentur Exodi capitibus 28. & 39. & Leuitici cap. 8. Deinde Ezechielis 28. locum, in quo eadē ferè gemmæ nominantur: & ex nouo Testamēto Apocalypseως cap. 21. Sed cum hos locos quisq; in suis Biblijs legere possit, breuitatis causa omisi.

Deinceps verò vt angustum quod superest huius quaternionis spacium vel in Typographi gratiā expleatur, veterum quorundam loca argumento p̄senti apprimè conuenientia, adscribam.

DE XII. GEMMIS

Ephodem Iosephus Antiquitatum Iudaicarum libro tertio capite octavo, Græcanicæ epomidi similem facit. In huius medio (circa pectus medium) lacuna quædam relinquebatur, cui inferebatur frustū ijsdem coloribus, quibus ephodes, variegatū. Id vocabatur essen, ac si dicas Rationale: & lacunam adamussim explebat. In utroque autem humero singuli sardoniches, fibularum vice epomidem annectebant.

Ceterum de bello Iudaico libro sexto capite sexto: Epomis, inquit, thoraci similis videbatur: duabus aureis aspidum [*scutorum*] specie vinciebatur: quibus inclusi erant optimi maximiq; sardoniches. Rursus Antiquitatum libro tertio capite nono: Sardoniches, inquit, quos pontifex in humeris gestabat, mirè splendebant: is qui dextrum humerum occupabat, quoties litatum esset, tanto fulgore emisso, ut procul etiam intuen-

tuentibus conspiceretur, idq; præ-
 ter naturam suam & consuetudinem:
 [quasi & aliàs fulgere soliti, sed non adeò.]
 Per duodecim verò gemmas, quas in
 in pectore pontifex insutas essèni ge-
 stat, in bello victoriam prænunciare,
 Deus solebat. nam priùs quàm exer-
 citus se moueret, tantus fulgor ex eis
 emicabat, vt toti populo facilè inno-
 tesceret, adesse Deum, opemque & au-
 xilium suum inuocantibus esse alla-
 turum. quapropter Græci, quotquot
 à religione nostra non abhorret, cum
 hoc miraculum pro compertissimo
 habeat, ita vt negari non possit, essè-
 na vocant λόγιον, hoc est, oraculum.
 Sed desijt tam essen quàm sardonix
 fulgorem emittere, annis ducentis an-
 tequam hæc commentaremur, irato
 Deo propter legum suarum præuari-
 cationem. Hæc ille. Plura au-
 tem de Ephod leges apud
 Suidam in vocabu-
 lo Εφὸδ.

DE XII. GEMMIS
EX COMMENTARIORVM
diui Hieronymi libro 15. in Esa-
iam cap. 54.

DE natura duodecim lapidū atq;
gemmarum non est huius tem-
poris dicere, cum & Græcorum plu-
rimi scripserint, & Latinorum: è qui-
bus duos tantū nominabo, virum
sanctæ & venerabilis memoriæ epi-
scopum Epiphanium: qui insigne no-
bis ingenij & eruditionis suę reliquit
volumen, quod inscripsit *πρὸς τοὺς λίθους*.
Et Plinium Secundum, &c. Cæterū
ex duodecim lapidum in Rationali
Aaronis positorum numero in qua-
tuor ordines diuiso, secundus habet
carbunculum, sapphirum & iaspidē:
qui tres itidem hoc in capite Esaiaę
54. simul nominātur. Quare de tribus
his tantū dicemus in præsentia.

Carbunculus igitur videt̄ mihi igni-
tus sermo doctrinæ, qui fugato erro-
re tenebrarū, illuminat corda cre-
den-

dentiū, † &c. Porro Sapphirus qui
 ponitur in fundamentis, coeli habet
 similitudinem, & supra nos aëris. Eze-
 chielis quoq; scriptura commemo-
 rat: quòd locus in quo thronus Dei
 sit, sapphiri habeat similitudinem, &
 gloria Domini in hoc colore confi-
 stat, qui portat imaginem supercoele-
 stis. Sed propugnacula vrbis Domini
 cæ, hoc est, murorum mœnia, iaspide
 roborantur: qui possunt omnem alti-
 tudinem eleuantem se contra scien-
 tiam Dei destruere atq; conuincere,
 & mendacium subijcere veritati. Qui
 ergo in disputando fortissimus est, &
 sanctarum scripturarum testimonijs
 roboratus, iste propugnaculum Ec-
 clesiæ est. Iaspidum multa sunt gene-
 ra: [*viderur hæc ex Epiphanio transtulisse,
 etsi parum bene, & in quibusdam varians:*]
 Alius est enim Smaragdi habens simi-
 litudinem: qui reperitur in fontibus
 Thermodoontis fluminis, & vocatur
 N. quo omnia phantasmata fugari au-

DE XII. GEMMIS

tumant. Alius viridior mari, & tinctus quasi floribus. hunc in Phrygiæ monte Ida, & in profundissimis specubus eius nasci referunt. Alium verò iuxta Iberos Hyrcanosq̃, & mare Caspium reperiri, & præcipuè iuxta locū Neusin. Est & alius Iaspis niui & spumæ marinorum fluctuum similis, & clementer quasi mixto cruore subrutillans. Hoc diximus vt vniuersas gratias spirituales in Ecclesiæ propugnaculis cognoscamus: quas qui habuerit, vanos timores fugat, & potest cū sponsa dicere: Fratruelis meus candidus & rubicundus. Portæ autem istius ciuitatis de lapide sunt crystallo: qui scalpitur varijs modis: quo lapide nihil purius est. Deniq̃ vehemētissimis alpium frigoribus, & inaccessis Soli speluncis, concrefcere aquæ dicuntur in crystallum, & tactu quidem lapidem, visu aquam esse, &c.

Quod ad colores, quibus vt vela templi, ita & Pontificis Epomis & Ra
tio-

tionale distinguebantur, (aureū, bys-
sinum, coccinum seu puniceum, pur-
pureum, & hyacinthinum vel ianthi-
num,) de ijs hîc quicquam adferre, an-
gustia temporis & loci excludimur.
Cui vacat & libet, legat Iosephum An-
tiquitatum 3. 8. & Philonem de vita
Mosis libro tertio: & Originem
Homilia nona in Ex-
odum.

F I N I S.

DE GEMMIS

ALIQVOT, IIS

PRÆSERTIM QVÆRVM

Diuus Ioannes Apostolus in sua Apocalypsi

meminit: De alijs quoque, quarum vsus hoc

æui apud omnes percrebruit, Libri duo: Theo

logis non minùs vtiles quàm Philosophis, &

omnino felicioribus ingenijs periucundi, è non

vulgaribus vtriusque philosophiæ adytis de-

prompti: authore Francisco Rueo,

Doctere medico Insu-

lano.

Editio secunda. nam prima mutila, & in-
scio authore edita fuerat.

TIGVRI M. D. LXXV.

*AVTHORES IN HIS
libris citati.*

Aëtius	Ioannes Manardus
Albertus Magnus	Marbodeus poeta Gal-
Antonius Lodoicus	lus
Apuleius	Marfilius Ficinus
Aristoteles	Nicolaus Florentinus
Arnoldus à Villa noua	Numenius
Auerrois	Paulus Aegineta
D. Augustinus	Petrus Aponensis
Aulus Gellius	Petrus Crinitus
Carolus Bouillus	Plato
C. Plinius	Plotinus
Dioscorides	Rafes
Galenus	Solinus
Georgius Pictorius Vil-	Theodoretus Cyrensis
lingenfis	episcopus
Halyabbas	Theophrastus
Hermolaus	Thomas Aquinas
Hieronimus Hunge-	Vincentius in Speculo
stus	naturalis historiae,
Iamblichus	

LIBRI PRIMI CAPITA.

1. <i>Lapidū & Gem
rum generationis
causſe.</i>	<i>Gemmarum pro-
prietates occulte.</i>
2. <i>Quid ſint, & vn-
de vim fortiātur,</i>	3. <i>De ratione et caus-
ſis viriū in Gem-
mis.</i>

LIBRI SECVNDI PARS

prima, De Gemmis XIII.

in D. Ioan. Apocalypſi
memoratis.

Cap. 1. <i>De Iaspidis dif-
ferētij & virib.</i>	7. <i>De Chryſolitho.</i>
2. <i>De Sapphiro.</i>	8. <i>De Beryllo.</i>
3. <i>De Carchedonio.</i>	9. <i>De Topazio.</i>
4. <i>De Smaragdo.</i>	10. <i>De Chryſopraſo.</i>
5. <i>De Sardonyche.</i>	11. <i>De Amethyſto.</i>
6. <i>De Sordio.</i>	12. <i>De Hyacintho.</i>
	13. <i>De Margaritis.</i>

PARS II. DE CAETERIS A-

l quot Gemmis & lapidibus.

Cap. 14. <i>De Caribun-
culis.</i>	16. <i>De Achate.</i>
15. <i>De Adamante.</i>	17. <i>De Alectorio.</i>
	18. <i>De Torcoide.</i>

19. De Corallio.	25. De Hematite.
20. De Corneolo.	26. De Succino.
21. De Cyaneo.	27. De iſtitiarum
22. De Chelidonio.	à veris Gemmis
23. De Aetite.	differentia.
24. De Magnete.	

His ſubijciuntur:

Excerpta quædam ex Authoris Epistola apologetica, qua de figuris, quæ inſcalpuntur Gemmis, agitur.

PASCCHASII Balduini Canonici Phalempinensis ad Fr. Rueum Epistola erudita: qua super his duobus Ruei libris iudiciũ corinetur primũ: deinde de Hebraicis Gemmarum nominibus, deq; earum admiratione, usu, abusu & viribus tractatur.

DE

DE GEMMARVM ORTV, LIBER PRIMVS.

*De lapidum & Gemmarum genera-
tionis causis diuersis. Ca-
put I.*

Numquēq; lapidem ex altero maximè duorū elementorum, terra scilicet vel aqua, conflare apud omnes rerum naturalium peritos, tam in confesso est atque naturali rationi peruium, vt nullus, ni vel leberide cæcior, addubitarit. Porrò qui lapides non perspicui sunt, ex terrea crassioreq; quadam substātia, humido tenaci perfusa, generationis materiam mutati sunt. Qui verò pellucidi visuntur, ex aqua præsertim consistunt, cui subtilis quædam terrea nec obscura materies immixta est, vt & in crystal-

Non perspicuorum lapillorum causæ. Pellucidarum Gemmarum causæ.

FRANCISCI RVEI

In ac beryllo glaciei speciem planè re-
 ferentibus videre est. Quanquã & hæc
 intelligi velim, nõ quòd duo reliqua
 rerum principia, ignem dico ac aërè,
 ab illorum mixtura separem. Apud
 principes nanque philosophos com-
 plures conuenit, Omne mixtum ex
 quatuor elementis constare. Verum-
 enim uerò ita quæ diximus accipien-
 da sunt vt alterum illorum, terram ni-
 mirum vel aquã, in quo uis lapide præ-
 cellere intelligas, etiamsi aliter Ploti-
 nus sentire uideri possit, de quo alibi
 frustra egimus.

Lapillorũ
 causa effi-
 ciens du-
 plex.

Deus.

Quòd autem ad effectricem voca-
 tam causam attinet, duplicem eam
 utriusque philosophiæ principes eu-
 merarunt: altera nanque suprema, al-
 tera uerò inferior. Princeps causa est
 Deus ipse Optimus Maximus, rerum
 omnium creator & seruator, in quo,
 cum quo, & per quem sunt omnia, &
 sine quo (diuo Ioanne Apostolo te-
 ste) nihil factum est. Quem & Aristoteles

teles Ens entium, supremamque vocabat intelligentiam, asserens omne opus naturæ, opus esse intelligentiæ. Illum itaque Deum, ut omnium rerum creatorem, ita singulorum primariam & simpliciter necessariam causam, ut etiam lapillorum gemmarumque, Christiani omnes norunt. Quandoquidem sapientis est oraculum: Qui viuit in æternum, creauit omnia simul: quod equidem bifariam interpretatum inuenio: Quibusdam quod dicitur simul, non ad creationis instans referentibus, verum ad instans propositi diuini, ut scilicet sit sensus, quod Dominus Deus decreuit ab æterno omnia creare.

Simul creata omnia quomodo

Ita enim librum Diuo Augustino relatum, qui de mirabilibus sacre scripturæ inscribitur, habere reperio. Simul itaque Deus vniuersos lapides singulasque Gemmas creauit, dum videlicet vnica solaque sua voluntate multiformem quarumuis

FRANCISCI RVEI

specierum ac indiuiduorum diuersitatem fieri voluit: in qua voluntate vnicā simplicissimaq; singula simul fecit, quæ ab eorum ortus principio per tempus d' spensare non desistit. Quâuis & hîc accedere possit germanior forsan intellectus, cui philosophi cõplures & non obscuro, ipsa quoq; ratio subscribunt: scilicet quòd Deus omnia simul creauit, dum omnium formarum ac rerum futurarum rudimentum, principium ac seminarium quoddam materiæ primæ, ante generum, specierum atq; indiuiduorũ discretionem, infudit. Illa siquidem materies, diuisionis adhuc & productionis expers, moles erat quædam informis, omnium tamen formarum seminario ab ipso creatore perfusa: vnde trãdem, quando, & ijs medijs quibus supremus opifex ab æterno præscit & vult, perfecta rerum productio & fœtura extimularetur. Ideoq; & hi admittunt omnia quidẽ simul esse creata,

† tandẽ ali
quando

ta, non autem simul esse facta. Confirmat & id sententiæ diuus ille Augustinus super Genesim, adserens, quod quæ à natura generantur, secundum rationes feminales in materia consistētes, producantur: quod & multo copiosius differuit tertio de Trinitate cap. 9. ut scilicet in audias materiam in se habere, & quasi fouere cunctarū formarum rationes feminales sibi à primæua constitutione ingenitas in sitas: ex quibus tandem, agentis actionem, pro modo, expertis, educantur extimulenturque formæ naturales, elementorum commixtionem essentialiter consequentes, ut & hinc quæ in potentia materiæ tantummodo inerant verè, & (ut dicunt) in actum ab agentis actione producantur. Verùm de his alibi fusius. Nunc verò hæc de principe illa causa & Gemmarū plasmatore sufficiant. Quæ tametsi cunctis fat esse queant: quia tamen pulchrum, decorum atque utile est homi-

Causæ in-
feriores se-
cundæ, vel
mediar.

ni haud vsquequaque indocto, nosse
quibus secundis medijsq; causis, vn-
de cuncta de quibus disceptatur, ori-
ginem capeffunt, non pigebit hoc lo-
ci aliarum quoque inferiorum caus-
farum commemorasse. hoc namq; pa-
cto fiet vt absolutior de his nostra sit
traditio. Quanquam enim Deus om-
nium sit causa immediata, quædam
tamen solus, & citra alicuius coagen-
tis admissionem, efficit: ideoque (vt
aiunt Theologi) eorum causa est to-
ta. Nonnunquam, sua liberalissima
bonitate, cooperantes alias secū ad-
sciscit affouetque causas, & hoc pro-
pter connexionem vniuersi: ita tamē
vt nulla alteri aduersetur. Proinde (vt
inquit Bonauentura libro secundo,
quæstione secunda, circa finem) quia
diuina voluntas nō cognoscitur, nec
ipsa ab actione excludit operatio-
nem causæ creatæ: nec etiam ab ea-
rum cognitione humanam capacita-
tem arcet. Ideoque bonum & peruti-
le est,

le est, sese exercere in cognitione causarum creatarum. Ante hunc item multis seculis Pindarus asseruit, quòd quicquid intra se terra occultat, & ultra cœlum positum est, homo contemplatur. Nec id infructuosum putet: quoniam, diuo Paulo autore, inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta còspiciunt, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Verùm vnde digressi sumus, pedè referre libet. Prætermisis itaque nunc superioribus causis, in sequentium duorum capitum gratiam, non vulgarium philosophorum placita narraturi dicimus, quòd à primario illo omnium principio, inferior humiliorque Gemmarum causa dici potest, facultas cœlestis orbis moti, ab ipso Deo transfusa, pro ipsius orbis diuersarum partium varia positione, quam astrorum periti aspectum appellant. Porro quid sit cœli orbium, planetarum, syderum ve aspectus,

Cœlū gemmarū causæ efficiētis quandā habet rationem.

situs siue configuratio, non est huius instituti: quam obrem Mathematices peritis relinquo. Hoc vnum præfatus quòd pro variorum aspectuum ratione & materiei multiuga præparatione diuersas in subiecta hæc corpora cœlum creditur transfundere virtutes. Qua de re philosophi illi propinquiores sensibilesq; caussas scrutati, cœlo ipsi extenso vim illam mineralé lapidificam tribuendam censuerunt, mediatè vel immediatè, vt dicunt, hoc est intercurrente alia caussa vel non. Mediatè quidem, quòd tamen corpora cœlica loca nò rarò mutant, apparet tamen sedes eas lapidificas facultatè illam, semel ac efficacissimo cœli conatu conceptam, tam contumaciter retinere, vt lapides per multum æuum gignendo, iam dictæ potentix fidem propalàm testentur.

Hinc fieri arbitror quiddam mirabile & silentio minimè premendum. Relatum mihi iam pridem est à domi-

ña quadam fide digna, quòd Domina Heuerensis è Luxemburgorum illustri genere oriúda, duos habeat seruetq; hæreditarios Adamantes, qui alios crebrò, tanto naturæ miraculo, producant, vt eos quicúq; statis temporibus intueantur, *συγγενῆ*, id est cògenerem sibi prolem eniti, palàm iudicent. cuius caussam, siquidem in naturæ tam raro opere nobis philosophari licebit, putauerim esse, quòd vis illa cœlestis parentibus tenaciter insinuata (quam adamantificam quis nominauerit) aërem circumfufum in aquam primum, congruamq; substantiam, demùm in Adamantem gemmã durauerit transformaueritq;. Quod ne iustò plus admiretur quispiam, auctor est Theophrastus esse lapides qui pariant: nimirum quòd virtus illa cœlestis tenaci materiæ, vti præstruximus, semel transfusa, subiectæ contumaciùs cohæret substantiæ: quæ videlicet quò vehementiorè cœli actio

Adamantes
 sibi similes
 parere.

FRANCISCI RVEI

nem experta est, eò pertinacius hanc retinere intelligitur.

Instrumen-
talis Gem-
marù cau-
sa.

Vicina aut & cõiuncta seu instru-
mentalìs lapidum causa duplex an-
numerat. Vel enim calidũ quoddam
est, (si ex elementis corpora substan-
tialiter fieri statuamus:) aut caliditas,
(si solas in mixtis qualitates asseruari
sentiamus) in materia terrea persistens,
& humidũ tenax per terræ molis te-
nuissimas quasque partes diducens, di-
gerensque hac ratione singulorum ele-
mentorũ, terrę præsertim & aque por-
tiones tam apte & ad amussim cõfun-
dens atque cõglutinans, sed & ab omni
excrementosa face despumãs, ut pro
lapidis Gemmæve forma producen-
da materiã ipsam recte præparet. Aut
demum ea causa frigidũ quoddã est,
siue frigiditas, in aquea substantia ter-
restri & sicce materiæ actionem per-
pessa consistens, sua constrictione (fri-
gidi namque est cõstringere) omnem su-
perabundantẽ humorem ad eò expri-
mens,

mēs, vt etiā impendiō induret, adeoq̄
 tantum eius relinquat, quantū ad de-
 centem partium connexionem sit ne-
 cessarium, vt & hinc inuitandę formę
 materia disponatur excolaturq̄. Qua
 dere non diffitentur philosophi illi,
 quòd quamuis lapilli hi à frigido coa-
 luerint, à calido tamen, citra alterius
 humoris appulsum, liquari contuma-
 citer recusant: quod videlicet tanta
 in illis humidificciq̄ naturalis com-
 mixtio, germanitas & necessitudo, vt
 suo omni ex parte contrario affici re-
 nuant: nec non, nisi familiaris quaiita-
 tis illicio affecti, ad externę qualitatis
 actionem conuiueant. Quanquā non
 deesse compertū habeamus qui duo
 tantū elementa recipiant: ac frigi-
 dum vt à natura, ita ab omni actione
 secludant, qui debile calidum
 Gemmarum causam con-
 stituunt: de quibus
 aliās.

Quid sint, & vnde vim sortiantur,
 Gemmarum proprietates oc-
 cultæ. Cap. I I.

AUtor est Galenus nono simpli-
 cium pharmacorū libro, quòd
 Gemmæ vires habeant partim secun-
 dum substantiæ totius proprietatem,
 partim secundum qualitates effectri-
 ces, hoc est manifestas: quas cum po-
 tentijs hic emanantibus ea medicine
 pars, quam Græci *φαρμακὸβιτνῶν*, La-
 tini medicatiuam appellāt, in primis
 contemplatur. cuius considerationē
 præsens institutum non amplectitur.

Cur virtus
 occulta di-
 catur.

Porro substantiæ totius proprietatē
 philosophi vocant occultam, quòd
 substantia virium, quibus stupenda il-
 la munia absoluuntur, humanæ ratio-
 nis fugiat captam: vt ne summis qui-
 dem viris illarum aliquā penitus affe-
 qui contigerit aliter quàm multo v-
 su. Nimirum quòd omnis proprieta-
 tis vera ex methodo cognitio colli-
 genda

genda fit, ab eius causis proximis e-
 uidentibusq; quæ bifariam discrimi-
 nantur: vel enim ex mixtionis modo,
 vel ab ipsius formæ specificæ ratione.
 Porrò commixtionis modus miscibi-
 lium, mixtura & cōglutinatione per-
 ficitur, quæ exactè peruestigari huma-
 na diligentia nequeat, vel eo maximè
 nomine quòd infinita sit illorum cō-
 miscendorum proportio. Eius verò
 quæ speciem adfert formæ rationem,
 vel ideo imperscrutabilem intellige-
 re est, quòd ipsam prodire autumat,
 partim quidem (vti præstruximus) ex
 potentia materiæ, formarū rudimen-
 tis seu seminijis à primæua constitu-
 tione perfusæ, partim autem (vt ma-
 gnè philosophorum illustrium turbæ
 placet) ab ideis in mente diuina cōsi-
 stentibus (quas diuus Augustinus pri-
 mordiales vocat) id est, ab ipso Deo,
 hinc ab anima mundi (si Platonicis
 consentimus) & alijs inferioris ordi-
 nis calicis corporibus, in elementa

Duz pro-
 prietas
 causæ.

Vide illu-
 striū quo-
 rundā phi-
 losophorū
 sententiā
 de forma-
 rū origine
 & in mate-
 riam infu-
 sione.

FRANCISCI RVEI

primum influentibus: deinde & per
ea media ad formam iam pridem infe-
minatam & ceu inchoatam (tanquã
scilicet mentis alicuius & voluntatis
diuinæ ministris) disponentibus: Cu-
ius præparationis absolutam conside-
rationem, humana etiam quantũuis
diligens aut sublimis sagacitas nõ asse-
quatur. Cum itaq; reconditarum illa-
rum facultatum causæ humano sen-
su nequeant prehendi, nemini dubiũ
esse suspicor, quin omnibus peruiũ,
quòd nulla illarum proprietatum ra-
tionabili, hoc est, per rationem huma-
nam deducto inuentoq; experimen-
to, sed casuali duntaxat euentu com-
perta explorataq; dici possit: vel om-
nino aliquo reuelationis modo, vti
per somnia nonnunquã legimus con-
tigisse. Quo modo scitũ est syluestris
rosæ radicem aduersus canis rabidi
morsum, aquæ pauorẽ omnisq; po-
tus metũ & graue fastidium adferen-
tem, præstare. Matre scilicet, cuius fi-
lius

DE GEMMIS. LIB. I. †

lius in Lacetania Hispaniæ finitima
 belligerans, morsus periclitabatur, per
 somnum (visa in fruteto illius radice
 sibi suaviter applaudente) præmoni-
 ta: quam & deinde qua potuit diligē-
 tia filio misit, ex lacte potandam, filiū
 obsecrās vt religioni parens matri ob-
 secundaret biberetq̃. Quo vnico sim-
 pliciq̃ remedio, miles ille præter om-
 nem expectationem seruatus, occa-
 sionem præbuit cognoscendæ eius ra-
 dicis occultæ contra illum affectum
 facultatis. Est igitur mixtilatens oc-
 cultæve proprietas, facultas quædam
 †propter ea, vnde ipsum essentialiter
 consistit, insita: perq̃ priuatas opera-
 tiones, multo vsu periculôve solo, vel
 aliqua reuelatione, citra rationem co-
 gnita. Quòd demū mixtionis ac cō-
 glutinationis meminimus, illud obi-
 ter lucidioris doctrinæ gratia his quo-
 que cōnectere libet (forsitan em̄ tan-
 tē diuersitatis occasionē scisciteris ac
 libeter audias) quòd tam discrepātis

Quid mi-
 xti recōdi-
 ta proprie-
 tas.
 † per

FRANCISCI RVEI

mixturæ & coaptationis caussam philosophi sunt arbitrati esse, vim quandam cœlestem subiectæ materiæ partes, varias licet, pro sua virtute permiscentem: adeoq̄, vel vario huius permutationis tenore, eam materiam ad nouam formam decenter apparentē, in quam tandem ad amussim dispositam & excultam mirificæ illæ transfunduntur virtutes, formas consequētes specificas. Porrò hac dicendi conseq̄utione eò tandē deuenimus, unde earum quæ in Gemmis sunt proprietatum facultatumq̄ reconditarū caussæ, quas antè præstruximus, nobis sese vltro ac præter expectationē diligentius perscrutandæ, ac in conspectum reuocandæ, insinuent. Celebris est itaq̄ philosophorum sententia, quòd omnis caussarum turba ab vna eademq̄ principe pendet, ducitur atq̄ conseruatur: ad quam & propter quam, ceu ad communem omnium finem caussæ omnes sua munia

Omnium
caussarum
vnica prin
ceps.

tan

tanquam communi quodam & infito consensu dirigunt: Deinde & omnia fieri de super à summo bono, hoc est, Deo ipso: eademq; esse & optima & ordinatissima. Proinde non irèt inficias, Gemmas & earū virtutes à Domino Deo esse, eumq; etiam solūm cunctorum caussam dici posse verā, alias autem caussas impropriè & ceu per analogiam nominari non diffiterentur. Veruntamen quanquam philosophis illis cognitum id & optimè perspectum esset, nihilo tamè magis conquieuit mira infatigabilisq; illorum aviditas discendi, & in suis operibus creatorem admirandi contemplandiq; desiderium. Quinimò infito quodam cœlesti ardore vigoreq; ad propinquiores rerum caussas, ceu videlicet primæ illi ac veræ vtcunq; instrumentarias, animorum suorum penè diuinam atq; perspicacissimam sublimitatem intenderunt. Hinc itaque, cum bono, mentem, hoc est, pri-

FRANCISCI RVEI

nam sapiētiam, quam & boni verbū
 illorum quidam nominant: & cum
 mente, intellectū, totū virūq; mundū
 & sensibile (intelligibilem dico & vitæ) statuere
 sunt opinati. Quū verò bonū ipsum,
 mentem & intellectam vnū quid esse,
 ac vnica simplicissimaq; subitātia p̄si
 stere adstruunt, vnicum esse rerum o-
 mnium & singularum principiū pro-
 fitentur, semper omnib⁹ adstans, cun-
 cta fouens, viuificans, excitans, com-
 plens & roborans. De quo sacer ille
 Orpheus ita cecinit:

Cuncta fouēs, atq; ipse ferēs super omnia sese.

Hinc & diuinus ipse Plato diuino
 Sole collustratus ita in Sophista ait:
 „ Animalia cuncta mortalia plantasq;
 „ & quæcunq; terra ex seminibus radi-
 „ cibus ve nascuntur, & quæcunq; ina-
 „ nimata in terra consistunt, siue lique-
 „ fieri possint siue non, nunquid ab a-
 „ lio quodam opifice fabricata quàm à
 „ Deo facta esse, cum prius nō fuissent,
 „ dicimus? An multo rē doctrinā sermo
 nesq;

nesq̄ sectabimur dicentium ista, na-[“]
 tura ipsa, gigni à caussa quadam for-[“]
 tuita sine mente hæc agente: vel cum[“]
 ratione potius scientiaq̄ diuina, quæ[“]
 ab ipso Deo sit orta? Nos enim uero[“]
 Christiana fide ac veritate edocti, pri-
 mum hoc rerū omnium principium,
 singulari substantia, & tribus perso-
 nis, conformi, simplicissimaq̄ volun-
 tate, vnitatem, maiestatem, æqualitatem, ac
 omnipotentiam cōprehendimus & ve-
 neramur, Patremq̄ vocamus, quē illi
 bonum simpliciter: Filium & verbum
 patris, nos: mentē, primamq̄ sapien-
 tiam, illi. Spiritū quoq̄ sanctū nos ap-
 pellamus, quem illorū diuiniore boni
 intellectu & amorem nuncupant,
 vel animam cuncta viuificantē & ani-
 mantē alij. De quo Plotinus libro de
 intellectu ca. 2. ita inquit: Quis nā est po-^{Vide egre-}
 tissimū qui tradit, animo sapientiam? ^{giā de Deo}
 hic p̄fectō necessario est intellectus: ^{Plotinisen-}
 Intellectus (inquam) qui non aliās q̄- ^{tentiam.}
 dem intellectus sit, aliās verò expers[“]

FRANCISCI RVEI

„ intelligentiæ: sed verus potius intelle-
„ ctus, qui hanc ob causam seipso sit
„ pulcher. Sed nūquid in hoc velut pri-
„ mo, nobis est quiescendum, an poti-
„ us super mentem quoque progredi-
„ endum? nempe mens ipsa nobis in al-
„ tum progredientibus prior occurrit
„ quàm principium omnium primum,
„ quasi in ipsius boni vestibulo consti-
„ tuta, omnia in seipso nunciās & signi-
„ ficans, velut quædam ipsius boni fi-
„ gura. Deinde & eiusdem libri cap.
„ 3. Eadem quoq; (inquit) transferēs ad
„ vniuersum, in eo similiter perueniet
„ ad intellectum, cognoscens eum effe-
„ ctorem reuera totiusq; artificem. ha-
„ ctenus Plotinus. Porrò in intellectu
„ mundum quendam intelligibilem ha-
„ beri voluerunt, hoc est omnium rerū,
„ idearum plenitudinem, sed & in men-
„ te omnium iuxta & singularum cre-
„ andarum, gignendarum ac producen-
„ darum, id est, futurarum rerum ideas,
„ æterna, simplici congeneraq; substan-
„ tia,

tia, solis relativis rationibus abinuicé
 dispescitas, persistere intellexerūt. E-
 asdemq; ideas principes esse rerū om-
 nium caussas arbitrati sunt, ab eisq;
 ceu quosdam actus, pendere & esse a-
 nimas omnes intellectuales, intelligē-
 tias, corpora coelestia, & quicquid in
 inferiori hoc mundo est vsquam. Pro-
 inde proximam creati mundi caus-
 sam, item & cunctarum proprietatū,
 mēti & intellectui, hoc est verbo Dei
 & spiritui sancto detulerunt: quan-
 quam ne ipsum quidem bonum ab
 hac creatione separarint, vt ex locis
 iam citatis & alijs non raris phi-
 losophorum autoritatibus patere li-
 quidō potest: quemadmodum sacras
 etiam literas legere est Deo patri per
 verbum & in spiritu sancto, tanquam
 vni principio mundi creationem tri-
 buere. Qui fecisti (inquit Sapiaentia)
 omnia verbo tuo: & Psaltes, Verbo
 Domini coeli firmati sunt, & spiritu
 oris eius omnis virtus eorum. Verum

FRANCISCI RVEI

Ideæ quid
fiat.

Divinæ I-
deæ, id est,
Deus ipse,
omniū re-
rum causa
princeps.

enimvero omnibus exploratū velim,
Ideas illas in mente diuina nihil esse
ab ipsa Dei substantia & præscientia,
id est omnium præcognitione & vo-
luntate æterna, discretum. Quem, in-
quam, Deum certum est non tantum
singulorū generū, verumetiam specie-
rum ac indiuiduorū omniū exactissi-
mam propriissimamq; & constituere
& ab æterno præscire substantiā, com-
positionē, formam ac vires tum pro-
prias tum communes, & si quid præ-
terea illis insit. Vt & hinc accipias di-
uinas illas Ideas cuiusvis speciei ac in-
diuidui principes esse causas: nō mo-
dò quod sint, verumetiam cuiusq; ea-
rum potestatis tam communis quàm
propriæ. Cui & id mihi pulchrè arri-
dere videtur quod plerisq; philoso-
phis placere inuenio: Nempe q̄ virtu-
tibus certis, id est, certam stabilemq;
rationem habentibus, non fortuitis,
sed efficacibus, potentibus, indefici-
entibus, nihil frustra inuanūq; ex sese
mo-

molientibus, moueantur vires in rerū natura consistentes, sed de his in alio nostro opere fusiùs ac syncerius dijs fauentibus differemus. Porrò à mente ipsa & intellectu illorū plurimi volunt effusam creatam ve animam vnā intellectualem, vniuerso orbi cōmunem, quam idcirco mundi animā vocant. Eandemq; sub mente illa mundi regina rectrice ve, toti mundo preesse, atq; per eum totum diffundi: vt scilicet tanquam primæ illi causæ ministras, cuncta per eam & sub eius imperio moueret, cogeret, foueret, moderaret, efficeret, primariæ illius causæ, Dei videlicet ipsius, præcepto parens obsecundansq;. Quapropter & in animam illam mentem impressisse senserunt rerum omnium primarias principésque rationes seminales, tantum ab Ideis diuinis nobilitate distitas, quantum ignobiliori subiecto ad obsequium infusæ hærent. Quas forsitan intellexerit quispiam rationem

De anima
mūdi secū
dum philo
sophos ple
rosq;

FRANCISCI RVEI

esse omnium producendarum rerū,
 ac mediorum, quibus Deus ipse eas
 producere ac proferre voluerit con-
 stitueritq̄, cum facultate quā media
 illa promouere ipsa possit anima: si
 tamen similis quædam anima pio a-
 lioqui Christiano admitti debeat. Ve-
 rum philosophorum quorundā pla-
 cita narramus, non approbamus. Illā
 præterea animam sentiunt per omnia
 in omnibus diffundi: & omnia menti
 obedientem, eiq̄ ministrantem pro-
 mouere ac vegetare, vt & hinc nō ab-
 re dici possit instrumentum primum
 eorum quæ Deus ordinato commu-
 niq̄ euentu, hoc est, secundum natu-
 ram efficit: qua de re hanc animam à
 mente & intellectu primam vitā nun-
 cuparunt. Cui quoq̄ mentem, substā-
 tiam ac rationem: intellectum ve-
 rò vt esset intellectualis, impartiuisse
 in literis fecerunt. Eam deniq̄ per om-
 nia flatum spirare vitalem spiritua-
 lem q̄ prodiderunt, dum suo scilicet
 spi-

Spiritus
 mundi phi-
 losophis
 quid.

spiritu per omnia penetrans omnia videt, tangit sentitq̃: & id quidē modo quodam suo, nostris sensibus longē impari, incognito & multis nominibus discriminato. quo deniq̃ vni-
 co flatu spirituq̃, actu lucido, vi calido & omnis generationis fomite: ceu scilicet interioris vitæ quadam propagine, atq̃ veriùs tanquam diuinæ virtutis vehiculo, semper vbiq̃ pullulare animam illam vniuersalem mundi existimarunt: quam & forsitan intellexerūt sub Deo ipso, principium esse intrinsecum, quo formarū in materia rationes seminales ad sui scaturiginem promotionemq̃ moueātur ac emergant. Sed hæc missa fiant.

Discaueo nanq̃, longiùs me fortassis
 t̃palatum, vela ventis præmaturè con-
 cedere. Iam itaq̃ quæ diximus paucis
 perstringentes addamus, Deum Opt.
 Max. t̃prudētiss. omnipotentē, sum-
 mum deniq̃ bonum, t̃elementi pluri-
 mum ac liberalissima sua bonitate, re-

teuagatū
 Cuncta &
 à Deo & a
 Deū ex or-
 dine cōst-
 ituta sunt.
 t̃ sapientis-
 mum,
 t̃ elemēt-
 plurimū,

FRANCISCI RVEI

bus cunctis pro sola sua volúate, harmoniam, concentum ordinemq; & à se & ad sese præstituisse: quem stabilē ac incócutsum eatenus esse vult, quatenus aliter non disponere decreuit. Harmonico præterea illo consensu, sibi omnium creatori ministrare voluit: primum quidem (quòd ad hunc materialem inferioremq; mundū spectat) secundum philosophos illos, ipsam mundi animam ac eius spiritū: deinde cœlum ipsum extensum orbibus, figuris, astris maximis, planetis, stellis & luminibus consistens. Illam itaq; animam, hoc quoq; cœlū, principij causæq; sub cœlo formatarum generatarumq; rerum & transfusarū proprietatū rationē quandam iniisse, ideo philosophi illi putarūt, quòd ad mundi dispensationē, tametsi non ex necessitate, vberissima tamē Dei bonitate, quadatenus admittuntur. Quod & Auicennas ipse in suis Metaphysicis sensisse videtur: Quæcun-

que:

que (inquit) hîc fiunt, oportet præ-
 existere in motibus & conceptioni-
 bus stellarum & orbium. Ab ijs enim
 ipsa etiam elementa, nonnunquam &
 artes quædam, similiter & res artifici-
 osæ accidentalis saltem vel externæ
 causæ quandam sibi denominationē
 vendicant. Placet itaq; philosophis
 illis formam & ex ea vim occultā om-
 nis mixti esse, primum quidem ab I-
 deis illis diuinis, id est, à Deo ipso om-
 nium creatore & plasmatore, mini-
 strantibus ei anima mundi (si Platoni-
 cis consentimus adferimusve) dein-
 de & ipsis orbibus cœlicisq; corpori-
 bus, planetis, syderibus, figuris, lumi-
 nibus, & si quid præterea cœlo exten-
 so similis rationis insit: post hæc & e-
 lemētorum temperaturis cœlicis in-
 fluxibus affectis, causis inquam præ-
 parantibus, & materiam ad nouā for-
 mam coaptantibus. Habent itaq; (iu-
 xta philosophorum illorum sensum)
 virtutes illæ reconditæ suā originē ab

Proprieta-
 tum occu-
 tarum cau-
 sæ unde
 sint.

FRANCISCI RVEI

expressis specificis determinatisque formis, à coelo tamen materiali pervires præparatorias, in archetypo per Ideas ac formas exemplares, quæ omnes causæ ad cuiusvis rei generationem absolutam (quòd ad communè ordinatamq; Dei constitutionè pertinet) convenire illis videntur. Vnde tandem id esse verum commonstratur, quod iamiam dicebamus, quòd Deus scilicet rebus omnibus pro libera sua voluntate, altissima ac præstabilissima bonitate, harmoniã, concentum & ordinè à se & ad sese quendam instituit, indeq; rerum omnium cum prima causa, Deo ipso, sympathia, connexio, correspondentia consensúsve, Diuinum de singulis decretum naturã sequens, non ineptè statuatur: hoc est, vt omnes vires creaturis rebusq; artificiosis insitas, à Deo ipso (qui omnium est actus primus, & actionis omnis principium creaturis impermiscibile) ministrantibus eis ita dictis

dictis causis, quæ ideo secundæ vocantur, pèdere ac esse intelligas. Qui tamen pro libera & omnipotenti sua voluntate (omissis quandoq; ijs quorum meminimus medijs ac ministris) immediatè ex seipso ea facit q̄ vult, quibus quoq; miraculis nomen est. Cæterùm ex his luce meridiana clariùs patere mihi persuasi, diuersos in rebus effectus pendere non solùm à materiæ varia alteratione seu præparatione, sed à diuerso cœli afflatu, maximè autem à discriminatis formis: discrimine, inquam, nõ solùm speciem consequente, sed & cuius individuo proprio: Tametsi materiæ apparatus rebus gignendis ac perficiendis non obscuri esse momèti certum sit. Quæ ratione videre est individua eiusdem etiam speciei, alia alijs etiam esse clariora, vel viribus ignobiliora, pro videlicet symmetria, puritate vel confusione eorum substantiæ. Nemini nanque rerum naturalium gnaro dubiũ

Effectuum
varietas est
partim ex
materiæ
præparati
one, partim
à cœlo.

ty

FRANCISCI RVEI

esse suspicor, cœlicos influxus impediri posse vel omnino minui, propter ineptitudinem materierû in quas suas exercerent potentias. Cui & illud subscribit Virgilianum:

*Igneus est ollis vigor & cœlestis origo,
Seminibus quantum non noxia corpora
tardant.*

Qui etiam pulchrè & id Platonicum adstipulatur, secundum merita materiæ infunduntur vires cœlestes. Proinde ex cunctis his diuiniorebus meditatis, multis nominibus claret Democriti illius extollenda multum sententia, qua dijs, id est diuinis virtutibus omnia esse plena, constanter asseuerabat. Is siquidem cœlestium vires cum inferioris huius mundi generum, specierum ac indiuiduorum naturis ac proprietatibus conferens: sed & eorum cum superioribus, maximè verò cum bono ipso, connexionem perpendens, à summo ipso bono singula & esse, & priorum munio-
rum

Democriti
egregia sen-
tentia.

rum exercendorum potestatem adipisci doctus, in ijs ipsis Dei vires adeo que Deum ipsum clarere cernebat. Quas virtutes nonnulli diuinas illices vel idcirco appellarunt, quod contemplantium animos ad Deum alliciant tam insignem opificem, vel quod potentia illae diuinae omnem in omnibus promoueant functionem, quod & Ouid. persensisse videtur hoc carmine:

*Est Deus in nobis agitante calescimus illo,
Impetus hic sacra semina mentis habet.*

Porro, nescio quo tandem suggerente Mercurio, à proposito scopo dilapsus quodammodo forsitan videbor: præstat itaque eò recurrere vnde discessi. Inchoatam tamen iam dudum hanc disputationem in medium comuneque theatrum adductam, prius liberè abfoluere. Quædam enim digitulo tantum tetigimus que dilucidiori enodatione egere fortassis videbunt, quam sic accipias velim. Vulgata multum est

Aristotelis sentētia, quòd necesse sit mundum hunc contiguum esse superioribus latioribus, hoc est cœlo extenso, vt inde vis omnis illius gubernetur, vt & hinc plurimis creditū conspiciam quòd cœlum omniū gignendorum sit caussa effectiua. Quapropter vt pro philosophorum celeberrimorum tantum non diuinis meditationis rem hanc omnem explicemus, operæ precium facturus videbor, si his quoq; adijciam duplex philosophis sublimioribus esse cœlum, primariū videlicet & princeps, cœlum cœlorum, quod & spirituale à quibusdam nuncupatur: idemq; illis esse intelligitur, atq; anima illa mundi, quæ ascita sibi quadam simplici plurimum, sed congenea consentaneā ve substātia, spiritus euadit per omnia diffusibilis, omnium post Deum ipsum & ab eo functionum primarium ministerium. Neq; desunt qui syncerius existimāt cœlum illud esse in mente diuina ceu
 omnium

Cœlū duplex.

omnium rerum prototypum, quam & intelligentias quasdam esse creatas cœlo extenso mouendo atq; dirigendo non inficientur. Quod & diuisille Augustinus sentire videtur super Genesim dicens, quòd Deus sic mundum ordinauit, vt spiritum omni creaturæ præficeret. Cui etiam subscribere videtur Bonauentura lib. 2. dist. 14. quæst. 2. Art. 3. his verbis: Sicut congruū est angelos deputari ad ministerium hominum, sic etiam congruum est ipsos deputari ad motum & regimen cœlorum, cum in hoc ministerent homini viatori & diuinæ subseruiant maiestati. Et hæc positio est magistrorum tam in theologia quàm in philosophia; quia concors pietati & fidei & rationi plurimum esse videtur. Hæc ille. Alterum cœlum velut

Cœlum al-
terum.

prioris vmbra[m] quandam & instrumentum statuunt, & in eo sphæras situ disponi pro earum excellentia, naturis & viribus senserunt. Quas om-

nes & vicissim singulas ad primã cõmunemq; mundi illam animam, verius autem ad spiritualem illam intelligentiam: & hinc ad Deum ipsum, ineffabili quodam ac obsequentissimo consensu cõspirare sunt arbitrati. Itẽ signa, planetas, sydera, & quicquid præterea in cœlo hoc extenso constitutum est, vti superioribus seruire, ita inferioribus & submissis potẽtias suas transfundere, vt & hinc sub terra quædam quasi cœlica gigni cernere sit: dum videlicet corpora illa cœlestia proprijs lumine, radijs ac viribus, id est afflatibus, materiam formarum avidissimam dispumant contemperrantq;, & in ea seminariam introducẽdã formæ rationẽ ad sui propagationem extimulant, atq; ad formæ susceptionem plasmatori ritẽ præparant. Sicuti namq; hæc, illa, virtute præcellunt, nobilitate ac situ: ita & in inferiora vires suas, ipsa trãsfundere superiora præstabilioraq;, vniversi ordo possere:

fcere videtur, & benignitas creatoris
 voluisse perfpicitur. Nimirum vt qua
 ratione est mouens aliquod non mo-
 bile, fimiliter & alterans fit quoddam
 non alterabile, ijsdem dico qualitati-
 bus. Neq; enim quòd varios afflât in-
 fluxus, est (vt pleriq; putarunt) q̄ qua-
 litatis diuerfæ participes sint, fed q̄ il-
 la viribus à creatore donata sint mul-
 tjugis. Quum nanq; instituta sint in-
 corruptibilia illa coelestia vt vegetèt,
 regant, & sub creatore tueantur adfe-
 rantq; infima hæc, multimodæ tranf-
 mutationi obnoxia, æquū fuit vt mul-
 tiformes eis impartirentur virtutes,
 quibus fcilicet iuuent extimulentq;
 fubiectæ naturæ vim: non profectò vt
 fibi fimile quicquã producant, fed vt
 Deo pareât atq; fubminiftrèt. Quod
 reuera præftare coelica corpora phi-
 lofophari putarunt cùm vi luminis,
 tum virtutibus proprijs speciè totam
 cõfequentibus, pradios lumèq; in in-
 feriora hæc demiffis. Dū fcilicet coeli

eorum corporum radij ad terrã (quã
 ceu punctum ac centrum ad coeli am-
 bitum & capacitã existimatur) trã-
 missi, assumpta etiã nũ forsitã qua-
 dam tenuiori & sibi consentanea ele-
 mentorũ, per quã penetrant, substan-
 tiã, arctantur: proindeq; densiores ef-
 fecti & potentiores, materiam ritẽ &
 ad portionem æquant coaptantq;, &
 præinfusas in eam seminales rationes
 ad actum inuitant, donec ad formam
 tandem materia illa admissim, hoc
 est pro diuinã ideã ratione, dispona-
 tur, vt & hinc non paucis sensualibus
 philosophis (vti præscripsimus) visũ
 sit atq; receptum, cœlum illud exten-
 sum cunctorum quã hoc in inferiori
 mundo generantur causam esse effe-
 cttricem: quod tam rationi profectõ
 alienum est, quã si instrumentum,
 non autem artificis intelligentiam, o-
 peris alicuius formã artificialem effi-
 cere putarent. Quamobrem vt cœlica
 illa corpora ministratoriã, yel si ma-
 uis

vis instrumētariæ, causæ speciē quādam à Deo inijsse eorum quæ stata naturæ consuetudine producuntur, primoribus illis & ferè diuinis philosophis iudicentur, nunquam tamen veræ, hoc est creatricis aut plasmatrici causæ rationem illis concesserint.

Cæterum pro Christiana nostra veraq; philosophia hoc loci non pigebit subnectere verba diui illius Augustini, summi profectò & diuini philosophi & doctoris nomen meriti, quibus Deum formarum omnium specificarum & proprietatum singularum autorem esse & causam veram principemq; propalam testatur: Inuisibiliū (inquit) feminum creator, ipse creator est omnium rerum, quoniam quæcunque nascendo ad oculos nostros exeunt, ex occultis feminibus accipiunt progrediendi primordia: & incrementa debitz magnitudinis, distinctionemq; formarum ab originalibus tanquam regulis sumunt. Et mox

„ subdit: Itaq; apostolus Paulus discernens interiorius Deum creantē atq; formantem, ab operibus creaturæ quæ admouētur extrinsecus, & de agricultura similitudinem assumens, ait: Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Hactenus Augustinus. Atqui pro huius capitis supremam manu subnectendū duximus, quòd proprietatis effectus bifariam discriminatur: aut nanq; utilis est, aut nocuus. Utilis censetur quo homini quippiam inuitatur adfertur ve emolumentum, vt (verbi gratia) eius functiones aut vires conseruet, vegetet, roboret, reparet, absoluat, & ab internecione vindicet: Vel etiam ad meliorem facilioremq; vitam quicquam adferat utilitatis. Nocuus autem huic ex diametro contrarius iudicatur. Deinde utilis inutilisve dicitur proprietas vel toti corpori, vel priuatim cuidā parti. Toti siquidē corpori venenato, singulis itē sigillatim eius particulis, theriaca

Proprietatis utilis effectus.

Inutilis proprietas.

riaca exusu est. speciatim verò Hyacinthus, Granatus, Margaritæ, Aurû, Proprietatum variaz differentiaz. cor sedesq; virtutû: Corallium autem & Achates stomachû & ventrê solatur, & à noxijs causis afferunt. Simili modo Napelli vis deleteria toti iuxta ac singulis quibusq; partibus inimica cognoscit. Ceterùm proprietatû quę ab aduersis defendût, quædã hoc moluntur noxiû, ad se primû quidẽ conuellendo, deinde immutãdo. Quæ ratione Amethystus vmbilico admotus vini vaporẽ cû primis allicit, & Scamoniû bilem reuellit. Alia verò quod flagitiosum est deturbant, ac tandem propellût, veluti iã dictæ theriacæ cû alijs medicamentis aduersus venena valentissimis cõtigit, quod & Smaragdo, lapidi Cyaneo & alijs nónulis familiare esse perpetuo euentu cõspicit. Alia deniq; præsentẽ esse vel imminuere causam aduersam certo indicio cõmonstrãt, vti Electro atq; Adamãti corã toxico madere cõtigit

& Torchois vel findi vel omnino ruina
 nam aut maculam quandam efferre
 dicitur appetente periculo. Eorū rur
 sus quæ viribus occultis nitunt, quæ
 dam ad actionem corporis extimula
 tione egent, quemadmodum pleraq;
 pharmaca in actum (vt physicis vulga
 tum sermonē vsurpemus) reduci ne
 cessum est, priusquā ad opus propriū
 emergant. Alia verò citra omnē à cor
 pore immutationem propria munia
 exercent, quibus exercendis sola de
 bita applicatione opus est, quòd sci
 licet vires suas actu, vel habitu saltem
 solam accidentalem potentiam con
 stituente nacta sunt: ideoq; sola egēt
 conuenienti ad obiectum admotio
 ne, vtq; impediens nullum adsit. Qua
 de causa Coralliū etiamsi stomacho
 diutius adhæreat, nihil à corpore de
 trimenti admittit: pariter nec Sapphi
 rus anthracem sanando vires vel tan
 tillo perdit, quanquam & id ei quidā
 falsò adscribant.

De

De ratione & causis virium in Gem-
mis. Cap. III.

Cognitionem certè non obscu-
ram ea quæ huic capiti inferen-
da sunt, cum ijs quæ nouissimè disse-
ruimus habere videtur. vtriusq; enim
capitis idem ferè obiectum, eadè pe-
nè ratio, idem propemodum argumē-
tū, vt & hîc quoq; bonam eorū quæ
præstruximus partem adiectam intel-
ligi velim: quam & adiecissem profec-
tò nisi prolixitatis nimix̄ καὶ ταυτολε-
γίας, id est, repetitionis accersi metus
fuisset. Institutum itaq; adgressi dici-
mus præclaras multū in Gemmis ex-
cellere virtutes. Ideoq; & in magna il-
las antiquitūs fuisse maiestate tā con-
spicuum est, vt eum nihilo consultiūs
facturum existimem, qui illarum di-
gnitatem multis encomijs commen-
dare niteretur, quàm qui solis lumen
leuiculo quoquam fulgore clarius ef-
ficere, aut luxuriantibus aliquot (lon

gè tamen imparibus) pictorum more coloribus illud assequi conetur. Sed enim tantarum virtutù tamq̃ verè stupendorum muniõrù caussas persequi non omnibus ex æquo facillè fuerit. Qua de re, paucis libet de illarù potètiarù ratione quædam recensere, non floccipendenda. fuerunt enim qui Gémas viuere, & à sua anima speciales adeoq̃ ferè diuinas functiones exercere crediderunt, quorù iudicium receptù hæctenus nõ est. Aliter Alexander ille Græcus sensit. nanq̃ quod illarum proprietates elementis vnde cõstituuntur referuntur acceptæ, nimirum quòd hæ in mixto alia ædant opera quàm extra ipsum, in quo qualitatem elementalem, id est, innatù temperamentum, tanquam instrumentù ad opus moueri ratus est. Cuius sententia, etiam si plerisq̃ placeat, multis tamen nõ mediocribus philosophis vel ideo absurditatis expostulatur, quòd instrumentariæ tantùm caussæ

reco-

Alexandri
Græci opi-
nio.

Tempera-
mentù, cau-
sa instru-
mentaria.

recordatus, effectricem, quæ princeps est, prætermisisse videri potest, quam peruestigare præsentis est negotij. Hermes autem ille Trismegistus Cœlum Gemmis occultas proprietates transfundere perhibet: è quo gignendorum seu producendorum omnium facultates tam singulares quàm vulgares in hæc inferiora transmitti non dubitavit asseuerare, duplici (ut inquit) modo. Aut videlicet nobiliter & ex amussi, quoties materia in quam cœlum vim suam exercet, eius orbis ac luminis quandam speciem seu cognationem refert: ad quam scilicet quo propius accesserit gignendus lapillus, in hunc felicius ac abundantius propter materiam symmetriam, connexionem, atque consensum, cœlum fuisse operatum intelligat. Sed & ideo multa admiratione dignas Gemmis esse proprietates inditas asserit, quod lumine & perspicuitate cœlo quadantenus patientiores demonstratæ, eius actionem

Princeps
causa.

Hermetis
de Gémam
rum virib.
sensus.

FRANCISCI RVEI

perfectiùs admiserunt conceperūtq̃.
 Vnde scilicet tandem hominis spiritus affecti specificis pateant Gemmarum proprietatibus, qua ratione Topazium, Carbunculum, Adamátem, occultis gratiarú proprietatibus præditas esse confirmant viri non pauci nec in celebres, vt non deuoratis tantum, sed & etiam gestatis suas ædere liceat cælicas potentias: primum quidem in hominis spiritus, demû in humores & solidiores eius partes, quibus à peste ac venenis defendat. Sed enim à coelo hoc ipsum, quicquid recondita vi possunt, Gemmas accepisse, vel hoc argumento confirmant, q̃ magnos parua mole mirificosq̃ promant effectus. Nulli nanq̃ elemento cõcessum volunt paruo corpore plurimum subito præstare, vt nec ignem pufillum magnam vnico imperu lignorum congeriem vrere, vel aquæ paxillum terræ plurimum perfundere. Quæ verò cœlica vinituntur, ex
 haud

A cœlo esse Gemmarum vires ostendit.

haud multa materia (ceu scilicet vim eam in nō magnoperè reluctantiā obiecta, facili opera, diffundant) admiratione etiamnum dignas suas functiones absoluunt. Nimirum quòd contrarijs aduersantibusve causis non agunt, & à validissima coelesti potentia in actionē extimulantur. Quo modo (vt physiologis quibusdam non vulgaribus placet) Coralliū, Carchedonius, Chrysolithusq; Gemmæ, ab Ioue præsertim ac Venere id sunt indeptæ virtutis quò ab atræbilis melancholiæ ve symptomatis vel ferentem adserere valeant. Deinde & Mercurio Achaten sacra perhibent, ideòque & facundiam inuitare, & homini contra venena amuletum esse testantur. Aduersus quæ etiam è Creta collectam dictamnum à Phœbo (qui Pythonem transfixisse fingitur) id est, à Sole omnis vitæ & propaginis fonte, mutuam esse profiterentur facultatem. Sed & herba Pentaphyllon cœ-

†

lica vi palàm prædita creditur nõ ve-
 nenatis modò auxiliari potens, sed v-
 nico folio diariam febrem, si bis in di-
 es singulos fumatur: ternis, tertio quo-
 que recurrentem: quatuor autem fo-
 lijs quartanam febrem pellere atque
 conficere posse laudata. Nec iniuria
 profectò, quum nempe febres hæ va-
 rijs pugnent tum naturis tum intem-
 perantijs, haud facile fuerit (si me nõ
 omnia fallât) explicare quam ob cau-
 sam naturalem, vnico simplicissimò-
 que hoc remedio, Pentaphyllo scili-
 cet, tam dissimilis rationis affectus a-
 bigi queant, si non virtutem hanc cœ-
 lum ipsum illi impendisse causeris.
 Quid præterea Phœbo sacrę Pæonię,
 à comitali morbo vel portante vin-
 dicare posse, præter cœlum, conces-
 serit naturalis sensualisque philoso-
 phus? Neq; enim pauca reperias me-
 dicamenta quæ similis caliditatis, sic-
 citatis ac modicæ adstrictionis cõfor-
 mes promant qualitates, quarum ra-
 tione

tione tametsi germanas ædant opera-
 tiones manifestas, aduersus tamen il-
 lum affectum tam præstabilia esse mi-
 nimè experiaris. Sed hæc quorsum?
 nempe ut mirū non sit, quòd philoso-
 phi illi arbitrati sint, cœlum Gemmis
 occultas profundere potentias: quū
 præsertim similes potestates in obscu-
 riōris substantiæ herbas palā sit illud
 insinuare creditum. Quid præterea?
 Nōne à veteribus obseruatū est qua-
 rundam arborum, Oleæ inquā, Popu-
 li albæ, & Salicis folia solstitiali tēpo-
 re conuerti: fieri etiā ut ipso brumali
 die frondes quædā reuirescant? Ut &
 hæc Marcus Varro stupenda discrimi-
 na nominarit, quibus videlicet anni
 tempus discernatur, & ex foliorum
 versura solstitium, ex recens autem
 erumpente quarundam herbarum vi-
 rore brumalis dies intēnoscat. Quæ
 ne iustè quis miretur, non pigebit &
 hic quoque contexere quæ M. Cice-
 ro ex Stoicorum placitis refert: Pro-

batum est, inquit, à Stoicis in ipsa bruma musculorum iecuscula augeri, pulgium aridum florere brumali die, item inflatas rumpi vesiculas, & semina malorum quæ in ijs medijs inclusa sunt, in contrarias partes se vertere: Ostreis & conchylijs cōtingere vt cū Luna pariter crescant & decrescant.

Cōclusio.

Vnde manifestum esse puto (vt etiā præstruximus) quod & philosophis diligenter probatum receptumq; inuenio, quòd rebus supernis vis quædam insita est vehemēs, quæ maxima ex parte cum inferioribus conuenit: indeq; sympathia quædam & ceu cōsensus emergit, quo animantium motus tacitiq; concentus cœlicis corporibus (in rebus quæ stata natura sūt) concordare videntur: Quo nomine hæc quoq; inferiora cœlicis suis numinibus adscripta reperio, Apollini nanq; Aries, Leo, Gallus, Crocodillus, Cantharus, à Chæremone Porphyrioq; tribuuntur. Ex arboribus verò
Palma,

Palma, Lotus, Laurus Soli feruntur ac
 ceptæ. Nimirum quòd coram intuea
 rist Loti folia prius quàm sol emergat Lotus hæc
 herba Nili
 est, non a
 bor.
 contrahi, & eo exorto sensim explica
 ri. Mitto quæ de Heliotropio, & alijs
 non raris herbis, vt literis proditū est,
 itare ipsa quiuis non negligens explo
 rator proprio obtutu cernere potest.

Porro de lapidibus multa nec tamē
 dissimilia à Philosophis Aegyptijs ac
 Magis perhibentur, qui quosdam la
 pillos syderum imagines planè repræ
 sentare adstruunt, quos & ideò ab ijs
 virtutes in sese cōcepisse crediderūt,
 & experimento comprobasse testati
 sunt. Quid nanq; philosopho natura
 li mirum existimare similitudinē Gē
 marumq; cum cœlo cognationē ma
 iorem, efficere vt eius viribus obno
 xius pateant atq; hinc valentiores e
 mergant, quum maximè similitudo
 & extimulata tandem germanitas ma
 teriei aptam præparationem, & cœ
 lo obnoxium consensum non obscu

rè subindicet. A cunctis siquidè phy-
siologis receptum est quòd agentiu
actus fiunt in patiente disposito (li-
bet enim eorum vulgatam multù sen-
tentiam ad verbù referre) quodq; sin-
gulæ similitudines sese natio quodã
affectu appetunt. † Verùm ne hæc qui-
dem absurda iudicauerit, qui moni-
torum magicorum astrologico-
rumq; nõ inuitus meminerit. hi quip-
pe in rebus similitudinem non medio-
cre ad effectus naturales habere ro-
bur certa veluti hypothesi statuere.
Sed vt magica omittamus, quibus vel
solo nomine multi terrentur, astrolo-
gicum aliquod adferemus exemplù.
Inter omnes astrorum peritiores con-
uenit (quibus etiam medicorum non
vulgarium bona pars facto periculo
subscribit) Leonis imaginẽ aduersus
calculum amuletũ esse: si tamen stato
tempore, hoc est, Sole Leonis primũ
gradum occupante in auro sculpta, à
collo portetur. Cuius rationẽ nemo,
credi-

† Hæc in
prima edi-
tione obli-
terãda Cæ-
sor quidã
iudicauit.
Vide sub fi-
nẽ operis.

crediderim, aliam facile attulerit saltem naturalem, quàm consensum appetitumq; quendam rerum cœlestiũ cum congenea figuratiõne, in conuenienti materia ab ista saltem harmonia inuitatũ procuratumq;. Propter quem virtus illa cœli, quę constituto illius configurationis tempore pollebat, à iam dicta parilitate, & materiã, id est auri, ad mensuram præparatione, in aurum iam dicta imagine figuratũ allicitur, transfunditur, commeat: quæ proximũ, gestãtis scilicet, corpus sua vi afficit, qua à calculo ipsum tueat. † Veruntamẽ nolim censorẽ nostrũ imitatus intelligas, philosophos illos, vel etiã me sentire virtutem hãc esse imagini, sed auro tali effigie figurato & efformato transfusam, vt scilicet subaudias illos existimare q; præparatio, qua per sculpturã dictæ imagini fabricandæ necessariã, aurũ cœlicis radijs & influxibus cõcipiendis abundẽ disponitur, efficit vt materia

†Hactenus
quæ obli-
terata fue-
re.

hæc patientior reddatur cœlicis affla-
 tibus admittendis, & (vt ait M. Vitru-
 uſus libr. I. de Architect. cap. 6.) de la-
 tentibus cœlirationibus, artificioſis
 rerum inuentionibus, diuinitatis ex-
 primere veritatem rerum peritus vir
 poſſe credatur. De quibus fuſius ſu-
 præ diſſeruimus. Sedenim ne philoſo-
 phorum illorum placita abſurdiora
 putes, quàm vt humanam apparen-
 temq; ſaltem aliquam non habeant
 rationem. Maximè autè quo feliciora,
 ſublimioraq; ingenia oblectemus
 (non verò quòd ita eſſe ſtatuamus)
 annotanda in primis & hîc nobis vi-
 detur Platonis illius celeberrimi, &
 multorum non mediocrium philoſo-
 phorum celebrata vulgataq; ſenten-
 tia, quòd ſcilicet mundus eſt animal
 vnum, vna quadam anima intellectu-
 ali (ea eſt de qua paulo antè diſceptau-
 mus) ſub mente principe omnîũ crea-
 trice vita donatum, quæ (menti obſe-
 cundans) cògenço ſuo ſpiritu per om-
 nia

Mundū eſſe
 animal v-
 rum ſenſit
 Plato.

nia diffuso vniuersum orbem alit, fouet, moderatur. Cui & id Maronis egregij illius non minùs philosophi quàm poëtæ subscribit: --- Omnia

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus,

Mens agitat molem.

Quibus non obicuré ostendit naturam hanc transmutationi obnoxiam à natura stabili ordinatriceque regi: singula etiã artus & particulas esse quasdam mundani illius ac magni animalis, eademque saltem communi vita viuere, adde & communi quodam spiritu in propria munia extimulari. Ideoque & illorum est consilium, vnã in omnibus vitam sub mente esse ac viuere, quæ cuncta eius vi & imperio peragat. Ita tamen vt ad suas functiones obeundas tum cœlicis, tum nonnunquam etiam rudioribus instrumentis vtatur. Quapropter & in hac communi omnium vita sentiunt singulas formas cùm inuicem, tum per animã

Vna in omnibus vita, omnia inuicem cõspirare, & comparsione quadã communicare.

illam vniuersalem ad omnium vltimū finem, hoc est supremum ipsum bonum, tandem conspirare, vt & quæcunque fiant mundi opera, sigillatim mundi partes sint vel ad eas spectent, vt & ad totum. Quod & ipse Pythagoras suis numeris demonstrare contendebat, dum vnitatem omnem numerum constituere, dualem primum, atq; ex vnitare & binario ternarium (id est Trinitatem quandam) cōprehendi, deinde & in simplicem vnitatem alium omnem numerum resolui, multa ingenij dexteritate differebat. Verum vnde digressus est noster tandem redeat sermo. Senserunt item & philosophi illi, quod citra substantialē proximamq; causam non possit in hoc inferiori mundo naturaliter produci substantia, nec sine viuente causa viuens quippiam generari: deinde & duce quodam communi diuersa quæq; conciliari. Proinde & per substantialem illum mundanæ animæ vbiq; præsentem

Pythagore
de Trinitate
& vnitare
per numeros
cōpendiosa
sententia.

sentem spiritum, omnia consensum,
 cuius nunc cōmeminimus, participa
 re volunt. Adde, quod & inter philo
 sophos conuenit, quod lumen intel
 ligentiæ est actus: intelligētias quoq;
 & superiora lumine & spiritu nō mo
 dō cōmuni, sed & pprio agere. Quid
 igitur illis arduū fuit opinari spiritū il
 lum vniuersalē, cœli vim materiæ ad
 eā ritè paratæ admouere, vnde ratio
 nis eius seminalis virtus ad opus pri
 dē à creatore infeminarū exfuscitet.
 Præstat tamen Chimericam illam ani
 mam, Christianis incognitā, philoso
 phis in hanc persuasionē ductis relin
 quere: & attendere ijs quæ ratio diui
 nis oraculis subnixa suadet, & quoti
 dianam naturæ consuetudo cōmon
 stratur. Naturam autē sic operari vide
 mus vt cœli lumen non desit, & ratio
 num seminalium in elementis, id est,
 in ipsa materia, latentium per id ex
 citetur fecunditas. Quemadmo
 dum quippe prudēs agricola terram

fementemq̄, sic sua arte ac diligentia præparat quò speciem rei cuius in femine rudimentum aliquod à natura delitescere scit, coelum omnibus numeris feliciter absoluat: Ita & solertissimam providissimamq̄ naturam, vel hominem artificiosum aurum lapillum ve sic aptare posse putat, ut quæ in ijs per creationem cœpta est virtus, vel insita, per naturam, vel artem eius quamproximè æmulam, ad perfectionem tandem extimuletur. Proindeq̄ nulli iam mirum sit, quò philosophi illi senserunt, coelum & artem sese inuicem non rarò iuare: † Quòd enim pro cœlicis concipiendis viribus, & materijs decenter adparandis, cœlestium motiones & situs obseruare docuerint, vel ideo saltem, quò hæc ad materiam pertineat, aliter vel aliter aptandã. Nempe quòd elementa pro illorum motu, positione, propinquitate aut distantia qualitates euariant, quas non pauci rerum naturalium

† Quòdq̄;
pro, &c.

raliū proximas effectricēs ve caus-
 sas existimant, vel saltem in hoc supe-
 rioribus ministrare quòd pro eorum
 mixtura & temperamento formam
 quandam ædant quæ ad specificam
 quàm plurimum disponat: Vt & id sit
 euidens, quod superiore capite præte-
 ximus, Deum ordinem quendā con-
 stituisse omnium rerum & à se & ad
 se. Quem Deum credi non ab re po-
 test, supra ea quæ ab vniuersali rerum
 naturalium confluxu quæq; species
 & quoduis indiuiduum recepit, pro-
 prietatem quandam humano captui,
 non ratione, sed solo experimento p-
 uiam, ad hominis vsum, liberalissima
 sua pietate infudisse atq; impartiuif-
 se. Vt & vtilitatem inde homo capes-
 feret, & tanti tamq; reconditi operis
 admiratione illectus, ad Dei & Domi-
 ni sui omnium creatoris contempla-
 tionem amoremq; raperetur conuo-
 laretq;. Hic nãq; ordo vniuersi, & hæc
 rerum proprietatumq; admiranda va-

Cur pprie-
 tates occul-
 tæ rebus à
 Deo indi-
 cæ sunt.

rietas, dum ab intellectu diligentius auidiusque introspicitur, illuminatis tandem mentis oculis, principiu suum, quod est bonum ipsum, id est Deum, refert, incomprehensam sublimitatem, ac maiestatem simplicissimam, sapientissimam, potentissimam, benignissimamque virtutem atque bonitatem esse. Sed institutum tandem absoluamus. forsitan enim longius palati discessimus. Itaque tametsi Trismegistus ille non absurdè videri possit sensisse, quòd cœlum lapillis vires abditas impertiatur, proximæ tamen earum causæ non meminit, quam inter philosophos conuenit in materia consistere, & inde suas promere functiones. Qua ratione patet, cœlum ipsum materiale ac extensum non esse principem proximamque, vel si maius, coniunctam causam earum quæ in Gemmis latent potentiarû. Quâobrem quum superius ostenderimus, reconditarum virium causas à nulla fieri.

fieri cõplexionali qualitate: sed nec ab aliquo elemento aut forma elementorum temperiem primariè atq; essentialiter consequente, voluit Albertus ille Magnus cum numerosa non mediocris literaturæ ac iudicij virorum turba, quòd species seu substantialis Gemmarum forma sit delitescentium, quæ ex ijs experimur, facultatum causa effectrix atque immediata. Quanquam nec illi fortè negarint substantiali illi formæ vim aliquam adijci coelestem, quæ vel se ipsa, nonnunquam autem Gemmarum adiuta temperaturis elementalibus, præcipuè illi causæ suffragetur. His autem non de nihilo subtexendum videtur, quòd quæ Gemmæ natura purissimæ nascuntur, & ab omni forde defecata, nullam artis præparationem ambiunt, nisi ut ritè corpori admoucantur & nihil obstet. Quæ verò terra aut crusta obductæ, preciosum intrò condunt the-

Alberti Magni de proprietatibus essentialibus causis sensus.

FRANCISCI RVEI

saurem & gratam pulchritudinem,
mangonum officio, abiecta crusta, &
virtutibus & illecebris diffundendis
idoneæ redduntur. Neque etiam tibi
persuasum velim Gemmas æqualiter
suis functionibus corpora quæuis e-
tiam humana afficere. Quandoqui-

Nō in que
uis corpo-
ra Gēmas
æqualiter
operari.

dem pro corporum cum coelicis or-
bibus & afflatibus, vnde vim lapilli
mutuati sunt non modicam, maiori
vel minori consensu, aut eorum cor-
porum conueniente vel aduersante
tēperamento & innata proprie-
tate, efficacius aut segnius

Gemmas operari
contingit.

*PRIMI LIBRI
FINIS.*

DE GEMMIS XIII. QUARVM DIVVS

Iohannes in Apocalypsi meminit.

Liber Secundus.

ARGVMENTVM.

Actis instituti nostri fundamentis, ab ipso secundi huius libri limine prætexendum videtur, quòd diuus ille Iohannes Apostolus *Αποκαλύψεως*, id est, Reuelationis libri capite penultimo, dum ciuitatis sanctæ Hierusalem de cælo descendētis, ac Dei claritate illustris structuram describeret, tredecim Gemmarum nõ sine magno sacramento (quod ne in aliena messe metamus, in præsentiarum præmittimus) commemorat. Quas nõ pigebit, ex ordine eo loci seruato, hinc quoq; recēdere. Neq; enim video qua meliori ratione, Dominus omnium Deus nobis commonstrauerit, diui-

FRANCISCI RVEI

nas quasdam Gemmis inesse naturas
& proprietates, quàm ijs ipsis coeli mu-
ros, hoc est, eius virtutes, vel (si ma-
uis) Christi Iesu cum duodecim eius
Apostolis, Ecclesiæ videlicet capitis
& columnarum amplitudinem, maie-
statem, cumulatam deniq; nobilita-
tem & inuincibilem virtutē per Gem-
mas designādo. Sunt itaq; omnes cæ-
Iaspis, Sapphirus, Carchedonius, Sma-
ragdus, Sardonyx, Sardius, Chrysolithus,
Beryllus, Topazius, Chrysoprassus,
Hyacinthus, Amethystus: nouissi-
mas verò fecit Margaritas. De singu-
lis autem his hoc libro primū ex or-
dine differere consilij est.

De Iaspidis speciebus & viribus.

Caput I.

Iaspidis plura ab autoribus enume-
rantur fastigia. Ea tamen quæ apud
Indos nata Grammatias, alijs Poly-
grammos vocata est: quæq; virēs, Sma-
ragdo

ragdo quadantenus similis pellucet
 (ut & hinc sola substantiæ crassitie ab
 hoc desciscere ferè videri possit) su-
 premam obtinuit maiestaté. Ab hac
 verò diuersa multum Cypria visitur,
 colore glauco, substantia pingui, Gal-
 lis laspis alba dicta. Persica æri similis,
 Aerizusa nominata, cõspicitur. Ther-
 modontiaca autem laspis, cærulearũ
 optima est. Cappadox ex purpureo
 cœruleum refert in materia opaca, i-
 deoq; non fulget. Phrygia ruboris nõ
 nihil admittit, Thracica Indicæ æmu-
 la, Chalcidica turbulêta ac variæ mul-
 tum substantiæ, omnium minimè iu-
 cunda. Cunctarum vulgò præstan-
 tissima est, quæ purpuræ quippiam
 complectitur. Secundum habet locũ
 quæ roseum quiddam nacta est. Ter-
 tiam obtinet dignitatem, quæ Smara-
 gdum: quartam, quæ Autumnale ma-
 tutinum serenumq; cœlum imitatur,
 Est & quædam laspachates ceu laspi-
 dem & Achaten quoq; cõplexa, vires

vtrarumq; perstringere credita. Sunt
 & aliæ (autore Vincentio) peregrinæ
 Thetel. Iaspidis species ex Thetel enumera-
 tæ. Nam inuenitur (ait) in Iaspide scu-
 tum habens in collo, & cuspidem in
 manu, & sub pedibus serpentem, qui
 habeat contra omnes inimicos virtu-
 tem. Item & alius in quo sit homo ha-
 bens fasciculum herbæ in collo, cu-
 ius virtus sit omnes discernendi mor-
 bos, ac sanguinem restringēdi: quem
 Galenum in digito gestasse referunt.
 Deinde & cruce signatum viridem re-
 perire est, ne quis submergatur effica-
 cem. Haftenus ille. Hic itaq; serè indi-
 gitauius optimam principemq; Ias-
 pidem, virentem illam & Indam quæ
 (quod præ cæteris amuletum esse cre-
 datur) Polygrammos nuncupata exi-
 stimatur, quæ tamen celeberrima asse-
 ritur, si ex viridi purpureum quiddã
 cõplexa, alba præcingatur linea. Vn-
 cijs vndecim magnam vidisse Plinius
 testatur, indeq; arte consculptam Ne-
 ronis

Iaspis quæ
 optima.

ronis thoracatâ effigiē. Porrò quòd
 ad vires attinet, omnes pro singulari ^{Iaspidis}
 aduersus perniciosissimâ quæq; vene ^{Vires.}
 ra amuleto toto Oriēte deferni, idem
 Plinius in scriptis reliquit. Verume-
 nimuerò eam quæ Grammatias dici-
 tur, alba insignem linea præferūt, quæ
 si geminata candidam efferat crucē, à
 nonnullis firmiter prædicatur feren-
 tem ad eò contra aquæ iniurias adse-
 rere, vt & hunc à submersione vindi-
 care queat. Galenus medicinæ vsui il-
 las esse confirmat, quòd suo adhæsu
 stomachum firment, quem ventricu-
 li os esse idem autor dixit: illiusq; rei
 se periculum fecisse profitetur, tor-
 que videlicet ex Iaspide à collo ita su-
 spenso vt stomacho è directo respon-
 deret. Affirmatq; sibi coram explora-
 tum esse sculpturæ expertes nihilo-
 minus prodesse, quàm si dracone ra-
 diato figuratè fuissent: quales Neche-
 plus rex in sculpi instituit, vt idē Ga-
 lenus refert. Adde quòd Iaspis mulie-

FRANCISCI RVEI

ribus menses cohibet drachmæ pondere deuoratus, sanguinè sudoremq̄ compescit, hydropè & febres arces, oculorū aciem suo virore reficit, Venerorum petulantem appetentiam retundit: partum proprietate quadā occultiori moderari creditur. Sunt q̄ ab aduersis casibus gestantem liberare, phantasma pellere, cōceptioni aduersari, & oculos ab omni sorde purgare Iaspidem dicant.

De Sapphiro. Caput II.

Sapphiri
differētiæ
& nomina

Syrtites.

IOui Phœboq̄ antiquitūs sacrā sapphirum in duo partiūtur præcipua discrimina. Sunt nanque quæ Orientales seu Indæ, sunt & quæ Podiæ, à loco scilicet suæ generationis, appellantur. Inuenio quoq̄ illam & Syrtitem, ab inuentionis loco, vocari. Quanquam non eam putauerim esse, cuius Plinius meminit libro 37. hist. natural. cap. 10. his verbis: Syrtitæ (inquit) in litore Syrtium, iam quidem & in Lucania

cania inueniuntur, è melleo colore refulgentes, intus autem stellas continent languidas. Tametsi namque nomine & originis loco conuenire videantur, color tamen huius sphyritidis, è melleo croco. refulgens, manifestius reclamat quam ut à quoquam suspicari deceat hanc sphyritidem esse sapphirum. Sapphiri namque cœlesti colore conspicui sunt. Porro earum quę apud Medos ^{Sapphiri} reperiuntur, supremam sibi maiestatem ^{descriptio.} vendicarunt, quę serenissimi vernique cœli colorem efferentes, cæruleę cōspiciuntur, & ceu transfusas nubeculas (immixta etiamnum leui quadam purpura) repræsentant: ut videlicet sulphuris primum accensi colorem referant, aureis insuper punctis colluceant scintillentque, ita tamē ut visus aciem materiei crassitie retundant, ut & ad motarum rerum imaginē speculi instar minimè reddant. sunt itaque hæ optimę sapphiri. Multę tamē alię visunt quę quo magis ab his vel substantia vel colo-

re descuerint, eo viliiores censebunt, Inter quas quæ tanquã subcandican-
tes quasdam nubeculas ostentât, præ-
feruntur, vt ab optimis primum sibi
locum occupauerint. Supremã olim
Sapphirum autoritatem habuisse, vt
& apud diuos gratiam, ipsa perhibet
antiquitas. Tam quippe dijs, Phœbo
maximè, gratiam hanc Gemmam cau-
santur, vt tum præcipuè sua huic sacra
placuisse creditum sit, cum inter hæc
sapphirum (tanquam videlicet cõcor-
diæ signaculum) etiam si non citra fa-
ctum superstitionemq̃, ostentarent.
Qua de causa Pontificibus in primis,
dein etiam regibus, summis denique
viris, præ cæteris dignam, ob prope-
modum diuinas illius facultates, phi-
losophi iudicarunt. Veneres compe-
scere affectus creditur, ideoq̃ castis
præcipuo vsui esse perhibetur; dein-
de animi in Deum propensionè, deuo-
tionem, pietatem, constantiam, pacis
ambitionem, deorum munera, opi-
maq̃

Sapphiri
vires.

Superstiti-
ose credita

maꝑ (quod ad hanc vitam spectat) beneficia mutare conciliareꝑ fertur: vt vel hinc ecclesiasticis præsulibus omnium maximè dignam rude etiam vulgus profiteatur. Addunt & contra iracundiam, inuidiam, fraudes & tristitiam pollere. Adeò scilicet contra effrenes animi mores efficax est credita. Verùm hæc ad animam pertinent.

Corporis præterea incrementū moliri, solidas principesꝑ fouere & asseruare partes, cordis oculorumꝑ vires reficere, horum excrescentias & pustulas inhibere: ruptas quoque membranas cogere Galenus & Dioscorides autores sunt. Addunt & aduersus scorpionum ictus & intestinas exulcerationes bibi, venenis etiam pestiferis resistere, & cōtra veneficia omnia, adde etiam & incantamenta præsidio esse, febrientes cordis venis pulsantibus admota iuuare, sudorem arcere, sanguinem cōtinere: carbunculis abscessibusꝑ calidis, pestiferis præfer-

tim, mirum in modum aduersari tradunt. Commentitium puto quod à plerisque dicitur Sapphirum Carbunculo extincto viribus destitui. Sunt & qui falsò iactent sensisse Dioscoridem quòd Sapphirus araneam in pyxide repositam occidat, si diutius supra animâtem pendula admoueatur.

Mitto præterea quæ de hoc lapillo superstitiosorum Magorum præstigiola vanitas nugatur.

De Carchedonio. Cap. III.

CArchedonium è Carbunculorû Cesse generibus Plinius inter Latinos philosophos locupletissimus testatur. Quanquam & hîc præmonitû te velim ferè omnia tam Græca quàm Latina Apocalypsis exemplaria Calcedonium habere: quû tamen de hoc nomine vocato lapide nihil apud aucthores classicios inuenerim: de Carchedonio autem multa. Ut & hinc non ab re putem scriptorum incuria
vtraq;

utraq; exēplaria iam olim vitriata esse, quæ præstruere visum est nefacri textus veritatem ac dignitatem neglexisse videremur. Porro Carchedonios putant imbri diuino generari. Luna plena maximè reperitur. In Nafamonijs montibus nascitur, deinde & apud Thebas in Aegypto: verū quàm prædicti obscuriores ac magis fragiles, venosi & morietis carbonis haud absimiles. Neq; etiam defunt viri non in celebres qui iuxta Basileam Argentinamq; claras multū & insignes Germaniæ ciuitates quosdam Carchedonios reperiri adstruant. Præterea autor est Symphorianus Campegius in Lotharingia quoq; Carchedonios oriri miræ magnitudinis, & si ferro percutiantur sonoros, quos & vi præditos scribit aduersus raucedinem: vocēq; clarificare. Ego verò absolutissimo Carchedonio cū Lotharingo collato, hunc non putauerim (tanti viri pace dictum sit) esse verum Carche-

Carchedo
nij genera
tio.

Carchedo
nij descri-
ptio.

doniū. Quando quidem optimus colore conspicitur medio inter Beryllū & Hyacinthum, accedente etiam leuicula quadam & subardente purpura, vt & proinde facilis sit suspicio coijſſe Beryllum cum Hyacintho. Ideoque Carbunculis pallidior & subobſcurior viſitur, quanquam & Sole vel igne acrior excitetur. Dicunt etiam Carchedonios vmbra purpureos aſtendere, ſub dio verò flammeos videri, & ſoli expoſitos ſcintillare. Qui autem à Lotharingis paſſim circunferuntur rubri ſemper æqualiter conſpiciuntur, tantum abeſt vt prædictos gratia & proprietatibus adſequantur. Quãobrem ſpurrum potiùs Lotharingum Carchedonium eſſe iudicauerim, vel omnino ignobiliorem eius quandam ſpeciem. Præterea commune omnibus Carchedonijs inuenio, quòd ceram ſignandam ſuo contactu ita quidem liquefaciant, vt eius adhærentē partem conuellant. Carchedonij (vt

in omni Gemmarum genere) Masculi ^{Mas & foemina.} acrius, foeminae languidius fulget. Sculpturae contumaces esse Carchedonios inuenio. Caeterum facultates eis ^{Carchedonij vires.} tribuunt non obscuras contra Caco-dæmonas, & atræ bilis symptomata, hoc est tristitiam timoremq;. Neque defunt qui victoriâ ei promittere audeant qui illum secum gestauerit. Fertur & festucas calfactus trahere. Præcipuæ autê dignitatis sunt mares qui stellas intus ardenteis ostentant, vel cœlesti hoc schemate diuinis ferè eius vires attestante.

De Smaragdo. Cap. IIII.

Viridium Gemmarum iucundissima primaque habita Smaragdus. Nullus nâq; colos oculis æquè placuit, quòd horum acies virore maximè demulceatur, vt & capropter viridaria visus & animi recreandorum gratia petantur. Ideoq; fit vt nullis lumina nostra lapillis quàm Smaragdis

Smaragdi
genesis.

Arimaspi.

plus oblectamenti consequantur. Nihil quippe cum herbis de viriditate meliori ratione certauerit, quum etiã quarundam virorem non rarò Smaragdus superet. Porrò optima apud Scythas in altissimis montibus ac in metallis aureis nascitur, vnde non sine magno discrimine ac negotio solet adipisci: Gryphis alitibus ferocissimis in ijs auro nidificantibus, & il-

las tutantibus ab Arimaspi unico in fronte media oculo insignitis, viris armatis eò auri & Smaragdorū cupiditate nimia consuetis accedere. Cæterum quantū reliquas virentes Gemmas Smaragdi superant, Scythicæ cū substantiæ puritate tum viriditatis illecebra reliquas sui generis species antecellunt. Secundam verò sibi dignitatem Bactrianæ vendicāt. Ab his autem Aegyptiæ. Quanquã & in Britannia maiore (quam nunc Angliam vocant) reperiri non ignobiles, autor est Albertus Magnus. Post generosissimas

mas

mas itaq; quæq; pro sui puritate & vi-
 roris constâti pertinacia, superior aut
 inferior æstimanda fuerit. Porrò præ-
 clarissima Smaragdus virenti iucun- ^{Optime}
 ditate amœnissima prata proximè re- ^{bauo.}
 presentat, solaq; præ omnibus alijs
 intuitum vbertim explet, & multo la-
 bore hebetatam oculorum aciem re-
 ficit: vt vel hinc apud scalptores maxi-
 mam inierit gratiam. Quinetiam è ló-
 ginquo sese efferunt Smaragdi quòd
 vicinum circumfusum ve aërem suo
 inficiant tinctu. Tametsi verò duo-
 decim eius enumerantur omnia fa-
 stigia, principis tamen & absolutissi-
 mæ descriptionem hîc adnotasse sat
 nobis fuerit. ea siquidem cognita,
 reliquas pro suis meritis metiri ac
 æstimare haud difficile fuerit. Sele-
 lectissima itaque Smaragdus ea est
 quæ viridissima, lucidissima ac pu-
 rissima existens, suo quidem viro-
 re oculos constanter explet, sati-
 at vs: ita vicinum aërem proprio

tinctu inficiens, vt neq; foli neq; vmbri
 bris seu lucernis cedat: quin potius
 perpetuo contumaciq; virenti fulgore
 refemper irradiat, fui femper præbet
 confpectum, substantia pertinaci ac
 durissima. Porrò Smaragdorū quæ
 planæ ac læues sunt, speculi speciem
 referunt, & imagines rerum admota-
 rum supinæ repræsentant. Ideoq; in
 scriptis est, Neronem gladiatorū cer-
 tamina Smaragdo conspexisse. Vires
 huic adscribunt præstantissimas ad-
 uersus venena omnia: vt & hinc octo-
 granorum hordei pondere in polline
 deuorata, venenatos à morte vindica-
 re potens iam pridem explorata sit.
 Affirmât etiam serpentis oculos dif-
 fluere, si optimam Smaragdum diuti-
 us intueatur. Comitiali præterea mor-
 bo vel à collo pendulam vel annulo
 gestatam, ceu amuletum generosum
 prodesse, Hemitritæumq; sanare, con-
 firmant. Iam verò apud omnes conue-
 nit lapidem hunc rerum Venerearum
 impa-

Smaragdi
 vires.

impatientem esse. Vt etiam Albertus ille Magnus adseuerare non dubitauerit, regi Hungariæ cum vxore rem habenti, Smaragdum quam annulo portabat, in tres diuulsum fuisse parteis. Proinde palàm esse creditum comperio, ad castitatem non mediocrè hūc lapillum habere proprietatem. Addunt deniq; & ipsum memoriam fouere, visum recreare, opes augere. Mitto quæ de lapillo hoc superstitionis forū magorū nugacissima impostura mentitur. Porrò qui non vsque ad eò viuent, vino & oleo abluti (autore Plinio) emendantur.

De Sardonyche. Cap. V.

Sardonychas olim Romanis in magno fuisse precio autor est Demonstratus. Porrò numerosa specie viuentur: quarum India parens est, celeberrimæ habentur. Post has Arabicis laudem detulerunt, circuli præclaro candore, nec tamen nimis gracili, ve-

†

FRANCISCI RVEI

rùm in vmbonibus nitido. Optimæ autem iudicantur quæ colore constant veluti carnibus humanis vngue interfuso (qualè audio vulgus incarnatum vocare) vtroque nihilo fecius colore vtcunq; pellucido atq; languido, ceu scilicet quis rubricam visum transmittere intelligat affuso etiamnum colore vtcunq; glauco. Itaq; Indicæ præstant, Colorum quoq; varietatè suam ostentât dignitatem, vt vix in alia Gemma depingenda naturæ diuina sagacitas magis reluceat. Ex his nanq; generosiores, radice tanquam à basi quadam nigricante (quam quis non iniuria, è nigro ad cœruleum desciscere crediderit) Onychas primû quadantenus repræsentant: hinc imitante Sardinum subrubente zona præcinguntur; à qua deinde linea alba in gyri modum ambiuntur: Tandem verò lata atq; diuersa intercapedine in ampliorem, nec minùs artificiosum ac candidum circulum meant. Postrema

Optimæ
deliniatio.

ma omnib. ijs zonis, veluti basis quædam altera substernitur: quæ vt Arabibus nigerrima est, ita Indis cerea vel cornea conspicitur: quasi videlicet in cādido pingui vnguis humanus trās-fundi, accedente etiam subobscura quadā nubecula, existimetur. Ideoq; nemini mirum esse debeat, si quis Sardonychas ex Sardij, Sardę & Onychis coitu fieri suspicetur, quum Sardonychas palàm sit trium illarum Gemmarū referre colores ac substantias. Præferuntur quibus candidæ vel purpureæ zonæ sese ex ordine, citra alterius rei intermixtionem, recipiunt, & albicantes circuli, immixta leui purpura, Probatio^{is} celestis arcus anhelationem quandā referunt. Melleæ verò & feculentæ reijciuntur, cum ijs etiam quibus circulus aliquis sese quidem diffundit, non autem recipit. Aduersus vene-^{Potentia}rea pollere, & animi fastum, † Ony-^{† Onychū}charum item nocuos effectus arcere creditur.

FRANCISCI RVEI

De Sordio. Caput VI.

Sardium à Plinio Sardã vocari inuenio. tametsi non desint viri non in celebres qui ab hac Sordium multũ discriminari iudicẽt, quòd videlicet hic ruber, illa verò alba visitur. Forsitan vocum vicinitas Plinio imposuit. fuit autem Sordius apud antiquos nõ infimi nominis: nũc autem nullus aut minimus eius vsus. Porrò colore conspicitur rubro, verũ sub obscuro, vt si quis imaginetur terram rubricam pellucere quidem, sed sub obscura of fundi nubecula. Adeoq; is sui generis optimus cẽsetur, & quòd latius ab hac perfectione reliqui abibunt, hoc minus nobiles iudicabuntur. Timorem pellere, audaciam præstare, à veneficijs maleficijsq; gestantem adserere, sanguinem è naribus fluentem compescere, animo lætitiã, ingenio quot Onychũ. que acumẽ inuitare, perhibetur. † Onycharum prætereà retundere iniurias creditur: vt vel hinc Sardonychas inno-

Sardij deli
neatio.

Probatio.

Virtutes.

† Onychũ.

innocuas esse confirmant, quòd Sardium complectuntur. Sardij item mares acrius fulgent, ideoq; præstantiores habentur, quod & alijs ferè Gemmis commune est.

De Chrysolitho. Cap. VII.

CHrysolithos multiplici discrimine partiuntur, quarum ignobiliores Arabicæ dicuntur, quòd vario colore ac turbulento còspectu sunt. Reperio etiam & Chrysolithos in Germania nasci, in iugis scilicet Mysinacis & locis conterminis, splendore tamen ad candidum languido, quàm aliæ magis fragiles. Selectissimarum India nutrix, quæ quadantenus cœruleæ sunt, marinæ aquæ virore ita præseferentes, ut aurû in collatione quadam veluti argenti facie cogant albicare. Porrò partibus respirationis, adeoq; asthmaticis Chrysolithum còferre tradunt. Aduersus pusillanimitatem, & contra melancholicos metus

Chrysolithi species & generis.

Optimæ descriptio.

Facultates.

FRANCISCI RVEI

stultitiamq; pro amuleto deferē. Dæmonas prauos pellere, sapientiam, animi quoq; constantiam promouere creditur. Nocturnis item pauoribus, & molestis interfomnijs aduersari crebrò sum expertus. Addit & Thetellus dæus philosophus Chrysolithos reperiri insignitas fœmina, vna manu auē, altera verò piscem continente: mercatoribus vtiles quòd stultitiam pellāt, inuitent autem solertiam, qua illi suis negocijs bene absoluendis maximè egent. Quanquam & id suam abundè redoleat vanitatem.

De Beryllo. Cap. VIII.

Berylli pro
bauo.

Beryllorum India parens est, ita vt rarò alibi orientur. Est autē Beryllus vna ex virentibus lucidisq; Gemmis. Probatissimæ sunt quæ limpidi maris virorem proximè referunt. Ab his Chrysoberylli paulò lãguidiores, fulgore in aurum vergente, laudatur. Sculptuntur singulæ forma sexangula, quò

la, quòd color alio qui hebes & languidus angulorum excitetur repercussu: vix nanq; aliter politæ fulgent. Porro quamuis decem eius faciant genera, sat tamen nobis esse putamus principem indicasse, vel hoc præsertim nomine quòd hac cognita, facilè cuius fuerit reliquas species ad iam indigetate Berylli faciem metiri. Oculis humentibus, ructibus, suspirijs, iocineris quoq; malis, illius ex aqua dilutū ^{vires.} (infusionem nostri Seplassarij vocāt) non mediocriter auxiliatur. Inuenio & hanc Gemmam aduersus hostium iniurias, & contra segnitiam pollere, ingenio prodesse & coniugatos inuicem conciliare.

De Topazio. Cap. IX.

QUæ de Topazij inuentione varia adferuntur, tanquam à nostro instituto aliena (quod & in singulis ferè capitibus obseruare adniti mur) omittimus. Porro Topazium Gemmarum amplissimam tradit Pli-

FRANCISCI RVEI

Duplex Topazij genus.

nius, vt etiam Arsinoæ Philadelphî uxori statuatam præbuerit quatuor cubitorum in delubro aureo sacrâ. Duplex eius differentia est, priorem Praesoiden, id est porraceam, alteram autem Chrysopteron: rectius autem Chrysopterin (hoc est ad filicis herbæ virorem inclinantem) nuncupant. Neque enim è voce Græca *Χρῆσον* Latinis aliam significante aut pennam, verum à voce *Χρῆσις* filicem herbam indicante, Chrysopterin deriuari putauerim: est namque filicis virorem quàm porri dilutior. Vt sit Chrysopteros, vel si mauius Chrysopterus Topazius aureo colore, transfusa insuper blanda quadam viriditate ad glaucum accedente. Qualem Topazium mihi æstate superiore cõmonstratam fuisse reminiscor, substantia quidem non mediocriter tenui, multum autem pellucida, colore tamè ex flauo in pallidum languido, immixto etiamnum aëqueo quodam virore, adeoque filicis foliorum viriditatem

tatem repræsentante. Solæ autem hæ præcellentium Gemmarū limam admittunt vsuq; atteruntur. Topazij laus non vulgaris profectò: quandoquidem vires ei aduersus sanguinis e-
Facultates
 ruptiones tribuuntur: ideoq; vulneri admota sanguinem è vestigio compefcere: iracundiam præterea ac venerea cohibere creditur. Nec desunt q; facto periculo audeant affirmare, q; manus Topaziū habens, ab aqua bulliente citra iacturam eripi possit: vt quæ aquæ feruorem vsque ad eò temperet vt ab ea omné bullam mox pellet & calorem nocuum. Mirum verò quòd vires pro Lunæ augmento aut decremento euariet: vt & hinc lunaticos iuuare perhibeatur. Sunt qui hūc lapillum stultitiam pellere, delirium auertere, & à momentanea morte ferentem vindicare, & phrenitidi obnoxij amuletum esse prodant.

FRANCISCI RVEI

De Chrysoprasfo. Cap. X.

Chrysoprasum & Chrysoprasium
Plinius scribere videtur, nam li-
bro 37. cap. 8. Topazij genera diseri-
minatum narraturus in hunc modum
scribit: Duo eius genera faciunt Pra-
soidé atq; Chrysopteron similé Chry-
soprasio. Nec ita multo pòst subdit:
Vilioris turbæ est Prasius, cuius alte-
rum genus sanguineis punctis obhor-
ret. Tertium virgulis tribus distinctû,
est candidum. Præfertur his Chryso-
prasius porri succum & ipsa referen-
te, sed hæc paululum declinans à To-
pazio in aurum. Eiusdè verò libri ca-
pite 5. Beryllorum discrimina descri-
pturus: Vicinum (inquit) genus huic est
pallidius, & à quibusdam proprii ge-
neris existimatur, vocaturq; Chryso-
prasus. Item & eius libri cap. II. Colos
(inquit) appellavit Chrysolithum au-
reus, Chrysoprasum herbaceus. Puto
tamé vel scriptorum vel typographo-
rum oscitãtia Chrysoprasio, p Chry-
sopra-

foprafo, & prafius pro prafus substitutum esse, vel hac ratione quòd vtranque asserit porri succum referre, cui Chrysoprasi & prasi voces longè melius respondent: sicuti & ibidem his pro is, & Chrysopterin pro Chrysopteron reponendum censeo, vt scilicet in hùc modum Pliniana lectio castigetur. Et duo eius genera faciunt Prafoidem atq; Chrysopterin similè Chrysopraso, & demum vilioris turbæ est prafus (nisi tamen prafius vocè adiectiuum quoddam esse censeas) cuius alterum genus sanguineis punctis obhorret. Tertium virgulis tribus distinctum est candidum. Præfertur his Chrysoprafus porri succum & ipsa referente. Palàm enim est Plinium eò lo ei Chrysoprafum tribus Prasi generibus conferre, eundemq; præstantiorem haberi velle. Sed hæc missa.

Chrysoprafus itaq; lapis porri viriditate ad aurum inclinante conspicitur: ideoq; herbaceum colorè imi-

Emendatum
Pliniana I
lib. 37
cap. 8.

Descripti

FRANCISCI RVEI

tañ. Optimus itaq; est qui aureis gut-
tis conspergitur. Mirum quòd lumi-
ni tam importunum scribūt quidam,
vt genuinum decorem per solas tene-
bras ostendet. Vires ei tribuunt con-
tra sacram auri sitim: Cordis vires re-
ficere, & oculorum imbecillitatem fi-
nire creditur.

De Amethysto. Cap. XI.

PRæcipua inter violaceas Gem-
mas Amethysto laus & autoritas:
eius autem plura enumerantur fasti-
gia. Porrò Indicæ supremam sibi ven-
dicarunt maiestatem: Post has verò
Arabica, Armeniaca, Aegyptia & q̄
Delineatio in Galatia reperiuntur. Infimæ omniū
quæ in Thaso aut Cypro gignuntur.
Singulæ tamé violas vtcunq; referūt,
fulgent quoq;, sculpturæ vt si quæ a-
liæ faciles. Absolutissimam purpurā
Probatio. Indicæ repræsentant: inter quas eæ q̄-
dem præcellunt quæ veluti ex carbū-
culo irradiātis in murice rosei cuius-
dam nitoris iucūdam anhelationem
effun-

dunt. Quarum, quæ blando quodam aspectu tanquam ignitam ei aculatur scintillam generosissimæ atq; efficacissimæ putantur. Neq; etiam hîc adnotare pigebit quòd accedunt quidè Amethysti omnes ad vini ruborè, verùm eo non adepto in violaceum finiuntur, vt purpuræ videlicet fulgor vsque ad eò igneus non fit: sed in vini colorem euariet. Quanquam inueniã & Amethystos quosdam ad Hyacinthos deficere, alios verò ad vinũ magis: nullæ tamen vinosi coloris expertes omnino laudantur. Quæ verò ad crystallum ceu subalbida quadam ac leui purpura desciscunt, cunctis ignobiliores habentur. Veneris gemmam, coloris luxus & illecebra vocari fecit. Aristoteles autor est amethystum ^{Potentia.} umbilico admotum vini vaporè primum ad se trahere, deinde eum discutere: proindeq; à crapula & ebrietate ferentem vindicare. homini præterea contra topica amuletum esse compe

rio. Addunt & alij malas illum arcere cogitationes, & præcox foelixq; ingenium efficere. Ad hæc vigilantè & principibus gratum reddere eum à quo portetur. Sunt qui grandinem auertere & omnia prospera inuitare illum tradant. Mitto hinc quæ de hoc lapillo superstitiosi impostores credulis nimium auribus infusurrant; tanquam videlicet Christiano instituto indigna, qualia ferè sunt etiam quædam exijs, quæ partim paulo antè, partim etiam & in alijs huius libri capitibus, è certis tamen autoribus, retudimus, cuius te vel ideo monitum cupimus, ne qua egregio illi censori, aut alij similis faraginis homini calumniandi anfa relicta videatur: quæ ea venia à nobis prædi posse iudicauimus, qua ab alijs prædita fuisse vidimus, quanquam ea omnino prætergressi simus quæ præstigiiosam illam Magiam plus redolere cernebantur, quàm Christianam eruditionem deceret admittere.

De

HYacinthus à sui nominis flore
 nomen habet: eius namq; coloré ^{Delineatio}
 quàm proximè repræsèntat. Est itaq;
 Hyacinthus colore quidem fuluo, ab
 Amethysto (Plinio teste) differens q;
 quæ in hoc emicat viola, in illo dilu-
 tior cõspicitur, vt quis scilicet ab A-
 methysto ad aurum immixta etiam le-
 ui quadam sed subobscura purpura,
 desciscere dixerit Hyacinthum. Tri-
 plicem eius inuenio differentiam. est ^{Genera}
 enim qui ad rubrum plus inclinât, i-
 gniq; purpurascit magis, cui nonnul-
 li primam adiudicarunt autoritatem.
 Est & alius, è fuluo croceum repræsè-
 nans, quiq; igne obscurier redditur.
 Tertium è fuluo ad cœruleum nõ in-
 gratam præ se fert anhelationem, inde
 sapphirini nomē habet, cui alij supre-
 mam maiestatem adiudicant, vel hoc
 nomine quòd Hyacinthi, Sapphiriq;
 naturas complecti, ex vtriusq; tinctu-
 ra videatur. Hic præ omnibus alijs ac-

ra sentire perhibetur, sereno scilicet
 cœlo ceu gratulabundus, impensius
 superbiens, nubilo autem aut omni-
 no obscuro iniucundior, humiliorq̃
 adparens. Probantur qui nec obscu-
 riores nec clariores sunt, quique igni
 admoti ut cunq̃ purpurascunt. Mirū
 quod temporū constitutionibus q̃q̃
 affici videantur, ut cœlo placido pel-
 luceant: ingrato verò, tanquam eius
 iniurias ægrè ferētes, tristi aspectu cō-
 pareant, ut vel hinc cœlestis illum ef-
 fe naturæ, nō ab re quis asseueret. Pro-
 batissimus quisque frigidissimus ore
 sentitur, & scalpaturæ contumax vix
 tandem cedit. Porrò quod ad facul-
 tates spectat, pertinaci frigiditate cor-
 pora densare atq̃ reficere, somnū cō-
 ciliare, virtutes (cordis præsertim) tue-
 ri, à populatim sæuiēte peste, cum ma-
 nifesta sua qualitate, tum recondita
 quadam proprietate, gestantem adse-
 rere, creditur. Ideo q̃ pro amuleto col-
 lo suspenditur è regione cordis, ut cu-
 tem

Probatio.

Proprietas

tem contingat. Nec desunt qui Hyacinthum confirmant diuitias augere, & animi alacritatem efficere; præterea & à fulguribus portantem defendere.

De Margaritis. Cap. XIII.

OMnib⁹ certè notiores sunt Margaritæ, quàm vt earum delineatione opus esse suspicer. Porrò quòd ad earū originem attinet, varia est auctorum sententia, cuius tamen diuersitatem dissimili earum genesi acceptã tulerim, non autem illorum aut ignauia aut oscitatia. nec enim video cur cuiquam mirum videri debeat, si pro diuersa cœli constitutione illarum generatio variet. Quid namq; prohibet aliter nasci eas quæ ab Erythræo mari, quæ ue à Taprobane & Toidis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? secus autem quæ à Paria vicinisq; Austrinis vel etiam occiduis Septentrionalibusq; Oceanis ab edoctis vrina-

Genesis
Margaritarum.

†

rijs solertissima petuntur arte. Proinde Plinium rerū naturalium peritissimum nullius inscitiae aut negligentiae infimulandum censeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter scripserit quàm Austrinarum, Occiduarumq; nuper inuentarum regionum lustratores literis prodidere, quorum monumenta prætereo ne prolixior fiam. Sat nanq; nobis in præsentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro sua ætate ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate vel obscuritate generosiores vel ignobiliores eniti. Quæ ratione vberiore cum coelica natura, quàm cum æquorea consensum & cognationem obtinuisse manifestum puto. Flouescere deinde has vel igne, vel omnino senecta, atq; etiam crassescere, læuoremq; sensim deponere omnibus in confesso est. Inuenio præterea & concham præuisa manu apprehensura, sese continuo

inuò comprimere, utpote suas operi-
 turam diuitias, gnaram scilicet quòd
 harù caussa impetatur, inimicà quoq;
 manum si fortè comprehenderit, am-
 putare: iustissima (vel Plinio autore)
 tãtæ temeritatis, luxus & auaritiæ pœ-
 na. Est & præterea apud Vogesum in
 Lotharingia montem amnis Margari-
 tarum ferax: verùm non vsque ad eò
 splendidæ sunt. Mirum tamen quòd
 quæ per genesim gratia in eis desyde-
 ratur, per columbas refarcitur: quæ
 scilicet deuoratas puriores tandè eas
 cum fecibus reddunt restituuntq;. Præ-
 feruntur quæ candidissimæ, lucidissi-
 mæ, rotundissimæ, leuissimæ & mini-
 mi ponderis sunt, maximè autè si na-
 tura perforatæ sint. Porrò præcipua
 margaritis laus est, quòd siccitate in-
 nata corporis redundãtias absumunt:
 ut vel hinc vires, spiritus, cor & princi-
 pes corporis partes recreent. Ideoq;
 contra cardiacos & melancholicos
 affectus plurimùm celebrantur, ma-

gnoq; vsu cōmendantur. Adde quòd à vulgaribus pestiferisq; morbis defendunt, & diarrhœis magnoperè cōferunt, hac tamè ratione, vt vel in poline vel alio quouis modo infumantur. Oculorum præterea abūdantem humorem finire, ideoq; & vsui prodesse, oculis scilicet quàm tenuissimo earum puluere immisso, traduntur. Neq; enim solo gestatu quippiam illas posse reperio, quàm inexplebili humano luxui arridere.

De Carbunculis. Cap. XIII.

POsteaquam de tredecim illis, quarum sacra Apocalypsis meminit, Gemmis, sermoni coronidem imposuimus, pro nostri absolutione instituti, de alijs qui nunc passim in vsu sunt lapillis operæ precium fuerit differere, à preciosissimisq; Carbunculis ordiri. Carbunculos itaq; (ab igniti carbonis colore ita vocatos) inter ardentis igneasq; Gemmas supremâ sibi

Carbuncu-
lorum de-
scriptio-
nes & gene-
ra.

fibi vendicasse maiestatem, apud omnes conuenit. Porro in numerosas diuariantur species: sunt namque qui Garamantici, Indici, Aethiopici, Alabandici nominantur, singuli scilicet à suæ generationis loco. Persuasum autem habeo præsentihuius nostri argumento abundè facturum me satis, si Carbunculorum quatuor genera explicauero. Itaque verissimo generosissimoque, imò & imperatoribus dignissimo propriè vocato Carbunculo, Balagium, Rubinum, ac Granatû Gemmas vulgarissimas annumerabimus: hæc siquidem interardentes ignem à certissimo Carbunculo propius repræsentant. Porro selectissimorum carbunculorum multiplicem inuenio differentiam. Quidam enim colore vehementer igneo in modum ardentis prunæ translucent, ita tamè ut extremus earum igniculus in Amethysti violâ desinere videatur: sed & per tenebras lumen diffundunt non iniucundum:

FRANCISCI RVEI

sunt & alij qui pinnato fulgore pellucent. Alij alba præcincti venula, qui coloris præstantia atq; illecebra nullis alijs cedant, quibus etiam familiare esse perhibent inter ignitas prunas ceu mortuos languidosq; comparere: supereffusa autem aqua, carbonibus extinctis, è vestigio priori gratia ceu rediuvio colore gloriabundos resplendere: tanto naturæ miraculo, ut hinc Carbûculi genus hoc præcipuû nonnulli reputent. Hunc Carbunculum Apyrotum nuncupari comperio, quòd ignem non videatur sentire. Demum & hunc sequitur qui sandraſtos quibusdam, alijs Garamantites vocatus est. Hic ex India vel Arabia, qua meridiem spectat, petitus superiorum splendore atq; igneo colore nobilis, aureas in super guttas continet veluti stellantes: intro quidem semper, nunquam tamen in facie spectas, hoc etiam ordine disseminatas, ut Hyades cum guttarum nume-

ro tum serie iudicari valeant. Ideoq; & hoc Carbunculi genus viri quidam non in celebres ceteros albis (quod aiunt) equis præire confirmât, quod præ alijs longè vberius cœlestes complectatur virtutes, syderumq; conce-
 pisse similitudinem videatur. Qua de re & Chaldæis sacrum quibusdam estimatum est. Gemmarum omniū carissimæ sunt Carbunculi, ut eadem sit earum cum reliquis comparatio quæ auris ad metalla quævis analogia. Iucundiores tamen existimantur quæ Amethystizontes dicuntur: quarum scilicet extremus igniculus in violam definit ac purpuræ quandam effert anhelationem. Porro in omni carbunculorum genere, mares foeminis excitatius fulgēt, foeminæ autem ceu pinguiorēs crassius nitent. Quod autem ad vires attinet, Carbunculi singulis quibus Gemmæ omnes aliæ præditæ sunt virtutibus cōmendantur, ut vel hinc omnium nobilissimi fiat habiti.

Carbunculi
 h. vires.

FRANCISCI RVEI

Soli siquidem eiaculato igne fulgore
verutilo solem imitari vel hoc sche-
mate palàm conspiciuntur. Vt & hinc
præ cæteris Phœbo dicari creditum
fit, quem cunctis syderibus tanquam
regem præesse adstruunt philosophi.
Ideoq; & solum hunc lapillum suam
in reliquos posse figuram imprimere,
quum tamen alius nullus in illum idè
præstando sit, Aristoteles autor est.

Cæterùm Carbunculis proximam
sibi gratiam dignitatēq; Balagius co-
loris iucunditate & illecebra fecit: La-
pis quidem colore rubro & præluci-
do, sed qui superaffuso sublanguido
quodam fulgore cramesinum vulgò
dictum colorem quadantenus refe-
rat. Sequitur deinde Rubinus lapis
ita vocatus, laudatus maximè si per te-
nebras in speciem blandæ cuiusdam
scintille micare videatur & simplicis-
sima consistat substantia. Illis deniq;
Granati succedunt longè obscurio-
rè ac minus grato colore, tanquã vi-
deli-

Balagij de
lineatio.

Rubini de
scriptio.

Granati
delineatio

delictet opaca quadam umbra vel nū
 becula Rubinum offundi iudices. La
 pis certè non rarus, proinde & hoc
 æui in minimo precio habitus. Porrò
 harum Gemmarum vt quæque ma- ^{Probatio.}
 gis minúsve ad verum carbunculum
 accedit, ita commendatior aut igno-
 bilior & clarioribus aut obscuriori-
 bus proprietatibus donata censetur.
 Balagio itaq; similes ac Carbunculo ^{Balagij}
 facultates, sed imbecilliores tribuūt. ^{vires.}
 Rubinum aduersus pestilentem aërē ^{Rubini}
 pro insigni amuleto portāt & contra
 terrentia somnia. Granatum præter- ^{Granati}
 ea melancholiæ aduersari & cor refi- ^{vis.}
 cere credunt. Adulterantur autem
 omnes vitro rubore infecto: sed & e-
 languidos folijs bracteisq; quibusdā
 rubicundissimis substratis excitatio-
 res reddunt, vt non sit facile à spurijis
 veras secernere. Sculpturæ † certissi- ^{† verissi}
 mæ contumaces sunt. Adulteræ cote
 deprehenduntur, quòd fragiliore ac
 molliore sint compareantq; materia.

FRANCISCI RVEI

sed & centrosa scobe dinoscunt, nō
nunquam etiam pustulis argenteis in
tus nitentibus.

De Adamante. Cap. XV.

Maximam in rebus humanis sibi
gloriam asciuit Adamas, multo
quidem auro solis regibus & ijs pau-
cis agnitus. Nunc autem tam creber
vt omnibus penē in delicijs sit & lu-
xu. Est autē generosissimus Adamas
colore ferro candenti haud absimi-
lis. Fatiscit hircino sanguine, maxime
si aliquot ante dies hircus petroseli-
no, silere montano & vino sit educa-
tus: plumbo item dissolui reperio.

Adamatis
descriptio
& genera.

Porrò in sex Adamantem partiun-
tur genera. Indicus non in auro nasci-
tur, sed quadā cum Crystallo cogna-
tione, candore placido translucet.
Huic proximus est Arabicus, minor
tantum, nec alibi quā in syncerissi-
mo auro generatus. Incudibus & fer-
reis malle. s vterq; deprehenditur: ita
nanq;

Probatio.

nanq; ijs vterq; resistit vt indomitus
 citra omnem iacturam, à ferro & in-
 cude sese explicet. Quinimò pusilla
 tametsi mole, ignibus etiam vastissi-
 mis iniectus medius, pertinax atq; il-
 læsus ita permanet, vt nullam prorsus
 ignis actionem admisisse (etiam si mul-
 tos dies ibi perseueret) palàm osten-
 dat, vnde & indomitam antiquis vo-
 cari Gemmam inuenire est. Est & a-
 lius Adamas Cenchros nominatus,
 milio magnitudine respondens. A-
 lius deinde Macedonicus cucumeris
 semen æquans. Hunc sequitur Cy-
 prius in sulphureum desciscens, qui
 licet à prioribus fulgoris læguore de-
 ficiat, præcipui tamen in medicina v-
 sus est Plinio. Postremus verò Side-
 rites ferreo fulget nitore. Hunc ab an-
 tiqua petatum minera passim dici au-
 dio, atq; ideo ab inertis vulgo reliquis
 præferri. Sic vulgus ignaum suo du-
 citur sensu, vt crebrò vilissima quæq;
 pro optimis reponat. Hic nanq; sîde-

FRANCISCI RVEI

rites iētibus cedit & malleis, adeò videlicet ab adamātis natura palàm degenerans, vt vel hinc solam apud eos nominis gratiam vsurpasse credatur, qui rebus externis contenti ad omnē veritatem oscitare consueuere. Neq̄ pigebit etiam secundò recensere, nō sine magno naturæ miraculo fieri, vt vis illa Adamantis indomita, qua scilicet suarum partium integram contra ferri ignisq̄ iniurias cōnexionem pertinaciter tuetur, ab hirci sanguine calido quidem & recenti ita afficiat, vt tandem conuiueat & atteri patiatur. Indeq̄ seposito omni superbo, quo antea gloriabatur, fastu, malleis & incudibus cedat, vt sese in minimas etiam partes frangi, mangonum vsui, permittat, qui ijs postea fragmentis nullam duriciem non superant. Porrò maxima Adamantis quantitas auellanæ nucis magnitudinem & formam æquare perhibetur. Generosissimus itaq̄ & selectissimus iudicabitur

Ada-

Mira Adamantis ad hirci sanguinis vim assensio.

Probatio.

Adamas, qui iam narrata descriptaq̃
 inuicta natura præditus, crystallo pau-
 lo obscurior, ferrum candens nitore
 refert, cœruleoq̃ quodam interfuso
 splendore, ita quidem refulget vt flâ-
 meum solarémque quendam radium
 transmittere videatur: quasi scilicet
 vario translucentiq̃ suo fulgore quã-
 dam cœlestis arcus anhelationem re-
 præsentet. Porrò vires Adamanti fe- ^{Proprie-}
 rè diuinas tribuunt philosophi, effi- ^{tates.}
 caciores tamen in auro, quanquã qui-
 busdam placere inueniã ferreã quan-
 dam tenuissimam bracteam subster-
 ni debere. Contra venena & incanta-
 menta amuletum esse præsentaneum
 testantur, qui Adamantem præsentem
 toxico madere confirmant. Ideoq̃ pe-
 stiferis causis resistere credit: negatq̃
 ferentem fascinari posse, ad eò scilicet
 cacodæmonibus inuisus esse perhibe-
 tur. Insaniam, metus quoq̃ vanos, ac
 terrentia inter somnia arcere fert. Gé-
 ma recôciliationis prædicatur quòd

FRANCISCI RVEI

hostilem demulceas furorem, & viri cum vxore necessitudinē foueat. Ab incubis & succubis eum adserunt qui adamantem portat. Vanum omnino & præstigij quandam præ se ferēs imaginem eorum nugamētum puto, qui adamantem dicunt vxoris inſciæ ac dormientis capiti suppositum statim prodere sit pudica, necne. Vel hac ratione quòd ipsa à mariti consortio quasi fugibunda statim excidat, si quidem fidei toro iniuriam impudica fecerit: Adamante scilicet marito castoq; toro indignam mulierculā hoc schemate palàm ostendente. Huic lapillo natura rerum omnium parens tale cum Magnete dissidium ingenuit, vt illo præſente omnem vim tractricem à magnete direptam planè conspicias. Quin magis tractum ab hoc ferrum feroci quadam vi ab admoto Adamante reuelli cernere est: Vt & hinc multis visum esse suspicer Adamantem alijs Gemmis iunctum ipsarum

Dissidium

rum ad se virtutem omnem trahere, quòd non crediderim. Cæterùm nū reconditas illas vereq̃ admirandas proprietas ad dæmonum imposturas demandabimus, quòd earum causam naturalem nemo (vt puto) adferat exactam, vti censori nostro ac similibus viris parum circumspectis, nihilq̃ sue ignorantia cōcedere volentibus forsitan videtur? absit non ab hoc tantū vno, sed & à quouis alio verè docto & piè Christiano. Quinimò eapropter in Dei & Domini nostri omniū creatoris propensioem admirationē feramur, eiusq̃ magnificentiam ardentiori studio ac necessitudine cōferamus.

De Achate. Cap. XVI.

Maximam tempus autoritatem ademit Achata, non quòd viribus minùs quàm antiquitùs polleat, sed quòd copiosior sit: qua enim occasione solet in rebus humanis elationem fastumq̃ raritas adferre: eadē

etiam multitudo, & crebrior familiaritas contemptum parere confuevit. Plinius autor est Pyrrhum Epirotarū regem Achaten habuisse, nouem Musis cum Apolline citharam manu tenente insignem: nulla arte, sed sola naturæ solertia ac virtute, sponte maculis ita discurrentibus, vt Musis quoq; singulis sua redderentur insignia.

Porro tam est vulgaris Achates vt delineationem eius & genera scribere omnino superuacaneū arbitrer. Probatissimæ verò sunt perspicuæ, quæque leoninæ pelli similes sunt, vel etiã nigre albis intersectæ lineis. Mercurio

Probatio. sacram Achaten rudis nimiū antiquitas credidit, eam præsertim quæ apud Indos nata est, vbi vario colore, guttis etiam phœniceis conspersa

Virtutes. situr. Cæterum omnem Achatem venenis pestiferis, araneorum atq; scorpionum ictibus, aduersari, prudentiã ac facundiam præstare, ab aduersa fortuna tutari, visum fouere, cor recrea-

re, sitim ore cōtentam arcere adstruunt. Nec desunt qui tum maximè efficacem scribūt, cum fetis leoninis involuta defertur, quod quàm à vanitate quoq; absit, iudex esto.

De Alectorio. Cap. XVII.

Alectorius lapis in ventriculo ca^{Genesis & delineatio}pi reperitur, obscuri crystalli similis & colore & substātia, nisi quòd paulo crassior adparet, non excedēs fabæ magnitudinem. Probatur quæ^{Probatio.} intus velut stagnātem ingesti cibi micam, modicam nec vsque ad eò obscuram ostentat. Sunt quoq; qui audeāt affirmare caponem in quo Alectorius sit absolutus, bibere nunquam: id eo que strenuis militibus ex vsu esse creditur. Proinde Milonem Crotonensem eius Gemmæ in ore contentæ præsidio, nullo vnquam certamine superatum prædicant. Porrò Alectorio^{Virtutes:} vires tribuunt non in celebres contra pericula quæuis. Præterea Venerem

FRANCISCI RVEI

ciere, homini constātiā, mulieribus virorum gratiam conciliare, ferenti quoq; facundiam præstare, potēs creditur. Sed & sitim ac cordis æstum arcere ore inclusa experimento non raro constat.

De Torcoide. Cap. XVIII.

Torcoiden tam in magno precio esse ferè apud omnes conspicuū est, vt multi suo tunc demum luxu aliqua ex parte satisfactum putent cum præclaram quandam nacti fuerint.

Genera &
delineatio

Duo itaque sunt eius fastigia, à sua scilicet propagationis loco nuncupata. Inferior siquidem Hispanica: Altera Indica seu Orientalis nuncupatur. Vtraq; tamen consimili, crassa & minimè perspicua substantia. Porrò Hispanica colore vtcunq; virente, subobscuro adeoq; ingrato conspicitur: ideoq; respuitur ceu vilissima. Indica autem ex herbaceo, cyaneo quodam lactescente nitore gratiam in it nō vulgarem.

garem. Colorem igitur præbet ceu in
 cœrûleum ex viridi, lacteum quiddâ
 perfusum imagineris: Rarò citra rimâ
 venulamue reperta. Probatissima ta- ^{Probatio:}
 men est quæ simplicissima, & persimi-
 li substantia, purissimoq; & citra om-
 nem labem colore suam commendat
 iucunditatem. Mirum quid de diui-
 nis eius virtutibus caussantur. Noui
 reuera virum quendam insulanû, mi-
 hi quidê multa necessitudine deuin-
 ctum, qui dum viueret Torcoiden in
 delicijs habebat annuloq; aureo per-
 petuò gestabat. Is cum fortè, ex sœua
 ægritudine in fata concederet eundê
 quoq; retinuerat. Tumq; nature quo-
 dam veluti miraculo contigit, vt Tor-
 cois illa, quæ superstite etiamnum suo
 domino cum numerosis sui generis
 myriadibus de pulchritudine ac inte-
 gra puritate certare potuisset, tanquã
 heri sui necem lugens, longè tum ob-
 scerior adpareret, adeoq; continuò
 timam per medium porraceam effer-

FRANCISCI RVEI

ret, vt & hinc tum maximam suæ maiestatis partem deposuisse videretur. Proinde de ea mihi aliquando cõparanda auiditatem abegi. Ego nanque cum ob periucũdas lapilli illecebras, tum ob ingentes vires quibus idem vir, factõ periculo, Gemmã eam polere constanter asseuerare solebat: eã si quando liceret, quavis etiã ratione comparare cõstitueram. Sedenim meus me fefellerit error, nam dum in auctione venui expositam, eandem illam litura & vicijs conspersam contemno, hanc alter ciuis vili coẽmptã è vestigio mihi ostendit. At cum illam ego pristina, ceu postliminio rediuiua synceritate & maiestate (renouato domino) perspicio, occœpi mecũ vehementer mirari, inopinatum naturæ ac admiratione dignissimum portentum, deinde & è re nata, meam damnare infelicitatem. Vel hoc euentu corã edoctus diuina quadam lapillũ illum facultate donatum esse. Porrò ostendit

ostendendis prodigijs illustris pluri-^{Vires.}
 mum est Torcois, vt & vix credibili
 virtute ferentem ab imminente peri-
 culo (tanquam videlicet innato con-
 tra aduersa quæq; quodam amuleto
 medicamētoq;) fortiter vindicare ce-
 lebretur. Adde quòd cor & oculos
 recreare, & hilaritatē prosperitatēq;
 adsciscere creditur.

De Corallio. Cap. XIX.

COrallium & Lithodendrum ap-^{Genesis.}
 pellari inuenio, quòd arboreus
 lapis adpareat. In mari mollius primū
 crescit, inde verò duratur. Cumq; sub
 aqua quidem vireat, statim atq; hanc
 superârit, rubescit. Adstruunt candi-
 das illud intra aquam proferre bac-
 cas, quæ extra eam in sanguineas de-
 generent: easq; & forma & magnitu-
 dine adhuc & colore corna satiuæ re-
 præsentare. Mirum quòd tactum lapi-
 descit si viuit, proinde restibus primū
 reuellunt, aut ferramento acri præci-
 dunt: qua de re Curallium Theopha

FRANCISCI RVEI

stus, à radendo, Græcæ voci alludēs, illud appellauit. Porrò arboreum esse Corallium vel ipsius rami palàm ostēderint. Diuersam præterea à ferro ignito naturam Corallium exhibet: illud nanq; vt aqua, ita & hoc molliore ære illico duratur. Commendatissimum est quod rubicundissimum, vel albissimum, æquabili vsquequaque concremēto, forma fruticis, ac terenti facillè cedens. Quod autem in lapidis exactam duriciem coijt, scrupulosum, inane, lacunosumq; est, damnatur. In magna antiquitùs, apud Indos præsertim, fuisse autoritate Coralliū in literis comperio. Hi nanq; pro eo suos olim consueuisse Vniones permutare tradūtur. Nunc autem quòd crebrius est, in magno adedò non est precio. Dæmonas infensos arcere perhibetur. Vt & hinc suspicandum sit prudentem vetustatem, Corallio p diuersas formas (non sine licet fastu quodam aut illecebra nunc vsurpetur)

Probatio.

Vires.

tur) effigiato, & ex ordine infilato, preces Marianas docuisse numerare. Magnus illius in medicina usus percerebuit. Quandoquidem refrigerat siccaturq; mediocriter: Ideoq; sanguinis refectionibus & eruptionibus prodest. Album verò corallium à collo suspensum vt stomachum vel pectus contingat, è naribus consuetum fluxu sanguinem non rarò compescuisse vidimus. Cor præterea & ventriculum, vel ingestum, vel extrâ, vt adhaereat admotum, roborat. Surculos eius pro amuletis infantulorum collis appendunt: fulminibus & marinis æstibus tempestatibusq; resistere æstimatur. Proinde Ioui Phœboq; sacrum putatum est. Religiosum præterea gestamen esse amoliendis periculis cõperio, vt decore ac religione gaudeat. Ad hæc & contra vesicæ tormina & calculi mala, in puluerem vstos surculos & ex aqua potos auxiliari fertur: item & lienem absumi, si id medica-

FRANCISCI RVEI

mentum sapius potetur: Oculis deinde prodesse, vlcera caua explere, cicatrices tenuare, denique & furculos ex vino potos vel ex aqua (si febris vigeat) somnum conciliare Plinius auctor est. Nec desunt qui affirmēt illius pollinem erosio dentibus infarctum, ægros dentes radicitus eruere, demū & gingiuas firmare. Commentitium omnino puto quòd Coralli puluere fruges euadant vberiores. Quinquā & Coralli puluerem inueniā amaras aquas dulces efficere.

De Corneolo. Cap. XX.

Delineatio **C**orneolus Gemma est vulgaris minij colore, sublāguido tamē, ceu videlicet in humanam carnē perspicuitas perfusa sit. Rheno frequentissima est. **Probatio.** Probatur quæ purissima iuxta ac nitidissima consistit substantia, colore carneo translucido. **Vires.** Sanguinem propalàm cohibet, liuentes dentes suo polline emendat omnem
ab

ab eis detergens fordem. Iracundum
animum placare creditur.

*De Cyaneo Græcis, Cœruleo Latinis, vul-
garibus autem Lazuli vocato
lapide. Cap. XXI.*

Magnam profectò autoribus pe-
perit obscuritatem, legentibus
verò perplexionem, cœrulei seu cya-
nei nominis diuersa significatio: alijs
scilicet sub hac voce cœruleam hare-
nam cum cyanea Gemma cōfunden-
tibus: alijs autem solam eadem dictio-
ne metallicam arenam complectenti-
bus. Plinius namq; naturalis Historiæ
lib. 33. capite vltimo ita inquit: Cœruleū
arena est, huius tria genera fuere anti-
quitus: Aegyptium quod maximè p-
batur: Scythicum, hoc diluitur facilè,
cumq; teritur in quatuor colores mu-
tatur, candidiorem, nigriorem, cras-
siorem, tenuiorem ve. Præfertur huic
etiamnum Cyprium. Accessit his Pu-

FRANCISCI RVEI

„ teolanū & Hispaniense, arena ibi cō-
 „ fici cœpta. Dioscorides item libro 5.
 „ cap. 97. sic habet ad verbum: Cœrulei
 „ origo ex ærarijs metallis est. In Cypro
 „ copiosus ex arena litorali, secundum
 „ quosdam sub cauatos specus maris
 „ inuenitur, quod & magis probatur.

Galenus verò Simplificium pharmaco-
 rum libro nono, inter metalla Cœru-
 leum reponit. Deinde Paulus Aegine-
 ta de cœruleo, Dioscoridis sententiã
 penè ad verbum refert: quam etiam
 Plinius, eo quo diximus capite, imita-
 tus palàm ostendit nò de Gemma fer-
 monem se facere, sed de metallico cœ-
tarrosa ruleo: quod tarrosa quadam substan-
 tia, non tamen lapidea, consistere ad
 oculū videre est: vt vel hinc in cōfesso
 esse debeat, ijs locis autores illos Dio-
 scoridem, Galenum, Paulumq; (dico)
 nò de Cœruleo lapide Cyaneãue Gé-
 ma differuisse, verum de metallico il-
 lo Cœruleo quo ad generosas imagi-
 nes pictores vti cōsueuere, Galli azu-
rum

rum vocant. Sedenim Plinius idem ille libro 37. quem Gemmis dicauit ita habet. Reddetur & per se Cyanos accommodato paulo antè laspidis nominis colore cœruleo. Optima Scythica, dein Cypria, postremò Aegyptia. Adulteratur maximè tinctura, idè in gloria regis Aegypti ascribitur qui primus eam tinxit. Diuiditur autè hæc in mares foeminasq̃. Inest aliquando & aureus puluis, non qualis in Sapphirinis: Sapphirus enim & aureis punctis collucet, Cœruleæ & Sapphiri raroq̃ cum purpura. Optimæ apud Medos, nusquam tamen pellucidæ. Quibus verbis statim ab ipso limine videtur Plinius vtrūq̃ confundere, Cœruleū scilicet metallicū Gemma cœrulea. Primū quidè vel hoc maximè, q̃ Scythicæ, Cypriæ & Aegyptiæ rationē habuerit, quemadmodū etiā superiore libro 33. de arenoso Cyaneo singulariter agens Cyanei Aegyptij, Scythici & Cyprij meminit. Hinc reuera non

FRANCISCI RVEI

mediocrem hos locos video imposuisse difficultatem viris etiam doctissimis, alijs videlicet de vtriusq; confuse Plinium intelligentibus, alijs de solo arenoso cœruleo hos torquentibus sermones, autorem insimulantibus damnantibusq;, tanquam hanc inter Gemmas arenam malè collocarit. Inter quos Hermolaus ille Barbarus, vir alioqui peritissimus ac de re medica & Plinio optimè meritus (pace tanti viri, pro veritate tamen, dixerim) nescio qua iudicij adumbratione percussus, non veretur Plinium negligentia calumniari. Mihi verò (absit omnis arrogantia) Pliniana lectio rectius consultiusq; hoc loco, id est libro 37. cap. 9. castiganda videtur, & in hunc modum suo auctori reponenda. Reddetur & per se Cyanos nomine, accòmodato paulo antè Iaspidi colore cœruleo. Ut his scilicet verbis & Iaspidis & Cyanæ Gemmæ substantias convenire quidem, sed colore alterum ab al-

Castigatur
Pliniana le
ctio lib. 37.
cap. 9.

altero discriminari declaret ostédátque, vt & quis ex Iaspide Cyaneum lapillum ementiri pòsse intelligat si illi colorem cæruleum addat. Cui & id optimè adstipulatur quod mox subnexit: Adulteratur (inquit) maximè tinctura. Quòd demum hoc loci Plinius non de cærulea harena differat, manifestant hæc eius subiecta verba: Inest aliquando & aureus puluis, cum ijs quæ sequuntur quæq; suprâ retulimus. Nam & ea non arrofa illi harenæ, sed Cyaneæ (vulgato nomine Lazuli vocatæ) Gemmæ ita adamusim consentanea esse còstat, vt nemini dubium (meo tamè iudicio) esse debeat Plinium hoc loci de sola Cyanea gemma agere: neque etiam facilè credendum fuerit tam celebrem autorem, ac rerum naturalium tam indefessum acrem ac peritum indagatorem scriptoremq; vulgatissimã hanc gêmam latuisse. Neque etiam vel leuiter suspicandum puto quòd agnitæ nusquam

FRANCISCI RVEI

meminerit, quum præsertim diligen-
 tissimum sese naturæ mirabilium per-
 scrutatorem, præconem, promulga-
 toremq; semper exhibuerit. Sed neq;
 huic nostræ opinioni refragatur quia
 citatis locis Aegyptij, Scythici, Cy-
 prij q; Cœrulei meminerit. Quid nan-
 que impedit utramq; cœruleam are-
 nam dico ac Gemmam Cyaneam, tri-
 bus iam indigetatis locis oriri? Sede-
 nim libri 33. cap. ultimo Aegyptiū ma-
 ximè probari scribit, secūdo loco Cy-
 priū, nouissimo verò Scythiū repo-
 nit: quibus accessisse adnotauit & Pu-
 teolanum & Hispaniense. Vbi verò
 de Cyanea gēma (quæ ei Cyanos per
 se vocatur) hoc est libri 37. cap. 9. scri-
 bit, omnibus Scythicam præferri di-
 cit. Dein Cypriam cōmendat, nouissi-
 mam autem Aegyptiam æstimat. Ec-
 ce quam hīc ultimam facit, illic pri-
 mam effert: Ut & hinc non de iisdem
 Plinium diuersis his locis scribētem
 intelligere debeas. Quinimò Sapphi-
 rum

rum hoc capite cum Cyaneo lapillo
 postea complexus, ita inquit: Cœruleæ
 & Sapphiri rarò (vbi etiam coniun-
 ctionem quæ semouendam puto) cū
 purpura, &c. His ego certè rationi-
 bus eò sum adductus, vt Plinium illis
 locis non de arena Cyanea aut Gem-
 ma tantum, sed libro trigésimotertio
 de arenoso Cœruleo, libro autem tri-
 gésimoseptimo de Cyanea Gēma ca-
 piendum existimem. Quis enim (ob-
 secro) tam inertis, aut in Plinium alio-
 qui grauissimum autorem tam infen-
 so ingenio fuerit, vt ea quæ Cyaneæ
 Gemmæ (emendata licet lectione) Pli-
 nius propalàm tribuit, arrosæ illi a-
 renæ quadrare inaudiat : quam ne-
 mo lapidea substantia vel puluere au-
 reo gloriari rectè quidem dixerit? Po-
 tiùs itaque Lazuli vulgò nuncupa-
 tæ Gemmæ consentire hæc profe-
 ctò videbuntur: cū ea substantia sit
 lapidea, lasplidi scilicet germana, au-
 réumque puluerem coràm ostendet.

FRANCISCI RVEI

Qua dere subinde vehementer mirari subit, hoc loco Plinij sensum tot tamq̃ celeberrimos authores Plinianæ lectionis etiam studiosissimos hæcenus (quod legerim) ita fugisse, ut vtrumq̃ confuderint, magno humanæ conditionis detrimento: dum nempe apud omnes ferè seplasiarios harena pro Gemma in medicandis corporibus quàm ineptissimè vsurpatur. Sed

Eò nempe

hæc quorsum† Nanq̃ ut melioris doctrinæ gratia omnem de medio tollemus implicationem; & aliquam Pliniano sensui adferremus restituere-

Descriptio

músue lucem. Est itaq̃ Cyanos, Cæruleæue Gemma lapillus substantia quidem Iaspidi haud absimilis, colore Cæruleo. Probatur aureo pulvere cõsperfa. Vnde & stella tum lapidem

Probatio.

dici inuenio, quòd stellis similiter lumini expositus aureo pulvere scintillet. Præfertur quæ Cæruleum sui nominis præstantissimum (quem nostri Azurum vocât) colorem assequitur;

con-

consimili vnde quaque substantia & concremento. Lapis est sculpturæ nõ vsque ad eò contumax. Vidi ego ex eo Cantharidem tam affabrè tamq; graphicè conflata, vt eminus veram iudicarem: puluere nimirum aureo tam appositè, quod in animante fuluum natura fecit, imitante, vt cum lapillũ ad id muneris procreatum quiuis fanæ mentis non immeritò iudicasset.

Porro quòd ad vires attinet: Aduersus melancholicos affectus eius pollen toties ablutus, dum eius dilutum peregrinum nullum præ se ferat saporem, efficacissimè ingeri, literis & experientia confirmatur. Melancholicum enim humorem per inferna deponit, non lotus verò, cum infernis superiora, nõ citra magnum laborem, commouet. Nec desunt qui pueris à collo gestatum nocturnos accedere pauores testentur. Oculorum acie reficit atque demulcet. Collo appensus prægnantes ab abortu adferere p-

Proprietates.

hibetur. Volunt autem appetente par-
tu femoueri.

De Chelidonio. Cap. XXII.

Chelidonium vel Chelidonia (viro
que enim genere dicitur) lapil-
lus est paruus, perspicuus minimè: è
iuuencularum Hirundinũ ventre exe-
ctus. Mense Augusto, Luna crescente,
reperiuntur optimi, magnaq; ex par-
te bini, aliquando autem singuli, in ea-
rum scilicet ventriculis aut iecuscu-
lis. Dicuntur nanq; (autore Plinio) ma-
tres exclusis pullis hũc dare lapillum
deuorandum. Inuenio & hũc quoque
solertissimæ naturæ non supprimen-
dum miraculum: nempe quòd illarũ
pulli per coniuncta rostra in sese recõ-
ditas has gemmas prodant. Dicunt e-
tiam & has debere erui priusquã pri-
migenius pullus terram contingat.
Quanquam ne hoc quidem sua vani-
tate carere putem. Hanc bifariam di-
scriminari tradit Plinius: aut enim est
ruffa, aut nigra, vel potius ex pullo ni-
gri-

Generatio-
nis locus.

Naturæ ad
mirandum
miraculũ.

Differẽtje.

gricās, hirundinum vel pauonum colore, minimeq; pellucet, sed aspectu ingrata visitur. sunt & earum aliquæ, parte quidem vna nigricantes, altera verò purpurascetes, nigris intercurrentibus maculis. Probatissimas esse ^{Probatione} comperio quæ substantia purissima ac simplicissima, & aureis guttis insigniuntur. Porro singulæ tametsi in- ^{Vires.} iucundæ sint & pusillæ magnis tamé virtutibus præditæ adstruuntur, vt & de ipsis rectè id occini possit:

Regnat in exiguo præcellens corpore virtus.

Ruffam siquidè sub ala sinistra gestatam lunaticos, hoc est, comitiales, insanos, & languidos sanare perhibent. Præterea & facundiam, & apud homines gratiam, promouere confirmant. Nigricantem verò similiter portatam testantur reges & principes conciliare, & cœpta negocia pro animi sententia absoluerè, omniumque gratiam inuitare. Eius verò ex aqua

dilutum, oculorum aciem reficere dicunt. Neq̄ superstitione vacare puté quòd ruffam in panno lineo mundo, nigram autem in croceo tantum involutas suis præstare potestatibus nungantur, cui & id accedit quòd parentibus præsentibus erutis vires effluât.

Cõtra Am
stelreda-
mum.

Hic magna mihi profectò incessit admiratio de viri cuiusdam de literis alioqui bene meriti, non leui oscitantia qui in scholijs suis in Marbodeum ubi agit de Chelidonia, autorem citaturus quòd Chelidoniam Gemmã oculis ostendere proficeret, Plinium adduxit libri 8. cap. 27. & libri 25. cap. 8. & 12. quibus in locis non de Gemma, sed de eius nominis herba palàm est Plinium differuisse. Siquidem, ut rem per capita ex ordine recenseamus, ita habet dicti iã capituli 27. titulus: Quæ animantia quas herbas ostenderint cerui, lacerti, &c. Demum in contextu de Chelidonia agēs ita inquit: Chelidoniam vsui saluberrimam hirundines

nes monstrauere, vexatis pullorū oculis illa medentes. Deinde libro 25. vbi cōstat Plinium de herbarum viribus disceptationem ex professo instituisse, capite octauo sic habet: Animalia quoq; inuenere herbas, in primis Chelidonium: hac enim hirūdines oculis pullorum in nido restitunt visum, vt quidam volunt erutis etiam oculis. Capite deniq; eiusdem lib. 12. posteaquam Centaurium vtranque, maiorem scilicet & minorem oculos iuuare tradidit, ita subnectit: Iam Chelidonia supradictis omnibus mirè pdest. Ex quibus luce meridiana clarius esse cōstat Plinij locos hos ab Amstelredamo nostro citatos non posse ad Chelidonium Gemmam torqueri, verū de similis nomenclaturæ herba tantum debere intelligi. Quæ ideo annotauimus ne quis eius autoritate falsus, in similem errorem impingat.

FRANCISCI RV EI

De Aetite. Cap. XXIII.

AEtitz quatuor genera refert Pli-
nius, vulgato tamen nomine sin-
guli, Aquilæ lapides vocâtur. Vidi e-
go cinereo colore Aëtiten, alterû al-
bo, tertium pullo. Sonitu dignoscun-
tur si quatiantur: tum enim in sese cõ-
ceptum lapillum manifestè produnt.

Genera.
Probatio.

Delineatio Lapis est cortice duro, scabro & mini-
mè leui. Sunt qui aquilam in nido ma-
rem & foeminam habere adstruunt, ne-
gant quæ illam sine eis oua parere: ideo-
que solis ijs quæ è nidis eius alitis eru-
tæ fuerint vim medicam concedunt.
Nihil igne hic lapis deperdere credit.

Virtutes. Porrò Aëtites grauidis, quæ ob vteri
imbecillitatem foetû ægrè continet,
brachio sinistro alligatur magno ca-
rum vsui, parturientibus autem bra-
chio amoueri debet: foeminibus item
alligata citra dolorè (notatu dignû)
foetum dicitur extrahere. Nec desunt
qui hanc velint statim à partu auferri,
ne vterus sequax partum vitiet. Mirû
quòd

quòd furem prodere fertur si quis in pane conditum offerat: neque enim mansum, vel etiam cum ea decoctum quicquam, furem deuorare posse cõfirmant. Tritum & cerato exceptum comitiales strenuè iuuare comperio. Mitto quæ de hoc lapide præstigiõsi illi ac toto cœlo aberrantes magi nungantur: neque enim vxorum furta deprehendere, vel futura prælagire hũc citra incantamēta posse crediderim. Quò ego quæ de furis proditiõne prænotauì, referrem, si non autorum †grauitas & fides reclamaret.

† Ridicula
& non di-
gna fide
grauitas.

De Magnete. Cap. XXIII.

Natura, vt saxis vocè homini obloquentem, immò & Echo resonantem dedisse videri potest: ita & Magneti sensum manúsque tribuisse quodammodo non ineptè existimetur. Ferri nanque indomita prope modum pugnacissimacq; natura trahèti illi extemplo cedit, vtq; propius accessit ab eo continetur & quodam

Nomina. veluti cōplexu cohæret. Sunt qui ab
 inuentore, ita vocato in India pasto-
 re, nomenclaturæ illius rationem ad-
 ferant; quibusdam autem Siderites, a-
 lijs Hercules nominat. Hic tametsi
 in Ida primùm repertus sit, passim ta-
 men apud Hispanos & in alijs quoq;
 locis nascitur. Qui verò à Troade pe-
 titur, qui & albus pumici haud absi-
 milis comparet, foemineus est, & non
 usque adeò efficacis potentia, ideoq;
 respuitur. Aethiopicis laus & præci-
 pua commendatio, ijs præsertim qui
 ad cœruleum magis inclinant, quales
 maximè in Aethiopia Zimiri regione
 arenas reperiri inuenio. Aethiopici
 argumentū est, quòd Magnetē quoq;
 alium trahit. In metallis ferreis oritur.
 Hunc Germani atq; Itali habent, fer-
 rugineo tamen seu pullo magis colo-
 re: † quod qua parte cœruleum pro-
 pinquiùs refert, acriùs trahit. Autor
 est tamen Diogenianus, probatissimū
 Magnetem argenti adeò similem esse

vt

ut incautos facilè fallat, quem & ad
 maleficia præstantiorem esse testat.
 Porrò omnibus præfertur qui maxi- ^{Probatio.}
 mè trahit, & qui vftus Hæmatiten fe- ^{virtutes.}
 rere præsentat. Quòd autem ad vires
 attinet; Potus triobolorum pondere
 ex succo foeniculi hydropticis aquam
 detrahit: ferro item intoxicato vulne-
 ratis præfenti remedio subuenit, oca-
 lorum medicamentis imponitur, præ-
 terea & ad epiphoras: adusta verò cre-
 matus tritascq; sanat. Commentitiū
 puto quod de Magnete quidam nu-
 gantur: Nempe quòd in somnis igno-
 rantis fceminæ capiti subditus, adul-
 teram lecto deturbat, fidelè verò p-
 bamq; vxorem ad mariti amplexus,
 etiam dormientem, proleſcet. ^{virtut} Va-
 num in super nec è re publica esse iu-
 dico, quod quidam Magnetem furi-
 bus suo fumo atq; nidore vftui esse nar-
 rant: quasi fcilicet ad furta lapis natus
 fit. Hic subit vehementer mirari, ad-
 miratione non vulgari dignam huius

FRANCISCI RVEI

lapidis tractricem virtutem, qua videlicet ferrum non solum quod contingit coram trahere, verumetiam & ^{contactu} suo & collisu similes in id transferre vires trahentes, vnde & aliud quodcumque congenium ferrum conuellere possit, vt viderim non rarò plures acus hac ratione sese suspendere, tanquã scilicet mutuis sese manibus inuicem comprehendissent. Quinimò nõ desunt qui facto periculo affirmare audeãt, ferrum à Magnete in libra posito tractum nihil Magneti ponderis adijcere, ceu nempe ferri grauitas vi lapidis absorbeat. Porro tractricẽ hanc virtutem ab vrsa coelesti Magnetem mutuatum esse coniectant, argumento quòd acus hoc ^{tassicta} taffecta liberè in solaribus horologijs pendens ad Vrsam saltem minorem ferè moueat, Magnetis potentijs acum sequacẽ trahentibus: vrsa verò vtrũq; acum & lapilli in ea virtutem, ceu sibi affinẽ congeniamve, conuellente atq; alliciente,

tc,

te, eademq; visus hoc appetente. Quod si ita est, facultas illa Magneti cum ab initio perfusa est, tum perpetuo Vrsæ radijs & influxu vegetatur. Proinde si quis eorum quæ de lapilli huius trahente potestate diximus, rationem expetat, non inscitè responderi possit virtutis eius causam esse cum lapilli specificam formam, tum eius germanitatem cum ferri natura, & eorum quidem vtriusq; cōsensum cum Vrsæ illa cœlesti, cui & obnoxior sit lapillus ipso ferro. Quibus & id ad stipulari video, quòd solum ferrum Magnetis viribus patere palam conspiciatur, easq; contumaciùs retinere perpendatur: Ad hæc, quòd (auctore Plinio) vulnera asperiora sũt ferro Magnete cōtactò. Porrò huic lapidi contrariã inuenio Theamede Gemã, omne à se ferrum respuentè profligantèq;. Est & Plinio genus aliquod Magnetis, vitri liquorè alliciens. Lapillo itè illi cum alio discordia est nõ

Theamede
des lapis.

Discordia.

trahitur obscura:is siquidem alio illitust con
 vultricem omnem facultatē perdere
 fertur. Dissidet etiam cum Adaman-
 te, qui & iuxta positus illum trahere
 non sinit, quinimò cōuulsum iam fer-
 rum ad motus ilico reuellit. An au-
 tem vires hæ occultæ mirificæq; Ca-
 codæmonum imposturis adscribi de-
 beant: an potius inde auidius admirā-
 dus atq; laudandus Dominus omniū
 creator Deus, ac per ea quæ in hoc cla-
 pide facta sunt, sempiterna eius virtus
 & diuinitas magis cognoscenda, & in
 mirabilibus suis operibus benedicen-
 da, tuum esto iudicium Lector.

De Hæmatite. Cap. XXV.

QVando superiore capite Hæma-
 titis meminimus, nō ab re quæ-
 dam & hîc de eo recensere operæ pre-
 cium videtur. Duo itaque Hæmatitis
 genera Plinius facit: Alterū à Magne-
 te cognominatum, sanguineo exteri-
 us colore, ideoq; tritus is sanguinē re-
 fert

fert, ferrum tamen Magnetis modo minimè trahit. Hunc pro vero Magne te à non paucis pharmacopolis damnofo errore venundari vidimus. Alterum autem Hæmatiten dicit idem Plinius venis rubentibus discerni, hoc est ab optimo defciuisse iudicari: ita enim Plinium intelligo. Hic siquidem Dioscoridi probatissimus est, nō qui intermixtas habet venas rubentes, (sed Probatio. qui puro colore (vt eius verbis vtar) niger est, durus, in se æqualis, & nulla infectus sorde nulloq; zonarū excursu. Itaq; duæ nobis præcipuæ hæmatitis species relinquuntur: Altera exterius rubens, interius autem nigricās, vt Magnetis colorē quadantenus imitari videatur: altera verò omni ex parte nigra. Quanquam nec me fugiat alia etiam à Plinio numerari illius fastigia, verùm duo hæc nostro instituto suffecerint. Neq; enim de singulis Gémis sed de selectissimis vulgatissimisque differendum suscepimus. Porro

FRANCISCI RVEI

Virtutes. quod ad vires attinet: oculis cruore suffusis mirè prodest, muliebre profluuium sistit, & cum mali punici succo ijs qui sanguinem reijciunt confert. Vesicæ præterea utilis est, & serpentium ictibus. Ex lacte oculos à lachrymis vindicat. Imò & ipsos proci-dentes ingenita vi continet cohibet-que. Calfactoriæ & extenuatoriæ est facultatis.

De Succino. Cap. XXVI.

VARIÆ multùm de Succini ortu autorum sententiæ sunt. Prætermisis tamen de eius origine & natura opinionibus diuersis, sed & de eo ridiculis Poëtarum fabulis, in India atq; Germania Plinius tradit nasci de-fluente † medulla arboris è pinearum genere: quemadmodum è Cerafo, gû-mi, & ex Picea, resina redditur. Erum-pere nanq; humoris abundantia, suc-cosumq; primum esse, dein verò vel ri-gore vel tepore autumnii densari atq; durari confirmant, & intumescenti-bus

Genesis.

Plinius lib.
37. ca. 3. p
medulla
mâlim la-
chrymauel
resina.

bus tandem marinis æstibus rapi, ac
 in littora nonnunquam transportari
 aduersa. Inde quæ succino nomen, quod
 pini arboris succus esse credatur, argu-
 mento quod attritum pineum refert
 odorem, accensum quæ redæ modo ni-
 dore flagret. At liquidum primo stil-
 lare indicio quidem sunt quædam in-
 tus translucentia. Porro succinorū Genera
 tria esse præcipua genera literis pro-
 ditum est. Primum, quod melleo co-
 lore conspicitur: secundum, quod Pha-
 lernum vinum: tertium, quod candi-
 dum refert, quod & odore præstan- Probatio
 tissimum est. Præferunt quidam Pha-
 lernum, fuluum scilicet ac translucens
 confimili vnde quæque substantia & co-
 cremento, ea tamen lege ut non nimio
 ardore flagret, sed leuem tantum ignis
 ostendet anhelationem, non autem
 igneum fulgorem adsequatur. Apud
 multos autem album odoris illece-
 bra commedit. Rude quidem primum
 & austerum legitur, tandem verò adipe

lactentis suis incoquitur, deinde ex-
 politur. Porrò quod ad succini vir-
 Vires. tutes spectat, infantibus pro amuleto
 ligari, lymphationibus pdesse, ac lo-
 tij difficultatibus, inuenio. Præterea
 in polline exhibitum albos menses,
 stomachi fluxiones, ventusq; proflu-
 uia sistere, crebro didicimus experi-
 mento. Cor & cerebrum vel odoris
 præstantia propalàm recreat. Ex mel-
 le teritur ad oculorum finiendas hu-
 miditates. Attritum & calfactum fe-
 stucas, quisquillas & leuissima quæq;
 allicit & attrahit, præter Ocimi tamè
 furculos, quos autore Plutarcho, re-
 ijcit repellitq;, vnà etiam cum ijs quæ
 cunq; oleo perfusa fuerint. Succinũ
 seplasiariorum officinis charabe bar-
 bara Arabum voce dicitur. Hoc gene-
 Lyngurius re & Lyngurium vel (vt alijs placet)
 Lyncurium contineri, coloris, substã-
 tiæ & proprietatum congenæ germa-
 nitas, multis persuasit: forsitan enim
 fuerit secundi generis, hoc est, Pha-
 lerni

lenni ruborem referentis species quædam ardentior. Fabulosum omnino esse suspicio est, quod plerisque Gemmarum perscrutatoribus videtur, Lyncurium ex Lyncis animalibus urinam harenamoxa deiectione contactam, Solis deinde ardore concretam ac duratam, consistere.

*De fictitiarum à veris Gemmis differentia,
& dignoscendi ratione. Cap. XXVII.
& ultimum.*

Non mediocrem fidei ac maiestatis partem Gemmis ademit de republica pessimè meritorum hominum pertinax avaritia & luxus. Quandoquidem inde factum est, ut tam subtili dolo ferè omnis generis Gemmæ adulterentur, ut à fictis veras dignoscere vix sit aliquis modus. Sunt quippe qui ex veris, at vilioribus, alterius generis lapillos ementiuntur: uti iam versus pererebuit multo contumacique

FRANCISCI RVEI

igne Sapphiro Adamãtem fingere, & tanta arte imitari, vt multis hic fucus non rarò imposturam faciat: vocãtq; albam Sapphirum. Quibus longè perniciosiores sunt, qui nitro, vitro, ac alijs vilissimis materijs, adiecto coloris mendacio, optimas ita æmulant, vt sua nequitia naturæ opus, sagacissimamq; & inuincibilem arté, tantùm non assequantur, qui vtinam à republica amandarentur: suis nanq; id genus fallacijs tam huic quàm autoribus qui solerti studio & diligentia de verarum Gemmarum natura & viribus doctissimè differuerunt, ita quidem imponunt, vt dum qui ementitas decepti, pro Germanis emerunt, easque ijs non esse præditas facultatibus deprehendunt, quibus philosophi naturales donatas esse confirmarunt, & Gemmas & de ipsiis definientes autores vel vilitatis vel mendacij atq; temeritatis damnent, vel etiã pleunq; malè audiant qui certissimas ab-

absolutissimasq; commendant. Ut itaq; impostorum vitari queant sceleratissimi fuci, paucis Gemmarum probandarum rationem persequi libet, ubi primum te monuerimus & has multo æuo fenescere, proindeque & gratiam & vires sensim multis seculis deponere. Pellucentes igitur lapillifereno ac matutino cælo: omnino autem in horam quartam probari debent. Re namq; compertum est ijs horis ac aëris constitutione penitius longè introspecti posse quicquid vicij habeat. Porrò & pondere internosci cõpono, quanq; & hîc diuersas multum authorum esse sententias animaduertam. nonnullis enim placet generosas grauiores esse: alijs contra sentientibus, eas scilicet leuissimas minimiq; ponderis esse, quod & factò periculo deprehendi, nec id citra rationem fuerit. vel hoc præsertim nomine quòd fictitias cum ab ignobiliori adeoq; & minus efficaci agente, tū ex longè obscu-

Gemmas
tandē se-
nescere.

Hora pro-
bādis Gem-
mis oppor-
tuna.

Pondus.

Generosæ
minoris
ponderis.

FRANCISCI RVEI

rioni ac magis terrestri substantia fieri palam sit, quibus etiam Plinius ad-
 stipulatur lib. 37. cap. vlt. Experimenta (inquit) pluribus modis constant.
 Primum pondere grauiores sentiunt. Post hæc corpore: ficticijs pustulæ in
 profundo apparent, scabritia in cute & capillamento, fulgoris inconstan-
 tia, &c. Quibus coram ostendere videt, quod à falsis intelligat veras pon-
 dere superari. Cui & id suffragatur, quod Margaritas præfert, quæ minus graues
 sunt. Examinantur denique & corpore: Ementitis quippe bullæ in profundo
 comparent, quas & scabra cute & capillamentis, staminum tenuissimorum
 instar intercurrentibus, cõspicias: fulgore item inconstante atque iniucundo,
 nitore videlicet priusquam aciem cõplectatur elanguido. Certissimarum si-
 quidem splendor colorve non in facie tantum (vt in adulterinis) sed & per
 omne corpus, quibusuis etiam forma & situ gratissimæ iucundissimæque vi-
 lun-

Bullæ emētitas ostendunt.
 Fulgoris inconstantia.

suntur, ceu scilicet ad sui decoris spectaculum blanda quadam oculos alligant comitate. quò namq; diutius inspiciuntur, hoc magis delectât, ac gratiæ non inefficaci illicio obtutus explent. Laudatæ item limam non capiunt: vt vel hoc solo veras à falsis discernere mangonum magna pars norit. Sunt tamen qui Smaragdum & Topazium excipiant. Deinde & ignibus Experimentū ab igne p-
 pinquæ non spurix, illæ sæ euadunt: excepto tamen Chrysolectro ignium rapacissimo. Ad hæc duriores maxime commendantur, nimirum quòd lapidi propria fit durities. Quòd autè Laudatorū electio. ad optimarum delectum pertinet, æqualibus cauas vel extuberâtes postponunt. Oblongas quadratis prætulit antiquitas: verùm nunc anteponūt quadratas, vt quibus angulosis minima olim fuerit autoritas, nunc versa vice clarior sit gratia. Illas sequuntur quæ lenticulæ formâ, deinde quæ triangulæ. Omniū verò nouissimæ æsti-

FRANCISCI RVEI

mantur rotundę, quamuis forſitan omnibus præferri deberent ſi figuræ rationem ſpectes.

Epilogus. Noſtris verò his lucubratiunculis ad umbilicum tandem perductis, poſtremò te quoq;, beneuole lector, admonere viſum eſt, nil tibi mirum eſſe debere, quòd Gemmas quandoque maſculino, aliquando autem fœminino genere ſcripſerim, nimirum cum utroq; genere ac promiſcuè illas collocari apud claſſicos autores crebrò legere ſit. Cuius quidem rei vel vnicus mihi teſtis & autor eſt idoneus Galenus ille Medicorum ab Hippocrate abundè princeps, libro 9. ſimpliciũ pharmacorum.

FINIS.

AD LECTOREM.

Horum librorum author Rucus, præmiserat bene longam Purgationem siue Apologiam, qua Anonymi cuiusdam censuris in hos libros respondet, & in hoc plurimus est. Figuris certis lapidum seu Gemmarum certo tempore insculptis, peculiare quasdam vires cœlestes influere. Eam nos propter prolixitatem simul, & quòd synceriori religioni non cõsentanea, sed Magica potiùs videretur, omisimus. Excerptimus tamen pauca quedam, quæ nec superuacanea nec indigna cognitu videbantur, Theologorum præsertim quorundam testimonia: quæ hîc subiecimus.

Quæ de auro Leonis effigie cõsculpto narraueram, Censor meus (in prima æditione) oblitteravit: tametsi ego me narratorem præbueram solû sententiæ quorundam philosophorum nõ vulgariû, de viribus auro Leonis effigie

AD LECTOREM

ritè insignito à cœlo transfusis: corū
verò opinionem probaueram mini-
mé. Et multis interpositis, Bonauen-
turę verba recitat, ex libro 2. Distinct.
„ 12. Quæst. 2. Art. vlt. Dicunt philoso-
„ phi, quòd corpus cœleste mediante
„ suo lumine influit vsq; ad profundū
„ terræ, vbi mineralia corpora generari
„ habent: & quantum ad hoc verum di-
cunt. . . Hoc testimonio Rueus putat
inferri posse, stellarum radios simili-
ter in metallo lapillosq; varijs figuris
consculpta, cum allatis secum pote-
statibus, posse transfundi: quas vires
diuinitus (inquit) à prima constitui-
one, totam speciem consequentes, il-
lis infinitas esse cœlicis corporibus vul-
tibusq;, idem Bonauëtura dicit libro
eodem, distinctione 14. quæstione 2.
ad finem. Sic Rueus. Sed à cœlo &
astris vim corporibus inferioribus in-
fluere tum rebus alijs omnibus, tum
subterraneis quoq;, non opus erat eū
multis probare, cum id nemo fortas-
sis

sis neget, veluti naturæ consentaneū. In figuras verò certas, ab homine factas, cœlestem vim aliam atq; aliam, prout figuræ differunt, & alijs atq; alijs temporibus, inq; conuenientemateria sculptæ sunt, influere, homines pij & Christiani vix concesserint.

Et mox; Singulis stellis (inqt Rueus) suæ insunt facultates totam speciem consequentes: (quas essentielles ac específicas nominaueris) per quas proprijs funguntur munijs, Cui & id eiusdem Bonauéturæ distinct. 4. Art. vlt. quæst. 2. in hunc modum dicentis adstipulatur. Ratio verò qua diuersa imprimunt (subaudi luminaria cœlica) non est, vt putant aliqui, propter diuersitatem qualitatum: sed ex parte diuersitatis virtutum. Quia enim conditor mundi corpora cœlestia incorruptilia posuit ad regulandum & regendum corruptibilia, quæ sunt diuersa & multiformia, dedit eis virtutes consequentes suas species, secun-

AD LECTOREM

dum quas diuersa luminaria aspectū habent ad diuersa elementa, & ad diuersa corpora mineralia: haec tenus Bonauentura. Sed hoc etiam concessō non sequitur, ad figuras & res artificiosas quoque stellis ita suum esse respectum, ut ad naturales. Minimè etiā firmum est ad hoc quod intendit probandum, argumētum à speculo: vnicum (inquit) nec rarum aut incōpertum exemplum his annectere consilij est, speculum scilicet rotundū, leue, cauum nitidissimumque (solis orbē vel hac ratione referens) quod ob talem figuram & concinnam præparationē, arte tamen hominis sollicitatā Phoebi in se radios tam ampliter efficaciterque comprehendere palam est, ut non tantum abundè incaleat, verū suam usque ad eò in propinquum corpus caliditatem transfundat ut id etiā adurere queat.

Et mox: Philosophorū illorū sententiæ Thomas Aquinas doctor sanctus

Voca-

vocatus, lib. de fato suffragari videt, ubi dicit, vestes, ædificia & quæcunq; artis opera certam à syderibus suscipere vim qualitatem ve. Quamuis non eam illis admiserim efficaciam, quam legere est non paucos superstitiosos impostores (magiæ id est veræ philosophiæ nomine indignissimos Sophistas) eis tribuere. Sed illas ex arte figuratas rem cum eodem Thoma lib. cõtra Gentiles non negarim, ijs perfundi posse facultatibus, quas euides est cœlum herbis rebusq; alijsq; infundere. At apud nos non tanta est Aquinatis authoritas, vt tantum tribuamus imaginibus, vt veluti idololatriã quandã magicã in eis committamus.

Et rursus: Si nanq; (inquit) vel Aquinate autore, per effigurationẽ vis quãdam cœlica similis ei quæ à cœlo herbis impartitur hauriri potest, multas autem herbas calculo tũ præuertendo tũ deturbãdo ac sanãdo efficaces esse apud omnes receptũ est medi-

AD LECTOREM

cos, adde & longo usu firmatum exploratumq̄, nōne sequitur aurum leonis figura ritè insignitū, arteq̄ conflatum, contra calculum remedio esse posse. Proinde Petrus ille Aponensis conciliator dictus, adstruit medicū morbos figuris pellere posse. Denique Albertus ille multa eruditione magni nomen meritis, Theologiæ philosophiæq̄ professor spectatissimus in libro quē Speculum vocat, ubi à licitis illicita se discreturum pollicetur, adfirmat, figurationes ab astrorū peritis constructas, cælica virtute efficaces fieri, quinimò figuras, dictiones, literas, imaginibus insculpi permittit, ad hoc duntaxat, vt ætherea quædam in eis hauriatur: tametsi pro suo officio abusum damnet: magis autem orationes, suffitus, carmina & id genus superstitiosas ac vanissimas imposturas quibus non pauci eorum qui se magorum nomine, maxima virorum sapientium illustrium nomi-

nis iactura, venditāt, dæmonibus prauis figuris adhibendis vti consueuerē. Hæc Rucius. Nos inter Aquinatis, Aponensis & Alberti auctoritatem non magnum discrimen facimus: & ad sacrarum literarum testimonia, piorumq̃ hominum iudicia prouocamus.

Post hæc: His (inquit) imposituro coronidem subijt his quoq̃ annectere, Philostratum referre, Hyarchā primum inter Indorum sapientes, septē construxisse annulos, septem planetarum nominibus insignitos & sculptos: eosdemq̃ Apollonio Tyaneo dedisse, singulis scilicet proprijs statisq̃ diebus (pro dierū & per eos dominantium planetarum discrimine) partiendos deferendosq̃. deinde & affirmasse ipsum Hyarcham Apollonio, auum suum philosophum, centū atq̃ triginta annos simili fretum cœlesti beneficio vixisse. Indeq̃ Apolloniū ijs annulis magna utilitate vsum,

AD LECTOREM

centesimo etiamnum anno, iuuenem retulisse. Nos Apollonium Tyaneū hominem magum fuisse; & his in rebus autoritate eius cōtra piū Ecclesiæ cōsensum vti, nefas existimamus.

Deinde Hermetem Trismegistum quoq; suæ sententię authorem facere videtur. Ad quod respondeo: in ijs quæ extant Trismegisti, Græcis, nihil tale reperiri: referri autem ad illum authorē spuria quædā & *Ἰσοπέριγραφα*.

Et inferiūs: Quid ergo (inquit) cuncta quæ humana ratio non complectitur, aut sacra eloquia non confirmāt, dæmonum imposturis dicanda relegantur, vt ne ipsi quidem perspicuè coram experientiæ credendum ille (meus Cēsor) audeat affirmare? Nōne Pæoniæ radix singulari proprietate comitiales arcet accessiones? huius tamen facultatis ne sapiētissimus quidem philosophus (puto) rationē reddiderit exactam. An propterea vitio dandū fuerit medico, illi affectui
fanan-

sanando, Pæonia uti? Ex duobus his argumentis, prius diluitur, si reprobe mus omnia quæ vel sacris literis prohibentur apertè, vel quæ optimi & sapientissimi siue pijsissimi plurimi reprobarint, ut omnè in amuletis, imaginibus & huiusmodi rebus curiosis superstitionem, ne dicam, impietatē & *ἰδωλατείας* speciem. Pæonia si iuat, naturali quadam vi, aut si libet etiam coelesti, iuuerit: sed hoc

nihil ad imagines certas
& curiosas.

F I N I S.

CLARISSIMO AC ERV
DITISSIMO VIRO FRANCI
sco Ruelo Medico, Infulis artem Apollineam pro-
fitenti, frater Paschasius Balduinus ca-
nonicus Phalempinensis
S. P. D.

*Hac Epistola super his duobus Rueli libris
iudicium continetur primùm: deinde de He-
braicis Gemmarum nominibus, deque ea-
rum admiratione, usu, abusu, & viribus
tractatur.*

Perlecto libello quem de viribus
ac natura Gemmarum nuper elabo-
rasti, non potui tibi non gratulari,
optime Francisce, hoc à te argumen-
ti genus esse tractatum ac illustratū:
tum quòd tuam professionem nō de-
deceret eiusmodi studiorum inquisi-
tio, tum quòd nos quibus potissimū
sacris operi nauare opus est, permole-
sta animi anxietudine atq; labore le-
uaueris. Ea enim nō nihil ad sacra per-
tinere nullus, reor, inficias ibit, quum
tam sedulò ac seriò illis interferatur,
ac or-

ac ordine disponantur. Atqui penitus ista exquirere, quia per varia prophorum scripta disperguntur, atque ea mente ab eis explanantur ut ad temporale commodum proficiat, per officium nobis non conceditur. Sed & pontificijs decretis plus nimio eisdem incumbere vetamur, cogimur quoque præscriptis diuinis sacras euoluere literas. Scrutamini scripturas, inquit ipse sacrosanctorum oraculorum conditor, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, &c. Quod verò Ioannis *Αποκαλύψις* locum tibi potissimum delegeris, ibique traditum ordinem tenueris, ac deinceps cæterarum Gemmarum quæ celebriores habentur, non omiseris elucidationem, maximè probo. Certissimum enim ac solidissimum locum qui in diuinis literis habetur, & qui tuo congrueret instituto selegisti, utpote cuius interpretes & autor idem esset de quo ambigere nepharium sit. Illa autem nomē-

PASCHASII BALD.

Hebraica
nomina
Gemmarū

clatio quę in Exodi libro digeritur ca-
pite 28. incertior ob variam interpre-
tum translationē, & diuersas scripto-
rum opiniones habetur. Si voces He-
braicę perinde compertę essent atq;
Gręcę nulla fuisset eligendi ratio, ni-
si fortè quia hæ ad sacerdotalium or-
namētorum splendorem, illę autem
ad ciuitatis diuinę cultum & ornatū
pertinet. Nunc quia Hebraicus sermo
paucissimis fuit agnitus qui externa-
rum linguarum habuere peritiam, tū
ob vetustatem, tum ob solitariā He-
bræorum vitam qui ab alijs gentibus
segregati, earum commercijs rariū
vterentur. Gręcus autem tam nobis
familiaris vt in quotidianū vsum no-
strum transierit, meritò quod sic vti-
tatum habetur, præ altero tibi in ex-
planationis materiā sumpsisti, ne am-
biguis fundamētis iactis totum quod
superstrueretur, vacillaret. Hebręi si-
quidem, maximè huius ætatis, tanta
caligine in horum notitia cęcutiunt,

vt

vt plusquàm talpas exoculatos crede-
 refas sit: nisi fortè quorundam lapil-
 lorum Hebraica vox in externam lin-
 guam deriuata antiquæ veritatis vesti-
 gia etiam cæteris nationibus relique-
 rit, ac inde à primis auis ad nos vsq;
 permanarit illorū incolumis nomen-
 clatura. Quorum præter Sapphirum Sapphirus.
 qui ipsis vniucè quoq; dicitur, & Ia-
 spidem iaspeh nominatum, nullum Iaspis.
 crediderim hac ratione cognitū: tam-
 etsi etiam in Iaspide aliud interpretes
 nonnulli sentiant, eundem in Beryllū
 vertentes, cæterorum nomina ad lin-
 guam nostram translata variant, alijs
 alia suspicantibus. Vnde non satis cō-
 pertum habetur an idem diuus Ioan-
 nes sacris illis gemmis antiquitus per
 Mosen proditis alludere vel conueni-
 re voluerit, quando quidem in nomi-
 num descriptione cum interpretibus
 antiquis non plurimum dissentit, hoc
 est tantum in carbunculo, achate, Li-
 gurio & Onychino, quarū vice Chal-

PASCHASII BALD.

cedonium siue Carchedonium, Sardonychen, Hyacinthum & Chryso-
prafum constituit, vt non satis liqui-
dum fit de interpretum fide, quū iam
omnis illorum versio in dubiū à non-
nullis vocata sit. Arbitror tamen illū
non eosdem lapillos adijcere voluisse,
quum onychis, qui apud Mosen in-
ter duodecim Gemmas memoratur
nullam mentionem fecerit, quem ple-
riq; omnes eo nomine ab Hebraica
voce scoham tralatum vocitant: nisi
fortè Sardonychem idem Ioannes p-
illo statuerit, quod Iosephus facere
videtur. Cuius onychini lapilli in tuo
opusculo vix recordatus es, quum ta-
men præ cæteris in veteri instrumen-
to eius mentio frequētius repetatur.
Arbitror id consultò tibi accidisse, q̄
malignioris sit naturæ, nec inter cele-
briores Gemmas supputetur, neque
tantæ sit dignitatis & vsus, vt curæ ti-
bi fuerit illum enucleatiùs explicare.
Quod idem in Lyncurio, quem no-
stra-

strates theologi aut physiologi Ligu-
 rium appellitant efficere visus es, nisi ^{Probatio:}
 quòd succini naturam demonstrans
 eius aliquantulum memineris. Porrò
 cæterorum qui sacris libris continen-
 tur, quos tamen Apocalypsis non ha-
 bet, gaudeo te non fuisse oblitum, qua-
 tenus non minus è re theologica fue-
 rit, hos noscere quàm illos. Carbu-
 culum & Achaten Exodus liber cap.
 28. atq; Ezechiel nobis exhibent, ada-
 mas quoq; ab eodem Ezechiele cap.
 3. & à Zacharia vsurpat, quamvis hoc
 potius interpreti Latino quàm verita-
 ti tribuerim. Neque enim Hebraicus
 sermo ibi permittit Gemmam omniù
 nobilissimam intelligi: quum duriti-
 es in idem tantum, non præ signis e- ^{Virtutes.}
 minentia petatur, vt etiam fit è filice il-
 lic memorato. Intellexerim itaq; pro
 illo aliquod saxi genus: quod etiam-
 num Græcus interpres ostendit, in pe-
 tram eam vocem vertendo. Sunt qui
 in Exodo ac Ezechiele loco Iaspidis

PASCHASII BALD.

adamantem collocent, tanta est Hebraeorum oculis offusa caligo. Nec non sunt alij qui pro vitro, quod Iob cap. 28. ab interprete positum est, vocem Hebraicam Zecucith in adamantem vertendam autument. Id ipsum penè in omnibus Gemmis reliquis vsuuenit Hebraeis, vt subinde nouam vel aliam pro alia excogitent: sic sunt cæci errorum magistri, quibus illæ diræ à sacro Psalte profusæ imputantur. Obscurentur, inquit, oculi eorum ne videant. Est quoq; eodem cap. Iob vocabulû, quod in Coralliû trahunt quû nusquam in sacris habeatur: id autem est pro quo, excelsa, traduxit interpres Latinus, minus consideratè vocem Hebraicam pro altera sumens. Inuenimus quoq; alterâ vocem, in eminentia, in eodem capite versam, quam etiam volunt esse cuiusdâ Gemmæ symbolum, Gabis ea dictio scribitur. Hæc autem dixerim vt tuû consiliû approbè, qui diui Ioannis Gemmis explanandis, reli-

reliquas etiam usu & dignitate celebriores non omittendas censueris, in quibus eas quæ sparsim in diuinis literis leguntur, tametsi clarum non sit quæ sint, verisimile fuerit contineri. Non abnuerim tamen illud primū seculum, quo sacræ cōditæ sunt scripturæ, hoc est Mosis ætate, non usque ad eò fuisse edoctū vt omnium Gemmarū pernouerit naturas & vires, quum inficiari nō queamus illud tunc primū omnē ruditatem exuisse, & perspicuū sit, ab ætate Plinij non parum immutatam esse earum Gemmarū æstimationem, Gemmarū & quibusdam non parum precij ac-^{precium.}cessisse, quum eo tempore primum vel secundū dignitatis locū obtinerēt vniones, nūc autē vix quartū sortiantur, His, id est sestertiū centies vna Cleopatrarū Aegypti reginarū Margaritæ: quæ summa nō minus æstimatur ducentis & triginta quatuor milibus, trecentis quoque & septuaginta quinque ducatis. Potuerūt itaque eo rudis seculo Adamā-

PASCHASII BALD.

Gemmarū
admiratio.

tes & nonnulli alij lapilli primæ nūc
indicaturæ fuisse ignoti: & qui maxi-
mè tunc dignitatis fuere, temporis ac-
cessione, nobilioribus cedere coepe-
runt. Ecce quò me protraxit tuus de-
Gemmis & lapillis operosus labor,
Cernis quis tandem Epistolæ finis e-
rit, si cuncta examuffatim pergam edi-
cere quæ fœcundum hoc tuum argu-
mentū parere possit, si mysticas à sin-
gulis Gemmis significationes eruere
parem: si duodecim fundamenta his
lapillis ornata, portasq; singulis Mar-
garitis extructas, theologorum mo-
re, ad morum fabricam & sacramen-
torum expressionem trahere velim.
Quem hæc contemplatio, atq; tā de-
cori habitaculi adumbratio, ad vitæ
purioris splendorem non pertrahat?
quis prauos mores ad rectitudinis li-
neam huius ciuitatis tam speciosæ de-
siderio non corrigat? quis tam obesa
mentis & hebetis ingenij, qui non ex
his perpendat, quanta mundicie præ-
pol-

pollere debeant ciuitatem tantis ornatam miraculis ingredi cupientes, quum nihil coinquinatum, vt palàm diuus ipse Ioannes asserit, in illam recipiendum sit. Iam paulisper nõ pigebit animũ attendere in eos qui horum lapillorum gestaminibus gaudēt honorari, vel vt se ad exercitia spiritalia inde promoueant, quod in illis miracis vestibus quas sacerdoti magno apparatus legimus, factũ credimus: vel vt eorum fulgoribus sese venditent apud vulgus ignobile gloriolam quãpiam ex his captantes, & quiddam diuinum sibi arrogantes, quod Tyrio regi impingit propheta Ezechiel, quẽ in medio ignitorum lapidum ambulasse suggillat: de quo paulo antè dixerat, Eò quòd eleuatum cor tuum quasi cor Dei. Et pòst, Omnis lapis preciosus operimentum tuum. Eiusmodi homines quis non fateatur degeneris esse animi, qui proprijs ornatibus priuati, hoc est virtutibus denu-

Cõtra luxũ in gemmis gestant dis.

PASCHASII BALD.

dati, exóticos & externos cultus asciscunt, tiaras, digitalia, cingulos, & quod non, frequentissimis lapillis infarciunt; perinde ac si in illos vertendi essent, animi nativa ornamenta fastidientes. His hominibus si vel mentis micula inesset, cura diuersa, ea nimirum quae omne facticium & commentitium aspernatur, in primis appeteretur, quae honestos mores illis ipsis lapillis designatos induere satagerent. Excellens quidem naturae opus & non exiguum miraculum est Gemmarum natura & vis, si spectetur materiae temperamentum & quaedam lucis cum elementari crassitie copulatio, & eo praecellētius quodurabilius: & tam est mirabile, ut ipsa naturam suam totam vim in earum officium collegisse ac effudisse videat. Quamobrem has gestaturis, quia summo opere intuentium oculos alliciunt, expedit, ut in cuiusdam insignioris operis symbolum aut signum adsumatur, quo mens haud in paucis naturae gradi-

Admiratio earum rursus, & gestatio licita quae.

gradibus illas antecellens vegetior,
& ad suæ operationis promptitudi-
nem accommodatior reddatur: & ad
æternam beatitatem, ad quam beni-
gnus conditor illam destinavit, com-
pendiosius perueniat. Hoc præcipu-
um horum lapillorum munus credi-
dem, quod si defuerit, indignum
prorsus celsitudini humanæ gestamæ
poterit iudicari, ne vnde corpus quod
corrumpitur ornatum aucupatur, in-
de maius dispendium animus cœle-
stibus natus incurrat, & ne nimio la-
pillorum fulgetris addictus, lapideus
etiam ipse animus euadat, ac proin-
de à sua conditione decidat: nec ab
ijs honoris subsidium quærat, qui-
bus ipse opinionem honoris elargi-
tur. Hac ratione agnoscant reges &
pontifices, & quicumque horum ge-
stiunt adiacenti luce gloriosiores ap-
parere, eorundem vires, illasque ad animi
vegetationem transferant, ut in Sapphi-
ro fit castitas & cœlestium amor, in

PASCHASII BALD.

Carbunculo ardens charitas, in Adamante iustitiæ constantia, in Smaragdo facilis humanitas, & in cæteris simile aliquid quod menti virtutem tribuat: ne quiddam simiaticum referât, hoc est, ne sicut simia in purpura fastuquendâ ostentent & se ridendos præbeant. Nolim tamen salubres Gemmarum vires attenuare, corporibus humanis oppidò quàm profuturas, si commodè illis applicentur. Quas vires & proprietates vt reliquarum rerum, corpori humano conducibiles, fuerit physicorum vestigare: illa verò signa quæ mentem moueant, theologorum: vt in eadem re tractent medica physici, & diuina theologo, atq; sic vnumquodq; membrum in mystico Christi corpore, suo munere dignè p̄fungatur. Vides optime Francisce, tui libelli lectione me non parum fuisse delectatum, qui tot verbis gaudiû testatum reliquerim, & affectus hos velut œstro percitus vel potius numi

nc

Vires naturales.

ne afflatus ediderim, ne prorsus perditum laborem tuum autumes. Nam si eiusmodi fructus ne utiquam sequantur, frustra fuerat à sacris tuum argumentum petisse. quandoquidem luce clarius est in his Gemmas esse memoratas non ut corpori decorando seruirent, sed animi virtutibus vel cōquirendis vel conseruandis proficerent. sed neq; alioqui plurimum decuisset eundem libellum cuius *ισόρρογώντων* dicare, quibus sacra tractare semper incumbit: sed neq; me censori statui oportuisset, cuius vires tantæ rei expediendæ impares sunt. Non pauca etenim è philosophorum adytis, nonnulla è theologorum placitis in medium deduxisti, de quibus certum ferre iudiciū difficile fuerit, quēdo nec summus philosophus possit omnibus his sufficere, & theologus interdum conuiuebit, nonnunquam dissimulabit, modò nihil sit oraculis cœlestibus ac ecclesiasticis dogmati-

EPISTOLA

bus repugnans. Eiusmodi sentimen-
-torum nonnunquam narratorem nõ
assertorem suspicio, quòd habeas nõ
infimos autores quibus acceptum fe-
ras quod expromis & quibus te tuea-
ris, quum liberum sit in plerisq; vtran-
que partem fouere. De quibus nunc
esset longius quicquam differere, præ-
sertim quũ probè calleas quid intus
habeam. Relinquo sua astrologis apo-
telesmata, theologorum turbam non
modò refragantem, sed manibus pe-
dibusq; illò adrepentem interim dis-
simulo, de quib⁹ nihil mihi libet nũc
scribere, quãdo prolixior ipse fuerim
quã putaueram, præsertim tibi oc-
cupatissimo, cuius seria inter-
pellare, piaculi quid-
dam refert. Va-
le.

ALARDVS RVEVS ETIAM-
num puer, Patris obseruandissi-
mi libellum, Lectori com-
mendat hoc Ele-
giaco.

*Qui legis inuisi conuiuia cruda Thyeste,
Discerptumq; vagis curribus Hippolytum,
Oedipodemq; oculis captum: structamq; uenenis
Medeam, regum bellaq; ficta legis:
Qui legis Harpyias, Centauros, Gorgonas, Hydram,
Quid nisi monstra, precor, prodigiosa vides?
Talia quae cruciant animum male sana facebant,
Quaeq; virum sapiant perlege scripta Patris:
Hic vim gemmarum tractat, quae cognita longè
Illarum vincit commoditate decus.*

Eiusdem ad patrem integerri-
mum, Epigramma.

*Ecce pater volitant totum tua scripta per orbem,
Docta per aeternos scripta legenda dies:
Nempe tuo exemplo me nostrum nomen in auras
Spargere vis: tutum vixit mihi pandis iter.*

DE RERVM

FOSSILIVM, LAPIDVM ET GEMMARVM

maximè, figuris & similitudinibus Liber: non solùm Medicis, sed omnibus

rerum Naturæ ac Philologiæ

studiosis, utilis & iucun-

duſ futurus.

Cum Gratia & Priuilegio S. Cæs. Maie-
statis ad annos V II.

TIGVRI M. D. LXV.

N O B I L I V I R O

D. ANDREAE SCHADCO-

uio, Salinarum Cracouiensium No-
tario, patriæ decori,

Heluctius

S. D.

*A R A E & singulares tuæ
virtutes, vir nobilissime & pa-
trone obseruande, maximè ve-
rò pietatis sincerioris feruens
studium, & doctrina inter tui ordinis viros
excellens, vt iampridem te suspiciendum co-
lendumq; mihi deligerem, facile induxerunt.
Postquam verò te quoq; amore ac beneuolen-
tia me dignari hominem tibi de facie ignotū,
lucubrationibus fortè meis qualibuscunq; de-
lectatum, ex Antonij Snebergeri (ciuis ac di-
scipuli quondam mei charissimi, nunc in cla-
rissima Regni vestri vrbe Cracouia doctissi-
mi celeberrimiq; medici,) literis intellexi: &
beneficentiæ insuper tuæ fructum aliquē per-
cepi: quo pacto animum obseruantissimum si-
mul amantissimumq; tui, non ingratum tibi*

Aa 2

EPISTOLA

meum declararem (quod facere, ut par erat, cupiebam,) dubitavi aliquandiu. Nunc verò tandē edituro mihi hunc de lapidibus ac gemmis libellum, tum pro more patronum ei quaero, tu omnium primus in meo tibi venisti, tum praedictas ob causas: tum quòd inter alias virtutes, quibus patriam ornas, summa vitæ modestia & benigna erga omnes probos ac literarum studiosos praesertim, humanitas perpetuò in te elucescunt. Iis verò mihi quoq; ad hanc lucubrationem opus est, utpote rudiorem & imperfectiorem quàm cupiebam multò. Perficiendi autem ocium non in praesentia solùm deerat, sed neq; intra unum alterumq; annum, si vita modò supersit, integrum mihi id futurum videbam. Itaque malui tibi optimo & humanissimo patrono, quod hoc tempore poteram praestare, quàm differre diutius. Quantum ad libri ordinem: nolui alphabeticum sequi, utpote nimis vulgatum & triuiale: neque ad suas classes secundum substantiæ cuiusq; rationem singula referre. hoc enim in secundo libro (in quo lapidum ac metallorum omne genus vim naturamq; & philo-

DEDICATORIA.

philologiam quoque copiose explicabo) si quando illum huic adijcere, aut seorsim edere dabitur, observare statui. Hoc verò in libro, (qui rerum fossilium, hoc est, metallorum, & lapidum in primis, figuras exhibet) similitudinũ & imaginum, quas ipsa genitrix Natura in rebus tam varijs veluti pingendo expressit, consideratione oblectatus, ipsos etiam Naturæ gradus ac ordines, sequi volui: hoc est, à simplicibus dimensionum ac figurarum principijs, & lineamentis primis Opus auspiciari: inde verò ad ipsa corpora simplicia primùm, ut cœlum ac elementa, ab hisce rursus ad cõposita ex eis, Meteora, Plantas, Animalia transire: & in singulis quæ ab eis denominantur, aut aliquam eorum similitudinẽ habent, fossilia enumerare: atque à cœlo & cœlestibus paulatim ad terram & quæ in ipsa aluntur viuntq; aut vigent corpora descendere: id quod physicorum est, dum ratione & sensu interiore omni scrutantur Naturam: Theologorum verò, imò piorum hominum quorumvis, intelligentia melior, quam mentem & spiritum appellamus, ne in hoc descensu anima

EPISTOLA

*immoretur nimium, meliore & altiore quam
 Natura est, principio relicto, efficit. Itaq; vi
 ce versa ab hoc veluti infimo mundi centro
 ascendit, nosq; ipsos, ut ceteras res naturales
 omnes, veluti resolvēs cogitādo in partes sim
 pliciores, ad simplicissima vsq; pergit, sed ad
 huc corpora, imò vnius corporis, quod Mun
 dum appellamus, membra: ex quorum vigore
 harmonia, motu, ordine, & pulchritudine, o
 mnibus admirandis & in suo genere optimis
 maximisq;, non posse tantum hoc corpus sine
 mente meliore & perfectiore, quam qua no
 stro corpori inest, suam vitam vivere, regi,
 moveri, conseruari & durare, facile cogitat:
 inq; hoc ipso summo principio optimo maxi
 moq; acquiescit, & relictis inferioribus Na
 tura gradibus, cum summo hoc bono coniun
 gi perpetuò, ineffabili desiderio auct: sed infir
 mitatis suae ac indignitatis sibi conscia quod
 amat & cupit, eo se potiri posse non sperat: fo
 retq; in hac desperatione & repulsa planè
 vel ipsis belluis infeliciores & miseriores longè:
 nisi vocem & verbum vocantis nos ad se Fi
 lij Dei, (is ipse enim Dei verbum est) audiret:
 & consolantis Spiritus sancti vim incredibi*

DEDICATORIA.

li amore summi boni exardescens sentiret:
Hoc ipso autē veluti igne viventis fidei, qua
Deo & veritati credit propter gratiā & mi-
sericordiam eius in filio mirificē declaratā,
ab omni indignitate sua expiata lustratāq;
in viui & veri Dei conspectum, vt eo eter-
num fruatur, venire iam audet: vbi Gēmas
illas supercœlestes, quæ non terrenas modò no-
stras, sed ipsas etiam cœli stellas, & Solis Lu-
næq; iubar, puritate, luce & pulchritudine
longè excedūt, perpetua & ineffabili dulcedē
ne cōtēplatur. Talibus enim smaragdis, chry-
solithis, beryllis, hyacinthis, alijsq; huiusmodi,
portæ, mœnia, fundamenta totaq; structura
æternæ illius, spiritualis & cœlestis Hierusa-
lem constat: in cuius meditatione & spe, om-
nis nostra felicitas vt hic incipit: ita perficie-
tur breui per illum optimum, maximū, ineffa-
bilem rerū omnium opificē, motorem, paren-
tem: qui idcirco ardentissimum hoc desideriu
sui animis nostris inseruit, vt amare ipsum
non desinentes immortalem aliquando huius
amoris & desiderij fructum caperemus. Sed
longius mihi abripior: & nimio cœlestium

Ad 4

EPISTOLA

*Commarum fulgore captus animus terrenas
 propemodum obliuiscitur. Ad eas igitur &
 institutum à nobis earum qualemcumq; pictu-
 ram redeo. Pictura certè ars homini pro-
 pria & liberalis, admiratione simul & oble-
 ctatione plerunq; spectantes afficere solet: A
 natura verò rebus impressæ imagines ac figu-
 ræ, ceu reuera quadam hieroglyphicæ notæ,
 veriùs quidem quàm illæ Aegyptiorũ sacrifi-
 cis celebratæ, maiestatis etiam aliquid præ se
 ferunt: præsertim quæ nõ fortuitæ fuerint, sed
 planè naturales & (vt ita dicam) specificæ,
 ac generi alicui semper ceu propriæ inherere
 vidètur, vt in Stirpium genere ac Fossilium.
 Nam de alio illo terribiliũ & rarò contin-
 gentium imaginũ genere, quæ vel in aère sub
 limi, vel monstrosis partibus, alijsuè ostentis
 contingunt, nunc mihi sermo non est. Ergo
 admirationis huius causa, & vt ad cognitio-
 nem rerum quarundam, quæ verbis describi
 non ita clarè possunt, faciliùs perueniant ha-
 rum rerum studiosi, figuræ quotquot ferè hoc
 tempore habere potui, adycere visum est.*

*Accipe igitur, clarissime Schadcoui, hoc
 quic-*

DEDICATORIA.

quicquid est, & boni consule: donec forsan aliquando absoluta Stirpium historia, in quam nunc totus incumbo, idem hoc argumentum altero libro, quem polliceor, addito, si diuina fauerint, amplius excolam: In quo de Sale etiam, pluribus agam: quod tibi eò iucundius futurum spero: quoniam Cracouiensium Salinarum, per omnem Europam celeberrimarum, serenissimus Rex, ut eximie virtutes tuas, probitas & fides in primis merebantur, Notarium te constituit. Vale, vir amplissime, bonorum doctorumq; omnium, & piorum in primis, patrone optime: & viue quam felicissimè diutissimeq; incolumis Ecclesie Christi, totiq; patrie, & amicis, ac tuis omnibus.

Tiguri Heluetiorum, M. D. LXV.

quinto Kal. Augusti.

Aa 5

CONRADI GESNERI
IN LIBRUM DE
Lapidum, Gemmarum ac Metallorum figuris,
Præfatio: quæ ordinis rationē reddi-
dit, & Caputum XV. argumen-
ta enumerat.

DE Lapidibus & Gemmis alij aliter suos ediderunt libros: mihi hūc ordinem sequi visum est, quem (ut spero) lectores non improbabunt, ab ipsa ferè natura deductum. Primo enim loco lapides illos, in quibus lineæ duntaxat & puncta, & ad figurâ pertinētia magis quàm ad corpus cōsiderantur, enumerō. Secundo, eos qui vel simile aliquid corporibus simplicibus, ut cœlestibus & elementis habent: vel saltem ab eis denominantur aut cognominantur. Tertio, qui meteoris aliqua similitudine comparantur. Quarto, qui rebus terrestribus inanimatis. Quinto, qui rebus artifi-

PRÆFATIO.

artificioſis natura ſimiles ſunt. Sexto, iſdem nō naturâ quidem, ſed arte ſimiles. Septimo, herbis. Octavo, fruticibus. Nono, arboribus.

Decimo, de Corallio, tanquã planta marina agitur. Undecimo, de alijs quibusdam marinis aut maritimis plantis lapideis, aut ad lapidum naturam accedentibus. XII. De ijs qui animalibus quadrupedibus ſimiles ſunt, ſive figura tantum, ſive ſubſtantia & corpore: & qui ex eis promuntur, vel quomocunq; ab eis denominantur. XIII. De ijs qui ab auiſumuntur aut nominantur. Decimoquarto, ab aquatilibus animalibus. Decimoquinto, à ſerpentibus & inſectis.

De his autem potiffimùm hoc libro agere volui, quòd eorum fortè omnium figuræ exprimi ac depingi poſſint: quæ ad rerum cognitionem adipiſcendam plurimùm iuuant. Cognofci autem res priùs, quàm de ipſarum na-

P R A E F A T I O

tura, viribus ac facultatibus sermonē institui, operæ precium est. Posui autē figuras non omnium, sed quotquot hoc tempore habere potui, plerasque ex illis quos domi ipse seruo lapidibus rectè & graphicè depictos: aliquas verò ab amicis missas, Iohanne Kentmano præsertim, non medico solum doctrina præstanti, sed omnium naturalium rerum consultissimo optimoq; viro: cui maximam huius cognitionis partem acceptã refero. Ab eo enim & res ipsas quàm plurimas, & descriptiones figurasq; multas accepi: quod vt virum ingenuū decet, tam liberè fateor, quàm libenter, cum illum & maximi faciã, & summo inter summos amicos loco habeam.

Scripsi autem primum hunc librū extemporanea quadam festinatione, historiæ stirpium nostræ iam dudum inchoatæ, hoc tēpus veluti ad lusum & recreationem suffuratus, vt homines harum rerū studiosos in diuersis

re-

P R A E F A T I O

regionibus ad alia quibus adhuc ca-
reo ex illorū qui rectè pingi possunt,
& memoria digni sunt, genere lapidū,
mihi communicāda, excitare. Quòd
si fecerint viri boni natureq; studiosi,
ac insuper sicubi fortè emendandum
aliquid in hoc libro videatur admo-
nuerint, vt aliās (Historia stirpiū prius
absoluta, Deo iuuante) hunc rursus
emendatiorem auctioremq; eadam, &
secundum etiam librum (in quo co-
piosè de lapidum, gemmarum, metal-
lorum ac fossilium omnium nomen-
claturis in diuersis linguis, & viribus
eorum facultatibusq; tum medicis
tum reliquis, & vniuersa eorum natu-
ra, agere decreui,) huic primo vt addā
me promouebunt. Quantum verò
ad delineatas figuras attinet, cum ego
primus lapides pictos volumine ijs di-
cato exhibere tentauerim, boni con-
sulent lectores qualem cunq; diligen-
tiam hanc nostram: & si fortè aliquas
non facilè dignoscent, non nobis, sed

P R A E F A T I O.

rei difficultati imputent. perdifficile enim est lapides aliquos ita pingendo repræsentare ut faciliè suis lineamentis suæq; figura cognoscantur, præsertim sine coloribus, cum ne aves quidem & pisces pleriq; sine ijs faciliè agnoscantur. Quamobrem Typographum hortatus sum, ut in eorum gratiam, qui fortè desiderarint, exemplaribus aliquot colores addendos curret. Sunt quæ per se pingi nõ queât, sed aliquo addito, ut Magnes massa informis ad picto acu quem ad se trahat, aut scobe ferri quæ lima apposita intelligatur. Iris verò, si ad parietem arcus cœlestis ei adpingatur: & unio in sua concha. Sed huiusmodi præ accides picturas, ut ita dicam, nullas ego exhibui, præter Magnetem speciminis gratia. Sunt etiã quæ suo colore, quæ ipsa de se reddunt, pingi & repræsentari queant: quorum tabellam sub fine libri, interualis aliquot, quorum suo quodq; colore rei fossilis diuersæ pingitur, aut pingi potest, distinctam subiecimus.

CAPVT I

De lapidibus illis in quibus lineæ potissimum considerantur, aut puncta, & figura in superficie magis, quàm corpus solidum aut eius forma.

Philosophus quartã Qualitatis speciem facit figuram, & suã cuiusq; rei formam, externam scilicet & in superficie apparentẽ. Huic & curuitatem & rectitudinem, & si quid huiusmodi (inquit) est, adnumerat. Figuram eruditi definiunt, qualitatem seu differentiam quandam superficiẽ secundum angulos, quos vel habet, vel eis caret. Figuræ autem differentie videtur propriæ, rotundum & angulosum. angulosi verò, triangulum, quadratum, pentagonon, hexagonũ, &c. Hæc rursus aut in superficie tantum, aut in solidis corporibus spectantur. Videtur autem figuræ nomen sim

plicius aliquid significare, vt quæ vel ex vna linea constare possit, vt circulus: vel superficie vna, vt sphaera: vel paucis certè lineis, tribus, aut quatuor. Quod si lineæ duæ sint, angulus & curuitas accedūt in superficie mathematica: in solida autem, tribus minimum opus est. Forma verò è multis varijsq; lineis, angulis, & superficiebus cōstat, nec vno nomine communi appellari solet, vt figura: quæ nullā materiam sibi propriam habet, vt mathematicæ figuræ omnes. quare cogitatione etiam abstrahi à materia, & sine illa definiri ac considerari possunt. Forma verò sua cuiq; est, vt interior & essentialis, quæ ratione sola cognoscitur: sic etiam externa, quæ è pluribus figuris (vt totum è partibus) earumq; differentijs constat: & certo partium singularum ordine, situ, ac proportione seu inter se mutuò comparatione constat: quæ si probè se habeant, formosa, pulchra, aut bene formata & mode-

moderata, (Græcè *ἁρμογία, ὀπίστη,*
 & *σύμμετρα* dicimus:) fin contrà, de-
 formia, informia. Figura verò absolu-
 tè dici solet. Eadem vt simplicior est,
 ita suum nomen habet, & à quouis fa-
 cilè pingitur. Forma nomen non ha-
 bet, neq; interna, nisi fingamus, vt *πα-
 ρὰ τὸ ἀνθρώπου, ἀνθρωπότης; παρὰ τὸ ἵππου,
 ἵππότης*, sicut Platonici fingeant: ne-
 que externa, nisi circumloquamur, vt
 forma bouis, forma equi: quam & fi-
 guram aliqui nominant, siue impro-
 priè, siue generis nomè pro specie po-
 nentes, vt fieri solet. Figuram verò pri-
 mò proprieq; dictâ, nemo formæ no-
 mine vocitat in superficie præsertim
 vna solaq;: cum formam rotundam,
 teretem, triangulam aut similiter dice-
 re non sit vsitatum. Errant, Simplicio
 teste, qui formâ animalibus propriâ
 faciunt: figuram inanimatis. Sunt qui
 formam rebus naturalibus omnibus
 attribuunt: figuram mathematicis so-
 lum. Nos in hisce figuram primò dici

B b

putamus, nō tamen solis: vt formam non naturalibus tantū, et si id magis propriè, sed artificiosis quoq; tribuimus: vt cum statua hominis, eiusdem forma dicitur. Ergo quæ figurata & formata sunt, pingi possunt: quæ figura formaq; carent, non possunt, vt elementa & similia seu simplicia (περὶ στοιχείων) corpora tum mundi huius, tum singulorum etiam mixtorū: quorū sua cuiq; proxima propriaq; sunt elementa: vt homini sanguis, pituita & utraq; bilis.

Nostoto hoc in libro figuras formasq; lapidum & rerum fossilium ac similiarum, aliquot pictas dabimus: alias quidem in alijs capitibus, prout alię alijs rebus similes sunt, aut ex alijs atq; alijs rebus forma differentibus sumuntur. In præsentī verò capite de lineis primū, ceu figurarum initijs agemus: postea etiam de angulis, qui ex lineis duabus, aut duarum superficierum coeuntibus fiunt. Quòd si quæ

fi quæ occurrerent, figuræ aut formæ rei naturali alteri nulli similes, eæ etiam huc referri possent. Sed vix villas huiusmodi reperiri puto. Obscuriores enim plerunque hæ similitudines sunt: nec certum & constans aliquid in his habemus. Quare liberum esto vel huc vel aliò talia referre. Antelinas puncta locum haberet: solet autem vel potest punctorum & macularum discursus ac varietas, serpentium corporibus cõparari.

Onychipuncta iaspis à Plinio cognominatur Iasponyx gemma: qui & aliam Iaspidis speciem celebrat, rutilis stellatam punctis. Idem de Sandidastro: Commendatio eius summa, inquit, quòd velut in translucido stellantes intus fulgent aureæ guttæ. In Sideropœcilo variant guttæ, Plinius.

Puncta quidem in superficie variè sparsa, stellarum nomine quandoque eleganter vocantur, ut apparebit etiã Capite 2. inter lapides à stellis deo-

De figuris lapidum, &c.

minatos. Acopis gēma aureis guttis stellata est Plinio: & Prasij alterum genus sanguineis punctis abhorret.

Ophites quidam cinerei coloris & punctis varius est, *καρσιγυλί*, Dioscoridi. Epiphanius Sapphiri specie *καρσιγυλί* facit, hoc est, punctis aspersam aureis. Punctis maiores sunt bullæ & verrucæ. Ostracitin Plinij cœruleæ interdum bullæ cingunt, Myrmeciam verrucæ exasperant.

In lapidum genere, faxis, rupibus, scopulis, marmoribus, nulla certa figura est. quanquam enim indiuiduis omnibus inter solida corpora, figura aut forma aliqua sit, propria tamē eis & vniuersalis non est. Gemmarum verò & minorum lapidum, quorum aliqua vis & admiratio est, plurimi certam figuram aut formã habent: quod perfectior magisq; definita earum natura sit, & à materię conditione remotior. A formæ similitudine lapidum multi denominantur, idq; iustius, qui vide-

videlicet rei alicui naturali similes sūt:
vt glossopetra, lithodendrum, hiera-
cites, enorchis: alij à figura, aut figuræ
principijs, vt lineis, quod probari nō
debet, vt mesoleucus, polygrammos,
&c. quæ nomina adiectiua cum sint,
& figuræ propria, malè tribuuntur ijs
ceu propria, cum alijs etiam conue-
nire possint, si figura eadem, eadē
vel lineæ in eis reperiantur. sic & à co-
lore & alijs accidentibus facta nomi-
na, non sunt laudanda. In crescenti-
bus quidem variè in gemmis, macu-
lis, atq; verrucis linearum, quæ mul-
tiplici ductu & colore gemmam affi-
ciunt, sepe numero in eadē materia,
nomina variari, Erasmus Stella tradit,
vir diligens & eruditus, qui primus
nostro seculo gemmarum historiam
literis illustravit. Hier. Cardanus li-
bro 7. De subtilitate, in quo de lapidi-
bus scribit, genus illud figurarum &
imaginū in lapidibus miratur, quod
in eisdem semper apparet, velut à na-

De figuris lapidum, &c.

tura proueniens, quæ non secus, inquit, ac in plantis foliorum & fructuum numerum seruat & rationem. Et hoc ipsum vim aliquam peculiarem habere, & aliquid significare existimat. Et paulò post: Earum (imaginũ) quas proponit natura, quædam sunt velut figuræ substantiæ ac formæ: alię quasi picturæ. Quæcunq; verò formæ loco sunt, casu etiam fiunt, sed non in omnibus. Illæ ergo quæ non semper in eisdem lapidibus inueniuntur, sed rarò, fortuitò nõ secus ac in nubibus generant, nulliusq; virtutis sunt: quales in Alabandico lapide Simiæ, inuẽto Fribergi: & qui ex eodem genere scutulum habuit rubrum, quod quatuor lineæ circumambiebant, quarũ prima tertiãq; albæ, secunda & quarta rubrę. Et Annæbergi Alabandicus alius formam habuit crucis: sed hæc potiùs fuit forma quàm imago. Hæc ille, ex Ge. Agricolæ libris nimirum mutuatus.

Nunc

Nunc ad particularia descendamus.

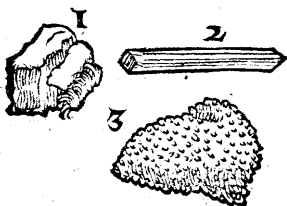
Punctis etiam maculæ sunt maiores: Ophiten legimus marmor esse viride, maculis totum plerumq; albis, tum verò alterius coloris distinctû: porphyriten verò rubris ac quasi candidis maculis varium, seu potius rubrum cum maculis internitentibus, & cætera.

Lineam Plinius videtur etiam limitem appellare in lapidibus: item filû, virgulam, zonam, venam, vt in ligno ferè pectinem, Græci γραμμή, quidã διαφύση.

Sed lineæ aliæ coloris tantum ratione conspicuæ sunt: in solidis verò χιςά vocantur, id est, scissilia, quorû corpus totum veluti ex lineis contiguous compositum videtur, vt in aluminis & hæmatitæ generibus, & amianto, stibio, sale Ammoniaco, alijsq; nõ nullis. Hæmatitæ quidem species vna ab hoc ipso χιςός per excellentiá no-

De figuris lapidum, &c.

minatur. Amianti veri è Cypro quem Franciscus Calceolarius, pharmacopola Veronenſis vt artis ſuæ peritiſſimus, ita omnium ſimplicium medicamentorum indagator acerrimus, ad memiſit, fruſtulum delineatũ hîc exhibeo: quod fila molliuſcula neri textiõ apta remittit, & ab alumine ſciſſili tum vero & aluminis vim ſaporẽq; referente, tum falſo & inſipido, quod alumen plumẽ hætenus vocare ſoliti ſunt Medici, non parum differt.

1 *Amiantus è Cypro.*

2 *Smaragdus Breſilicus, cylindri ſpecie.*

3 *Hammites*

vel Ammonites, minor, minimis piſcium ovis vel araneorum ſimilis, velutiq; ex arenulis coagmentatus.

Hîc & alijs aliquot in locis, optime Lector, non vnam ſolũm, vel plures, ſed inſtituto ordini conuenien-

uenientes figuras posuimus: sed alias interdū ordinis diuersi. quoniam à principio cum sculperetur, non eisdem quos nunc sequimur, Ordines proposueramus. interim te vbicūque opus est ad iconem alibi positam remittimus, vt facilior sit venia.

Omnia tamen hęc genera antequā in filamenta sua resoluātur, scissilem compagem præ se ferunt: Sicut & Entalium à quibusdam pharmacopolis dictus lapis in Sabaudia Amentū dulce: Amenti nomine nimirum corrupto ab Amianto: non quod verus Amiantus hic sit, sed similis ei lapis, eboris instar candidus, splendens & friabilis, inq̃ fila solubilis, sed fragiliora. videtur autem res gypso cognata. In eo, certo quodam modo præparato, facies & imagines exprimi possunt, quæ cum ebore aut ipsa niue candore certēt: quales Petrus Coldebergus Antuerpiensis pharmacopœus doctissimus celeberrimusq̃ mihi donauit. Amiantum Agricola Germanicè interpretatur Alumen plumæ vul-

gò dictum, Federnoff / Pliant / Salas-
 manderhar: & Amentum amarum à q-
 busdam recentioribus dictum addit.
 Eùdem verò lapidem Asheston: linu-
 asbestinum viuum, aut Carystium: i-
 tem Poliam, Spartopoliam, Corfoi-
 dem, Bostrychitem, & à Quadrigario:
 Alumen vocari censet. Encelius A-
 mianti speciem *Rasensiber*, interpre-
 tatur: quod vocabulum Magnetidi
 & Micæ melius tribuit Agricola. Idè
 refert in Hildeshemio tractu lapidem
 inueniri fusci coloris, planu, Ammo-
 niaci salis instar scissum: qui tubercu-
 la superius habeat clauorum capiti-
 bus similia. & ad Hasdam pagum, aliu:
 huic non dissimilem, candidum ta-
 men, & sine tuberculis. A scissili-
 bus differunt fissilia, quæ non in fila
 fibrasve, sed laminas quasdam seu cru-
 stas, vt ligna in scandulas & tabellas
 facile findunt: sicut lapis fissilis *Schi-
 fer* vulgò dictus. In Aſſo Troadis
 Sarcophagus lapis fissili vena scindi-
 tur,

tur, Plinius.

Circulus figurarum solus ex vnica linea in sese reflexa constat, & angulis caret. Horminodes Plinio ex argumento viriditatis, in candida gemma vel nigra, & aliquando pallida, ambiente circulo aurei coloris appellat.

Totus oriens pro amuleto dicitur gestare eam, quæ ex ijs (iaspidum generibus) smaragdo similis est: & per transuersum linea alba præcingitur, & Grámatias vocatur: quæ pluribus, polygrammos, Plinius. Mesoleucos est mediam gemmam candida distinguente linea: Mesomelas, nigra vena quemlibet colorem secante per medium: Nasamonites est sanguinea nigris venis, Idem. Sunt ei & Leucochrysi inter Chrysolithos, interueniente candida vena. Veientana Italica gemma est, Veijs reperta, nigram materiam distinguente limite albo, Idem. ¶ Ophicardelon barbari vocant, nigrum colorem binis lineis al-

De figuris lapidum, &c.

bis includentibus, Plinius. Ophites tertius Dioscoridi lineas habet albas.

Prasij genus tertium virgulis tribus distinctum, est candidum, Plinius.

¶ Perileucos dicitur filo ab ore gemæ ad radicem usque candido descendente, Plinius. Inter iaspidis species vna *διαφύσεις έχει διαλάβκος καὶ ἀρσιλβός* apud Dioscoridem. Polyzonos, nigra, multis zonis candicat, Plinius.

Iaspis polygrammos iam dicta est. Res fossiles quædam lineis diuersi coloris ornatae sunt, sed quæ effigies rerum non exprimunt, Agricola. Saxa prædura & lineis cinericeis conuoluta effodiuntur prope Suarcebergum oppidum inter Snebergum & vallem diui Ioachimi.

Fluor (id est lapis in magno igne liquefcens) in candido subrutilus, Annebergi in metallo argentario reperi- tus est, crucis figura: cuius recta pars longa fuit sesquipalmum, transfuersa palmum vnum, &c. Agricola. Cru-
cem

cem autem lineæ duæ latę se decuffantes efficiunt.

Ad lineæ rectæ rationem pertinēt striæ ac striges dictæ, quibus voces Germanicæ *strimen* & *strich* accedūt: ita autem differunt vt in agro fulci & porcæ. hæ prominent, illi fossi cauiq; sunt. In columna striata, vt Vitruuius tradit, pars eminula dicitur stria: pars caua, strix. Videntur autem striges à strigilum similitudine dictæ, q̄ similiter fulcatæ & canaliculatæ sint, seu carinatæ. Strigiles verò quòd eis corpora stringantur seu destringantur. Strix à similitudine strię, à qua partiũ situ solo differt. Columnarũ striges (inq̄t alibi Vitruuius) faciendæ sunt xxiiij. ita excauatæ, vt norma in cauo strigis quum fuerit coniecta, circumacta, ita anconibus striarum dextra ac sinistra angulos tangat. Et alibi: Columnas autem striari viginti strijs oportet. Plinius striam rimosam dixit: & alibi folia striata, scapum moly

herbæ striatum, conchas striatas. Ita Dorica columna sui generis striaturæ habebit perfectionem, Vitruuius.

Strias Græci *ὄρυγες* dicunt: striges verò *ἑσογες*, Germani *hofsälten*, quod caua quædam, ceu canaliculi, & sulcatim facta sint. Lineæ quidem propriè dictæ latitudine carent, striæ strigesq; aliquam, perexiguam tamen sæpe habēt. Res fossiles partim planæ sunt, vt lapis specularis & magnetis: partim conuexæ, vt aëtites, Agricola.

Curuitas & rectitudo, differentia figuræ propria est. Lapidem quidam inter Osteocollos à nobis dictos, curui natura inueniuntur, vt & inter Belemnitas siue natura siue iniuria nos latente. Curuo & recto etiam aliqui adscribunt, τὰ ἐλικοειδῆ καὶ κωνοειδῆ καὶ φανοειδῆ τῶν χημικῶν: καὶ τὰ ριαῦτα ἕπι μικτῶν ἔχει τῶν φύσιν ἢ δὲ οὐθέως καὶ ποδιφερῆς, ὡς καὶ οἱ γεωμέτραι φασί, Simplicio teste. Tales autem figuræ tum in alijs quibusdam lapidibus, tum conchis &

& in summa testaceis dictis, lapideis præcipuè, inueniuntur. *Κωνοειδής* est Belemnites: Strombus lapideus, *ἐλινοειδής*. *Φακοειδής* verò sunt Musculi cóchæ, & Tellinæ, aliæq; huiusmodi.

Rara, *μανά*, vt idem Simplicius docet, dicuntur corpora, quorum partes adè inuicem distant, vt aliud quodpià corpus (*επιπροσγυές* &) illabi aut inseri (*πέμπει πρὸς*) queat: sicuti Spongia, Pumex: & alia eiusmodi quæ foraminulenta, & poris seu meatibus conspicuis plena sunt. Densa verò, *πυκνά*, his contraria sunt: vt aurum, ferrum. Quare duo hæc non tam ad figuram, quàm ad partium situm, & mutuam earum distantiam pertinent: vt figuræ discrimen ab his non propriè, sed per accidens petatur: quemadmodum etiam ab aspero & læui. Læuis enim dicitur superficies, propriè ac primò, cuius partes æqualiter & recta linea dispositæ sunt, vt in polito marmore. Sic læuitas, qualitas aut positio partiu-

um fuerit, media inter ἰσοχλῶ & ἰσοχλῶ. Asperum verò, τραχὺ, dicitur, cuius in superficie partes, inæqualiter sitæ sunt, cum aliæ promineant, aliæ deficient. Porro crassum, παχὺ, (quod indocti multi cum denso confundunt,) non ad partium situm, sed corporis profunditatem refertur: cui aduersatur tenue, λεπτόν. Cui etiam, de quibus iam dicetur, rotundi ferè sunt.

Cui intus Ad figuram etiam cauitas pertinet. Cui autè sunt lapides nonnulli, præsertim qui ceu foetu grauidi, corpus aliud in se continent, vt aëtites, geodes, & enhydros. Cuius rei causa est, docente Ge. Agricola, & materiæ varietas: & quòd eadem magna ex parte ad figuram globosam aut quàm proximam accedat. Sunt & Smaragdi quidam concaui, eodem teste.

Rotundi. In Cuba insula orbis alterius lapides exactè sphærici naturæ solius beneficio abundant, Cardanus. Tales etiam:

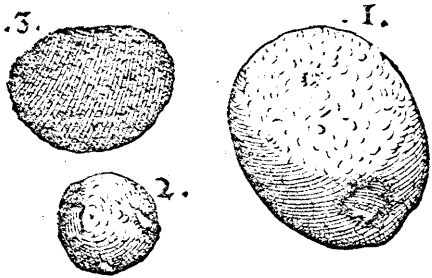
etiã pictos tres Io. Kentmanus ad me
mifit, aptos, qui pro plumbeis pilis ad
bombardas fiue bellica tormenta in
vfum recipiantur, coloris fufci, pun-
ctis referti partim albis, partim nigris:
eorum maximo dimetiens eft trium
digitorum, minimo pollicaris. Repe-
riuntur autem in ditione Comitum
Mansfeldenfium, duriores & grauior-
es quàm vulgares lapides. Icone po-
nemus paulò post.

Rotundiffimi funt † Alectoriæ, & Icon eft ca-
pite 6.
alij fabæ comparati, de quibus in-
frá.

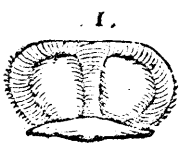
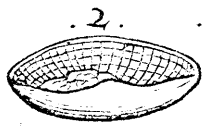
Aëtitiæ etiã ab aquilis dicti, quòd Aëtitiæ:
in eorum nidis reperiri credantur, ro-
tundi plerique funt: magnitudine, co-
lore & fubftantia, differentes: quo-
rum hîc differétias tres ex meis, quos
domi habeo, expreffas, exhibeo.

Cc

De figuris lapideis, &c.

1. Maior, rotundus ferè, oui magnitudine, sed rotundior, cum anfa quadam ceu vmbilico: è qua enatus, eademq; saxo alicui adnatus fuisse videri potest. 2. Alius rotundus, minor multò, & ipse vmbilicatus. 3. Latus & planus: superficie nigra, aspera,

& veluti arenis quibusdam, quarum aliquæ splendēt, obfessa. Appositas icones duas à Christophoro Encelio mutatus sum: qui de prima scribit: se hanc

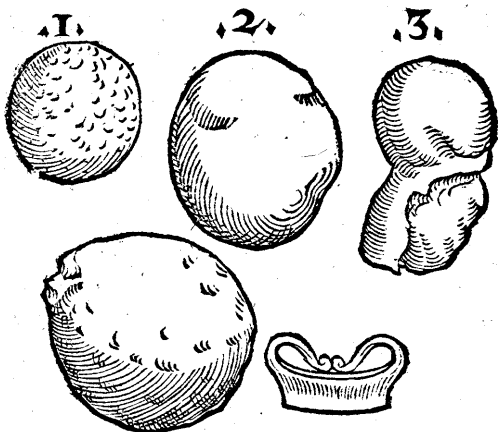
hanc Aëtitzæ speciē inuenisse aliquando solam (nudam) extra matricem, pileiferè forma. De altera verò: Aëtitzæ species sexta (inquit) inuenta à me ad Albim; prægnans est candido filice: cuius matricem cum aperirem, inueni filicem tali forma, candidū, subrotundum in longum, durissimum, quasi ad caput alicuius animalis adhæsisset: erantq; in eius superficie cellulæ, quasi apum in fauis. Geodes hic lapis propriè dicitur, cum terram continet: Aëtites, cum lapidem aut arenam: etsi hoc nominum discrimen non semper seruatur. Aquam si contineat, Enhydros vocabitur. Reperitur in aliquot Germaniæ locis, & in Gargano Apuliæ monte: vnde etiam allatas species eius tres Valer. Cordus in Sylua Variarum obseruationū, (quā cū reliquis eius operibus edidimus,) describit. Qui insunt lapilli si fortè adhærescant, non sonant: sed soluti duntaxat. soluuntur autem ætatis p-

gressu, vbi interiora magis siccata fuerint, & lapides veluti maturuerint.

Adulterantur interdum & finguntur arte, nos lapidem fictitium, cui epistola inclusa erat ab eo qui finxerat, vidimus. Lapis (inquit Agricola) quem Taphiusus Aëtites in se continet, vocatur Callimus: nec quicquā, inquit Plinius, tenerius. Nec verò Pæantides, Gemonides etiam vocatæ, nec Cissites, nec Gasidane, alij sunt lapides quàm Aëtitæ candidi, &c. Plura apud Agricolam leges libro quinto de natura fossilium. Callimus in Geode inuentus, tres ferè facies humanas referens, ponetur infrà capite vndecimo, inclusus annulo.

1. *Globus naturalis, pro bombardis, de quo superius scripsimus.*
2. *Geodes resonans, subrotundus.*
3. *Alius non sonans, terra crocea plenus.*
4. *Quartus cum ferramento igniario adiuncto, silex igniarius, siue pyrites sterilis est.*

Geodes

Gæodes Misnensis oblongus, continens harenam induratam: inuentus est in Ludo illustri Misnensi, cum effoderetur vinaria. Impositus aquæ stridorem varium emisit. Huius quidem picturam Kentmanus ad me dedit, digitos quatuor latam, longã verò sex: colore rubiginis quæ radi cœperit, &c. Enhydros est rotunditatis absolutæ, in candore leuis: sed ad motû fluctuat intus in ea veluti in ovis liquor, Plinius. Vidi ego lapides pla-

De figuris lapidum, &c.

nè rotundos, magnitudine & figura a-
uiù quarundã ouis p̄similes, maculo-
fos (ni labat memoria) vt Coturnicũ
oua: quos qui habebat, ad facilẽ red-
dendum partum conducere persua-
sus erat.

Est & Iudaicus vulgò dictus lapis,
oliuæ penè specie subrotundus: de
quo vide infrà capite IX. Item Be-
zar vel Bezoar lapis, è capite aut ven-
triculo Indici cuiusdem animalis, vt
putant: & Lachryma cerui credita, de
quibus etiam suo loco agemus inter
lapides eos, qui ex Quadrupedibus
animantium petuntur. ¶ Enorchis
quoque rotundus est, Agricola Ho-
denstein (quod nomen etiam pyritẽ ro-
tundo aliqui tribuunt,) interpreta-
tur. Videtur autem lapis maior & in-
formis, qui alium rotundum ac testi-
similem in se contineat, Enorchis po-
tiùs appellandus: orchis autem, qui
continetur. Sic Entrochus etiam &
Trochites distinguuntur.

Lapi-

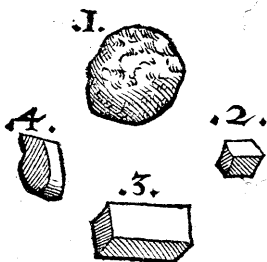
Lapidē cuius
 hæc figura est, Io
 annes Kentma-
 nus misit, durū,
 splendidum, pal-
 lidum, læuē, gra-
 uem. Enorchis
 Agricolaæ candi-

dus est, & fragmentis testium similis:
 (hoc est, fragmentis suis in quæ fran-
 gitur vel diuiditur, testium speciem
 præseferens:) sed nec fulget, nec pul-
 chro colore nitet. ¶ Non procul
 Rotuilla oppido Heluetijs finitimo
 & confœderato, lapis rotundus, & pa-
 ni cibario rusticôve maximo similli-
 mus reperitur, ambitu ferè, si bene me-
 mini, dodrantum quinque, in medio
 protuberans parte superiore, *Zett-
 felssteib*, hoc est, Dæmonis panem nun-
 cupant incolæ agrestes: & si equus de
 hoc lapide impositum salem lingat,
 lumbricos pelli credunt. ¶ Pyrites
 aneo colore. ¶ Pyrites ænei colo-

De figuris lapidum, &c.

ris, alius informis est, alius rotundus, & ipse à testium similitudine *Hodenstein* quibusdam dictus: alius quadra-

tus, isq; vel cubicus, vel altera parte longior, &c. vt in iconibus adiuctis apparet.

Quartus ex eis incertæ est fi-

gura, veluti mixtus ex figuris diuersis inuicem confertis. Primi & rotundi superficies inæquabilis est, angulis multis prominentibus. Pyriten recentiores *Marchasitam* vocât, nostri corrupto nomine *Martistein*. Ad Pyritas fortè referri potest *Othonna* dictus quibusdam lapis in *Aegypto*, exigua magnitudine, æreo colore, &c.

Quin & *Thyites* mortarijs aptus ab *Agricola* rotundus esse scribitur.

Rotundi quodammodo vel subrotundi sunt etiam silices multi, (mul-

tis

tis enim nulla certa figura est,) præcipuè qui in fluuijs & ripis inueniuntur. qui etiam ex aquæ volutatione angulis amissis rotunditatem acquirere videntur. Scio filicis nomen latius patere, & simpliciter pro saxo & marmore quandoq; poni. Ego hîc de vero filice loquor, quem *Rifel* vel *Rifling* nostri vocant, transpositis literis: alij *Hornstein*, id est, corneum lapidem, siue à duritie, siue à colore cornu. Is plerunq; durior est marmore, vt docet Ge. Agricola, & non rarò eius instar splendet. sed, quia ferro tractatus dissilit, ad scalpturas aptari non potest. quoniâ verò durus est, ex eo ictu ferri facilè ignis elicitur. Tam in venis metallicis quàm proprijs nascitur. Eius species coloribus distinguuntur. est enim vel cornei coloris, vel candidus, vel cinereus, vel fuscus, vel ater, vel rutilus, vel iecoris colore, vel cœruleus. qualis Langouicij vtrinq; iaspidis venam complectitur. Omnis autè

flex igne liquefcit, fed in ardentiffimis fornacibus, (*quare & fluor potius, quàm lapis fimpliciter fuerit,*) aliter ignem patitur: fed & pluuias, & hyemes. quo circa fi ferro facilè trãctari poffet, vtiliffimus effet structuræ, in sternendis verò vijs & igne vsum præbet. Hæc ille. Videtur autem vno filicum nomine appellare, tum illos quorum frequentior ad ignè elidendum vfus nobis eft, *Petrstein*, (qui propriè filices dicantur:) tum alios quibus viæ sternuntur, *Rifling* / *Bfeßstein*. quos Eneclius etiam vno Silicis communi nomine comprehendit: fpecies verò duas facit, libro 3. operis de re metallica, capite 77. Calculus, inquit, feu scrupulus, [*fed ita fortè minutiores tantùm huius generis lapides vocari debêt,*] qui verè flex eft, reperitur ad flumina & inter arenas ad torrentes, interdù coloris candidi: cuius vfus etiam eft ad alia quàm ad ignem excitandum. interdum coloris flauo, impuri, non-

nun-

nunquam crocei. interdum coloris nigri, nonnunquã lineis candidis pulcherrimè insignitus. Ab hoc differt saxum cornutum Germanis dictum, *Hornstein*: aut *Fettstein*, quia illo potissimùm ignis excutitur: cuius partes interdum sunt continuatæ, vt vnã ab altera visus discernere nequeat: interdum partes eius sunt cõspiciuæ aliqua interfectione. Reperitur in fodinis: itẽ ad flumina, vt ad Albim, in agris in Saxonia, in cuniculis calculorũ. Est verò variarũ specierum: coloris cãdidi, nigri, coerulei, ruffi, purpurei, cornu coloris, flauo, crocei, liuidi: foris candidi, intus nigri: variarum proportionum: sunt enim longi, lati, magni, parui, ramosi in modum coralliorũ: reperiuntur & in modum cornu, [*ramosi nimirum.*]

Silices quibus vici sternuntur per oppida, cum pluuia abluti sunt, fusci, nigri, virides, rubri, & alijs coloribus † Plura de pulchrè distincti apparent. Viuum his lapidibus

De figuris lapidum, &c.

b^o leges in-
frā, sub fi-
nem huius
Capitis, v-
bi de Fluo-
rib^o dictis
agitur.

lapidem (Silicem nimirū) aliqui col-
lis Quadrupedum annectunt, pro a-
muleto aduersus rabiem, vt Gratius
poëta testatur. Pyritæ vulgares ste-
riles, quorum præcipuus ad ignem e-
lidendum apud nos vsus est, colore
in ruffo pallescente, ad duas aut tres
libras medicas magnitudine ferè ac-
cedunt, aliqui certa figura subrotun-
da aliave, sunt: aliquibus aliquid pro-
minet, alijs nihil, aut minimum. De-
bet autem crusta eorum exterior mal-
leo aliterve decuti. interior em̄ pars
aptior est igni excutiendo. Calculi
albi in ripis fluuiorum & torrentiū,
in pollinē triti, pila magna vt figulo-
rum, aut in molis, optimum dentifri-
cium præbent. Iidem poliri possunt,
& perforari, ad globulos precibus nu-
merandis destinatos. ¶ Orites spe-
cie globosa est, Plinio: ego glebosam,
id est, glebæ similem legerim. ¶ Re-
rum fossilium (inquit Agricola) aliæ
sunt rotundæ globi instar, sed modò
abso-

absoluti, vt Thyites, qui inter Syenen & Philas inuenitur: modò comprefsi: nunc verò aliquid habētis eminēs, aliquid lacunofum. quales lapillos è venis ereptos aquarū vis ad ripas deferre folet. alijs dimidiati globi figura est, vt Callai & Astroita. quædam in metæ figuram, quædam in turbinis formata. illam exprimunt lapides & succi cōcreti stirijs fimiles, qui stant in spelūcis: hanc qui ex earum cameris pendent. Hæcille. Sunt & Chelonia ceu globuli dimidiati, vel lenticulæ hemisphæricæ: & his multò maiores Chelonitides Ombriaeque, Bufonum lapides vulgò dicti: hisque rursus maiores Echinitæ, & Ouum anguinum Plinij, si rectè nomino. Iudaii verò lapidis species quædã ad glandis formam accedunt: vide infrà capite 9. Lapis Iudaicus probatur metæ striatæ forma, tener & friabilis, Syluius. Belemnitæ & Lyncis lapidi quorundam, & Ceraunio apud quosdam

De figuris lapidum, &c.

Strombi. dicto seu Astrapiæ, pyramidis figura est. Strombi Concharum generis lapidei, infra non omittentur.

Cylindri. Cylindri modo teretes sunt Berylli & Syenites, Agricola. Sunt qui Beryllos sexangulos faciant: sed ea figura artis & sculpturæ videtur. In Sipylo monte nascitur lapis similis cylindro: quem filij pij in delubro Matris deûm si reposuerint, suam erga parentes pietatem, & in cognatos benignitatem perpetuò retinent, Plutarchus de fluuijs. Smaragdus Bresilius, cylindri specie, striatus, vitro similis, porracei coloris, perspicuus, exhibitus est supra cum Amianto Cyprio.

Trianguli. Gemmæ quædã triangula nascuntur figura, Agricola.

Quadrati. Saxum durum, magnas rupes faciens, est circa Thermas Caroli quarti, & prope Elnbogen oppidum, candidis veluti tessellis immixtis varium, Val. Cordus. Sal gemmeus plerunque

que tesseras aut cubos refert. Quadrati etiam alijq̄ angulosi seu angulati lapides reperiuntur: in quibus figuræ simpliciter similitudo potius intelligitur, quàm rei alicuius naturalis aut artificiosæ: etsi quadratos lapides tessellis quidam comparant, cum nõ solæ tessellæ tales sint. Amphitane alio nomine appellatur Chryfocolla, in Indiæ parte, vbi formicæ eruunt aurum, in qua inuenitur auro similis gēma quadrata figura, &c. Plinius. Pyritæ quoq̄ quadrati inueniuntur in fluuijs & riuis, aut lapidibus quibusdam inclusi. Androdamas quadrata est, & semp tessellis similis Plinio. Quadrangulam verò figuram oblongam, quam Græci ἐτροπέμην vocant, nõ meminisse, cui propria & natiua dici posset: nisi quòd Cotes quasdam hac figura reperiri, alias è maioribus faxis excisas in eandem redigi Agricola scribit.

De figuris lapidum, &c.

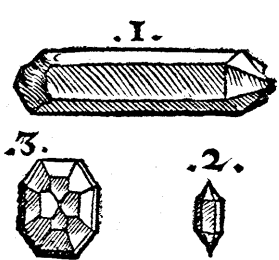
- Pentagonus.** In Hildeshemio tractu, &c. in lapidicinis marmorū inuenitur lapis pentagonus, à quinque angulis quos habet appellatus. Similiter hexagonus, cui sex sunt anguli. vterque verò est candidus: plerumque latus fescunciam, planus, sed in medio habens alueolum: cuius margo, vt in tabula lusoria, vndique est altior. At in medio alueolo est punctum: à quo radij ad extimam partem, sicut in trochitis procedunt, Agricola libro 5. de natura fossilium.
- Hexagonos.** Pentexoche seu Mespilæus apud me est (inquit Cardanus in libro de Gemmis) colore fusco: durus, magnitudine mespili, dicas mespilum in lapidè transisse. Vbi striæ è vertice descendunt, lapis buxæo est colore, quòd partes illæ attritæ sint. De Morio sexangulo, dicemus inferiùs inter Fluores hoc in capite.
- Morion.** Mira præcipuè sua crystallis figura est. Interdum vni crystallo (inquit Georg. Agricola) magnæ & perfectæ, agna-

agnascuntur plures parvæ & imperfectæ ac quasi dimidiatæ, quibus triângula latera videntur esse, cum alioqui crystallis sexangula sint, sed maxima ex parte inæqualia. etenim ex eis sæpius bina tantùm lata sunt, quaternaria stricta: rariùs quaternaria lata, bina stricta. quodq; verò latus strictum est è regione stricto, quodq; latum lato. Omnis insuper crystalli mucro, similiter ac reliquum corpus est sexangulus: sed in hoc differt quod latus strictum, non semper est aduersum stricto: sed interdum latum est contrariù stricto. Ac mucro plerunq; exiguam partem habet crystalli: magnam, reliquum corpus angulatum. Veruntamen quibusdam crystallis, quæ Blochebergi inveniuntur rupibus adhærentes, contrà magnus est mucro, corpus exiguum. Lateribus præterea tam mucronis quàm reliqui corporis, nisi scabricie infestantur, fermè tantus est læuor, vt vix arte possit æquari. Hæc

D d

De figuris lapidum, &c.

ille. Ex tribus iconibus hîc adiectis,

prima & maxima, simpliciter Crystalli est, cui figura omnino sua nativâque est: tertia Pango- nij cognomi-

ne, cui artificis manus angulos duodecim addidit. ^{2^{am}} Tertiam & minimam Guilielmus Gratarolus Bergomen- sis, philosophus & medicus clarissimus mihi donavit. est autem tantilla, quanta hîc pingitur, vtrinque ex æquo mucronata, siue natura, siue arte: de quo dubito. cæteræ enim crystalli omnes, ni fallor, ab vna solùm parte in mucroné exeunt: basis crassior & informior est, qua ceu radice saxi & rupibus montium siue enasci siue innasci solent. Hanc Gratarolus in Baldo monte qui prope Veronam est, repe-
 ris. riri monuit: & iridem potius sibi vide

ri

ri quàm crystallum, etsi cognatam generi Crystallorum. Sexangulam quidem esse Iridem, vt Crystallum, constare scribit Plinius. Plura de Iride adferemus infrà Capite tertio. Crystallorum quidem fragmèta apud me sunt, ex quibus vnum superficiè scabram & striatam habet, Iridis fortè genus. nam Crystalli leuissimè esse solèt.

Aliud rimam intus latentem habet, ex casu aut ictu aliquo nimirum, (nostrivocant *erbelst*.) & ea parte iridem, id est arcum cœlestem coloribus representat, quod & alijs puris ac pellucidis corporibus accidit. Aliud intus veluti niuem habet. Aliud colore infumato & subfusco in ruffum tendit. Plures interdù crystalli parua simul nascuntur choeradù seu strumarum instar, magnitudine inæquales. Angulis, & secundum eos figura Crystallus à Crystallo plurimùm differt. Radix seu basis in quibusdã albicat, non pellucida vt pars supe-

rior. Ignis ex omnibus elidi potest.

¶ Indi mirè gaudent longitudine
Berylli. Beryllorum: solosq; gemmarum esse
prædicant, qui carere auro malint, &
ob id perforatos elephantorum fetis
relegant. Et alios conuenit non oportere
perforari, quorú sit absoluta bonitas:
ideoq; cylindros ex ijs facere malunt
quàm gemmas. quoniam est summa
commendatio in longitudine. Quidam &
angulosos putant statim nasci, & perforatos
gratiores fieri, medulla candoris exempta,
&c. Plinius. qui etiam Berylli speciem
quintam Crystallis ferè similem esse tradit:
& Indos cum alias gemmas Crystallo
adulterare, tum præcipuè Beryllos.

Ex recentioribus Marbodæus Beryllum
hexagonam facit: Franciscus Rueus forma
sexágula eas sculpi scribit, quò color
alioquin hebes & languidus, angulorum
excitetur percussu. Alberto Magno Beryllus
candida est, & transparet instar aquæ: quæ
fortè

fortè de septima specie CrySTALLIS ferè
 simili apud Plinium accipi potest. nã
 prima species viriditatem (γλαυκότητα
 potiùs, id est, glaucum vel cœrulum
 dilutum colorem) puri maris imitat.
 Secunda paulo pallidior est, in aureũ
 colorem exeunte fulgore: vnde Chry
 soberyllus dicitur. Tertia Chrysopra
 sus, pallidior est. Quarta Hyacinthũ
 æmulatur. Quintã aëroidem vocant,
 [colore nimirum albicante cum par
 cissimo cœruleo, qui dilutior fortè
 est quàm glaucus.] Sextam cerinam,
 à ceræ colore vt conijcio. Sic omnis
 Beryllus vel pallidi, id est, lutei colo
 ris fuerit, vel cœrulei, plus minús ve,
 vltima excepta. ¶ Quibusdam etiã
 mucro sexangulus est, vt plerunque
 crystallo, interdũ Adamãti, Agricola.

DE BASALTE LAPIDE, QUI
 angulis constat, minimum quatu
 or, plurimum septem.

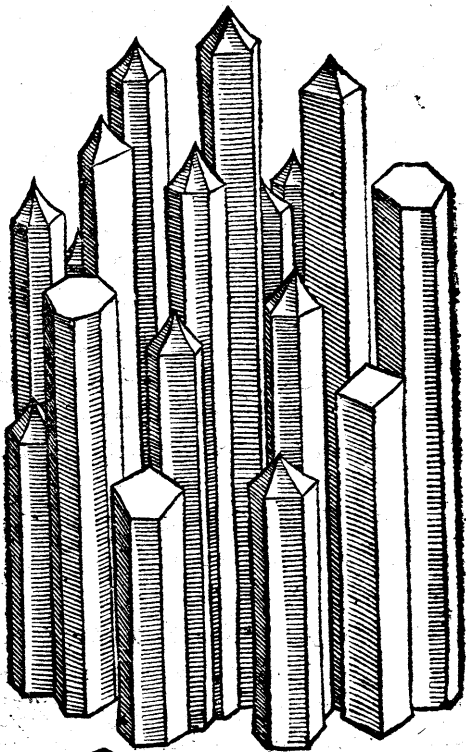
Lapides anoulofi plures coagmentati, Ba-

Dd 3

De figuris lapidum, &c.

saltem representant: cuius hanc figuram Ioannes Kentmanus mihi communicauit. E subiectis verò duobus paruis, minor Adamantis Cyprij nomine ex Italia ad me missus est, est autem vilis lapillus, aut fluor potius, Adamanti vel Crystallo persimilis, albus, pellucidus, purus. Maioris mētio fiet infra mox post finitam de Basalte tractationem.

Plinius lib. 36. cap. 7. inter marmora: Inuenit (inquit) Aegyptus in Aethiopia quem vocant Basalten, ferrei coloris atq; duritiæ. vnde & nomē ei dedit. Nunquam hic maior repertus est, quàm in templo Pacis, ab imperatore Vespasiano Augusto dicatus: argumentum Nili xvj. liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi augentis se annis eius intelliguntur. Non absimilis illi narrat in Thebis delubro Serapis, vt putant Memnonis statua dicatus: quem quotidiano Solis ortu contactū Solis radijs crepare dicunt. Hæc ille.
Quinq;

Dd 4

Quinq; angulis constat etiam Basaltes Misenus, [alij Stolpensem, aut Annebergium cognominant,] sed is variat numero angulorum: minimùm enim quatuor, summùm septem habet, Agricola. Idem ab initio libri 6. de nat. fossilium, (vbi paruos quosdã lapides, & gemmis ferè adnumeratos, à magnis quibusdam sola magnitudine differre scribit,) Sideriten (de quo nos plura inferiùs capite 4.) eundem Basaltæ facit. Et alibi, Basalten vix vulnerari: vt Adamantem omnino non.

EX EPISTOLA IOAN-
nis Kentmani ad me.

Hic Basaltes est, qui Stolpæ [*Stolpa est arx Electoris Saxonie Augusti in finibus Bohemie, tribus miliaribus à Dresda distas*] crescit, forma & crassitudine tigni mediocris, singularis quidem, sed copiosus, atq; ita iunctus coaptatusq; veluti ab arculario arte commissus esset.

Septem

Septem, sex, quinque nonnunquam, sed rariùs quatuor angulorum, omnino figura trabis erecte, foris levis & tactu minimè asper, ferrugineus, ponderosus, duritie velut Adamantis. His lapidibus sic coagmentatis è terra vinas decem & septem extantibus, arx Stolpa cum adiunctis ædificijs insistit, aëri vndique liberè exposita. Inde frustra decutiuntur magna vi, quibus fabri ferrarij, bractearij, (qui aurum cudunt, ad eius extenuationem,) & librorum colligatores, ad artificia sua incudis vice vtuntur. Verùm ea prius sic ad vsum aptari necesse est. Postquam decussa sunt, resecantur ferra non dentata, sed hebeti & obtusa. inter ferrandum arena continuè interferitur, liquore desuper stillante, nec disseccari hoc modo octiduo citiùs possunt, nec minori quàm trium aureorù nostratium precio. Porrò quanto spacio intra terram condantur, nemini adhuc est exploratum. Quod ad no

men, vir quidam eruditus Bisalten hunc lapidem nominandum conijcit, (non Basalten,) à Bisaltia regione Thraciæ aut Macedoniæ: cuius Plinius, Suidas & Stephanus Grammaticus meminerunt: ita ut Lydius à Lydia & alij ab alijs regionibus nomen habent. Sed obstat, quòd veterum nullus, hoc aut aliud marmoris genus in hac regione inueniri tradiderit, cùm le pores in ea gemino iecinore capi non tacuerint, ne Bisalten quidem lapidè, qui magno olim in precio fuit præterituri, si illic extaret. Verum est quidè hanc Macedoniæ partem metallis claruisse: At non iisdem in locis metallorum & marmorum copia esse solet. Ego verò existimo nostrum Stolpensium lapidem, multùm referre ipsum Lydium lapidè coloris ferrei: habeo enim de isto lapide particulam quandam politam, (de qua & tibi non nihil transmitto,) quem politum experior omnia metalla, non minus ac nostrum
lapi-

lapidem Indicem, vt vocât recipere: in quo simul gradus & discrimina metallorum quantum alterum alteri præstet, æquè ac in peregrino Basano, perspicuè cognosci possunt. His omnibus consideratis, non immeritò Misenus *Βάσανος* vel Basaltes Misenus dici potest, ein Weisnischer probierstein/ oder ein Weisnischer harter eisenarber Marmor. Non dubium est autē Marmoribus adnumerat. quin vocabulū ipsum Basaltes sit corruptum nomen Aegyptiacum, idcō cōiicio ex verbis Plinij, vbi dicit: Què Aegyptij vocant Basaltem, ferrei coloris atq; duriciei, vnde & nomen ei dederunt. & sine dubio illud nomen à *Βάσανος* sumpserunt, quod est lapis Lydius, qui est coloris & duriciei ferreæ, in quo aurum & argentum artifices explorât, à verbo *Βασανίζω*, quod explorare significat: nisi contrâ potius verbum hoc à lapide factum sit.

Hæc Kentmanus adme: qui huius lapidis etiam fragmenta misit, & po-

De figuris lapidum, &c.

litam ex eo coticulam, in qua ducti in
eo auri, argenti, & aliorum metallo-
rum indicia tam clarè apparent, vt a-
lio quàm Coticulæ Basaniæ nomine
hunc lapidem nominare indignū vi-
deatur: præsertim cum nomen aliud
eius nullum, vlla in lingua cultiore,
quod sciam, extet. Nam apud Græ-
cos nemo prorsus eius meminit, ni
fallor: inter Latinos verò solus Plini-
us semel, non Latino, sed Aegyptio
aut Aethiopico potiùs Basaltæ nomi-
ne vsus. Et ne Germani quidem illi,
apud quos nascitur, peculiari aliquo
nomine indigetant. Eo què amplius do-
ctissimi Kentmani industriæ debem⁹,
qui lapidis huius naturam, & alia a-
lijs in linguis nomina, quibus vocari
meritò potest ac debet, nobis omniū
primus ostendit. Cuius equidem cō-
iecturæ tãto facilius subscribo, quòd
Aethiopicam linguam Hebraicæ fini-
timam esse nôrim. Barsel autem He-
bræis ferrum significat: Barseli, ferre-
us:

us: vnde & Basaltæ & Basani lapidum nomina detorta suspicor: & Basano minori lapidi arte facto politoq̄, (nō Sideritæ vt Agricola putabat,) eundē esse Basalten. Etsi verò Siderites Plinij, Adamanti cognatus, non sit, nisi ego fallor: eodem tamen nomine vocari poterit, quod ferrum colore ac duritie æmuletur: & Germanicè etiā ein Eysenstein. nam Goldstein & Probsierstein, tum demum rectè appellabitur, cum iam ad aurū argentumq̄ probanda in coticulam formatus & politus fuerit. Videtur autem rectè à Plinio marmoribus adnumerari, & marmor potiùs quàm saxū esse. Marmor enim (quod in omni ferè lingua suam appellationem retinet,) omne durum esse debet, & poliri aptum ad splendorem: vnde ei nomē apud Græcos, μαρμαρὸν πρὸς τὸ μαρμαίρειν. Hebræi Schaisch vocāt, nomine ad saxum accedente. Cæteris tamen marmoribus nulla certa figura est, qualis est Basal-

De figuris lapidum, &c.

tæ: vt eo nomine, si quis lapidis genus peculiare hunc facere, aut communiori nomine petrâ potiùs quàm marmor saxumve appellare velit, litigare nolim. Galenus quidem libro 9. de simplicibus medicamentis, *πέτρα* nomen in genere duris minusquè duris lapidib⁹ tribuit, quòd veteres *πέτρα ασία* dixerint, & è petra vsta calcem fieri: Tarantinum verò & alios quosdam reprehendit, qui petræ nomē ad vnâ solùm lapidis durissimī, & è qua sola calx fiat, speciem astringunt.

Syenitæ lapides.

His scriptis incidi in Agricolaë locum libro 7. de nat. fossilium, quē hîc adscribendum censui: Natura, inquit, pilas gignit, modò teretes, cuiusmodi sunt Syenitæ lapidis in Thebaide inter Syenen & Philas: modo angulatas, cuiusmodi in Misena Basaltæ. Vtræquæ autem sunt arctiùs inter se iunctæ. in Thebaide tamen interdum solitaria quædam. Vtrobiquè alteræ in alteras videntur esse impositæ, & quidē mino-

minores in maiores. Sed ex Misenis maximæ sesquipedem crassæ sunt, altæ pedes quatuordecim: ex Thebais maximæ duodecim pedes crassæ: altæ interdum pedes centum, aut amplius, vt ex obeliscis, quos statuerunt reges Aegypti potest intelligi. Hæc ille: qui alibi etiam, Misenum Basaltem Aethiopico neq; colore, neq; duritie cedere ait. Coticulæ ergo, vt diximus, è Basalte fiunt aut fieri possunt: inueniuntur tamen eedem statim suæ, in fluuijs: olim in Tmolo omnes: hodie in riuis Hildesheimijs & Goselarianis, &c. Vide Agricola libro 5. de nat. fossilium. Coticulæ.

Pyritæ octaedri & dodecaedri inueniuntur quidā. In Prouincia Galliæ montem altum esse audio Marinaux nomine, in quo Crystalli aut similes eis hexagoni, vel hexaedri potius lapilli inueniantur, alij albi pellucidi, alij subuirides, &c. Talem ferè ruffi coloris, opacum, auellanæ pro-

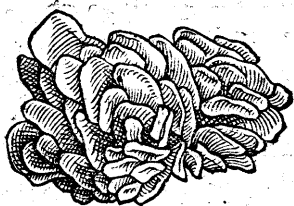
pè magnitudinis, durissimum, Petrus Coldebergus egregius pharmacopola Antuerpia ad me misit, cuius iconem paulò ante exhibito Basaltæ subiecimus: est autem è subiectis duobus maior. ¶ Pangonius non longior digito, ne crySTALLUS videatur, numero plurium angulorum cauetur, Plinius lib. 37. cap. 10. Agricola dodecagonum CrySTALLUM interpretatur, *Ein zwölff eckchter Cristall*. Nos Pangonium supra, non natium, sed artificialem exhibuimus pictum. CrySTALLI succum natura (inquit Agricola) interdum in plures quàm sex angulos formas, efficit gemmam, quam ea de causa Græci Pangonium vocant. quæ si reperit, reperitur autem perrarò, in iisdem locis in quibus CrySTALLUS, ei simillima esse solet colore, facilitate translucida, læuore: sin in proprijs, plerunque obscura, & vndique paruis cauernis, quasi fauulis, plena. qualem Allera & Ochra fluuij deferunt, duodenis natum

tum lateribus, æquè ac Crystalli definentibus in mucronem. Et si verò Plinius tradit eam non longiorem digito esse, tamen nonnunquam longior est: sed breuior sæpius.

*DE FLVORIBVS, QVOS
Germani vulgò vocant flüß: vnde &
Latinum nomen finximus.*

De fluoribus etiam dictis hoc capite agere vo-

lui: quoniam illi figurâ quidem habent, quæ pingi rectè potest, sed incertam pla-

nè & inæqualem. hoc plerisq; cõmune, vt plures simul inæqualiter cohærentes & conglomerati proueniant, choeradum seu strumarum quadâ similitudine. (fropffweyß vt nostri loquuntur:) qua forma tamen non soli

Ec

fluores, sed & lapides quidam aut gemæ, vt Crystalli interdum, nascuntur: & alio quodam modo *Wallstein* à fer ruminandis ossibus à chirurgis Germaniæ dicti lapides: in quibus vnus plerunq; lapis continuus inæqualiter protuberans & bullatus hanc speciem repræsentat: in Fluoribus verò multi inuicem iuncti, & qui separari facile posse videantur, et si qua se tangunt fortè connati, strumofam hanc suam molè implent. Quare de vtrisque hoc in loco dicam: sed de Fluoribus prius.

Fluor cuius hîc figura apponitur, candidus est, translucidus, splendida ad lucem superficie, mollis & facile dentibus cedens, si morsum imprimas, insipidus ferè. substantiam qualem lapis angularis in ore mandentis relinquit. Ad ignem modicum aut candelam si vras, albescit lentescitq;, calcis similitudine, non liquefit. Quod ad compagem, portiones eius plures videntur.

dentur ab vno ceu centro oriri. Hiæ fluor è Misnia ad me missus est, vt & alij diuersi. Huius autem similis albus ad Aquas seu Thermas Heluetiorum, quæ Limago fluuio nostro adiacent, in saxis versus flumè reperitur. qui gustu primum insipidus videtur, deinde acrimoniam quandam in ore excitat cum exiccatione, & leuis cuiusdam strangulationis sensu, vt gypsi ferè naturam ei esse conijciam, neque carere veneno: quod siue ita se habet, siue fecus, valde reprehèdendi sunt ex pharmacopolis, impostores illi qui fluores diuersos pro gummis diuersis in medicamenta cõijciunt: quod ita feriabilis Agricola scribit, sub finem libri 5. de natura fossilium. Et ibidè, Restat (inquit) vt de his lapidibus dicam, quos nostri ab eo, quòd in ardètes fornaces coniecti fluunt, (facilè enim liquefcunt igni,) nominauerunt. Eorum tria sunt genera. Vnum, gemmis simillimum translucidis diuersis.

De figuris lapidum, &c.

Alterum eis non multum simile. nam plerumque non pellucet, raro partim, rarius totum. Illud ferè sparsum reperitur in argètarijs & cæteris metallis: hoc in proprijs venis sæpe copiosum. Tertium est, ex quo conficitur vitrum, [quanquã etiam ex alijs duobus potest confici,] arena potissimum, *ἀμμοῦ & ὑαλίης*, &c. Hic lapis silice minus durus est: quare ex eo ignis elici non potest. non translucet, sed ipsi multi insident colores: candidus, subluteus, cinereus, fuscus, niger, viridis, cœruleus, rutilus, ruber. Reperiuntur autem montanis locis ad ripas fluminum, & in agris quibusdam passim. Rariores, intus forisque nigri. Vt cunque coloratos sæpenumero alterius coloris venæ interfecant, &c. Hic lapis varium usum præbet: eo, cuius tandem fuerit coloris, sternuntur viæ, [Bassenstein & Bessstein nostri vocant:] cœruleus adijcitur ad cinerem abiegnum, cum ex ipso fit alter cinis, quo infectores

VIUN-

vtuntur. Candidus vritur, tunditur, cribro lecernitur: atq; ex eo conficiuntur arenæ, ex quibus vitra conflantur, quanto candidiores, tanto vtiliores. At secundi generis lapides, tot colores vt primi non habent, & raro suaves. etenim plerunq; in candido pallent, aut nigricant, aut sublutei sunt. hos quoniã celeriter igni liquefcunt, ad venas adijciunt qui ex eis excoquant metalla. Primi generis propter mollitudinem poliri quidem nõ possunt: si quos tamen ex eis natura fecit læues, & quibus aptam formam dedit, in annulos & fundum includunt aurificos tanquam gemmas. Hæc ille. Germanicũ quidem nomẽ *Fluß*, primo tantũ generi & secundo attribui video. nam in Germanica interpretatione Metallicorum nominum idem Agricola sic habet: Lapidesc qui igni liquefcunt primi generis. *Schöne flüsse*: secundi, *Flüsse zum schmelzen* *Flockquerhe*: terci, *Querhe oder Riesel*

De figuris lapidum, &c.

stein. De tertij quidem generis lapidibus, quibus viæ sternūtur, plura attuli superiūs inter res fossiles rotundas. Ad Fluores ab eodem Agrico-

Morion. la referri videtur etiam Morion lapis, Germanicè enim inquit cōmuni nomine *Fluß* appellari. Morion (inquit libro 6. de natura fossilium) sola ex nigris [gemmis] translucet. Nascitur in Misena, sub Alpibus, in Cypro, in Tyro, in Galatia, in India. Color ei aut ni-

Pramnion gerrimæ, quæ vocatur Pramnion: aut cum nigro mixtus est alius color: nēpe vel Carbunculi, vel Sardæ: vel Hyacinthi, qualis in Misena Volchesteini effoditur. Videtur autem Morion esse radix istarum gemmarū: ac ex crassiore succo, qui subsidit, fieri, attamē ea, quā Pramnium vocari dixi, apud nos inuenta est habens Crystallinam radicem, cum ipsa esset nigerrima: similiter eius mucro. erat enim ei figura, vt Crystallo, sexangula. qualis etiā est Volchesteini repertæ, in quā Hya-

CIA-

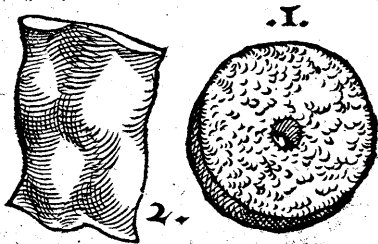
cinthus definit. Hæ gemmæ non aliter
quàm Crystallus scalpuntur. Alibi
etiam Morion facilè scalpi dixerat.

Pramnion fortè à Pramnij vini in
Ephesia regione colore nascētis dictū
fuērit. Eodē in loco Agricola paulò
antè: Vidi, inquit, glebam è nostris me-
tallis erutam, quæ constabat ex Chry-
solithis amplius sexaginta, quibus om-
nibus erat figura quadrata, sed ma-
xima erat lata vnciam vnam, longa di-
gitos duos: omnes verò ad eò molles,
vt poliri non possent. Sic ipse. Fuerint
autem nimirum hi quoque Fluores,
quod tum ex pluribus coniunctis, tū
ex mollicie colligo. De Fluoribus
plura Encelius lib. 3. cap. 1.

Post Fluores pauca dicā de lapidi-
bus illis, qui ex aquis ortum habēt, &
paulatim ex ijs lapidescentibus con-
crescunt, siue stiriæ & pyramidis au-
qua specie, vbi defluendi locum aqua
habet. [Lapides quidam & succi con-
creti stirijs similes in speluncis stant,

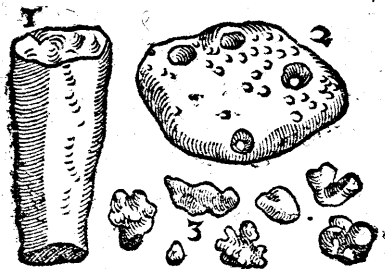
vel in earum cameris pendent, Agricola. Et alibi: Marmor candidum, quod in Germania reperitur, aliquando in sturias concreuit.] Siue latiore quadam & crustacea forma inhærente: sicut & lebetibus, ut in balneorum vasis maximè apparet, & canalibus Thermarum, in quibus aqua calida coqui longo tempore aut feruari solet, crustæ quædam lapideæ insident. Græcè quidem lapides huiusmodi ὑδρογόνους cognominârim à recto ὑδρογονοῦ προπαροxytono, cuius significatio passiva est, & ex aqua genitû significat. Aquas verò, quæ res sibi iniectas vel immerfas, in lapidē vertentendi vim habent, λιθογόνα ὑδατα dixêrim, παροxytona voce, significatione actiua, quòd lapides gignant, τὰ ἀρλιθοῦντα. De huiusmodi aquis lege Senecam Naturalium Quæstionum libro 3: cap. 17. & Strabonem lib. 13. de aqua in lapidem durecente. & Christoph. Encelium de lapidibus ac gemmis libro

bro 3. cap. 3. Sic & Thermarum Carolinarum in Boëmia guttæ in calcis gypsiuë substantiam vertuntur. Chirugi Germanorum huiusmodi lapides, stirijs præsertim similes, aut crustaceos quidem, sed bullis quibusdã eminentibus inæquales, *Wallstein* appellât, quasi osteocollos dicas: quòd ijs in emplastra additis vim ossa, infantium præsertim, ferruminandi inesse existiment. Meminit eorũ in sua Chirurgia Germanica Hieronymus Brunsvicensis. Horum species duas hîc delineatas subijcio.

1. *Molaris lapis.*
2. *Osteocollus crustaceus: qui & πλακώλι- & ficto nomine dici potest.*

Ec 5

1. *Stiria lapidea*: quam Germani *ein Walistein* vocant, priuatim verò *ein Tropffstein*, id est, stillatitium lapidé. Hac figura, (pyramide mutila, & mucrone fracto,) lapidem album, grauē, durum & splendentem intus, ex mirabili quodam subterraneo Germaniæ antro, quod *Baumanshol* appellant, vir genere nobilis, doctrinā & virtute nobilior, *Ioannes Reiffestenius* ad me misit.

2. *Silex pertusus foraminibus aliquot*, natura, vel casu aliquo nos latente. Huiusmodi autem lapides mulierculæ quædam superstitiosæ quærunt, circa torrentes & fluuios, stolidè

dè

dè persuatæ curatum iri vaccas quæ sanguinem cum lacte reddunt, si papillis in hæc foramina immisis mulgeantur.

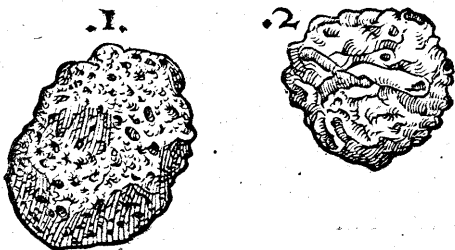
3. Lapilli quidam albissimi, perexigui, durissimiq̃: quos Petrus Coldebergius pharmacopœus Antuerpia misit. Gypselli fictitia voce diminutiua, à gypsi colore, dici poterunt.

Huiusmodi lapides *ὑδρογόνος*, Theophrastus sentire videtur generari *ἐκ συρροῆς*, hoc est, paulatim ex aquarū & guttarum confluxu. Vidi aliquando strumarū quadam specie crassos admodum, splendidos intus & subruffos, & foetentes: quales ad Andelsingam pagum agri Tigurini inveniuntur. Sunt qui ab huiusmodi aquis tofos & lapides gignentibus, bronchocelas etiam, id est, gutturum strumas excitari putent. Lege Iul. Cæs. Scaligerum Exercit. 60. parte 2. An verò renū quoq̃ & vesicæ, alijs in animalibus lapides crebro earū potu coire pos-

De figuris lapidum, &c.

sint, considerandum. Amomum co-
ctū cum aquis lapides generantibus,
eas expurgare in Euporistis Dioscori-
dis legimus, lib. 2. cap. 121.

**DE PVMICE, PO-
RO, & TOSO, &c.**

Pumex, Porus & Tofus dicti lapi-
des, etsi ad Spongas fortè Capite de
Aquatilibus referri poterant, quod
eis similiter multifora (vt ita dicam,
sicut Græci πολύτρητα, & multifores
specus Plinius,) sint corpora, cauis e-
xiguis creberrimis, seu cauernulis &
foraminibus, plena: hoc tamen loco,
in huius primi Capitis fine, eorū men-
tio-

tionem facere malui: quod pori, id est meatus, & caua, cum intrinseca etiam sint, & interiora penetrent, figurę differentiam potius constituere quàm formę videantur. Forma enim in superficie externa, & externę figurę differentijs magis consistit: ea inquam forma quę vnā cum figura nominatur in tertia Prædicamenti Qualitatis specie. In locis (inquit Agricola libro 5. de nat. foss.) qui olim arserunt, aut etiam nunc ardent, Pumex reperitur, ex terra vel lapide excoctus, & ad hęc figuram redactus: sicut in Campaniæ monte Moderno & Vesuuio, in Aenaria, in Aeolijs insulis, &c. Effoditur etiam ad Confluentiam Germaniæ. Pumex autem, quoniam non aliter ac Spongia est fistularum plenus, dicitur, vt Vitruuius autor est, Spongia. Græcis verò κίσνης vocatur (ac si *vermiculatum lapidem dicas*,) quod veluti à vermiculis (quos *λίαις* Græci vocitant,) erosus videatur. Theophra-

De figuris lapidum, &c.

stus etiam Alcyonium, quod ex maris spuma concreuit, Pumicem nominat. Differunt autem inter se Pumices. nam primo non omnibus vnus color: sed sunt aut nigri, aut cinerei, aut candidi. Tum alij molles sunt, manibusq; teri in arenam possunt: alij duri. Deinde omnes rari sunt & leues, ob fistulas, quæ aërem in se continent. eaq; de causa innatant in aqua: sicut etiam ceteri lapides pumicosi, quamuis magni: qualis est Tyrhæus, & alter è Nisycio insula: si modò hic differt à Pumice in eadem reperto, &c. Plura de Pumice & tribus eius generibus, Iulius Cæsar Scaliger De subtilitate, Exercitatione 134. Pumicis duo significatus, (inquit Hermolaus Barbarus in Dioscoridem Corollario 960.) alter notus omnibus: altero dicuntur ita & cætera saxa erosa annis, qualia *Musæa*. in ædificijs, vt Plinius inquit, *Musæa* vocant, dependentia, ad imaginem specus natiui arte reddendam, nunc inde

de Musaiica vulgò nominantur, &c. Pumices factitios quosdam esse scribit Vitruuius, ex cocto alio genere lapidis: & in Melo Pumices quandoq; in altero gigni lapide Theophrastus autor est. Agricola Pumicem interpretatur *Pims oder Kraustein*. Sed & lapides ex saxo arenario facti (inquit) quibus affricamus pedes, vulgò appellantur *Kraustein*. Apud Dioscoridè probatur Afsius lapis colore pumicis, (*λευκὸς ἰσχυρὸς τὸν χόαν*) laxus, leuis, friabilis, &c. Est & Phrygius lapis apud veteres dictus, gleba pumicosa, &c. Acopis nitro similis est, pumicosa, aureis guttis stellata, Plinius. In Tmolo monte gignitur lapis Pumici similis, rarus inuentu: qui quater die colorè mutat, Plutarchus de fluuijs in Pactoli mentione. Ego in monte vel colle non procul Rotuilla oppido & Neccaro fl. saxa magna vidi, opere ceu Musaiico spectabilia natura. *Porus, Pōs, (per o cir Porus.*

Pumicosi
lapides.

cunflexum: nam per o breue porus, meatum significat,) lapis idem fortè
Tofus. qui Tofus est: hæc dictio, Latina: illa verò, Græca est. Sarcophago (seu Afsio lapide) mitior seruandis corporibus, nec absumendis; Chernites est, ebori simillimus, (in quo Darius conditum ferunt,) Pario q̄ similis candore & duritia, minùs tamen ponderosus, qui Pôrus vocatur, Plinius lib. 36. cap. 17. Pori mentioné etiam Theophrastus facit: & Aristoteles in tertio de generatione animalium, vbi Gaza Tofum vertit: & ante hunc Hippocrates. Plinius in vndecimo (inquit Scalliger) videtur Tofum interpretari, commemorans Tofum in ventre iuuenturum inuentum. Grammatici Tophú aiunt esse genus lapidis asperi, qui facillè in arenam resoluatur. Plinius libro 17. Nam Tophus scaber natura. Columella libro quarto arenosum tophum, & plus iusto ieiunum fabulo dixit. Plura de Toso Scalliger de

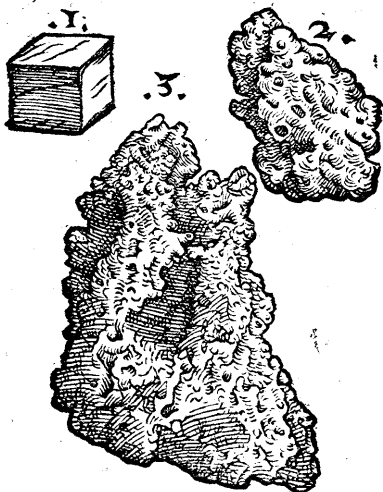
ger de subtilit. Exercitatione quinquagesima septima. Agricola Germanicè reddit *Zoffstein* vel *Zopstein*, nostri *Zugstein* dicunt. Afsius lapis non est durus vt petræ, sed *ωωροειδής* colore & consistentia, Galenus. *Πωρείας λίθος*, Strabo libro 17. de lapillis lentium similibus, &c.

Ad Pumicis & Tofi speciem proximè accedit etiam Salis illa spuma, quæ dum patinæ ingentes ferreæ aqua falsa plenæ, ebulliunt, defluere, & in hanc qua exhibemus hîct speciē, †sequente *pagella.* pumicosam, coire solet. Numerus primus ad salis spumã florémve, quæ in Salinis Burgundiæ colligitur, pertinet: alter, ad eum qui in Salinis Germaniæ in valle Oeni. Nos plura de his in Corollario ad Cordi libellum de Halosantho.

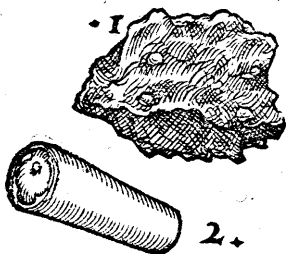
1. *Salgemmeus.*
2. *Salis spuma è Burgundia.*
3. *Eadem ex Hala ad Oenum.*

Ff

De figuris lapidum, &c.

Ad finem huius Capitis primi, hęc

etiam formulã adijcere volui: cuius numer^o primus indicat saxũ, quod matrẽ Rubinorũ vocant: quoniã

Rubini. in eo Rubini gemmæ innascuntur, in Valle

Valle Ioachimica, si probè memini. Id
 olim Ge. Fabricius misit. Secundus
 numerus Sapphirum denotat manu- Sapphirus
 brio plumbeo inclusam, vt ita cōmo-
 diùs manu tenentis medici hac gem-
 ma demulceantur carbunculi: quod
 & hodie quidam faciunt, quo succes-
 su nondum cognóui: & olim ab Aui-
 cenna ea vis Sapphiro adscripta est,
 & ab Epiphanio aduersus papulas &
 tubercula.

*DE LAPIDIBVS ILLIS,
 quibus cum stellis, Sole, Luna, aut ele-
 mentis aliquid commune est.*

Caput II.

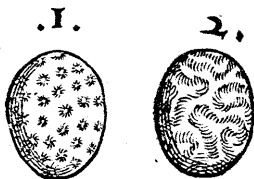
VT veluti ordine naturæ, à cœlo
 ad inferiora corpora, & à simpli-
 cibus ad magis magisq; composita p-
 grediamur: hoc in capite lapides il-
 los, qui cœlo, stellis ac elementis no-
 men, aut etiam rei aliquid commune
 habent, exponemus.

Ff 2

De figuris lapidum, &c.

Ponticarum (gemmarum) Plinio
plura sunt genera. Est, inquit, stellata
nunc sanguineis, nunc atris guttis,
quę inter sacras habetur. Alia pro stel-
lis eiusdem coloris lineas habet. Alia
montium conualliumq; effigies, Pli-
nius. Ego lapidum genera duo, quę
hęc picta adiunxi, in his Plinij verbis
intelligi aliquando putavi.

*Horum pri-
mus Germani-
cè Sternstein
à stellis dici po-
test: secundus
ein Wasser-
stein, ab vnda-
rũ similitudine*

Sunt enim in priore stellę plures
conspicue: in posteriore verò pro stel-
lis, alij quidam linearũ ductus, vnda-
rum ferè æmuli. Sed tertium eiusdem
generis nondum vidi. Obijci potest
Ponticas, esse gemmas: quos verò nos

ex-

exhibemus, lapidum, non gemmarū generis esse. Ge. Agricola etiam Ponticas Plinij, quæ & Thracicæ dicantur, Achatī cognatas facit. Achates autem gemma est. Plinius libro 37. cap. 10. vbi alphabetico ordine gemmas aliquot describit: Ponticarū, inquit, plura sunt genera. est stellata nūc sanguineis, nunc atris guttis, quæ inter sacras habetur, &c. ut paulò antè recitauimus. Videtur autem nō animaduertisse, se rursus de Achate agere, de quo prius etiam huius Capituli principio egerat in A. litera: montiū enim & conuallium effigiem reddere, sicut & fluminum, nemorum, aliasq; diuersas, Achatis proprium est. Et cum hīc dicat vnā Ponticæ speciem inter sacras haberi, atris insignē guttis: eadem ab initio capituli, Corallochata tribuit, quam in Creta abundare ait, & sacrum appellari, & guttis aureis (sic autem in Ponticis etiam legendum videtur, non atris,) Sapphiri

De figuris lapidum, &c.

modo distingui. Ergo Pontica loco
iam citato, appellatiuum gemmæ no-
men est, Latinis (soli quidem Plinio,
quod sciam) vsitatum pro Achate: a-
liás verò adiectiuum & gentile: vt cū
eiusdem libri capite 9. Chrysolithos
quasdam, Ponticas cognominat. Et
paulò pòst inter Pæderotis species:
Mollius (inquit) radiat Pontica & A-
siatica. Asteriæ certè nomen conue-
nit stellatæ è duabus hîc exhibitis: re-
centiores quidam astroiten vocant:
quod nomen libentiùs ei tribuerim,
quòd veluti astris, id est, syderis cœle-
stis instar stellas in se complures ha-
beat: vt discernatur ab asteria solido:
(sic enim nominare nunc libet, cuius
figuram addidi,) qui corpore toto &
radijs eminentibus stellam vnã præ-
se fert. Solent tamen plures eiusmodi
inuicem connexæ nasci & inueniri
plerunq̃.

Aste-

1. *Asterias separatus.*

2. *Plures coniuncti.*

Asterias vel
Sphragis asté-
ros dici potest
hic lapis, cui
magnitudo fe-
rè qua hîc exhi-
betur. In hoc,
(quem ab illu-

stri & nunquam satis laudato baro-
ne, totius antiquitatis incomparabili
scrutatoire Vvilhelmo Vvernhero p-
pe Roteuillam, vbi reperiuntur in col-
le edito ad Cimmericam arcem, acce-
pi,) octoni cohærebant, ita concin-
nè iuncti & aptati, velutiq; superinna-
ti sibi inuicem, (separabiles tamè, (vt
nullus artifex potuisset meliùs. Singu-
lis vtrinq; stellæ figura ceu sigillo im-
pressa vel insculpta videtur. Radij e-
minent suis angulis quini: inq; singu-
lis radijs cavitatis media est. Margines
strijs transuersis sulcantur. Substantia

Ff 4

De figuris lapidum, &c.

eorū prædura est. Sternstein dici potest Germanicé. Astroiten acceptum primum à Io. Iacobo Claufero, ciuemeo & discipulo olim, optimi & doctissimi viri Christophori Clauferi vrbis nostræ archiatri, cui ego successi, filio, pharmacopœo sanè perito & diligente: ea ferè qua hîc apparet magnitudine, orbiculatû, compressum: qui sanè à multitudine stellarû, Asterias, vel potius *ασπός* nomen meretur. Ge. Agricola libro 6. fossilium: Astroites, inquit, candida vel subcinerea, stellarum, quæ radios iaciunt nigros, est plenissima: atq; ex ea re nomen inuenit. Hanc nostri à victoria appellant: quòd putent eum qui illam gestauerit causam obtinere & hostes vincere. Oculi figura plerûq; extuberat, rarò est oblonga. in acetum posita se mouet loco, & in orbem nõnihil torquet. Hæc ille: qui astroiten Germanicè interpretatur, *ein Sigstein*: asteriã verò gemmam *ein Wese*: sicut & Pædero-

derotem, & Opalum, & Eristalin gé-
 mas: quibus omnibus colores suos va-
 riare pro diuerso ad lucem positu &
 motu, commune est. De astroite nu-
 per amicus quidam meus medicus in
 hæc verba ad me scripsit: Habeo do-
 mi lapidem valde elegantem, non fa-
 nè preciosum vt gemmã dixeris, sed
 qui aspicientibus miram præbeat iu-
 cunditatem. is per totam suam circū-
 ferentiam à summo ad imum vsq; stel-
 lulas repræsentat adè artificiosas, vt
 nullo artificio commodiùs depingi
 etiã à peritissimo artifice potuissent.
 Sic ille. Res autem admiratione di-
 gna est, quod non in superficie solùm
 vndiq; sed intus etiam in profundo
 stellarum imagines habet: quodq; mē-
 brana quadam ceu cuticula tegitur:
 quæ aceti acrimonia eroditur, aut suc-
 ci limonum. in his enim liquoribus
 eum moueri aiunt. Trochiten quo-
 que in aceto moueri, Agricola tradit.

Asterias seu astroitas in aceto bul-

De figuris lapidum, &c.

lientes, in Cancris interdum reperiri, gemmarius quidam olim mihi persuadere conatus est. Sunt qui lapillum hunc stellis insignem, à nobis exhibitum, è capite Draconis apud Indos extrahi putent, vt Marsilius Ficinus: vide infra in Capite de serpentibus. Petrus Bellonius verò in Gallia quodam tractu, magna omnino frustra huius lapidis reperiri, & ædificijs parietibusque adhiberi, mihi retulit: quorum an itidem certa quæpiam figura sit, & an sola magnitudine à minoribus differant, nondum rescivi. Audio & alium lapidè, similiter *Sigstein* à Germanis dictum, multas in corpore suo veluti rosas à natura pictas, ostendere. Plinius lib. 37. cap. 9. Asteriam & Astrion tanquam diuersas describit, cum gemma vna videatur, quod & Agricola probat. Candidarum dux (inquit Plinius) est Pæderos, &c. Proxima candicantium est asteria, principatû habes proprietate naturæ, quod
inclu-

inclusam lucem pupillæ modo quan-
 dam continet, ac transfundit cum in-
 clinatione, velut intus ambulantem
 ex alio atq; alio reddens: eademq; cõ-
 traria Soli regerens candicantis ra-
 dios, vnde nomẽ inuenit, difficilis ad
 celandum. Indicæ præfertur in Car-
 mania nata. Similiter candida est quæ
 vocatur astrios, [*mãlim asterios, ex Dio-
 wysio Afro,*] crystallo propinquans, in
 India nascens, & in Pallenes littorib⁹.
 intus à centro ceu stella lucet, fulgore
 Lunæ plenæ. Quidam causam nomi-
 nis reddunt, quòd astris opposita ful-
 gorem rapiat ac regerat. Optimam in
 Carmania gigni, nullamq; minùs ob-
 noxiam vitio. Cerauniam enim voca-
 ri quæ sit deterior: pessimam, lucerna-
 rum lumini similem. Et paulò pòst:
 Est & inter candidas quæ Ceraunia
 vocatur, fulgorem siderum rapiens.
 Ipsa crystallina splendoris cœrulei, in
 Carmania nascens. Albam esse Zeno-
 themis fatetur, sed habere intus stellã

concurfantem, [forte coruscantem.] Fieri & hebetes Ceraunias: quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas concipere stellam eam, quæ post totidem menses relanguescat. Hucusq; Plinius. nam alia duo Cerauniæ genera, quorum mox è Sotaci scriptis meminit, gemmæ non sunt: de quibus inferrius agemus. Asteriam igitur siue Astrion gemmam esse constat ex Plinij verbis: eiusq; speciem vnã, Cerauniam. Eòdè verò in loco: Celebrât, inquit, & Astroiten: mirasq; laudes eius in magicis Zoroastren cecinisse, quidam diligentius de ea produnt.

Quod ad Astroitæ nominis terminationem, an ea rectè & ex Græcorum consuetudine à nomine ἀστρον, quod est, sydus, formetur, viderint Grammatici: quorum tamen perpauci his in rebus sunt curiosi. Mihi melius astrites ternis syllabis quàm astroites quaternis ab astro deduci videtur: vt apud medicos nostros à nominibus ῥόδον, μῆλον,

μῆλον, μύρρον, οἶνον ῥοδίτης, μηλίτης & μυρ-
 τίτης denominantur. Rhoites autem
 vinum è malis punicis factum à nomi-
 ne ῥόα formatur. Est igitur asterias
 vel astrites, vel astrios, aut asterios po-
 tius, lapis (ἀστερίας, ἢ ἀστρίτης, ἢ ἀστέριον ἢ
 subaudi, λίθος,) preciosus: qui alibi à
 Plinio etiam Solis gemma dictus vide-
 tur Agricolaë: idem quoque alio nomine A-
 strobolus apud Pliniū: cuius doctissi-
 mis cōiecturis nos facilè assentimur.
 Figuram habet, inquit, scalpta dimi-
 diati globuli. quare Sudines oculis pi-
 scium similem esse dixit Astrobolon.

Solis gemma Plinio, candida est, &
 ad speciem syderis in orbem fulgen-
 tes spargit radios. Eidem Mitrax di-
 cta, Persis accepta est, è Rubri maris
 montibus, multicolor, contra Solem
 variè refulgens. Potest autē hæc quo-
 que Solis gemma vocari: etsi à superio-
 re quæ candida est, varietate colorū
 distat. ego Mithram per t. aspiratum
 scripserim: sic enim Persæ Solem ap-

De figuris lapidum, &c.

pellant. Sed cum & Asterias & Pæderos, *Wese* à Germanis vocetur: in eo distinguuntur, quòd hic ad inclinationes mutat colorem, ille rotundam lucem inclusam transfundit cum inclinatione. A Dionysio Afro non à *σπίας* prima, sed à *σεία* tertia inflexione profertur, his versibus:

Φύεται *Ασεία* καλὸς λίθος, οἷα τις ἀστὴρ
μαρμαίρων, Λύχνις τε πῦρος φλογὶ πάμπαν ὁμοίη:

[*Aliàs Λύχνις legitur, paroxytonum masculinum: & μοχ, πῦρος φλογὶ πάμπαν ὁμοίη.*] hoc est, Circa Pallenem Thraciæ montem,

Nascitur Asterius pulcher lapis, & micat instar

Syderis: & Lychnis similis splendore lucernæ.

Quòd si gemma vlla reperiretur noctu lucens, illa profectò præ cunctis cæteris stellæ nomen promereretur.

A superioribus fortè differt Asterites lapis, cuius meminit Suidas in vocabulo *ιχθῦς*, his verbis: Aesopus qui

Mi-

Mithridati à lectionibus fuit, librum de Helena edidit: in quo tradit pâna vocari piscem cetaceum, [*cornibus fortè Panis dei pastorum instar præditum,*] in quo Asterites lapis inueniatur, qui accendatur à Sole, & ad philtrea faciat. Non est autem verisimile lapidem in pisce aut ceto repertum, Sôle accendi, vt fortè nec alium vllum lapidem: verisimilius verò fuerit eundé de quo Plinius scripsit, Asteriam hunc esse: neq; reuera accendi, sed Solis aut siderum radios regerendo, ardere accendiq; videri. Porrò ab Astrite differt Ostrites, de quo nos infrà Capite 4. plura adferemus, in Sideritæ mentione.

Sandaistros quam aliqui Garamantiten vocant, [*à regione scilicet: nam & carbunculi quidam Garamantici cognominantur,*] carbunculis cognata, nascitur in India loco eiusdém nominis. Gignitur & in Arabia ad meridiem versa. Commendatio summa, quòd velut

De figuris lapidum, &c.

in translucido stellantes intus fulgent
aureæ guttæ, semper in corpore, nun-
quam in cute. Accedit religio narra-
ta à siderum cognatione ab inspecto-
ribus: quoniam ferè stellarum Hyadū
& numero & dispositione stellantur,
ob id Chaldæis in ceremonijs habi-
tæ, &c. Inter omnes constat, quantū
numero stellarum accedat, tantū &
precio accedere, Plinius. In ipso q-
dem Sandastri nomine, barbaricæ vel
Ebraicæ originis, vt videtur, primam
syllabam coloris ardentis signifi-
cationem habere conijcio, vt in Sandara-
cha quoq; & Sandyce: ad quam & ac-
cendere verbum apud Latinos, & a-
pud nos *zünden* accedit. In Carbu-
culis Carchedonijs marib⁹ aliqui tra-
dunt stellas intus ardere: foeminas vni-
uersum fulgorem fundere extra se, Pli-
nius. Et alibi: Syrtitæ in littore Syr-
tium, iam quidem & in Lucania inue-
niuntur, melleo colore, croco reful-
gentes, intus stellas continent langu-
das.

das. Acopis nitro similis est, pumico-
 sa, aureis guttis stellata: cum haco-
 leum subferuefactum perunctis lassitudinem (si credimus) soluit, Idé. Stel-
 lis aureis distinguitur etiam Sapphi-
 rus: & Corallachates, quæ & Pontica
 aliter dicitur Plinio, (vt supra monui-
 mus,) sanguineis aut atris (aureis, le-
 go) guttis distincta. Puncta variè di-
 sposta in superficie alicuius corpo-
 ris, stellæ quandoq; nominantur apud
 veteres Græcos, præsertim si splende-
 ant: vt in Iaspide quam ἄσειον cogno-
 minant: & inter aues in Ardea atque
 Accipitre stellaribus: inter pisces ve-
 rò in galeo, id est, mustelo. Inter ia-
 spidis species vna ἰσχυρὰ εἶδος ἰσχυ-
 ρὸς καὶ ἀρσιλῆος, Ἀσυρίον vocat-
 ur apud Dioscoridem. alia lectio hæ-
 bet ἄσειον, id est, syderea, nec displi-
 cet. Iaspidis species rutilis punctis stel-
 lata, memoratur à Plinio.

Samix terræ duæ sunt: quæ Syropi-
 con, [*mâlim Collyrion, ex Dioscoride,*] &

Gg

De figuris lapidum, &c.

quæ Aster appellatur: hæc globosior est, & candida, Plinius. Dioscorides asterem tradit esse *πλακάδην*, & cotis instar densum: de colore nihil dicit.

Priorem, Collyrium dictam puto, siue ab eo quòd misceri soleret oculorum medicamentis: siue quòd mollis ac tenera sit & facilè soluatur collyrij instar. Altera verò, Aster dicta, vtrù ex eo nomé duxerit, quòd stellâ, sicuti Lemnia caprâ, signaretur: an ex eo quòd in ipsa, sicut in argilla Eislebana, multæ micæ interniterent, memoriæ proditum non est, vt scribit Agricola: mihi à micis potiùs, hoc est, veluti argéteis psegmatis in ea sparsis nominatum Asterem animus inclinat. Addit Agricola, Asterem pingue esse, ex Galeno: læuem, ex Theophrasto: & crustis constare, ita nimirù *τὸ πλακάδην* interpretatus: vt in terra Samia *τὸ δὲ χυλόν*, boni succi: qualis, inquit, est dulcis in pingui: is autem succus tum sentitur, cum terra ad linguâ ad-

mo-

mota, humore eius liquefcit. Querendum verò an *Αχολογ*, hoc in loco, nò boni succi interpretari conueniat, ficut alimenta quæ bonum succum & probum sanguinè generant: fed quod facile liquefcit, *ἢ εὐκαὶ ῥαδίως χυλιζόμενον*, & in lingua facile in succū abit, propter mollem feu teneram & pinguem substantiam. Cæterū tria hæc, terra, Aster, & lapis, Samia, coniecerim duritiæ ferè solùm differre. Terra enim leuior ac mollior est: aster, densior, glebosior, durior, solidior: lapis deniq; iam lapis, hoc est, durissimus præ illis, adeò vt auro etiam argètoq; læuigandis poliendisq; adhiberetur. Color etiã omnibus tribuitur albus, si in suo quæq; genere excellant, aliter enim etiam alius eis color esse potest. Sic & inter bituminis genera, gradus primus Naphthæ seu liquidi est: secundus crassioris, quo marmorati intritæue loco vsi sunt aliqui ad ædificia: tertius Pissasphalti, quod digitis seu

De figuris lapidum, &c.

vnguibus adhuc cedit, non inquinat
tamen: quartus Asphalti, id est, Bitu-
minis simpliciter dicti: quintus deni-
que Gagatæ aut Thracij iam lapidū.
Sic in ovo præter album liquorem,
membranulam testæ inhærentem, &
testam ipsam, reperias. E Samio lapi-
de candido facta est gemma, quã Zo-
roastres Exhebenum nominavit, A-
gricola. Recentiores quidã Talkum
etiam Barbaris dictum, Speculari lapi-
di cognatum, Stellam terræ appellât,
à luce & radijs quibus splendet: sicuti
& Magnetidem, argenteo nitore co-
loreq; micantem. Io. Mesue lapidem
stellatum à se dictum, duplicem facit:
alterum Marchasitam (Pyriten argen-
ti interpretantur,) qui nimirū & ipse
argenti modo splendet: alterum verò
lapidem Cyaneum, id est, Lazuli vul-
gò dictum: in quo guttæ aureæ inter-
dum elucent: quarum occasione insi-
gnis quidã scalptor Ferrariæ, in hoc
lapide Cicindelam scalpfit, miro arti-
ficio,

tificio, ita vt cauda extrema accensa videretur, cum in guttam auream exiret. ¶ Ponemus & inter Echinitas lapidem (Capite de Aquatilibus infra,) in cuius globo dimidiato, quinque radiorum stellam natura cœlauit.

Asteria gemma contraria Soli, regerit candicantes radios, vnde nomen inuenit, Plinius. Nos plura de ea paulò ante hic autem repetimus, ob mentionem Solis, Huic & Mithrax cognata videtur à Sole (quem ita Persæ vocant, dicta item Solis gemma, quæ eodem Plinio candida est, & ad speciem syderis in orbem fulgentes spargit radios. Item Astrobolos, quam Suides dicit radiare candido colore) vt Solem, oculis piscium similem. Solaris est lapis, qui Solis oculus appellatur, figuram habens pupillæ, ex qua lumen emicat. item carbunculus nocte rutilans, vt scribit Marsilius Ficinus. Idem de vita cœlitus comparanda lib. 3. cap. 15. Helioselinon nomi

De figuris lapidum, &c.

nat lapidem, qui Solis Lunæq; cōiun-
ctæ Soli naturaliter imaginem habet:
Et Pantauram apud Indos lapidem,
qui cæteros ad se lapillos trahat, sicut
Magnes ferrum, maximè Solarem esse
scribit. Heliotropium etiam gemmæ
nomen est, quæ ab altero Prasij gene-
re, porracei itidē coloris, in hoc dif-
fert, quòd ipsa sanguineis venis distin-
guatur, illud punctis, Agricola teste,
Plinius etiam lib. 37. cap. 10. Heliotro-
pio sanguineas venas tribuit. Causa
nominis, inquit, quoniam deiectæ in
vas aquæ, fulgorem Solis accedentē
percussu sanguineo mutat, maximè
Aethiopica. Eandem aut persimilē
eruditus quidā Italus pro Iaspide In-
dica ad me misit: quam exhibebo ca-
pite 7. inter Ornamenta. Mithrax di-
cta gemma contra Solem variè reful-
get, &c.

Tephrites novæ Lunæ speciem ha-
bet curvatus in cornua, quamuis ci-
neri coloris, Plinius. De hac plura

in

inferius. Selenites ex candido translucet, melleo fulgore, imaginem Lunæ continens, redditq; eam in dies singulos crescentis minuentisq; numero nasci putatur in Arabia, Idē. Ge. Agricola lib. 5. de natura fossiliū: Specularem lapidem (inquit) è Græcis quædam *σελιώτιω* appellant, quòd plena nocte ad incrementum Lunæ soleat inueniri: vel quòd imaginem Lunæ, quam, quia pellucet, noctu concipit, in dies singulos crescentis minuētisq; numero reddat. Alij *ἀφροσέλωον* vocāt, quòd multis persuasum esset, (ut absurdissima quæq; vulgo persuaderi possunt,) Lunæ esse spumam. Sic ille. Lunaticus quidem morbus dicitur comitialis, quo correpti ore spumāt:

--- [*καὶ φάτα ῥοπή πίνοντα σελώης ῥύλας*], Orpheus in proœmio de lapidibus,] & Plutarchus in libro de fluminibus, Selene herba in Apasanto monte iuxta Inachum fluuium, spumam emittit. Ex iam recitatis verò

De figuris lapidum, &c.

Agricolæ verbis, apparet eum Seleniten Plinij, eundem Speculari lapidi existimasse, et si mellei fulgoris nullã fecit mentionem. Nos speculares lapides alios sine colore & pellucidos, alios verò coloris in fusco flauentis, quem melleum dixeris, habemus. Selenites lapis, inquit Dioscorides, quẽ aliqui aphroselenon nuncupãt, quòd per noctem inueniatur plenus ad Lunæ fulgorem: *μεισὸς γὰρ τῆς Ἑλλήνης πρῶτα* *ξῆσις*, interpretes vertunt ad incrementa Lunæ. sed *πρῶτα ξῆσις* videtur magis propriè decrementum significare, & ita se habere ad *αὐξήσιμ*, vt *ἀκμή* ad *πρῶτα κλιώ*. Decrescente autem Luna inueniri minùs verisimile est, quàm cū plena: tum enim imaginem eius plenæ cõmodiùs & ampliore aspectu recipit, vt ita deprehendatur faciliùs. quare Græcè ita legendum coniecero, *ἡ εὐρίσκεται αὐτὴν νυκτὸς γὰρ τῆς Ἑλλήνης* *μεισῆς πρῶτα γὰρ*. Quòd si non placeat *μεισῆς* Græcè nominare, vt plenam Latinè,

tinè, quòd fortè authorum testimo-
 nia defint, *πασέλλωρ* enim plerunq;
 legimus: etsi Dioscoridis stylus non
 adeò purus est ac proprius, ac ita de-
 fendi possit hæc lectio: licebit hoc pa-
 cto legere, *σὺ δ' εὐρ. α. ν. σιλπνὸν* (ἢ λαμ-
 πῶν) ἐν τῇ σελ. πρῶταυγάσει: hoc est, eò
 quòd noctu effulgēte Luna splendēs
 reperiatur. Plinius certè non de a-
 lio Selenite quàm Dioscorides scri-
 bens, Lunā ab eo reddi, inquit in dies
 singulos crescentis minuentisq; nu-
 mero: vt mutilus fortè Dioscoridis sit
 locus, aut Plinius aliter legerit. Ego
 Lunæ quocunque tempore lucentis
 imaginem in hoc lapide tanquā spe-
 culo reddi puto. amplissimam verò
 cum plena est, ideoq; tum faciliùs in-
 ueniri: & crescere aut decrescere in
 eo repercussam Lunaris imaginis lu-
 cem, non autem ipsummet vt Marbo-
 dæus fingit his carminibus:

Lunares motus & menstrua tempora seruat.

Crescit enim Lunā crescente, minorq; minutā

Gg 5

De figuris lapidum, &c.

Efficitur, tanquam coelestibus anxia dantis.

Quòd si idem specularis est lapis, (vt eruditi quidã hodie existimant, & mihi quoq; videt,) *ἀσφαλις*, & *ἀσφαλις* à Græcis medicis dictus, quomodo is ad Lunam noctu splendeat, facile erit deprehendere. Vitrum quidẽ cum præ se ferat, eoq; ad specularia aptus sit, (nostri quòd glaciei instar tranluceat, diuæ Virginis glaciem vocant, *Unser Frauen eyß*, alij Germani *Spat* appellant,) speculi etiam instar imagines, lucidas præsertim, reddere poterit. Cornarius eundem lapidem esse non putat, quòd veteres diuersa de vtroq; scripserint, & eundem esse nullus eorum dixerit, argumentis parum firmis. Diuersa enim de eadem re scribi nihil vetat, modò ne contraria: & multa recentiores acri inuestigatione deprehendẽre, quæ veterum plerosque latuerunt. Aphroseleni nomen à spuma factum conuenit, siue à remedio ad lunaticum & spumantẽ mor-

morbū: siue à colore albo spumæ, in ramētis præsertim ad remedia derasis.

¶ Aphroselenium in Aegypto tantummodo inuenitur, quod ita creatur: Ros cœlestis positus ad Lunæ claritatem in specie lapidis, quem specularem vocamus, coagulatus stringitur. vnde & nomen sumpsisse videtur. Cuius eligimus quod est colore cœruleo & lucido. Potest autem omnia vitia capitis potatum emendare: & cephalalgicis & epilepticis vtiliter prodesse, Author libri de simplicibus medicamentis ad Paternianum Galeno adscripti.

Ammoni
cornu,

Ammonis cornu dicitur lapis, inquit Georgius Agricola, videtur aurei coloris armatura obductus esse. nã (&) in toto Hildeshemio tractu, inuenitur lapis nouę lunę speciem habens curuatæ in cornua, aurei coloris armatura vestitus, modò magnus, modò paruus: mediocriter autem durus & interdum striatus.

[*Cardanus in libro de gemmis Selenitem hūc*

De figuris lapidum, &c.

quoq; lapidem vocat, sine authore quòd scia.

Sed eundem aliquando ferrei coloris armatura tegit: aut Adamanti similis, &c. Ibîdem effoditur lapis eiusdè figuræ, sed omni vacuus armatura, &

Tephrites. cinerei coloris: qui est Tephrites apud Plinium. Hactenus Agricola.

ego & tephriten, & similem illi lapidem alterum armatura intectum, Menoidem potius quàm Selenitem nominârim, discriminis gratia. Lunam enim corniculatam, siue triduanam & in cornua curuari incipientè, Græ-

Menoides. ci *μλωσδ'η* nominant. Nuper tamen amicus quidam meus rerum naturalium peritissimus, Menoidis lapidis nomine ad me misit argillaceû quendam & crustaceum lapidem, cinerei coloris, planû, nullaq; alia forma insignem, nisi quòd paulatim additis crustis multis tenuibus (vt ad latera lebetum in quibus aqua coquitur similes quidâ lapides generantur,) coaluisse videtur. Hunc verò, etsi fortè videri posset

posset ita ex crustis suis paulatim au-
ctis, vt Luna suis luminibus augetur,
coiuisse, à Luna ego non denominâ-
rim: multo q̄ minùs à Luna cornicu-
lata, eum figuram eius non referat.

¶ Circa Pallenen Thraciæ montē,
Dionysio Afro teste, nascitur Asterius
lapis, vt suprâ etiam dictum est: & Ly-
chnis flammæ persimilis. Quo in lo-
co Eustathius in commentarijs suis:
Lychniten lapidem (inquit) alij Sele-
nitem vocât, quòd occulta quadam
vi cum Lunâ communicet, sicut & e-
lectrum quod à Borysthene cogno-
minant *Βορυσθίνιτλι ηλεκτρον*: & pariter
cum illa crescat atq̄ decrescat. Sed Se-
lenites ille, cum Luna crescens atque
decrescens, (non ipse, sed Lunæ in eo
imago,) vt paulò antè diximus, non
alius quàm specularis lapis videtur: q̄
fortè ne lapis quidem propriè fuerit,
tum aliàs, tum quia flexilis est. Lych-
nis verò; quæ & lychnites Agricolæ
dicitur, gemma est, igneo seu flammæ

De figuris lapidum, &c.

lucernarum colore splendens, veluti
ardens, in scopulis Pallenes, quæ
est península Thraciæ nascens, & cir-
ca Orthosiam caudem, totaꝝ Caria
ac vicinis locis. cæteris antecellit In-
dica, quam quidam, vt Plinius inq̃t,
remissioꝝ Carbunculum esse dixe-
runt. Agricola hæc interpretatur Ger-
manis suis *ein gilbichten Rubin*, id est,
Rubinum coloris pallidi vel gilui. Ea-
dem aut cognata est, licet candido co-
lore, Astrios vel Asterios potiùs Pli-
nij ac Dionysij Afri, in India nascens,
& in Pallenes littoribus: cuius intus ceu
stella lucet, fulgore Lunæ plenæ, quæ
verba sunt Plinij. In Perside aiunt gi-
gni lapidem Seleniten, cuius interio-
rem candorem aiunt cum Luna cre-
scere atque deficere, Augustinus de
ciuitate Dei 21. In Ballenæo monte
Phrygiæ gignitur lapis, Aster nomine:
qui solet nocte profunda ignis instar
splendere sub initium autumnii (τὸ
φθινό-

φθινόπωρον.) cognominatur autem indigenarum nomine Ballen, Βαλλῦ, id est, rex, ut tradit Hermesianax Cyprius secundo Phrygiacorum, ex Plutarchi de fluuijs libro. Robertus Constantinus variæ doctrinæ vir, in Lexico Græcolatino suo, vulgò hanc gemmam *Rubi balley* à Gallis nominari scribit, solerti coniectura, ex nominis vicinitate, cui res ipsa conuenit. Siue autem à Pallene Thraciæ peninsula, siue Ballenæo Phrygiæ monte, Pallenæam aut Ballenæam hanc gemmam cognomines, ut à cognatis carbunculorum generis distinguitur, parum interest. Agricola Carbunculum candidum Germanicè interpretatur *Ballas*: (aliqui *schiler Rubin*.) & à pallore dictum videri scribit: Asteriam verò *Wese*, ut supra etiam monui. Dux autem hæ generis vnius species videntur. Porrò circa Lychniten seu Lychnidè gemmā, de qua nunc diximus, cauendū est, ne

De figuris lapidum, &c.

cum lychnite marmore, quod ad lucernas effodi tradidit Varro, (vnde nomen nimirum,) confundatur.

¶ Succinum etiam, quod Græci Electrum vocitant, affinitatem quandam habere cum Luna putant aliqui, quòd Lunari, id est, comitiali morbo aduerfetur. Dionysius Afer quoq; cù hoc fydere eius fympathiam indicat, vbi fcribit circa ostia fluuiorum Aldefci & Panticapis in mare glaciale fe exonerantium nafci Electrum, his verbis:

Ἡδ' ὑφαίης ἠλεκτρῶ ἀέξεταί, οἷον τις αὐγὴ
μῶν ἀρχομένης: ex quibus aliquis conijciat, sentire eum, Electrum cum Luna crescente crefcere, quod de Sele-
nite alij prodiderunt. Ego de Electro nostra memoria nihil tale accepi: sentire tamen ipfum vim Lunæ, ficuti Oceanum totum, & pro eius incremento ac decremento, parciùs copiofiùsve ad littora promoueri, credibile est.

Lac lunare ¶ Est & quod Lac lunare à nostris appellat-

pellatur: quod in altissimorum quorundam montium Helueticorū speluncis reperitur, vt Stocchornij in ditione Bernensium, & Fracti siue Pila-tini Lucernensium: De quo repetam hīc ea ferè verba quæ in Fracti montis Descriptione nostra ante annos se decim posui: mutatis nonnullis & additis: In spelunca quadam per summū montem, fornici adhærens nascitur substantia quædam fungosa, friabilis, alba, leuissima: quam Fungum petrēū dixeris, vel Agaricum saxatile: tam similis huius est facies. Incolæ *Mon-milch* appellāt, id est, Lac Lunæ, à substantia alba & spumosa, ex qua cōcretus videtur hic lapis, si lapidis nomen meretur. Aquæ mixtus, albo lactis colore eam inficit. Insuper est. Siccat sine morfu. Nulla in eo asperitas: & totum cum salua mandentis liquefcit, præsertim quod melius fuerit: nam & crassius asperiusq; reperitur, immaturius nimirum & crudius: quod odo-

Hh

De figuris lapidum, &c.

re etiam caret. Concoctum aut & perfectum, ut asperitatem amittit, ita albius colore, & pondere leuius, & suauiter odoratum redditur. Videtur autem naturam Holoisteis dictis lapidibus, qui in terra arenosa in Palatinatu effodiuntur, proximam habere: & lapidi quem ego ab odore Cydoniten nomen. Superstitiose quidam aduersus quemcunque morbum ægroti cuiusuis, propter quem expresso ipsius nomine è spelunca petatur, salutare esse putant. Lucernæ in pharmacopolio venire solet. Pollinem eius chirurgi ulceribus desiccandis inspergunt. Sunt qui nutricibus, ad augendam lactis copiam, pollinis huius drachmam exhibeant, è iure ni fallor: [potest autem commodius ex lacte amygdalarum cui immixtus hic pollen aliquot horis fuerit,colato propinari, cum pauco saccharo & aqua foeniculi:] aiunt autem mamillas euidenter hoc auxilio turgere & repleri lacte. Præterea à docto
quo-

dam viro, nuper proditum inuenio;
Lac Lunæ in profluuiio sanguinis vti-
liter dari tanquam somniferum, idq̃
sibi experimento constare. Quod ad
nomen priscum, ego aut ipsum Mo-
rochthum veterum esse aliquādo pu-
taui: aut easdem certè illi facultates
obtinere, sed amicus quidam rerum
fossilium omnium cognitione clarus,
Margæ friabilis genus esse mauult.

Sardam cum arbore naturali & Lu-
na eclipsim patiente, Hier. Cardanus
olim ad me misit.

Nunc à coelo & syderibus ad ele-
menta descendam: quorum supremo
loco est ignis, Lunari sphaeræ proxi-
mus. Chrysolampis in Aethiopia na-
scitur, pallidi coloris die, & noctu i-
gnei, Plinius. Gemmarum ardentium
principatum habent Carbunculi, à si-
militudine ignium appellati, cum ipsi
non sentiant ignes, ob id à quibusdā
apyroti vocati, Plinius. Orites etiam,
à quibusdā & Siderites vocatus, ignis

Hh 2

non sentit, Idem: de quo nos plura inferiùs Capite quarto. Adamãti quoque ignium victrix natura, & nunquã incallescens tribuitur. Topaziũ aut̃ prohibere ne ferueat aqua: & manũ quæ Topazium habeat, ab aqua bulliente citra iacturam eripi posse. In Phlegontide intus ardere quædam videtur flamma, quæ non exeat, Plinius.

Albertus testatur Carbunculũ, Anthracem (*άνθραξ* Græcis carbo est, siue ardens, siue extinctus) dici à Græcis: eum quẽ lucere in tenebris tanquã carbonem, superfusa aqua limpida, in vase vitreo mundo polito. Catharinam Angliæ reginam, Henrico octavo nuptam, gemmam in tenebris lucentem, in annulo habuisse audio. Rubinũ fuisse putant. Carbunculi gemmæ species est, Rubinus noster, inquit Encelius, quem alio nomine dicere possumus Lychniten. Nos de lychnite, suprà in Selenite diximus.

Lychnidem Dionysius Afer vocat,

λυχνίς

ἰσχυρὸς φλογὶ πάντων ἰσχυρὸς. Est ex ardētium gemmarum genere etiam Lychnites appellata, à lucernarum accensarum gratia, Plinius. In Hydaspē fluuio gignit lapis Λύχνης dictus, (Λύχνης paroxytonū, masculino genere,) cui color oleosus, & valde politus, (ξείος, feruidus: malim ξείος, id est, politus:) inuenitur autem crescente Luna, ad melodiam tiliarum: & vtuntur eo pices, Plutarchus in libro de fluminibus. Lychnites verò marmoris genus quòdnam sit, quærendum. Varro ad lucernas effodi solitum tradit: siue id verum est, vt subterranea pleraque in metallis profundioribus, lucernis adhibitis eruuntur: siue ad augendi precij causam fictum. Statuarij siue marmorum scalptores, omnes tantū candido marmore vsi sunt è Paro insula, quem lapidem cœpère Lychnitem appellare: quoniam ad lucernas in cuniculis cæderetur, vt autor est Varro, multis postea candidioribus

reperitis. Nuper etiam in Lunensium lapidicinis, ut tradit Plinius. Marmoris autem albi mentio admonet me alterius pellucidi: cuius generis tabulas duas ex Hispania aduectas, nobilem mercatorem Leonhartum Cellarium Sangalli in Heluetijs possidere audio: easque pellucere, marmoris candidi specie. Ex alabastro quidem vulgò dicto poculum candidissimum & translucentum, penes me est. Marmor verò illud transparens, Phengites Plinij fortè fuerit, ab eo dictum quod phengos, id est, lucem transmittat. His scriptis literas ab amico accepi, cui profecturo Sangallum ut hunc lapidem inspectum mihi describeret mandaram.

Alabastrus Vulgò (inquit) lapidem Alabastrum appellant, [*Fortè autem hodie dictus Alabastrus vel Alabastrites lapis, non verè est Alabastrus veterum, & marmorum generis, cum mollis sit non durus lapis: ob colorem tamen & magnitudinem Alabastrus existimatus.*] Tabulæ binæ ex eo factæ, siue cru-

crustæ, singulæ circiter pedes duos longæ sunt, sesquipedē latæ: quæ magnitudo specularibus (fenestris vulgò dictis) mediocribus ferè conuenit: in quem vsu marginibus ligneis includuntur: & lucis splendore mediocrè transmittunt ijs qui intus sunt, ita tamen vt neminem foris agnoscere possint: foris autem astantium aut prætereuntium visus omnino nõ penetrat. Quare ad cubiculorum specularia, quæ ad internas ædium partes spectant, aliquibus in vsu sunt. In Hispania ferunt templorû aliquot specularia ex hoc lapide facta esse, vitri loco, & picturis quibusdam ornata. Lapis albicat, albo marmori ad subfuscum colorem vergenti, aut filici albo fluuiatili splendido, persimilis, nõ sine quibusdam maculis tamen. Quibus in partibus fractus est, aluminis instar splendet. Planula (vt recentiores vocant, nostri ein hobel) attenuari & poliri potest. Vngue digiti pulsatus

Hh 4

De figuris lapidum, &c.

vitri vel æris instar sonat. Tabula nõ-
dum expolita, pollicis: polita verò, di-
giti crassitudine erat. Fiunt & pocu-
la aliaq; vascula ex eodẽ lapide in Hi-
spania: quæ in alias regiones expor-
tantur: & fracta etiam, si crustæ inte-
græ sint, ferruminari possunt. Hæc a-
micus. Nerone principe (inquit Pli-
nius) in Cappadocia repertus est lapis
duritia marmoris, candidus atq; trãs-
lucens, etiam qua parte fuluæ incide-
rant venæ, ex argumento Phengites
appellatus. Hoc construxerat ædem
Fortunæ, quam Seiam appellant à Ser-
uio rege sacratam. Quare etiam fori-
bus apertis interdum claritas ibi diur-
na erat, haud alio quàm specularium
modo, tanquam inclusa luce non
transmissa.

Redeo ad Carbunculum: quem E-
piphanus tradit inueniri noctu, emi-
nus lucernæ aut carbonis ardentis in-
star scintillantem, *σπινθηρίζοντα*, id est,
scintillas emittentem. Fortè autẽ Spi-
nella

nella quoq; vulgò dicta, Carbunculo-
rum generis gemma, ab huiusmodi
scintillis, quos Græci spinthêras vo-
cant, suum nomen inuenerit. In An-
thracitide scintillę discurrere aliquã-
do videntur, Plinius. Omnes carbun-
culi rubent & fulgent, sed dissimili-
ter, inquit Agricola. nam color eis est
egregiè ruber, itemq; fulgor: sed ple-
runq; parui sunt: quos appellant Spi-
nellas. Aut color item & fulgor egre-
giè rubët, sed ferè maiores sunt: quos
Italià colore Rubinos appellant, Grę-
ci (vt etiam Ouidius) quia valde ar-
dent, ab ignis aspectu, Pyropos. Ego ^{Pyropi.}
apud Græcum authorem Pyropū ap-
pellatiuè pro gemma legisse iam non
memini. Epiphanius adiectiuè vtitur,
Sardium scribens *σφραγις τῆς ἰσίδας*, id
est, colore igneum. Inter Latinos poë-
tæ soli, puto, hac dictione pro gem-
ma vtuntur, vt Ouid. 2. Metamor.

*Clara micante auro, flammâq; imitante
Pyropo.*

De figuris lapideum, &c.

Inducto pyropo fulgebat parma,
Propertius lib. 4. Eleg. 11. Pluma rubro
clara Pyropo, Lucretius lib. 2. Cæte-
rùm vt Lychnidem gemmam diximus
πυρὸς φλογὶ πᾶμπαν ομοίω: ita & Phlo-
ginus quidam lapis apud Plinium à
flamma denominatur, aurei siue flam-
mei coloris. nam & chrysitē, inquit,
vocant, Ostreæ (Ochræ) Atticæ assi-
milatam, in Aegypto. ¶ Hephæsti-
tes Solis radijs obuersus, aridam ma-
teriam accendit, sicut & Crystallus:
de eo autem plura cap. 5. leges. Spe-
culum etiam concavum in Sole accē-
dit sulfurata, stramenta, sarmenta: sic-
ut & aqua in phiala vitrea. Pyritē di-
cuntur è quibus ignis excutitur, va-
riorum generum: quæ non modò co-
loribus & figuris, sed etiam substātia
differunt. Pyritē (inquit Hermo-
laus in Corollario) sunt qui & Sideri-
ten vocitēt, & Androdamanta & Bo-
strychiten. In Cypro reperiri volunt
vnum argenteo colore, alterū aureo.

Hephæsti-
tes.

Speculum
cauum.

Ali.

Aliqui tertiu genus faciunt, quod plurimū ignis habeat, ponderosissimūq; sit, quos etiam viuos appellamus. Hi exploratoribus castrorū maximè necessarij: quia clauo alteróve lapide percussis, excutiuntur scintillæ: quæ sulfure exceptæ, aut fungis aridis, aut folijs, celerrimè ignem trahunt. Pyrites & gemma est (Plinio:) nec scio an diuersa ab hac, nigra & attritu digitos adurens. Hæc ille. Cæterum vt ex Pyrite tum metallico, tum sterili (quem Silicem viuum, vel absolutè nominamus,) ignis excutitur: ita etiam ex alijs quibusdam duris ac læuibus: etsi partibus quæ ictu in eis exasperatæ fuerint, faciliùs eliciatur: Sic etiam è Crytallo, & Chalcedonio vulgò dicto, quo Tormentigeri (vt ita vocem illos qui tormenta bellica gerunt) vtuntur: Ceraunio cuneiformi, & alijs.

Pyrites ab Aristotele & Theophrasto, alio nomine Pyrimachus vocat̄, Pyrimachus. vt Agricola videtur, quòd igni repu-
chus.

De figuris lapidum, &c.

gnet. nam in ardentibus tantum fornaces, inquit, coniectus fuit. at ubi defluerit in catinum, rursus concrefcit, & durefcit, &c. In antiballomenis, id est, succedaneis medicamentis Galieno attributis, Pyritæ lapidi pyrobolus substituitur. Ego Pyrobolum, nisi idem Pyritæ sit, ignoro. Pone autem confarcinator ille *ἀντιβαλλομένων* alia etiam quædam huiusmodi, quæ synonyma secundum grammaticos sunt, non antiballomena secundum medicos: ut, *καλλικερέα, ἢ πῆλις: χαμαίμηλον, ἀνθεμίς.* Pyrobόλα quidem Plutarcho in Camillo, tormenta seu instrumenta quædam bellica sunt ad ignem eiactandum comparata. Asbestos in Arcadiæ montibus nascitur, coloris ferrei, Plinius lib. 37. cap. 10. Asbestos autem Græcis inextinguibilem significat: & hunc lapidem semel accensum extingui posse negat Marbodeus. Idem Plinius libro 36. cap. 19. Amiantus, inquit, alumini (*scissili nimirum*) similis, nihil

nihiligni deperdit. Id quod pro alumine scissili vulgares pharmacopolæ vendunt, albi non ferrei coloris est. Amiantus verò qui è Cypro adfertur, fuscus cum sit, etsi fila fortè iam ab eo resoluta albicent, Asbestos Plinij esse poterit: nam Agricola quoq; Amiantum alio nomine Asbestum, & Linū asbestinum ab authoribus vocatum tradit. Apfictos Plinio septenis diebus calorem tenet, excalfacta igni, nigra ac ponderosa, distinguuntibus eā venis rubentibus. Putant prodesse cōtra frigora. Eam ego hodie nostro in orbe nemini cognitam puto. ¶ Ad ignem fumus quoq; & cinis pertinēt, ceu excrementa ipsius. Iaspis quædam veluti fumo infecta est, quæ capnias vocatur, Plinius libro i. cap. 9. Idem de Chrysolithis: Sunt in hoc genere, inquit, capniæ, eodem capite. Et decimo mox sequente: Capnites quibusdam videtur suum genus habere, plurimis spiris fumida, vt suo loco di

A. V. 200

De figuris lapidum, &c.

ximus: in Cappadocia & in Phrygia nascitur, ebori similis. Hæc Plinius. Agricola verò lib. 7. de nat. Fossiliū, Marmor album, inquit, plurimis spiris fumidum esse solet: ex quo iterum fit gemma, quam Plinius Capniten appellavit. Plinius lib. 34. cap. 10. inter Cadmiæ genera: Tenuissima est, inquit, in ipso fornacum ore, qua flammæ eluctantur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Idem libro decimo septimo, capite 7. inter Argillas: Proxima est ruffa, quæ vocatur capnumargos, intermixto lapide terræ minutæ, harenosæ. Tephrites à cineris colore dictus est, de quo supra quoque. Ophitæ marmoris genus tertium cinereum est, quod idcirco tephriam nominant, Agricola.

Tephrites.

Aëri simi-
lia.

Adamas colore similis est aëri, Epiphanius. Sunt inter Beryllos quos aëroides vocant, Plinius. Et alibi: lapidem Persæ ferunt aëri similem, ob id vocat aërizusa. Et paulò post: Singulis

gulis (Iaspidú differentijs) Græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos vocatur borea, coelo autumali matutino similis: & hæc erit illa quæ vocatur aërizusa.

Ab aqua nomen tulit Enhydros, de quo supra Capite I. Argentum vivum Græci ab aqua & argento denominant, ὕδαρ ἀργύρου: huic enim fuso præfertim, colore splendoreq; similis est. aquæ autem & liquoris modo fluit: quare & ἀργύρου χυρῶν vocitant. Beryllum Itali, Aquam marinam nuncupant. nam colore imitatur fluctus maris cœruleos. Sed aliter Cardanus: Calais (inquit in lib. de Gemmis & colorib.) est gēma paulò durior Crystallo: cuius, cum (vera) sit rarissima, maxima copia est (fictitiæ.) Nā vitro adulterat. Invenit em̄ nitri species nō ampullosi, ac durioris: quod sub terra sepultū colorē cōtraxit sub cœruleū, & aquæ maris similem. nā & ipsa colorē habet huiusmodi, sed q̄ ad cœruleū poti⁹ vergat, scilicet inter modicē

Aqua marina.

Calais

De figuris lapidum, &c.

viridem & cereū. Nec ob hoc ipsum tam vocatur Aqua marina, (id est Calais, quæ alia est à Calaide:) quàm quæ velut in aqua maris nullus certus color discerni potest, ita nec gemma hæc firmum colorem habet. Ob hoc, ut dixi, vitro adulteratur: præterea Crystallo Scotica, & Amethysto immatura, & Chrysolitho etiã decocto, &c.

Augites. Vocatur etiam Augites à Plinio: qui Calain tradit Sapphirum imitari, candidiorem, & litoroso mari similem. Litorosum autem, pro eo quod est litori vicinum, acceperim. Sic ille. Plinius, & ex eo Agricola, Callaim, Idu-plici scribunt: an verò à Calaide differat, ut Cardano videtur, quærendum. Aliæ quidem sunt Callainæ testæ medicis memoratæ: de quibus nos in volumine Aquatiliū, capite de Ostreis diuersis scripsimus. Hyacinthi species apud Epiphanium *θαλασσίτης* dicitur à maris colore. Iaspis *θαλακός* cognomine, similis est niui aut spumæ maris,

maris, Idé. Pæantidis species est aquæ
 glaciata, Plinius. Iaspis quædam si-
 milis est aquæ glaciei, *λευσίμα & ὕδατι*,
 Epiphanius. Iaspides omnes in vitio
 cœruleæ aut crystallo similes sunt, Plinius.
 Græci quidem & gemmâ & glaciem,
 crystallum vocant: Specularis quoq;
 lapis candidus, (nam & niger inuenitur,
 & mixtus,) glaciem representat, vnde
 nomē ei Germani fecere, *Unser Frauen eyß*.
 Hoc cum Iulianus Cæsar (inquit Agricola) in
 glacie fluuij Sequanæ animaduertisset,
 eam similem esse scribit lapidi Phry-
 gio. sic autem vocat Specularē, quod
 in Phrygia reperiat. quanquam &
 in alijs multis regionibus: Sed alius
 quoq; Phrygius dictus lapis est, gleba
 pumicosa, &c. Onyches aliqui dicunt
ὄζυδατ & ἀτούνου πεπύχαι, Epiphanius:
 mihi deprauatus is locus videtur. Stiria
 dicuntur, quæ ex aqua congelata hyeme
 à tectis dependent.

Lapides quidam & succi concreti,

De figuris lapidum, &c.

stirijis similes in speluncis stant, vel in earum cameris pendēt, Agricola. Plura leges suprā cap. i. Achata aliquando fluminum imaginum reddunt, Plinio teste.

Geodes lapis fermè rotundus est, aëtitæ cognatus: à terra quàm continet, dictus. Ex Ponticis gemmis priuatim dictis, (quæ Achati cognatæ videntur,) aliquæ montium conualliumq; effigies repræsentant. Boleniæ nimbo inueniuntur, glebæ similitudine, Plinius. *βῶλ* Græcis gleba est: vn de *βωλίτης* potius quàm *βωλῆνας* rectè formari videtur.

DE LAPIDIBVS QVI A Meteoris, id est, sublimibus in aëre corporibus nomina sua mutuuntur.

Caput III.

BRontia, Ombria & Ceraunia lapides ab Agricola nominantur, foeminino genere: ego prima apud Græcos

cōs inflexione genere masculino Bró-
 tias, Ombrias, & Ceraunias, (vt Aene-
 as,) efferre malim: est autem ea quo-
 que adiectiua ferè terminatio, (vt ab
 ὄμβρος, ὄμβείας,) & substantiuum ma-
 sculinum λίθος, id est, lapis, quod vtri-
 que linguæ cōuenit. Nam λίθος in foe-
 minino genere gemmam ferè, non la-
 pidem significat, apud meliores au-
 thores. interim Ceraunium quoq; la-
 pidem, Ceraunium petram, & Cerau-
 nium saxum proferre licebit. Sunt au-
 tem Ceraunia (saxa subaudi) vel Acro-
 ceraunia, montes Epiri in mare exten-
 si: quorum meminit Ouidius de Pon-
 to, his verbis:

*Quum poteram recto transire Ceraunia
 velo,*

Vt fera vitarem saxa, monendus eram.

Item Horatius:

Infames scopulos Acroceraunia.

Et alij quidam. Sed magis placet,
 vt dixi, terminatio primæ declinatio-
 nis in *ias*, quæ inter adiectiua & sub-

De figuris lapidum, &c.

stantiua ambigere quodam modo videtur, & rerum nomenclaturis eleganter quadrat. Sic xiphix & anthix pisces dicuntur, non xiphij & anthij. In hoc etiam Grammatici Græci discrimen annotarunt: quòd in *ias* terminata nomina, habitum quendam & qualitatem permanentem significet, qualis à Dialecticis nõ passio, sed passibilis qualitas dicitur: vt *εἰς ὑβρίας*, hominem natura vel consuetudine morbo verubentem: *εἰς ὑβρίαν*, quoquo modo, siue passione aliqua, vt pudore, siue aliter. *ὠχρίας* & *ὠχρίαν* similiter, &c.

Habent etiam lineas eminentes & strias lapides in agris nati: ex quibus cum qui cum tonitruis, vt nunc quoque credit vulgus, cadit, Brontiam vocant Græci, capitibus testudinum similem: qui cum imbribus, Ombriam. Nostri sũt modò sublutei, modò subuirides, modò subrubri, modò subfusci: nunc verò variant colore: politi tanquam specula, imagines reddunt.

Figur-

Figura ipsis ferè dimidiati globi, rarò oblonga. Interdum oui magnitudine sunt: sed sæpiùs minores. Aliquibus binifunt circuli, quasi quidam moduli: [*Modioli Plinio sunt mediæ partes caue & rotundæ rotarum, à quibus radij in circumferentiam extenduntur:*] à quòrum superiori, quinæ lineæ eminentes æqualibus inter se spacijs diuisæ, procedunt ad inferiorem: quarum singulæ vtrinq; striam habent. Totidem rursus lineæ eminentes à superiori circulo per media spacia descendunt ad inferiorem: è quarum singulis vtrinque multæ lineæ transuersæ pertinent ad strias proximas. Inter eas autè semper sunt humilia spacia quadrata. Aliqui verò tantummodo habent has postremas quinque lineas descendentes cum multis transuersis, & spacijs non admodum longis. reliqua autem media spacia tota eminent, carentque & lineis & strijs. Nonnulli eodem modo se habent, nisi quòd linearum loco habeant strias.

& quòd spacia transfuersa emineant:

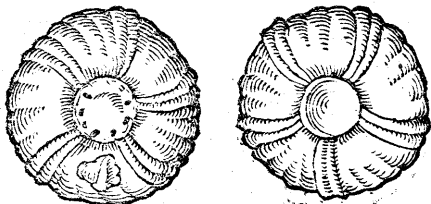
Hæc Ge. Agricola libro 5. De natura fossilium. Idem Brontiam simul & Ombriam Germanicè interpretatur, *groß Krottenstein*, id est, *Batrachiten* (vel *Bufonis lapidem*) vel *Chelonitidem* maiorē: & *Donnerstein*, id est, *Tonitruilapidem*: & *Wetterstein*, id est, *Tempestatilapidem*. Eisdem verò tribus nominibus *Cerauniã* quoque interpretatur, nisi quod à leuitate differentiã addit, *groß glatt Krottenstein*, &c. cum *Ombriæ Brontia*que non laues sint, sed partibus quibusdam inæquales, alijs eminentibus, alijs humilioribus. *Chelonitidē* verò, *ein kleinen Krottenstein*, hoc est, *Batrachiten* minorem. Nos plura de his omnibus, minori verò in primis, scripsimus in libro *De Quadrupedibus Quiparis*, capite de *Ranis rubetis* G. *Brontia* gemma capitibus *Testudinum* similis est, & cum tonitruis cadit, vt putant: & fulmine tacta restinguit, si credi-

credi-

credimus, Plinius. Vnde Brontiam quoque, alio nomine Chelonitin vocari posse apparet. Ego testudinei lapidis similitudinem in nullo adhuc lapide animaduerti: Batrachitæ verò dicti minores nostri, cum rotundi ferè & caui sint, globi dimidiati instar, specie sua connexa chelonium, hoc est, operimentum seu testam testudinis potiùs, quàm caput eius referunt. At si testudinis nomine structurã cameratam accipias, & in ea caput appelles medium summumq; veluti modiolum, quem Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrum, vmbilicum appellat, pulchrè fanè videtur quadrare similitudo: etsi lineæ quinque in Ombria à medio procedât: in structura, quaternæ, &c. Græcè verò Chelonitidas, diuersos lapides, à testudinum animalium tegumenti figura sic nominabimus.

De figuris lapidum, &c.

*Ombriorum species à Ioanne Kent-
mano ad me missa.*

Luteus hic lapis (inquit Kentma-
nus) ex Ombriorum genere est vnus,
nisi quòd compressiore est forma, vt
notulæ in eo minùs conspicuæ sint,
quàm in altioribus & maioribus.

Ceraunia quoq; (inquit Ge. Agri-
cola, vel Ceraunias potiùs, vt paulò
antè monuimus,) ex eo nomen inue-
nit, quòd cum fulmine vt vulgus cre-
dit, cadit. Nec tantùm in Carmania
nascitur: sed etiam in nostris agris. Ca-
ret strijs & lineis: atq; in hoc differt à
Brontia. Læuis verò est: & nunc rotū-
da,

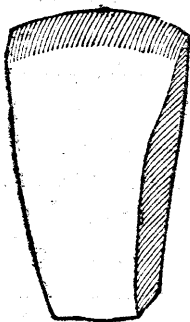
da, nunc oblonga. Eius genera coloribus distinguuntur. nam alia partim est candida & pellucens, partim fusca: alia nigra est, alia rubet. Hæc ille. Ex quo Germanica etiam eius nomina paulò antè cum Brontia posui. Plinius lib. 37. cap. 9. post Cerauniæ gemmæ candidæ mentionem, Sotacus (inquit) & alia duo genera fecit Cerauniæ, nigras, rubentesq̃, ac similes eas esse securibus. per illas quæ nigre sunt & rotundæ, vrbes expugnari & classes, easq̃ betulos vocari: quæ verò longæ sunt, ceraunias. Faciunt & aliam, raram admodum, & Parthorum Magis quæsitam, quoniam nõ aliubi inueniatur quàm in loco fulmine icto.

Bætulus quidem, vel abadir, apud Grammaticos (Hesychium & Phaurinum) vocatur saxum, quod pro Ioue Saturnus in Libano Ilij monte deuorârit.

Lapis quem vir nobilis quidam & rerum naturæ studiosus mihi prola-

De figuris lapidum, &c.

pide fulminis (Germanicè em̄ **Strat-**
hammer vocabat, dono dedit, cuius

hîc iconem adiun-
xi: longus est digi-
tos quinque, latus
verò tres quâ latif-
simus est, nêpe sub
infirmam partê, qua
cunei instar vtrin-
que attenuatur, &
totus planè cuneû
refert: crassitudo
ei pollicaris, qua
crassissimus est, cir

ca medium scilicet: vbi caput & late-
ra angulis clauduntur, vt quadrangu-
la corpora: in cuneo verò anguli co-
eunt, vt in aciem secantê exeant, cras-
situdine infra medium paulatim atte-
nuata. Germanico nomine **Straal-**
hammer, id est, fulmineum malleû vo-
cabat. Color in albo fuscus, circa ca-
put plus nigredinis est. Grauiissimus
est durissimusq̃, filici vulgari, è quo
ignis

ignis excutitur, simili substãtia: & ex ipso quoq; ignis similiter dicitur. Cultrorũ & ferramentorũ, quæ in eo ducunt, aciem dirigit, non etiam acuit. De hoc genere nimirũ sentit Cardanus, scribẽs: Obscurẽ nitet lapis fulmineus, quẽ lima non tangit. Nam meus quoq; non sentit, propter summã durissimãq; læuitatẽ, ne in angulis quidem. Cerauniæ lapides sunt (inquit Christoph. Encelius) quos Germani vocant *Donnerstein*. cadunt de nubibus cũ tonitruo. Reperiũtur in *Græcia*: item in Hispania candenti colore vt ignis fermẽ. [*Hæc fortẽ de Ceraunia gemma potiũs veterum aliquis dixerit.*] Inueniuntur etiam hinc inde in Germania, præcipuẽ ad flumina, vt ad *Albim*: vbi ceraunias gemmas [*ego lapides simplicius hos dixerim,*] crystallo similes, infectos colore cœruleo inueni, diuersæ formæ. nonnunquam sicuti clauas: nõnunquam tanquã pyramidẽ, vt representarẽt caput saccha

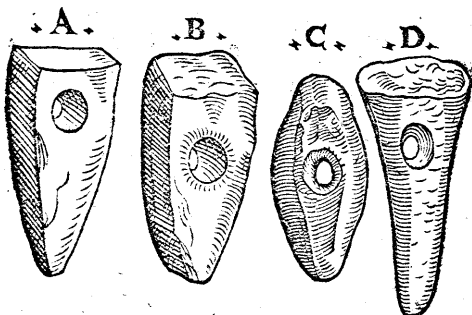
De figuris lapidum, &c.

rinum, (seu è saccharo metam.) Integras tamen nunquam inuenire potui, forſitan propter vim fulminis, qua excutiuntur nubibus, & reſultationem in terram. Harum vim eſſe prædicant (*hæc ex Marbodeo*) prouocare dulces ſomnos, & valere contra fulmina: itè facere ad prælia & cauſas vincendas. Hæc Encelius: qui certè Cerauniam gemmam, quam nos capite ſecundo Aſteriæ nomine deſcripſimus, cum lapide è nubibus cadente, confundit, ſicut & Marbodeus. Solinus in fine capitis 23. quod eſt de Germania: Cerauniarũ genera (inquit) diuerſa ſunt. Germanica candida eſt: ſplendet tamen coeruleo: &, ſi ſub diuo habeas, fulgorem rapit ſyderum. Similiter autem & Marbodeus & Albertus Magnus, Germanica, legerũt: cum ex Plinij libro 6. cap. 23. Carmanica ſit legèdum: de q̄ gemma, non lapide intelligendũ. Vidi ego & alium apud eundem nobilem virum, meo (quem is do-

donavit) cuius iconem exhibui, similem, figura eadē cunei: sed multò maiorē, nigrum, & pertusum foramine rotūdo: quod quidem nulla arte, sed impetu motus factum cōijciebat. Sic & discus lapideus perforabatur, vt ad proijciendū (ligno fortē inserto) idoneus fieret: & hoc ipso distinguitur à solo Græcis dicto, vt in Differentijs vocū annotavit Ammonius, his verbis: *Δίσκος μὲν ἔστι λίθος τετρακλις: σό- λος δὲ τῶ χαλκοῦ ὄλυσφύειον, &c.* Ex his ergo Cerauniorum lapidum differentijs, alios cuneiformes, alios discoides, *δισκοειδῆς*: alios verò clauiformes, non à clavi, sed clauæ, similitudine: qualem & Encelius se vidisse scribit: nos quæ pictum talem à Kentmano accepimus, iconem tamen omisimus: alias verò ab eodem missas species eorum quatuor sequenti pagina subijciemus, literis distinctas, ABCD.

*Δίσκος
Σόλος*

De figuris lapidum, &c.

A. Hunc lapidem, inquit Kentmanus, fulmen per molam, quæ à ventis agitatur, magna vi iecit Torgæ, anno 1561. Maij 17. qui erutus deinceps ab adolescente fuit, eius formæ qua hîc depingitur: latitudinis trium ferè digitorum, longitudinis autem quinque, Bisalte lapide; quo fabri apud nos in cuditis loco ubi effoditur, vtuntur, durior. Sic ille. Dixeriſ autem hanc figuram $\sigma\phi\upsilon\rho\epsilon\iota\delta\eta$, quòd $\sigma\phi\upsilon\rho\alpha\iota$ à Græcis dictû mallei genus, ligneum à noſtris ein Schlegel præ ſe ferat, duplicè præfertim vel vtrinq; capitatam: ſicut & Zygæna piſcis ſuo capite, &c.

B. Ce-

B. Ceraunius alius, eiusdem cum præcedēti coloris, (hoc est, nigri, partibus quibusdam in cœruleū vergentibus,) sicuti & duritiæ atq; ponderis eiusdem. Forma differt. huius enim cuneus, illius malleus est figura. Perforati omnes. Prope arcē Iuliam (quæ nobis est Culenbergū) terra effossus fuit, fulminis ictu per ingentem quercum deiectus. Sic ille. Videtur autem hic esse lapis, de quo Sotacus apud Plinium scribit, figuram habere securi similem: quoniam nimirum figura est lata, & in cuneum ceu aciem exit: & foramen adest, quod tanquam in securi manubrió ve inferendo factum videri potest, præsertim cum altius situm est.

C. Alia alterius figura.

D. Hunc lapidem (inquit Kentmanus) in pago Siplitz, impetu fulminis, intra terrā vineæ, per quercū quendā deiectū, rustici effoderunt, & quæstori Torgensi dono attulerunt.

De figuris lapidum, &c.

Est præterea quintus, cuius figurâ à Kentmano missam non apposui: niger & aliorû omnium maximus: spheroidi prædicto ferè similis: de quo idem: Hunc grandem (inquit) lapidè præsentis formæ & magnitudinis (*pitum ipse misit digitos ferè decem longum, latum autem sex,*) cuius quidam Torgensis fide dignus faber murarius effodit Viennæ in Austria, in cella quadam, ubi opus fecit, vlnis duodecim intra terram, fulminis impetu eò per testudinem iactum. Sunt qui omne hoc fulmineorum lapidum genus Germanicè *Stralfeil*, è fulmine & cuneo còposito vocabulo: alij *Stralpsil*, id est, fulminis pilum aut sagittâ, quod nomen Belemnitæ maiori etiam tribuitur: de quibus nimirû Cardanus quoque sentit, cum scribit: Sunt & *Ceraunij* formâ, vt ferût, pyramidis. *Stralhammer* verò, id est, fulminis malleû, illum propriè qui cuneum referens perforatus est. Et ferunt aliqui, penes quos

quos fides esto, orgyiarum nouē profunditate hos lapides terrā subire fulminis impetu actos: & singulis postea annis ad orgyiam vnam ascendere, ac sic paulatim terræ superficiei appropinquare. Hoc etiā accepi, colore viridi interdum reperiri genus illud cuneiforme primo loco exhibitum: veri autem Cerauniæ experimentū esse, si lapis totus tenui filo, ita obuoluatur, vt filum nusquam duplicetur, & lapidis nihil appareat, sic prunæ imposito lapide, si genuinus sit, filum madescere, non vri, aiunt. Fulminis quidem figuram, qui pingendo exprimere conantur, veteres ac recētiores, longè aliam exhibēt quàm horum sit lapidum. Lapis è cœlo delapsus, anno Salutis 1492. qui Ensisheim in templo suspensus visitur, pondere trecentarum librarum ciuiliū, vt audio, (nisi fortè iam imminutus est multis fragmenta auferentibus,) nullam (puto) certam figurā habuit.

Kk

De figuris lapidum, &c.

Particulam eius celeberrimus eius vr-
bis medicus Ge. Pictorius ad me mi-
sit, à saxo arenario duritie parum dif-
ferentē. In Capite de fossilibus quæ
Aquatilium animantium figuras refe-
runt, lapidem Astaci fluviiatilis caudæ
non dissimilem exhibebo, quem vir
quidam eruditus Ombriæ nomine è
Saxonia olim misit. Hoc penè præ-
terieram, in locis quibusdam Helve-
tiæ Crystallum, *Straalstein*, id est, ful-
minis lapidem vocari ab indigenis, si-
ue à fulmine cadere gigni ve ipsum p-
suasis, figurâ lapidis ad id inuitante: si
ue abiecta prima Latini Græciq; voca-
buli syllaba, facto nomine. Postremò
Gallos audio, lignum in lapidis natu-
ram conuersum, (si modò lignū id ali-
quādo fuit: Petrus Bellonius enim pu-
tat nunquā hoc lignum fuisse: sed ta-
le statim à natura factum) vulgò lapi-
dem fulminis, *Pierre de foudre*, nomina-
re. Inueniri aut in quibusdā Gallix lo-
cis magna eius frusta in agris, quæ æ-
difi-

dificijs etiam adhibeantur. Sunt qui Glossopetras etiam dictas, Ceraunijs lapidibus cognatas putant: nō figura, sed substātia, durissima solidissimaq; vtrisque, & splendida superficie, sed magis in Glossopetris: quas audio à Misnensibus etiam Donnerfeit vocari: ab Italis autem Saëte, id est, sagittas.

Astrapiæ in candido aut cyaneo discurrunt è medio fulminis radij, Plinius libro 37. cap. II. Sensus est radios quosdam ceu fulminis è medio veluti centro lapidis astrapiæ dicti circumferentiam versus extendi. Quærendum autem an Belemnitis fortè cōgener hic sit: cuius species vna tales diffundit radios, quasi fulminis, siue veri fulminis etiam radij quidam sunt: siue alia eius figura est, qualis à pictoribus exprimit. Et vulgò etiā quibusdam in locis Germaniæ Belénites hic radiatus, à fulmine denominat. Eius figuram dabimus infra, cap. 6.

Chalazias grandinum & coloré &

figuram habet, adamantinæ duritiæ:
Narrant etiam in ignem additæ mane
re suum frigus, Plinius: qui ipsum etiã
Adamantem igni inuictum esse scri-
bit, & nunquam incalescere. Chala-
za quidem Græcis grandinem signifi-
cat. Idem fortè aut simillimus fuerit
Alectorias, è ventriculis gallinaceo-
rum, crySTALLINA specie, magnitudine
fabæ: de qua infrà Cap. 14. Ad conie-
cturam accedit, quòd vt Chalaziæ a-
damantina est durities: ita & Alecto-
riæ fortè, hoc enim Milonem Croto-
niensem vsum in certaminibus, inui-
ctum fuisse videri volût, vt scribit Pli-
nius: tanquam è durissima eius natu-
ra in ictibus inuicta, sicut & adaman-
tis, gestantem quoq; inuictum atque
indomitum præstare posset. Faciles
enim ad superstitionem & credulita-
tem multorum animi, in ijs præsertim
quæ cupiunt & optant, friuolas hu-
iusmodi & magicas ab aliqua rerum
similitudine ductas facultates cõmi-
niscun-

niscuntur. Quod autem Marbodæus & Albertus Magnus, (in cuius libris Galasia vel Gelosia pro Chalazias perperam scribitur,) addunt, non incallescere igne hunc lapidem, & perpetuò frigidū esse, quis facilè credat? cum ne crystalli quidem perpetui alpium frigoris alumnæ ignium calori resistent: nec Adamantes, quibus nihil in rerum natura durius. Sed Marbodeus simpliciter hoc scribit, Albertus dubiè: Tantæ, inquit, frigiditatis est, vt vix vel nunquam calefieri possit: quare & iræ & libidinis feruores, & huiusmodi calidas passiones extinguit. Orpheus similiter de Crystallo canit, ab ea quidem Soli opposita in lignis aridis excitari ignem: è quo si mox rapiatur, frigidam adhuc esse: & renibus (calidis nimirum & ad libidinem pronis) appositâ, eis mederi, Vnde apparet in multis Chalaziâ & Crystallum conuenire: sed illum grandinis figura & adamantina duritie ex-

cellere. Orpheus in poëmate, quo lapides contra serpentium morsus salutare describit, ultimo loco meminit Chabazij: quod ego vocabulum planè deprauatum iudico pro Chalazio: vt carminis causa Chalaziū pro Chalazia dixerit. Scribit autem ab eo refrigerari febrim, (sic enim *ὑδρῶν τρυφῶσσαν* interpretor:) & ictus scorpionum sanari.

Iris. Proximum Cerauniæ nomen [inter candidas gemmas] apud Parthorum magos habet, quæ appellatur Iris. Effoditur in quadam insula Rubri maris, quæ distat à Berenice lx. M. pass. cætera sui parte Crystallus. Ita quæ quidam radicem Crystalli esse dixerunt. Vocatur ex argumêto Iris. Nā sub tecto percussa Sole, species & colores arcus coelestis in proximos parietes ei aculatur, subinde mutans, magna quæ varietate admirationem sui augens. Sexangulum esse vt Crystallum constat. Sed esse aliquas scabris lateribus

bus & angulis inæqualibus dicunt, in Sole aperto proiectas, radios in se eadentes discutere: Aliquas verò ante se proiecto nitore adiacentia illustrare. Colores verò non nisi ex opaco reddunt, nec ut ipsæ habeant, sed ut repercussu parietum elidant: optimaq; que maximos arcus facit, simillimosq; cœlestibus. Est & alia Iris ceræ similis & prædura: quâ Horus in Perside nasci tradit. Similis est aspectu, sed non eiusdem effectus que vocatur Zeros, ^{Zeros.} alba nigraq; macula in trãsuerfum distinguente Crystallum. Hæc Plinius lib. 37. cap. 9. ¶ Crystallus (*Crystallis species*) quæ exposita Solis radijs per ianuã, ostium, fenestrã, rimãmve penetrãtib⁹, figurã & varietates colorũ arcus cœlestis iacit in proximũ parietẽ, ex effectu Iris nominat. Talis autẽ est in primis cãdida & lymvida, suã naturã habẽs figurã. i. sexãgulã. Etem anguli i causa sũt, cur Solis radios excipiẽs arcũ i pariete faciat repercussu. quinctiã

De figuris lap. dum, &c.

in eiusdem vno aut altero angulo, si
conspicitur luci obuersa, intus colo-
res arcus cœlestis videtur. Reperitur
hæc in iam dictis regionibus, (*alpiibus
Sedunorum & Germanorum, &c.*) vnà cū
cæteris Crystallis, sed præcipuè in Sa-
xonibus ad Visurgim, &c. in monti-
bus inter Treuiros & Rhenum sitis.
Est altera Iris minùs candidi q̄ Crystal-
lus coloris, quæ luci obuersa, luteo ci-
tri colore fulget, atq; ob id à gemma-
rijs Citrina [*Citrin*] nominatur. Vete-
res eâdem de causa ceræ similem esse
dixerunt. Quia verò minùs candida
est Crystallo, minùs pellucet, magisq;
spissos colores arcus cœlestis in pro-
ximos ei aculatur parietes. Reperitur
in Misenæ & Boëmiæ metallis, ac ferè
in ijsdem locis in quibus Crystallus:
& vt Horus scripsit, in Perfide: quæ
cum prædura sit, nostra non multum
est dura, sed ferè mollis & fragilis. Cry-
stallus quidem in aliam quàm angu-
latam figuram formata, non arcus cœ-
lestis

lestis colores, sed sui similes iacit in proximum parietem. Hæc omnia Ge. Agricola libro 6. de natura fossilium.

Audio & aliam quandam gemmam *Wese* Germanis dictam, (quo nomine tamen Agricola gemmas diuersas interpretatur, Asterium, Eristalim, & Opalum,) cœlestis arcus colores ad parietes reddere. Video & in alijs quibusdã albis ac pellucidis corporibus, vt lapidis Specularis & Salis gemmei, cum pars aliqua fatiscit aut rimam habet, latentem fortè intus, ictu aut casu aliquo conceptam, Iridis colores intrinsecus reddi. In Murrhinis vasis sunt qui maximè laudent extremitates, & quosdam colorum percussus, quales in cœlesti arquo spectantur, Plinius lib. 37. cap. 1.

Est inter Iaspidis species, inquit Plinius, quæ nubem complectitur, & alia quæ niues imitatur. Et alibi, Leucopetalos candorem niuis ex auro distinguunt. Iaspis *πλακός* cognomine,

Nubes.

Nix.

De figuris lapidum, &c.

similis est niui, Epiphanius.

Ros. Drosolithus varij coloris lapis est: qui igni admotus velut sudorem emittit, vnde nomen ei à rore: vt Camillus Leonardus libro secundo de lapidibus scribit, authore nullo nominato. Ego non vni lapidum generi proprium hoc putárim: sed omnibus fortè qui valde solidi & læuissima superficie sunt, vt Ceraunio, Glossopetra, &c. & qui aquam continent, vt Enhydro.

Fumus. Ad Meteora vapor etiam & fumus pertinet. Cum & in aëre consistant, & aliquid in eo gignant. Inter Iaspidis species est quædam veluti fumo infecta, quæ capnias vocatur, Plinius. Et alibi: Capnites quibusdam videtur suum genus habere, plurimis spiris fumida, vt suo loco diximus: in Capadocia & in Phrygia nascitur, ebori similis.

DE

DE LAPIDIBVS ET METALLIS, quæ denominantur à rebus terrestribus inanimatis. Cap. IIII.

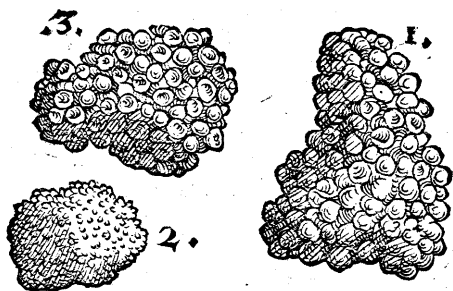
A Renarum similitudo est in Amochryso, velut auro harenis mixte, Plin. De hoc paulò post plura.

Hammites ouis piscium similis est, & alia velut nitro composita, prædura alioquin, Plinius 37.10. Est autè locus obscurus, & (vt suspicor) deprauatus, in his verbis, & alia velut nitro cõposita: quibus omisis, clarior esset sententia. Quid si pro ijs substituas? & tota velut arenis composita, sic enim etymologiæ ratio constaret, quã ab ammo siue hammo, quæ Græca dictio arenam significat, deriuetur. Aliq̃ legũt Amõnites, qd̃ minùs placet. neq̃ em̃ ab ἀμμῶν, ἀμμονίτης, sed ἀμμίτης rectè formari potest. Ammonites, inq̃t Agricola, ex arenis ita cõponit, vt ouis pisciũ quod ad figurã attinet, similis videat̃ esse: nitro † interdũ, qd̃

† Quasi pud Plin rectè sic gatur.

De figuris lapidum, &c.

ad substantiam & colorem. Id genus lapides inueniuntur in Saxonibus ad Alfeldam & Hildesheimum, nucis iuglandis magnitudine, aliquando etiã maiores. Sunt eiusdem generis saxa, quæ in septimo libro persequar. Hæc ille.

Ex tribus figuris hîc expressis, prima est lapidis ex multis veluti pifis cõcreti, quem Pifolithum vel Orobian dixerim, (Germanicè *Erbsstein*,) vel Ammoniten Ammitén ve maiorem. Vide infrà cap. 7.

Secunda Ammonitem siue Hammité (aspiratio n. addi vel omitti potest,

test,) minorem: qui oua piscium minora, vel araneorum refert, aut papaveris milii ve semina conglobata: (vnde & Meconites & Cenchrites Plinij nominari posset:) Agricola *Rogenstein* vel *Ragenstein* interpretat, quod tamen nomen saxo arenario quoque tribuit. Hunc lapidè Berna ad me misit vir doctissimus, sacrarum literarum interpres *Benedictus Aretius*, duplicem: album, è Jura monte: ruffum ex Cinereis Bernensium ditionis montibus, quos *Nescheyrig* vocat. Eundem autem (vel paulò maiusculis granis) priùs miserat nobilis medicus, *Ioannes Kentmanus* Dresdensis, q̄ & alios permultos misit. Videtur autem totus quasi ex arenulis rotundis conflatus: ideoq̄ ouis piscium similis, quæ recentiores quidam arenida cognominarunt, hoc est, *ἄρθρα* & friabilia. Confriatur autem & resoluitur facillè hic quoq̄ lapis in arenulas siue granula è quibus constat. quæ quidem sin-

De figuris lapidum, &c.

gula prædura sunt, insipida & inodora. Germanico nomine *Kagenstein* interpretatur Agricola: nos oua pisciû *Kogen*, (per o. in prima syllaba, non per a.) nominamus. Eodem verò nomine Saxum arenarium quoq; *Kagenstein* (ibi n. per o. scribit) & *Sandstein* appellat. Plura lege mox in *Stalagmite*.

Tertia *Therमारुं Carolinarum* in *Bohemia* guttas, in lapideæ formæ veluti pisa cõuersas, quæ gypsi aut calcis planè naturam, colore & substantia præ se ferunt.

Ab hoc *Ammonite*, siue *Ammite* potiùs, plurimùm differt *Ammonitrum* à *Plinio* dictum, lib. 36. cap. 26, massa quædam ex harena alba & mollissima, quæ pila molaq; teritur. Dein miscetur tribus partibus nitri pondere vel mensura: ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi (inquit) fit massa quæ vocatur *Ammonitrum*. atq; hæc recoquitur, & fit vitrum purum,

**Ammoni-
trum.**

ac massa vitri candidi. Iam verò & per Gallias Hispaniasq; simili modo harenæ remperantur. Sic Plinius. Hodie vitri loco cinerem herbarum quarundam, vt alkali dictæ, & silicis substitui puto. Aliqui tamen vitri loco salem fossilem: aut si deest, marinum factitiumve alium: aliqui etiam ex arboribus cinerem ponunt, Agricola teste.

Cæterùm vt Hammites totus arenulis rotundis constat: ita Stalagmites, aptè sanè à doctissimo viro Georgio Fabricio dictus, è guttis itidem rotundis, in lapidem gypseæ substantiæ conuersis, totus coagmentatur, de quo sic aliquãdo ad me idẽ Fabricius scripsit: Hammites alius est à Stalagmite. sic em̄ noĩo q̄ è guttulis calidarũ in terra arenaria format: q̄ p̄ qualitate terræ, modò cãdidº, modò griseus, (fuscus:) p̄ quãtitate aq̄ guttatim defluëtis, modò pisorũ, modò coriãdri refert magnitudinẽ: & reperiunt̄ in vna massa plurimi quasi fauis inclusi, &

Stalagmites.

De figuris lapidum, &c.

eximūtur ea ceu grana. Hammitæ verò corpus vnum est, faxea duritie: & ex vna fit materia, aut ex sola harena, qui coloris cinerei effoditur in Prussia, eo loco qui Hortus rosarū nominatur: aut ex succo lapidescente, qui est candidus. Vtriq; sunt inspersæ micæ coloris argentei. Stalagmites copiosissimus est in thermis Carolinis prope Schlacceualdam, Casparis Pflugij oppidum in Boemia.

Stalagmitæ iam dicto persimilis est lapis quem ego Pisolithum aut Orobiam voco, quòd è multis ceu pisibus vel eruis còstet, præduris, & quæ dentibus frangi nequeant, colore fusco. Hic non malè Hammites maior appellaretur, Germanicè *grosser Kogenstein/oder Erbsstein*. Plura vide infra capite octauo.

Cæterum vt Stalagmites è guttis suam formam seruantibus coit: sic vbi descendunt in longitudinem guttæ, & veluti stirias efficiunt, (quales è niuibus

niuibus liquatæ tectorum alibi ve a-
 quæ, rursus antequam defluant gelu
 astrictæ pendent, pyramidum specie,
 plures plerunq; pariter, magnitudine
 inæquali:) aut inæqualiter protube-
 rantem choeradum siue strumarû spe-
 cie, lapides gignuntur, quos *Wall-
 stein* Germani vocant, ab eo quòd of-
 fa ferruminare credantur emplastris
 additi. dependent autem, ni fallor, à
 saxis ferè, per quæ crassior aqua & fri-
 gidior, paulatim defluit: vt in arce
 Bruneggo nõ procul Lenceburgo in
 Heluetijs: & prope catarrhacten Rhe-
 ni inferiorem ad Lauffeburgum oppi-
 dum in proximo monte, qui planè sti-
 rijs similes sunt, oblongi, teretes, nisi
 quod in mucronem vt pyramis exe-
 unt, albi, pellucidi. Inueniuntur & to-
 si substantia alibi, vt in Hunga-
 ria Dacico seu Septemca-
 strensi tractu.

LI

De figuris lapidum, &c.

*A metallis denominata fossilia, &
primùm ab auro.*

Chrysites. Ad cotes, ad quas lapides cæteros atterunt, accommodatæ atq; vtilis sunt crustæ saxi, inter Peonicam oppidum & Roseburgum aracem in Misena reperti: vt quondã lapis Thebaic⁹ interstinctus aureis guttis: & ex Chalazio Chrysites, Ge. Agricola lib. 7. de nat. fossilium. Et alibi Coticulam alij chrysitida nominant, quòd aurum ipsi attritum colore, tanquam, trutina examinet.

Phloginos, (id est, flammeus: sic enim lego, non Philoginus) quoniam armatura aurei coloris obductus esset, Chrysites est appellatus. is verò ostreæ Atticæ assimulatus inuenitur, vt Plinius scribit, in Aegypto, Idẽ lib. 5. de nat. fossiliũ. Ego pro ostreæ repono ochræ. hæc enim Attica probatur, & color aureus accedit. Pyritẽ in Cypro reperiri volunt, vnum argẽteo colore, alterum aureo.

Spuma.

Spuma argenti optima, quã chrysitin vocant: secunda, quã argyritin, Plinius. Non igitur rei vnus appellatiuũ nomen est, sed adiectiuũ, masculino genere δ χρυσίτης: fœminino, η χρυσίτης. quare & terra chrysitis dicitur, id est, aureola, vbi sunt frustra auri: & Polluci χρυσίτης λίθος, lapis Lydius quo aurũ explorat: & χρυσίτης ψάμμος Herodoto, arena quæ alijs amnochryfos.

Ab auro p̄terea denominantur, Chryfocolla, Chrysolāpis, qui & Topazi-
us, pallidi coloris die, & noctu ignei: Chrysolithus. Chryfophis gēma aurum videtur esse, Plinius 37. 10. mihi Græca hæc dictio nõ arridet, malim χρυσοφανής, aut χρυσοφάνης, vt ἡδύφανής, id est, suauiter splendens, epitheton Succini apud Dionys. Afrũ, sicut χρυσαυγής eiusdē ibidē. Hęc Succini species auri instar splendida, Chrysolectrũ dicitur à Plinio, quasi coloris aurei, 37. 3. hæc ex Callistrato scribit matutino, gratissimi aspect⁹ esse, rapacissimã igniũ, &c.

De figuris lapidum, &c.

Aliqui chrysoelectrū scribūt quinque syllabis: sed meliùs scribitur chryseletrum, χρυσήλεκτρον, vt χρυσήλαετο, &c. Et apud Pliniam eiusdem libri capite 9. Appellant, inquit, aliqui (*malim aliquæ, scilicet chrysolithi, &c.*) & Chryselectri, in colorem Electri declinātes: matutinus aspectus iucundior. Videtur autem sui oblitus, gemmam propriè dictam, & chrysolithi speciè hīc faciens, suprā autem Electri propriè dicti, id est, succini: à cuius colore nomen etiam Electro metallo communicatum est. Topazij duo genera faciunt, Plinius lib. 37. cap. 8. prasoidè, atq; chrysopteron similem Chrysopraso: quorum alterum, id videtur esse cuius fulgor in auri exit colorem: cuius in pallidiorem, alterum, Agricola. Chrysoprasus quidem legitur Apocalypseos cap. 21. Aliqui non rectè Chrysoprasiū quinque syllabis scribunt. Plinius lib. 37. cap. 5. cum de beryllis scripsisset, subdit: Proximi q
voca-

vocantur Chrysoberylli: & sunt paulò pallidiores, sed in aureum coloré exeunte fulgore. Vicinum genus huic est pallidius, & à quibusdam proprii generis existimatur, vocaturq; Chrysopterus. Et cap. 8. Vilioris turbæ viridantium prasius est: cuius alterum genus sanguineis punctis obhorret: Tertium virgultis tribus distinctum est, candidum. Præfertur his (*sic enim lego*) Chrysopterus, porri succum & ipsa referens, sed paulum declinans à Topazio in aurum. Et cap. 11. Colos appellavit Chrysopteron herbaceum. Pro Chrysoptero indocti Chrysopteron scribunt: χρυσόπτερος & quidem Græcis auro vel aureis punctis conspersum significat: χρυσόπτερος & τάρτερος, tapes auro intertextus, apud Chryostomum legitur. Sapphirum regiam χρυσόσιον Epiphanius cognominat: qui & Chrysolithon alio nomine Chrysophyllon vocari tradit. Coralloachates guttis aureis Sapphiri modo distingui-

tur, Plinius.

Arenarū similitudo est in Ammochryso (aliàs Hammochryso,) velut auro harenis mixto, Plinius. Vt Magnetis lapis est (inquit Agricola) argentei coloris, ita aurei Ammochryfos. arena tamen est magis quàm lapis, prorsus auri colore simillima, vnde nomen inuenit: non ex eo, vt Plinius scribit, quòd veluti auro arenę mixtę sint. Metallici nostri appellāt nomine ex fele & auro ducto (Rasengold, vel Strãgold:) nihil enim auri in se continet. Hinc conficitur aureus puluis, quo describunt, arenę loco vtuntur. Hęc ille. Mihi hæc etiã Magnetis aurea dici posse videtur: quòd ita auro similis sit, vt Magnetis argento, de qua postea. Ego Ammochryson in glebula habeo, quę in arenas facillimè resoluitur, omnes ex æquo aurei coloris, vt non idem sit Ammochrysos composito nomine, & soluto ἀμμῶς siue ἄμμῶς χρυσίτις, id est, arena aureola, vt apud

pud Herodoto appellatur: qualis ni-
 mirum in fluuijs quibusdam reperi-
 tur. quos Latini auriferos cognomi-
 nant. *Χρυσόφοροι* Græcis fluuij aliquot,
 ceu proprio nomine dicuntur, quorū
 aliqui non arenas modò aureas, sed
 ramenta etiam & massulas auri defe-
 runt. Huiusmodi *Ψύματα* feu ramen-
 ta auri arenæ terræq; permixta, à chry-
 sopytis artificibus, vt Budæus nomi-
 nat, in Chrysopytjjs officinis lauan-
 do separātur. Est & chrysulca aqua
 Budæo, qua ita lauant res inauratas,
 vt nihil depereat. De Ammochry-
 so plura leges apud Georgium Fa-
 bricium in libello de Metallicis, capi-
 te de auro. Inter Chrysolithos sunt
 & Melichrysi, veluti per aurum synce-
 ro melle translucente, quas India mit-
 tit, quanquā ad iniuriam fragiles, Pli-
 nius 37.9. Fiunt & Leucochrysi (inqt
 ibidem inter Chrysolithos) interue-
 niente candida vena. Leucopetalos
 candorē niuis ex auro distinguit, Idē.

De figuris lapidum, &c.

Aurichalcum quoque ab aureo colore nomen traxisse videri poterat, nisi ὀρέχαλκον scriberet Græci, vetustiores etiam. Auripigmento verò, color aureus qui inde pingitur, quin nomen dederit, dubium non est. Cornu Ammonis & alij quidam lapides, arman- tur interdum ita, ut eorū arma ex auro vel orichalco polito plerumque esse facta videantur, Agricola.

Argenti colorem imitatur Aspila- tes altera, Plinio. Androdamas (gem- ma) argenti nitore habet ut adamas, quadrata, & semper tessellis similis, &c. Eadem sit an alia Argyrodamas, autores non explicant, Plinius 37.10.

Galaicos eidem Argyrodamanti si- milis est, paulò sordidior. & Atizoë argenteo nitore fulget, &c. Argen- tum viuum, quod Græci ὑδραργυρον & ἀργυροχυρῶν vocitant, omnibus no- tissimum est, λιδάργυρος, id est, spu- ma argenti, optima quam chrysitin vocant: secunda quam argyritin, Pli-
nius.

nus. Argyrites colore argenti lapis est, habens stigmata aurea, Obscurus.

Pyriten in Cypro reperiri volunt, vnum argenteo colore, qui & argyritis à Democrito cognominari videtur: alterum aureo, Hermolaus. Dicitur & ἀργυρίτης terra, è qua foditur argentum: & ἀργυρίτης ψάμμος, id est, argentei coloris arena, nominat Dioscoridi libro 5. cap. 101. Et ἀργυρίτης φλέβος venæ argentariæ, ab Aristide.

Cæterum vt superiùs in Auri mentione Ammochryson & ἄμμον, seu ψάμμον ἀργυρίτην differre monui: similiter circa Argentum, Magnetis ceu Ammochrysos fuerit, hoc est, corpus argento simile: Germani *Rasensilber* appellant; & *Silberweyß*: alij *Glimmer* / *Zalf*. Mica verò, arenæ instar, ἀργυρίτης ψάμμος: quæ itidem à Germanis *Glimmer* vel *Rasensilber* nominatur æquiocè: cum Magnetidi veriùs hæc nomina quadrent: Mica verò cõposita à lapide aut arena nomine, me-

De fougis lapidum, &c.

lius **Steinglimmer** vel **Sandglimmer** diceretur. Constat Magnetis ex crustis ut lapis specularis, argentei nitore: nec est friabilis, ut fossilium plerumque, sed fragilis cum in partes duas diuidi possit: Multa de ea diligenter Ge. Agricola libro 5. de natura fossilium. Magnetem (*Magnetidi lego, ut à Magnete lapide distinguam, et si veteres non ita distinxisse puto,*) inquit idem ibidem, colore similis est mica, natura dissimilis. Etenim argentei est coloris, sed igni consumitur. In lapidibus, marmoribus, arenis lucet, ita his agnata ut separari non possit.

Ab ære, quod Græcis *χαλκός* est, denominatur chalcantum, *χαλκαυθόν*, quasi æriferam dicas composito vocabulo: quod ex ære aut metallis æris efflorescere quodammodo videatur: vitriolum recentiores vocant, à quadam vitri similitudine, viridis præsertim: similiter enim pellucet. Germani vulgò Cupri aquam vocitant. Celsus atramentum sutorium interpretatur.

cui

eui cognata est chalcitis, χαλκίτις, ἡ. q̄
 ceu lapis quidam rubicundus est, ex
 quo.æs ipsum excoquit. A chalcan-
 tho aut plurimum differt χαλκῶ ἀΐθῳ,
 id est, æris flos, duobus nominibus ap-
 pellatus, vt norunt medici. Aeris co-
 lorem imitatur chalcites, teste Plinio
 inter lapides, lib. 37. cap. II. videtur au-
 tem non alius lapis, quàm metallicus
 ille, de quo iam dixi intelligendus: &
 is siue χαλκίτης, ὁ. vt subaudiatur λίθῳ:
 vel χαλκίτις, ἡ. absolutè, aut γῆ aut su-
 πηρία subaudiendo, dici posse. nam a-
 pud Hippoc. legitur γῆ χαλκίτις, id est
 terra æraria, nec aliud q̄ chalcitidem
 simpliciter dictã significat, teste Gale-
 no in Glosis: & χαλκίτις συπτηρίη, pro
 pro eadem simpliciter dicta Chalciti-
 de. Quanquã Plinius lib. 35. cap. 15. de
 generibus Aluminis agens: Hoc quo-
 que (inquit) fit ex lapide, ex quo & id.
 Chalcitin vocât: vt fit sudor quidam
 eius lapidis (nempe Chalcitidis) in
 spumam coagulati.

De figuris lapidum, &c.

§ Balanitæ genus alterum, æris Corinthij colorem imitatur, vt Plinius tradit. Chalcophonos nigra est (gemma,) sed illifa æris tinnitum reddit, tragœdis, vt suadent, gestanda, Plinius lib. 37. cap. 10. Sic & Pirnensi marmoris simile Hanoberanum, lapidi percussum, tinnitum reddit, vt obseruauit Agricola. In alpibus reperitur saxi fissilis genus rubicundum, quod mutua collisione laminarum in quas soluitur, sonû argutû æris propemodû lædit. Alabastritæ aut Phengitæ genus è quo specularia fiant, & quod digito percussum vitri aut æris modo sonet, quale sit, iam suprâ inter ea quæ ab igne denominantur dixi. Ostracias quoq; digitis percussus, tanquâ olla sonitum edit, Agricola teste.

Chalcedonius apud veteres nullus est: quod moneo ne quis putet, hanc quoque gemmam ab ære dictam esse. Apocalypseos quidem cap. 21. inter gemmas xij. *καλλιδρυ* numeratur, vbi

Hic

Hieronymus & Erasmus Rot. vertunt Calcedonium: sed Græca vox corrupta videtur, legendum quæ *καρχηδόνις*, id est, Carchedonius: quæ species est Carbunculi gemmæ, Granati nomine hodie celebris, à Carchedone, id est, Carthagine, vrbe totius Africæ olim potentissima: à cuius opulentia Carchedonios fuisse vocatos, non quæ circa Carthaginem inuenirentur, sed quòd à Pœnis negociatoribus Romam afferrentur, author est Plinius lib. 37. cap. 7. Hanc nostram sententiam non dubito, quin doctissimus quisque sit approbaturus: si quis tamen morosior Calcedonij vocabulum retinere velit, quoniam & Græce ferè in Apocalypsi ita scribatur, & hodie in multorum ore sit Calcedonius lapis: fruatur ille opinione sua: sed ita quoque *χαλκηδόνις* in Græco legendum foret: & Latinè Chalcedonius, c. aspirato. Est autem Chalcedon vrbs Bithyniæ iuxta Bosphorum Thracium, ex oppo-

sito Byzantij: à qua tamē ciuitate gemam vllam denominari veterum nemo tradidit, quod sciā. Qui verò hodie nescio, quomodo Chalcedonij vulgò dicuntur, ad Onychem & Murrhinam veterum ab eruditis referuntur. Iaspidē turbidam Chalcidia mittit, inquit Plinius. Chalcosmaragdos è Cypro adfertur, turbida æreis venis, Plinius li. 37. cap. 5. ¶ Chalcolibanon, χαλκολίβανον in Sacris, Apocal. cap. 1. dictio est composita ex ære & thure, vt quidam scribunt: aut fortè à Libano môte. Suidas indicat esse genus electri, preciosius auro: Electrum autē esse sui generis aurum, (χρυσίου ἀλότυπον) conflariq; ex vitro & lapide, (ὕλω καὶ λιθεία,) testans eius temperaturę fuisse mensam sanctam magnę (vt ipse vocat) Ecclesię. Videtur autem λιθεία, nō quemuis lapidem, sed preciosum significare, & fortè ex vitro ac gemmis quibusdam pellucidis in vnum conflatis, genus hoc electri, aurum aliter

aliter ὀμωνυμῶς dictum, cōficiēbatur.

Adamantis species Cypria vocata, vergit in æreum colorem. Armatura lapidum quorundam, ferro aut æri polito similis est. Orichalcum secundum Grammaticos est æs aurei coloris, quod in montibus inuenitur, vnde nomē traxit. At nostrum orichalcum, artis, non naturæ opus est: nec ex vllis montibus aut fodinis eruitur, sed genere quodam cadmiæ æs ita tingitur, vt aurum præ se ferat. Cicero tertio Officiorum: Si quis aurum vendens, inquit, orichalcum se putet vendere, indicētne ei vir bonus aurum illud esse? Tibia vincita orichalco, Horatius de Arte, prima & secunda correptis. Sunt qui Aurichalcum scribant, — — — κνμίδας ὀρείχαλκω φασίν, Hesiodus in Clypeo Herculis. vbi interpres: ὀρείχαλκος, τὸ λευκὸν χαλκῶμα, γν' ὀρεσι γν' εὐρίσκεται. ἄλλοι δὲ φασιν ὀρείχαλκον εἶν' ἕλλω ἕνὰ μεταλλικῶν χαλκῶ τιμωτέρων.

De figuris lapidum, &c.

Ferrum, Græcis est σίδης &c. Ferrugo, rubigo ferri, ἰὸς σιδήρου. cuius color foris quidem, è fusco ruffo & mixtis ad cœruleum tendit. vnde ferrugineus color in hyacinthis & violis celebratus. hodie violaceum colorem vocant, vt quibusdam placet. mihi paulò nigrior, vel cœruleo saturatio in hyacintho quàm in viola videtur: etfi apud Claudianum 2. de raptu Proserpinæ legimus,

— — — *dulci violas ferrugine pingit.*

Proximus quidem, si non idem, color est, & à violis ianthinus, ab hyacinthis (quos Vergilius ferrugineos cognominat, Hyacinthinus dicitur. Sunt quæ eundem castaneæ colorem faciunt. (vulgò *Restenenbraun / Nägelesarb*.) quæ tamen paulò plus ruffi, minùs autem cærulei habere videtur. Rasæ verò ferruginis color alius est, & nigredine remissa ruffescit magis, vt xerampelinus. Σιδήρης dicitur aut cognominatur potius terra vbi fodit, vel è qua coquitur

coquitur ferrum. Magnes quoque, Heraclius vel Hercules lapis aliter dictus, (quod nomen tamē etiam Coticulæ aliqui tribuunt,) Siderites (Plinio etiam teste) meritò vocatur. nam ferrum facie ac pondere naturaq; repræsentat, & eiusdem scobem particulâsque minores, vt acus, annulos, summa cum admiratione ad se trahit.

Orites globosa, (aliâs glebosa, meliùs) specie, à quibusdam & Siderites vocatur, ignem non sentiens. Plinius lib. 37. cap. 10. Eiusdem verò libri cap. 4. Adamantis (inquit) duritia inenarrabilis est, simulq; ignium victrix natura, & nunq̄ incalescens. Huius species Cypria vocata, vergit in æreū colorē: post hūc est Siderites, ferrei splēdoris, pondere ante cæteros, sed natura dissimilis. nam & ictibus frangitur, & alio Adamate p̄forari potest, quod & Cyprio euenit: breuiterq; vt degeneres, nominis tantum autoritatē habent. Sicille. vnde Oriten, & Sideri-

M m

ten, Adamantum generis esse aliquis
conijciat: sed cū capite decimo igni-
bus hanc gemmam (Sideriten) cede-
re neget: quarto, optimo Adamati so-
lūm id tribuit, sicut & inuictam ad i-
ctus vim: sideritem degenerem ictib⁹
frangi ait, vnde & ignibus eundem ce-
dere verisimile fuerit: si modò non o-
mnis adamas cedit, eatenus saltem vt
incalescat. Orpheus inter lapides the-
riacos, vt ita dicam, id est, serpentium
morsibus resistentes, Ostriten nume-
rat, ὄστρίτω, si modò rectè legitur in lē-
mate simul & earminē:

Νῦν δὲ καὶ ὄστρίτω οἶνω λίθου ἐν τριψαντίας.

Fortè autem ὄστρίτω legendum, vel
ὄφείτω, aut ὄφίτω, propter carmē. In-
ferius enim legimus,

Τοῖον γὰρ βροθῖσι ἀρηγόνω πικτρῷ ὄφείτω.
[aliàs, ὄφείτω, quod non probo.]

Eundē verò & Sideriten nominat:
& lapidem facit subasperū, nigrican-
tē, densum, solidū, circumstantib. eum
vndiq; fibris quibusdam rugosis.

Αμφί

ἀμφὶ δὲ μὴ κύκλω πόρῃ τ' ἀμφί τε πάντα
 θῆν ἴσθ

ἰκελοὶ ῥυτίδεσιν ὑπὸ γράβδ' ἠτανύονται.

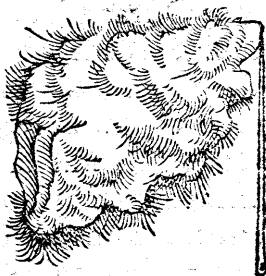
Agricola hæc nō consideravit, nec alius quod sciam. Cauēdum autē nec ubi Magnes & Adamas, cum vterque Siderites dicatur; cōfundantur: quod fortè fecit Plinius cum Oritenglebo-
 sa specie esse tradit, quod cōuenit Magneti seu Magnetidi: & igné nō sentire, quod Adamāti tribuit. Orphei certè Orites Magnetidi potiùs q̄ Adamāti cognatus fuerit, cum intra corpus sumatur cōtra serpentiū morsus: Adamas autē veneni rationé habeat intrò sumptus: Quin & tritú è vino bibi iubet, cū Adamas nō teratur: & in igné proijci, vt odore suo serpentes fuget: Adamas autem ignibus inuictus, nulum proculdubio halitum odorém ve emittet. Obijci potest, Orpheum de Magnete statim antea egisse: vt hic Magnes esse non possit. Respondeo, De Magnete poetam priùs

Mm 2

egisse ultimo loco inter lapides dijs
gratos & sacrificijs adhibendos: Ori-
ten verò, non ipsum Magnetem sim-
pliciter, sed eius speciem, primum fa-
cere inter illos qui morsibus venena-
tis aduersentur. De fibris illis rugarū
similibus, quæ lapidem vndiquaque
ambiant, quærendum. Sunt autē for-
tè nihil quàm lineæ quædam aut striae,
quales in Schisto lapide visuntur: qui
species est hæmatitæ, vt hæmatites
Magnetis, (vnde & Hæmatites Mag-
nes pro Hæmatite simpliciter à Plinio
dicitur,) etsi nō eâdem attrahendi fer-
ri natura præditus. Quod ad nomen
ipsum, Magnes à Latinis scribitur, Pli-
nio & alijs: à Græcis ferè *μαγνήτις, ή, (ή
μαγνήτις τε υψι ήρακλεία καλεσμένη,* Gale-
nus lib. 9. Simplicii,) vt subaudiatur
λίθος, ab Orpheo etiam *μάγνησσα.* A
Magnesia enim vrbs nomine, (quarū
altera Macedoniæ, altera Asiæ est: ab
vtraq; autem hunc lapidem mitti Pli-
nius è Sotaco repetit,) Magnetes vel
Magne-

Magnesijs populi dicuntur, masc. genere. nam & regio ipsa Macedonia Magnesia vocatur. *μαγνήσις* verò & *μάγνησσα*, gētilia foeminini generis sunt. Longè verò alia est Magnaetis illa lapidi speculari similis, de qua scripsi supra.

Libuit & picturam Magnetis hîc addere, quæ cû per se rectè exprimi nō posset, ferri scobem qua tra-

hit, ab eo hærentem expressi, sicuti & acum, vt ferrum esse intelligeretur.

Redeo ad nomen *ὀστρεὸς*: quod et si iam dicto Orphei loco malè pro *ὀστρεὸς* mihi positum videtur, & ipsum tamen lapidis ostreo similis nomen esse non negârim: vt ab Ostreo derinetur *ὀστρεὸς*, syllabis quatuor: vel *ὀστρεὸς* tribus, carminis gratia. Nec tamẽ hunc esse putârim. Philoginon (*vbi for*

De figuris lapidum, &c

re phloginon legendum à colore flammeo: aut
philogynon per γ. in penult.) dictum aliter
gemma, quam & Chrysitē vocant;
inquit Plinius, ostreae Atticae assimila-
tam in Aegypto. vbi ochrae, non os-
treae legendum censeo, vt supra etiā
monui. Ostraciti ostrea nomen & si-
militudinem dedere, Plinius: quem in
hoc deceptum dixerim, quod ostrac-
cum pro ostreo accepisse videatur:
cum & res sint diuersae, & qui deno-
minantur ab vtraque lapides, plurimū
differant. Ab ostraco enim, id est, re-
sta figulina (cui quidem etiam testa
concharum & turbinatorum in ma-
ri animantium comparantur. quae ab
hoc ipso etiam ὄστρακόδωρα generali
vocabulo, & ὄστρα per ε. diphthongū
in penultima, appellantur: ὄστρα enim
eorum species vna sunt, per ε. nudum
in penult.) ostracias vel ostracites de-
riuat: quae duo nomina leguntur apud
Plin. lib. 37. ca. 10. Ostracias siue ostrac-
cites (inquit) est testacea, durior: altera
Acha-

Achatæ similis, nisi quod Achates politu-
 ra pinguescit: duriori tanta inest vis,
 ut aliæ gemæ scalpanť fragmētis eius.
 Idē lib. 36. Ostracitæ similitudinē testæ
 habēt: vsus eorū pro pumice ad læui-
 gandā cutē. Agricola Ostraciten Ger-
 manicè interpretat, *Zopffstein*: Ostra-
 ciam alterā verò, *Lursaffyr*. quo nomi-
 ne mihi ostensa est gemma saturatissi-
 mi Indici colore: qui ostendebat gem-
 marius magni precij esse dicebat, præ-
 duram, ita ut alias gemmas incideret.
 maioris autem precij esse in eo gene-
 re, cui aurei coloris aliquid mixtum
 esset. Germanicum nomen, à Lynce
 an aliunde ei factum sit, nescio: cum
 Lyncurio quidem nihil ei commune
 video. Ex Ostracite (inquit idem)
 natura in Hildeshemio tractu inter
 antrū & charadrā; facit Hæmatiten,
 ars ex Magnetē. vtraque vrēdo. Et alibi:
 Ad cutē læuigādā & pilos amouēdos
 cōuenit ostracites, ita dictus quod testæ
 similis sit. Eū iuniores Græci *λιθόςπειου*

De figuris lapidum, &c.

videntur nominasse, vt ab ostracorū
testis distinguerent: veteres & Cera-
miten, cum testæ habet colorem: &
cheramidé, maximè cum eum coeru-
lez bullæ cingunt. Ex crustis constat:
facileq; ñndi potest. digitis percussus,
tanquam olla sonitum edit. Hodie re-
peritur in Hildeshemio circa antrum
à nanis appellatum, colore subrubés.
Eum tractum, vt dixi, quondam arsis-
se, multa indicant. Exiccat ostracites,
& astringit, &c. Quod ad remedia
quidem fortè non multum interest
Ostraciten testis similem, & Ostreiten
lapidem similem ostreis confundi. Cæ-
terum vt ostreorum quæ propriè sic
dicuntur testa superficiem valdè aspe-
ram & inæqualem habet, vt ea ratio-
ne pumicis vicaria esse possit, sic & O-
stracites vel Ostreites potiùs lapis.
[De ostracodermis quidem varijs in
lapides conuersis, infrà suo loco dice-
mus.] Ostraciæ alteri translucida vi-
riditas est mixta nigrore. Eius fragmē-
tis

tis quædam nostris etiam temporibus
 alias gemmas scalpunt, Agricola. A
 Siderite prædicto utroque differre vide Siderites.
 tur is cuius similiter lib. 37. cap. 10. me
 minit Plinius, his verbis: Siderites fer
 ro similis, & litigio illata discordias
 facit: quæque nascitur in Aethiopia Si
 deropæcilos ex ea fit, variatibus gut
 tis. Pyriten quoque (inquit Hermola
 us Barbarus) sunt qui Sideriten voci
 tent. Siderites denique alius, idem qui
 Basaltes videtur Agricola in initio libri
 6. de nat. foss. ubi paruas quosdam la
 pides, gemmis ferè adnumeratos, à ma
 gnis quibusdam sola magnitudine dif
 ferre scribit. ¶ Idæi dactyli in Creta
 ferreo colore pollicem humanum ex
 primunt, Plinius. Basaltes ferrum co
 lore & duritie æmulatur: unde & no
 men inuenit, ut Capite 1. ostendi. Af
 bestos in Arcadiæ montibus nascit,
 coloris ferrei, Plinius. Machæra la
 pis ferro similis, proximo capite mox
 dicetur. Armatura quorundam la
 M m 5

pidum dicta, similitudinem gerit ferri
aut æris. •

Postremò à plumbo, quod Græcis
μόλυβδι est, nominatur lapis plum-
barius: plumbago, quæ Græcis μόλυ-
βδαίνα est, & alio nomine Galena. itè
Lithargyri, id est, Argenti spumæ spe-
cies tertia ac vilissima, ab eodem Mo-
lybditis cognominatur. Lapidis è
quo plumbum candidum fit, colore
est quæ dicitur Lupi spuma, Agrico-
la. § Hæmatiten quarti generis, co-
ctum, Militen vocari Sotacus tradit.

Boleniæ nimbo inveniuntur glebæ
similitudine, Plinius.

DE FOSSILIBVS REBVS

*quæ natura similes sunt rei alicui arti-
ficiosæ, ordine literarum.*

Caput V.

Armatura. Ea quam metallici
vocant Armaturam, (inquit A-
grico-

agricola: em Harnisch Germanicè,) quod
ferri politi aut æris similitudinem ge-
rat, at neutrum metallum non modò
est, sed ne tantillum quidem illius ex
eo potest confici. verùm est veluti na-
turæ rudimentum ea metalla facere
discientis. Lapis verò qui tandem fue-
rit hac armatura indutus, *Hoplites* Hoplites.
Græcè dici potest. Armari autem so-
let saxum scissile: vnde interdum alte-
rum venæ latus ad longitudinem sex
pedum, aut ampliùs, ferri politi mo-
do splendescit. Similiter cornu Am-
monis & alij lapides armantur: sed eo-
rum arma ex auro vel orichalco poli-
to plerunq; videntur esse facta.

Μάχαρα, id est, culter vel gladius di-
ctus lapis, reperitur in Berecynthio
monte Phrygiæ, ferro similis: quem si
quis inuenerit quo tempore myste-
ria Matris deùm peraguntur, in furo-
rem incipere fertur, Plutarchus in li-
bro de fluuijs.

Effedorum & staticulorum speciem Achatae aliquando reddunt, Plin.

Molae figuram repraesentat lapis molaris Vulfinijs inuentus, Agricola.

Ollae alicubi effodiuntur, nativae, molles in terra, foris lapidescunt, ut Ge. Agricola tradit: & Germanice interpretatur *Erdtopff*: sicuti Ostracite *Topffstein*. Nonnullis in locis Germaniae effodiuntur etiam urnae fictiles, in quibus cineres mortuorum combustorum conditi fuerant, antequam religio Christiana recepta fuerat, eas imperitum vulgus intra terram esse natas sibi persuadet, Idem.

Pani similis est lapis rotundus: quem Daemonis panem nominant prope Rotcuillam Heluetijs finitimam oppidum.

Patinae in modum excavati. Plinius dicit Hephæstiten in Coryco natum speculi naturam habere in reddendis imaginibus, quanquam rutilum. Nomen ex eo inuenit, quod in Solem additus (*positus*) aridam materiam accen-

cen-

cendat, non aliter à speculum concavum sulfurata, stramina, sarmenta. Id genus lapides in rubro nigri coloris reperiunt Hildeshemi in fossa moeniorum, qua spectat Septentriones. in modum verò patinæ excavati sunt, & aurea armatura rutilant. quare & reddunt imaginem, & ob Solis radios obversum aridam materiam accendunt, Agricola.

In Rotæ figuram formatur Trochita ab ea ipsa dicti. De quo idem Agricola: Cum lapide Iudaico (inquit) cognationem habet Trochites. Etenim cum ei natura dederit tympani figuram, eius pars rotunda lævis est, utraque verò lata habet quendam quasi modulum, (modiolum:) à quo vadique radij ad extimam orbis partem, quæ ipsis est loco canthorum, procedunt ita eminentes, ut ferræ fiant. Multum variant quantitate: sed minimus adeò parvus est, ut maximus decuplò maior sit. Maximus verò est latus digi

De figuris lapidum, &c.

tum transuertat: & si crassus tertiam eiusdem partem, aut amplius. Differt colore. nam aut cinereus est, aut nigricat, aut luteus est. sed is magis propter contagionem terræ talis esse solet. in tus enim cæteris candidior. Omnis fractus lapidis Iudaici instar læuis est, & nitet. Frangitur autem similiter ut ille, in longum, latum, obliquum. In acetum impositus, ut Astroites, bullas agit: atque etiam reperitur interdum quæ se tanquam Astroites moueat de loco. At ex trochitis nondum separatæ constat Entrochos: modò ex binis, modò ex ternis, modò ex quaternis, nunc verò ex pluribus: viceni enim sic inueniuntur coniuncti. Eius duæ sunt species: aut enim æqualiter teres est, aut teres quidem, sed pars eius media tumet, utrumque caput strictius est. Cuius autem trochitæ radios habent eminentes, in eo, qua parte duo committuntur, semper inesse cingulum re tortum videtur: at cuius humiles, ca-
rent

Entro-
chos.

rent cingulo; totiꝫ læues ſunt. Trochitzæ verò ſic coniunguntur, vt vnus radij ingrediatur in alterius ſtrias. Entrochi quidem tumidi trochitzæ, plerunq; humiles admodum habent radios, quin ſepenumero lapis informis reperitur vnà cum trochite & entrocho, rotæ in ſe continens figurã: quæ in eo quaſi quædam radix, trochitis iam abruptis, remanſit. Hos autem lapides gignit Saxonia ad Hildesheimũ ultra montem Mauricij, in commiſſuris marmoris in cinereo candidi, & in terra glutinoſa, &c. Hæc Agricola: qui Trochiten interpretatur *Spangen oder Kederstein*. Ego quem à viro quodã nobili accepi, ſequenti pagina expreſſũ apponã: tũ ſingularẽ, tũ ternos iunctos. Lapis eſt fuſcus, ſatis durus, in medio centrũ habet cũ leui iudicio modioli: in circuitu radij eminentes apparêt, interuallis medijs cauis. ſi cohæretes ſepares, ſingulis vtrinq; veluti ſigillo impreſſa rotæ ſpecies videtũ.

vt Rotæ sigillum non ineptè hic lapis vocari queat. Figura autem eius hæc est.

Belemnites

Sagittæ (quæ Βελεμνιου Græcis dicitur) effigiè repræsentat. quare Saxones eum vocabulo ex ephial

te & sagitta cõposito (Alpessche / Alp schoss,) nominant: potumq; contra eiusmodi suppressiones & noctis ludæbria valere dicunt, ac fascinationibus occurrere. hunc lapidem hodie quidam medici pro lyncurio habent & vtuntur, qui ex vrina Lyncis non cõcreuit: nec enim vllum tale fuit Lyncurium. sed veteres scriptores succinum, vt dixi, sic appellarunt, quòd ipsius opinione persuasum esset ex vrina lyncis fieri. Si quis tamen vnquam

Lyncuriũ. Græcorum Lyncurium, quod nõ est
fe

set Succinum, vidit, hos belemnitas, opinor, vidit. nam ex eis quidam succini Falerni habent colorem, & pellucet: quidam paleas aliasq; res minutas, tanquam Succinū ad se alliciunt. reperitur autem belemnites in pluribus Germaniæ locis. Belemnites est aut cinereus, aut candicans, aut in rubro niger, qui omnes inueniuntur Hildesheimi: aut Succini Falerni colore, vt Prussicus & Pomeranicus. vltus vel candidus fit, vel in candido cinereus. vterque reperitur inter urbem Hildesheimum & arcem Marieburgum in marmore antri, quod à nanis appellant, ad sinistram. nam locū illum quondam arsisse alia multa, præter huius lapidis odorem, indicant. quin aurea armatura non modò belemnitem Hildesheimi in fossa mœniorum generatum ortu, sed eius etiā radicem conuestit extrinsecus: quæ armatura sine arte mirificè nitet, atq;

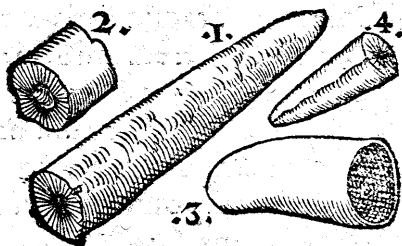
Nn

imaginem instar speculi reddit. Belemnitæ autem si confricentur, ex eis quidam olent cornu bouis limatum aut vstum, vt Hildesheimi in marmoris eiusdem odoris commissuris nati: aliqui sine odore sunt, vt reliqui. diuersa verò est ipsis magnitudo. cum enim maximis esse soleat digiti longitudo & crassitudo, Hildesheimijs in fossa mœniorum, quâ spectat ad Septentriones, repertis, est interdum sesquipedis longitudo, brachij crassitudo. at figura omnibus est sagittæ ex amplaradice deficientis in tenuissimam aciem: omnibus à natura inest quædã quasi rima, qua fit ut faciliùs in longitudinem diffindantur, sed ea pellucidis magis quàm cæteris est cõspicua. eadem interdum aurea armatura vestitur intus. in alijs præterea inest terra, in alijs arena, in alijs lapis, qui non ipse solum vt Belemnitæ in conum acutum est turbinatus, sed etiam arc-

na

na & terra. verùm lapis quem continet Belemnites aurei coloris armatura tectus, plerunque constat ex crustis, tanquam membranis quibusdã primo latis, mox magis ac magis strictis. quoniam verò Belemnitæ exiccant, Prussicis & Pomeranicis chirurgi curant vulnera: ijsdem medici, & Saxones suis, non aliter ac lapide Iudaico frangunt calculos. Hæc Agricola.

Belemnitæ icones hîc positas, secundum numeros deinceps enarrabimus.

Nn 2

De figuris lapidum, &c.

1. Belemnites, vel Dactylus Idæus, maior: sic dictus à figura sagittæ: vnde & Germani quidã *Alpschoß*, hoc est, sagittam Incubi appellant. Nigricat, & radios à centro diffundit, vt apparet: solidus, excepta basi: sicut etiam cornua animalium aliquousq; caua sunt, inde solida. Accedunt autem odore quoque ad cornu vel os vstũ, aut felium ferè urinã. Substantia friabilis ferè est, colore nigricat. Quidam ex eis fracti fuisse videntur, & rursus sponte coagulati.

2. Eiusdem basis cõcaua in medio, terram vel lutum continens.

3. Eiusdẽ alia species, intus atra & læuissima, nullis radijs, foris albicãs, tanquam crusta è creta inducta: substantia ei durissima, vt & ignem emittat tanquã Silex. foetoris nihil habet, magnitudine & figura, cacuminis etiã modicè inclinati, pollicis articulũ superiorem referens.

4. Belénitæ radiati species minor,
lineari

~~_____~~
 linea per medium diuisa, & ad lucem
 perspicua: minus nigra, è fusca candi-
 cans, vel etiam subruffa, obscuriùs ra-
 diata: nec ita foetida: quã multi phar-
 macopolæ habent pro lapide Lyncis:
 eam præsertim speciem, quæ parte al-
 tera pellucet, & subruffi coloris est, li-
 nea mediam secundum longitudinẽ
 diuidente. Hic in Borussia prope Re-
 giomontem magna copia ex monte
 effoditur, à veteribus ob perspicuita-
 tem, vt Io. Kentmanus ad me scripsit,
 Lyncurius appellatus. Sagittæ no-
 mine Italos audio, non Belemnitem
 nostrum, sed Glossopetram nuncupa-
 re, vulgò Saëta: in qua quidem non to-
 tum sagittæ telum, sed mucro ferreus
 tantùm repræsentatur, cum suis bar-
 bulis, vt ita vocem, quas Græci ἀκίδ' ας
 vocant. has enim aliqui ὄγκος τοῦ βέλους
 καὶ πῶγονας apud Hippocratem inter-
 pretantur: (Galenus simpliciter ferrũ
 teli.) ego non ὄγκος, sed ὄγκίνος, (id est,
 uncus) legerim. βέλους δὲ ἀκίδ' ας ὄγκος

καὶ πώγωνος καλεῖται, Pollux. sed ali-
 bi melius: καὶ δ' ἐπίδω ὄγκινοι ἄσπρος πῶς
 ἔφ' καλέω. Lapis Belemnites omnis
 plerunq; constat cortice, & parte in-
 teriore ceu carne: nonnullis etiā me-
 dulla inest mollior. Germani qui-
 dam hunc lapidem vocāt Luchstein,
 id est, Lynceis lapidem: [etsi pharma-
 copolæ quidam, non quamvis huius
 speciem, vt dixi, sed minorem, sub-
 ruffam, & aliqua ex parte pellucen-
 tem, pro Lynceo lapide vsurpant.] a-
 lij Schoffstein, à similitudine teli qđ
 schoß vocamus, vnde etiam ad vulne-
 ra prodesse conijciunt, & ad pleuriti-
 dem, quæ veluti telum quoddam in-
 ternum vno in loco pungit & affli-
 git, tanquam ex ipsis rerum formis ac
 figuris vsum earum & remedia indi-
 cante natura. Alij Kappenstein, id est,
 Coracian aut Coruinum lapidem, si-
 ue à colore nigro, quo species eius
 quædam colorantur: siue, vt quidam
 nugantur, à coruini veretri similitu-
 dine.

dine. Adrenum calculos in Hispania eius usum esse accepi. vltus quidem videretur mihi vtilior, saxifraga præsertim & alijs admixtis: aut potius liquor, in quo macerata hæc fuerint, colatus. Dentes etiam vltus expurgat: posset autem odoris gratia a liquid iridis misceri. Malleo percussus, per transuersum plerunque frangitur, & graue olet intus vt dictum est: & ne vltus quidem virus illud deponit. Sunt qui oculis equorum ad exterendas cicatrices, vltum inflent. Audio & ad vitrum nescio quem eius usum esse, & Alabandicum nescio quàm rectè appellari. Reperitur circa Siblingam pagum, qui Scaphusia Heluetico oppido, itinere duarum horarum distat: & in vicinia, supra Hallouiam, & iuxta Aezingam, in agris asperis, lapidosis, & soli rubentis, ni fallor, aliquando etiam in aruis, vbi franguntur aratris. Integros etiam reperiri aiunt, fusi quadã

seu rhombi oblongi vtrinque mucronati specie, aut pyramidis potius duplicis iunctis inuicem basibus, mucronibus autem oppositis. Sed tales videre nondum mihi contigit. Is qui tercio loco pictus à nobis exhibitus est, præ cæteris videtur dactyli Idæi nomine dignus, à dactyli, id est, digiti, pollicis præsertim, humani similitudine, nam & crassitudine ferè pollicis est, & in terete figura latiusculus ad latera, & obtusior in extremo: & instar pollicis porrecti in summo inclinatur modicè in obliquum; & cute candida vestitur. Idæi Dactyli, inquit Plinius, in Creta ferreo colore pollicem humanum exprimunt. Ferreus quidè, si pro nigro accipiatur, his etiam magis conuenerit: sicuti & durities ferri. Idæi autem ab Ida Cretæ monte dicti videntur: in quo nimirum nascuntur: à cuius montis, aut alterius fortè cognominis iuxta Ilium nomine, nascetes in eo, aut etiam in alijs, sed altissimis

mis

~~.....~~
 mis tātum, quales sunt Alpes nostræ,
 medici veteres Græci Idæas quasdam
 plantas cognominarunt. Ab eodem
 quidem Cretæ monte, Corybantes e-
 tiam olim similiter Daçtyli Idæi dicti
 sunt, hos Iouem nutriuisse fabulatur:
 & ne vagitu puer proderetur, nouo
 lus genere excogitato, clypeolis æ-
 neis inter se concursantes, æris tinni-
 tu & numerosi pedis compositione,
 qui daçtylus inde dictus est, Saturnū
 fefellerunt. Petrus Bellonius Singu-
 larium suorum lib. I. cap. 15. tradit hūc
 lapidem, Daçtylum Idæum seu Belem-
 niten (non enim distinguit) in monte
 diui Iohannis dicto prope Lucembur-
 gum oppidum nasci tanta copia, vt
 cum Gallorum rex Franciscus muni-
 mentum eo in monte extrui iussisset,
 fossores cum tres passus profundita-
 tis exegissent, nihil vberius his lapidi-
 bus inuenerint. eosdemq; falso lapi-
 dum Lyncis nomine pharmacopœis
 diuendi. Pæoniam tum alijs nomi-

nibus diuersis, tum Dactylum Idæum quoq; olim vocatam obseruauimus: ab eo nimirum, quod Pæoniæ fœminæ radices, bulbosæ ferè seu nodosæ, & huic lapidi figuræ similes, sicut & Hastulæ regiæ radices, nasci soleant. In horum lapidum genere maximum aliqui Ceraunité vocant, vti supra etiam monui: ego Plinij Astrapiam esse puto. Vnum ex eis depictum diligentissimus Kentmanus ad me misit, no- uem digitos longum, diametro in ba- si (quæ radijs distinguitur) duorū pol- licum, colore fusco in cinereo: his ver- bis adscriptis: Hic maior lapis, vulgò Ceraunites vocatur: sed malè. nam Hildeshemi in fossa circum mœniare- peritur: & alterius lapidis reive attri- tu, vt cornu vstulatum olet. sed alij ibidem inueniuntur odoris expertes. Idem Geppingæ in ducatu Vvirtem- bergensi, quatuor miliaribus à Tu- binga, in magna copia ex agris inter
 aran-

arandum eruitur. Differentiæ eius plures sunt. Inuenitur enim cinereus, qui olet vt cornu bouis vstum: Alius cinereus, qui non olet, lapidem in se continens: Alius eiusdem coloris, sine odore, terram continens: Pelucidus: Albus: Niger radiatus: Cinereus & lucidus, quem audio in Italia nonnullos Pnigiti, (nescio quàm rectè,) & lapidem Alabandicum nominare. Ego in arce prope Roteuilam apud baronē Vvilhelmum Vvernerum, lapidem Belemnitæ similem vidi, pedalem ferè, non radiatum: in cuius superficie animalcula quædã, vt lacerti, eminebant. Cum Dactylo Idæo similitudinem aliquam habet lapis, quem Steatitæ nomine infrà exhibebo, arte fortassis ita sectus: vnicum enim vidi.

Andromachas argenti nitorem habet, vt Adamas, quadrata, & semper Tessellis similis, Plinius. Sic & Pyritæ quidam.

A Testæ figlinę similitudine Ceramites, *κεραμίτης*, lapis à Græcis dictus videtur: sicut & Ostracites: quem tamé Plinius pro Ostreite (id est, Ostreo conchæ marinæ priuatim dictæ, simili lapide, aut Ostreo ipso in lapidem conuerso,) accepit: vt pluribus supra Cap. 4. in Sideritæ lapidis mentione indicaui. Ceramites eadem esset quæ Ostraciten vocant, nisi quòd hæc cœruleæ interdum bullæ cingunt, Plinius: qui Cadmiæ etiam speciem Ostracitin vocat, totam nigram, & cæterarum sordidissimam. *Κεραμειδης* Græca dictio testam vel tegulam significans, ad Germanicum Scherb accedit: & κ. literam Græci quidam, tanquam Sch. proferunt. Plinij quidam codices habent Cheramides, ego Ceramites vel Ceramoides (*κεραμοειδης*) legerim: vt pro Cepionide, *κεραμοειδης* in eodem.

Tigni erecti similitudinē habet Basaltes Misenus & Syenites: Trabis (*τραβις*)
uer-

verſe) ſaxa in Hildesheimio, Agricola.
Vide infrà cap. 10.

Vitrea ſpecie naſcitur gemma Be-
lus dicta in Arbelis, nucis iuglandis
magnitudine, Plinius.

DE REBUS ARTIFICIO-
*ſis ſeu arte factis, ex metallis, lapidi-
bus ac gemmis. Cap. VI*

DE rebus foſſilibus quæ natura
ſimiles ſint rei alicui artificioſe,
præcedenti capite dictum eſt: in hoc
verò de artis operibus quæ ab homi-
ne fiunt ex metallo, lapide, aut gem-
ma dicemus: ſed paucis duntaxat, &
ſpeciminis gratia: omnia enim perfe-
qui nimis prolixum foret. Sequemur
autem hîc quoq; literarum ordinem.

A. Ad ædificia & ſtructuræ lauti-
ores adhibetur Marmora diuerſa, præ-
cipuè ad columnas, & incruſtandos
parietes, & ſepulchra, &c. Marmora
(inquit Agricola) non habent ſingu-

laria nomina : sed vel ex coloribus qui eis insident, vel ex regionibus in quibus nascuntur, nominantur. De Alabastrite, quod nomen suum servat in plerisque linguis, Latina, Græca, Germanica, alijs, (sicut & ipsum commune Marmoris nomen) non nihil diximus supra : item de Basalte. Marmor in metallis repertum Agricola Spat interpretatur. Aedificijs etiam alijs lapides, saxa, calx & arena necessaria sunt: de quorum singulis multa Vitruvius, & Plinius. Gemmae etiam ad eam aliquando magnitudinem perueniunt, vt pro saxis aut marmoribus ferè, ædibus sacris præcipuè ornandis accedant. Harum enim parietes Iaspide incrustatas vidit Erasmus Stella. Iaspide (inquit idem) multum nobilitatur nostra Cygnea Tubantinorum, vbi tanta copia eruitur, vt ædificijs publicis (rudi tamen forma) à veteribus sit inclusa. Et rursus: Iuba author est Smaragdum, quâ Cholam

lam vocant, ædificijs includi: idq̄ videmus in plerisq̄ Germaniæ templis. nam & illic in argenteis metallis inveniuntur. Pseudosmaragdi Theophrastus meminit: Eius fortè generis est, qui in Bohemia Pragæ in diui Viti sacello conspicitur, parietibus illic excoincrustatis. Alabastra siue pyxides vnguentariæ fiunt ex Alabastrite & Lygdino, iam inde à vetustis temporibus, Agricola.

Annuli. Annulorū alij sine gēma fiunt ex quouis metallo. alijs, aureis præsertim, gēma includitur in ea quā fundū (Græci σφινδρόνιον similiter, vel πύελον, πνελίδα, σφραγιδόφυλακίον,) vocant. eaq̄ vel figurā habet aliquā, vel nullam. figurarū autē aliæ causæ sunt: aliæ extant, quas ectypas, ἀπὸ τῆς ἐκτύπου ἢ ἀπὸ τῆς ἐκτύπου appellant. Et quia gēmas aut sculpturas ectypas apud aucthores aliquando legimus, paulò plura de his dicamus. Seneca de beneficijs libro 4. Paulus, inquit, Præto-

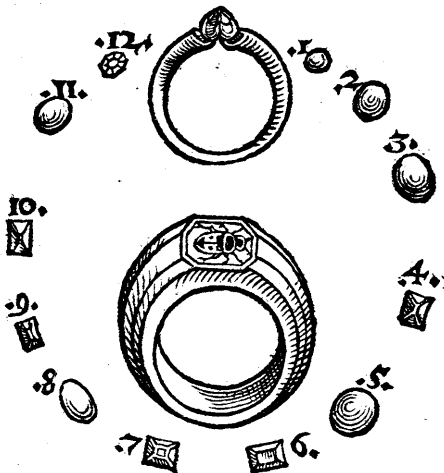
rius in conuiuio quodam Tiberij Cæ-
 faris habens imaginem ectypa & emi-
 nente gemma. Vnde liquidò apparet
 ectypon dici, cuius figura prominet,
 ideoq; manifestior est: ἢ κατ' ὄχλῳ τῶν
 τυπωμένων. quare etiam Grammatici
 Græci ἐκτυπώτορον interpretant̄ φανε-
 ρώτορον. Solent autem ferè platarum,
 aliorumq; artificum, primæ imagines
 seu exēplaria, οἱ τύποι, τὰ πρωτότυπα,
 αἱ σφραγίδες, cauæ effingi scalpīve: ab
 ijs verò impressis in molliore aliqua
 & cedentem materiam imagines (ἐκ
 νόου, ἀπεικασματα, ἐκσφραγίσματα, ἐκμά-
 γεια, ἐκμάγματα,) expressæ, extantesq;
 redduntur, quæ protypas seu proto-
 typos suas ideas, (τὰς πρὸ τῶν πολεμῶν, vt
 Platonicè loquar,) omnino imitant̄,
 vnde & imagines dictæ, & referunt̄.
 Sic & in annulis signatorijs figura ca-
 ua, ἢ πρότυπον est: cera verò signata,
 ἐκτυπομα. Plastæ ad suos typos
 argilla, gypso, & alijs vtuntur. Gem-
 marij verò seu scalptores gemmarū,
 οἱ λιθο-

~~_____~~
 ὁ λιθογύφοι, gemmas minùs duras ad
 hoc deligunt: vt quas Germani vul-
 gò à leni mollitie puto, Spectstein ap-
 pellant, & Gammehit. sed aliter A-
 gricola: Lapidis (inquit) quem, quia
 eius color candidus, pinguior vide-
 tur esse, Germani ex lardo nòminaue-
 runt, (quidam vocant Gemmã huiã,
 limes albus distinguit modò nigram,
 modò cineream materiam. Eius pars
 potissimùm candida latior, & Sarda,
 nostris tēporibus omnium maximè
 aptantur ad ectypas sculpturas. Natu-
 ra quidem totum huius lapidis cor-
 pus vicissitudine quadam nigroris &
 candoris ornauit. Erasmus Stella Gé-
 mohuidas nominans, easdem veterū
 Pæantides non rectè facit. De eis etiã
 sunt Mesomelæ (*Mesomelanes, aut fœmi-
 nino genere Mesomelænæ*) nigra vena quē
 libet colorem secante per medium.
 Vidi albicantes insculpta facie huma-
 na, ad magnitudinem & figuram de-
 narij. Sic ille.

Oo

Annulis sequenti pagina adiungemus figuram, qua annuli duo, & gemmæ in circuitu duodecim repræsentantur. Annulus minor gemmam continet Adamantem. Maior totus Electro constat, eoque Falerno, siue Chryselectro, id est, aurei & pellucetis coloris, in quo animalculum quod in hortis reperitur cimicum specie, rubro nigroque colore distinctum, natura inhæsit. artifex massula tornata animalculo palæ locum dedit. Hunc dono mihi misit è Polonia Antonius Snebergerus meus. Gemmæ in circuitu duodecim è nobilium numero sunt, quæ annulis includi solent: quas licebit duodecim Gemmarum in Pectorali siue Oraculo summi Pontificis in Vetere Testamento nominibus appellare, & suum cuique colorem addere: sicut nos in Corollario ad Epiphaniij de Gemmis libellum monuimus.

An-

Annulus cum Callimo lapillo, duplici facie humana insigni, infrà ponetur cap. II.

C. Capulis cultrorum & enchiridiorum aptatur Crystalli, Iaspides, & alia forsan gemmæ.

Cochlearia fiunt è Succino perquã elegancia. Item ex marmore Zeblicio, (vt Agricola nominat ab oppido Misena iuxta quod effodit: videt aut

Ophitæ cognatum esse. nam vulgò etiam Serpentariã nominant,) cochlearia, & pocula faciunt Miseni: quòd veneno resistere persuasi sint: atq; etiam globos, quibus mulieres siccant linea capitis velamina, cū ea lauerint: præterea crustas planas & conuexas, quibus calefactis nostri hyeme, cum in lecto cubiculari sunt, frigida fouent membra: & illis quidem pectus & ventris: his latera, pedes, brachia. Ex hoc lapide facti cochlearis iconem reperies infrà hoc in capite in V. litera cum Vasis.

Corollæ præcariæ figuram torquii similem, infrà in O. litera posui.

Corpus metallicum, montis quædam specie, ex omni variorum metallorum & lapidum genere, ab artifice aliquo, maltha seu lithocolla tenaci, summa industria coagmentato, additis etiam ex argento instrumentis quibusdam fodinarum, & Metallicorū, hoc est, in fodinis laborantium operarum,

rarū, imaginibus aliquot sparsim, res admiratione & contemplatione digna, confici potest. Quale pulcherrimum & maximè varium, Ge. Fabriciū illustris Scholæ Rectorem Misenę, virum multifaria doctrina consummatum, habere audio. quale etiam mihi is idem ex omnibus ferè fossilium rerum Ioachimicę vallis differētij, sua & clarissimi apud Fribergenses Senatoris Valentini Grauij liberalitate ante annos aliquot fieri curauit. Quę mihi sanè prima ferè & primaria, vt aliquid temporis studijꝫ succisui in his rebus cognoscendis ponerem, occasio extitit.

Cos. Cautes & Cotes in plurali numero ferè, sunt saxa dura & aspera. Cos in singulari, lapis quo cultri & alia ferramenta acuuntur, à Græco *κότος* nimirum per aphæresin. Earum plures sunt differentiæ. Olearijs dictis oleum, quo trahāt aciem, illinitur. histonsor nouaculas exacuit. Aquarias

De figuris lapidum &c.

aqua madefaciūt. Coloresunt nigræ, virides, fuscæ, quædam album & nigrum alternant. Figura quadratę sunt aut fiunt: quædam è marmoribus, vt è Naxio, Naxiæ. Cotes autem magnæ tympani figura è lapide molari duro fiunt, quas vel homo vel rotula versat. Aquariæ quædam fiunt etiam ex ligno in lapidem verso in Boëmia, ad Cracauicium arcem, in figuram ferè triangulam formatæ. Hæc Agricola: apud quem plura leges libro quinto de natura fossilium, Extat de Cote Ge. Pictorij carmen.

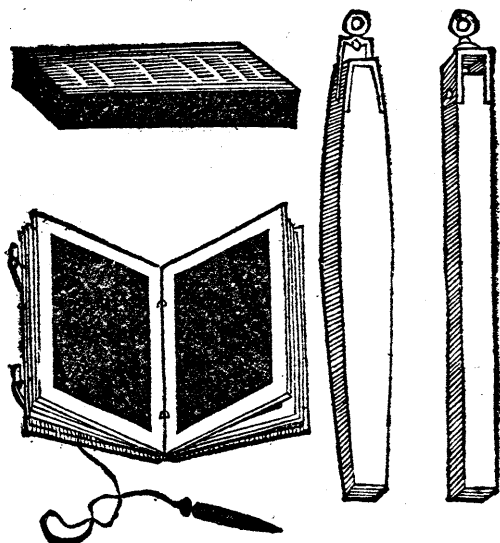
*HÆC SEQUENTI
figura exhibentur.*

Cos duplex aquaria & olearia: quarum differentia vel in tonstrinis facile est audire.

Cotricula, cum lineis auri graduum, & argenti arisq; colorum.

Pugillaris è laminis Saxi nigri fissilis, cū stylo ex eodem.

Coti-

Coticula à Cote diminutum nomē
 est: ad cotis enim qua cultri acuun-
 tur figuram, quadrata formari solet,
 naturæ alioqui longè diuersæ, vt Ca-
 pitei. in Basalte diximus: è quo duris-
 simi & ferrei marmoris genere fieri so-
 let aut potest. Quãdoq; tñ etiã p par-
 ua cote accipitur, quam Græci ἀνώλια

De formis lapidum, &c.

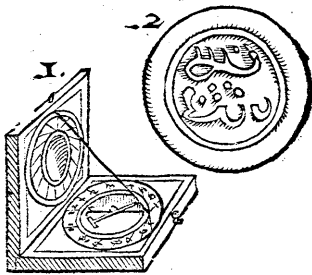
ad collyria terenda in vſu medicis.
Contra ſuffuſiones oculorum cum la-
cte in coticulis teritur, Plinius lib. 31.
Coticulam qua aurum & argentum
probat, Græci βάσανον nominant,
aliqui χρυσόπιδρα, Lydium lapidem alij
vel Heracleum à locis vbi reperiēban-
tur. Lege Agricolam lib. 5. de nat. foſ-
ſilium, Ouidius Indicem:

— — — periurâq; pectora vertit
*In durum ſilicem, qui nunc quoque dici-
tur Index.*

Icon eius proximè retrò cum Co-
tibus habetur.

F. Facies hominum, imagines re-
rum, ſigna & literæ in varijs rebus foſ-
ſilibus, funduntur, imprimuntur, ſcal-
puntur. Exemplaria protypa fiunt
in argillis quibuſdam, vel gypſo, aut
maſſa aliqua artificioſa, cui & ſpecu-
larem lapidem aliqui addunt: quoniã
non comburitur. His cauſis metalla in-
fundūt, vt imagines ectypæ exprimã-
tur. Ectypæ etiam fiunt in argilla aut
alia

alia molliore materia, quæ typos ca-
uos habeant, imprimendo. Sic ex-
pressam faciē suam in argillis & mar-
gis aliquot diuersis orbiculari figura,
in alijs verò insignia familiæ Ioannes
Kentmanus ad me misit: quarum spe-
cimen sequenti pagina exhibeo: etsi
facies non satis probè expressa est, me-
lius facta à principio Catalogi rerum
fossilium ab eo editi: vbi familię quo-
que insignia nonnihil variant, orna-
mentis quibusdam Ferdinandi Cæsa-
ris liberalitate additis, corona nempe
capiti, & brachio armilla, vt viri vir-
tus & doctrina merebātur. [Sic à Tur-
cis terra Lem-
nia alięq; Ara-
bicus literis in-
signiuntur: vt
in apposita fi-
gura apparet,
cui etiā Horo-
logiū additū
est, ppter Magnetē à nobis delineatū]

Addidi & effigiem resurgentis Do-
mini argillæ Syriacæ impressam: quâ
nuper Iohannes Kentmanus pro ra-
rissimo munere ad me dedit, his ver-
bis in Epistola adscriptis: Mitto ima-
gun-

gunculam quandam ex ista terra factam, quam ipse filius Dei, pedibus suis calcavit, cum pro nobis miseris victima fieret. Quam imaginem dono accepi à viro nobili Volrado à Vvatzdorff. is secum ex terra Sancta attulit: & mihi retulit, Monachos eius loci nonnullos, qui ad Sanctam terram accedunt, cum magna testificatione amoris sui peregrinatores eiusmodi dono solere ornare. Hęc ille,

[*Adiunximus & aliam rutilam, Capræ icone insignem, quam pro vera Lemnia Fr. Calceolarius Veronensis pharmacopœus summè industrius ad me misit.*]

Eius terræ Syriacæ color in albo ad roseum vergit perparum. modicè arenosa videtur gustanti, non asperatamen: nec glutinosa vt aliæ argillæ. ab altera parte Crucifixi imago est.

In môtibus apud nos, Vocetio præfertim, & viciniore nobis Albio, argillæ genus cinereum & duriusculum, vt lapidescat fermè, reperitur, quod aliqui vulgò Hepatiten lapidem (Lâberstein) à mollitie puto, nominant: alij Mergel quasi margam: eam & ad prototypas, sic vt formis eius cauis infundantur metalla, cum induruit: & ad ectypas imagines, cum adhuc mollis ipsa prototypis imprimitur, idoneam esse audio. Græcè λιθάργιλλου dixerim, composito ex lapide & argilla vocabulo. Nonnullis in locis hoc argillæ genere agros etiam stercoreari audio. Entalium quoq; officinis dictû, alijs Amentum, (est autè lapis albus, splendidus, totusq; fibris seu filamentis cõstat, Amianto cognatus & Alu-
mini

mini plumeo vulgari,) in calcem redigitur: è qua cum aqua fit quasi pultracula spissa niuei candoris: cui imagines ectypæ imprimuntur: quales sanè pulcherrimæ Antuerpia ad me missæ sunt. Scalpuntur autem non solùm metalla, & lapides gemmæq; , sed etiã Conchæ & Cochleæ marinæ, spissiores præsertim & elegantiores, vt Porcellanæ dictæ.

H. Horologij sciaterei (Compassum vulgò nominant) picturã exhibui paulò superiùs, cuius gnomoni ferreo illitus est Magnes, vt Septétrionè versus à quo trahitur, sicut ab ipso ferrum, gnomonem dirigat.

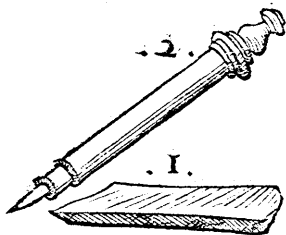
I. Imagines. Vide Facies superiùs.

Incudes fabrorum è ferro fiunt, apud Misenos etiam è Basalte ferri coloris & duritiæ lapide.

Instrumenta varia diuersorum artificum, è diuersis metallis fiunt.

Stylus inferius depictus, ad scribendum factus est, plumbi cuiusdam (fa-

Et itij puto, quod aliquos Stimmi An-

glicum vocare audio) genere, in mucronem derivasi, in manubrium ligneum inserto.

L. Lateres è luto finguntur & coquunt, ad ædificiorum parietes, pavimenta, caminos: item ad furnos, aliosq; vsus.

Lithostrota dicuntur loca lapidibus strata: vt apud Varronem pavimenta nobilia lithostrota. fiebant autem è crustis paruis, marmoreis præcipuè, quibus solum pavimèti incrustabatur. Vide Agricola libro 7. de nat. fossilium.

M. Mensæ fiunt nõ solùm è ligno: sed etiam lapidibus & marmore, siue solidæ: siue marmore aut lapide fissili incrustatæ duntaxat.

Molaris lapidis icon posita est Capite

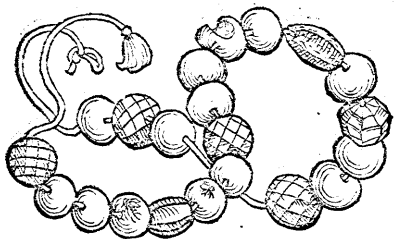
~~_____~~
 pite i. adiuncta lapidi cuidam ex aqua
 nato. Græci *μυλίττω* & *μυλίω* vocant.
 eum carmine celebravit Georgius Pi-
 ctorius. E molari duriori Cotes tym-
 panorum figura fiunt, vt superiùs di-
 ctum est.

Mortaria seu pilæ ex diuersis metal-
 lis fiunt pro vsu diuerso, medico præ-
 fertim, vt çre, orichalco, plumbo: que-
 dam ex marmore duro alijsq; lapidi-
 bus, vt Aethiopico subuiridi, Thyite
 à thyijs, id est, mortarijs dicto apud
 Aegyptios: cui figura est rotûda, &c.
 fit autem ex Merocte etiam dicto, te-
 ste Agricola. Item ex Alabastrite Aë-
 gyptio, & Ophite albo. Nunc ex no-
 stra Iaspide & Onyche conficiuntur
 mortariola: in quibus Smiris & cæte-
 ri lapides duri, quorû arenis vtûtur hi
 qui poliunt gemmas, conteruntur.

o. Ornamenta varia. Appèdi aut ge-
 stari in corpe qdã solèt ornat^o gratia.
 Cõiycio aut etiã ea q à pñcipio spe sa-
 nitatis appèdebant, ceu amuleta, sup-

De figuris lapidum, &c.

stitiose quidem pleraq; omnia, in luxum & ostentationem mox abiisse apud gentiles: in nostra verò religione earum nonnulla, vt monilia & armillas, ad pietatem aliquos trahere conatos, globulos precarios in vsum produxisse. Nos hic globulorum seriem;

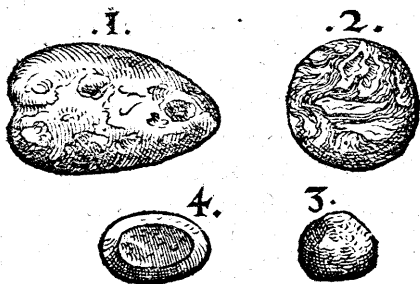

figuris eorū diuersis exhibemus: quoniam in alijs aliæ effingi solent figure: rotundæ, læues, angulatæ, rhombis distinctæ. inter cæteros vnus magna ex parte erosus apparet: quem idcirco addidi, quoniã talem ex gémis quas Chalcedonios vulgò nominât, in Galinacei ventriculo reperi, téporis mora calore eius, vt conijcio, ea parte cõsumptum. In duobus muscæ apparêt, qui

qui è succino sunt: cui sepe infecta in-
 nascunt: & ego corollas è Succino ab
 amicis donatas aliquot habeo, quarū
 singuli ferè globuli singula animalcu-
 la continent. Fiunt autē hi globuli ex
 materia diuersa, Iaspide, Chalcedo-
 nio vulgò dicta, Crystallo, Amethy-
 sto, Silice cādido, Corallio, Succino,
 Gagate, &c. Galenus de viridi Iaspide
 scribens, ὀρμάθειον ἐκ λιθιδίων, huiusmo-
 di seriem appellat, à collo suspenden-
 dam, ita vt os ventriculi contingat,
 ad eam partem & stomachum robo-
 randum. ¶ Gemmæ simpliciter di-
 ctæ plerūq; annulis (de quibus suprā
 diximus) includebātur, rotunda, aut
 quadrata figura. Alię verò ornamen-
 torū figuræ, auro argento ve exceptis
 gemis, à collo suspendi aut aliter ge-
 stari solebant. Ex Beryllis quibusdam
 Indi cylindros facere malunt, quàm
 gemmas, Plinius. Tympana, Elen-
 chos, Prismata, figurarum in Orna-
 mentis nomina nunc prætereo. Ad

Pp

Ornamenta pertinent etiam subiecta
icones.

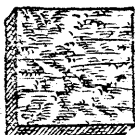
Iaspidium species quatuor:

1. *Cordis effigie, rubicunda, albicantibus maculis.*
2. *Rotunda, vario linearum & macularum ductu elegantissima, & speculi instar imagines reddens.*
3. *Indica, viridis, rubentibus maculis, maioribus: ut sequens minoribus, ipsa etiam viridis.*
4. *Iaspis viridis orientalis. Vide quæ cum tertia scripsimus.*

Iaspis

1. *Iaspis ruffi*
vel *xerampelini*
coloris, maculis
distincto fuscis.

.1.

2.

2. *Alia pelluci-*
da: & magis qui
dē superiori par
te: glauci vel cor
nu ferè coloris, tribus lineis rubentibus in-
cincta.

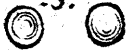
.1.

.2.

.3.

.4.

1. *Carneolus* vel *Carneola* vulgò dicta, in
qua arboris effigies, & *Lunæ* eclipsim pa
tientis, conspiciuntur, *Hieronimi Carda-*
ni munus.

1. *Alectorias*, gemma candida, purissima,

Pp 2

De ~~figura lapidis~~

translucida, globosa: qua Dominicus Mothesaurus Veronēsis medicus me donauit.

3. Chelidoniæ dicti lapilli, lentium similitudine & magnitudine, ruffi in subflauo, sed inferior pars plana est: superior modicè conuexa lenticulæ instar, Schwalmensteinte.

4. Ophthalmici vulgò in Gallia circa Gratianopolim, vbi in fonte quodam reperiuntur dicti lapilli, quod cum leuissimi lubriciq; sint, in oculos facile indi voluiq; possint ad eos expurgandos Chelidoniarum instar, minimi videlicet ex eis & rotundiores. incerta enim eis figura est: nec vna magnitudo, minimi ferè lenticulis pares sunt, alij multo maiores. Color eis fuscus, durities mira, splendor ceu oleo inunctis.

1. Lapis seu gemma viridis, quo Indiæ occidentalis incolæ vtuntur. inserūt autem pertusis labijs, ita vt pars crassior in ore hæreat, reliqua prominens dependeat. Oripenduli nomen ei fingi potest, vt Filipendulam herbã dici-

dicimus. Hoc lapide me donauit vir
summæ doctri-
næ Io. Ferrerius
Pedemótanus:
cuius in episto-
la hæc ad me ver-
ba sunt: Mitto
viridi coloris la-
pillum teretē ad

longitudinem digiti in manu homi-
nis medijs, & in altera extremitate dua-
bus ansulis munitum, quem nobilio-
res Bressillienses cū in publicū pro-
deunt, ad labia eorum ab adolescen-
tia perforata applicant, vnum vel plu-
res pro singulorum dignitate, & co-
medentes aut quoties volunt de lo-
co vbi hærent vicissim detrahunt.

2. Molochites vulgò Germanis di-
ctus lapis, Cyaneo cognatus, viridis,
opacus, politus, splendidus: quo A-
chilles Pyrminius Gasserus medicus
Augustanæ Reipubl. clarissimus, me
donare voluit. Sunt qui Turcoim

Germanicam nominent.

P. Pavimenta vilissima fiūt ex in-
trita, (quam vulgò emplastri nomine,
Pflaster vocamus:) ex laterib⁹ alia: ra-
ra & magni præcij parvis Marmorum
crustis incrustantur, vt in Lithostro-
tis diximus. Pavimentum Germani
Esterich vocant, Itali Estrico: vtrunq;
autem à Græco Ostracon factum vi-
detur, quod testam significat.

Pocula fiunt ex Metallis diuersis,
auro & argento præcipua: vulgaria è
vitri materia funduntur, vel ex luto ar-
gillave à figulis tornantur. Ex gem-
mis verò, Murrhina, Iaspide, Crystal-
lo: item è Marmoribus, Alabastrite in-
primis, que pellucet: [quale pulcher-
rimū doctissimus medicus ciuis me-
us Caspar Vvolphius Venetijs olim
emptum dono mihi dedit:] ex Ophi-
te quoq; & ei cognato apud Misenos
Zeblicio marmore.

Pugillares è lapide fissili nigro ele-
gantes fiunt. sicut & tabellæ singula-

res, quæ ad parietes suspenduntur. Pu-
gillarium ex hoc lapide icon paulò su-
periùs cum Cotibus exhibita est.

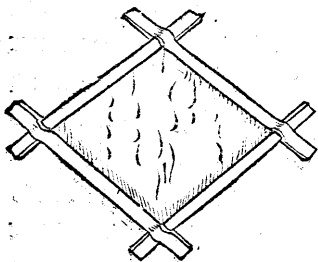
s. Salina. Vide inter Vasa, infe-
riùs.

Serra qui secantur lapides ad va-
rios vsus, *περὶ σόϊ* à Græcis dicuntur: vt
qui in laminas scindi findiue possunt,
χρῆσις, id est, scissiles. Cruftas marmo-
reas, cum lapicidinæ sponte naturæ
non suppeditant, arte facere solent,
secando glebas. Arena hoc fit, inquit
Plinius, & ferro fieri videtur: serra in
prætenui linea premente arenas ver-
sando, tractuq; ipso secante, &c. Le-
ge Agricola lib. 7. de nat. fossilium,
qualis arena in hunc vsum optima fit.
Basaltes serra quidé diuiditur, sed dif-
ficillimè: vt Cap. I. expositum est.

Sigilla varia è Gagate efformátur:
qualia qui diui Iacobi Compostella-
ni reliquias visunt, in suis pileis affixa
ferre solent.

Specularia, quæ vulgò fenestras vo-

cant, è vitro maximè fiunt: aliquan-
do è Phengite, de quo suprà Cap.2. di-
ximus. Sæpius etiam è Speculari la-
pide: qui ab his ipsis nomen tulit. So-
let autem rhombi figura marginibus

ereis includi,
nó plumbeis
vt vitrum: si-
cut apposita
figura osten-
dit. Plura de
hoc lapide, si
lapis est, leges

suprà Cap.2. in Selenite.

Specula è vitro præcipuè fiunt, &
ex chalybe hodie. olim etiam ex alijs
metallis, argentea maximè: & Brundi-
sina, stanno ac ære mixtis. Lege Pliniũ
libro 33. capite 9. vbi etiam pocula ita
figurari scribit, expulsis (*expressis*) in-
tus crebris ceu speculis, vt vel vno in-
tente, populus totidem imaginum
fiat. Hodie etiam conspicienda dicta pa-
rãtur, angulis referta, quæ rem visam
mul-

multiplicant. Specularis lapis, à spe-
 cularibus vt iam dictum est, non à spe-
 culis nomen habet. Catopyrites in
 Cappadocia prouenit, Plinius libro
 37. capite decimo, vbi conijcio legen-
 dum Catoptrites, (nam Catoptron
 Græcis speculum est: & eundem esse
 de quo statim subiicit: Cepites, siue
 Cepocapites, candida est, venarū no-
 dis coeuntibus, candore imaginē re-
 gerens. Et ijdem fortè de quibus pau-
 lò inferiùs: Cepionidæ (inquit) in Ae-
 lide Atarne, nūc pago, quondam op-
 pido, nascuntur, multis coloribus
 translucens, aliàs vitreæ, aliàs Cry-
 stallinæ, aliàs iaspideæ. sed & sordidis
 tantus est nitor vt imagines reddant
 ceu specula. Cêpus Græcis hortus est:
 vnde & Cepo quadrupedi nomen à
 colorum varietate: & gemma nimirū
 Cepites vel Cepoides, *κεπιοειδής*, (nō
 Cepionides,) vel Capites (non Cepo-
 capites,) quod Aeolicum est, *γ. in α.*
 conuerso. conuenit autem in Aeoli-

de nascenti gemmę Acolicum nomē
 Fiunt Venetijs vitrei quidā globi per-
 forati, vario colorum genere pulcherrimi, quos non immeritò *luxuosi* dixeris. ego simile segmentum globi ex Iaspido genere vidi. Heliotropium gemma speculi modo Solem accipit, deprehenditq; defectus subeuntē Lunam ostendens, Idem ibidem. Hephæstites quoq; speculi naturam habet in reddendis imaginibus, quam rutila, Ibidem. nos plura de eo supra capite 5. patinæ enim similis est. Nitentium quædam, imagines rerum reddunt, vt Carbunculus ex Orchomeno Arcadiæ: & omnes lapides duri, si politi fuerint, Agricola. E Smaragdis illæ quarum corpus extensum est, supinæ rerum imagines reddunt. ob id Nero princeps gladiatorum pugnas Smaragdo spectauit.

Tabulis aleatorijs aptantur Iaspides, Erasmus Stella.

Tectis adhibentur tegulæ & imbrices

ces è luto: aut laminæ è lapide fissili.

Torno formari lapides qui sint apti, τορυβουδὲς Græcè dixeris, qui nimirum ferro cedūt, ijdemq; τρυπτοὶ sunt, id est, sectionem admittunt, mox in V. litera dicetur.

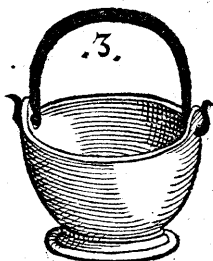
V. Vasa (sicut & pocula, de quibus iam suprà diximus) diuersa ex omni metallorum genere fiunt, fundēdo, aut malleis ducendo. Plura è luto argillaq; à figulis finguntur, & fictilia dicuntur.

Fictilibus cœnasse ferunt Agathoclea regem.

Alia verò è lapidibus & saxis diuersis excauatis cœdendo à lapidicidis seu latomis fiunt, Alia torno ex ijfdē.

1. *Cochleariū ex Ophite, vel marmore Zeblicio. Vide superius de Cochlearibus.*
2. *Salinium ex Alabastrite: ex quo etiā pyxides vnguentariæ, quas alabastra vocant, fiunt.*
3. *Lebes tornatus è lapide lebetū dicto, cum ansa ferrea.*

.I.

Plurij, qui pagus est Rhætorum e-
gregius ultra Alpes, proximè Clauen-
nam oppidum lacui Lario (quem Co-
mensem hodie vocant) vicinū, in mō-
te proximo effossi lapides quidā pul-
li coloris, & molliusculi, ad lebetes &
varia vasa tornantur: & inde in diuer-
sas Italiae vicinasq; regiones exportā-
tur. Io. Augustinus Pantheus chemi-
sta, hunc lapidem Lebetum vocat, &
ni fallor, alio nomine petram Colum-
binam, nescio quam ob causam. In
Siphno (inquit Plinius lib. 36. cap. 22.)
lapis est, qui cauatur, tornaturq; in
vasa coquendis cibis vtilia, vel ad e-
sculen-

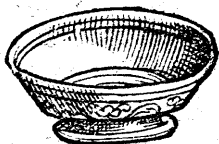
ſculentorum uſus: quod & in Comēſi
 Italiæ lapide accidere ſcimus. Sed in
 Siphnio ſingulare, quòd excaſtus
 oleo nigreſcit dureſcitq̄, natura mol-
 liſſimus. Horum & Agricola memi-
 nit lib. 7. de nat. foſſ. E ſaxis mollibus,
 inquit, & in opere tractabilibus, fabri
 ærarij faciunt formas ad æs fundendū
 aptas: quia ignem ſuſtinēt. qualia ſunt
 apud Chattos ſaxa in fulco cineracea,
 in quorum formas quoduis metallū
 liquidum funditur. Hoc genus in Si-
 phnio, & in Italia circa Comum exca-
 uatur, tornaturq̄; in vafa coquendis
 cibus utilia, quæ circundantur circu-
 lis ferreis. Sed dura ſaxa; quàmprimū
 ex lapidicinis exempta fuerint, ferro
 ſunt tractanda. nam in aëre magis du-
 reſcunt. Ex his fiunt & mortaria phar-
 macopolarum, & cotes, &c. Hepa-
 titem lapidem ſuprà (in F. litera huius
 capituli) à quibusdam Germanis voca-
 ri dixi, qui inter argillam & lapidem
 ferè medius ſit: is quoq̄; tornari ſimili

ter vt Comensis iam dictus potest: & quidem facilius, cum eo mollior sit: & fortè quòd nimiam mollis sit in vsum vasorum nondum venit: ego tamen vascula quædam ex eo mihi parari feci. Tornatur & Gagates ad minora quædam vascula, vt salina: & in eodem genere Succinum ad crepundia quædã preciosa, vt lagenulas paruas, &c. ¶ Ex Ophite albo veteres vasa & cados faciebant.

Nostra ætate (inquit Erasmus Stella) miramur Catinũ è smaragdo apud Genuam ciuitatem Liguriæ, quo nullus preciosior visus vsquam, nulla gemma nobilior, nulla species vasis mirabilior, quo dicunt Christũ in vltima cœna sua vsum fuisse ex apparatus Herodis regis, qui à Galilæa Hierosolymã ad agnũ Paschalẽ cõmanducandũ venire decreuerit: sed diuina prouidentia consilio mutato aliò diuerterit. In Gallia Narbonensi in coenobio quoddam Lugdunensis agri, alia paropis
cer-

cernitur, qua similiter vsum Christū
volunt in ea coena, sed minor multa
superiori, nobilitateq; inferior.

Icon adiuncta
hic est vasis, pate
rę instar, quod a-
liq Porcellanā,
alij â Maiorica
mediterranei ma

ris insula denominant. Est aut testa si-
ue materia figlina, albo coeruleoq; di-
stincta, figlina arte: substantiæ durę so-
lidæq; & albæ per totum. Nos de hu-
iusmodi vasis plura scripsimus in lib-
de Aquatilib. Corollario de conchis,
pagina 336. & seq. ¶ De poculis, su-
prà leges in P. litera huius Capitis.

Verticelli dicti seu sphondyli, quib⁹
suos fuscos onerant mulieres, ex iisdē
oib⁹ fieri possūt, è quib. vasa. vulgares
testacei sūt, aut vitrei. Vidim⁹ & è Suc-
cino. Haçten⁹ de varijs rerū figuris, q̄
ex lapidib. aut metallis arte fiūt, ad a-
liquē vsū vitę vtilē. De supstitiosis aut

Figura sū-
perstitiole

figuris, notis & characteribus, quæ pinguntur aut exprimuntur quoquo modo in gemmis aut alijs fossilibus, cum eas ex religionis nostræ instituto nequaquam approbemus, quòd vel ridiculæ, vel impiæ sint, utræq; vanæ, nihil addemus. Multa de ijs Kirandes magus, & Plinius interdum obiter ac irridens, alijq;. De ijsdem Camillus Leonardus Pisarenfis in Speculo lapidum toto ferè libro tertio agit.

Iaspis viridis, Galeno teste, appensus stomachû & os ventriculi iuuat. quare & annulis inseritur, inquit, insculptum gerens draconem radiantem. Talem ego etiam memini me vidisse Laufannæ olim apud ciuë quendam scribam. Ego tamen, inquit Galenus, efficaciam eius etiã sine hac sculptura probaui, facta torque ex eiusmodi lapillis, ita vt collo suspensus os ventriculi continerent.

DE LITHOPHYTIS, ET
rebus fossilibus illis, quæ plantas imitantur,
in genere primum: deinde priuatim quæ her-
barum similitudinem aliquam præ-
se ferunt, ordine literarū.

Caput VII.

Lithophyta quædam sunt, seu lapi-
 des *quæscēs*, (sicut zoophyta di-
 cimus,) inter plantas & lapides me-
 dia: vt Corallium, Iuncus lapidescēs,
 & alia quædam præcipuè marina. Hæc
 autem, ni fallor, & quæcunq; in lapi-
 dibus radices agunt, cum imperfecto
 aut sicciore alimēto alantur, nec cau-
 lem propriè dicendum, nec florē nec
 semen proferunt: sicut inter herbas
 non lapidescentes, quæ lapidibus &
 muris plerunq; innascuntur Adianti
 genera, Phyllitis, Hemionitis, & hu-
 iusmodi. sed hæc radices habent ma-
 nifestas, & Filici in terra nascenti affi-
 nem naturam. quæ verò ad lapidum
 formam accedūt, exteriori saltem par

Qq

te, radicibus carent, & imam sui par-
tem, qua adherēt super lapidibus aut
conchis, qui adnascuntur extendūt
patellarum instar inherentes. Radice-
ces, stipites, rami, cortices, folia, flo-
res, fructus, mutātur in lapides in his
fontibus & fluuijs: quos cōmemora-
ui lib. 2. de natura eorū quæ effluūt ex
terra, Agricola. Sunt quæ non tam
forma vel substantia, quàm acciden-
te aliquo, vt colore, odore, ad aliquā
stirpem accedant. Telirrhizos cine-
rei coloris aut ruffi, candidis radice-
bus spectatur, Plinius. Ex marinis
aut maritimis plantas aliquas, quæ la-
pideæ videntur in superficie potissi-
mum, (plerisq; enim lignum subest,
in Historia stirpium exhibebimus spe-
ro. Gemmas aliquotà plantis deno-
minatas Plinius lib. 37. cap. II. enume-
rat, quas nos hîc etiam, suo quaque
loco, non omitemus. Cepiten vel
Cepoidem, ab hortis nominatam ob
colorum varietatem, præcedenti ca-
pite

pite memorauimus, inter illas quæ speculi instar imagines regerunt. Lappilli quidam alba crispaq; specie, feminibus aut alijs rebus quas pharmacopola saccharo incrustant, & vulgo confectiones vocant, similes, iuxta balneum Bulicame vel Oche dictum in agro Viterbiensi reperiuntur.

A. Arundinis Indicæ in lapidem versæ, Corallij ferè naturæ similis, meminit Theophrastus in libro de lapidibus. Calamites nomen habet à calamo: feruntq; plures simul coniectos inueniri, Plinius. Inuenio & lapidis calamo similis mentionem factam. Græci arundinem, calamum vocant, & speciem eius vnam syringiam faciunt. Syringites stipulæ internodio similis, perpetua fistula cauat, Plinius.

C. Corallinã vulgò nominât medici herbulã maritimã, q̄ & è saxis sine radice nascit, & substãtiã foris tanq̄ è limo quodã albicãte circûnato ferè

lapidescentem habet. Eius iconē quę res paulò post cum Fungulis marinis.

Coriandri femina magnitudine & forma interdum refert Stalagmites à nobis dictus, qui è guttis thermarum Carolinarum Bohemię cōcrescit: aliās verò pisorum. Iconem quære in P. litera mox.

Croci color appellauit Crociã lapidē, Plinius. Et alibi: Sunt & vitreis similes Chrysolithi, veluti croco res fulgentes. Fuerint autem ijdem fortè Crociã.

Adamantis species alia est Macedonica, Cucumeris semini par, Plinius.

F. Fabæ magnitudine Alectorias est. Cyamea nigra est, sed fracta ex se fabæ similitudinē parit, Plinius. Constat ea fortè è pluribus quasi fauis: vt alij quidam lapides è pis, & c. in quę resoluuntur: vt frangi pro resolu Plinius dixerit. Lapis (niger, vt Stobæus habet, Plutarchus non habet) fabę similis in Nilo nascitur: quo viso ca-

nes

nes non latrant. Idem optimè facit ad vexatos dæmonio. aiunt enim quàm primum naribus appositus fuerit, dæmonium egredi, Thrasylus apud Stobæum Sermone 98. & Plutarchus de fluuijs. Syluatico Lithodæmon est lapis dæmonis, qui dicitur Gagates, & ipse niger, & suffitu dæmones fugare fertur. sed figuram certam is nullam habet. Fortè scriptorum aliquis, fabæ de eo magnitudinem, ὄσσην λέγουσιν, suffri iussit: & aliquis pro ὄσσην legit οἰσὴν vel ὄμοιοσιν. Christophorus Encelius scribit se habuisse lapidem, qui à bufone vulgo denominatur, nigrum, notulis liuentibus nigris, mediocris fabæ magnitudine & figura. Fabā marinam aliqui vocant conchæ cuiusdā marinæ operculum lapideū: de quo infra inter Conchas. Encelius capite vltimo libri 3. de lapidibus & gemmis, Porcellanam conchulam, in suo genere minimā, Fabæ marinæ & Umbilici Veneris nomine accipere videt.

Qq. 3

Filices & alia in quibusdam fontibus, ut Sarni in Italia, lapidescunt, Pontanus in Meteoris.

Flores. . Gasidanem Medici mittunt coloris olorini, veluti floribus sparsam, Plinius. Idem alibi scribit Achates reperiri in Thracia alibiq̄, similes limitum floribus.

Folia Græci φύλλα & πέταλα vocant, Eupetalos quatuor colores habet, ceruleum, igneum, minij, mali, Plinius.

Χρη δὲ καὶ εὐπέταλον πετράκης λέων ἔχοντας

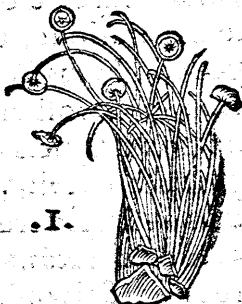
Ἄρα δὲ πρὸ βωμῶν γυναιρομύτης ἐκαστόμβης, Orpheus de lapidibus. quorum versuum ego lemma, non πετράκης ut codex Aldinus habet, sed εὐπέταλον fecerim. Leucopetalos candorem nivis ex auro distinguit, Plinius.

Galeazius Mundella Veronensis, summi medici Aloisij patruus, lapidē habuit, q̄ nihil aliud videbat representare, q̄ grana frumētī inuicē connata.

Fungos exiguos lapideos colore candidis-

didissimo exprimit, herbula mariti-
tima hîc exhibita, cui Corallina etiam
superiùs à no-

bis memorata
subiicit. Hos
fungulos, qui
Androsaces di-
ctam à Græcis
herbâ faciunt,
vt primus (qd'
sciam) Anton.
Musa Brasauo-
lus, & post eû
Matthiolus Se-
nensis, illorum
sententiam nō

probo. Theophrastus libro 4. cap. 8.
Historiæ stirpiû, tradit in mari ad co-
lunas Herculis, (*sic citat Athenæus lib. 2.*
Theophrasti codex habet, in mari rubro) cû
abundauerit aqua, fungos iuxta mare
nasci, q' à Sole in lapidis substatiâ ver-
tantur. ¶ Lapis fungifer admirabilis,
& apud Romanos magno in p̄cio est.

Qq 4

Vnum vidimus Neapoli, quo in re-
 gno tradit inueniri. Crusta crassa est.
 Ea terræ dodrante operta, asperfacta
 tepida irrotatione, quarto post die
 fungos edit, Iulius Cæsar Scaliger. Her-
 molaus in Corollario 698. è lapide
 Lyncurio vel Lyncis vulgò dicto, hos
 fungos nasci scribit, vnde & nos repe-
 tuiimus in Lupi ceruarij historia C.
 Quærendum autè an idem huic fun-
 gifero lapidi sit is qui à pharmacopo-
 lis quibusdam pro Lyncurio vendit.
 gleba quædam pumicosa, &c. vt plu-
 ribus eodem in loco scripsimus.

H. Hyacinthus gemma, nomen à
 colore floris nimirum accepit.

L. Lyncos lapideos apud mare ru-
 brum prouenire, quos nemo visu à ve-
 ris possit discernere, retulère qui ex
 India missi ab Alexandro id mare na-
 uigarunt: item plantas marinas illic
 quoad in aqua sint, colorem algæ mi-
 nutæ habere: cum verò exemptæ ad
 Solem ponuntur, mox sali similes fie-
 ri

ri narrauerūt, Theophrastus. Histor.
 stirp. lib. 4. cap. 8. vbi etiam scribit in
 sinu eiusdē maris Heroo cognomina-
 to, Laurum esse, & Oleam & Thymū: Laurus.
 Olea.
 Thymū.
 verūm non viridia, sed lapidis specie,
 parte è mari eminente: similia tamē vi-
 ridibus, tam folijs quàm germinibus.
 colorem quoq; floris in thymo, tanq̃
 nondum perfectè floruerit, liquidò
 deprehendi. Iunci in lapidem versū
 genera duo *Vlysses Aldrouandus* me-
 dicus excellentissimus Bononiæ ha-
 bet. Lapidem in iunco amicus qui-
 dam meus *Monspelij* inuenit, in radi-
 cis quodam veluti nodo rotūm abdi-
 tum & innatum, quem à viro quodā
 docto lapidem *Cyperī* vocari aiebat, Cyperī
 lapis.
 & ad auletum aduersus epilepsiam,
 si rectè memini, magni fieri.

L. Leguminum specie lapides qui-
 dā inueniuntur, pisīs (de quibus mox
 in P.) aut lentibus similes: partim co-
 agmentati ex pluribus ceu granis aut
 seminibus, partim etiam grana singu-

Qq 5

la & separata: quæ sua foris tunica te-
guntur, vt. intus etiam planè referunt
legumina vera, duritie summa, & ne
validorum quidem dentium morsui
cedente. Lithosprea dixeris Græcè.
Huiusmodi granis audio agros quos-
dam alicubi plenos, veluti satos, repe-
riri. Figuram exprimit lentis arena
Africæ, & calculi in colle Cappado-
ciæ, Agricola. Galenus lib. 9. de sim-
plicibus medic. in Argæo Cappado-
ciæ (qui mons altissimus est Strabo-
ni, & semper in summo niues habet)
lapides quosdam nasci scribit, qui si-
militer vt Spongiarum lapides, con-
tra calculos renū vtilis sint, & in suc-
cum colore lacteum soluatur. Plinius
lib. 37. cap. 10. Capniten ait in Cappa-
docia & in Phrygia nasci, ebori simi-
lem: qui nimirum succum etiam eius-
dem coloris reddiderit. ego hunc nō
Capniten plurimis spiris fumidū esse
puto: sed Cepiten siue Capitē (de quo
suprà dixi, hoc in capite) eundemq̃
Cato

Catoptriten dictū, in Cappadocia, &
 in Aeolide quoq; prouenientem, co-
 lore candido, &c. Hæc obiter, nam
 Cappadocici illi lentium figura lapil-
 li, à Capite Cappadocico nimirū dif-
 ferunt. Strabo lib. 17. de pyramidi-
 bus Aegypti scribit his verbis: Ex tri-
 tura lapidū (ἐκ τῆς λατύπης) acerui qui-
 dam ante pyramides iacent: in quib⁹
 lapilli & forma & magnitudine lētis
 inueniunt, (ψήγματα καὶ τύπων καὶ μεγέ-
 θεσ φακοειδῆ:) quibusdā etiā veluti cor-
 ticis particula, vt lentis semidecorti-
 cate, subest. (γνῶσις δὲ τοῦ ὡς αὐτῶν πῖσμα, οἷον
 ἡμλεπισίων. ἄπο τρέχει. interpres malè
 vertit, quidā vt hordei grana (quæ se-
 midecorticata excurrunt.) Dicūt reli-
 quias ciborū, quib⁹ operæ vescebant,
 in lapidē induratas. Quod quidē satis
 verisimile est. nam & apud nos collis
 quidam est oblongus, in campo situs,
 qui tofi calculis in modū lētis plenus
 est, [ὅτι δὲ ὅτι μεσὸς τῆς ψήφου φακοειδῆς λίθος τῆς ψήφου
 πορείας, lego πορείας.] Sic Strabo. Al-
 drouādus Bononię talē è pyramidib⁹

lapillum habet, & Chelidonia vulgò dicto ab hirundinibus, persimilem esse ait. Atizoën gemmam in India, & in Perside ac Ida monte nasci tradit Democritus, argenteo nitore fulgentem, magnitudine trium digitorum, ad lenticulæ figuram, odoris iucundi, Plinius.

Encrinos.

Lilia. Vt Entrochos diuisus rotarum effigiem repræsentat, ita Encrinos liliorū. cum enim angulata pars vna ab altera separatur, vtraq; quina lilia ostendit. nam alterius eminentiæ ingrediuntur in alterius strias. qualibet verò talis pars quinos habet angulos, latera totidem, vtrinque quina lilia: vnde Pentacrinos Græcè potest dici. Constat autem ex pluribus interdum coniunctis. Agnascitur lapidibus in rubro nigri coloris, ipse rufus. Fractis singulis intus est lapidis Iudaici color, læuor, ac splendor, quare obtinet eandem vim medendi. Repertur in fossa mœniorum vrbs Hil-

Pentacrinos.

~~desheimia~~, Agricola. Germanicè interpretatur *Lilgenstein*.

Linum asbestinum, idem quod Amiantus Agricolaë. In Acheloo fluuio nascitur lapis liuens Linurgus (Λινουργός) dictus ab euentu. linteolo enim si imponas δι' ὀρωτῶ ἕνωσιμ, ἢ χῆμα λαμβάνει καὶ ἀργίου γίνεται, Plutarchus de fluuijs. Videtur autem locus deprauatus. Fortè homines superstitiose creduli, lapidem in linteolo ligabant, cuius colorem (χρῶμα non χῆμα) ἀργίου vel ἀργυρόν, id est, candidum si acciperet lapis, liuore deposito, bene ominabantur & sperabant de suis amoribus.

Lithospermon herba, à semine lapideo nomen tulit. durum enim id, & fragile candidum ὄψ, margaritis magnitudine, figura & colore simile habet. Sunt qui eandem herbam Leontion, & Leoninum lapidem nominēt: hodie vulgò milium Solis: & eius semen fortè Lapidis Solis nomine intel

figitur apud Haliabatbé Practicæ lib. 10. in Antidoto de Caphura. Herba à nonnullis Lachryma Iobi vocata, folijs arundinaceis, similia Lithospermo semina profert, nisi quòd multo maiora & naturâ pertusa sunt: quare filo ea traiciunt plebeij, & pro globulis precarijs alicubi vtuntur. Alia est Leontice, quæ alio nomine Caca-lia vocatur, cui semen margaritis minutis simile, inter folia granda depēdet, apud Plinium & Dioscoridem.

M. Maluam Græci malachen, aliquando molochen vocant, vnde gē-mæ nomen. Non trasluet Molo-chites spissiùs virens, à colore maluzæ nomine accepto, reddendis laudatæ signis, & infantium custodia quadã, innato contra pericula ipsorum medicamine, Plinius. Agricola Molo-chit interpretatur, nomine etiam apud Germanos seruato. Vide supra Capite 5.

Cenchriten milij granis veluti spar-
fis

sis insignem Plinius nominat. Fuerit autem idem fortè Ammonites vel Ammites minor, ovis piscium similis, &c.

Et idem fortè, aut similis, Meconites. Vide iconem mox in P. litera.

De Lithospermo, quod hodie Milium Solis vocitant, paulò antè dixi.

N. Narcissitæ lapidis meminit Dionysius Afer: quo teste in Colchide sunt petrae, αἰ φύουσι τὴν ἀφειγέα Ναρκισσίτην. Eustathius Narcisso plantæ (flori) colore similem & pellucidum interpretatur, ut ἀφειγέα fortè pro πολυφειγέα accipere oporteat.

Cissites in candido collucet ederae folijs, quæ totam tenent: Narcissites venis etiam ederae distinguitur, Plinius libro trigesimo septimo, capite undecimo. reliquit autem dubitandi locum, ne Narcissiten cum Cissite fortè confuderit, ederae, à quâ Cissites denominatur, similem utranque faciens, nulla Narcissi in Narcissite mentione.

P. Papauera exprimit Meconites, Plinius. Vide paulò antè in Meconite, qui milij grana repræsenta. Est autem milij & papaueris feminibus eadem ferè tum magnitudo tum figura.

Smaragdi Medici rerum imagines complectuntur, vt verbi gratia papauerum, aut auium pinnarumq; &c. Plinius. Mecon Græcis papauer dicitur, vt eodem nomine arenæ quædam species Polluci, subtilioris nimirum.

Phycites ex algæ similitudine appellatur, Plinius.

Pisorum & lentium similitudinem lapides aliquos habere superiùs in Litera dictum est. *Iconem eius posui supra paulò post principium Capitis quarti.*

Vide superiùs in Coriandro. Pifa lapidea multa inueniri audio in agro prope oppidum Bernensium Helueticorum ad Arulam, à ponte per id flumen denominatum. Pisolithum ad me misit Io. Placotomus medicus ex
miè

miè doctus, hoc tempore Dantisci:
Mitto (inquit) lapidem ex multis gra-
nis quasi compactum: qui copiosè in
oppido Altleben inuenitur, & ex mō-
tibus effoditur ad muros extruēdos
Eius species vna friabilis est, altera nō
item. *Erbsstein* vocant.

Porri, quod Græcis *prason* est, co-
lor *Prasium* gemmam nominauit.

Viridantium gemmarum, inquit Pli-
nius, plura sunt genera, vilioris est tur-
bæ *Prasius*: cuius alterum genus san-
guineis punctis obhorret. tertium vir-
gulis tribus distinctum est, candidū.
Præfertur his *Chrysoprasius*, porri suc-
cum & ipsa referens: sed hæc paululū
declinat à *Topazio* in aurum. Or-
pheus petram vocat,

Τῆς ὀνομαζομένης τε πέλει χροσροῖο πράσσιο:

& contra aspidis venenum prædicat.

De *Chrysopraso* lege suprâ in Auri-
mentionē Capite 5. Recentissimi au-
thores *Topazij* duo genera faciunt,

Rr

Prasoidem atq; Chrysopteron, similem chrysopraso. eius enim tota similitudo ad succum porri dirigitur, Plinius.

7. Thyrsites Corallo similis, in potu somnum inducere fertur, Camillus Leonardus.

V. Violam Græci ion vocāt. Ion (gemma) apud Indos violacea est, sed rarò saturo colore lucet, Plinius. Imitatur Iaspis & violas, Erasmus Stella: de colore nimirū ianthino, id est, violaceo sentiens. Ego lapidem à Georgio Fabricio iam olim, qui violas etiam odore præ se ferret, accepi. At Geodes Misenus & Berningeri lapis, inquit Agricola, non ipsi olent violam, vt nec Aldenbergij saxi fragmen-

Muscus. ta: sed muscus qui eis adhærescit

Violaceis fluoribus pictores pingunt, Agricola.

DĒ FRUTICIBVS IN LAPIDES versis, & Fruticum, eorūmve partium aliqua cum Fossilibus similitudine.

Caput VIII.

FRutex in lapidem versus Tiburti; In generatim apud Vlyssē Aldrouandum Bononiæ. Virgæ, frondes, aliæque, in quosdam fontes immersa lapidescūt; vt Capite i. retulimus. Argentum & alia quædam metalla sponte naturæ in fodinis aliquando ceu fruticis aut capillorum specie nascuntur. Silices quidam reperiuntur ramosi in modū Corallij, Encelius. Vide mox sequenti Capite de Stelechitis.

H. Cissites ab hedera denominat. Singillatim. Vide præcedenti Capite, in Narcissite: cum eo enim confundere Plinius videtur libro 36. cap. ii. Videntur autem lapides duo diuersi: & alius fortè ab eis Cissites ille fuerit, quem eiusdē libri capite decimo circa Copton nasci tradit, candidam, & videri intus

habere partum, qui sentiatur etiã strepitu. ex quibus verbis ad Aëtitas hũc referendum esse apparet, & fortè non à cisso, id est, hedera, sed aliunde derivari. Κισσῶν quidem verbum pro concipere, in sacris Carminibus à Septuaginta translatis legitur: Ἐν ἀμαρτίας ἐκίσσομένε με ἡ μήτηρ μου. Κυβῆν verò in eadem significatione poëticum videt̃.

Hederæ folium in lapidis naturam versum, Aldrouádus Bononię servat.

P. Lapis piperis est, qui reperitur inter grana piperis, colore & magnitudine non dissimilis, Andreas Belunensis.

R. Rhodites à rosæ similitudine (in colore nimirũ: nam & Melites Mali coloris sequitur) dictus memoratur Plinio. Cæterũm vt Astrites multis depingitur stellulis à natura, Sigstein Germanicè dictus: sic speciem aliam reperiri audio, multis insignem rosis.

S. Polia (πολιὰ) caniciem quandã Sparti

Sparti indicat: eandem durio rem, nigra Spartopolios, Plinius. Agricola hos lapides nihil ab Amianto differre putat. Sunt sanè fissiles quidam lapides, quos Amenti nomine pharmaco polæ vocitant: qui & fissili rectaq; & densa exilium fibrarum specie, & colore cauo splendidoq; capillos senū præ se ferunt.

DE ARBORIBVS EARUMq; partibus, & rerum fossilium cum eis affinitate. Cap. IX.

NEmorum similitudinem exprimit Achates, (Plinio etiam teste) & Marmor viride, Agricola. Dendrites lapis ab arbore suum nomē est mutuatus: interpretantur autem Corallium. Vide Capite mox sequenti.

Dendrachates velut arbuscula insignis, Plinius lib. 37. cap. 10. Vbi Vistula exonerat ad læuam in littore Pucici sinus, &c. reperiuntur concreti bi-

Quercus.
Buxi.

tuminis glebæ satis duræ, diuersorū
colorum, quæ accensæ ardent, sed nō
suauī odore. His adnascuntur arbu-
sculæ pallidæ, & quæ pisces olent: Quer-
cus scilicet atque Buxi: altæ tres, aut
summū quatuor palmos. Carent ve-
rò radicibus, & sicut Patellæ, λεπτὰ δὲ
vocant Græci, ad glebas adhærēt. Ta-
les esse videtur lapides, quibus in ma-
ri, vt Theophrastus scribit, adnascun-
tur Quercus, & Abietes. tamen ille
easdem ostreorum testis dicit adna-
sci, Agricola libr. 4. de nat. fossilium.
Germanicè autem interpretatur, stei-
ne Meerbäume, id est, arbusculas par-
uas marinas. Et eiusdem operis li-
bro 7. Cum natura (inquit) lapides ar-
borum similes procreat, diligenter vi-
dendum est an corticem & medullā
aliāq; habeant. quæ si absunt, non sti-
pites in lapides conuersi sunt, sed na-
tura fecit lapides stipitum simillimos,
quales sunt trabes istę Hildesheimiç,
&c. paulò antè autem dixerat in tra-
ctu

~~_____~~
 Etu Elbogano inuētas esse permagnas
 Abietes in lapides vnà cum cortici-
 bus verfas, &c. Lege plura ibidem.

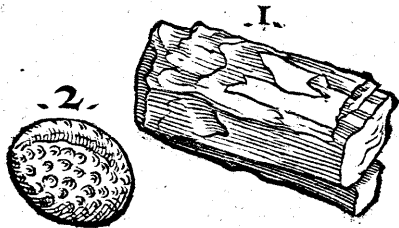
Gemmam Sardam, in quâ natura
 arborem & Lunæ eclipsim expressit,
 exhibui suprà Capite sexto inter Or-
 namenta. Ioannes Kentmanus misit
 ad me portiunculam arboris effossæ
 in Valle loachimica: quam scribit in-
 tegram cum ramis & folijs inuentam
 esse, conuersam in lapidem, in fodi-
 na, loco ad mensuras quas vocant
Lachter. (quarum vnaquæq; altitudi-
 nem hominis equo insidentis conti-
 net) septuaginta: nec arbor solùm, sed
 etiam terra circunquaq; ad vnâ eius-
 dem altitudinis mensuram, in lapidē
 induruerat. Ab eodem accepi, li-
 gna, carbones, folia, cortices, ossa, cō-
 chas, quæ obducuntur materia lapi-
 dosa, è fonte Francfordiano ad Ode-
 ram. De lignis in lapidē mutatis, plu-
 ra deinceps afferent in Abietis, Alni,
 Quercus, & Ulmi montanæ mētionē.

R r †

~~De Silicibus ramosis~~

De Silicibus ramosis, scripsi supra
Capite primo. Stelechites stipitis spe-
ciem ostendit, cuius rami sunt muti-
lati: colore cinereus reperitur in Char-
tis ad Spangebergum arcem, Agrico-
la. Iconem dabimus infra Cap. II. cum
Osteocollis. Stelechitæ etiam (à simi-
litudine ad truncos arborum, quos
Græci *σελέχη* vocant,) dici possunt la-
pides, quorum mentionem faciam in-
frà Cap. II. qui etiam ramorum rudi-
menta habent.

*Figura subsequens ad numerum 1. portium-
culam arboris in lapidem versæ, de qua pau-
lò antè scripsi, repræsentat. Numerus verò
2. lapidem ossi Mali persici similem.*

Lignum

Lignum subterraneum, quod aliqui è ligno in lapidem versum arbitrantur, in Gallia vulgò lapidem fulminis appellant: vt scripsi suprà Cap. 3. Est vbi adedò induretur lignum, vt vel Cotes ex eo fiant, aut fieri possint.

Samothracia insula eiusdem nominis gemmam dat nigram, ac sine pondere, ligno similem, Plinius. Fortè autem Gagates hæc fuerit. Lignum in Bòlum Armeniã conuersum, Aldrouandus Bononiæ habet. Orbis (*ωρέγα*) dictus in lignis, iniquior, tractatùque difficilior quàm nodus artificij obstat: similiter autem vt in lapidibus qui stimulus (*κέρτερον*) vocatur, nasci videtur, Theophrastus histor. libro 5. cap. 3. Inueniuntur etiam lapides & alia interdum plantis, (arborum præcipuè lignis,) inclusa: Lege Theophrastum loco iam citato, & Scaligerum Exercitationis 137. parte 1. Lapis qui trũco arboris pro cunei more impingi solet, foetus retinet, Aëtius.

Rr 5

A. Abies Græcis ἐλάτη est, unde Elatitæ lapidi nomen. Hæmatitea quarti generis Elatité vocari Sotacius tradit apud Plinium, fortè autè Abietis lignum aliquo modo refert pectinum aspectu, alitérve.

Alni lignum in lapidum conuersum, Clethrites à quibusdâ hodie vocatur, nam clethram Græci Alnum dicunt. Tale ad me misit Ge. Fabricius cum ignato pyrite. Pontanus in Meteoris cap. 44. de amaris fontibus:

— — — *Videas lapidescere Sarni*

*Ceruleo sub fonte alnum, filicisq; maniplos;
Et paleæ intortos lento cum uimine culmos.*

Amygdaloides dici potest lapis amygdali ossi persimilis, qualem Verona missum accepi. inuenitur etiam eidem fructui idem saccharo incrustato similis.

B. Belzoïno lachrymæ similis, Bononiæ apud Aldrouardum.

C. Cerasum repræsentat Crococalis, Plinius 37. 10. Eidem globulus è Coral-

rallio tornatus similis est. *Κρόκελον & λιονέλιον* Grammatici interpretantur calculum, lapidem albicantem, arenam litoralem. Sunt autem ij calculi fermè rotundi, cerasi quadam specie si color adesset.

E. Ebenus arboris peregrinæ nomen, Græcis & Latinis vsitatum, Hebraicæ originis est, à nomine eben, quod lapidem significat. lapidem autem ebeni lignum suo pondere refert.

Sed aliud est Ebum fossile, quod Agricola Germanicè *Erdstößlein* interpretatur, (quasi dicas stipitem vel truncum paruum subterraneum,) & inter res fossiles leues cum Gagate, Pumice & Tofis numerat. Et sub finem libri septimi de nat. fossiliù: Hildesheimi, inquit, intra terram aluminosam, ad (iuxta) lignù in lapidè mutatum, & in eius cõmissuris, reperitur Ebenù fossile: quod etiã sparsum in aforù lapidù cavernis, tanquã in aluo, latere Theophrastus non ignoravit.

Stirps est nigra, folijs & fructu carēs,
 cornu politi modo splendida, solida:
 sed leuis omninoq; aspectu similis Ga-
 gatae lapidi, sed natura admodum di-
 uersa, vt quod ignem nō sentiat. Hoc
 Ebenum ramosum Venetijs olim qui-
 dam mihi pro Corallio dedit. De hoc
 Pausanias accepit à Cyprio medico,
 radicem esse terra cōditam, &c. ¶ Ab
 hoc differt Exhebenus, quam (gem-
 mam) Zoroastres speciosam & candi-
 dam tradit, eaq; aurifices aurum po-
 liunt, authore Plinio. Eundem lapidē
 Agricola Samium vocat: vel è Samio
 candido (nam & alterius coloris inue-
 nitur) hāc gemmam fieri tradit. Vide
 suprā Cap. 2. in ijs quæ de Astore Sa-
 mio scripsimus.

Exhebenū

F. Fagum arborē recentiores vo-
 cant, Oxyam Græcorum, Germani:
 Büch: & à triquetra huius arboris fru-
 ctuum figura Büchle, similes eis mas-
 fulas auri, quæ in montibus Bohemię
 inueniuntur. ¶ Sycites lapis à fici co-
 lore

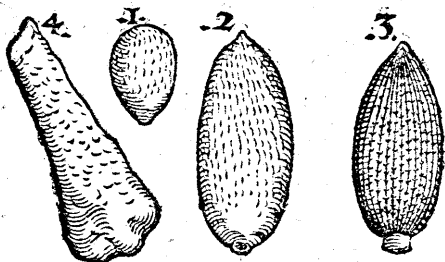
lore nominatur Plinio lib. 37. cap. II.

G. Glandem Græci balanon vocât, vnde Balanitæ lapidi nomē. Balanitæ genera duo habêt, subuirides, & Corinthij æris similitudine. Illa à Copto, hæc ex Troglodytica regione veniunt, medias secante flamma vena, Plinius. Vide inferiùs in Phœnicite. Phœnix em̄ palma est, cuius fructum etiam balanum vocant Græci.

¶ Glandem lapideam in porco inuentam, olim me vidisse memini: & rursus aliâs non dissimilem lapidem, quem è Suis maçtati vesica exemptû aiebant.

P. Phœnix Græcis Palma est, cuius fructum etiam balani, id est, glandis nomine appellari dixi. Phœnicites ex balani similitudine appellatur, Plinius. Lapides quidam è marmoribus, aut saxis fiunt. quod genus sunt lapides Iudaici, Trochitæ, Dactyli Iudæi, & consimiles. Lapis autem Iudaicus à Dioscoride dictus, Syriacæ ab

Aëtio vocatur: & ab alijs Phœnicites:
vel ab oliuæ nuclei similitudine Pyre-
ne: vel Tecolithus, à vi lapidem (renū
aut vesicæ) liquefaciendi. Nonnullis
Eurrhœus, quod, quia comminuit
calculos & mouet urinam, facilè flue-
re videatur, &c. Hæc ferè Agricola
libro quinto de natura fossilium. Nos
hîc quatuor eius differentiarum figu-
ras posuimus.

1. Minimus & rotundior, cui ferè
figura: scœmina, vt conijcio, existi-
matus à veteribus: frequenter & com-
munior pharmacopolis. Reliqui tres,
oblongi, rariores, masculi, & cætera

ter-

tertium striatum cognominare licet. In eo quidem & secundo principium quoddam, è quo lapis enasci videtur, ansæ aut umbilici instar apparet, ut in Aëtitis nonnullis.

Sunt qui Cysteolithon vocent, id est, vesicæ lapidem: quòd calculos eius comminuere crederetur: Galenus id negat, in solis renum calculis comminuendis efficacem faciens. Teco- lithos quidem etiam Spongiarum lapides à simili effectu, à quibusdam vocari Plinius tradit: ubi aliqui Cysteolithos legūt, quod minùs probo. Eureos nucleo oliuæ similis est, striata concharum modo, non ad eò candida, Plinius. Galeno Iudaicus lapis est *Αγυλιου* ἢ *Ἰσραηλίου* χύμα, (id est, scitè concinnatæ figuræ, quod vocabulum ad Eureos videtur accedere:) & lineas habet veluti torno factas: quod tertio ex quatuor illis, quos delineauimus, conuenire videtur.

Pyrene ab oliuæ nucleo dicta est,

huic aliquando inesse piscium spinæ videtur, Plinius. Et alibi: Tecolithos oleæ nucleo similis videtur: neque est gemmæ honos, sed lingentium calculos frangit pellitq̃.

L. Laurum Græcia daphnen nuncupat. Daphniam (lapidem) zoroastres morbis comitialib⁹ demonstrat, Plinius. Ad Lutetias Parisiorum saxum nuper diuisum coronæ laureæ speciem reddidit, Agricola.

M. Mali Cydonij ferè odore lapis quidam albus & friabilis est, is Cydonites dici potest, ex Osteocollis, qui ossium hominis similitudine nascuntur, eademq̃ fracta ferruminant. Indicam (gemmã, quæ politur) mali colore aut olei viridis, oēs improbant, Plinius: qui & Meliten à mali colore dictum commemorat. solent autem Græci malum cum simpliciter nominant, Cydonium intelligere. *M.* Mespileus lapis, inquit Cardanus, seu Pentexoché, apud me est, colore fusco, durus,

Mespileus.

durus, magnitudine mespili, quod in lapidè tranfisse dicas. Vbi striæ è ver-
 tice descendunt, lapis buxæo est colo-
 re, quòd partes illæ attritæ sint. Vires
 autem ei inesse existimat nò leues, sed
 nobis ignotas. Ego si ex caracterib.
 naturæ vires sunt æstimandæ, vt qui-
 dam putant, Mespilèū lapidem plus
 ad Mespilos arbores fortè tutandas q̄
 ad homines virium habere coniece-
 rim. ¶ Myrrhites myrrhæ colorè ha- Myrrhites
 bet, faciemq̄ minimæ gemmæ, vnguē-
 ti odorè: attrita, etiam nardi, Plinius:
 Eidem Aromatitè in Arabia nascit̄,
 & in Aegypto circa Pisas, vbiq̄ lapi-
 dosa, & myrrhæ coloris & odoris, ob
 hoc reginis frequentata. Antacha-
 tes etiam cum vritur, myrrham ei re-
 dolet. Antipathes lacti immiffa si in
 co coquatur, facit id myrrhæ simile,
 Idem. ¶ Myrsinites melleum colorè
 habet, myrti odorem, Plinius.

N. Nucis iuglandis magnitudine,
 specie vitri, nascitur gemma Belus di-

S s

ita in Arbelis, Plinius.

O. Olea ex fuluo, nigro, viridi ac candido colore lapis, Camillus Leonardus sine auctore. \int Oliuz nucleo similem Pyrenen & Euron, & Tecolithon, supra in Iudaico diximus, litera G. \int Indicam (gemma) Mali colore aut olei viridis, omnes improbant, Plinius.

Ostryæ arboris (quam nos Carpinū Latinè vocamus, Germanicè *Hagenbüch*) lignum in durissimam silicemq; cotem mutatum iuxta Francofurtum ad Moenum fl. & in Vvirtensbergenfi Sueuia, à se visum Val. Cordus prodidit.

P. Palmati lapides circa Mandam in Hispania, vbi Cæsar dictator Pompeium vicit, reperiuntur, idq; quoties fregeris, Plinius. Videntur quidem tales esse illi, quales Trochitæ & Asteria à nobis exhibiti, hoc est, plures inuicem connexi, similes inter se omnes: Palmati verò vnde dicantur, non faci-

facile dixerim. De Ceruis palmatis in
 Historia animalium diximus. ¶ Phœ
 nicites lapis dictus est à similitudine
 balani, id est, fructus palmæ arboris,
 quam phœnicé Græci vocant. ¶ Cir
 cos piris similis est, Plinius.

Q. Dryn Græci nominant Quer
 cum, vnde Dryitæ lapidi nomē. Dryi
 tes trūcis arborum similis est, & ligni
 modo ardet, Plinius. Etsi autē lignū
 quernum sub terra, vt & alia multa, tē
 poris longinquitate aut alia vi, lapide
 scere potest, & Dryites appellari: vide
 tur tamen alius esse Plinij Dryites, nō
 ex ligno mutatus, sed à natura sic fa
 ctus. Ex eo quidem quòd ligni mo
 do ardet, bituminis nonnihil ei misce
 ri vel totum esse bituminosum & Ga
 gatæ cognatum coniecerim. Pyriten
 è querno ligno Io. Kentmanus habet:
 qui Dryiten etiam ad me misit, titio
 nis specie, nigrum, friabilem, gustu a
 tramentosum: fumo, si vras, sulfureo.

Quernum lignum aquismersum,

De ~~scopulorum~~ *scopulorum* &c.

nigrescit durefcitq; adeò vt pro Ebe-
no quidam venditent.

T. Thuris Libanochrus similitu-
dinem (colorem) ostendit, sed succu
mellis, Plinius.

V. Dionysias nigra ac dura, mi-
xtis rubentibus maculis: ex aquâ trita
saporem vini facit, & ebrietati resiste-
re putatur, Plinius.

DE CORALLIO.

Caput X.

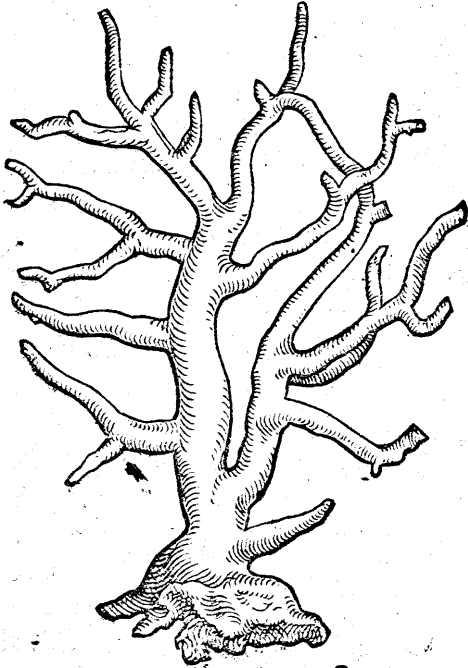
COrallium maris planta ex succo
lapidescēte, sicut & Antipathes.
Hic enim durefcit cum ex profundo
maris extracta planta à circumfuso aë-
re, veluti candēs ferrum in aquam im-
mersum, temperatur & solidescit, A-
gricola. Idem sub finē libri 4. de nat.
fossilium: Theophrastus (inquit) Cu-
rallium vocat: alij Lithodendron par-
tim ex eo quòd in lapidem conuertat-
tur, partim quòd arbuscula fit. quā-
obrem & Dendrite vocatum, [à Plinio

Lithoden-
dron.

Dendritis.

Deni

Dendritis foeminino genere,] nam, vt res ipsa demóstrat, frutex est sub aqua marina, viridis, baccas habés similes cornis natiuis specie & magnitudine, etc. Reliqua breuitatis causa omitto. Gorgonia nihil aliud est q̄ Corallium. no Gorgonia.

minis causa, quod in duritiã lapidis
mutatur, Plinius. Iconem eius, qualẽ
habui, superius adieci: non quòd om-
nes eandem omnino formã præ se fe-
rant. ea enim in diuersis variat. Radi-
ce caret, sed vt aliæ pleræque marinæ
plantæ saxis patellarum instar adhæ-
ret. Rubrum, album & nigrum inue-
nitur: in singulis autem coloribus rur-
sus multæ sunt differentię. Est quod
albicat foris, intus rubet. Sexu etiam
distinguuntur. Rubri mas rubentior,
fœmina dilutior est. Ad hominis p-
ceritatem aliquãdo accedere audio.

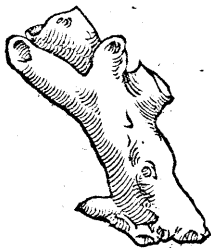
1. Gypsum
quod coralloi-
des cognomi-
nari potest,
est enim Co-
rallio albo p-
simile, ramo-
sa seu fruticã-
te specie.

2. Corallij
spe-

~~_____~~
 cist, quæ maior vel verrucosa nomi-
 naripotest, quam Petrus Coldeber-
 gus pharmacopola Antuerpia ad me
 pictum misit, & in epistola descripsit:
 Corallium tale (inquit) habeo, ea qua
 vides magnitudine, [*quatuor ferè palmor-
 um minorum, et si partes duæ supremæ muti-
 latae sunt: latitudo in trunco picto, quæ nimi-
 rum circumferentiæ dimidium ferè implet,
 palmus ferè, ubi latissima est: colore roseo pro-
 pè, hoc est, in albo modicè rubente:*] color
 intus, vt in fracturis apparet, cinere-
 us. Durities & pondus, Corallij rubri.
 Parte infima rupi adhæsit. Superficies
 tota lineis inæqualibus scætet, quæ in
 huius picturæ ramo infimo tantùm,
 qui læuo spectantis lateri opponitur,
 aliqua ex parte exprimuntur. Vndiq;
 etiam frequentes habet verrucas: ex
 quibus nos pauculas expressimus: in
 ijs stigmata quæ vides, pori sunt aper-
 ti. Hæ verrucæ vesiculas, cum in mari
 sunt habent, quas Congri sugunt. In
 mari Hispanico piscatorum retibus

adhæsit dum piscarentur Congros.
Audio & maiores multò huius generis plâtas reperiri. Hæc Coldebergus.

3. Pseudocorallium album, videtur hoc, aut fungosum nominari posse. Sunt autem ceu cylindri quidam breues, inæquales, tuberosi, & veluti leuiter articulati, fragiles, pennæ anferinæ ferè crassitie. Constant autem ambiente crusta albida, & parte interiore tota fungosa ac friabili, plena radiolis exilibus & crebris, qui à communi centro incipiunt, & in crustam desinunt. Substantia asperiuscula, & dentifricijs apta videtur. de qua dixe-

ris quod de Hælosachne & Alcyonio Aristoteles : ferro licet acuto secâti non citò cedere, citò autè, si quis simul di-

gitis terat, cõfriari. Sapor manifestus
ei nul-

ei nullus. Pictum superius positum
 Corallium album verum est, (aut esse
 putat apud pharmacopolas passim,)
 quod à rubro vero substantia nō dif-
 fert, sed colore tantum: etsi quidā Co-
 rallium album non reperiri putant,
 aut si reperiat, inutile esse. Polo in ^{Polo.}
 Hispania vulgò vocari audio, id quod
 passim apud pharmacopolas pro Co-
 rallio albo receptum est. inueniri au-
 tem in Catalonia Hispaniæ à piscanti-
 bus Corallium rubrum, & in litus ab-
 iectum, à prætereuntibus legi pro Co-
 rallio albo. libram eius drachmis ar-
 genteis septem vel octo haberi posse,
 cū Corallij albi veri vel vna vncia eo
 precio emēda sit. Polo dictū carere cor-
 tice, & crescere in fundo maris: vera
 Corallia in faxis deorsum tendentia
 nasci. Polo autem per fundum dilata-
 ri, in iisdem quidem locis vbi Corallia
 crescunt. Hæc an ita se habeant, confi-
 derandum. Corallium quidem albū
 pharmacopoliorum, exiguus quidā

De fœniculidum, &c.

trunculus esse videtur, ceu Stelechi-
tes marinus, meatibus per totum ca-
uis, (cum verū fortassis solidum sit,)
solidissimum læuissimumq̃, cum ra-
mis paucis ac breuibus ceu mutilis.

*Antipa-
thes.*

Antipathes Plinius gemmam nigrā
non traflucentem esse scribit. Dio-
scorides Corallio gentilem facit, ra-
mosiorem, &c. Hodie rarissimum
est, audio tamen viros quosdam rerū
naturalium studio deditos id habere,
vt Peucerū Vitebergæ, Aldrouandū
Bononiæ cum suo cortice faxeo. Ni-
grum verum in Gallicia Hispaniæ in-
ueniri audio: spurium è Barbaria vel
Aphrica mitti, Saualia vulgò dictum,
de quo mox sequenti Capite dicam,
& exhibebo iconem. Corallij nigri
nomen Ebena fossili aliquos tribue-
re, suprā dictum est.

Corallis.

Corallis minio similis est, gignitur-
que in India & Syene, Plinius. Co-
ralloachates similis est Corallo aure-
is guttis distinctæ, Idem. Alibi verò
guttis.

*Corallo-
achates.*

guttis aureis Sapphiri modo eam distinctā esse tradit. qualis, inquit, copiosissima est in Creta, sacra appellata.

Thyrstis Corallio similis est, Camillus Leonardus sine authore.

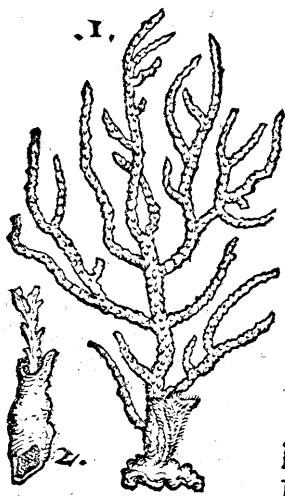
Alcyonij genus aliqui putant esse, spongiosum aut potius fistulosum quiddam, corallij rubri colore. paralleli enim & recti sunt meatus, seu canaliculi, inanes, internodijs quibusdam distincti: quæ dum inter se coalescunt, superficies aliquot per intervalla constituunt. Dentibus facile fragile hoc genus est, insipidum ferè, sub falsum. Hoc quidam puto Alcyonium petræum vocant. lapidea enim ei substantia est. Petris quidem aninascatur haud scio.

*DE ALIIS QVIBVSDAM
plantis Marinis quæ lapidescunt.*

Caput XI.

INter plantas quæ in mari, aut maritimis locis, saxis, testis, aut alijs, na-

scētes lapidescūt, nobilissimum est
Corallium. de quo & cognatis ei, p-
ximè dictum est. ignobiliore verò ac
minùs notæ aliæ quædam sunt, de q-
bus deinceps paucis agemus. ¶ De
Buxo & Quercu quæ glebis bitumi-
nofis adnascuntur, vide suprâ mox à
Capitis noni principio. Corallina,
Iuncus, Laurus, Olea, Phycites, Thy-
mum, Capite 7. memorantur.

- 1. *Lithophyton
marinum, cū
spongiola ena-
scente ab eadē
radice.*
- 2. *Lapis spōgia
cū folio herba
cuiusdam ma-
rinæ per cauū
eius trāsente.*

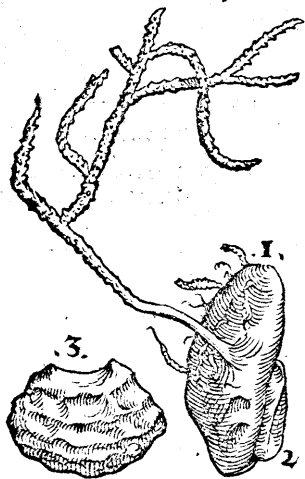
Arbusculam
hanc marinā à
Io. Bauhino F,
medico

medico diligentissimo aĉcepi: vide-
 ram autem priùs & collegeram simi-
 les in mediterranei maris Galliæ litto-
 re. Species eius duæ sunt: quæ hîc re-
 præsentatur, omni ex parte albicat fo-
 ris, hoc est, crusta quadã è limo: quæ
 ad lapideam ferè, sed molliorem & a-
 renaceam, si dentibus mandas, friabi-
 lemq; substantiam accedit. Alterius
 crusta in quibusdam partibus, rubri
 seu purpurei coloris est: vnde nonnul-
 li Corallijs cognatam esse plantam su-
 spicati sunt. Constât autem partes il-
 læ purpureæ crusta multò crassiore,
 & tuberosa. Vtraq; lignum intus ni-
 gricans, durissimum, & sine medulla
 habet, Cytisi ferè ligno simile. Crusta
 aspectu aspera est, vt Piceæ rami, cui
 folia deciderunt, relictis vestigijs. Ve-
 stigia hæc in priori specie prominent
 modicè ab omni ramulorum parte,
 rotunda cum puncto cauo ceu cen-
 tro, acetabulis minimis similia: inest
 autem singulis minimû quid ruffum,

ceu vermiculus multipes. In altera, si bene memini, caua sunt, siue natura, siue quod defluxere. Cortex non alius præter crustam quam dixi. Ligni duritiem si spectes, Quercum marinam dixeris aut Ebenum, Cytisum ve: si aspera virgarum vestigia, Piceam aut Ericam marinam. Huius generis arbusculæ, aliæ suas virgas rectâ in sublimetendunt: aliæ in transuersum etiâ. Ponemus autem alias quoque icones in Historia Stirpium. Hæc dum scriberem, epistolam ab amico accipio, de hac ipsa planta in hæc verba ad me scribetis: Fruticem hunc marinum in litore Parma. Baiano, incolæ vocant Parmâ sua lingua: quem cum res herbariæ peritissimis viris ostendissem, alij aliter, Corallium imperfectum, Adarcen, Antipathes, Autolides Aristotelis appellabant. Sic ille. Sed cum aliæ etiam similes multæ huiusmodi plantæ reperiuntur, quæ licet in superficie lapidescere videantur, intus tamen ligneam
aut

aut herbaceam naturam perpetuè re-
 tinent, vel omnes illæ Corallio (cuius
 & Antipathes species est) cognatæ e-
 runt, quod non probo: vel potiùs sua
 cuiuscq; generis, forma fuerit, & singu-
 læ facultatibus inter se differentes,
 crusta singulis è limo aliá ve causa ex-
 terna, innascente. Corticem an huius-
 modi arbusculæ initio habeant, qui
 crustæ postea concorporetur & ab ea
 corrumpatur, querendum est diligé-
 tiùs. Cæterùm Autolides Aristotelis
 quisquis nominavit, somniasse mihi
 videtur. ego in eius libris tale nihil le-
 gisse memini. In altero quidè ex duo-
 bus de plantis, qui ei adscribuntur li-
 bris, vbi de stirpibus saxorum incolis
 agit, his verbis: [*τὸ φυτόν τὸ ἐν τοῖς λίθοις
 τῆς σελήνης γινόμενον, μακρῶ χρόνῳ συμβαί-
 νει, &c.*] nec huius nec alterius stirpis
 nomen ponit, sed in genere tantùm
 de ijs loquitur. Postremò Adarce,
 planta non est, sed plantis, vt arundi-
 nibus & algis lacuum (marinorù) ad-

hæret: crustæ potiùs plantarum, de quibus nobis sermo est, quàm ipsis cognata. Theophrastus Historiæ lib. 4. cap. 7. Ficum marinam ait carere folijs, non magnam esse, eiusq; cortici colorem puniceum. Hæc igitur videri potest, quam exhibuimus, secunda præsertim species: aut illi simillima: sicut & illa cuius è lapide enascentis iconem hîc subijcimus.

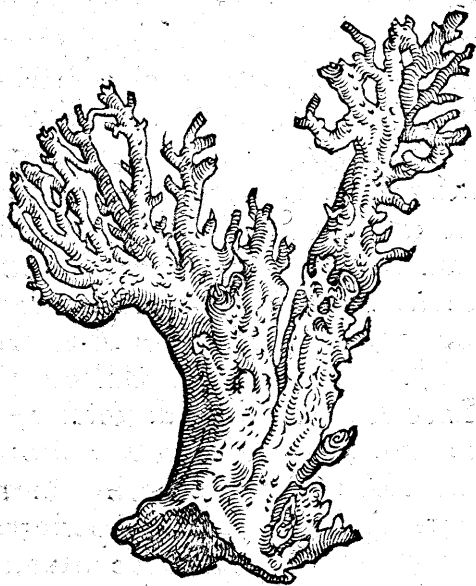

1. Lapis è quo planta marina superiori eadem fortè, aut cognata enascitur, aut innascitur potiùs, basi in latum se spargente radice loco. Prodit ex eodem & muscus quidam.

2. Ostrei marini cuiusdam testa, eidè lapidi adnata

adnata, vel quasi agglutinata.

3. *Ostrei priuatim dicti testa lapidea è Prussia. Lithostreum dixerim.*

Pseudocorallium nigrū hanc plan-
tam dixeris. intus enim lignum trāsit
per omnes partes. foris substantia fe-
rè lapidea est, crassa & tenacissimè in

Pseudoco-
rallium ni-
grum.

T t

Savalia.

nata, non ita mollis ac friabilis vt præcedentium. Cutem extimã si adimas, & expolias, nigro colore pulchrè nitabit. Accepi à rhopopola quodam, qui ex Italia attulit. is aiebat Coralliũ nigrum aliud verum esse: aliud verò spurium & *Σόξυλον*, hoc ipsum scilicet: idq̃ è Barbaria siue Africa adferri. Savalia nomine. adhærere saxi in mari. extrahi autẽ è profundo ad orgyias ferè sexaginta. Interior pars, vt dixi, lignum est: inde partim cornea quædã & tenacior crusta, partim lapidea, hoc est durior fragiliorq̃, non tamen friabilis, circumnascitur. Color cutis è fusco, luteo & subuiridi cõstat. Sed crusta illa crassa & nigredine aliõve colore splendens, si polias, in minoribus tantũ ramis est, qui superiores sunt & prominent, minimo intus ligno. Crassiores partes plerq̃ (ni fallor, aut inferiores saltẽ) cute tantũ teguntur: quam si radas, marinus quidam & piscosus odor sentitur: & mox
lignum

lignum subest. quod ipsum quoque po-
 litum nitet. Planta quam habeo, quin-
 que ferè palmos longa est. Radix seu
 basis potiùs plana ferè lataque est, sed
 inæqualis, & aspera tofaceâ quadam
 substantia & cauernosa, lata digitos
 quinque, longa septem. Truncus & p-
 cedentes ab eo partes quædam latæ
 sunt, & in ramos vt vola seu palma
 manus in digitos finduntur: vnde Pal-
 ma marina non immeritò nominari
 posset. Alia quidem videtur, sed co-
 gnata Palma marina Theophrasti (Hi-
 storix 4.7. vbi de alijs etiam marinis
 plantis agit) cui ab intensè rubro seu
 puniceo colore nomen Palmæ com-
 municatum videtur, potiùs quàm à fi-
 gura: etsi ea quoque vt alia pleraque (pre-
 ter colorem & folia) conuenire ei vi-
 dentur. Caulis medius, inquit, transit
 per totum. peragica est: caudice admo-
 dum breui: virgis rectis, quæ ab infe-
 riore parte sursum tendunt, nõ in am-
 bitu, sed velut in latitudinè, &c. Hoc

notatu dignum est hac in plâta, quod similiter vt in Corallio rami aliqui, veluti ex aduerso inuicem occurrêtes in vnum coalescunt. Suspiciatus sum aliquando Agricola hanc plantam pro Ebena fossili descripsisse. vide supra Capite 9.

DE LAPIDIBVS, QUI AB homine aut quadrupede aliquo denominantur, aut in eis reperiuntur. Cap. XII. quod in partes tres diuisimus.

PARS PRIMA, DE LAPIDIBUS qui ab homine denominantur, aut in eo nascuntur.

ANdrodamas argēti nitorem habet vt Adamas, &c. Plinius.

De calculis qui in corpore humano nascuntur, librum admirabilē mihi dicatum Io. Kentmanus edidit. De lapidum in animalibus generatione lege Alexandrum Benedictum, cap.

846. vbi de calculis. Lapidés aliquot à membris hominum, & ab animalibus nominatos recenset Plinius libro 37. cap. ii.

Partium corporis humani aliæ simplices sunt, aliæ cõpositæ. Nos à prioribus ordiemur, inter quas sunt pili, caro, ossa, vngues. Capillorum figuram exprimunt, Amiantus, Alumen, Argentum rude purum, Agricola. Vide plura de hisce Cap. i. in linearum mentione.

Argenti fruticatione sua pilos crispas & cincinnos referentis, figuram hinc apposui.

Veneris crines.

Veneris crines nigerrimi nitore continent in se speciè ruffi crinis, Plinius. Polythrix in viridi capil

Polythri

Tt 3

latur, sed (lego, & ad) defluvia comarum facere dicitur, Plinius. Sic & Polytrichum, id est, Adiantum: quod & Veneris capillos vulgò vocant: quod herba quidem est, sed in lapidibus & parietibus nascitur, Coliculos autem habet nigros ac nitentes, capillis similes: vnde Ebenotrichon, Terræ capillos & Cinnamulem vocat aliqui. Hanc herbam si fortè Plinius pro lapide accepit, & Polytricha, & Veneris crines appellavit: contrarium fecit quàm in Leucographide, quæ cum lapis sit, ab ipso inter herbas recensetur. Botrychiten Zoroastres vocat, crinibus mulierum similiorem, Plinius: malim, similem. nam Botryitis, quæ præcedit, non capillis sed vis similis est. Pyriten sunt qui & Sideriten vocitent, & botrychiten, Hermolaus Barb. Puto autem pyritæ speciem inueniri, quæ referat pilos: aut *Βοσπύχως*, hoc est, cirrhos, concinnos, vel plexos mulierum crines. Ad Botrychitæ nomen accedit

Botrychites.

dit Borfycites, nescio quis aut vnde Borfycites
dictus: de quo Plinius etiam dubitaf-
se videtur: Ratio nominū, inquit, non
est in Borfycite, in nigro ramosa, can-
didis aut sanguineis frondibus. Idem
ne Sycites sit, à fico dictus, querendū.

In sanguine crassam aliquando sa-
burrāprehendimus, Scaliger. Sar-
dam vel Sardinum gemmā, vulgò Car- Carneola.
neolam vocant, (aliqui non rectè Cor-
neolam,) à viuo & roseo carnis huma-
næ colore. Sarcophagus, qui & Af-
sius, carnes & cadauera hominū exe-
dit: à quo fortè Germanicum nomen
Sarch factum est. Onyx Græcis est Onyx.
vnguis, vnde & gemmæ nomé. In O-
nyche Sudines dicit esse candorē vn-
guis humani similitudine, Plinius. Ta-
lé Aldenburgi in Misnia inueniri scri-
bit Vale. Cordus. Murrheus Onyx,
Propertius. Cādmiā quædam ony-
chitis cognominatur apud Plinium.
De Enosteis & Osteocollis, in secū-
da huius capituli parte dicam.

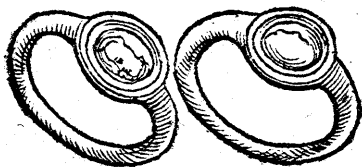
Pyrrhus, qui aduersus Romanos bellum gessit, habuisse traditur Achaten, in qua xj. Musæ & Apollo citharam tenens spectarentur, nõ arte, sed sponte naturæ ita discurrentibus maculis, vt Musis quoq; singulis sua redderentur insignia, Plinius. Scaliger Exercitatione 117. contra Cardanum negantem hæc ita casu contigisse: Cur (inquit) aut Apollinem aut Musas in Achate pictas credere voluisti? Maculas in lapidibus multas cõspeximus: quibus vidi potētiores pro suo quemque supercilio varia imponere nomina. Marmoris frustum sectum ad lateritium parietem incrustandum, edidit effigiem barbati senis: quã ad Paulum primum Eremitam vno consensu omnes referebant. Sanè pingunt eiusmodi, stantem, palmacea amictum storea. Eum lapidem Leonardus Crassus ciuis noster afferendum curauit ad Maximilianum, cum essemus Ratisbonæ. Hæc ille. In Pario marmore mi-

re mirabile proditur, gleba lapidis v-
 nius cuneis diuidentium soluta, ima-
 ginem Sileni intus extitisse, Plinius. In
 Sagari fluuio Phrygiæ gignitur lapis
 Autoglyphus dictus, ab eo quòd na- *Αὐτόγλυφ*
 tiua ei Matris deûm imago insit, Plu- *φθ.*
 tarchus de fluuijs. Et rursus: In Ta-
 nai fluuio Scythiæ, nascitur lapis Cry-
 stallo similis, humana effigie, corona-
 tus, &c. Constantinopoli in Sapien-
 tiæ templo sunt duæ candidi marmo-
 ris dissecti crustæ: quarum vtriusque
 maculæ nonnihil cinerei coloris, ita
 sponte naturæ discurrunt, vt totam di-
 ui Ioânis Baptistæ, vestiti tergore Ca-
 meli, imaginem, repræsentent, præter
 alterum pedem quem non satis expri-
 munt, Agricola. Cercopes apud Eu-
 stathiû alicubi *ἀερίθωβότας* legimus,
 id est, in lapides conuersos: poëtæ in
 Simias mutatos fabulantur: vt Oui-
 dius Nioben aliosq; Gorgonei capi-
 tis aspectu in saxa diriguisse: & in Sa-
 cris vxorem Loth in statuam Salis.

T t 5

Callimus.

Callimo inuento in Geode, miræ
imagines impressæ fuerunt: quarum
Ge. Fabricius & figurā in annulo, quæ
hic exprimitur, & descriptionem ad
nos misit.

Callimus hic, inquit, ferè lupini est
magnitudine, forma eius rotunda &
oblonga, corpus partim pellucidum,
vt crystalli: partim nebulosum, vt Sar
dæ, aut gemmæ quam vocant huia.
Inuentus lapillus est in Geode gran
di, qui inclusos fluores varios habu
it, sed in medio iacuit separatus: ita vt
argentum capillare aut in lapide, aut
in pyrite inuenitur, quasi impositum
fit, & pars corporis integri non sit. Igi
tur & forma, & tràsluciditas, & locus
De figuris lapideis per se admirationem mo
uent:

uent: sed multò magis sunt impressæ à natura imagines admirandæ. ex vna enim parte lapillus, in latus sinistrum versus, duas refert facies, & tertiæ veluti vmbra: primam monacho similem cum cucullo, alteram viro grandi imberbi, tertia vt vmbra nō cognoscitur. Versus in latus dexterum, vnā tantum faciem habet priori non dissimilem, quæ cucullata est: quâ vultum conuertit, ea pars lapilli pellucet instar lunæ gibbosæ, seu (vt Lactantius) concavæ, quæ Græcis ἀμφίκυρτος dicitur. Curavi autem includendum eiusmodi fundæ, quæ in annuli supremo inuerti potest, ita vt vtrinque considerari possint insculptæ naturæ artificio imagines. Geor. Agricolæ descriptio, in lib. 5. fossilium editionis posterioris, paulò est alia. Verùm & ipsa conuerso alijs modis lapillo, à vero aliena planè non appâret. Hanc in exiguo corpore varietatem, nullus artifex satis expresserit. Hæc ille.

Corfoides Corfoides caniciei hominis fimilis est, Plinius. κόρση & κόρη Græcis caput significat, unde κορσοειδής, capiti fimilis. Idem fuerit Κορσιόεις siue Corfius Orphei, quem contra morsus & ictus venenatos, scorpionij præsertim commendat:

†Orion. οὐδ' ἄγε κορσιόγηται λίθου λευκοῦ, ἔνεκα
μυθῆς

Δειμήθ' ἢ σκωρόλοιο κερήα, ρξδύπῆρα
ἢ ἠπὸ ἀνδρ' ὤκισα βελέμωνι σκορπίου ἔργῳ.

Coniecero autem Achatæ cognatum esse. in eo enim variaz imagines reperiri solent: & species eius quædam contra araneorum & scorpionū ictus laudatur. Si cui tamen non capitis figura, sed color & canicies in Corfoide esse videtur, idem esto cum Polia

Polia. Polia [πολιά, subaudi λίθος] caniciem quandam Sparti indicat: eandem duriolem, nigra Spartopolios, Plinius libro 37. cap. II. mihi in verbis illis, eandem duriolem, locus est suspectus. Agricola tum Polιά, tū

Spartopolios.

Spar-

Spartopolion pro eodem lapide accipit, & Amiantum interpretatur.

Ex ora palpebræ, ubi hordeolorum collectiones fiunt, lapillum eximi iussimus, tritico figura, colore, magnitudine parè, duritia superiorè, Scaliger.

Beli oculus albicans, pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter suam speciem sacratissimo Assyriorum deo dicant, Plinius. Agricola lib. 6. de nat. fossilium: Juniores (inquit) corrupto vocabulo, Belloculum (Belofel) vocant: etsi ipsi ita se hanc gemmam appellare aiunt, quod pulchra sit, & aliquam ad oculum similitudinè habeat. Adadunephros, (*νεφρος* renem significat,) eiusdem oculus dicitur. Deus & hic colitur Syris, Plinius. potest autem lapis idem partim renis, partim oculi similitudinem præ se ferre, rotunditate figuræ præsertim. Leucophthalmos oculi humani speciem exprimit, Agricola. At Plinius li. 37. cap. II. Leucophthalmus.

Lycophthalmus.

thalmus, inquit, rutila aliàs, oculi speciem candidam nigramq; còtinet. Et mox sequèti capite: Lycophthalmos quatuor est colorum, ex rutilo & sanguineo in medio nigrú candido cingitur, vt Luporum oculi, illis per omnia similis. Vnde apparet eandem esse gemmam, & præcedenti quoq; capite, Lycophthalmon, non Leucophthalmon legi oportere, deceptumq; Agricola qui humani oculi similitudinem ei tribuit. Triophthalmos verò Plinio dicta Ionace nascitur, & tres hominis simul oculos exprimit.

Triophthalmos.

Auriculæ similitudinem exprimunt lapides interdú gémis similes, Agric.

Vidi ego lapidem generatum sub lingua cuiusdam viri, prohibentem ei locutionem, & eo remoto, redijt ei loquela, Abynzoar.

In pulmonibus quæstoris Albretici, lapides aliquot durissimos & æquali superficie, argillaceo colore deprehendimus, Scaliger. Nuper ami-

CUS

[REDACTED]
 eus quidam meus, medicus doctus in
 Suevia, his verbis ad me scripsit: Lapis
 (quem mitto) proximè ex thorace cu
 iusdam monialis cum maxima tussì
 prodijt per interualla, semel vel bis
 in anno, sanguinis reiectione ex respi
 ratorijs partibus cum tussi erumpen
 te. laborat, ambulat hinc inde, & per
 egrè proficiscitur. colorata & elegãs
 est, nec de vllis doloribus conquerit,
 nisi quòd anhelitus foeteat, & difficul
 tatem spirandi sentiat. tussis rara, sic
 ca. phthisim vix effugiet. Matthiolus
 & alter medicus in Epistolis adserunt
 nullum ex vetustioribus authoribus
 de lapillis hepatis scripsisse. Imò & de
 hepatis & pulmonis quoq; calculis,
 Niculus differit: quamuis in animali
 bus maectatis idem etiam conspiciat.

Monspeffuli in dissectione iuuenis
 cuiusdam, plurimos lapides pulmo
 num substantiæ infixos fuisse animad
 uersum est.

De calculis quibusdã corporis hu-

mani, ex thorace, hepate, intestinis, felle, deq; tophis in articulis & intestinis, lege Vuierum De præstigijs libri 3. cap. ii. Item Io. Langium in Epistolis medicinalibus Tomo 2. epist. 57. de calculis genitis in pulmone, folliculo fellis, renibus & vesica. Salfeldæ in Thuringijs ex puteo vigintiduas orgyas alto effossus est lapis, qui solidi pectoris speciem præ se ferebat, longus sesquipedem, latus palmos tres. crassus anteriori parte, vbi costæ terminabantur, digitos sex. sed spina vacua erat ab eo, quod medullam exprimeret, Agricola.

In ventriculo hominis calculos rotundos, duros & albos colore inuentos Norimbergæ, amicus quidã meus anatomes peritus mihi retulit.

In iecore & aliorũ olim, & postremò Senatoris inuentos lapides atros: qui in aquam iniecti intumuere: & in remigis hepate lapidem durissimum inuentum, carnei coloris diluti, Iul.

Cæsar

Caesar Scaliger refert. Augustinus Barbadius patritius Venetus, cū incerto morbo obiisset, in eius dissecti iecore inuētus est lapis iuxta fellis vesicā, grandior oliuæ nucleo: &, quod magis mirum est, viridis ad nigredinē declinans: qui colos durioribus lapidibus solum inesse solet, Cardanus in Varijs. De lapidibus in iecore & fellis meatu, lege in Epistolis Matthioli 323, 324. per totam illam paginam, & sequentem.

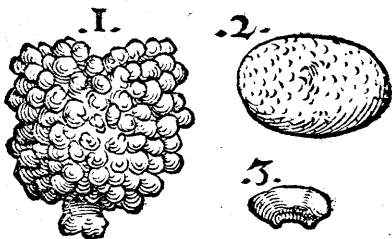
Desperata ab omnibus valetudinē senem, summo dolore intestinorum, cum videremus carere febre, neq; tumorem extare quempiam: quotidianis deiectionibus aluum exonerare: pondus in ipsis intestinis sentire, fatali quadam coniectura lapidem subesse ratum, enemata ex Bdellio & oleo nostro Telino, croceo malagmate, butyro, certo decocto infundi iussimus. Tertio clysmate magna vis lapidum educta est, Scaliger. In intestinis ali-

Vu

quando retinentur fæces omnino p-
pter crassitiem & duritiẽ suæ substanti-
tiæ, in tantum quòd efficiuntur quasi
lapides, Abynzoar.

Adadu nephros (hoc est, ren) dictus
lapis: vide suprà in ijs qui ab oculo
denominantur.

Subsequens figura tres lapides ex-
hibet: primum ex vesica hominis ex-
tractum, qualis ac quantus ferè appa-
ret, asperum, racemi quadam specie.
Secundum, itidem è vesica, minorẽ,
læuem. Tertium è renibus, quẽ ad-
natum fuisse apparet.

Lapides è vesica deprehendi mul-
tos, ce parum modo lamellis incrusta-
tos, inferiore subinde coloris diuer-
si. Duo

si Duo præter hæc genera. Vtrunq;
 apud me est. Ex Bouillis oppidanus
 nostris adiutus medicamentis emi-
 xit vitreum, sanè ex illa nobili Praxa-
 goræ pituita: dum mingeretur, albu-
 minis mollitie, emissum nitri duritia
 ac splendore. Senatoris filius eiecit,
 pultis modo multos, ac maximos: q;
 aëris cōtactu postea in gypseam tum
 speciem tum firmitatem concreuêre.
 Hic quoq; nunc rectè valet, Scaliger.

Toforum & capillorum qui con-
 crescunt in renibus, par est generatio-
 nis modus, Galenus Commēt. i. in lib.
 6. Epidem. cap. 5. In renibus Ferdi-
 nandi Imperatoris defuncti, calculos
 multos reperunt medici, sicut & in ve-
 fica: & dum viueret interdum supra
 triginta, sine vlllo dolore, cum exiguo
 ardore emingebat. Non tamen hoc
 morbo consumptus obiit, sed maio-
 ribus causis. nam dum medici postri-
 die à morte intestina atq; viscera exi-
 merent, omētum aliqua ex parte cor-

ruptum, ac sine omni adipe, sicut & intestina & stomachum deprehenderunt: & pulmonem magna ex parte putridum ac grauiter foetentem, cum pituita & sanie ita membranis pectoris in sinistro latere adhærente, ut difficulter auelli possent.

Monspelij in cadaueris cuiusdam dissectione, testiculi lapillis pleni inuenti sunt.

Diphris (*lego Diphyses, διφύσις, cum Agricola, à sexu duplici*) duplex, cædida ac nigra, mas ac foemina, genitale vtriusque sexus distinguente linea, Plinius.

In diocesi Treuerensi, cum cemento pro reparandis structuris, quæ vitium fecerant, arcis Erebteiteinenfis eruerentur, inuenti sunt lapides nigricantes & duri, qui muliebri pudendum exprimerent, Agricola. Cardanus lapidi huic Hysterapetra nomen finxit, non rectè: neque enim *ὑστέρα, ἡ γυναικείου μόριου* significat. addit & Mariæburgi inueniri.

Ratio

Ratio nominum nō constat in Bor
fycite, &c: nec in Gemite, velut in pe-
tra candidis manibus inter se cōple-
xis, Plinius. Ego aliquando conieci
Plinium pro Gemite, legere debuisse
Gamite, vt ratio nominis & origo cō *γαμίτης.*
staret à nuptijs, quas Græci *γάμου* vo-
cant: in quibus sponsi & sponsæ ma-
nus, tanq̄ fidē inuicē dātū, copulant.

Idæi dactyli in Creta ferreo colore
pollicem humanum exprimunt, Pli-
nius. Vide suprā Cap. 5. Pyritæ quidā
digitis similes inueniuntur.

Ex podagricorū iuncturis, muria,
& caseo vetusto, & Pyritæ vsti scobe,
rupta cute, plurimos lapides extraxi-
mus, cādore steatis, duritia inuictos,
Scaliger.

Myrmecias nigra habet eminenti-
as similes verrucis, Plinius: in quo nō *Myrme-*
probo, quòd terminationem Græco *cias.*
rum in ias, foemininam facit, quasi gé-
mam subaudiat. cum Græci simplici-
ter *λίθου* subaudire soleant, genere ma-

sculino inflexione prima. Sunt qui à similitudine quadam strumarum in gutture hominis *Kropffstein*, id est, Strumei lapides appellantur, de quibus sub finem Capitis primi diximus. Fluores etiam dicti Germanis, & *Cry stalli* interdù, eâdem specie nascunt.

CAPITIS XII. PARS II.

De illis quæ à quadrupedibus denominantur, &c. & primum in genere à cõmunibus quorumuis animalium partibus, tum simularibus, tum compositis.

ANimalia quædam lapidibus aut faxis inclusa viuunt, vt bufonũ genus, quod *Ranam venenatam* fossilem Agricola vocat: de quo nos in *Historia Quadrupedum ouiparorũ* pag. 74. *Ostrea* etiam quædam viuentia in faxis medijs reperta constat.

Albertus Magnus de rebus metallicis libri 1. tract. 2. cap. 9. Admirabile, inquit, omnibus videt, quod aliquando

do lapides inueniuntur, qui intus & foris habent effigies animalium. Foris enim habent lineamenta, & quando franguntur, inueniuntur in eis figuræ intestinorum. Cuius rei causam dicit Auicenna esse, quòd animalia secundum se tota aliquando mutantur in lapides, & præcipuè in lapides falsos, nõ duros vt plurimùm, &c. Tosi gignuntur in animalium corporibus expurulento humore, vel ex hoc cù pituita commixto: quales fiunt in articulari morbo, Galenus Comment. in lib. 6. Epidem. cap. 5.

Hæmatites lapis sanguinis colorè exprimit, medicis & pharmacopolis notus. *Ein blutstein* Germanis, Agricola interpretante. Speciem eius alteram Schistum, id est, scissile aut fissilem nominant. Nigri turriti in hoc genere, Val. Cordus meminit. Hæmachates sanguinei coloris Achates est, apud Plinium lib. 37. cap. 10. Vulgè quidem nostri lapidis speciem e-

Hæmatites

Hæmachates.

iisdem coloris, Blutstein appellant, à
persuasione, quasi sanguinem sistat si
gestetur, aut manu comprimatur dū
incalescat. Et sanguine in mamillis
foeminarum concocto in animalibus
lac fit: à quo nomen Galactitæ lapidi
impositum, quòd is ad coticulam vel
in pila tritus cum aqua ad oculorum
remedia in lactei coloris succum re-
soluatur: vt & alij quidam, & Meliti-
res quoq; à succi eiusdem dulcedine
sic dictus. item Leucographis vel Mo-
rochthus appellatus, & qui in Argæo
Cappadociæ monte nascuntur, quo-
rum meminit Galenus.

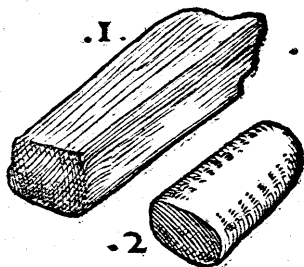
Galactites

Seuum Græci propriè *σείας* nomi-
nant, adipem *πυελω*: quod Plinius
in Steatite lapide non animaduertisse
videtur. A membris corporum (inqt)
habent nomina, Hepatites à iocinere,
Steatites singulorum animalium adi-
pe numerosa. Conijcias autem è Græ-
co aliquo scriptore malè hæc vertisse
Plinium: & esse *σκατίτω τῆ το τῆ ζωῆ*
σκα-

Steatites.

στειτὸ ὀμαίον τε διαφορῶν, id est, animalium seu similitudine insignem. *διαφορῶν* autem Græcis videtur & pro insigni vel excellentē, & pro numeroso vel multiplici quibusdam differentijs accipi.

1. *Amianti* quibusdam dicti lapidis frustulū. Veriorem è Cypro, Cap. primo posui.

2. *Steatites* fortè, vel *Leucographidi Morochtho* ve (aliàs *Moroxo*) cognatus.

Steatites hic propositus lapis vocari posse videtur, quòd mollis eius substantia sit seuo persimilis, sed duriuscula, Morochtho cognata, ut suspicor: licet enim fusci in ruffo coloris sit, lineas tamen albas in ligno ducit, si affricetur. quod si lapis alius substantia simul, & pinguedine & colo-

re Steatitæ similior inueniatur, is est Steatites: qualis fortè reperiet in Terrarum vel Bolorum (vt vulgò vocant) genere, qualis maximè est Fulerde, id est, terra fullonù, vel Seifferde, id est, Saponis terra, nominata: quæ si durior & lapidi similior sit, *σεαπίτω λίθος* appellari nihil vetabit.

Cerebri similitudo.

Cadmia fossilis, quam Cobaltum Germani vocant, speciem vidi ferreo colore, viroso odore, crustacea specie & cerebro ferè simili.

Ossa fossilia.

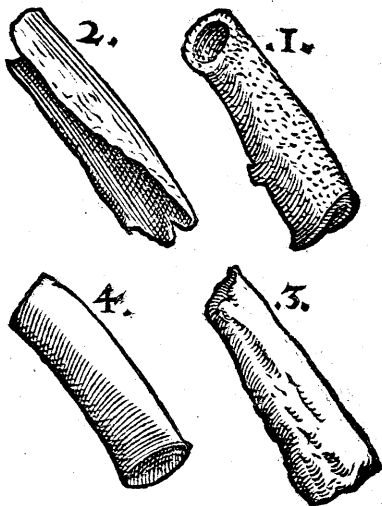
Theophrastus autor est ossa è terrâ nasci, inueniriq; lapides osseos, Plinius. Humorem hunc terræ (è quo lapis specularis fit, quidam autumant crySTALLI modo glaciari. Et in lapidem cò crescere manifestò apparet: quòd cum feræ decidere in puteos tales, & (etiam) medullæ ex ossibus earum in eandem lapidis naturam post vnam hyemem figurantur, Idem Plinius.

Fontes quidam immersa sibi in lapidis naturam conuertunt. Francofor-

fordiæ ad Oderam fons est, cuius vi
 ligna, folia, cortices, ossa, conchæ, ob
 ducuntur materia lapidosa. Quædã
 res fossiles sunt similes ossibus, cuius-
 modi est lapis Arabicus. aliæ, medul-
 læ quam continent ossa, quod genus
 est marga liquida candidi coloris, A-
 gricola. Videtur sanè margæ nomen ^{Marga.}
 Germanicæ originis esse. **Marg** enim
 Germani, nostri **Marz**, medullam vo-
 citant. Enosteos lapis diuisus, ossiũ ^{Enosteos.}
 effigiẽ repræsentedat, Agricola: qui hũc
 lapidem Germanicè interpretatur,
Knochenstein. Idem lib. 5. de nat. fossi-
 lium: Cotibus aquarijs grandibus tã-
 tum (inquit) tympani figura datur, &
 ex saxo molaro duro fiunt. Ex his autẽ
 ipsis, quæ ex inferiori Germania affe-
 runtur, variæ nigro & candido colo-
 re, quædam fractæ ossis speciẽ repræ-
 sentant: quas iccirco ^{ϰωστος} Græci ap-
 pellarent. Est in animali **Porus** ossis ^{Porus.}
 duritia (inquit Scaliger) à Natura in
 quasi defuncti ossis locũ suffecta suc-

centuriatave. Callum Latini appellat. Sic & in terra ossa lapidea, aut lapides osseos eadem meditata est, vt legimus apud Plinium.

Figuræ quæ subduntur quatuor, lapidum sunt, quos Osteolithos dixeris, ab amicis missorum.

Species pri
ma.

Ex his primus in Palatinatu locis arenosis copiosè nascitur ex sabulo, ossium specie, *σελεχουδ'ωρ*, hoc est, trūcorum

eorum quadam forma, cum rudimen-
 tis ramorum, vnde & *σπλεχίται* dici
 possunt: vel *οσειίται*, à similitudine os-
 sium: vel Ammostei, composita ab a-
 rena & osse dictione: vel Osteocolli,
 à facultate qua ossa fracta intra cor-
 pus sumpti, & foris emplastris additi,
 mirificè ferruminant: & ab eadem Ho-
 lostei: vnde & Germanicè *Weinwell*
 & *Walstein* appellant. possunt autem
 etiam *Sandstein* & *Steinbein* nomi-
 nari: sed nomen *Sandstein* Saxo are-
 nario potius tribuitur. *Bruchstein* ali-
 qui nominant, sicut & stillatitios lapī-
 des, de quibus suprà dictum est, quòd
 ad ossa fracta valeant, *im den beinbrüt-
 chen*. Nostri saxa quæ ex Latōmijis e-
 ruuntur, & quasi refringuntur, vel ex-
 ciduntur, *Bruchstein* appellāt. De ho-
 rum lapidum natura & vsu Commen-
 tarium doctissimum Thomas Erastus
 rei medicæ professor Heidelbergæ, vir
 in omni philosophia summus, in me-
 am gratiam conscripsit: quæ huic no-

stra lucubrationi quia non licet inferere, ut cupiebam, propter festinationem typographi, prima quoque occasione aliàs, edendum, ut dignus est, curabo.

Secunda & tertia.

Secundus & tertius, figurâ à primo differunt: tertius quidem ea sola: quartus verò substantia quoque: quæ non arenosa vel terrea & friabilis ei est, sed tenacior & ossi similior. odor aut fapor potiùs, idem qui cornui Monocerotis falsò dicto, quod diu sub terra marcuit, gratus & substringens. Eum misit Ioã. Kentmanus, & alteri lapidi inclusum fuisse, significavit, Enostei nomine.

Quarta.

Stelechites

Quartus à clarissimo medico Ioanne Dryandro felicis memoriæ, priuatim Stelechitæ nomine ad me missus est. differt autem à præcedentibus, quod eis durior, magisque lapideus sit, (imò solidus lapis, cum illi leues, molles & friabiles, albi quoque sint, primus & secundus etiam caui: ut non modò foris, sed intus

intus quoque præferant,) & coloris
 fusci, figura modicè inflexa costarum
 instar. Ego hunc vnum tantum duos
 pollices longum vidi. cōiicio autem
 hunc tantum esse, qui in faxis è qui-
 bus Cotes aquariæ fiunt, inueniri ab
 Agricola scribitur. ea enim colore &
 substantia refert.

Quod ad facultatem attinet, nō du-
 bito quin ad multos affectus egregiè
 faciāt, albi præfertim illi ac probè ma-
 turi, si medici cū ratione experiri vel-
 lent. Sed nimia plerorumque iner-
 tia & ignauia est, multorum etiam sto-
 liditas, qui vetera solūm retinenda a-
 iunt, noua experimenta non facien-
 da, tanquam periculosa. immò ne
 vetera quidem, si à Galeno aut illis
 quos sequuntur, medicis nō tradita,
 paucis, vel plebi & rusticis fortè tan-
 tum in vsu sint, faciliè admittunt. Ego
 Ammosteorum vim ad ossa consoli-
 danda, & chirurgis vulgaribus & agre-
 stibus quoque illiteratis hominibus à

maioribus traditam, per quos aliquot se-
 cula confirmata, natura ipsa indicante
 & propemodum loquente illam
 ex ea quam habent forma, non vulga-
 rem esse multorum & fide dignorum
 hominum, tum indoctorum, tum et-
 iam doctorum quorundam experi-
 mentis credo: & medicos adhortor
 ut pharmacopolas iubeant hos lapi-
 des semper in proptu habere: qui pro-
 culdubio ad alia etiam multa utiles e-
 runt, quæcunq; sicari, sisti, astringi,
 sine vlla acrimonia opus fuerit. Laua-
 ri etiam ut ab arena crassiore separen-
 tur, & in pastillos formari poterunt,
 Lemniæ terræ instar: cui non impares
 fortè vires in præferuandis etiam à pe-
 stilentia corporibus habuerint: ij præ-
 fertim qui in hoc genere odoratiores
 sunt, qualis videtur qui in ditione Co-
 mitum à Solms, non procul vrbe Ie-
 na effoditur monte arenoso, femoris
 quandoque figura & magnitudine,
 quandoq; aliorum ossium, Bainbruch
 appel-

appellat: & vtuntur ad fracta crura
 cōsolidāda, intra corpus per aliquot
 dies exhibito, & ad dentium nitorem
 conciliandum: vt Laurentius Hiel do
 ctissimus medicinæ in Ienensi Acade
 miæ professor ad me scripsit, ac simul
 misit lapidem: qui mihi mali Cotonei
 ferè odorè repræsentare visus est. Lin
 guæ leuissimè adherent frustula eius.
 minimum enim glutinosi, idq̃ probè
 exiccatum habet. cauernulis etiā mo
 dicè spongiosus est, ideoq̃ leuior. E
 iusdem planè facultatis & substantiæ, Lac lunæ.
 Lac lunæ etiam dictum à nostris vide
 tur: & ipsum interdum satis boni odō
 ris. figuram nescio. plura autem de eo
 scripsi suprà Capite 2. Nuper verò Osteiræ
fœtidi.
 lapides quosdam ossibus vitis persi
 miles, sed solidos & paruis forami
 nis in superficie plenos, Petrus Col
 debergus pharmacopœus Antuerpia
 ad me misit: in sarcinis nucum musca
 tarum repertos: vnum rectum ferè, al
 terum curuum in medio prominente
 Xx

re articulo insignem, qui intus quoque spongiosam ossium quorundam compagē præ se fert. hos Osteitas foetidos appellârim. attriti enim vel vsti, lotij veteris instar aut ossis vsti foetēt, vt ossa vera fuisse in lapides mutata suspiceris.

Ab Ammosteis illis, qui in Palatini Electoris ditione non procul Spira ad Rhenum vrbe Episcopali fodiunt, & alijs qui non procul Iena Saxoniz, non differt Darmstetensis lapis, quē à nobili viro Io. Guil. Reiffestenio accepi: & similiter ad ossa fracta in cruribus aut brachijs commendatur, si drachma vna aut sesqui detur quotidie per triduū, applicatis interim etiam emplastris, quibus miscet: quanquam & sine his proficere aiunt, modo ossa ab initio ritè fuerint restituta.

Cornua
fossilia.

Eisdem in locis non procul Spira vbi offeos illos lapides erui iam diximus, inueniuntur etiam Cornua, aut Cornibus similes lapides, quos Cera-
titas

titas dixeris. Vulgò Monocerotū tanquam in diluuiò per orbem terræ disperforum cornua esse putant. sed magnitudo & figura longè alia est, quàm verorum Monocerotis cornuum, quorum vnum Argentinæ vidi. Hæc quidem similiter sub terra sponte nature nasci, vt iam dictos Osteitas, non dubitant eruditi: non tamè è sabulo fortè, sed argilla. Portiuncula quam doctissimus Erastus ad me misit, alba, mollis & lenis est, similis medullæ, nullis vt Osteitæ poris, solida planè, fragilis & friabilis, eximiè siccans & astringens, validiùs multò quàm Osteitæ, ac linguæ adhærens validè: mandenti grata, veluti amygdali odore. Vires contra venena & cæteras, easdem ferè quas Bolo Armeniæ ei tribuerim. Inueniuntur hæc etiam alibi, vt in Specu subterraneo (quem Baumanshol vulgò vocant) prope Elbingerodam syluæ Hercyniæ siue Cherusicæ in ditione Comitum Stolbergensium, in cu-

ius Descriptione nondum edita, præstans nobilitate & doctrina vir Ioan. Guil. Reiffestenius: Ossa verò, inquit, quæ illic insolitæ magnitudinis effodiuntur, multi impostores pro Monocerotis fragmētis, simplicioribus vendunt: sed quia vicinis hæc fraus nota est, ad remotiora loca se conferunt nebulones.

De Asteria gemma quæ inclusam lucem pupillæ modo quandam continet, ac trāsfundit cum inclinatione velut intus ambulantem ex alio atq; alio reddens, diximus suprà Cap. 2.

Oculi similitudo.

Solaris est lapis, q̄ Solis oculus appellatur, figuram habens pupillæ, ex qua lumen emicat, Marsilius Ficinus.

Zmilaces in Euphrate nascit̄, Proconnesio marmoris similis, medio colore glauco, Plinius. Agricola hæc videtur esse facta ex id genus marmore, cuius fragmenta, vt fieri solet, fluuius detulerit. Camillus Leonardus apud Plinium legit Zmilaces seu Zmilanthis,

this, in medio habens quasi pupillam
 glauci coloris. Orpheus meminit la-
 pidis cuiusdam quem Barbarum no-
 minat in Euphrate nati: & eum videt
 Baccho gratum facere, cui nimirum
 etiam Smilax hedera accepta fertur.
 Callais in rupibus inuijs ac gelidis o- Callais.
 culi figura extuberat, leuiterq; adhæ-
 ret, Plinius 37.8. Ocellus gemma est Ocellus.
 tricolor, cuius medium candidū est,
 extremarum partium vna ferruginea,
 altera nigra opaca est, Cardanus. Ea-
 dem aut similis fortè fuerit Leucoph-
 thalmus, seu potiùs Lycophthalmus
 Plinij, de quo parte 1. huius Capitis di-
 xi. colorem enim habet rutilum: & in
 medio niger candido cingitur, quod
 magis conuenit oculo, q̄ quod de O-
 cello scribit Cardanus in libro de Gé-
 mis: Operis verè De subtilitate lib. 7.
 Onychis (inquit) tertium genus ferru-
 ginei est coloris in supremo, in imo
 nigri, in medio candidi: vocatur à ple-
 risq; Oculus. Sic ille: & fortè oculi no-

De figuris lapidum, &c.

men ab Onychio corruerunt illiterati, sicut & Nicoli alterius speciei in eodem genere. Alius est Trichrus Plinio, à triplici colore dictus: niger ipse, succos verò reddēs, à radice nigrum, medio sanguineum, summo candidū. Chelonites etiam ille, quem vulgò à Bufone denominant, lapis è candido fuscus, in medio quandoq; coeruleū habet oculum. Zenothemis tradit onychem plures habere varietates, igneam, nigram, corneam, cingētibus candidis venis oculi modo: interuenientibus quarundam oculis, obliquis venis, Idem.

Dentes fossiles.

Dentes quoq; fossiles inveniuntur alicubi, siue ex cadaueribus animalium quorundam, siue sponte naturæ orti. Dentē in lapidem versum Aldrouandus Bononiæ seruat.

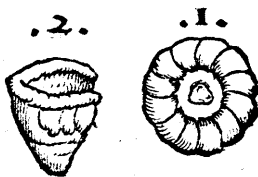
1. *Lapis Hyæniæ nomine à præstanti Enfishemij medico Ge. Pictorio ad me missus, Ombrijs quorundam fortè cognatus, durissimus,*

mus, subflavus.

2. *Dens in lapidem versus, vel lapis odoroides, id est, dentiformis: aut papille similis, Dulceis dicitur: quem à Io. Fabricio Montano, pastore Ecclesiæ Curiensis apud Rhetos doctissimo accepi.*

Inspecu subterraneo prope Elbingero-dam (de quo paulò ante scripsimus) reperiuntur ossa &

dentes tam hominum quàm animalium aliorum, maximæ ac tantæ magnitudinis, vt vix credi possit vixisse vnquam tantæ magnitudinis homines aut animalia vlla. Ego in volumine De aquatilibus Corollario de Hipopotamo, dentis maximi apud nos inuenti iconem posui: sed postea aliû quadruplo ferè maiorem ex Polonia accepi, à viro nobili quodam ædifi-

De figuris lapidum, &c.

cij futuri fundamenta iacente inuen-
tum, vnà cum cornu maximo, quod
pleriq; Monocerotis esse putarūt: sed
crassities & figura eius curua obstāt.

Linguae si-
milis.

Glossopetrā dictū lapidem (Glot-
tidem Cardanus nominat sine autho-
re) alij hominis, vt Plinius, alij alterius
animalis linguae comparant: alij den-
ti piscis Lamiae.

Cordi simi-
les.

Encardia cognominatur & Cardi-
sce: vna in qua nigra effigies cordis e-
minet, altera eodē nomine, viridi co-
lore, cordis speciem repraesentat. Ter-
tia nigrū cor ostendit, reliqua sui par-
te (ambiente, Agricola) candida, Pli-
nius. Telicardios colore cordis Per-
sas apud quos gignitur, magnopere
delectat, Maculamq; appellant, Idē.

Hepatitis.

Hepatitis à iocinere nomē habet,
Plinius.

Enorchis.

Enorchis candida est: diuisa q; fra-
gmentis testium effigiem repraesentat,
Plinius. Agricola Germanicè inter-
pretatur Hodenslein. Figuram eius re-
peries

peries Cap. i. inter rotundos. Pyritæ quidam testiculis binis aut ternis similes reperiuntur.

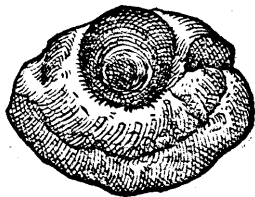
CAPITIS XII. PARS III.
De rebus fossilibus, quæ in Quadrupedibus animantibus reperiuntur, vel aliquam cum eis earumve partibus similitudinem habent. Et primum de mansuetis.

SArcites bubulas carnes præsen- Bos.
 Stat, Plinius.

Bouis capiti lapillum tradunt inesse, quem ab eo expui si necem timeat: inopinatis perciso capite exemptum adalligatumque, mirè prodesse dentitioni, Plinius.

Lapishicnigricans filicea

duritie, (nam ictu ferri etiam ignis cli-

XX 5

De figuræ lapidum, &c.

1
3
citur, oculi vitulini ferè à capite extracti, magnitudinem & figuram præse fert: ομματίαν λίθον, vel λιβάφθαλμον. dixeris, Germanicè Augstein. Hunc lapidem Io. Pontanus Saxoniz principum medicus excellentissimus Gothha ad me misit.

C
1
In Bouis corde lapidem inuentum, vir fide dignus mihi retulit. Bucardia bubulo cordi similis, Babylone tantùm nascitur, Plinius.

I
E
In iuencarum secundo ventre inuenitur pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere: singulare vt putant, remedium ægrè parientibus, si terram non attigerit, Plin. libr. II. cap. 37. quidam etiam partum ab eo gestato custodiri nugantur. De his pilis, & earum generatione lege quæ Ioannes Vviersus De præstigijs dæmonum lib. 3. ca. II. scribit. Ego similes, pugno maiores, leuissimos, superficie læui, vidi & habeo. In capris alpinis etiam, quas Rupicapras Plinius vocat, similes
les

les reperiuntur, & in alijs quibusdam forté, Scaliger Exercit. 125. Equus (inquit) dum hæc proderemus, egerebat Tosos durissimos, leuissimos, sterco- ris facie, rotundos, quorum vnum habemus.

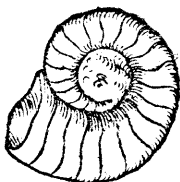
De lapide in felle Boum, Taurorū maximè, iam olim annotaui quedam, in Historia Quadrupedum de Boue G. pagina 70. & in Tauro 109. De eo dem lege Auicennā in vltimo ex qua tuor illis capitibus, quæ libro secundo eius Bellunensis præmisit: vbi & de scriptionem eius & ex eo remedia ponit. Syluaticus Massatum interpreta tur lapidē qui inueniatur in felle Bo- uis. Scaliger Haratzi Arabicè dici scribit. Eum qui est in felle Tauri ad icterum facere, Moses Kimhi scriptū reliquit in suis Commentarijs. Ego talem ab amico missum habeo, ruffi coloris, friabilem.

Erene Bouis lapidē Aldrouandus Bononiæ habet.

De figuris lapidum, &c.

*Ammonis vel Hammonis cornu Plinij, aliis
quàm Ammonites vel Hammites eiusdem,
quem ovis piscium comparat.*

Hammonis
cornu inter sa-
cratissimas Ae-
thiopiæ gem-
mas, aureo co-
lore, arietini
cornus effigié
reddens, pmit-

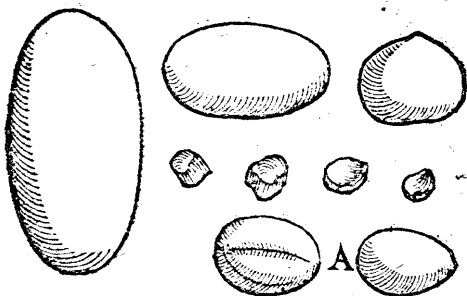

titur prædiuina somnia repræsentare,
Plinius. Videtur autem is sæpe gem-
mas putasse qui lapides sunt, sicut &
Hammonites à nobis positus: quem à
Io. Kentmano accepi. Est autem ve-
luti cornu arietis in se reuolutū. A-
gicola lib. 5. de nat. fossilium, cum de
Hoplite, id est, quo uis lapide ceu ar-
matura induto, locutus fuisset, sub-
dit: Similiter Cornu Ammonis, & a-
lij lapides armantur: sed eorum arma
ex auro vel orichalco polito plerūq;
videntur esse facta. At libro 4. De or-
tu &

tu & causis subterraneorū: Hammonis cornua (inquit) quæ plerunq; armatura ferri politi colorem referente, obducuntur, succo aluminis infecta, aurei coloris fiunt: si eo succo nō inficiuntur armaturæ, colorem seruant. Idem alijs quibusdam lapidibus accidit. Ammonis cornu magnum, cuius dimetiens est digitorum septem, & reuolutio in sese duplex, vt apparet, & species tota pulchrè crispis vndantibusq; lineis articulatum (nodosum est enim, inqt, & quasi iuncturis cohæret) distincta, à Ioanne Kentmano ad me missum est depictum: ipse verò à perito & sene medico Burchardo Mythobio Cornu ipsum accepit. Misit & aliud depictum, cum armatura ferrei coloris.

Cardanus in libro de Gémis, Hammonium lapidem cornibus arietis similem, primū ex tribus rarissimis esse scribit, sine authore, nescio de qua gēma intelligens: cum nostrum nec gēma, nec admodum rarum sit.

PRO SEQUENTIBVS ICO-
nes tantum, quæ sculptæ in promptu erant po-
suimus: cæteris quæ ad idem argumētum ad-
ferri poterant, omiſſis: cum Typographi
festinatio sic vrgeret.

Bezoar apud Arabes dicti lapidis subro-
tundi differentia triplex, secundum magnitu-
dinem, cum fragmentis exiguis quatuor. Ta-
les autem lapides Ferdinandus Augustus Im-
perator habuit aliquot: cuius delineationes
has qualescunq;, cum fragmentulis pro speci-
mine, archiatros tum eius sicut & nunc filij
Maximiliani Caesaris Augusti, Ioannes Cra-
zo ad me misit.

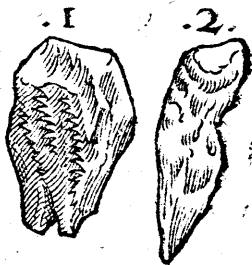
A, litera posita est inter duas figu-
ras

ras lapidis specie ovalis, magnitudinis autem quæ hîc apparet, duplex ferè ad fabam, fuscus, splendidus, levis, mollis: ab vna parte simplicior, ab altera lineas quasdam habet. qui Cerui lachryma à recentioribus dicitur, & Bezoar lapidi æquipollere existimatur. Hanc inspiciendâ ad me misit doctissimus medicus Adolphus Occo Augustanus F.

CAPVT XIII.

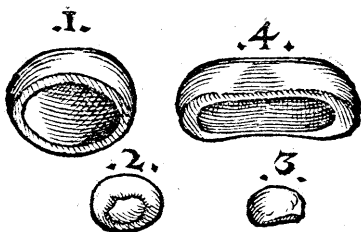
PRO Capite XIII. quo Lapides ab Auibus denominati, aut ex auibus sumpti enumerantur, nô alios in præsentia pictos habemus, quàm qui hîc exhibentur.

1. Hieraciten:
& 2. Perdiciten:
ab aliqua pen-
narum in his auibus similitudine dictos. Eos autem à Ioanne Kentmano accepi.

De *ficulis lapidum*, &c.

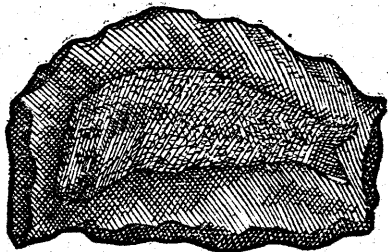
Chelidonias ab Hirundinibus dictos, ut ab Aquilis Aetitas, Alectoriã à Gallo, supra dedimus.

Batrachitæ vel Crapodinæ vulgò dicti lapides, à Bufonibus, quorum capitibus eos contineri persuasum est. Sunt autem species eius tres hîc exhibitæ, magnitudine differentes : figurâ hemisphærica, caui intus, foris conuexi. Quartus maior & oblongior est. Cæteros ferè *Krottenstein*, id est, Bufonum lapides nostri vocât. Quartum, qui rarior est, audio *Schlangenstein* oder *grosser Krottenstein* vocari, id est, Serpentium lapidem, tanquam Ophiten dicas. Tertium minimû minusq; cauum, Caluariæ Bufonis nomine ab Hier.

Hier. Cardano accepi. Sed in huiusmodi lapidum nominibus magna passim varietas & incertitudo est.

DE LAPIDIBVS QVI A-
quatilium animantium effigiem referunt. Caput XIII.

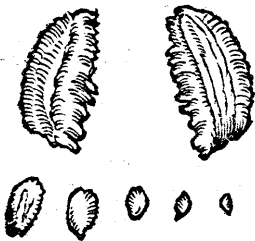
Lapis Islebianus, è quo æs conflatur, niger, durus, laminæ instar piscis formam æneis squamis cõspicuã præ se ferens: aliquando & aliorũ animalium. ego duos singulis, vnũ verò geminis piscibus insignem habeo ab amicis missos. Agricola Eislebianũ lapidem vocat, & imagines exprimere scribit pisciũ, Lucij, Percæ, Passeris marini, de nat. fossil. lib. i. Libro 10. au

tẽ eiusdẽ operis, Spino à priscis dicto

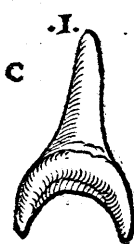
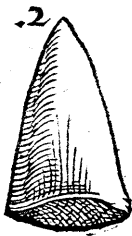
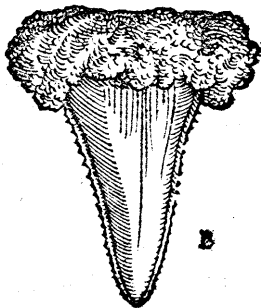
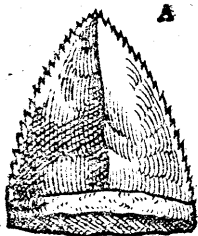
Yy

De figuris lapidum, &c.

lapidi eundē, aut cognatū facit, fissi-
lē, nigrū, bituminosum, ærosū, &c.

Lapilli è pisciū
quorundā O-
ceani, Asello-
rū præfertim
generis capiti-
bus, tales, tan-
tiq̃.

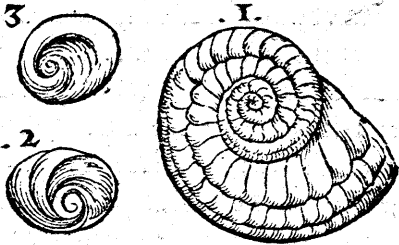

In tribus hisce formulis, quæ notantur literis A.B.C. lapides exprimunt, quos Glossopetras appellamus, aliq Lamiarum dentes, Cardanus Glottides, Germani *Naterstinglin*: id est, *Natricū* linguas. Glossopetra nigricans, inquit Agricola, Germanis *Natricū* lingua dicitur: cui similis non est, sed magis linguæ Pici. Reperitur in terra aluminosa. Sic ille. apud nos non nigro, sed albicante in roseo ferè colore & splendido reperiuntur, saxis interdum inclusi. Veneno præsentē sudare in mensa creduntur: sed facilè ad vaporem alij quoq; læues & præduri lapides sudant. Differunt colore, magnitudine, figura. Alij dentatis aut serratis marginibus sunt, alij læuibus. De eo qui in A. formula exprimitur, plura leges in Volumine Aquatiliū nostro, vbi de Cane carcharia & Lamia agimus, pag. 210. In formula C. ad numerum primum expressus lapis, similis est cæteris, substantia, duritie & splē

dore: sed auis alicuius, Merule ferè, rostri superiorem partem præ se fert, minor cæteris, & vero Lamiaë aut Carchariaë denti (qualem Petrus Coldebergus pharmacopœus Antuerpia ad me misit) simillimum. Vnci retrò eminentes, dentis veluti radices sunt: aut si quis ad linguæ similitudinem referre malit, ossi Hyoidi bipartito, quod linguæ animalium subditur, non dissimiles. In eâdem formulâ media figura Glossopetram latiusculam & sine radice sua repræsentat. Tertia retrò lapidem Cornu serpētis à quibusdam dictum: quo nomine picturam hanc Georgius Sittardus medicus fanè doctissimus & lōgiore vita dignus Norimberga olim ad me misit.

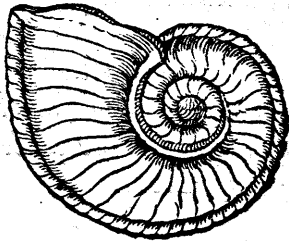
Cornu ser
pentis.

1. Genus Cochleæ marinæ, arte politæ, cum suo operculo planè lapideo, quod vulgò Fabam marinam vocant, prona numero 2. supinâq; parte numero 3. expresso. Vide in Historia
ria

ria Aquatilium nostra pag.283. inter
cæteras Cochleas, de Cochlea cælata
à Rondeletio dicta.

Cochlea q̄-
dã (à Io. Kent-
mano ad me
missa, sicut &
aliæ plures,)
quã σιδηροδὴν
à superficie fer-
ro simili, vel

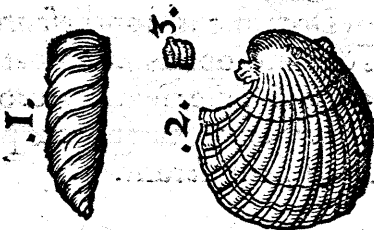

hopliten cognominare licebit. Lapis
est intus cultro cedens: foris crusta te-
nui, splendida, & ferri politi instar in-
tectus, fusci vel cinerei coloris. Ambi-
tus externus totus pulchrè intortus

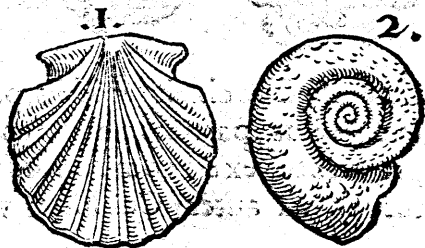
Xy 3

est, ita ut margines placentarum, rotula coquinaria vel placentaria dissecti. Videtur quidem similitudinem aliquam habere primo aspectu cum cornu Ammonis, similiter ferè striata & reuoluta superficie: plurimum verò differt, nam huius exterior ambitus, non tereti figura ut Cornu spectatur, sed in angustum margine tortose colligit: & tum foris ferro similior est, tū intus lapis durior: tota quæ figura latior, planior, compressior. Sed neque foetet in ore mandentis, ut illud. Media pars, qua reuolutio desinit, caua est ab vno latere: ab altero protuberat, nec apparent reuolutiones. Ad ferrū ignem emittit.

1. Strombus lapideus, Strombites.
2. Strombulus quidam minimus, si bene memini.
3. Conchæ striatæ à Rondeletio dictæ genus. Primum & secundum ex his Encelius non rectè pro Chelonitis

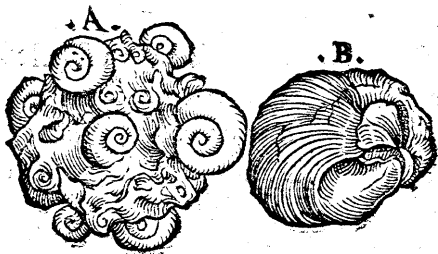
tis exhibuit. Primo & alium similem pharmacopolæ quidam vocant Agapen nescio quâ ratione. est autem excellentior, & magis in acutū suis spiris exit.

1. Pecten lapideus. Substantia intus est pallida, albicans, ceu luti in lapidem indurati.

2. Cochleæ lapideæ genus planum vel sessile, subrufo colore foris, intus albo. Conchas & cochleas huiusmo-

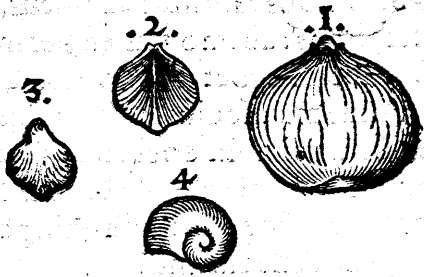
di aliquot Dominicus Monthesaurus
medicus & philosophus incompara-
bilis Veronæ, & Franciscus Calceola-
rius eadē in vrbe pharmacopœus pe-
ritissimus, ad me miserunt.

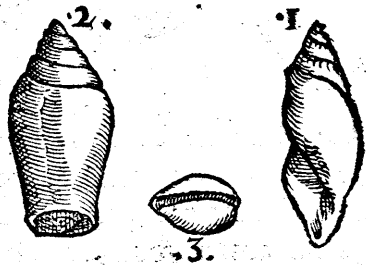
A. Lapis cū cochleis lapideis, par-
tim extantibus, partim in eo latenti-
bus, ita vt totus ex eis compositus vi-
deatur. potest autem Cochlites vo-
cari.

B. Ctenitæ species: quæ Hildeshe-
mij in lapidicinis reperitur. Oris Ce-
ti (vt scribit Kentmanus, qui vtranq;
huius formulæ iconem misit) figuram
repræsentans.

Coachæ

1. Conchæ σιδηροειδῆς (id est, ferrata, aut ferreolæ, si ita dicere licet) genus: Castaneæ ferè figura & magnitudine, cum germine gliscere incipiente, & umbilico infra. 2. Pectunculus ferreolus, κτηνίου σιδηροειδῆς.
 3. Alius lapideus totus.
 4. Umbilicus ferreus,

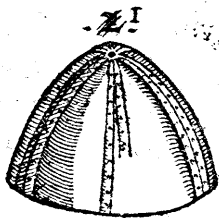
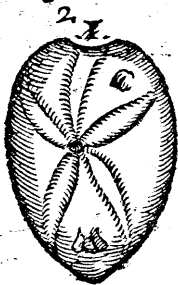

Yy 5

1. Strombus tantillus lapideus, & totus solidus: ab imo tamen per modicā cavitatē habet, è ruffo albicans.

2. Alius maiusculus, fusci coloris: superius tantū in cochleam retortus: inferiori parte planus & pilæ seu columnæ rotundæ ferè similis, nisi paulò angustior esset in imo.

3. Porcellana minima, alba: nō mutata quidem in lapidem: sed suapte natura, vt reliquæ etiam porcellanæ, ferè lapidea.

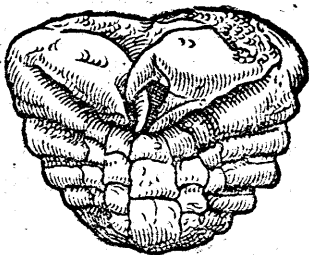

1.2. Lapidēs sunt solidi, pugno minores, miro naturæ artificio depicti. Pondus eis mediocre, crusta ambiēs filicea, alba, crassiuscula, & prædura est in

est in utroque eidentius in altero: qui planior est, & Stellam marinam suis radijs refert. Primus altior & turbinator est, & ab Echini marini similitudine, ni fallor, cui testa exterior sit detracta, Echinites vocari potest. In utroque radij à superiore parte versus imam descendent: in ovo anguino (quod infra mox dabimus,) contra. Idem verò & acetabula quaedam habet, hi duo non habet.

Pagurus lapideus, parte supina expressus.

Ein steinerner Meerkrebs / oder Taschenkrebs.

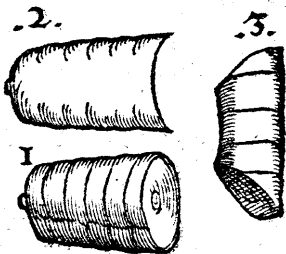

1. Lapis caudæ Cancræ, siue Astaci fluuiatilis potius, persimilis, Ombriæ nomine ad me missus. Ego supra cap.

2. Ombriam alium exhibui.

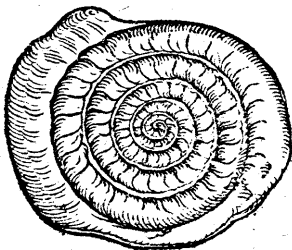
2. Idem, parte altera. Totus paulò breuior est superiore pollicis arti-

culo, eiusdēq; ferè latitudine & cras-
 sitie, è fusco pallidus. Pars vna, quæ in-
 ferior esse vi-
 detur, zonis
 tráfuersis mo-
 dicè incuruis,
 quinis distin-
 guitur, quæ p
 latera etiã in-
 flexæ ascēdūt.

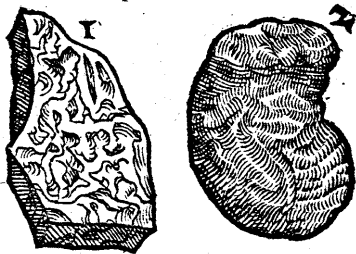
Superior auté pars læuis est. In extre-
 mo tuberculū rotundum prominet:
 cui in parte opposita respondet cavi-
 tas. Satis durus & grauis est.

*DE LAPIDIBVS QVI SER-
 pentes & insecta referūt. Cap. XV.*

L Apis huiu-
 smodi, nō
 multò maior q̃
 hīc apparet, in-
 uētuse est in mō-
 te quodā Hel-
 uetix; serpētis
 in spirā reuolu-
 ti est.

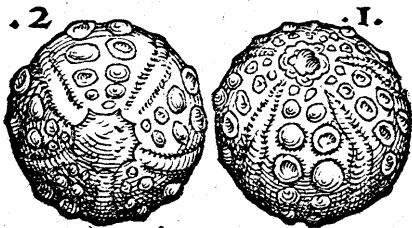
ti effigie, ita vt caput in circumferentia promineat, extrema verò cauda p centro sit. Erat & alia pars lapidis, foris aliqua ex parte ambiens tanq̄ alterius manusculi serpentis minorē hunc ambientis: quam in hac figura nō addidimus, quòd fracta esset. Hic lapis apud me est, satis durus & fuscus, inferiore parte planus & informis, nisi q̄ vno in loco serpentini corporis breue indicium apparet.

Lapis hic admirabilis inuentus est in agri Tigurini torrente, quē Tosam nominant, pugno maior paulò, vnciarum xxj. pondere, è fusco albicans, intus verò, si scalpatur, candidus: mirè

durus, foris præsertim, ambitur enim
cecu crusta filicea, intus paulò molli-
or. figura ei lenticularis, vel globi di-
midiati. Vtranq; speciem apud me ser-
uo. A basi, quæ plana & læuis est in
medio, vt ad 2. numerum apparet, q-
næ veluti caudæ serpentium aut lacer-
torum, versus superiorem partem cla-
tæ paulatim attenuantur. Interstitiū
autē quodq; inter duas caudas, duos
acetabulorum, quæ ceu verrucæ quæ-
dam eminent, ordines habet. Hoc
sanè *Ouum anguinum* Plinij videtur,
descriptum ab eo pluribus libro 29.
cap. 3. An verò aliqua sit cognatio cū
Brontijs ab Agricola descriptis libro
5. de nat. fossilium, nondū exploravi.

*Ouum an-
guinum.*

Hos

Hos præcedentes duos lapides Petrus Coldebergus Antuerpia ad me misit. Prior, species est Marmoris Ophitæ, non in superficie solùm, miris maculis, lineis & figuris: sed intus etiam per totum variegata, colore ex albo cinerea, maculis fuscis tanquam arte factis. Alter, fortè ei cõgener est, sed lineis plurimùm differens: quæ quidem albo colore cymatili vel vndarum ferè ductu, latiusculæ per totum lapidem cernuntur, plenæ vtrinque breuissimis ceu petiolis transuersis, sicut inter vermes scolopendræ, à quarum similitudine Scolopendrites hic lapis dici poterit.

Scolopendrites.

F I N I S.

E R R A T A.

In Epiphaniij libello, folio 16. versu 7. pro non, lege noti. In libro primo Kentmani, post foliorum numerum 70. sequentes aliquot numeros corrige.

